

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK
LİSANS
TEZİ**

**BİZANS DÖNEMİNE AİT 14. YÜZYIL
EL YAZMASININ DEĞERLENDİRİLMESİ
(OXFORD UNIVERSITY,
BODLEIAN LIBRARY, MS. GR. TH. F 1)**

SABAH SAHİLLİ

SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI

ARALIK 2016

**BİZANS DÖNEMİNE AİT 14. YÜZYIL EL YAZMASININ
DEĞERLENDİRİLMESİ**
(Oxford University, Bodleian Library, MS. Gr. Th. f 1)

Sabah SAHİLLİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
SANAT TARİHİ ANA BİLİM DALI
SANAT TARİHİ BİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ARALIK 2016

Sabah SAHİLLİ tarafından hazırlanan “ Bizans Dönemine Ait 14. yüzyıl El Yazmasının Değerlendirilmesi (Oxford Universty, Bodleian Library, MS. Gr. Th. f. 1)” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Gazi Üniversitesi Sanat Tarihi Anabilim Dalında Sanat Tarihi Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Dr. Bülent İŞLER

Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Başkan : Prof. Dr. Sema DOĞAN

Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Hacettepe Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Üye : Doç. Dr. Murat ÇERKEZ

Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Tez Savunma Tarihi: 16/12/2016

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

.....
Prof. Dr. Mehmet Akif ÖZER
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü V.

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Sabah SAHİLLİ

16. 12. 2016

S. Sahilli

BIZANS DÖNEMINE AIT 14. YÜZYIL EL YAZMASININ DEĞERLENDİRİLMESİ
(Oxford Universty, Bodleian Library, MS. Gr. Th. f. 1)
(Yüksek Lisans Tezi)

Sabah SAHILLI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Aralık 2016

ÖZET

Tezin konusunu Oxford Üniversitesi, Bodleian Kütüphanesi arşivlerinde yer alan “MS. Gr. Th. F. 1” envanter nolu, 14. Yüzyıl Bizans Dönemine ait resimli bir el yazması oluşturmaktadır. Ortodoks Hıristiyanlığı kültürünün bir ürünü olan eser, kilisenin anma günleri için oluşturulmuş ve içeriğinde bulunan 368 tasvir ile resimli el yazmaları grubunda önemli bir yere sahiptir. Azizler takvimi özelliği gösteren yazma, birçok çalışma içinde çeşitli alıntılar ile kullanılmış, içerdiği yunanca metinler kısmen (veya günümüz dillerine uydurularak) transkript edilmiş, sayfalarda yer alan tasvirler kısa anlatımlar ile açıklanmıştır. Ancak ne var ki eserin içerdiği ikonografik özellikleri, tasvirde yer alan figürlerin hayatları ile ilgili bilgiler, tasvirlerin üslup özellikleri ayrıntılı olarak değerlendirilmemiştir. Bu nedenle çalışmamıza konu olan eser birçok açıdan ele alınarak Bizans sanatındaki önemi ve diğer el yazması eserler arasındaki yeri belirlenmeye çalışılmıştır.

Bilim Kodu : 1690999
Anahtar Kelimeler : Bizans Sanatı, El Yazması, Minyatür, İkonografi
Sayfa Adedi : 681
Tez Danışmanı : Dr. Bülent İŞLER

EVALUATION OF 14TH CENTURY MANUSCRIPT OF THE BYZANTINE PERIOD

(Oxford University, Bodleian Library, MS. Gr. Th. f 1)

(M. Sc. Thesis)

Sabah SAHILLI

GAZI UNIVERSITY

SOCIAL SCIENCES INSTITUTE

December 2016

ABSTRACT

The title of the thesis is a picture manuscript of the 14th century Byzantine period, number of MS. Gr. Th. f 1 in the archives of the Bodleian Library, Oxford University. The work, a product of Orthodox Christianity, has been created for the memorial days of the church and has an important place in its group of 368 depictions and illustrated manuscripts. The writing of the saints' calendar features was used in various works with various quotations, the Greek texts contained were partially transcribed (or adapted to contemporary languages), and the descriptions on the pages were explained by short narratives. However, the iconographic characteristics of the work, the information about the lives of the figures in the description, and the stylistic characteristics of the depictions have not been evaluated in detail. For this reason, the work which is the subject of my work has been taken into consideration from many aspects and tried to determine the place among the importance of Byzantine art and other manuscripts.

Science Code : 1690999

Keywords : Byzantine Art, Manuscript, Miniature, Iconography

Page Number : 681

Supervisor : PhD. Bülent İŞLER

TEŞEKKÜR

Bizans Sanatına olan merakım ve ilgim lisans yıllarıma dayanmaktadır. Ancak nereden ve nasıl başlayacağımı bilemediğim zamanlarda önemli zorluklarla karşılaştım. Bu zorlukları aşmama yardımcı olan birçok kişi tez çalışmam süresince bana destek oldu. Bu nedenle öncelikle kısa süre içinde çalışmamı yakından takip eden tez danışmanım Bülent İŞLER'e verdiği emeklerden ötürü teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca Bizans Sanatına olan ilgimi fark etmemi sağlayan ve lisans eğitimimde engin bilgilerinden yararlanma fırsatı bulduğum İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü Bizans Sanatı Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Asnu BİLBAN YALÇIN'a bana kattığı değerler için, tez çalışmalarımda benimle her türlü bilgiyi paylaşan ve yardımlarını esirgemeyen Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı Araştırma Görevlisi İlgül ZENBİLCİ'ye; çalışmamda çokça kullandığım yabancı kaynaklar ile ilgili İngilizce dil bilgimin yetersiz olduğu anlarda birçok çeviride bana yardım eden arkadaşım Neriman GÖNÜL'e, tezin düzenlenmesinde katkısı olan arkadaşım Seval KAYMAKCI'ya, yazmanın son kısmında yer alan Yunanca metnin transkripsiyonu ve çevirisinde bana yardımcı olan İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Yunan Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Doç. Dr. Esin OZANSOY'a, deneyimleri ile çalışmamın düzeninde yol gösteren Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Bölümü Öğretim Görevlisi Dr. Şeyda DEMİR'e, akademik planlarımın şekillenmesinde yardımcı olan ve beni bu yolda destekleyen Kültür ve Turizm Bakanlığı Sanat Tarihçisi Dr. Adil ÖZME'ye, tez çalışmasında güçlük çektiğim dönemlerde, bu süreci daha kolay atlatmamı sağlayan ve eğitim hayatım boyunca bana daima destek olan annem Sevim SAHİLLİ ve babam Şefik SAHİLLİ'ye, inançlarıyla bana destek olan kardeşlerim Aslı GÜMÜŞ ve Nazar DEMİR'e El yazmasının resimlerini tezimde kullanmam konusunda bana izin veren ve tez çalışmamı yakından takip eden Oxford Üniversitesi Bodleian Kütüphanesine; ayrıca çalışmam süresince bana birçok konuda yardımcı olan ve adlarını saymadığım birçok hocama ve arkadaşşıma teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
RESİMLERİN LİSTESİ	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xvii
1. GİRİŞ	1
1.1. Amaç	1
1.2. Konu/Kapsam.....	1
1.3. Yöntem	3
1.4. Konuyla İlgili Yayınların Değerlendirilmesi	5
2. BİZANS İMPARATORLUĞU TARİHÇESİ VE PALEOLOGOS HANEDANLIĞI.....	9
2.1. Bizans İmparatorluğunun Tarihi ve Coğrafik Özellikleri	9
2.2. Paleologos Hanedanlığı (1259-1453) ve 14-15. yüzyıllarda Bizans'ta Kültür ve Sanat Ortamı	30
3. BİZANS SANATINDA RESİMLİ EL YAZMASI GELENEĞİ	39
3.1. Konular	40
3.1.1. Dini Konulu Eserler.....	40
3.1.2. Tarih ve Siyaset Konulu Eserler	47
3.1.3. Bilim Konulu Eserler	49
3.1.4. Diğer Tür Eserler	52
3.2. El Yazmalarında Kullanılan Malzemeler	54
3.3. Üretim Yerleri	59
3.4. Baniler	61

Sayfa

4. MS. Gr. Th. f 1 ENVANTER NUMARALI EL YAZMASI	63
4.1. El Yazmasının Bulunduğu Yer Ve Tarihi	63
4.2. El Yazmasını Resmeden Kişi ve Üretim Yeri	63
4.3. El Yazmasının Boyutu Ve Malzemesi	64
4.4. El Yazmasının Türü: Menolog	64
4.5. El Yazmasının Banisi: Demetrios Paleologos	65
4.6. El Yazmasının Adandığı Kişi: Aziz Demetrios	66
4.6. Katalog	71
4.6.1. Kapaklar	71
4.6.2. Kolofon (Açıklama Sayfası)	73
4.6.3. İç Sayfalar	77
4.6.3.1. İncil Konulu Sahneler	78
4.6.3.2. Kutsal Kişileri Konu Alan Sahneler	133
5. KARŞILAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME	611
5.1. Eserin Genel Özellikleri	611
5.2. Eserin Boyutu	613
5.3. Malzeme ve Teknik	613
5.4. İkonografi	614
5.5. Üslup	622
5.6. Karşılaştırma	628
6. SONUÇ	645
KAYNAKLAR	647
SÖZLÜK	659
EKLER	663
ÖZGEÇMİŞ	681

RESİMLERİN LİSTESİ

	Sayfa
Resim No: 1 Ön Kapak.....	71
Resim No: 2 Arka Kapak	72
Resim No: 3 Kolofon.....	73
Resim No: 4 Kolofon Devam	75
Resim No: 5 Boş İç Sayfa.....	77
Resim No: 6 Meryem'e Müjde	78
Resim No: 7 İsa'nın Doğumu.....	84
Resim No: 8 İsa'nın Tapınağa Sunulması	91
Resim No: 9 Vaftiz.....	96
Resim No: 10 Başkalaşım	101
Resim No: 11 İsa'nın Çarmıhtan İndirilmesi ve İsa'ya Ağıt.....	106
Resim No: 12 Anastasis	114
Resim No: 13 İsa'nın Göğe Yükselmesi	119
Resim No: 14 Pantecost.....	125
Resim No: 15 Meryem'in Uykuya Dalması	129
Resim No: 16 Aziz Mammaş, Patrik John Nestuotos, Piskopos Anthimus, Piskopos Babylas, Peygamber Zacharias	133
Resim No: 17 Choani Mucizesi, Aziz Sozon, Meryem'in Doğumu, Meryem'in Annesi ve Babası Kutsal Joachim ve Anna	140
Resim No: 18 Boş İç Sayfa.....	148
Resim No: 19 Azize Metrodora, Azize Menodora, Azize Nymphodora, Azize Theodora, Piskopos Autonomos, Aziz Cornelius	149
Resim No: 20 Kutsal Hacın yükselmesi, Aziz Nikita, Azize Euphemia, Azize Sophia ve üç kızı	154

Sayfa

Resim No: 21 Piskopos Eumenius, Azizler Trophimus, Sabbatios, Dorymedes, Aziz Eustathos, eşi Azize Thepistis ve iki oğlu, Havari Quadratus ..	160
Resim No: 22 Piskopos Phocas, Peygamber Zacharia'nın duası ve müjdeyi alması, Azize Thecla, Azize Euphrosine	164
Resim No: 23 Evangelist John (Yuhanna), Aziz Callistratas ve 49 yoldaşı, Confessor Chariton, Hegumen Cyriacus	170
Resim No: 24 Piskopos Gregory, Havari Ananias, Azize Justina, Piskopos Dionysius	177
Resim No: 25 Piskopos Hierotheos, Azize Chiaritina, Havari Thomas (Tomas), Aziz Bacchus ve Aziz Sergius	181
Resim No: 26 Azize Pelagia, Havari James, Aziz Eulampios ve kardeşi Azize Eulampia, Havari Philip	187
Resim No: 27 Aziz Tarachus ve Aziz Probus, Aziz Andronicos, Piskopos Carpus ve Peder Papyllas, Aziz Nazarios, Rahip Lucian	193
Resim No: 28 Komutan Aziz Longinus, Peygamber Hosea, Evangelist Luke, Peygamber Joel	198
Resim No: 29 Aziz Artemios, Peder Hilary (Hilarion), Piskopos Abercius ve Yedi Uyurlar, Havari James.....	205
Resim No: 30 Aziz Arethas, Noterler Marcian ve Martyrios, Aziz Demetrius, Aziz Nestor	210
Resim No: 31 Aziz Terentius (Terence), Azize Anastasia, Aziz Zenobius ve kardeşi Azize Zenobia, Aziz Epimachus	214
Resim No: 32 Asker Azizler Cosmas ve Damian, Aziz Pegasios Piskopos Acepsimas (Akepsimas), Peder Joannikios	218
Resim No: 33 Azize Epistera (Episteme) ve eşi Aziz Glaktion, Piskopos Confessor Paul, 33 Melitene (Malatya) şehitleri, Baş Melekler Mikhael ve Gabriel	222
Resim No: 34 Azize Matrona, Havari Erastos, Başdiyakoz Vincent, Patrik John Almsgiver	228
Resim No: 35 Başpiskopos John Chrysostom, Havari Philip, Confessor Gourias, Evangelist Matthew	233
Resim No: 36 Piskopos Gregory, Aziz Plato, Peygamber Abediah (Abdia), Başpiskopos Proculus (Proclus).....	239

Sayfa

Resim No: 37 Meryem'in tapınağa sunulması, Havari Philemon, Piskopos Amphilochos ve Piskopos Gregory, Azize Katherine ve Aziz Merkür	244
Resim No: 38 Papa Clement, Aziz Stylite Alypios, Aziz James/Jacob, Aziz Stephen.....	250
Resim No: 39 Aziz Paramon, Havari Andrew, Peygamber Nahum	255
Resim No: 40 Peygamber Habakkuk, Aziz Stylite Theodulus, Azize Barbara, Aziz Sabbas.....	260
Resim No: 41 Başpiskopos Nicholas, Piskopos Ambrose, Aziz Patapius, Joachim ve Anna Altın Kapı Buluşması.....	266
Resim No: 42 Aziz Eugraphus ve Azizler Menas, Hermongenes, Aziz Stylite Daniel ve Aziz Luke Piskopos Spyridon (Sipiridon), Aziz Eustratios	272
Resim No: 43 Aziz Thyrsus, Piskopos Eleutherius, Peygamber Aggai (Haggai) ve İmparatoriçe Theophano, Peygamber Daniel (Danyal) ve üç genç (Anania, Azaria ve Misael/Mechach)	277
Resim No: 44 Aziz Sebastian, Aziz Boniface, Piskopos İgnatius, Azize Juliana ve Aziz Themistocles	285
Resim No: 45 Azize Anastasia, Girit'in 10 şehit azizi, Azize Eugenia, İsa'nın Doğumu	290
Resim No: 46 Aziz Joseph Carpenter ve Aziz Euthymius Sardis, Başdiyakoz Stephen, Nicomedia (İzmit) şehitleri, Kral Herodes'in Çocukları Katli	295
Resim No: 47 Azize Anysia, Kutsal Melenia ailesi, Başpiskopos	301
Resim No: 48 Papa Sylvester, Peygamber Malachi ve Aziz Theagenes, Aziz Gorduis, Hegumen Theopemptus	305
Resim No: 49 İsa'nın Vaftizi, Vaftizci Yahya'nın Peygamberlik bildirisi, Kutsal Anne Domnica, Aziz Polyeuktos.....	311
Resim No: 50 Piskopos Nyssa'lı (Nevşehir) Gregory, Aziz Theodosius Cenobiarch, Azize Tatiana ve Başmelekler, Aziz Straloricus ve Aziz Hennylos(Hermylos).....	316
Resim No: 51 Sinai (Sina) başrahip ve keşişleri, Aziz Joannes Calybitis (Hut-Dweller) ve Aziz Paul, Havari Petrus'in zincirleri, Peder Anthony	321

Sayfa

Resim No: 52 Piskopos Anthanasius ve Başpiskopos Cyril, Peder Makarios, Peder Eurrhymius (Euthymius), Confessor Maximos	325
Resim No: 53 Aziz Anastasius ile Piskopos Timothy ve Bulgaristan şehitleri(?),Aziz Agathangel ve Piskopos Clement, Azize Xeno (Xenia), Başpiskopos ve Teolog Gregory	331
Resim No: 54 Peder Xenophon, Piskopos John Chrysostom'un rölikleri, Aziz Ephraim (Ephrem), Başpiskopos Ignatius'un rölikleri	336
Resim No: 55 Peder Hippolytus, Aziz Cyrus ve Aziz John, Aziz Tryphon ve Aziz Vendemianus	341
Resim No: 56 İsa'nın tapınağa sunulması, Simeon ve Anna, Hegumen İsodere, Azize Agatha	345
Resim No: 57 Aziz Timothy ve Başpiskopos Eustathios, Piskopos Eugenios, Piskopos Polycarp, Prodromus'un başının bulunması	351
Resim No: 58 Başpiskopos Tarasios, Piskopos Porphyrius, Confessor Procopius, Confessor Basilius (Neos) veya Aziz Nestor	356
Resim No: 59 Peder Cassian	361
Resim No: 60 Boş İç Sayfa.....	363
Resim No: 61 Azize Eudocia, Piskopos Theodotos, Aziz Eutropios ve yoldaşları, Peder Gerasimos	364
Resim No: 62 Aziz Conon, Amorium'un (Hisarköy) 42 Azizi, Cherson piskoposları, Confessor Theophylactos	368
Resim No: 63 Sebastea'ın (Sivas) 40 Azizi, Aziz Quadratus ve yoldaşları, Başpiskopos Sophronius, Confessor Theophanes.....	373
Resim No: 64 Başpiskopos Nicephoros, Aziz Benedict, Aziz Agapios ve yedi yoldaşı, Aziz Sabinos ve Aziz Papas	378
Resim No: 65 Peder Alexis, Başpiskopos Cyril, Aziz Chrysanthus ve Azize Daria, Aziz Sabas ve Kilise Babaları.....	383
Resim No: 66 Piskopos Confessor Jacobus Rahip Basilios ve Azizeler Callinica ile Basillisa, Aziz Nicon ve 199 yoldaşı, Aziz Artemon.....	388
Resim No: 67 Meryem'e Müjde, Baş Melek Gabriel, Azize Metrona, Piskopos Mark	393

Sayfa

Resim No: 68 Aziz Barachisius, Piskopos Climacus, Aziz Abdas, Aziz Benjamin ve Piskopos Hypatios, Kutsal İnsanlar	397
Resim No: 69 Azize Maria ve Aziz Zosimus, Peder Titus, Hegumen ve Confessor Nikita	401
Resim No: 70 Rahip Joseph Hymnographer, Aziz Agathopus, Başpiskopos Euty chius, Piskopos Georgius.....	405
Resim No: 71 Havari Herodios, Aziz Euppsychios, Aziz Terentius ve Eşi Azize Neonilla, Aziz Antipas	410
Resim No: 72 Confessor Basilius , Aziz Artemos , Papa Martinus	415
Resim No: 73 Azizeler Irene, Agape ve Chionia, Aziz Simeon, Aziz Sabbas Goth, Rahip John Palaeolauritas	420
Resim No: 74 Aziz Theodore, Piskopos Januarius, Piskopos Theodore Sykeotes, Piskopos George.....	425
Resim No: 75 Aziz Sabbas Stratelates, Evangelist Mark, Piskopos Basileius, Aziz Simeon	430
Resim No: 76 Havari Jason ve Sosipater, Aziz Memnon, Havari James.....	435
Resim No: 77 Peygamber Jeremiah (Yeremya), Piskopos Athanasius ve Azize Zoe ile Aziz Cyriacus, Aziz Timothy	438
Resim No: 78 Azize (veya İmparatoriçe)Pelagia, Azize Irene, Kutsal Yorgun Job, Kudüs üzerinde Kutsal Hac'ın yükselmesi	443
Resim No: 79 Aziz Arsenius ve İncil Yazarı John, Peygamber Isaia (İşaya), Havari Simon Zealot ve üç kardeş olan Azizler Alphaeus, Philadelphus ve Cyrinus, Aziz Mokius	448
Resim No: 80 Piskopos Epiphanos ve Piskopos Germanus, Azize Glyceria ve Aziz Alexander, Aziz İsidoros, Aziz Pathamius (Pochomios)	454
Resim No: 81 Aziz Menodosios, Havari Andronikos, Aziz Theodotus, Piskopos Patricius	460
Resim No: 82 Aziz Thalelaios, Büyük Egemenler İmparator Konstantinus ve İmparatoriçe Helena, Aziz Basiliskus, Confessor Mikhaelr	464
Resim No: 83 Aziz Stylite Simeon ve yoldaşlar, Prodromus'un başının üçüncü kez bulunması, Havari Carpos, Terapistler/doktorlar/bakıcılar	470
Resim No: 84 Aziz Helladius, Azize Theodosia, Hegumen Isaac, Aziz Hermios	475
Resim No: 85 Aziz ve Filozof Justinus (Justin) , Başpiskopos Confessor Nicephorus, Aziz Lucillian, Piskopos Metrophanes	479

Sayfa

Resim No: 86 Piskopos Dorotheos, Aziz Bessarion, Aziz Theodotos, Komutan Aziz Theodoroe.....	484
Resim No: 87. Başpiskopos Cyril ve Aziz Alexander ile Azize Antonina, Başpiskopos Timothy, Havari Bartholomaeus (Bartholomew) ve Havari Barnabas, Aziz Onaphrius	488
Resim No: 88 Azize Aquilin ve Piskopos Triphyllios, Başpiskopos Confessor Methodius, Peygamber Amos, Piskopos Tychoin	493
Resim No: 89 Aziz Sabel ve kardeşleri, Aziz Leontios, Havari Jude (Judas) Thaddaeus, Piskopos Methodius	498
Resim No: 90 Aziz Julian, Piskopos Eusebius , Azize Agrippina , Vaftizci Yahya'nın doğumu	503
Resim No: 91 Azize Febronia, Peder David, Peder Samson (Sampson), Asker Aziz John	509
Resim No: 92 Havari Petrus ve Aziz Paul, 12 havari, Hekim Azizler Cosmas ve Damian.....	513
Resim No: 93 Meryem'e ziyaret, Aziz Hyacinthus, Başpiskopos Andrew, Aziz Lampadios ve Azize Martha	520
Resim No: 94 Aziz Sisoës, Peder Thomas, Aziz Procopius, Piskopos Pancratios 495 Resim No: 95. Nicipolis'li (Niğbolu) 45 Aziz , Azize Euphemia, Aziz Proclous ve.....	525
Resim No: 95 Nicipolis'li (Niğbolu) 45 Aziz , Azize Euphemia, Aziz Proclous ve Aziz Hilarios, Peder Stephanus.....	529
Resim No: 96 Havari Aquila, Bebek Aziz Cyricas (Kerikos) ve Annesi Azize Julitta, Aziz Athenogenes ve Konsil üyeleri, Azize Marina.....	534
Resim No: 97 Aziz Aimilianos (Aemilianus), Aziz Dios ve Azize Macrina, Peygamber Elias (İlyas), Peder Simeon ve Peder John	539
Resim No: 98 Havari Mary (Maria) Magdalene (II. Meryem), Aziz Trophimos, Azize Christian, Meryem'in annesi Anna'nın ölümü	546
Resim No: 99 Aziz Hermolaus, Aziz Panteleemon, Havari Timor (Timon), Aziz Callikinos ve Azize Theodota ile oğulları	553
Resim No: 100 Havari Silvanos, Aziz Eudocimos ve Azize Julitta, 7 Maccabae Kardeşler ve Yaşlı Eleazar	557

Sayfa

Resim No: 101 Başdiyakoz Stephanus, Peder Faustus ve Asker Aziz Dalmatios, Ephesus'un (Efes) yedi uyuyan çocukları (Yedi Uyurlar) ve Azize Eudocia, Aziz Eusignios	561
Resim No: 102 Transfiguration, Aziz Dometius, Piskopos Confessor Aemilianus (Aimilianos), Havari Matthias.....	567
Resim No: 103 Başdiyakoz Laurence, Aziz Euplos, Aziz Photius ve Aziz Anicestos, Aziz Photius	572
Resim No: 104 Peygamber Michae (Mica), Meryem'in ölümü, Aziz Diomedes ve Mandylion İkonası, Aziz Myron.....	577
Resim No: 105 Aziz Floros ve Aziz Laurus, Komutan Aziz Andreas ve yoldaşları, Peygamber Samuel, Havari Thadaeus ve Azize Bassa	584
Resim No: 106. Aziz Agathonicos ve yoldaşları, Aziz Lupus, Aziz Eutychos, Havari Titus ve Havari Bartholomaeus'un rölikleri	590
Resim No: 107 Aziz Adrianus ve eşi Azize Natalia, Peder Poemen, Peder Moses, Vaftizci John.....	594
Resim No: 108 Konstantinopolis Başpiskoposları, Meryem'in kuşağının Kutsal Theotokos Kilisesi'ne yerleştirilmesi.....	599
Resim No: 109 Boş İç Sayfa.....	602
Resim No: 110 Aziz Demetrios ve Hayatı.....	603
Resim No: 111 Aziz Nestor, Aziz Demetrios	606
Resim No: 112 Ms. Vat. gr. 1613, s. 139, İzmir Piskoposu Bocolus I. Basileios Menologionu, Vatikan Kütüphanesi.....	617
Resim No: 113 Ms. Vat. gr. 1613, s. 413, Trakyalı azizler Maximus ve Theodotus II. Basileios Menologionu, Vatikan Kütüphanesi.....	618
Resim No: 114 Khora Manastır Kilisesi, Koimesis Sahnesi.....	630
Resim No: 115 Ms. Vat. gr. 1613, s. 17, Chonai Mucizesi, II. Basileios Menologionu, Vatikan Kütüphanesi.....	632
Resim No: 116 Ms. Vat. gr. 1613,s. 22, Meryem'in Doğumu, II. Basileios Menologionu, Vatikan Kütüphanesi.....	633
Resim No: 117 Vat. Gr. 1156, İsa'nın Doğumu ve Azize Eugenia, 278v, Vatikan Kütüphanesi	635
Resim No: 118 Add. 11870, İncil Yazarı John, 197v, Londra British Kütüphanes	637

Sayfa

Resim No: 119 Add. 36636, Aziz Glaktion ve eşi Azize Episteme, 34v, Londra British Kütüphanesi	639
Resim No: 120 Egerton Ms. 3157, Azize Maria'nın Aziz Zosimus Tarafından Bulunması, 27r, Londra British Kütüphanesi	642
Resim No: 121 Decani Manastır Kilisesi, Narteks duvar ve tavanı, Kosova	643
Resim No: 122 Gracanica Manastırı (1321), Yan Nef duvar ve tavanı, Kosova .	644

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bgn	Bugün Bkz. Bakınız
BOS	The Book of Saints
Butler	Alban Butler Lives Of The Saints
CE	The Catholic Encyclopedia
çev.	Çeviren
Eng.	İngilizce
Gnmz.	Günümüzde
Gr.	Yunanca
İbr.	İbranice
JE	The Jewish Encyclopedia
LOS	The Lives of the Saints
MS.	Manuscript (El yazması)
ODB	The Oxford Dictionary of Byzantium
ODCC	The Oxford Dictionary of the Christian Church
ODS	The Oxford Dictionary of Saints
p.	page (sayfa)
r.	recto
rev.	düzenleyen
SM	Symeon Metaphrastes Takvimi
v.	verso
vb.	ve benzeri
vol.	Volume (cilt)

Yuhanna,1:35 Yuhanna kitabı,1. bölüm,35. pasaj

1. GİRİŞ

1.1. Amaç

Teze konu olan Oxford Üniversitesi, Bodleian kütüphanesi arşivlerinde yer alan “MS. Gr. Th. f. 1” envanter nolu eser, 14. yüzyıl Bizans Dönemi’ne ait resimli bir el yazmasıdır. Yapılan araştırmalar sonucunda bu el yazmasını konu alan ayrıntılı bir çalışma olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca Türkiye’de el yazmaları üzerine ayrıntılı araştırmaların olmaması bu konuda çalışmamızdaki neden olmuştur. Bu çalışma ile 14. yüzyıl Bizans sanatının özelliklerini yansıtan eserin, türü, malzemesi, eseri resmeden (nakkaş), banisi, üslup özellikleri, ikonografik karakteri gibi özelliklerin ortaya konulması ve eserin bilim dünyasına tanıtılması amaçlanmıştır. Aynı zamanda eserin Bizans sanatındaki önemi ve diğer el yazması eserler arasındaki yeri belirlenmeye çalışılmıştır.

1.2. Konu/Kapsam

Çalışmamız Bizans’ın 14. yüzyıl dönemine ait, MS. Gr. Th. f 1 envanter numaralı resimli bir el yazmasını konu etmektedir. Bu nedenle tez çalışması Bizans Uygarlığı, Sanatı, El Yazmaları çerçevesi içinde şekillenmiş, ve MS. Gr. Th. f 1 nolu yazmanın açıklanması ayrıntılı olarak yapılmıştır.

El yazması, Bizans İmparatorluğu bünyesinde üretilmiş olmasından ötürü çalışmamıza Bizans Tarihi ve Coğrafyası ile ilgili kısa bilgiler verilerek başlanmıştır. Teze konu olan malzemenin el yazması olmasından ötürü, el yazmaları ile ilgili kısa bilgiler verildikten sonra yazma birçok başlık altında ayrıntılı şekilde açıklanmıştır.

Yazmanın sahip olduğu 56 folyo ile içerdiği 368 resim kataloglanarak verilmeye çalışılmıştır. Yazmanın kendi içinde gösterdiği farklı sayfa bölümlenmeleri ayrı ayrı ele alınmıştır. Tasvirler altında yer alan açıklamalara öncelikle sayfanın genel tanımı yapılarak başlanmıştır. İki farklı formda tasvirli sayfalara sahip eserde tam sayfa resimlerde, sahnenin adı literatürde bilinen adı ile verilmiş, tasvirde yer alan yazıt çözümlenmiş, sahnenin kısa bir anlatımı yapılarak ikonografik karakteri ayrıntılı

şekilde verilerek üslup özelliğinin açıklanmasıyla sonlandırılmıştır. Dört/üç/iki bölümlü resimli sayfalarda ise aynı yol izlenmiş ancak küçük farklar oluşmuştur. Dört/üç/iki bölümlü resimli sayfalarda yer alan tasvirler için öncelikle sayfanın genel tanımı yapılarak sayfada kaç tasvir olduğu ve hangi figürlerin tasvir edildiği ismen verilmiştir. Her tasvir, sayfada bulunduğu konum itibarıyla birbirinden (sol üst, sağ alt vb.) ayrılmış ve kendi içinde değerlendirilmiştir. Birbirinden ayrılan her tasvir için öncelikle sahnenin adı, literatürde bilinen adı veya tasvirde gerçekleşen olaylar üzerinden tespit edilmiştir. Tasvirin etrafında yer alan Yunanca metinlerin konuları belirlenerek, metinler yazmanın özgün karakterindeki Yunanca harfler ile birebir yazılmış, yazıtta yer alan büyük harf, küçük harf, birleşik harf vb. değişiklikler yapılmadan, yazıt birebir çözümlenerek yazıtın orijinalliği korunmuştur. Yazıt Latin harfleri ile okunuşları ve günümüz diline Yunanca yazımın sıralaması değiştirilmeden çözümlenmiştir. Kısa sahne anlatımlarından sonra, tasvirde yer alan figürün biyografisi verilerek tasvir ve figürün hayatı arasındaki bağlantının kurulması amaç edinilmiştir. Tasvirin üslup özelliği belirtilerek sahnenin açıklanması sonlandırılmıştır.

Yazmada kaynağını Eski Ahit ve Yeni Ahit'ten alan sahnelerin ikonografik anlatımları ayrıntılı şekilde verilmiştir. Sahneyi şekillendiren bu anlatımların Eski ve Yeni Ahit'te nasıl aktarıldığı bilgisi tasvirin altına yerleştirilmiş bu sayede tasvir ve ikonografi bağlantısı kurulmuştur. Bu nedenle İsa, Meryem, Vaftizci Yahya, Dört Büyük Peygamber, Kitap Yazan 12 Küçük Peygamber, 12 Havari vb. figürlerin yer aldığı tasvirlerdeki açıklamalar diğer kısımlardan daha ayrıntılı işlenmiştir. Bu figürler Kutsal Kitaplarda yer alan pasajların (anlatımların) verilerek mukayesesi yapılmıştır. Aynı şekilde bu figürlerin yer aldığı sahnelerin genel özellikleri ve tasvir sanatında karşımıza nasıl çıktıkları bilgisi verilerek MS. Gr. Th. f. 1 nolu yazma ile karşılaştırması yapılmıştır.

Tez çalışması, eserin üretildiği dönem ile çağdaş olan benzer yazma örnekleri ve anıtsal eser örnekleri karşılaştırmalı şekilde değerlendirilerek sonlandırılmıştır.

1.3. Yöntem

Tez konusu olan “Bizans Dönemine Ait 14. Yüzyıl El Değerlendirilmesi (Oxford Üniversitesi, Bodleian Kütüphanesi, Ms. Gr. Th. f. 1)” adlı çalışmanın hazırlanması oldukça zor olmuştur. Bilindiği üzere Bizans sanatı ile ilgili çalışmalar mimari ve mozaikler üstüne ağırlık kazanmış ancak resimler ile ilgili çalışmalar çeşitli makaleler ile sınırlı kalmıştır. Bu nedenle çalışmanın hazırlanması sürecinde yaşanan en büyük sıkıntı kütüphane araştırmaları olmuştur. Ülkemiz sınırlarında resimli el yazmaları ile ilgili yayınların kıtlığı bizi zorlamıştır. Ayrıca birçok kütüphanenin kendi bünyesinde olmayan öğrenciler için getirdiği kısıtlamalarda yayınlara ulaşmamızı zorlaştırmıştır. Tüm bu olumsuzluklara rağmen çalışmamızda kullanılan kaynak sayısı oldukça çoktur.

Bizans resimli el yazmaları konusunda büyük arşivlere sahip olan uluslararası kütüphaneler çalışmamızın en geniş kaynaklarını oluşturmuştur. Kaynaklara ulaşabilmek için çoğunlukla internet ortamında bulunan, ancak ücretli olan kütüphanelerden yararlanılmıştır. Uluslararası düzeyde olan bu kütüphanelerin, halkın erişimine açtığı ve konumuza yardımcı olacak kaynaklar ücreti ödenerek çevrim içi olarak kullanılmıştır. Erişime açık olmayan diğer yayınlar için kütüphane ile birebir iletişime geçilerek, kaynak talep edilmiş veya imkânlar el verdiği ölçüde yurt dışında bulunan arkadaşlarımızın yardımlarına başvurulmuştur. Aynı zamanda tez danışmanımın büyük katkıları sayesinde de birçok kaynağa ulaşmamız sağlanmıştır.

Yayınlara ulaşma konusunda yaşanan zorlukların benzeri, kaynakların çevrilmesinde de yaşanmıştır. Tercüme bürolarının kabul etmediği veya ödenmesi güç ücretler talep etmesi nedeniyle çevirilerin büyük çoğunluğu tarafımızca yapılmıştır. Aynı zamanda çalışmaya kaynaklık eden eserlerin hangi dilde olduğuna bakılmaksızın, çalışmamıza kaynaklık edecek olan yabancı yayının dili ile ilgili bölümü bitirmiş arkadaşlarımızdan da yardımlar alınmıştır. Bu nedenle kaynakçada sadece İngilizce kaynaklar değil Fransızca, Latince ve Almanca gibi dillere de ait birkaç yayın çalışmamıza dâhil edilmiştir.

Çalışmamızın ana başlıkları Bizans ve Bizans kültürü üzerine şekillenmiştir. Hiç şüphesiz bir medeniyetin sanatını anlayabilmek onun tarihi ve coğrafi geçmişini anlamaktan geçmektedir. Bu nedenle çalışmaya öncelikli olarak Bizans Tarihi ve coğrafyası hakkında kısa bilgiler verilerek başlanmıştır. Ayrıca bu bölüm ile çalışmamıza konu olan, resimli el yazmasında yer alan figürlerin, nerelerde ve hangi dönemlerde, ne şartlarda yaşadığı gibi bilgiler ile bağlantılar kurulması amaç edinilmiştir. Ancak MS. Gr. Th. f 1nolu eserin üretildiği dönem olan 14. yüzyıl, tarihçe içinde daha geniş anlatımla verilmiş ve dönemin kültürel ortamı ayrı bir başlık altında açıklanmaya çalışılmıştır.

Resimli bir el yazmasının ne olduğunu ve özelliklerini kavrayabilmek için, el yazması üretimlerinde kullanılan malzemeleri, yazmaları dolduran konuları (türler), nerede ve kim tarafından üretildikleri gibi soruların cevap bulması gerekmektedir. Bu soruların cevapları çalışmamızda Bizans kültürü ekseninde cevaplanmaya çalışılmış ve resimli el yazmaları ile ilgili genel bilgiler verilmek istenmiştir.

Çalışmamızın ana konusunu oluşturan MS. Gr. Th. f 1envanter numaralı yazmanın nerede üretildiği, eseri resimleyen, yaptıran kişisi (bani), eserin adandığı kişi vb. bilgileri ayrı ayrı başlıklar altında verilerek, tezin amacı olan ayrıntılı değerlendirmenin ortaya çıkması sağlanmıştır.

Resimli bir el yazmasının kataloglaması kolay bir işlem olmasına karşın, MS. Gr. Th. f 1envanter numaralı yazmanın içerdiği çok sayıdaki resim bu kolaylığı ortadan kaldırmıştır. Eserin ilk 10 varağı, tam sayfa olarak, İsa ve Meryem'in hayatı ekseninde şekillenirken diğer tüm sayfalar dört/üç/iki kareye ayrılıp, azizler, peygamberler, İncil yazarları vb. figürlerin tasvirleri ile doldurulmuştur. Bir takvim özelliği gösteren bu eserde yer alan her tasvir ve aktardığı kişi yıl içinde bir anma gününe sahiptir. Bu nedenle yazmanın başında yer alan tasvirler, yazmanın ilerleyen sayfalarında, yani anma günlerinde tekrar tasvir edilmiştir. Bu tekrarlar, eserin içeriğinde bulunan tasvirlerin İsa, Meryem, Peygamberler, havariler vb. şekilde gruplandırılarak kataloglamasını zorlaştırmıştır. Karmaşanın olmaması nedeniyle yazmanın varak sıralaması takip edilerek, her figür için ilgili açıklama, ikonografik değerlendirme ve üslup özelliği tasvirlerin altına yerleştirilmiştir.

Çalışmamız eserin kendi içinde barındırdığı, sayfa düzeni, tekrar eden tasvirler arasındaki benzerlik ve farklılıkları, ikonografik ve üslup karakteri, eserin önemini tespiti için açıklanmaya çalışılmıştır. Değerlendirme bölümü aynı içeriğe sahip diğer el yazmaları ile benzerlik ve farklılıkları verilerek yapılmıştır. Aynı zamanda Litürjik Takvim olma özelliğine sahip eserin içerdiği tasvirlerde yer alan figürlerin takvimdeki anma (yortu) günleri bir liste halinde verilerek eserin üretilme amacı açıkça belirtmeye çalışarak çalışma sonlandırılmıştır.

1.4. Konuyla İlgili Yayınların Değerlendirilmesi

Bizans doğası gereği gösterişli bir medeniyet olmasından ötürü mimari ve anıtsal resim alanında oldukça ileri seviyelere ulaşmıştır. Araştırmacıların karşısında bu denli şöhretli eserlerin varlığı diğer küçük el sanatlarına olan ilgiyi azaltmıştır. Bu nedenle anıtsal resim ve mimari için yapılan çalışmalar karşısında el yazmaları ile ilgili yapılan çalışmalar oldukça azdır. Uluslararası seviyede kabul gören önemli resimli el yazması sanatı ile ilgili çalışmaları arasında Kurt WEITZMANN, Nancy SEVCENKO, Irmgard HUTTER, Otto PACH, Helen EVANS, William D. WIXOM gibi isimler öne çıkmaktadır.

Çalışmamıza da konu olan İkonografik açıklamalar, bilim dünyasında mozaikler, freskolar ve ikonalar ekseninde olsa da bu alandaki çalışma sayısı oldukça çoktur. Bunlar arasında; genel bir ikonografi çerçevesi çizmeyi sağlayan Bedrettin CÖMERT, önemli örnekler ışığında yapılan ikonografik anlatımların yer aldığı eserleri ile Uşun TÜKEL ve Serap YÜZGÜLLER ARSAL, Khora Manastır Kilisesi ekseninde gelişen ve genişleyen çalışmalar ile Bizans mozaikleri hakkında önemli bilgiler veren Engin AKYÜREK, Bizans ikonografisi ile ilgili önemli konuları ayrı ayrı ele alan Sedat BORNOVALI, Ayasofya Kilisesi üzerinden Bizans Sanatı ile ilgili birçok çalışma yapmış olan Asnu BİLBAN YALÇIN, önemli Bizans Kiliselerinin resim programlarının ayrıntılı şekilde açıklayan Yıldız ÖTÜKEN, Sema DOĞAN ve Nilay ÇORAĞAN gibi değerli bilim insanlarımız yer almaktadır.

MS. Gr. Th. f 1 envanter numaralı el yazması daha öncede belirttiğimiz gibi bazı çalışmalara konu olmuştur. Bu çalışmalar arasında: *Pavle MIJOVIĆ, Menolog, Belgrad, 1973* tarihli çalışmada MS. Gr. Th. f 1 envanter numaralı yazma ile benzer

karakteri gösteren diğer yazmalar ile birlikte ele alınmıştır. Ancak bu çalışma içerdiği az oranda ki bilgiler nedeniyle MS. Gr. Th. f 1nolu yazmasının anlaşılması konusunda yetersiz kalmıştır. Benzer bir çalışma özelliği gösteren, *Irmgard HUTTER, Corpus Der Byzantinischen miniaturenhandschriften, Stuttgart,1978* tarihli çalışması Oxford arşivlerinde yer alan resimli tüm yazmaların değerlendirmesini içermekte, MS. Gr. Th. f 1nolu yazma ise sadece figürlerin belirlenmesi ve sahnelerin kısa anlatımları üzerine olmuştur. Yine de I. HUTTER'e ait çalışma MS. Gr. Th. f. 1 nolu yazma ile ilgili en geniş bilgilere sahip tek çalışmadır. Bu çalışma birçok yazmayı ayrı ayrı ele almış ve ilk sırada MS. Gr. Th.f. 1 nolu yazma yer almıştır. Bir külliyat çalışması olan bu eserde yazma ile ilgili yapılan açıklamalar sadece sahnelerin kısa bir anlatımı ile sınırlı kalmıştır. Sahnede görülen figürlerin konumları ve sahnede adı geçen figürün hangisi olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Ancak I. HUTTER'in yapmış olduğu figür tespitlerinde bazı sorunlar gözlemlenmiştir. Zira yazarın çalışmasında figürlerin tespiti için nasıl bir yöntem kullandığı belirsizdir. Figürlerin hayatları ile ilgi bilgiler olmadan ve referans olabilecek başka bir çalışmaya dayandırılmadan yapılan bu tespitler, muhtemelen sahnede dikkat çeken figür üzerinden sonuçlandırılmıştır. Ancak katalog kısmında da açıkladığımız gibi birçok figür sahnelerin arka düzleminde, bir dağ görüntüsü arkasında olaylara izleyici olarakta katılabilmektedir. I. HUTTER'in el yazmaları konusunda yaptığı çalışmalar hiç şüphesiz Sanat Tarihi Bilimi adına birer kilometre taşıdır. Ancak MS. Gr. Th. f. 1 nolu yazmanın bir külliyat çalışması içinde yer aldığı için yeterince özenli çalışılmamış olması muhtemeldir. Hutter'in sadece figür tespitinde yapmış olduğu analizlerin aksine çalışmamızda figürler, hayatları ile ilgili bilgilerle ilişkilendirilerek tespit edilmiştir. Tespit edilemeyen figürler için ise, benzer karakter gösteren el yazmaları referans alınarak en yakın ihtimalleri içinde barındıran figürler ön plana çıkarılmıştır. Aynı zamanda Hutter bu çalışmasında figürlerin hayatları, ikonografik karakterleri, eserin banisine, adandığı kişiye ve eserin üslup özellikleri gibi bilgilere yer vermemiştir. Hutter eserin banisi ile ilgili bilgileri bu külliyat çalışmasından 29 yıl sonra yayınladığı *Der Despotes Demetrios Palailogos und sein Bildmenologion in Oxford, 2007* tarihli makale ile vermiştir. Ancak MS. Gr. Th. f. 1 envanter nolu yazmayı konu ettiğimiz bu çalışma ile yazmanın tüm bilgileri bir bütün halinde ayrıntılı şekilde verilmeye çalışılmıştır.

Eserin envanter numarası ile ilgili yapılan aramalarda karşımıza *El Menologio de Oxford*, (Ms. Gr. th. F. 1, Bodleian Library, Oxford), 2007 tarihli bir çalışma çıkmaktadır. İ. HUTTER'e ait olarak görünen bu çalışmasının Oxford Üniversitesi, Bodleian Kütüphanesi ile yapılan görüşmeler sonucunda kopya bir eser olduğu tespit edilmiştir. Hutter yazma ile ilgili son makalesini yayınladığı dönemde eserin sipariş üzerine kopyalanması konusunda ki telif haklarını almış olmalıdır. İlgili firma ile yapılan görüşmeler sonucunda *El Menologio de Oxford* adlı eserin kopyası 3.379.04 EUR karşılığında yapılmaktadır.

Eserin önemli bir bölümünü oluşturan azizlerin hayatları ile ilgili bilgiler, din anlatımları üzerine şekillenen yayınlar aracılığıyla oluşturulmuştur. Bunlar arasında; Hıristiyanlık ile ilgili önemli bilgiler veren *Catholic Encyclopedia*, sadece Ortodoks Kilisesine bağlı azizlerin hayatlarının anlatıldığı *The Lives Of Saints*, hem Ortodoks hem Katolik Kilisesine bağlı azizlerin verildiği *Butler-Lives Fathers*, bilinen tüm azizler hakkında bilgiler veren *The Oxford Dictionary Of Saints*, Hıristiyan Kilisesi ve kiliseye bağlı kişiler ile ilgili bilgiler veren *The Oxford Dictionary Of The Chirsitian Churc*, yazmada yer alan Yahudi Peygamberler ile ilgili bilgilerin alındığı ve Yahudilik ile ilgili birçok konuya açıklık getiren *Jewish Encyclopedia* gibi eserler yer almaktadır.

2. BİZANS İMPARATORLUĞU TARİHÇESİ VE PALEOLOGOS HANEDANLIĞI

2.1. Bizans İmparatorluğunun Tarihi ve Coğrafik Özellikleri

Bizans İmparatorluğu'nun tarihini kavramak için temel bir coğrafya bilgisine sahip olmak şarttır. Bizans İmparatorluğu her şeyden önce Akdeniz etrafında kurulmuş ve kültürü bu coğrafyadan fazlasıyla etkilenmiş bir uygarlıktır. İmparatorluk, tarihi boyunca bu merkezi denize odaklanmış; iletişim, ticaret, sanayi ve iklimi çoğunlukla Akdeniz'in özellikleri etrafında belirlenmiştir.

Bizans, Roma İmparatorluğundan kalan mirasıyla birlikte, İtalya, Orta Avrupa, Kuzey Afrika, Yakın Doğu (Arap Yarımadası), Balkanlar, Kafkaslar ve Doğu Anadolu'da Sasani sınırlarına kadar ulaşan, zaman zaman İspanya'yı da içine alan geniş bir coğrafyada hâkimiyet kurmuştur (Tarih Atlası 2002, 5). Bin yıldan fazla hüküm sürmüş, dünya tarihinin en uzun soluklu imparatorluklarından biridir. (Kaya 2013; Gregory, 2011,19). Bulunduğu stratejik konum ile Bizans Avrupa ve Asya'nın birleştiği yerde ve yer aldığı coğrafyanın merkezi halindeydi (Evans, Holcomb, Hallman, 2004: 5). Bizans sınırları, kıyılarda Ege denizini, Karadeniz ve Akdeniz'le, iç kısımlardaysa dağ sıralarıyla çizilmekteydi (Gregory,2011: 19).

Akdeniz kıyısının ötesindeki kara kısmında, her biri kendine özgü özellikler taşıyan oldukça büyük araziler mevcuttur. Bizans'ın ilk dönemlerinde en önemli toprakları Suriye ve Mısır olmuştur. Her iki bölgede de büyük yer kaplayan çöllerin yanı sıra, oldukça verimli tarım arazileri bulunmaktaydı; Mısır'da Nil Vadisi ile Suriye, Lübnan ve Ürdün'ün ovaları, Suriye'de batıda Asi ve doğuda Fırat nehirleri arasındaki kalan yüksek platolar bu önemli arazilerden başlıcalarıydı (Gregory,2011:19). Ayrıca Kafkasya bölgesinin zengin doğal kaynakları, olumlu iklim koşulları (Ağalar-Zade, 2009) ve Orta Asya'ya açılan bir kapı olduğu için bu bölge, Bizans için her zaman önemli bir merkez olmuştur.

Bizans İmparatorluğu'nun Anadolu'dan sonra sahip olduğu en büyük bölge Balkanlar olmuştur. Bu bölge diğerlerinden çok daha fazla yoksul olmasına rağmen özellikle erken Bizans döneminde ve 9. yüzyıldan sonra Bizans'ın gücünü ispat

etme olanağı bulduğu topraklar haline gelmiştir. Balkanlar, kuzeyde Pannonia Ovası (günümüzde Avusturya) boyunca batı-doğu istikametinde Karadeniz'e doğru akan Tuna nehri ve iki yanındaki verimli düzlüklerle, güneyde Ege Denizi'yle ve batıda Adriyatik Denizi'yle çevrilidir. Günümüzde Romanya ve Moldova'nın yer aldığı en kuzey kısımda, Karadeniz (doğuda) ve Karpat Dağları (kuzeybatıda) arasında, Rusya ovası (Ukrayna) ve Balkanlar'ın içlerine geçişi kolaylaştıran bölge uzun dönemler Roma'nın kontrolü altındaydı ve burada dar bir geçit bulunmaktadır (Gregory,2011: 20). Karadeniz havzası ve Hazar'ın batı kıyılarından başlayarak Kafkas Dağlarının eteklerine kadar geniş bir arazide yerleşmiş olan kavimlerin, Güney Kafkasya ile Yakındoğu'yu birleştiren Kuzey Mezopotamya'dan göçü bu geçit ile olmuştur (Ağalar-Zade,2009). Batı sınırını oluşturan bu step koridoru, ileride Roma İmparatorluğu'nun dağılmasına, Doğu Roma'nın (Bizans) doğuşuna neden olacak Orta Asya'dan gelen göçebe savaşçıların Avrupa'ya kolayca geçiş yaptığı yer olmuştur.

Bizans'ın çok geniş olan toprakları tarih boyunca değişmiş, en geniş sınırlarına 6. yüzyılda ulaşmış (James, 2010: 1-2) ve zaman zaman sınırları Anadolu ve Balkanlara kadar daralmıştır. Tarihte 1 000 000 kilometrekarelik alanı kapsayan bir imparatorluğun coğrafi sınırını belirlemek oldukça güçtür.

Bizans İmparatorluğu, Roma İmparatorluğu'nun devamı olduğu için(geleneğe göre) (Ostrogorsky, 2006: 25; Freeman, 2003: 621) öncelikli olarak Roma İmparatorluğu'nun bölünmeden hemen önceki durumuna yönelik bilgiler ışığında yola çıkmak gerekmektedir. Roma İmparatorluğu'nun elinde tuttuğu muazzam güce karşın, Romalıların hiçbir zaman tahtı düzenleyecek sabit bir kurumsal varlık geliştirememiş olmaları ilginçtir ve bu durum bölünmeyi hızlandıran temel sebeptir. Hristiyan bir toplum olan Bizans İmparatorluğu'nu anlatırken, din tarihini ve bu dini olayların sanat üzerinde ne tür etkileri olduğunu, hanedanlık tarihiyle birlikte vermek, bir uygarlığın tarihine tek bir pencereden, bütün unsurları ile bakmayı sağlayacaktır.

Bizans İmparatorluğu M. Ö. 753'te kurulan Roma Devleti'nin bir uzantısı olduğu için tam bir başlangıç tarihine sahip değildir. Uygun bir başlangıç tarihi I. Konstantinus'un (324-337) tahta çıktığı dönemdir (Gregory,2011: 30). Yalnız, I.

Konstantinus'un Roma İmparatorluğu tahtına gelişinden hemen önceki dönemi açıklamamak, Bizans İmparatorluğu tarihi anlatımında eksiklik yaratacaktır.

Severus Alexander'in (235-284) ölümü ile Diocletianus'un (284-305) tahta çıkması arasında geçen elli yıl devlet idaresinden askeri yapıya, ekonomiden o döneme dek dünyayı şekillendiren düşünce sistemine kadar bütün Roma yaşam biçiminin çöküşüne tanıklık etmiştir. Alexander'in ölümünün ardından imparatorluk en karmaşık dönemlerinden birine girmiştir (Freeman, 2003:546). İmparatorluğun sınırları ve devletin düşmanları, özellikle kuzeyde ve doğuda genişleyerek imparatorluğun çeşitli bölümleri tamamen bağımsız hale gelmiştir. Bu süreçte ekonomi çökmüş, enflasyona dayalı fiyat artışları karşısında paranın değeri düşmüştür. Tüm bu güçlükler arasında doğal olarak resim, edebiyat ve dini konularda tarz değişiklikleri ile karakterize edilebilecek, kültürel diyebileceğimiz bir kriz ortaya çıkmıştır (Gregory,2011: 30). Bu bunalımın temel sebebi, siyasetle pek ilişkisi olmayan asker kökenli imparatorların ülkeyi yönetmekte yeterince başarılı olamamasıdır. Tarihçiler bu dönemi genellikle "Askeri Anarşi" olarak tanımlamışlardır (Gregory,2011: 30).

3. yüzyılın başlarına kadar bir dizi aile kökenli hanedan, çoğunlukla babadan oğula olmak üzere Roma dünyasını yönetmiştir. Bu hanedanların sonuncusu 196–235 yıllarında hüküm süren Severus Hanedanı'dır. Askeri Anarşi dönemi 2. yüzyılın ve

3. yüzyılın ilk yıllarına damgasını vurmuştur (Freeman, 2003: 545–546). Bu askeri anarşi dönemini lehine çeviren ve günümüzde her tarihçinin dediği gibi Bizans İmparatorluğu'nun temellerini atan Büyük Konstantinus olmuştur.

Konstantinus' un Askeri Anarşi ortamından yararlanmasını sağlayan diğer etken ülkenin dış ilişkilerinde yaşadığı sorunlar olmuştur. İçerde imparatorluk sorunları yaşanırken Batı sınırında Germanler sorunu, Doğu sınırlarında Sasaniler 3. yüzyılın en önemli krizleri olmuştur (Freeman. 2003:546, 541; Gregory,2011: 33).

Anarşi döneminin son imparatoru olan Carus'un (282–284) ölümünden sonra Doğu'daki ordu subaylarından biri olan Diocletianus (284–305) imparator olarak

seçilmiştir. Diocletianus tahta geldiğinde iç bunalımlar hali hazırda çözülememiştir (Freema,2003: 554).

Diocletianus, seleflerinin çoğu gibi Balkan Yarımadası'ndaki askerlerden birisi olmakla birlikte başa geçtiğinde onlardan farklı olarak reformlarını uygulamaya koymaya başlamıştır. İktidarı 3. yüzyıldaki krizin sonlandırılması yeni bir istikrar dönemi ve yeni bir siyasetin başlangıcı olmuştur (Gregory,2011: 42; Williams,1985)

Diocletianus ayrıca ortak yönetim kavramının sınırlarını genişletmeye karar vermiş ve "Tetrarchi" (Tetraşi) sistemini oluşturmuştur. Buna göre iki Ceasar (genç imparator) ve iki Augustus'u (kıdemli imparator) yanına yardımcı olarak atamıştır (Ostrogorsky 2006, 31; Gregory,2011: 43; Corcoran,1996). Tetrakların her birinin kendine ait bir sarayı, askeri, idari yapısı ve kendine has bir yönetim tarzı vardı. Bununla beraber, Büyük Augustus olan Diocletianus'un bu düzenleme ile imparatorların iş birliğini göstererek içeride ve dışarıdaki düşmanlar karşısında sergiledikleri dayanışmayı vurguluyordu. Dörtlü idare ayrıca Roma İmparatorluğu'nun en önemli sorunlarından biri olan tahta çıkma meselesini çözmek için tasarlanmıştır (Treadgold, 1997: 17). Böylece Caesarlar saygın Augustuslarını izleyeceklerini ve hanedanlıklarını devam ettirecek yeni Caesarlar seçeceklerine söz vermişlerdi (Gregory,2011: 43).

Diocletianus dönemi otoriterlik, birlik, katılık ve kudret gibi özelliklerle diğer dönemlerden ayrılmaktadır. Bu durum bir önceki dönemin istikrarsızlığı ve dahası, belki de imparatorun Hristiyanlara duyduğu tepki olarak değerlendirilmiştir. Bu tepki Hristiyanlığı bastırmak için hükümetin son hamlesi olacak "Büyük Zulmün"¹ (McGiffert, 1890: 10) patlak verişini en iyi biçimde açıklamaktadır. Meslektaş

¹ *Büyük Zulüm ; M.S.302 yılında Galerius ve Diocletianus 'un başlattığı Hristiyan Kilisesi 'ne yönelik zulüm daha sonraki Bizans Hristiyanlığı üzerinde güçlü bir etki yarattı. Bu zulüm, daha önce Hristiyanlığa karşı yürütülen birçok politikadan daha farklıydı. İmparatorluk emri ile ve daha uzun süreli olan zulüm, insanların yaşamlarını tehdit etmiş birçok Hristiyan'ın din değiştirmesine, dininden vazgeçmeyen Hristiyanların ise vahşice katledilmesine sebep olmuştur. Şehit unvanı ile anılan bu din şehitleri ileride, Hristiyanlığa karşı yapılacak her türlü baskıcı politikanın güç kaynağı haline gelmiştir. Bu zulmün başlıca sebebi 'eski dinler'i yeniden diriltme gayesi olan imparatorların siyasi kararlarıdır. İmparatorluk emirleriyle yürütülen bu zulüm bu sebeple daha geniş bir coğrafyada ve daha katı kurallar ile gerçekleşmesine neden olmuştur. Büyük Zulüm, öncelikli olarak doğrudan Hristiyan kilisesinin örgütsel yapısını, rahipleri, Kutsal Kitap ve yazmaları, kilise binalarını hedef almıştır. Şehit edilen azizlerin sayısı hala kesin olarak tespit edilememiştir. Şehitlerin yazılı hikâyeleri, ilk şehitler Stephen ("Elçilerin işleri" 7.58) ve Aziz Polycarpus'un şehit*

Galerius (305-311) Hristiyanlara karşı doğrudan doğruya düşmanca tavırlar içinde olsa da doğrudan herhangi bir müdahalede bulunmamıştır. Ancak Diocletianus tahtta kaldığı süre boyunca Hristiyanların onun emirlerine uymayı reddetmelerinden rahatsız olarak 302 yılında onlara karşı “Büyük Zulüm” başlatmıştır. Ruhban sınıfının tutuklanmasını ve kutsal kitaplara el konularak ortadan kaldırılmalarını emretmiş; Hristiyanları ortaya çıkarmak için bütün vatandaşların tanrılara kurban vermelerini zorunlu hale getirmiştir. Yapılanlar vahşice olmakla birlikte kısa sürmüştür; Diocletianus 305 yılında tahttan çekilmeden önce bunun başarısız bir siyaset olduğunun farkına vararak şartları yumuşatmıştır. Büyük Zulüm boyunca Hristiyan kilisesinin yapısı sarsılmıştır. Çünkü pek çok Hristiyan, imparatorluğun isteğine boyun eğerek inancından vazgeçmiştir. Ancak bu zulüme direnen kişiler ve gruplar korkunç şekillerde öldürülmüştür. Hristiyanlığın baskın din konumuna geleceği yeni bir dönemde kilisenin imparatorluk otoritesine karşı sürdüreceği faaliyetlerin temelini işte bu zulüm oluşturmaktadır (Gregory, 2011;51-52).

Diocletianus’un düzenlemiş olduğu dörtlü yönetim M. S. 305’e kadar aşağıdaki gibi olmuştur:

Rütbe	Doğu	Batı
Augustus	Diocletianus	Maximianus
Caesar	Galerius	Constantius Chlorus

Diocletianus Roma devletini yeniden yapılandığı yirmi yılın ardından 1 Mayıs 305 tarihinde Nicomedeia’daki (İzmit) askerinin huzurunda resmi olarak tahtan çekilmiş ve henüz hazır olmamasına rağmen aynı anda tahttan çekilmesi için

edilmeleri üzerine Smyrna (İzmir) kilisesinden gelen mektupla başlayarak biliniyor. (MS 155 dolayları) Kaesariyalı Eusebios ve Lactantius’un Büyük Zulüm hikâyeleri, kurbanları “sayısız” olarak tanımlayan ancak hiçbirinin adı ve ölümünün ayrıntılarını veremeyen görgü tanıkları tarafından yazılmıştı. (cf.Eusebios, Kilise Tarihi 8.6: “O dönemde her kim sayabilirdi eyaletlerdeki şehitlerin sayısını...”)I.Constantinus’un hükümdarlığında Hristiyan Kilisesi elbette zafer kazanmış ve Büyük Zulüm dönemini nihai zaferin öncesindeki büyük bir yargılama dönemi olarak görülmüştü. Ayrıca İmparatorluk baskılarına dayanamayanların dinlerinden vazgeçmesi de ilerleyen zamanlarda, Hristiyanlığa geri dönmek istemişseler bile, bazı kiliseler onları kabul etmemiştir. Kiliseler arasındaki ilk ayrılıkçı fikirlerin ortaya çıkması ile Donatusçuluk ve Ariusçuluk gibi fikirler ortaya çıkmıştır.

Maximianus'a baskı yapmıştır. Bu çekilme ile mevcut Caesar'lar imparator olmuş ve yeni Caesarlar seçilmesi gerekmiştir.

Diocletianus'un çekilmesinden sonra; 305–308 yıllarında yeni resmi düzenleme aşağıdaki şekilde olmuştur:

Rütbe	Doğu	Batı
Augustus	Galerius	Constantius Chlorus
Caesar	Maximinus Daia	Flavius Valerius Severus

Ancak Augustus ve Caesarlar arasında oluşan uyumsuzluk ciddi olayların patlak vermesine neden olmuştur. Herkes bu durumu Diocletianus'un düzeltebileceğine inandığı için yeni Augustus ve Caesarların görevlendirilmesini yeniden Diocletianus yapmış ve eski dostu Licinius'u Augustus rütbesine getirmişti (Treadgold,1997:29)

308 yılında ki yeni Tetraklar aşağıdaki gibi olmuştur.

Rütbe	Doğu	Batı
Augustus	Galerius	Licinius
Caesar	Maximinus Daia	Konstantinus

Tetraklar arasında içten içe süren mücadelelerde Konstantinus tahtını sağlama almak için birçok plan yapmış, hatta Klaudius Gothicus'un dolayısıyla eski Roma'daki bir İmparatorluk ailesi olan Flaviuslar'ın soyundan geldiğini ilan etmişti. Bu dönem zarfında Konstantinus bir yandan bölgedeki (Galya) desteğini güçlendirmeye çalışırken, diğer yandan tüm imparatorluğu kontrol etmek için atılım planları yapmıştır (Gregory,2011: 55-56). Caesar Maxentius (306-312) 270'ten beri güçlendirilmekte olan Roma'nın kontrolünü ve çok büyük bir askeri gücü elinde bulundurmıştır. Maxentius'un ordularına ve gücüne karşılık Konstantinus'un atılım planları sonundan Konstantinus ile Maxentius arasındaki mücadeleyi başlatmış oldu.

Başlayan mücadeleyle 312 yılında Konstantinus İtalya'yı istila etmiş, Maxentius orduları Torino yakınlarında bozguna uğratılmıştır. Kuzey İtalya'daki tüm şehirler kapılarını Konstantinus'a açmıştır. Konstantinus güneye doğru ilerlerken Maxentius eski Milvius Köprüsü'nü (Flaminia Yolunda'ki Tiber üzerinde) yıkarak şehrin içinde ona karşı bir direniş için hazırlık yapmıştır (Gregory, 2011;57). Milvius Köprüsü Savaşı Dünya Tarihi için büyük bir olay olmuştur.

Konstantinus Roma yakınlarındaki Ponte Milvio şehrinin kuzeyine ordugâhını kurmuştu. Milvius köprüsü yakınlarındaki ordugâhında sefere çıkmadan önce, Konstantinus'un başına uzun vadede dünya tarihini etkileyecek önemli bir olay gelmişti. Bizans'ın ünlü tarihçilerinden Lactantius ve Eusebios bu olay ile ilgili neler olduğuna dair pek çok farklı hikâye anlatmışlardır (Freeman, 2003:578) Eusebios'un "*Life of Constantine*" adlı yapıtında² anlatılan rivayete göre; burada imparator gökte "*zafer burada*" yazmakta olan "*hac*" şeklinde bir ışık görmüştü. Ve o andan itibaren haç işaretini, nasıl anlamış olursa olsun, birliklerinin bir sembolü olarak kullanmıştı (Gregory, 2011;57).

Konstantinus şehre yaklaşırken Maxentius ölümcül bir hata yaptı ve Roma şehir duvarları arkasında beklemek yerine, birliklerini meydana göndermişti. Saldırı sonucunda Maxentius ordusu büyük bir bozguna uğratılmış ve imparator kaçan askerler ile birlikte Milvius köprüsünde öldürülmüştü. Ertesi gün Konstantinus, muzaffer bir kurtarıcı olarak Roma halkı tarafından sevgi gösterileriyle şehre girmişti (Gregory,2011: 57-58). Milvius köprüsü zaferi Konstantinus'un sınırlarını ve gücünü genişlettiği bir zafer olmanın yanı sıra yeni bir imparatorluğun doğuşu için yeterli gücü ortaya koyduğunun göstergesi olmuştu (Ostrogorsky 2006, 39). Milvius savaşı esnasında Konstantinus'un görmüş olduğu rüya sonrasında kazanmış olduğu bu savaş ileride kendisinin Hristiyanlığı benimsemesine ve Hristiyan sanatında "*Hacın Yükselmesi*" temasının oluşmasına neden olmuştur.

Konstantinus zaferi kazandıktan sonra kumandanları, Büyük İskender'den beri izledikleri bir geleneği devam ettirerek bu askeri başarısının anıtı olarak bir şehir

² ² Ayrıntılı bilgi için bakınız: McGiffert. C.A. (1890), *The Church History of Eusebius, Eusebius Pamphilius: Church History, Life of Constantine, Oration in Praise of Constantine by Eusebius Pamphilius*, New York .

kurmak istemişti. Bu isteği yeni doğacak olan bir imparatorluğun (Bizans'ın) temellerini atmasını sağlamıştır. Yaptığı savaşlar süresince Byzantion'un (günümüz İstanbul'u) doğal konumundan, Avrupa kıtasının en uç noktası oluşundan ve Boğaz kıyısından Asya'yı görmesinden etkilenmişti. Önceleri Troya şehrini yeniden kurmayı düşünmüş, ancak Boğaz'ın konumu ve üç tarafı denizlerle çevrili bir yer olması nedeniyle Byzantion'a yerleşmiştir. Rivayete göre bir meleğin rehberliğinde şehrin alanını belirlemiştir (Gregory, 2011; 65).

324 yılından 330 yılına kadar Konstantinus kendine ve kurmak istediği yeni düzene layık güzel bir şehir yaratmak için şehir planlamış ve süslemesinde hiçbir masraftan kaçınmayarak şehir yeniden düzenlemiştir (Freely, 2002;54,55). Şehre sonraları "*Konstantinopolis*" (İstanbul) yani "*Konstantinus'un Şehri*" dense de yeni resmi adı "*Nea*" veya "*Nova*" (Yeni) Roma'ydı (Treadgold, 1997: 39; Vasilev, 1943:51; Gregory, 2011;67).

Konstantinus çok sayıda kilise ve yapı ile şehri yeniden inşa ettirmiştir. Konstantinus, şehrin çehresini güzelleştirecek yeni yapıların inşasını da yönetmiş: Septimus Severus döneminde yapımına başlanan hipodrom tamamlanmış, Büyük Saray, Aya Eirene Kilisesi, üniversite, hamamlar inşa ettirmiş ve kendi mezar yeri olacak olan Kutsal Havariler Kilisesi'nin planlamalarını kendi yapmıştır. Şehir Büyük Konstantinus'un şehre şatafatlı merasimle girişi ile 11 Mayıs 330 tarihinde büyük kutlamalar ve eğlenceler eşliğinde açılmıştır. Gregory, 2011;67).

Konstantinus kesinlikle yeni bir başkent inşa etmeyi ya da başkenti Roma'dan alıp Doğu'ya taşımayı düşünmemiştir. Ancak şehrin konumu, Avrupa ve Asya'nın birleştiği noktada bulunması, bu bağlamda askeri ve ekonomik önemi, burayı bir merkez olarak kullanma konusundaki kararında etkili olmuştur (Freely, 2002;19; Diehl, 2006:20). Ayrıca Konstantinus'tan sonra tahta çıkan pek çok halef de Konstantinopolis'te kalmayı sürdürmüştü; bu da Bizans kurumlarının bu imparatorluk şehrinde ortaya çıkmasına neden olan pek çok önemli sonucu beraberinde getirmiştir. Bu nedenle Hıristiyan Kilisesi ve Roma Devleti arasında oluşan bağ ile beraber, Konstantinopolis'in kuruluşu ilk Bizans imparatorundan geriye kalan en uzun soluklu başarıları olarak öne çıkmıştır (Gregory, 2011;67-68).

Yeni kurulan şehir *Nea/Nova Roma* veya *Bizantion* olarak anılmaya başlamış ve ülke tarihinde önemli başlangıçların merkezi olmuştur. Hıristiyanlıkla tanışan Roma İmparatorluğu çok tanrılı inancına karşın, 313'teki Milano Fermanıyla Hıristiyanlara din ve vicdan özgürlüğü verilip, bu inanç devlet tarafından resmen kabul edilmiştir.

I. Konstantinus Hıristiyanlara uygulanan baskı politikasından vazgeçmiş, Hıristiyanlığa karşı hoşgörü politikası sürdürerek, döneminde Hıristiyanlığı bu feerman ile resmi devlet dini haline getirmiştir (Vasilev, 1943:51-52; Treadgold, 1997:41). Konstantinus'un ölümü ile şehre imparatorun adı verilmiş ve daha sonra gelen imparatorlardan olan Theodosius tarafından şehir genişletilmeye devam etmiştir. Konstantinopolis'in devletin merkeziymiş gibi iskân edilmesi belirsiz bir tarihi başlangıcı olan Bizans İmparatorluğu tarihini başlatmıştır.

Diocletianus 'tan sonra gelen I. Konstantinus dönemi eski Roma İmparatorluğu ile yeni Bizans İmparatorluğu arasında bir sınır olarak görülebilir. Pek çok tarihçi aslında Bizans'ı antik dünyanın devamı olarak görmüştür. Bununla birlikte açıktır ki, 4. yüzyılın başları İmparatorluk kendini karakterize eden pek çok yeni fenomene tanıklık etmiş ve bu değişiklikler daha öncekinden ciddi biçimde farklı bir toplum ortaya çıkarmıştır. Bu gelişmeler hiç şüphesiz bir anda yaşanmamış, pek çoğunun gerçekleşmesi uzun yıllar, hatta yüzyıllar almıştır. Bu da tarihçilerin Bizans dönemini ya da en azından erken dönemini bir tür dönüşüm, antik dünya ile Orta çağ arasında, hatta antik ve modern dünya arasında bir köprü olarak görmelerine yol açmıştır. Tüm bu değişimlerin içinde yönetim eski sistem ile devam etmiş, tahta Tetraklar Diocletianus'un düzenlediği gibi hâkimiyet kurmuştur (Bowman, 2005: 67- 88).

Başkenti Roma olan Batı Roma İmparatorluğu 5. yüzyıl sonunda Germen kabilelerinin İtalya'yı istila etmesi sonucu yıkılmış; merkezi Konstantinopolis olan ve Bizans İmparatorluğu da denen Doğu Roma İmparatorluğu ise, bin yılı aşkın süre varlığını sürdürmüştür (Gregory, 2011:65-66). Konstantinopolis'i sadece zaferini taçlandırmak için inşa eden ancak devletin başkenti haline gelmesine neden olan ve devletin ilk İmparatoru olarak kabul edilen I. Konstantinus olmuştur. Ondan sonra tahtta ikili yönetimler olmuş, daha sonra zaman zaman kesintiye uğrasa da ülke hanedanlar tarafından idare edilmiştir. Bu hanedanlar sırası ile Theodosios Hanedanlığı (395-457), Leon Hanedanlığı (457-518), İustinianos Hanedanlığı (518-

610), Herakleios Hanedanlığı (610-711) ara dönem (komutanların yönetim dönemi), İsauria (Suriye) Hanedanlığı (717-820), Amorian Hanedanlığı (520-867), Makedonya Hanedanlığı (867-1057), Komnenos Hanedanlığı (1057-1185), Angelos Hanedanlığı (1189-1204) Latin İmparatorluğu Dönemi (1204-1261), Paleologos Hanedanlığı (1259-1453) tahta gelmiş ve imparatorluk 1453 yılında Osmanlı Padişahı II. Mehmet 'in İstanbul'u fethi ile son bulmuştur (Gregory, 2011;348-352).

330-518 yılları arasında özellikle Roma'yı etkileyen Barbar İstilasları (Gotlar, Vizigotlar, Dorlar, Vandallar, Lombardlar, Franklar, Jütler ve Saksonlar) bunalımı, Bizans İmparatorluğunda 376 yılından sonra etkilemeye başlamıştır. Tuna nehrine dayanan Vizigotlar ile başarılı şekilde mücadele eden imparatorlar bu büyük tehlikeyi savuşturmuştu (Diehl, 2006:22). Ancak İmparatorluğun ilk yıllarında karşılaştığı bu sorundan daha büyük bir karışıklık olan ve ülkeyi bölen bir de dini bunalım yaşanmıştır. Arianizm, Nestorianizm, Monofizitizm gibi büyük din ayrılıkları, Doğu Kilisesi ve imparatorluğu derin ve uzun sürecek bir bunalıma sürüklemiştir (Diehl, 2006:25). Tüm bu bunalımların sonucunda 325 Nikaia (İznik) Konsili ile Hıristiyan dünyası 3 Patrikhane çevresinde toplanmıştır. Bunlar Roma, Antakya ve İskenderiye kiliseleridir. Bu dönemde başkent kilisesi henüz bir patrikhane olmayıp, Hereclea Metropolitliğine bağlı, sıradan bir Episkoposluktur (Taşcan, 2000:6).

Kendi içinde çeşitli bölünmeler geçiren Doğu Kiliseleri 4. yüzyılda Roma Kilisesi ile de bir ayrılığın eşiğine gelmiştir. Batı ve Doğu Roma'nın dinsel bölünmesi I. Theodosios'un Konstantinopolis Kilisesi'ni düzenlemek istemesiyle başlamıştır. 381 yılında Konstantinopolis'te topladığı konsil ile Konstantinopolis Piskoposluğu Patriklik statüsüne kavuşturulmuş ve bütün Trakya bölgesi bu kiliseye bağlanmıştır (Taşcan, 2000:7). Ancak asıl bölünme Khalkedon (Kadıköy) Konsili ile olmuştur.

(451) (Taşcan, 2000:6 vd). Bu Konsil ile Doğu Hıristiyanlığı Papa'nın yetkisinden çıkarak Konstantinopolis Patriğinin idaresine bağlanmıştır (Gregory, 2011;112-113).

I. İustinianos 'un (527-565) 518'de Monofizitlere karşı başlattığı mücadele ile amcası olan İustinos (518-527) karşısında yetenekli bir varis olduğunu kanıtlamıştı.

I. İustinianos'un amcasının ölümünden sonra tahta geldiği zaman 565'e kadar sürecek olan güçlü bir saltanatın temelini atmıştır. İustinianos devri, başından itibaren imparatorun tesiri altında, yeni bir politikanın izlediği dönem olmuştur. İmparatorun ilk işi Roma ile barışmak, dini ayrılığa son vermek olmuş ve ittifakı güçlendirerek papaya Ortodoks kiliselerinin yönetimini vermek istemiştir (Diehl, 2006:31-32). Bunlar I. İustinianos 'un dini bütünlüğü sağlama çalışmaları olmuş, İustinianos dini ve siyasi gücü tek elde toplamak istemiş ve yüzünü daima Roma'ya çevirmişti (Taşcan, 2000:12 vd). Hıristiyanlığı dini sapkınlıklara karşı önlemek için 529'da paganizmin son sığınağı olan Atina Üniversitesini kapattırılmış (Gregory, 2011;126), dinde bölünmelere neden olan Monofizitlere karşı papalığın da desteğini alarak savaşmıştır (Diehl, 2006:32). Birçok siyasi, askeri, ekonomik ve dini başarılar ile I. İustinianos devri oldukça parlak olmuştur (Diehl, 2006:46). Öyle ki bu dönem Erken Bizans'ın "*Altın Çağı*" olarak anılmaktadır. Ancak I. İustinianos'un hanedanlığının son yıllarına doğru bu dönemde yaşanan Nika Ayaklanması (532) başta İstanbul olmak üzere birçok kenti harap etmiş ve devletin siyasi gücünü zedelemiştir. Çok sayıda insanın hayatını kaybettiği isyan imparator tarafından bastırılmış ve bu başarı I. İustinianos'un mutlak hâkimiyetinin simgesi haline gelmiştir.

Herakleios Hanedanlığı (610-717) devletin çözülmeye başladığı bir sürecin başlangıcı olmuştur. Doğuda büyüyen Arap tehlikesi, din politikasındaki başarısızlıklar ve Batı ile bozulan ilişkiler imparatorluğun iktidarını sarsan ilk gelişmeler olmuştur. Bizans İmparatorluğu bu zamana kadar Roma İmparatorluğu'ndan gelen itibarını kullanmış ve Roma geleneğini devam ettirmiştir. Ancak haleflerinin politikalarını devam ettiremeyen selefler imparatorluğun dış politikadaki itibarını zedelemiştir.

Birçok alanda yaşanan sorunlar 6. ve 7. yüzyıllara damgasını vurmuştur. Konstantinopolis etrafında toplanan dış güçler (Slavlar ve Araplar), yönetimde olan Fokas ailesinin (602-610) yaptığı kıyımlar, Mısır'da isyana başlayan ve başkente doğru yürüyen Herakleios 'un Fokas ailesini öldürtmesi (610) gibi arka arkaya

gelişen sarsıcı olaylar nedeniyle ve imparatorluk bu dönemde siyasi, dini ve kültürel çalkantılara sahne olmuştur (Diehl,2006:51) Herakleios Hanedanlığı yaşanan çok sayıda sorun nedeniyle sıkıntılı bir süreç geçirmiş ve bu dönem Bizans'ın "*Karanlık Çağı*" olarak anılmıştır.

Herakleios Hanedanlığında yaşanan sorunların hemen ardından, İmparatorluğun siyasi, toplumsal ve kültürel yapısını etkileyen en büyük karar İmparator III. Leon (717-741) tarafından verilmiştir. İleride büyük sorunların temelini oluşturan kararda imparator ikonlara karşı savaş başlatılmış ve yıllarca sürecektir olan "*İkonoklazma*" krizinin temelini atmıştır (Freely, 2002: 123; Brooks,2009; Herrin, 2013:150-159; Gregory, 2011;189-190). III. Leon dikkate değer bir imparator; iyi bir general olarak Asya'yı, Müslümanlara karşı oldukça başarılı şekilde savunmaya çalışmış; usta bir diplomat, iyi teşkilatçı ve başarılı bir devlet adamı vasıflarının bütün özelliklerini taşıyan bir kişilik olarak öne çıkmıştır. Ancak aldığı karar devleti uzun yıllar boyunca, birçok alanda bunalıma sokmaya neden olmuştur (Diehl, 2006:63-65). III. Leon'dan sonra tahta gelen V. Konstantinos (741-775) daha şiddetli bir ikona düşmanı olmuş, 753'te topladığı bir konsil ile dinsel tasvirleri yasaklamış ve onların tahrip edilmesini emretmiştir. İkonoklazmaya karşı ilk önemli mücadele İmparatoriçe Eirene tarafından verilmiştir. İmparatoriçenin etkileri ile VII. İznik Ekümenik Konsili'nde (787) ikon düşmanlığının son bulması yönünde kararlar alınmıştır. Alınan karar ile tasvir kültürü yine yasal kılınmıştır (Gregory, 2011;195-196).

768-814 yılları Doğu ve Batı Kiliseleri arasındaki dinsel ayrılığın derinleştiği dönem olmuştur. Önceleri dinsel ayrılıklar karşısında (Monofizizm, Airuşçuluk vb.) ortak kararlar alan kiliseler bu dönemde ayrı kararlar alarak üstünlüklerini kanıtlamak istemişlerdir. Konstantinopolis Patriği Sergios (610-638) imparator olarak Herakleios'a taç giydirmiş (610) (Herrin, 2013:134) bunun üzerine Papa Fransız İmparatora taç giydirmiş ve Ortodoks Dünyasını yok saymıştır. Patrik Sergios'un, Papalığı görmezden gelmesi ilerde yaşanan ve gittikçe derinleşen bu ayrımın nedenlerinden birini oluşturmuştur.

Doğu Roma'nın (Bizans) "*Yeniden Doğuşu*" ve "*Altın Çağı*" (Vryonis, 1997:14) olarak nitelendirilen ikinci dönem I. Basileios (867-886) ve oğlu VI. Leon (886-912)

ile başlamıştır (Diehl, 2006: 79-83; Gregory, 2011;215; Freely, 2002;137 vd.). Tarihe “*Makedonyalı Hanedanlığı Rönesans’ı*” olarak geçen bu dönem, imparatorluğun siyasi, askeri, ekonomik ve kültürel açıdan birçok gelişim ve yeniliğine sahne olmuştur.

Makedonlar döneminde (867-1057), Anadolu’da doğu sınırlarını genişleten İmparatorluk, Kuzey Afrika, Anadolu toprakları (Doğu Anadolu hariç) ve Balkanları da içine alan geniş bir coğrafyaya yayılmıştır. Bozulan istikrar hızla düzenlenmeye başlanmış, Ermenistan, Mezopotamya, Suriye, Filistin, Mısır, Kuzey Afrika üzerinde hâkimiyet sağlanmış ve son olarak Sicilya, Kıbrıs ve Girit üzerinde Bizans gücünü yeniden ortaya koymuştur (Vryonis, 1997:14). Başarılı bir yönetici olarak tanınan I. Basileios birçok alanda ülkeyi geliştirmek için uğraşmıştır. Bu sebeple, Bizans topraklarında, I. Basileios ile başlayan ve Makedonyalı Hanedanlığınca süren, ekonomik, siyasi ve kültürel gelişmelerin yaşandığı dönem olmuş, sanat, ekonomi, siyasi ve sosyal alanlarda bir yenilenme ve canlılık yaşanmıştır (Yalçın, 2005; Gregory, 2011;215-220).

Komnenos Hanedanlığı Dönemine gelindiğinde (1057-1185) asker kökenli imparatorlara ve yönetimin başarılarına rağmen (Diehl, 2006:108), Doğu’da 1071 Malazgirt Savaşı’nın Türkler tarafından kazanılmasıyla Selçuklular, artık durmaksızın Anadolu’da toprak kazanacak ve Bizans’ın sınırları hızla daralmaya başlayacaktı (Lilie, 2005; Demirkent, 2005). Anadolu topraklarının hızla kaybedilmesi ve yaklaşan “Türk Sorunu” yeni bir fenomen olan “Haçlı Seferleri’nin” başlamasına neden olmuştur (Treadgold, 1997:710 vd.).

I. Aleksios Komnenos Dönemi’nde (1091) İstanbul Peçenekler tarafından kuşatılmıştır. Kuşatma İmparatorun Çaka Bey ve Kumanlarla yaptığı ittifakların desteğiyle, 1091 yılında şiddetli bir çatışma ile kuşatmanın kırılmasıyla son bulmuştur (Gregory,2011:252). Ancak bu kuşatma Bizans’ın eski gücünü kaybettiğini göstermiş, bu nedenle Avrupa topraklarında, Müslüman güçlere karşı, Papa’nın da öncülük ettiği yeni bir hareket oluşmaya başlamıştır. Uzun yıllar sürecek olan bu hareket; “*Haçlı Birliği*” olmuştur. Kutsal Toprakların geri alınması amacıyla Müslümanlar üzerine yapılan I. (1095-1099) ve II. (1147-1149) Haçlı seferleri, kazanılan başarılarla rağmen son bulmamıştır. III. Haçlı (1189-1192)

Seferi'nin başarısızlığı IV. Haçlı (1202-1204) Seferi'nin hazırlanmasına neden olmuştur (Ostrogorsky, 2006: I. Haçlı seferi 334, 335-337; 2. Haçlı seferi 353vd; 3. Haçlı seferi 376, 382, 4. Haçlı seferi 383-386). IV. Haçlı Seferinin toplanış amacı kutsal toprakların geri alınması olmasına karşın birlik sefere çıktıktan sonra amacından sapmış ve hedefini Müslümanlara değil Konstantinopolis'e yöneltmiştir. Bizans'ın farklı mezhepleri içermesi ve zenginlik içinde oluşu, veliahtlıktan men edilen prens IV. Aleksios'un intikam hırsı Papalığın orduları İstanbul üzerine sürmesine neden olmuştur (Yalçın,2005). Papa IV. Haçlı Seferi'nin ilk çağrılarını 1197 yılında başlatarak 1200 yılına kadar bir haçlı ordusunun toplanmasının temellerini atmıştı. Papa 1202 yılında tam anlamıyla Haçlı seferberliğini başlattı (Wailly,1882:37). Ancak deniz gücü yetersiz olan Haçlı ordusu Venediklilerden yardım istedi ve bu yardım karşılığında Venedikliler tüm ganimetin yarısına ortak olmak istemiştir. Papalık komutanlarının bu isteğini kabul etmesi (Wailly, 1882:41-42) Konstantinopolis'te yaşanacak yağmanın habercisi olmuştur. Yani bu sefer Venedikliler ile yapılan mali anlaşma ile en başından amacından sapmıştır.

Bizans üzerine yürüyen haçlılar en önemli burçları ve kaleleri almış, Konstantinopolis kapılarına dayanmıştı. Başlarda saldırıya karşı mücadele eden İmparator III. Aleksios (1195-1203) daha sonra hazineden alabildiği kadar altını alarak, şehri terk etmişti. Buna karşılık halk gözleri kör edilip zindana atılmış olan II. İsaakios'u tahta getirip, oğlu IV. Aleksios ile birlikte onları imparator ilan etmişti (Wailly, 1882:77-78) Ancak IV. Aleksios Haçlıların kentte daha çok kalmasını çünkü imparatorluğunun ve tahta gelişinin onların varlıklarıyla mümkün olduğunu düşünüp, haçlıları en iyi şekilde ağırlıyordu (Wailly,1882:80). İktidarını tüm başkente yaymak isteyen IV. Aleksios sefere çıkınca, o esnada halk, Latin ordularına başkaldırıp bir isyan başlatmıştır (Wailly,1882:83). Ocak 1204 te Haçlılara direnişi savunan V. Alexios Dukas'ın önderliğinde çıkan ayaklanma ile IV. Aleksios öldürülmüştür (Wailly,1882:87).

V. Alexios Dukas istila esnasında tahta gelmiş, İmparator olduktan sonra, surları güçlendirerek Haçlılara karşı direnmeye devam etmiştir. Ancak Mart 1204 te imparatorluğun Haçlılar arasında paylaşılmasının ve Latin imparatorluğu kurulmasının ayrıntılı planını içeren bir anlaşma (partitio romaniae) imzalanarak kuşatmanın zaferle sonuçlanması kararı alınmıştır. 12 Nisan'da Haçlılar, Haliç'e

girdiler ve şehrin kuzeyindeki zayıf surlara saldırarak, çok ciddi bir direnişle karşılaşmalarına karşın şehre girmeyi başarmış ve V. Aleksios şehri terk etmek zorunda kalmıştır (Bailly, 2006:262; Diehl, 2006:127; Gregory, 2011:271).

Böylece 1204 yılında Latinler şehre girip kenti üç gün boyunca yağmalamışlardır. Bu istila ile İstanbul'da 1204-1261 yılları arasında bir Latin İmparatorluğu Dönemi yaşanmıştır (Treadgold, 1997:710; Diehl, 2006:129).

Konstantinopolis'in ele geçirilmesi ve toprakların parçalanmasıyla birlikte, Bizans İmparatorluğu tükeniş noktasına gelmişti. Eski Bizans sistemi olduğu gibi kaldı, ancak özü tamamen değişti ve haçlıların kontrolü altına girdi (Ostrogorsky, 2006:394). Haçlı devletlerinin kontrolü sıkı tutmasına rağmen imparatorluk yönetiminde bulunan topraklar üzerinde Bizans halefi diyebileceğimiz devletler ortaya çıkmaya başladı (Trabzon Rum İmparatorluğu, Nikaea İmparatorluğu, Epiros Despotluğu) bu devletlerinin en eskisi Trabzon İmparatorluğu olmuştur. Ancak Nikaea İmparatorluğu, Trabzon'dan daha önemliydi (Gregory, 2011:273-275).

Nikaea İmparatorluğunu kuran I. Theodoros Laskaris 1222 yılında, tahtı damadı İoannes III.Dukas Vatatzes'e (1222-1254) bırakarak ölmüştü. Vatatzes 1235 -1236 yıllarında Konstantinopolis'i kuşattı, ancak doğudan gelen Moğol istilası, bütün planları değiştirmişti. Vatatzes Konstantinopolis'i almak için mücadele etmiş, ilerleyen yaşında sara hastalığına yakalanarak 1254 yılında ölmüştü (Ostrogorsky, 2006:402). Ondan sonra tahta gelen II.Theodoros (1254-1258) olmuştur. Theodoros 'ta babası gibi sara hastalığına yakalandı ve 1258 yılında, 7 yaşındaki oğlu IV. İoannes'i ardında imparator olarak bırakarak ölmüştü. Ancak yasal varis olmayan Mikhael Paleologos, birkaç usta manevradan sonra tahtı ele geçirmişti. 1259 yılında sonra ki 2 yıl boyunca yok sayacağı IV. İoannes ile birlikte ortak olarak taç giymişti (Gregory, 2011;280).

VIII. Mikhael batıda kazandığı zaferlerle kendine güveni artmış ve 1261'de Konstantinopolis yakınlarında karargâhını kurarak şaşkıncu bir şekilde savunmasız bulunduğu şehri 15 Temmuz 1261 tarihinde ele geçirdi ve Latin imparatorluğuna son verdi. Böylelikle Konstantinopolis'te yeni bir hanedanlık dönemi başladı

(Ostrogorsky, 2006:415). Ancak bazı kaynaklarda Mikhael'in Konstantinopolis'e saldırmadan başkenti geri almasını Latin kralı ile yaptığı anlaşma sayesinde olduğunu yazmaktadır. Latin kralı Conon de Bethune'nin Mikhael'e gönderdiği mektupta, onun hükmü altında olacağı müddetçe kendisine iktidarı vereceği teklifi yazılmıştır. Mikhael'de bu teklife karşılık olarak kendi kızı ile kralın kardeşinin evlenmesi ile bu bağları güçlendirmek gerektiği şeklinde bir cevap vermiştir (Wailly,1882:206). Bu nedenle Mikhael 'in Konstantinopolis'i geri alırken hiçbir askeri direnişle karşılaşmamıştır.

Bizans iktidarının yeniden Konstantinopolis'te yerleşmesi ile batıda büyük bir Bizans karşıtı ittifak oluşmuştu, neyse ki VIII. Mikhael, papalığın desteğini alabildi ve böylelikle Papa, Bizans'ın yeniden fethedilme planlarına karşı çıkmıştı. Ancak Papa X. Gregorius, İmparatorun geciken manevralarından yorgun düşmüş ve kiliselerin birleştirilmesi ve Papalığın üstünlüğünün kabul edilmesi için ısrar etmeye başlamıştı. İmparator Mikhael bu birleşmeyi kabul etmeye zorlanmış ve 1274 Lyon Konsili'nde Papalığın üstünlüğü resmen kabul edilmişti (Diehl,2014:135). 1281 yılında bir kez daha Bizans karşıtı bir ittifak oluşmuş, ancak başarılı bir devlet adamı olan VIII. Mikhael bir kez daha diplomatik becerilerine güvenmek zorunda kalmıştı (Diehl,2014:152).

VIII. Mikhael 1282'de öldüğünde imparatorluk son derece iyi bir durumdaydı. Bizans bu dönemde uluslararası ilişkiler konusunda eski önemli konumuna tekrar kavuşmuş, ancak Mikhael 'den sonra tahta çıkanlar onun yaratmış olduğu askeri ve siyasi gücü devam ettirememişlerdi. Mikhael devri, İmparatorluk için yeniden doğuş gibiydi ancak aynı gelişmeler sonrasında devam etmedi (Diehl,2014:136).

VIII. Mikhael'in ölümü üzerine tahta doğal olarak oğlu II. Andronikos (1282-1328) geçmişti. II. Andronikos'un uzun yıllar süren saltanatı boyunca Bizans oldukça fazla sayıda sorunla karşılaşmış ve birçok yenilgiye uğramıştı. II. Andronikos 1295'te tahta çıkan en büyük oğlu IX. Mikhael ile beraber imparatorluğu yönetti ve askeri konuların çoğunun onun ellerine teslim etmişti (Gregory,20011:285-286).

Tahta geçtiğinde harcamaları azaltmak zorunda kalan II. Andronikos ilk olarak ordunun boyutunu küçültmüş, deniz gücünde umudunu Cenevizlilerle yapmış

olduğu ittifaka bağlayarak donanmayı tasfiye etmişti (Diehl,2014:139). Andronikos dini konularlada özel olarak ilgilenerek, Roma (Papalık) ile birleşmeye karşı çıkmış ve babasının Batı'nın desteğini muhafaza etmenin tek yolunun papalık sistemi olduğunu savunan politikalarını benimsememiştir. Andronikos tahta geçtikten hemen sonra Batı ile birleşmeyi reddederek, Ortodoks kilisesinin yeniden yapılandırılmasını emretmiştir (Diehl,2014:138).

Andronikos'un dış politikası Bizans üzerinde hak iddia eden Latinler'e karşı yoğunlaşmıştı. Ancak Batı'daki bu mücadele yerine aslında Bizanslılar en büyük zorlukla Anadolu'da karşılaşmışlardı. 1261'den sonra Anadolu bölgesine gereken önem verilmemiş ve yönetim iyice dağılmıştı. 14. yüzyılın başından itibaren büyük şehirler hariç, hemen hemen bütün Anadolu bölgesi Bizans kontrolünden çıkmıştı.

II. Andronikos, Türk saldırılarına karşı askeri bir güç oluşturamadığı için müttefiklerin yardım almayı tercih etmişti. Anadolu'da kaybedilen toprakları geri almak isteyen imparator II. Andronikos İspanyollar ile ağır mali bir anlaşma yaparak bir de Bizans'ın üzerine Katalanlar belasını sarmıştı (Dikici,2007:404).

Andronikos'un oğlu IX. Mikhael 1320'de 43 yaşındayken ölmüştü. Bundan önce II. Andronikos ile adaşı olan torunu III. Andronikos arasında şiddetli bir çatışma yaşanmıştı. Aristokrat sınıf üyesi İoannes Kantakuzenos bir ayaklanma çıkardı ve III. Andronikos'u 1325 yılında imparator ilan ettirdi. İç savaş 1327 yılında tekrar başlamış ve taraf tutan Sırbistan ile Bulgaristan gibi Slav Krallıklarına da sığıyarak, evlilikler ile Sırp ve Bulgarların desteğini almak isteyen iki tarafa karşın III. Andronikos 1328'de Konstantinopolis'in tek hâkimi haline gelmişti (Dikici,2007:410-411). III. Andronikos'un (1328-1341) en büyük destekçilerinden biri olan İoannes Kantakuzenos ülke yönetiminin dizginlerini ele geçirmişti (Gregory,2011:291).

İmparatora büyük bir sadakat ile bağlı olan Kantakuzenos, Bizans'ın bölgedeki en önemli rakiplerinin, Sırbistan'da Osmanlı devleti olması batıdan gelen tehditlerin oldukça zayıflaması gerçeğinden hareketle oluşturduğu bir devlet politikasını ve zayıflayan ekonomiyi toparlamak için yeni bir mali yapılanmayı uygulamaya başlamıştı (Dikici,2007:410).

Anadolu'daki durum, batıdan daha kötü ve oldukça vahim bir durumdaydı. Osmanlılar, Bizans topraklarını denizden de tehdit etmeye başlamışlardı (Gregory,2011:292).

III. Andronikos, 1341 yılında öldüğünde oğlu ve halefi olan İoannes sadece 9 yaşındaydı. Ölümün ardından iç savaş tekrar başlamış ve İoannes Kantakuzenos yasal imparator V. İoannes'in destekçisi olarak kalmakla birlikte taç giyerek VI. İoannes adıyla kendini imparator ilan etmişti. Ancak bu karara ilk itiraz genç imparatorun annesi ve patriklerden gelmişti (Dikici,2007:411). Bu siyasi karmaşa ortamında dini, sosyal ve siyasi ihtilaflar ortaya çıkmış ve Sırp'lar tekrar Selanik'e doğru inmeye başlamıştı (Dikici,2007:411).

Bizans'ın düşmanları Kantakuzenos'un yasal imparator olmadığını anladıklarında V. İoannes'in Paleologos destekleyerek onu devirmeye çalışmışlardı (Gregory,2011:296).

Bizans'ın bu iç karışıklığından en çok yararlanan en önemli düşmanlarından biri olan Sırp Kral Stefan Dusan olmuştur (Dikici,2007:415). Ancak Sırp Dusan Kral 1355'te ölmüş ve oğlu Stefan Uros (1355-1371) babasının kurmuş olduğu imparatorluğu bir arada tutacak güce sahip olamamıştır. Bölgedeki en büyük güç 1354'te Trakya'ya gelen Osmanlı olmuştur. V. İoannes bu durum karşısında direnebilmek için kiliselerin birliğine bel bağlamış ve Papadan yardım talebinde bulunmuştu. Papa'nın bu talebe cevap vermemesi üzerine Papa V. Urbanus Bizans İmparatoru'nun Roma'ya gelmesi talebinde bulunmuştur. V. İoannes Edirne'nin kaybedilmesinden sonra Papa'nın talebini kabul etmek zorunda kalmıştı. İmparator 1369'da kendini Katolik inancını yaymakla görevli olduğunu belirterek Papa'nın otoritesi altına girmişti. V. İoannes Konstantinopolis'e döndükten kısa bir süre sonra Sultan Murad ile uzlaşmanın yollarını aramaya başlamıştı. Böylece kısa bir süre içinde İoannes Bizans'ın iki düşmanı olan, önce Papa'ya sonra Osmanlı'ya teslim etmiş oldu (Gregory,2011:301).

Büyüyen Osmanlı gücü karşısında 1373'te Andronikos ve küçük oğlu İoannes Osmanlı'nın Bizans üzerindeki hâkimiyetini yani vasal olmayı kabul etmek zorunda kalmıştı (Dikici,2007:420). Ancak imparatorlar I. Murad'a komplo kurmak istemiş ve

başarısız olan imparatorlar yakalanıp öldürülmüşlerdi (Dikici,2007:420). İoannes diğer oğlu Manuel'e ortak imparator unvanını vermek zorunda kalmıştı. Tüm bu olaylar Paleologos ailesinin üyeleri arasındaki rekabeti ve birbirleriyle iş birliği yaparak Bizans'ın değerlerini korumak konusunda ki yetersizliklerini net bir şekilde ortaya koymuştu. Sultan I. Murad ise bu esnada Balkanların kuzeyine doğru ilerlemeye devam etmişti (Gregory,2011:301-302).

Kosova savaşından sonra (1389) Konstantinopolis Avrupa'da ve Asya'da tamamen Osmanlı topraklarıyla kuşatılmış ve sonraki 500 yıl boyunca Balkanlar artık Osmanlı hâkimiyetine girmişti (Dikici,2007:422). İki defa tahta gelen V. İoannes ise güçsüz ve yaşlı bir adam olarak 1391'de ölmüştür. V. İoannes Bizans tarihinde en çok tahta kalan imparator olsa da (47 yıl 7ay) hükümdarlık döneminde karşılaştığı sayısız sorun nedeniyle yeterince başarılı olamamış bir hükümdardır (Dikici,2007:423). Babasının ölüm haberini alan Manuel, tahtın yeğeni VIII. İoannes'e geçmemesi için Türklerin gözetiminden kaçarak, döndüğü Konstantinopolis'te İmparatorluğunu ilan etmişti (1391) (Dikici,2007:424).

Değişen şartlara uyum gösterebilecek niteliklere sahip olan Manuel, oldukça zeki ve yetenekli bir imparatordu. Edebi ve dini konularda dedesi İoannes Kantakuzenos'un izinden giden Manuel oldukça zor siyasi ve askeri koşullar altında Bizans İmparatorluğu'nun itibarını ve geleneklerini mümkün olabilecek en üst seviyede tutmaya yönelik çalışmalar yapmıştı (Gregory,2011:303-304).

Osmanlılar Balkanlarda ilerlemeye devam ederken Avrupa'da yeni bir Haçlı ruhu ortaya çıkmıştı. IV. Haçlı seferinden sonra toplanan en büyük Haçlı ordusu 1396'da Niğbolu'da neredeyse yok olmuş şekilde Osmanlı'ya yenilmişti (Dikici,2007:426). Manuel artık Konstantinopolis'i korumak için daha çok müttefike ihtiyacı olmuştu. Geride güvenmediği ancak mecbur kaldığı yeğeni VIII. İoannes'i bırakarak Avrupa'ya sefere çıkmıştı (Dikici, 2007:427). Müttefik bulmak için çıktığı Avrupa turunda, 3 yıldan fazla süren bu garip elçilik ziyaretleri sonunda Manuel Konstantinopolis'e eli boş şekilde dönmüştür. Bu sırada Osmanlı kuşatması altındaki, Konstantinopolis Osmanlılara karşı koymaya devam etmiş, ancak nüfus açlıktan kırılmaya başlamıştı. Kuşatmanın sonuna doğru doğudan büyük bir lider bütün doğuyu yakıp yıkarak Anadolu'ya varmıştı. Bu lider "Temerlane" adıyla

bilinen Moğol Hükümdarı Timurlenk'ti. Moğol Hükümdarı Tümurlenk, tarihin gördüğü en büyük ve en zalim fatihlerden biridir (Dikici,2007:429). Timur'u orduları ile Osmanlı ordusu 1402 Ankara Savaş'ında karşı karşıya gelmiş ve Osmanlı aldığı yenilgi ile Fetret devrine girmiş ve böylelikle Bizans'ın ömrü 50 yıl daha uzamıştı.

Bu dönemde Manuel, Sultan I. Mehmet ile centilmenlik anlaşması olarak tabir edilebilecek bir resmi dostluk anlaşması kurmuştu. 1421 yılı Bizans için birçok olaya sahne olmuştu. Oldukça yaşlanmış olan Manuel, oğlu VIII. İoannes'i ortak imparator ve halefi olarak belirlemiştir. Aynı zamanda Sultan Mehmet'in yerine oğlu

II. Murad geçmişti. Tekrar Sultan Murad'a komplo düzenlemek isteyen Bizans yenilmiş ve 1424'te yapılan anlaşma ile kısa süreli bir barış sağlanmıştır. Durum aşağı yukarı 22 yıl öncesinin aynısıydı. Bizans'ın yeniden canlandırılması şansı böylelikle bir kez daha yitirilmişti (Gregory,2011:307).

İmparator II. Maneul Paleologos 1425'te ölmüş, imparator Batı'nın isteklerine boyun eğmeden ya da Bizans Kilisesi'ni Papalık boyunduruğuna sokmadan halkı için çalışmış, bu nedenle imparatorun ölümü halk üzerinde derin bir üzüntü yaratmıştı (Dikici,2007:435).

VIII. İoannes Batı'dan gelecek yardım konusunda cesaretlendirildiği için Papalık ile müzakerelere başlamıştı. 1437 sonlarında Bizans elçileri ve Papalık elçileri müzakere yapma konusunda anlaşmıştı. Kutsal Ruh 'un temsil edilmesi ve Papanın üstünlüğü meselesinin tartışıldığı Konsil 'de 1439 tarihinde Floransa'da bir birlik anlaşması imzalanmıştı. Ancak Papa'nın üstünlüğü direkt olarak değil karışık tümceler ve cümle aralarında belirsiz kelimeler ile Bizans kilisesinin adetlerinin korunacağına dair vaatlerle gizli bir şekilde anlaşmada yer almıştır (Dikici,2007:436).

İttifak sonunda uzun süredir görev bekleyen Haçlı ordusu 1443 Temmuz'unda Macaristan'dan yola çıkmıştı. 1444 yılında Haçlı liderleri Osmanlı Sultanına elçiler göndermiş ve 10 yıl boyunca ateşkes sağlanması konusunda görüş birliğine varılmıştı. Ancak Sırp lider Osmanlı topraklarına doğru ilerlemiş ve Sultan II. Murad Varna'da Haçlıları bozguna uğratmıştır. Varna yenilgisi, Haçlıların Bizans'a

Batı'dan gelecek destek umudunun sonu olmuştur. 1448 yılında Kosova'daki ikinci savaşta Haçlılar büyük bir hezimete uğramıştır (Gregory,2011:314). Osmanlı'nın bu zaferi tüm dengeleri değiştirmiş ve Osmanlı'nın Balkanlardan atılamayacağı kesinleşmiştir (Dikici,2007:439).

VIII. İoannes 'in çocuğu yoktu ve yerine geçecek halefi için dört kardeşi arasından oldukça önemli bir seçim yapması gerekmişti (Dikici,2007:441). İmparator, Mora Despotluğu görevini yerine getiren kardeşi Konstantinos'ta karar kılmıştı. Dragas ya da Dragatzes adıyla anılan XI. Konstantinos'un kaderi Bizans'ın son İmparatoru olarak görev yapmak olacaktı (Gregory,2011:314).

Konstantinopolis Roma birliği yüzünden bölünmüş durumdaydı. İmparator Batı'dan gelmesi muhtemel desteği sağlamak amacıyla resmi olarak birleşmeyi onaylamıştı. O dönemde II. Murad ölmüş yerine genç oğlu II. Mehmet geçmişti. Mehmet'in genç yaşı ve tecrübesizliği Bizanslıları Osmanlı'dan gelecek tehlikelerin savuşturulduğunu düşündürmekteydi. Böylece Bizanslılar Osmanlı tahtında hak iddia etmeye başlamıştı. II. Mehmet çok hızlı bir tepki vermiş ve 1452 yılında savaş hazırlıklarına başlamıştı.

İmparator ve papalık temsilcilerinin azimle devam ettirdikleri birleşme hareketlerinden sonra 1452'de Ayasofya Kilisesi'nde Ortodoks ve Katolik Ruhban Sınıfının birlikte katıldığı resmi bir toplantı daha düzenlenmiş ve 1439 tarihinde Floransa'da imzalanan birlik anlaşması olan "*Floransa Birliği*" bildirisi ilan edilmişti. Ancak beklenen yardım buna rağmen gelmemişti (Gregory,2011:316). Aynı yıl Osmanlı orduları da Rumeli Hisarı'nın inşasına başlamışlardı (Dikici,2007:443).

Kent halkı yaklaşmakta olan kuşatmanın farkındaydı. Bizanslılar 1453 yılı Paskalyasını nispeten huzurlu bir şekilde kutlamışlardı. Paskalya ertesine rastlayan 2 Nisan pazartesi günü Osmanlı Bizans surlarına dayanmıştı. Uzun süren kuşatmanın ardından belki de açık bırakılan Kerkaporta Kapısı'ndan (Altın Kapı) Yeniçeriler içeri sızdı ve surların tepesine tırmanarak Osmanlı bayrağını dikmişti. Türkler açılan iki gedikten hızla içeri girerek diğer kapıları açmışlardı. Böylece Konstantinopolis'te yağmalama başlamıştı. Kiliseler, evler yağmalanmıştı. Öğleden sonra Sultan kente gelmiş ve çoktan tamamlanmış olan yağmanın sona ermesini

emretmişti. Sultan derhal Ayasofya'nın camiye çevrilmesini emretmiş ve buraya sığınacılara merhamet edileceğini duyurmuştur. Kiliseden camiye çevrilen Ayasofya'da dua etmişti. XI. Konstantinos'un savaş alanında veya kentte ne ölüsüne ne de dirisine hiçbir zaman ulaşılammıştır (Gregory,2011:320).

Bizans'ın düşüşünden sonra Mora Despotluğu'nun İmparatorluğa uzaklığı ve Sultanın dikkatini o anda bölgeye vermemesi sebebiyle varlığını sürdürmeye devam etmişti. Ancak II. Mehmet 1463 yılında Mora'ya hareket etmiş ve Mora Despotluğu'na son vermiştir (Greogry,2004:324). Bu arada Trabzon İmparatorluğu Anadolu'nun doğusunda Karadeniz'in güney kıyılarında varlığını sürdürmekteydi. 1461'den sonra Trabzon İmparatorluğu da hâkimiyetini kaybetmiştir (Gregory,2011:326).

Büyük Konstantinos tarafından 11 Mayıs 330 yılında "*Nuova Rome*", yani "*Yeni Roma*" adı ile "*doğan*" İmparatorluğun 1123 yıllık hâkimiyeti 29 Mayıs 1453'te son bularak, İmparator XI. Konstantinus ile "*ölmüştür*".

Bizans birçok ulusu kültürel açıdan etkilemesinin yanı sıra Rusların Ortodoksluğu kabul etmesi ve ilerde Rus ülkelerinin birleşmesine katkı sağlamış Rus İmparatorluğu'nun temelini de oluşmasını sağlamıştır. Nitekim "Üçüncü Roma" sayılan Moskova ve Rus çarlık devleti kendini Bizans'ın manevi mirasçısı olarak saymıştır (Gregory, 2011;334-336).

Bazıları Bizans İmparatorluğunun 20 Mayıs 1453'te sona erdiğini söyleyebilir. Oysa Bizans'ın birçok siyasi kurumu yaşanan felaketten sonra da varlığını sürdürmüş ve en önemlisi birçok Bizans ideali ve Bizans kültürel mirası yaşamaya ve bugün dahi bizlerle olmaya devam etmiştir.

2.2. Paleologos Hanedanlığı (1259-1453) ve 14-15. yüzyıllarda Bizans'ta Kültür ve Sanat Ortamı

Paleologos hanedanlığı, Bizans İmparatorluğu tahtına önceki imparatorlar gibi gelmemiştir. Dağılmış hatta yıkılmış olan bir imparatorluğun uzantısı olan, bir devlet tarafından yeniden diriltilen bir imparatorluk tahtına oturmuşlardı.

İmparatorluk tahtında 1282-1453 yıllarında varlığını göstermiş olan Paleologos Hanedanlığı döneminde, imparatorluğun Latin İstilasıyla başlayan çözümlenme etkisiyle asla eskisi kadar güçlenememiştir. Bu dağılma süreci siyasi, ekonomik, askeri, sosyal, dini, kültürel gibi birçok alanda olmuştur (Diehl, 2006:139-143). Ancak tüm bu olumsuzluklara rağmen doğudan batıya tüm sanatçıların uzun yıllar merkezi olan Konstantinopolis Paleologoslar Dönemi'nde de itibarını korumaya devam etmiştir (Diehl, 2006:153).

Bizans'ı yöneten son hanedan olan Paleologosların hüküm sürdüğü iki yüzyıl zarfında, imparatorluk artık çökme noktasına gelmişti. Yine de imparatorluk, kültürel açıdan gelişerek son bir Rönesans gerçekleştirmişti. Bu dönemin mimarisine ait üç kilise, mozaik ve freskolarıyla, şehrin Bizans sanatı mirasının başlıca kısmını oluşturur (Freely ve Çakmak,2004:107). Yeni mozaikler ile süslenen Vefa Kilise Camii (1300 yıllarında), Pammakaristos Kilisesi/ Fethiye Cami (1310 yılına doğru) ve Khora Kilisesi/Kariye Cami (1315-1320 yıllarında) inşaları ve süslemeleri ile yeni bir stil takip eden, bir taraftan zarif ve asil figürlerin olduğu diğer taraftan tutku, hüznün ve melankoli gibi duyguların kuvvetli bir biçimde aktarıldığı sıra dışı bir sanatın açılımı ve gelişmesini gözler önüne sermektedir (Chatzidakis,2011).

Bizans, politik tüm bu yıkımlara rağmen 14. ve 15. yüzyıllarda Dünya'nın en güzel ve en meşhur şehirlerinden birine sahipti. Konstantinopolis, Ortodoksluğun ana vatanı, ticaret yollarının merkezi, sanat ve kültür başkenti olmaya devam etmişti (Diehl,2014:145). Dönemin en başarılı bilim adamları Bizans topraklarındaki okullarda yetişmekteydi. Sanatta yaşanan son bir Rönesans ile zamanın klasik dilleri ve edebiyat âlimleri burada önemli bir yere sahipti. Yazım ve üslup İskender devri geleneğine dönmüş, sanattaki soyut karakter canlı ve heyecan verici bir hale gelmişti. İkonalar heyecan verici şekilde zenginleşmiş ve yenilenmişti. Ahenkli kullanılan renkler gerçeğe uygunluğu ile dikkat çekici bir karakter kazanmıştı. Bu ilham ve üslupta ekoller meydana çıkmıştı (Diehl,2014:146).

Latin işgali ile Slav ve Bulgar etkisi başkent sanatında önemli etkileşimlere neden olmuştu. Değişen üslup hümanistlik etkiye sahipti (Rice,1997:220). Antik uygarlıktan Ortaçağ uygarlığına dönüşürken en büyük etkiye sahip manastırların

etkisi azalmış ve ruhani etki kendini yeniden canlanan antikite ile daha dünyevi bir etkiye bırakmıştı (Akyürek,1997). Duvar resimleri, mozaikler ve resimlerde renklerde canlanma, hareketlerde canlılık, duygu içerikli, parlak ve neşeli görüntüler ortaya çıkmıştı (Rice,1997:68). Konstantinopolis ve Selanik'te sanat, edebiyat ve bilimde dikkat çekici gelişmelerin olduğu ve bazı açılardan bu gelişmelerin daha önceki dönemlerden daha ileri gittiği bir dönem olmuştu (Magdalino,2011).

Bu gelişmelerin nedeni hiç kuşkusuz Mikhael Paleologos'un ülkeyi yeniden canlandırma politikası altında sanatı ve bilimi desteklemesi ile gerçekleşmiştir. Ardından gelen oğlu Andronikos'ta imparatorluk artık eskisi kadar ekonomik açıdan zengin olmasa da sanata ve bilime destek verip bu alana ciddi harcamalar yapmıştır. Sanat ve bilimle ilgilenen soylu sınıfta tüm maddi yatırımlarını hep bu alanlar üzerine yapmaktaydı (Akyürek,1995:18). Aynı zamanda Andronikos, babası Mikhael'in aksine güvenliği ve huzuru; insanlar üzerinde korku ve baskı kurarak sağlamak yerine, daha nazik ve daha insani şekilde sağlamış ve refah ortamının oluşmasını sağlamıştır (Nicol,1993:161). Tüm bu destekler ve gelişmeler Bizans için gerekliydi. Çünkü Latin işgali ile yıkıma uğrayan Bizans kültürü ayağa kaldırılmıyordu. Latin imparatorluğu döneminde eğitim ve araştırma etkinlikleri ve bunlara sağlanan destek ya kesilmiş ya da dağılmıştı. Sürgün döneminde özellikle İznik İmparatorluğunda durum düzeltilmeye başlandı. Geleneksel kültürü canlandırma çalışmaları burada başladı (Magdalino,2011). Gelişen kültür ortamı sanatta ki ilerlemeyi getirmişti.

Latin işgali ile harap olan yapılar yeniden inşa edilmekle kalmayıp, büyütülüp, genişletilip daha zengin bir görünümle yeniden sosyal hayat kazandırılmıştı (Nicol,1993:163). Başkentin eski şanına kavuşması için bir "Renovasyon Dönemi" başlatılmıştı (Magdalino,2011). Tüm bu mimari değişimlerin yanı sıra el sanatları da değişmiş ve gelişmiştir. Özellikle el yazmalarına destek bizzat saraylılar tarafından verilmiştir. İmparatorluk ailesinden olan Thoeodora el yazmaların kopyalanmasını desteklemiş ve sarayda el yazmalarının düzenlenmesi ve resimler ile süslenmesi için bir atölye kurmuş, çağın en başarılı sanatçılarını bu atölyeye getirtmişti (Nicol,1993:163).

İmparatorluk birçok alanda uzman olmuş kişileri himayesi altına almış ve desteklemiştir. İznik İmparatorluğu'nda başlayan bu gelişme ve geleneksel kültürü canlandırma çalışmaları Konstantinopolis'in geri alınmasıyla da devam etmiştir. Nikeforos Blemmydes, onun öğrencisi Georgios Akropolites ve bu ikisinin öğrencisi olan, tahtın varisi II. Theodoros Laskaris bu gelişmeler için birçok çalışma yapmış önemli üç kişidir. Öyle ki Laskaris birçok derin bilgilerle dolu eserleri bir araya getirerek 1254-1258 yılları arasındaki hükümdarlığı sırasında okul ve kütüphaneler kurarak halkın eğitimiyle ilgilenmenin yanı sıra ülkeyi de bir filozof kral gibi yönetmeye çalışmıştır (Magdalino,2011). Bu bilimsel gelişmeler imparatorluğun sonraki yıllarında da desteklenmeye devam etti. Öyle ki; Jean Cantacuzene Nicephore Gregoras, Phrantzes Ducas, Chalcondyles ve Critobule gibi tarihçiler; Gregoire Palamas, Cabilas, Markos Eugenikkos ve Georges Scholaris gibi din âlimleri; Nicerhore Chumnos, Demetrius Cydones gibi hatipler; Theodore Mdochite ve Manuel Paleologos gibi yazarlar; Theodoros Metokhites gibi hem mimar hem sanatçılar, Manuel Philes gibi şairler, Mazaris'in Cehennemlere inişini yazan gibi hiciv yazarları, âlimler, yıldız bilgisi uzmanları (astronomi) , doktorlar, doğa bilimleri çalışmacıları ve edebiyatçılar Paleologos Hanedanlığı çatısı altında yaşamış, imparatorluk tarafından desteklenmiştir (Diehl,2014:146).

Paleologos çağında antik kültüre duyulan ilgi hiç kuşkusuz okullarda gösterilen felsefe derslerinin etkisi ile oluşmuştur. Çünkü din âlimleri dâhil olmak üzere tüm aristokrasi dönemin üniversitelerinde antik kültür dersleri görmekte ve Antik Dünya'yı tanımaktadır. Felsefe ile Platon başta olmak üzere birçok filozofu tanımakta, Homeros gibi edebiyatçıların üslupları hakkında bilgiler edinmektedirler (Adıvar,1954). Bu bilgiler ışığında ortaya çıkan sınıf Antik karakterlere sahip edebi çalışmalara yönelmiş, sanatçılar ise Antik çizgileri eserlerine yansıtmıştır.

II. Andronikos döneminde, aristokrat sınıf doğrudan imparator tarafından desteklenip, Antik Yunan edebiyatına ve sanatına duydukları ilgi büyük bir hız kazanmıştı. Hümanizm öncülüğünde ortaya çıkan "hümanist sınıf", sanat alanında önemli bir katkıya sahipti. Ancak bu sınıfın anladığı ve uyguladığı antikite, içerik ve ruh bakımından kendilerine çok uzak olan pagan antikite değil, bir tür "Hıristiyanlaştırılmış Antikite'ydi". Bu görüş onlar için, erken dönem kilise babalarının yapmış olduğu çalışmalar sayesinde daha kolay erişilebilirdi. Çünkü bu

babalar, antik eserleri sadece Hıristiyanlığa uygun düşecek bir biçimde yorumlamakla kalmamışlar, aynı zamanda bunların çok sayıda kopyasını da yaparak daha çok kişi tarafından tanınmasını sağlamışlardı (Akyürek,1995:20).

Paleologos saltanatının sonuna doğru Bizans İmparatorluğu'nun sınırları iyice daralmıştı. Ancak bu başarısızlıkları Renovasyon ideolojisini boğmamış, hatta daha önce olmadığı biçimde Bizanslı elitlerin Grek ve Ortodoks geleneğin canlılığını ve otantikliğini vurgulamak ihtiyacını besledi. Böylece örneğin; İmparator Konstantin Akropolites yerel azizlerin kültlerini canlandırmak ve her daim orda olduklarını göstermek için birçok methiyeler yazdı (Magdalino,2011). Nikeforos Ksantopulos eski Kaynak Kilisesinin (Bugünkü Balıklı Kilisesi) ve burada Bakire Meryem'in yaptığı mucizeleri kutsadı; aynı zamanda ilk olarak 11. yüzyılda ortaya çıkan Yunanca Kilise tarihi yazdı ve bunu II. Andronikos'a adadı. Son olarak Theodoros Metokhites aynı imparatorun önünde okumak üzere Konstantinopolis kentine şimdiye kadar Bizans'ta yazılmış en büyük methiyeyi yazdı (Magdalino,2011).

Paleologos Hanedanlığının başlangıcında ve uzun yıllar sanatçılar için süren refah ortamı son dönemlere doğru aynı kalmamıştır. 14. yüzyılın başlarında değişen dengeler, manastır hayatının yerleşen düşünceleri, Ortodoksluk ile gelişen fikirler ve birçok nedene bağlı olarak sanatçılar, zaten çok öneme sahip değilken, bu dönemle ve sonrasında eski önemlerini de kaybetmişlerdi. Sanata karşı gösterilen büyük ilgi karşısında bu sanat eserlerini üreten kişiler yüksek bir statüye sahip olamamıştı (Runciman,1970:49). Öyle ki günümüzde bilim dünyasına kazandırılmış birçok sanat eserinde sanatçıdan çok, eserin üretimini isteyen ve buna mali olarak destek veren patronların (banilerin) isimleri bilinmektedir. Yani bu eserleri üreten sanatçılar entelektüel sınıfa dâhil değildi. Çünkü uygulamalı sanatlarla uğraşan kişiler bilim dünyası içinde değil, entelektüel bir uğraşa sahip kişiler olarak görülmekteydi. Bu nedenle dönemde ve hatta günümüzde bile büyük ses getirmiş önemli ikonaların sanatçıların çok azının adını bilmekteyiz. Sanat yapan kişi ile bu sanata ve diğer bilim alanlarına mali destek sağlayan kişi olan "Patron" aynı bilgi seviyesine, aynı entelektüel kültüre sahip değildi (Runciman, 1970:50-53). Bu nedenle hem bu dönemde hem de bütün bir Ortaçağ boyunca üretilmiş sayısız eserin kimin atölyesinden, hangi sanatçıların ellerinden çıktığını bilme şansından çok uzaktayız.

Değişen dengeler, bozulan ekonomi, sanatçılara verilen değer azalması, entelektüel hayattan dışlanan sanatçılar, sürekli değişen ülke sınırları ve iç çalkantılar, bunların hepsi sanatta ciddi bir düşüşe üretimin azalmasına ve kaliteli eserlerin yok olmasına neden olmuştur. Latin işgalini alt eden Paleologoslar ile canlanan sosyal ve kültürel hayat, Batı ile süren mücadeleler ve Türk saldırıları altında yavaşça erimeye başlamıştı. Hümanist eserler kendini Rus topraklarında gelişen daha ruhani bir üsluba bırakmıştı. Ruslar, 989 yılında II. Basil'in kız kardeşi ve I. Vladimir'in evliliği ile Ortodoksluğu kabul ederek (Dikici,2007:268) kendilerini daima Bizanslı olarak görmüş ve Bizans'ın yıkılmasıyla kendilerini yasal varis olarak saymıştı. Pek tabii kendini Bizans varisi olarak gören Ruslar, Bizans sanatını devam ettirmişti. Ancak Rus üslubu Bizans'ın son dönem hümanist üslubunun aksine, insanüstü bir görünüme sahipti. Figürlerdeki ruhaniyet en üst seviyede vurgulanıyordu. Bu nedenle hiç kuşkusuz Bizans'ın kültür başkenti olan Konstantinopolis'i artık eski ihtişamını kaybetmişti. Aynı zamanda başkente uzak atölyelerdeki bozulmalar çok daha hızlı gerçekleşmişti.

Paleologoslar sanatının en çarpıcı örnekleri arasında Khora Manastır kilisesinin (Kariye Cami) (1315-1321) mozaikleri yer alır. Burada yer alan tasvirlerin özellikleri tüm Paleologos Hanedanlığı boyunca görülen kilise tasvirleri ile aynı karaktere sahiptir. Resimlerin çoğalmasi ile eserlerin boyu küçülmüş, küçük ölçekli resimler ortaya çıkmıştır. 11. ve 12. yüzyıl Bizans sanatı ile karşılaştırıldığında, anıtsal unsur çok büyük ölçüde artmıştır. Kariye Cami'nde, yalnızca iki nartekste, Meryem'in yaşamına ayrılmış yirmi bölümden oluşan bir dizi, on dört bölüm halinde İsa'nın çocukluğu dizisi ile en azından otuz iki sahneden oluşan İsa'nın peygamberlik dönemini anlatan bir dizi yer alır. Epey küçük bir alana sahip olan bir yapıdan bu kadar çok sayıda ki mozağin varlığı "piktoryel kalabalık" demektir. Sırbistan'da ki Decani Kilisesi (yaklaşık 1348) gibi diğer Paleolog dönemi süslemelerinde, sahnelerin sayısı daha fazladır: Öyle ki, bu kiliselerin duvarlarında yer alan sahnelerdeki figürlerin yoğunluğu, izleyiciler üzerinde ürpertici bir izlenim bırakır (Mango, 2008: 298).

Paleologos resim sanatında görülen aşırı kalabalık sahneler izleyiciye yakın bırakılmak yerine, sahnelerin arka fonlar kalabalık mimari formlarla doldurularak izleyiciden uzaklaştırılmıştır. Bu, belirli bir derinlik yanılsaması yaratır, ama üçüncü

boyutun kullanımı hep çelişkilidir ve bizim gözlerimize karışık görünür. Ancak yine de bir kural olarak korunan, eylemin gerçekleştiği nokta diğer alanlardan ayrılarak, arka tarafta bir dizi çıkıntılı kanatlar ya da yapılara sahip bir duvar ile sınırlandırılarak, olay bir nevi dar bir alanda gerçekleşiyor izlenimi vermektedir (Mango,2008:298). Burada tek bir odak noktası yerine, genellikle birkaç tane birden bulunur. Aynı resimde bir bina üstten bir başkasında alttan, birinde sağdan, diğerinde soldan görünebilir (Mango,2008:299). Bu yön değişimleri de izleyici ile sahneler arasındaki yakınlığı azaltmaktadır.

Paleologos dönemi resminin “tiyatro setleri” genellikle çok küçük kafa ve ayaklara, kalın bel ve kabarık baldırlara sahip olma eğilimi gösteren uzatılmış insan figürleri ile doludur. Genellikle keskin bir şekilde sona eren, derin kıvrımla aşağıya inen ya da dalgalanan bol giysilere bürünmüşlerdir. Anatomik yapıları belirsiz olmakla birlikte, bu figürler parlak ışık kullanımı yüzünden hatırı sayılır bir belirginliğe sahiptir. Renk tasarısı çok zengindir ve mavi-mor gibi renkleri cesurca yan yana kullanıldığını gösterir. Çehrelerin ifadesi dalgın, tatlı ve neredeyse duygusaldır: Daha önceki Bizans resminin haşinliği ortadan kalkmış durumdadır (Mango,2008:299).

Mimaride ve mozaiklerde yaşanan Renovasyonun yanı sıra ikonlardaki gelişme ve eskiye bağlılık daima devam etmiştir (Chatzidakis,2011). Klasikleşen üsluplar sadece başkente değil, başkente yakın atölyelerde de kendini geliştirmiş, öyle ki diğer atölyelerden çıkma eserler ile başkent atölyeleri eserleri fark edilmeyecek kadar büyük bir ahenk içinde olmuştur. Bizans imparatorluğunun son döneminde imparatorluğun ikinci büyük şehri olan Selanik’te sanatsal etkinliklerin kalitesi başkenttekilerden farksızdı. Selanik’in kiliselerinde bulunan güzel ikonaların rafine sanatı ve yüksek kalitesi dikkat çekici özelliklere sahipti (Chatzidakis, 2001). Meryem ve İsa’nın dramatik sahnelerdeki üzüntülü duruşları antik dönemin mezar taşlarını hatırlatacak kadar antikiteye yönelmişti (Chatzidakis,2011).

Bizans ressamaları, Batı’ya dönmek yerine, kendi geçmişlerine geri döndüler ve öyle görünüyor ki, büyük ölçüde 5. ve 6. yüzyıllara ait el yazmalarının kopyaları olan 10. yüzyıl klasikleştirici el yazmalarını örnek aldılar. Dolayısıyla, “Rönesans” ileriye dönük bir yenilenmeyi ifade ederken, antik dünyaya yüzünü çevirdiği için

Paleologos sanatı için bir Rönesans dönemi demek zaman zaman bazı yanılgılara neden olur (Mango,2008:299). Dolayısıyla “Paleologos Rönesans’ı” terimi burada ileriye dönük bir canlanma olarak değil, yok olma noktasına gelmiş, üretimi azalmış olan sanat ürünlerinin yeniden canlanması yani yenilenme anlamına gelmektedir.

1453’te son bulan imparatorluğun başkentinde, ayırt edici sanatsal ve ikonografik özellikleriyle belirginleşen, ortak bir artistik zevke işaret eden tutarlı bir resim üslubu gelişmişti. Günümüz İstanbul’unda bu dönemin sanatsal başarıları, Azize Euphemia Kilisesi’nin freskoları, Pammakaristos Kilisesi’nin güney şapelindeki mozaikler ve Theodoros Metokhites’in yenilenmesini üstlendiği, günümüzde çok iyi tanınan Khora Manastırı Kilisesi’nin mozaik ve freskoları gibi halen ayaktaki anıtlarda görülebiliyor (Akyürek,2011).

Büyük Roma imparatorluğunun sadece topraklarını değil, kültürünü ve idari yapısını alarak Roma’dan ayrılmış olan “Yeni Roma” (Bizans) sadece siyasi açıdan değil aynı zamanda kültürel açıdan Büyük I. Konstantinos ile canlanan İmparatorluk son XI. Konstantinos ile yok olmuştur. Ancak Bizans’ın 1453’te Türkler tarafından ele geçirilmesinden sonra Avrupa’ya kaçan birçok edebiyatçı, sanatçı ve bilim adamı ile ortaya çıkan ve İtalya’da Rönesans’ın öncüsü olan bu kişiler hiç kuşkusuz Bizans’ın ne denli zengin bir kültürel geçmiş ve etkiye sahip olduğunu gözler önüne sermektedir.

3. BİZANS SANATINDA RESİMLİ EL YAZMASI GELENEĞİ

Yaşadığı süre boyunca Bizans kültürü bünyesinde Geç Antik Dönem, Orta Çağ ve Rönesans etkilerini barındırmıştır. Topraklarında barındırdığı medeniyetler nedeniyle Bizanslılar, Batı'dan farklı bir din ve kültür geliştirmiştir. Bizans için sanat ve sanatsal yaratımlar her zaman önemli bir yer tutmuştur. Sadece kitap sanatlarında değil birçok alanda Ravenna'dan Güney İtalya'ya, Sicilya'dan Anadolu topraklarına ve ticaret yaptığı tüm bölgelerde etkisini göstermiştir. Bizans kültürü, Slav, Rus ve diğer Orta Avrupa halklarını da etkilemiştir. Müslüman devletlere olan sınırı sebebiyle İslami İkonoklastik düşüncenin hâkim olduğu yıllarda Bizans Kültürünün Avrupa'ya yayılması sekteye uğramış olsa da Latin Topluları tarafından Kudüs'e yapılan Haçlı Seferleri ile Bizans sanatının etki alanı Orta Doğu'dan, Orta Avrupa içlerine kadar uzanmıştır. Hıristiyanlık ile karşılaşan Roma İmparatorluğu'nda sanatsal üretimler 4. yüzyılda başlayan yoğun dini temalı eserlerin artmasına sahne olmuştur. Bu gelenek Bizans'ta devam etmiş ve Hristiyanlık, sanatları için önemli bir konu olmuştur. Bunun yanı sıra tüm ulusların temellerinde olan tarih yazıcılığı devam etmiş, bilimsel çalışmalarda birçok esere kaynaklık etmiştir.

Orta Çağ üretimi olan el yazmaları üç farklı formda karşımıza çıkmaktadır, herhangi bir kitabın bütününden ayrı olarak ele geçirilmiş olan tek yaprak eserler, günümüze kadar korunabilen rulolar ve kodeksler.

Köklü bir tarihe sahip olan imparatorluğun el yazmaları üzerine ilk bilimsel çalışma; Nikodim Kandakov (1844-1925) tarafından 1876 yılında yapılmıştır³. Bin yıldan fazla bir süre hâkimiyet kurmuş bir imparatorluğun eserlerinin bilimsel olarak incelenmesi konusunda geç başlamış olan bu çalışma "Bizans'ı anlamak" konusunda önemli bir kilometre taşıdır. Çalışmada sadece dini eserler konu edilmiş olsa da; ikonografik açıklamalar ve üslup analizi şeklinde olan çalışma birçok konuya açıklık getirmiştir. Kandakov'un sistematik sınıflandırması metinler üzerine olmuş, eserler İnciller, Psalter, Peygamberler, Hıristiyan topografyası, Semavi Merdivenler vb. gruplar halinde değerlendirilmiştir (Parpulov, 2011;203). Daha

³ Ayrıntılı bilgi için bakınız: N. P. Kondakov, (1876), *История византийского искусства и иконографии по миниатюрам греческих ру*, Odessa.

sonra artan araştırmalar ise bu öncü çalışmadan farklı olarak, eserin malzemesi ve eserleri resimleyenlerin çalışma yöntemleri üzerine olmuştur. Yapılan bu çalışmalar aynı çizgide devam etmiş, açıklayıcı ve birlik içinde olan çeşitli katalogların oluşmasını sağlamıştır (Parpulov, 2011;203). Günümüzde Bizans yazmaları konusundaki çalışmalar artmış olmakla birlikte hali hazırda günümüz dillerine evrilmeyi bekleyen binlerce eser mevcuttur.

3.1. Konular

3.1.1. Dini Konulu Eserler

Bizans kùltürüne ait el yazmalarında genel olarak Hıristiyanlığın şekillendirdiği tasvirlerin yanı sıra daha özelde, Doğu Ortodoks Kilisesinin etkisinin olduğu birçok eser üretimi olmuştur. eřitlenen dini kitaplar, tasvirlerdeki konu çeşitliliği, imgelerin değişen/gelişen anlamları ve sayısı, Ortodoks Kilisesinin etkilerini barındıran birer ürün haline gelmiştir. Bizans İmparatorluğunun çatısı altında üretilen İnciller, vaaz kitapları, litürjik takvimler, dini hüküm kitapları, ilahîler vb. eserler Doğu Ortodoks Kilisesinin tüm etkilerini içinde barındırmıştır.

Bizans el yazması üretimlerinin temelini ağırlıklı olarak teolojik ve dini temalar oluşturmaktadır. Toplumsal yaşamın omurgasını oluşturan dini ihtiyaçlar nedeniyle imparatorlar da dâhil olmak üzere herkes bu dini konulu eserlerin üretimlerin destekçisi olmuştur (Krumbacher, 2001:29). Bu nedenle başta ilk İncil'ler olmak üzere, İncil'in çeşitli pasajlarının konu edildiği birçok eser karşımıza çıkmaktadır. Yapılan araştırmaların vardığı sonuçlara göre, Yeni Ahit M. S. 45 – 98 yılları arasında Grekçe düz yazı metinler halinde yazılmış ve Bizans arşivlerine eklenmiştir. İncil konulu eserlerden yaklaşık 5. 309 adet eski el yazması hâlen mevcuttur ve günümüzde birçok farklı kütüphanede muhafaza edilmektedir (Wickwire, 2013:36).

Oldukça çok sayıda olan bu el yazmaları arasında, Bizans arşivlerinde yer alan ve sayıca diğer eserlerden üstün olan, ana konusu İncil ve İncil pasajlarından alan eserlere “*Evangelion*” (Tetraevangelion, Evangelitaria) adı verilmektedir. Dört İncil Yazarının (Markos, Luka, Yuhanna ve Matta) kaleme aldığı eserler için kullanılan

bu terim aynı zamanda daha sonraları kopya edilen eserler için de kullanılmıştır. Evangelion, Bizans el yazmaları arasında en önemli sınıfı oluşturan eserlerdir. Çoğunluğu resimsiz olan bu eserlerde metinler yazmalara hâkimdir. Tam sayfa resimler yerine, ana metinlerin açıklıklarında (marjlarda) dekoratif paneller ve hareketli başlıklar işlenmiştir. Her ne kadar resimsiz eserler sınıfına girseler de havarilerin eylemlerini gösteren çizimler, madalyonlar içindeki göğe yükselen İsa portreleri, bazı yazmalarda mozaik eserler kadar anıtsal resim özelliği taşımaktadır (Pach,1986:4). Metinlerin hâkim olduğu eserlerden; Bodmer Papirüsleri (Vatikan), Kodeks Ephraemi Rescriptus (Paris), Kodeks Berolinensis (Berlin) gibi İncil'in bazı kısımlarını içeren eserlerin yanı sıra, günümüzde Londra'da muhafaza edilen Kodeks Sinaticus (4. yy) ile hemen hemen aynı tarihe ait olan Kodeks Vatikanus ve Kodeks Alexandrinus'ta çok önemlidir, ve bunlar Kitab-ı Mukaddesin çoğunu içermektedir.

Bizans el yazmaları arşivlerini ağırlıklı olarak İnciller oluştursa da dini temalı eser türleri de oldukça çoktur. Dini eserler kullanım yerine göre boyut olarak farklılık göstermesinin yanı sıra, yine kullanım yerine göre resimli veya resimsiz olabilmektedir.

İncil'in önemli öğretilerinin alınması ile önemli yortu günlerinde kiliselerde ayin esnasında okunması için oluşturulmuş eserler vardır. Manastır atölyesi tarafından çok sayıda resimli ve resimsiz şekilde üretilmiş, İncil'de bulunan mektupları içeren bu tür eserler "*Lectionary*" olarak bilinmektedir. Lectionary İncilleri sadece litürjik ayinlerde kullanılmaktadır. Eserlerde hem eski, hem yeni ahitten açıklamalar yer almakta, pasajlar tablolar içine yerleştirilerek, bu tablolardaki her sütun, hangi yortuda hangi mektubun (pasajın) okunacağına işaret etmektedir. Bu tür eserler bir tür cep takvimi özelliği göstermektedir (ODB,1201). Lectionaryumlara gösterilen önem üreticilerin dikkatini çekmiş ve ayinlerde kullanılması için daha büyük boyutlu eserlerin üretilmesini sağlamıştır. Bu büyük boyutlu eserlerin üzerine, Mesih ve haç tasvirlerinin zengin kopyaları yapılmıştır. Bu sayede kapakları birer anıtsal esere dönüşen birçok Lectionary yazma örneği karşımıza çıkmaktadır (Anderson,1997:82-83). Lectionary eserlerin ilk örnekleri 5. yüzyılda karşımıza çıkmakta; Ermeni, Gürcü, Suriye ve Filistin atölyelerinin izlerini taşımaktadırlar (ODB,1201). Başkent atölyelerinde imparatorluğun son dönemlerine doğru

üretmiş olan önemli Lectionary eserlerden biri günümüzde New York Pierport Morgan Kütüphanesinde MS. M639 envanter numarasıyla muhafaza edilmektedir (Carr,1997;105). Eserin içeriğinde bulunan resimlerin üslubu ve ikonografik anlatımları eserin başkent atölyelerinde üretildiğini açıkça göstermektedir.

Hıristiyanlığın Kitab-ı Mukaddesini konu almayan ancak Hıristiyan otoritelerce kabul edilen Eski Ahit'in üçüncü bölümünü oluşturan ilahîlerin yer aldığı eserlerden biri olan ve "*Psalter*" olarak bilinen türlerde dini konulu eserler arasına girmektedir. Davut'un 50 fantastik hikâyesini konu eden Psalter veya Mezmurlar Kitapları olarak bilinen eserler çoğunlukla resimli olarak karşımıza çıksa da, şiirsel bir karaktere sahip düz yazı metinler halinde olan türleri de oldukça çoktur. Mezmurlar Kitapları çoğunlukla imparatorların ilgi odağı olmuş, kişisel üretim yazmaları haline gelmiştir (Dru,1911). Mezmurların içinde yer alan öğütler imparatorlara ve yöneticilere yol göstermesi amacı taşımış bu nedenle eserlerin bazıları doğrudan imparatorluk ürünü olmuştur. Bunlar arasında Vatopedi Manastırı'nda üretilen II. İoannes Komnenos Psalter'i önemli bir yere sahiptir. Aynı zamanda 'Paris Psalter'i' de önemli bir örnektir. Bu eserde yer alan kaligrafik metin ve alıntılanmış metinler eserin bir başyapıt değerinde olduğunu göstermektedir (Anderson,1997:83).

Her ne kadar Ortodoksluk kilisesine ait olmasa da Bizans arşivlerinde karşımıza çıkan diğer dini eserlerden biri de "*Decretals*" olarak bilinen "*Dini Hükümler*" kitaplarıdır. Bu eserlerde papalık ile ilgili yerel veya evrensel uygulamaların, papalık kararlarını içeren mektupların ve bunlara karşı gelmiş itiraz veya yanıtların yer aldığı yazmalardır. Bir nevi Hıristiyanlığın fıkıh kitaplarıdır. En önemli eserler arasında: Colleclio Dionysiana Dionysius Exiguus bölgesinin derlenmiş eseri, c. 514; c. 774 yer alır. Kiliselerin yasal hukuk kitapları haline gelen bu yazmalar derlenmiş mektuplar, kararlar ve hüküm kâğıtlarından oluşur. Öyle ki Gratianus'un Decretum c. 1140 eserin eski harfleri derlenip düzenlendikten sonra konsey tarafından 12. yüzyılda önemli bir hukuk kitabı olarak kullanılmıştır (Auguste, 1911).

Kaynağını Kitab-ı Mukaddes'ten alan önemli yazma türlerinden biri "*Divine Office*" (İlahî Ofis, İma) olarak anılan eserlerdir. Tarikat üyeleri ve ruhban sınıfı tarafından uygulanan, günlük ibadet döngüsünde kullanılan, kanonik saat dualarının toplandığı eserdir. Gregoryen Kiliselerinin ve Yahudi inancının geleneğinden gelen

bir uygulamadır. Katolik Kilisesinin dua kitabı olan “*Breviary*” eserler de aynı özelliklere sahiptir (Cabrol,1907). Başlangıçta din eğitimi veren her merkez, Zebur’dan alınan kutsal metinleri okumakta ve derslerini böyle oluşturmaktaydı. 4. yüzyılda Aziz Ambrose etkisi altında bu eserlere karşılıklı okunan ilahîler eklenmişti. Yüz elli yıl sonra Aziz Benedict, Hz. Süleyman’ın mucizelerini toplayarak ve başka detaylar daha ekleyerek eserin içeriğini genişletmiştir. 8. yüzyıla gelindiğinde, İlahî ofis eserlerin daha iyi işlev görmesi için gün içinde ki sekiz kanonik saat döngüsüne bölünmüş ve bu bölünme sabit duruma getirilmişti. Bu döngü; kilise sabah ibadeti yaklaşık saat 02:30, methiye övgü yaklaşık saat 05:00, asıl dua yaklaşık saat 06:00, müzikli ilahi yaklaşık 09:00, öğlen duası yaklaşık öğlen 12:00, hiçbir ayinin olmadığı saat aralığı yaklaşık 15:00 kadar sürer ve bu süreye ‘*none*’ denir, akşam duası 16:30, günün son duası 18:00 şeklinde düzenlenmiştir. Zebur’dan bölümler içeren bu eserlerin yanı sıra, Zebur her hafta tam olarak okunur ve bu yıl boyunca devam ederdi. Orta Çağ boyunca sistem böyle devam etmiş fakat 16. yüzyılda reformcu düşünceler sebebiyle bu yapıya müdahale edilmiştir. İlahî ofis metinleri Hıristiyanlığın litürjik temellerini oluşturmuştur. Kaynağını Habercilerin İşleri’nden alan eserlerde, dua saatleri de Havarilerin dua etmiş olduğu saatlere denk getirilmiş ve düzenlemeler Havarilere göre yapılmıştır (Bkz. Habercilerin İşleri, 10:3,9; 16:25 vd.) (Cabrol,1911).

Konu olarak dini kitaplarla benzerlik gösteren diğer tür eser olan “*Girdle Book*” (Kuşak Kitap) boyut olarak diğer el yazmalarından ayrılır. Adından da anlaşılacağı üzere; bele bağlanan kuşak veya kemere geçirilebilecek kadar küçük bir şekildedir. Konu olarak gün içerisinde ki günlük duaları içerir. Özellikle kadınlar tarafından tercih edilir. Yüksek kalite metal bir cilt içinde olan yazmada portre ve çeşitli tasvirlerde yapılmıştır. Kuşak kitapların erken örnekleri sayıca az olup, 15. ve 16. yüzyıllarda popüler olmuştur (Glosaries of British Library).

Toplama eserler arasına giren “*Epistolary*” (Mektuplardan Oluşan Kitap) Hıristiyan arşivlerinde bulunan önemli eser türlerinden biridir. Çoğunluğu resimsiz olan eserler, din adamlarının karşılıklı yapılan mektuplaşmalarından oluşan toplama eserlerdir. Bir hizmet kitabı olan bu eserler, mektupları içerip Aşai Rabbani Ayini litürjik takvimine göre düzenlenmiştir. Yazmalara genellikle Yeni Ahit yazmaları

alınmıştır ancak bazen Eski Ahit kesitlerini de içermektedir. Mektup listelerinde çok nadir olarak Eski ile Yeni Ahit konuları birleştirilmiştir (Krumbacher,2001:41).

Kilise tarafından tutulan, özel gün, kutlama, ayin ve duaların toplandığı “*Secremantry*” (Sacramentry, Hizmet Defterleri) isimli bir tür kitaplar bulunmaktadır. Birçok içeriğe sahip olan hizmet defterlerinde; İncil bölümleri, evangelist metinler, epistolary konularını içeren sayfaları vardır. Kanonik takvime göre düzenlenen eserler, yıl içinde ki aylık ayinlere göre yazılmıştır. Eserler zaman içinde değişikliğe uğramış ve farklı şekillerde isimlendirilmiştir. Çünkü Batı coğrafyasında 700 yılından önce ayinlerde farklılık bulunmaktaydı ve etkili olan kültür Roma ve Gallician (Galiçya) olmuştur. Güney İtalya’da ve Batı Avrupa’nın büyük çoğunluğunda etkili olan Roma kültürü 700 yılında Gallician kullanımı ile birleştirilmiş ve böylece ortaya sentez bir sacramentary çıkmıştır. 5. yüzyılın son çeyreğinde Papa I. Gelasius, düzenlemesi ile kilise ayinleri standardizasyona kavuşmuş ve Papa I. Hadrianus, 785-86 yıllarında Roma kültürünü yerleştirmek istediği için hizmet defterleri Sacramentarium Hadrianusum olarak isimlendirilmiştir. Fakat sacramentary eserler aynı zamanda Gregoryen Sacramentary olarak tanınmıştır (Fortescue,1910).

Kaynağını İncil’den almayan ancak din uğruna şehit olmuş kişilerin konu edildiği dini içerikli önemli eserlerden biri de “*Saint’s Book*” (Azizler Kitabı) ismiyle bilinen türlerdir. Kendini dine adanmış azizleri, hayatlarının yazıldığı ve resmedildiği eserlerdir. Litürjik anlatımın az olduğu, ağırlıklı olarak azizin din uğruna yaptıkları, yaşadıkları, misyonerlik çalışmaları ve dini imtihanlarının yer aldığı yazmalardır. Aziz biyografisi niteliği taşıyan yazmalar Orta Çağ boyunca çok sayıda üretilmiştir. Yerel ve bölgesel yazmalarında olduğu biyografiler kütüphaneler için önemli birer kaynak olmuştur. Bu tür yazmalar doğrudan aziz tarafından yazıldığı gibi, azizin anlatımları üzerine ikinci ya da üçüncü bir kişi tarafından, aziz hayatta iken ya da öldükten çok sonrada yazılabilmekteydi.

Azizlerin hayatının konu edildiği eserlerden Katolik Kilisesi’nin kullanımında olan eserlere “*Martyrology*”, Ortodoks Kilisesi kullanımında olan eserlere ise “*Menologion*” ve “*Synaxarion*” denilmektedir. Menologion, Martiroloji ve Synaxarion

aynı karaktere sahip eserlerdir. Ancak bu üç eser arasında küçük bazı farklar bulunmaktadır.

Menologion; Menologium kelimesi (Menology ya da Menologe) Yunan Kilisesi'nin özel bir dua kitabını açıklayan orijinal bir isimdir. Menoloji terimi, takvim anlamına gelir; diğer bir ifadeyle, aylara göre düzenlenmiş kitap anlamındadır. Diğer birçok ayın terimleri gibi kelime; yazarlar tarafından oldukça farklı anlamlarda kullanılmış bu nedenle menologion eserlerin sınıfının belirlenmesi uzun süre mümkün olmamıştır (Thurston,1911a). Bu eserler 12 aya bölünerek düzenlenmiştir. Bu nedenle Katolik kilisesine ait ve yine bir takvim özelliği gösteren Martiroloji eserleri ile sıkça karıştırılmaktadır.

Martyrology / Martiroloji; Katolik kilisesine ait olan şehitler ve azizlerin festivallerine (anma) göre başka bir deyişle takvime göre düzenlenen listesidir. Şehitlerin anma törenleri kutlanmaya başladığı zamandan beri, her Kilise'nin kendi özel şehit listesi vardır. Bu yerel listeler civardaki Kiliselerden alınan isimlerle yavaş yavaş zenginleştirildi ve toplumda yaşamlarının kutsallığı ve açıkça sofuluk eylemiyle parlayan kişiler öne çıkarıldı. "Depositio Martyrum" ve "Depositio Episcoporum" olarak bilinen ve çeşitli yerlerde genellikle birleşmiş olarak bulunan iki ayrı listeden oluşan, dördüncü yüzyılın ortasındaki takvimler hala günümüzde kullanılmaktadır (Delehay,1910).

Menologion ve Martiroloji eserler ile aynı karakterde olan ve yine yıllık özelliği gösteren diğer bir eser Synaxarion 'dur.

Synaxarion (Koleksiyon) süreç içinde birçok değişime uğradığı için yanlış şekilde tanımlanabilmektedir. Öncelikle bu tür eserlerin bir takvim değil sadece Bizans Kilisesi'nin bir azizin kitabının ismi olduğu bilinmelidir. Ancak kişiye ait olan bu eser zaman içinde birçok farklı karakter kazanmasına karşın ismi korunmuştur. Bu nedenle Synaxarion eserlerinin sınıflandırılması oldukça güç bir durum olmuştur. Kelimenin tam anlamı ve eserin içeriği defalarca değişmiştir. İlk farklı kullanımı, İncil ve kilisede okutulan diğer ders kitapları için, kitabın içindekiler kısmıdır. Daha sonraları, içindekiler kısmı olmaktan çıkarılan eser tüm bir kitap olmuş ve Synaxarion eserler genişletilerek, Kutsal Kitaptan seçilen bölümlerin metinleriyle

doldurarak, Kutsal Kilise Meclisi'ne göre, "Gospel" ve "Apostle" kitaplarıyla yer değiştirmiş, içeriği değişmesine karşın ismi korunmuştur. Yaşadığı değişimlerden sonra Synaxarion azizlerin kısa yaşam öyküleri ve hafızada kalan olayların bir toplaması haline gelmiştir (Fortescue,1911). Synaxarion takvimi oluşturan din uğruna şehit edilmiş olan bu azizlerin anlatımları gelişi güzel olmamış, Doğu Ortodoks Kilisesi'nin yıl başlangıcı olan 1 Eylül ile başlayarak ve 31 Ağustos tarihinde sona ermiştir (Demirci,2007). Kilise takvimine bağlı kalan Synaxarion eserler sık sık diğer Litürjik takvimi takip eden eser türleriyle karıştırılmaktadır. Daha sonraları ayrı iki eser olan Monologlar ile Synaxarionlar bir süre sonra ortak amaca hizmet etmiş ve düzenlemesi İmparator II. Basil (976-1025) emri üzerine yapılmıştır. Synaxarion eserler üzerindeki son resmî düzenleme olan bu emir ile biçimlendiren Synaxarion böylelikle ayrı bir kitap olarak kullanılmamakta; Menai/Menologia/Menoloji eserler ile birleştirilmiştir (Fortescue,1911).

Yukarıda bahsi geçen üç farklı isme sahip eserde azizlerin yer aldığı eserler olmuştur. İçerik bakımından farklılık göstermelerine karşın birbirleriyle karıştırılan bu eserlerin türünü özetlemek gerekirse Menologion ve Martiroloji eserler bir takvim, Synaxarion eserler ise bir biyografi özelliği göstermektedir.

Günümüzde Doğu Ortodoks Kilisesi, azizlerini Bizans geleneklerine göre sıralanmış şekilde anmaktadır. Bu düzende oluşturulan takvimin el yazması eserlerde ki karşılığına da "Menologion" denmiştir. Kutsal 12 yortu, peygamberler, havariler, İncil yazarları ve azizlerin anılması için oluşturulmuş Menologion eser yukarıda da açıkladığımız gibi zaman zaman Katolik Kilisesinin üretimi olan Martiroloji eserleri ile karıştırılmıştır (Delehay,1910).

Her ne kadar farklı isimler ile anılsa da el yazması şeklinde mevcut birçok Orta çağ Aziz Kitabı bulunmaktadır. Bunlar Bizans kilise tarihi için önemlidir. Kilise derslerini şekillendiren kısa yaşam öyküleri birçok yazar tarafından oluşturulmuş veya derlenmiştir. Bunlar arasında en önemli derlemeci 10. yüzyılda yaşamış olan, yazar Symeon Metaphrastes'tir (Weitzmann vd. 1973:285). Anlatılar Symeon'un sadece azizler listesi oluşturma çabası içinde olmadığını aynı zamanda çeşitli tarihsel değerlere sahip eserler ürettiğini göstermektedir. Zira yazar eserinde birçok tarihi olay, toplumsal sorunlar ve yöneticiler hakkında da bilgi vermektedir.

Doğu Ortodoksluk Kilisesi'nin Synaxarion takviminin bir ürünü gibi kabul edilen Menologion yazmaların çok azı resmedilmiştir. Bilinen örnekler arasında birçok Menologion yazması düz metinler halindedir. Synaxarion eserlerin din dersleri için üretildiği göz önünde bulundurulursa bu düz metinler halindeki yazmaların resimsiz olması oldukça normaldir. Ancak Menologion yazmalar arasında çok az örnek azizlerin tamamını yazı ile anmak yerine tasvirler ile anmıştır.

Synaxarion takvim düzeninde oluşturulmuş tasvirli Menologion yazmalarının en ünlüsü İmparator "II. Basileios Menologionu"dur (976-1025) (Sevcenko,2013:35). Günümüzde Vatikan Kütüphanesinde (Ms. Vat. gr. 1613 envanter numaralı) muhafaza edilen eser, büyük yortular ve azizlerin hayatları ile ilgili geniş tasvirlerle sahip eserlerden biridir. Ancak yazma tüm bir yılı değil sadece Şubat-Eylül arasında yer alan azizleri ve günleri içermektedir. Eser içerdiği 430 tasvir ile İsa'nın hayatı ve çilesi, peygamberler, havariler, azizler ve melek tasvirleri ile günümüzde İmparatorluk eserleri arasındaki önemini korumaktadır (Anderson, 1997: 100).

3.1.2. Tarih ve Siyaset Konulu Eserler

Tarih konulu eserler hemen hemen tüm toplumlar tarafından en çok üretilen eserler olmuştur. Devletlerin kendilerinden bahsettikleri eserlerin yanı sıra çeşitli tarihçiler tarafından dışarıdan bir gözlemci olarak yazılan eser sayısı da oldukça çoktur. Tarih konulu eserlerin birçoğu aynı zamanda siyasi, ekonomik veya askeri konuları da içine alan eserler olmuştur.

Tarih konulu eserlerin başında "*Kronikler*" gelmektedir. Tarihsel olayların yazıldığı ve resimlendikleri yıllıklara verilen isimdir. Tarihi hesaplamalar içerdiği ve İsa'nın doğumu, yeniden doğuşunu anlattığı için 'Paskalya Tabloları' da kronikler arasında sayılabilir. Hıristiyanlığın erken kronik örnekleri 4. yüzyılda piskopos ve tarihçi Sulpicius Severus Eusebius ve Eusebius Caesarea (Kayserili Eusebius) tarafından yazılmıştır. Dünya tarihi şeklinde olan bu eserler evrensel niteliktedir. Bizans arşivlerindeki yerel kronikler 9. yüzyıldan itibaren görülmeye başlanmıştır. Erken dönemlerden itibaren yazılmış olan birçok kronik medeniyetlerin tarihi yapısının çözümlenmesi konusunda önemli kaynaklar olmuştur. Her dönem yazılmış olan kronikler 12. yüzyılda atak göstermiş, kronik yazmacılığı önemli tarihçiler ve

piskoposlar tarafından devam ettirilmiştir. Avrupa tarihini, Hıristiyan tarihini günümüze aktarılmasında önemli bir rol oynayan kroniklerin çoğu hala günümüz dillerine çevrilememiştir. Bu sebep ile Bizans Tarihinde dâhil olmak üzere birçok imparatorluğun tarihi konusunda hala birçok boşluk mevcuttur. Ancak hükümdarlara yakın kimseler tarafından yazılmış olan bazı Kroniklerin, tarafsızlığı ve gerçekleri yansıtma ölçüsü eserin doğruluğunu sorgulatmaktadır (Krumbacher 2001, 35). Kronik eserlerde ağırlıklı olarak yazılar yer almış, az sayıda da olsa sayfa marjlarında küçük çizimler yapılmıştır. Gotik dönemde birçok kroniğe sanatçılar tarafından, sayfa marjlarına resimler eklenmiştir. Pagan ve Hıristiyan kroniklerinde ağırlıklı olarak görülen bu çizimler krallar tarafından geleneksel hale getirilmiştir.

Siyasi eserler arasında sayılabilecek olan hukuk kurallarının ve tüzüklerin derlendiği fazla örneği olmayan önemli eser türlerinden biri de "*Digest*" (Derleme) eserler olarak bilinmektedir. Erken derleme örnekleri Romalı hukukçuların kapsamlı ve sistematik şekilde hazırladıkları eserlerdir. Roma hukukuna ait bu eserler Orta Çağ'da kopyalanmış ve bu kopya metinlere, metinle ilişkili veya yabancı olan, çoğu zaman eğlenceli ve alaylı notlar eklenmiştir (Glosaries of British Library).

Derleme eserler ile ilgili ilk büyük düzenleme İmparator İustinianos tarafından 530'da yapılmıştır. Klasik hukukçuların koleksiyonlarının derlenmesi için kâtip Tribonianus önderliğinde bir ekibin kurulmasını emretmiştir. Ortaya çıkan esere; "The Digest" (Özet, Pandects) denilmiştir. İustinianos *Büyük Kanun'un* parçasını oluşturan elli kitap düzenletmiştir ve her biri başlıklarına göre bölünmüştür. Orta Çağ boyunca yaygın ayırım; *Digestum Vetus* (kitaplar 1-XXXIV, 2), *Infortiatum* (kitap XXIV, 2-XXXVIII), ve *Digestum Novum* (kitap XXXIX-L) şeklinde olmuştur (Krumbacher, 200: 48).

Askeri konuların işlendiği eserlerde devlet yönetimi ile yakından ilişkili olduğu için siyaset konulu el yazmaları sınıfında yerini almıştır. Bizans imparatorluğu tarih boyunca askeri birçok düzenleme yapmış ve bunların hemen hemen tamamı yazmalara aktarılmıştır. Ayrıca askeri uzmanların çizimler ile tarif ettiği ideal askeri düzenleri anlattıkları eserlerde el yazmaları arşivlerinde önemli bir sınıfa oluşturmaktadır. İmparatorluğun önemli yazarlarından Biton, Heron, Philo,

Athenaeos, Aeneas, Aelian, Plyn, Apollodoros, Onasander ve diğelerinin yazmış olduğu sayısız askeri konulu eser mevcuttur. Bu eserlerin çoğunluğu imparator Konstantine Porphyrogenetos tarafından oluşturulmuş koleksiyonlarda korunmuş bu sayede günümüze kadar gelebilmiştir (Krumbacher, 200: 57).

3.1.3. Bilim Konulu Eserler

Antik Dünya'dan bu yana bilim her zaman insanlığın dikkatini çeken bir alan olmuştur. Antik Yazarlar birçok alanda yaptığı çalışmalarını ve gözlemlerini bir şekilde not almıştır. Tüm bu çalışmalar insanlığın merakını arttırmış ve araştırmacıların eserleri tarih içinde birçok kez kopya edilmiştir. Özgün yazmaların yanı sıra özgün temaya bağlı olan veya kopya eden kişiler tarafından yeni bir özellik kazanan birçok el yazması günümüze kadar gelebilmiştir. Bilimi konu eden bu eserler arasında Astroloji, Botanik, Zooloji, Coğrafya ve Tıp konulu kitaplar yer almaktadır.

Bilim konulu yazmaların önemli bir kısmını oluşturan eserler Astronomik konuları içeren eserler olmuştur. Astronomi veya astronomik yazmaların hepsi gökyüzünün ve takımyıldızlarının araştırılması sonucu oluşturulan eserlerdir. Şematik gösterimlerin ağırlıkta olduğu bu eserlerde, açıklayıcı tasvirler sanatsal bir süsleme ile sunulmuştur. Astronomi (yıldızlı gözlem ya da doğal astroloji) ve astroloji (yıldızlı gözlem yâda adli astroloji yoluyla kehanet) tanımları birbirinden ayrı değildir. Bu sebep ile Aristoteles dördüncü yüzyılda, her iki konuyu benimsemesi açısından ikisini 'astroloji' olarak betimlemiştir. Mezopotamyalılar ve Mısırlıların Astroloji üzerine yaptıkları önemli çalışmalar ile özel tanrılar ile göksel cisimlerin bazılarını tanımlanabilmiştir. Daha sonra bu uygulamalar Yunan ve Roma toplulukları tarafından benimsenmiş çalışmalar devam etmiştir. Erken Hristiyanlıkta tanrısal açıklamaların önemini yitirmesiyle Romalılarda astrolojik açıklamalar ağırlıklı olarak takvimlerin oluşturulması konusunda olmuştur. Önemli astrolojik yazmalar arasında

M. S 142 yılında yazılmış Ptolemy'un *Almagest*'i yer alır (Yıldız,2014:256). Roma dönemine ait olan bu önemli yazmaların hemen hemen hepsinin kopyaları Bizans bünyesinde bulunan atölyelerde yapılmıştır.

Bitki biliminin önemli eserleri arasında “*Herbal Manuscript*” olarak bilinen Bitkisel Konulu el yazmaları yer almaktadır. İçerik bakımında tıp bilimine destekli bitkisel konuları içeren eserlerdir. Antik çağdan itibaren bitkilerin tıp kullanımında önemli bir yeri olduğu bilinmektedir. Bu önem birçok çalışma ile açıklanmış ve bitkiler hakkındaki deneyimler not edilmiştir. Bu eserlerde stilize edilmiş bitki motifleri resmedilmiştir. Milattan önce dahi botanik ile ilgili önemli el yazmaları mevcuttur. Bunlar arasında; Aristoteles’in eserleri, Theophrastus’un “*Historia Plantarum*”, (Bitkiler Tarihi), Hipokrat’ın hem tıp hem bitkisel konulu eserleri, Crateuas, Plinius’un “*Historia Paturalis*”, (Doğanın Tarihi), Dioscorides’in “*De Materia Medica*” (Tıbbi Malzemeler), ve Pseudo-Apuleius Platonicus’un “*Herbaryum*”, (Bitki Koleksiyonu) adlı eserleri yer alır (Littlewood, Magurie, Bulmahn, 2002).

Antik dönemde oluşturulmuş, Botanik bilimi hakkında yazılmış eserler Orta çağ boyunca önemini korumuştur. Eserler kopya edilmiş, derlenmiş, düzeltilmiş ve çoğaltılmıştır. Bunlar arasında en erken dönem kopyaları arasında “*Herbaryum*” yer alır. Botanik eserlerin üretimi Orta çağ süresince devam etmiştir. İslam dünyasına ait tıp yazmaları iyi korunmuş olup Batı dünyasına ancak 11. yüzyılın sonlarına doğru aktarılabildiği. Böylece ancak 12. yüzyılın ortalarında, Salerno tıp okulunda Latince ve Arapça kaynaklardan çeviriler yapılabildiği (Krumbacher, 2001: 51).

İlk örnekleri papirüs kâğıtlar üzerinde olan Tıp yazmaları Antik çağdan bu yana yazımı mevcut olan, bitkisel el yazmalarıyla birçok ortak özelliği olan yazmalardır. Eski metinler arasında hem bitkisel yazmalar sınıfına giren hem tıbbi metinler sınıfına giren bazı eserler; Dioscorides’in “*De Materia Medica*” (Tıbbi Malzemeler) Pseudo-Apuleius Platonicus’un “*Herbarium*” (Bitkiler) ve Placitus’un “*Liber Medicinae Ex Animalibus*” (On the Medicinal Qualities of Animals, Hayvanların Tıbbi Nitelikleri Üzerine) yer almaktadır. Aynı zamanda daha çok insan anatomisi üzerine çalışmış olan Hipokrat’ın yazmaları ve eserinin kopyaları tıbbi nitelikli metinler arasında en önemli sınıfı oluşturmaktadır. Tıp çalışmaları sadece Avrupa ve Hıristiyan coğrafyasında değil İslam coğrafyasında da yapılmıştır. İbn-i Sina (11. yüzyıl) ve İbn-i Rüşd’ün (12. yüzyıl) çalışmaları da Orta çağ boyunca batı toplumları tarafından kopya edilmiştir (Sonneborn, 2005: 43).

Pagan inanışla gelen bitkilerden şifa bulma inancı Hıristiyanlık içine de girmiş ve bu çalışmalar devam etmiştir. Tıbbi eserlere eşlik eden resimlerin ve çizimlerin çoğu organlar, vücut sistemleri, kemik ve kırılma şekilleri, kas öbekleri, çeşitli hastalıkların görünüşleri vb. şekilde olmuştur. Aynı zamanda resmi yapılan hastalıkların tedavi şekilleri de eserlerde yer alır. Bir bilim kitabı olan yazmalarda, astrolojik şekillere de rastlamak mümkündür. Çünkü kimi hastalıkların, insan vücudunda, ayın, güneşin ya da yıldızların durumuna göre, en uygun tedavi süreci ne zaman olacağı belirlenmiştir. Kilise, manastır, üniversite ve kütüphanelerin destekleriyle metinlerin yayılması sağlanmıştır.

Botanik yazmaları, tıp yazmaları ile aynı sınıfa girmektedir. Çünkü bilindiği gibi dönemin tıbbi ilaçları bitkiler ile elde edilmekteydi. Bitkisel yazmaları, tıp yazmalarında ayıran tek özellik ise tıp yazmalarında aynı zamanda insan anatomisine de yer verilmesidir.

Botanik yazmalarda yer alan çizimler metinle tamamen bağlantılıdır. Metin içinde tanıtilen bitkinin görünüşü hakkında okuyucuya bilgi vermeyi amaçlamıştır. Her ne kadar çizimler zaman zaman stilize edilmiş olsa da, bitkiler olabildiğince bitkinin doğadaki şekli ile uyumlu halde verilmeye çalışılmıştır. Bitki desenleri dışında figüratif süslemelerin bulunduğu botanik yazmalarda, kopya edilirken bazı eklemeler ve düzenlemeler yapılabilmekteydi.

Zoooloji konulu az sayıdaki eserde Bizans arşivlerinde önemli bir yere sahiptir. Hayvan türleri, hayvanların anatomik yapıları gibi çizimlerin yer aldığı eserlerde, Bizans coğrafyasının uzandığı hatta uzanamadığı bölgelerde dâhil olmak üzere Bizanslı yazarlar tarafından hangi bölgelerde hangi tür hayvanların bulunduğu yazılmış ve resmedilmiştir. Gazze'li yazar Timothy'nin Hindistan'daki hayvanları resmettiği eser imparator I. Anastasios'un döneminin önemli eserleri arasında yerini almıştır (Krumbacher, 2001: 55).

Coğrafya konulu önemli eserler içinde ayrı bir tür olarak değerlendirilebilen "*Mappa Mundi*" (Dünya Haritası) olarak bilinen eserler aynı zamanda bazı coğrafi yazmalara benzer çizimleri ihtiva etmesinden dolayı 'Geography Manuscript' sınıfına da girebilen eserlerdir. Az sayıda folyodan oluşan harita yazmaları,

dünyanın coğrafi yapısını sade bir anlatımla vermektedir. Antik dönemden gelen harita kitaplar Orta çağ boyunca kopyalanmıştır. Tam anlamıyla bir dünya haritası olamayan çizimlerde, daire içinde 'T' harfi etrafında gelişen ve temel üç kıtayı ifade eden basit anlatımlara sahiptir (Harley ve Woodward,1987:258-260). Antik Dünyanın son bilgini olan Piskopos Seville İsidoros (560-636) gibi din alimlerinin yazmış olduğu eserler Ortaçağ boyunca kopya edilmiştir (O'Connor, 1910).

3.1.4. Diğer Tür Eserler

Ulusların tarih yazıcılığı ve inanışları birçok alandan daha üstün sayıldığı için el yazmalarındaki büyük bir grubu bu tür eserler oluşturmaktadır. Hemen ardından gelen Bilim konulu eserlerde azımsanmayacak seviyededir. Ancak diğer tür eser olarak nitelendireceğimiz ve belli bir grubu oluşturamayacak kadar az sayıda olan eserlerde mevcuttur. Örnekleri ile her biri farklı bir tür oluşturan bu eserler arasında felsefe kitapları, mitolojik anlatımlar veya efsanelerin yer aldığı askeri nitelikte olan eserler, müzik el yazmaları, iş takvimleri gibi eserler yer almaktadır.

Klasik Metinler; Yunan ve Roma dünyasında Antik Edebi eserler sınıfını oluşturan eserlerdir. Putperest kökenlere dayansa da Klasik Metinler Orta çağ boyunca korunmuş ve birçok kopyası yapılmıştır. Felsefe ağırlıklı konuların yazılmış olduğu bu eserler din dışı eserler olmuştur. Dioscorides, Plinius Elder, Cicero, Sextus Placitus, Eflatun, Aristo ve Vitruvius gibi yazarların eserleri klasik metinler arasında yer alır. Orta çağda yayılan skolastik düşüncenin temellerini oluşturan eserler, Rönesansçılar ve hümanistler tarafından rehber eserler olarak kullanılmıştır. Resimsel anlatımın az olduğu bu eserlerde üslup bütünlüğü bulunmamaktadır (Krumbacher, 2001: 45).

Bestiary Eserler (Yönlendirme); Türkçe karşılığı eserin tam anlamını vermemekle beraber bağlantılı bir içeriğe sahiptir. Bestiary olarak nitelendirilen eserlerde hayvanların yaşamlarının ve mücadele sahnelerinin işlendiği eserlerdir. Gelişi güzel seçilmeyen bu hayvanlar Hıristiyan sembolizmi veya ahlaki dersler için belirlenmiş gerçek veya hayali hayvanlar ve onların hikâyeleri olmuştur. Öyle ki Anka kuşunun göğe yükselişi İsa'nın kıyameti ile özdeşleştirilmiştir. Böylece gerçek veya fantastik hayvanların sahneleri Ahitlerde yer alan konular üzerinden

hayvanlara yönlendirilmiştir. Önemli örnekler arasında Piskopos Seville İsidoros'un, "*Etymologiae*" adlı eseri yer alırken (O'Connor, 1910), erken örnekler arasında önemli bir rehber olan Solinus'un "*Collectanea Rerum Memorabilium*" (3. yy) ve Milan piskoposu Ambrose'nin "*Hexaemeron*" (339-397) adlı eserler yer almaktadır⁴.

Müzik el yazmaları, Erken Hristiyanlıkta karşımıza çok çıkmayan ancak 9. yüzyılın sonlarına doğru kitaplara konu olmaya başlayan bir türdür. Litürji ile müzik Hristiyanlıkta önemli bir yer tutmaya başladığında, kiliselerde müzikli ayinler için, orkestra için özel alanlar yapılmış ya da 'org' gibi özel müzik aletleri yerleştirilmiştir. Müzik çalışmaları Orta çağ'da Liberal sanatlar çalışmaları içinde yerini almıştı. Batı kiliseleri için 'Plainchant' (refakatsiz, hep bir ağızdan şarkı söyleme) vazgeçilmez bir öğe haline gelmiştir. Yaklaşık 1000 vokalli tek veya iki sesli melodik sesler öncelikle İngiltere Winchester'de uygulanmıştır. Çok sesli, polifonik melodiler ise ilk olarak Paris Notre-Dame Katedrali'nde uygulanmaya başlanmıştır. Müzik uzmanları 13. yüzyılda olgunluğa kavuşmuş, profesyonel kilise sanatçısı, bestekâr unvanlarını almışlardır (Apel,1953). Tüm bu gelişmelerin yanında müzikli el yazmaları da nasibini almıştır. Müzik yazmaları, ağırlıklı olarak kilise kullanımı için üretilmiştir. Her kilisede dua kitabının yanı sıra kesinlikle bir müzik kitabı da olmuştur. Litürjik takvime uygun şekilde düzenlenmiş olan melodiler, kilise dua sıralamalarıyla uygunluk gösterir. Yazmalarda figüratif anlatımdan çok, günümüz müzik notalarına ve yazımlarına benzer çizimler yapılmıştır. Yazımın kendisi melodik bir karaktere sahiptir. Sayfaların marjlarına kimi zaman, figüratif, bitkisel veya geometrik çizimlerde yapılmıştır.

Occupational Calendar (İş Takvimi) olarak bilinen eserler ise, bir yıl içinde, mevsim değişikliklerini ele alarak, ne zaman hangi işin yapılması gerektiğini anlatan yazmalardır. Aylık anlatımlar içeren yazmalarda, yazımdan çok çizimlerin olduğu eserler ağırlıklı olarak halk için üretilmiştir. Mevsim değişiklikleri sebebiyle, hangi sebze, meyvenin ne zaman üretilmesi gerektiğini, tahıl hasatlarını ne zaman olması gerektiği gibi bilgileri içerir. Başlangıçta basit çizimler içeren eserler, 9. yüzyılda Zodyak işaretlerinin eklenmesiyle daha dekoratif, sanatsal bir karakter kazanmıştır. Orta çağ boyunca daha ayrıntılı ve belirgin sahneler tasvir edilmiştir.

⁴ Ayrıntılı bilgi için bakınız: Mommsen, T.H. (1895). *Collectanea Rerum Memorabilium*, New York.

Sahnelerde anlatım, öncelikli olarak tarımsal faaliyetler üzerine olmuştur (Michalle, 1994: 90).

Farklı türlerdeki 12. ve 13. yüzyıldaki resimli kitaplar halk arasında çokça sevilen bir grubu oluşturmuştur. Tasvir edilen sahnelere, kiliselerde verilen vaazlar kaynaklık etmiştir. Aynı zamanda Herodot, Aristoteles ve Plinius gibi tarihçilerin klasik mitoloji için yazdıkları birçok hikâye resimli kitapların şekillenmesinde önemli bir katkıya sahiptir. Böylece Klasik mitoloji unsurları ile Hristiyan unsurlar aynı sahnede görülebilmektedir.

Bizans arşivlerinde hiç şüphesiz yukarıda saydığımız eser türleri dışında da farklı amaçla üretilmiş ve farklı karakterlere sahip çok çeşitte yazmalar mevcuttur. Resimli ve resimsiz olarak düzenlenen binlerce el yazması daha sistematik şekilde sınıflandırılmaya ve araştırılmaya muhtaçtır.

3.2. El Yazmalarında Kullanılan Malzemeler

Antik Çağ'dan bu yana çok çeşitli malzemeler üzerine yazı yazıldığı bilinmektedir. Ağaç kabukları ve yaprakları, ağaçtan yapılmış levhalar, kil tablet, keramik vazo parçaları, topraktan yapılmış kaplar, taşlar, çeşitli madenler, bitkisel ürünlü bezler ve/veya keten bezi, fildişi, kemikler, hayvan kabukları ve/veya organları, bazı bitkilerin kabukları ve yaygın olarak papirüs, parşömen ve kâğıt⁵. Bunlar arasında en yaygın şekilde günümüze ulaşabilen eserler papirüs, parşömen ve kâğıt malzemeler olmuştur. Yazının kullanılmaya başlanmasından matbaanın kullanıldığı döneme kadar yazma işlemi, el ile yapılmıştır ve bu eserlere “*el yazması eserler*” adı verilmiştir. Günümüze ulaşabilen bu eserler arasından “el yazması eserler” terimini tam olarak karşılayan malzeme; papirüs ve parşömenden oluşan eserler olmuştur. El yazması üretiminde, üzerine yazı yazmak üzere kullanılan yazı malzemesi yukarıda sayılan birçok malzemelerden sonra ‘Papirüs’ olmuş, daha sonraları ise, inek, keçi ya da koyun derisinden üretilen bir çeşit kâğıt olan Parşömenin kullanımı artmıştır (Buringh ve Zanden, 2009:3).

⁵ Ayrıntılı bilgi için bakınız: Yıldız, N. (2014). Eskiçağda Yazı Malzemeleri ve Kitabın Oluşumu, Türk Tarih Kurumu, Ankara. 87-146.

Çeşitli kâğıtlar üzerine mürekkeple yazılan ve birçok işlemde geçen kitap evlerde, kütüphanelerde ve diğer yerlerde korunurken, en az yer kaplayacak ve zarar görmeyecek şekilde muhafaza edilmesi gerekirdi. Bu da, bu muhafazaya uygun bir şekil almasıyla mümkün oldu. Ancak kitabın biçimi, günümüzdeki durumuna gelinceye kadar kil için kullanılan tabletlere, ağaç levhalara, sonraları papirüsün kitap şekli olan ruloya ve en sonunda da özellikle parşömenin kitap şekli olan Kodex'e varana kadar zaman içerisinde değişim ve dönüşümler yaşamıştır. Yazılı eserlerin bir kitap biçimi olarak gelişmesi sonucunda, ticari bir mal haline gelmiş ve alınır-satılır olmuştur. Ayrıca bir sanat dalı olarak kitap süslemeleri de gelişmiştir (Yıldız, 2014: 227).

El yazmalarının ana malzemesi olan, üzerine yazı yazılan papirüs ve parşömenin yanı sıra bir el yazmasının ortaya çıkmasında kullanılması gereken ve oldukça önemli olan birçok malzeme daha yer almaktadır. Bunlar arasında en önemlileri kalemler ve mürekkeplerdir.

Antik çağ'da *calamus* olarak tanınan kalem yazma işleminin temel malzemesini oluşturur. Önceleri papirüs için kullanılan kamıştan yapılmış kalemler parşömenin yazın hayatına girmesiyle sert olan ucun yerine daha yumuşak uçlu kalemler kullanılmaya başlanmıştır (Yıldız, 2014: 197-200). Hint kamışından yapılmış olan calamus 6. yüzyıla kadar el yazmaları üretimlerinde ana malzeme olarak kullanılmıştır. Fakat parşömen için en uygun kalemler hayvan kıllarından yapılmış fırçalar olmuştur. Latince *penna* olarak bilinen bu kalemler, kuşların (karga, kartal, kuğu ve kaz) kanatlarındaki ilk beş tüyden elde edilirdi (Yıldız, 2003: 205). Kuştan alınan bu tüyler ıslatılarak temizlenir sonra sıcak kum içine batırılır ve sertleşmesi sağlanırdı. Uçları keskin bir bıçak ile spatula üzerinde istenen yazı şekline göre kesilirdi. Kalın uçlu, yatık uçlu (italik), kesik uçlu olmak üzere üç farklı yazı ucu oluşturulmuş ve dekoratif özelliklere sahip birçok farklı yazı karakterleri bu uçlar aracılığıyla ortaya çıkmıştır (Glosaries of British Library).

Üç temel bileşenden oluşan el yazmasının son bileşeni mürekkeptir (pigment, boya). Renk içeren her maddenin oluşumunun temelinde yatan ana malzeme pigmentlerdir. Pigmentler nesnelere rengini veren moleküllerdir. Sadece boyama işlerinde değil doğada da her şeye rengini veren bu pigmentlerdir. El yazmalarında

kullanılan boyalar ağırlıklı olarak bitkisel kökenlidir. Fakat hayvansal özler ve minerallerle de boyar madde elde edilmiştir. Elde edilen maddeye bağlayıcı olarak yumurta akı eklenir. Rengin matlığı, canlı görünümü gibi değişik kullanımları için, idrar, bal mumu, bal gibi başka malzemelerde eklenir. Erken Hıristiyanlıkta kullanılan renk paleti (çeşidi) sınırlıdır. Ağırlıklı olarak siyah mürekkebin görüldüğü eserlerde kırmızı mürekkep başlıklar ve baş harfler için kullanılmıştır (Brehier, 2010).

Yukarıda sayılan temel üç malzemenin yanı sıra bir el yazmasının üretiminde veya son halini almasında kullanılan irili ufaklı başka malzemelerde bulunmaktadır.

Geleneksel boyar maddelerin yanı sıra imparatorluk üretimi olan birçok eserde karşımıza çıkan ana malzeme altındır. Yunanca *chrysographia*, *chrysography* olan yazı '*altın ile yazma*', '*altın yazı*' ve '*altın çizikleri*' anlamlarına gelmektedir. Bir çeşit mürekkep olan bu madde, sakız ve altın tozunun karıştırılmasıyla elde edilir (Bradley, 2006: 19). Bu mürekkep ile yazılan eserlere '*altın parşömen*' veya '*altın yazma*' denilmektedir. Aynı işlem altın yerine gümüşle de yapılmaktaydı. Erken Hıristiyanlıkta çokça kullanılan bir uygulama olmuştur. Bizans sanatında çokça görülen bu uygulama imparatorlara özel olarak yapılmıştır. Özellikle erguvan renkli sayfalar üzerine yapılan bu uygulama 6. yüzyılda lüks bir üretim olmuştur

Hem bir malzeme hem bir süsleme şekli olan "*Yaldız, Yaldızlama*", bir yüzeye altın veya gümüş uygulamasına denir. Mürekkep şeklinde kullanımı olduğu gibi altının çeşitli kimyasallarla yumuşatılıp bir folyo halinde inceltilip varak halini almasıyla da kullanımı mevcuttur. Altın veya gümüş içerikli mürekkep ile uygulanan yaldızlama pahalı bir işlemdir. Daha önce tanımlamış olduğumuz altın çizikleri (*chrysography*) şeklinde bir kullanım olduğu gibi folyo tamamen altın varak halinde de olabilmektedir (Bradley, 2006:19). Orta çağ boyunca kullanılmış olan bu yöntem soylular ve imparatorlar tarafından çokça talep edilmiştir. Yaldızlama işlemi tezhip sanatında ustalaşmış atölyeler tarafından yapılmıştır

Yaldız için kullanılan altın ve gümüş veya kırmızı renk elde etmek için kullanılan kurşun gibi metaller zaman içinde oksitlenmeye maruz kalmaktadır. Olumsuz depo koşulları veya atmosferik etkiler yüzünden etkilenen eserler, oksitlenerek orijinal

rengini kaybeder. Figürler ve desenler üzerinde paslanmış bir görüntü veya pas lekесinin oluşmasına neden olur. Bu olumsuz etkiye rağmen yaldızlama için aristokrasi hiçbir zaman altın ve gümüş kullanımından vazgeçmemiştir.

Altın kullanımının görüldüğü eserlerde kullanılan yan malzemelerden biri alçı taşıdır. Alçı taşından oluşturulan, su bazlı birbirine yapıştırıcı ile bağlanmış bir çeşit tebeşir veya boya, el yazmalarında bazı yaldızlı sayfalarda zeminde kullanılmıştır. Böylece daha belirgin bir yaldızlı sayfa elde edilmiştir (Glosaries of British Library).

Boyama özelliğinden ziyade başka amaçlar için kullanılan yan malzemelerden biri olan “*Mum Boya*” beyaz bir çubuk veya tebeşir ucunda bulunan kahverengi veya kırmızı renkte olan katılmış mürekkeptir. Çizimin içinde yer alan açıklamayı vurgulamak, metinlerde tutucu bulunan kısımların örtülmesi veya iktidarın isteği üzerine yapılacak değişiklikler için kullanılan malzeme mum boyadır (Glosaries of British Library).

Binding-Binding Medium (Ciltleme-Bağlayıcı) olarak tanımlanan birbiri ile bağlantısı olan işlemler, el yazması araştırmacıları tarafından ayrı ayrı değerlendirilmekle beraber, bir kitabın yaratılma sürecinin son aşaması olarak sayılmaktadır. El yazması üretiminde yazıların ve resimlerin sayfaya yapışması için kullanılan kâğıda sürülen veya mürekkebin içine katılan madde *Binding Medium* olarak tanımlanmaktadır. Bu işlem olmadan üzerine işlem yapılmış bir papirüs veya parşömenin günümüze ulaması mümkün değildir. Aynı madde yazmanın ciltlenmesi aşamasında da kullanılabilir. Bu nedenle bağlayıcı olarak tanımlanan madde çoğu zaman bir çeşit zank olmakta ve hem yazmanın içinde hem de son halini almasında kullanılan önemli bir malzeme olmuştur. Kodex üretimin parşömen üzerine yazılan yazılardan ibaret değil aynı zamanda kâtip tarafından hazırlanan eserin cilt ile ciltlenmesi ile son bulurdu. Katlanan kâğıtların öncelikle birbirine tutturulma işlemi yapıldı. Mürekkebin ve boyaların katlanan kâğıtlar sonucunda birbirine yapışmaması için yüzeylerine yumurta akı sürülür, kâğıtları birleştirmek içinde, balık tutkalı, kazein, Arap zankı, akasya zankı veya süt ürünlerinden üretilmiş bir çeşit zank ile yapıştırılırdı. Bu işlem tamamlanınca sayfalar ciltleme için hazır olurdu. Ciltleme işi atölyenin bünyesinde veya atölye dışından biri tarafından gerçekleştirilebilirdi. Geniş uçlu bir çivi ile birbirine

bağlanan yapraklar cilt ile birleştirilirdi. Kitapla bütünleşen bu çiviler yerine bazen iplik kullanılarak da dikiş işlemi yapılmıştır. Ciltleme işlemini yapan kişiler ise *Binder* (βιβλιοδέτης, vivliodétis) olarak anılmaktadır (Glosaries of British Library).

Ciltleme işleminde yoğun olarak kullanılan malzeme hayvan derisi olsa da tahta ve metal ciltlerde kullanılmıştır (Bradley,2006:10). Sert ön-arka kapak erken zamanlarda çoğunlukla meşe ağacından üretiliyordu ancak tahta kapakların kullanımı çok yaygın değildir. Çünkü yeterince inceltilemeyen tahta kapak çok kalın oluyor, kitabın taşınmasını zorlaştırıyor, düzgün şekil verilemeyen malzeme eserin estetik görüntüsünü de bozuyordu. Aynı sorun metal kapaklarda da yaşanmıştır. Erken Hıristiyanlıkta sıkça kullanılan değerli taşlarla süslenmiş metal kapaklar daha sonra baniler ve üreticiler tarafından üretimden kaldırılmıştır (Bradley, 2006: 28).

Çok fazla uygulanmayan ancak bir el yazması üretiminde önemli malzemelerden olan kıymetli taşlar, eseri sipariş edene göre kullanımı değişen yan malzemelerden biridir. Zengin görünümlü yazmaların çoğunda, her yerde bulunamayan kıymetli taşların kullanımı büyük bir etkiye sahiptir. Değerli taşlar aynı zamanda yazmada yer alan tasvirlerin renklerinin kaynaşması ve daha parlak bir görünüm elde edilebilmesi için de kullanılabilirdi. Bu işleme *Perdahlama* denilmekte ve üretimde yardımcı bir fonksiyon olarak karşımıza çıkmaktadır. Perdahlama işi için kullanılacak olan değerli taş pürüzsüz ve düzgün şekilde olmak zorundaydı, metal veya kemik sapın içine koyulan bu değerli malzemelerden, parlatma işleminde en güzel sonuçları Akit taşı ile yapılan işlemler vermiştir.

Kendisi küçük ancak işlevi büyük olan yan malzemelerden biri de "*Toka/Tutucu*" olarak nitelendirilen eserin üretiminden sonra kullanılan küçük bir aksamdır. Metal bir aksam olan toka yazmaların iki cildi arasında kalan sayfaların sıkıştırılması için kullanılan bir kitap tutucudur. Kimi zaman zengin süslemelere sahip olan, altın veya gümüş olabilen bu tutucular kitabı kapalı tutmak ve parşömenin uygun sıcaklıkta ve nem seviyesini muhafaza etmesi için kullanılmıştır (Bradley,2006:75). Parşömenin kuruyunca geri kıvrılıp şeklinin bozulmasının önüne bu metal parçalar geçmiş ve birçok eserin günümüze bozulmadan gelmesini sağlamış önemli bir malzemedir.

Bir el yazmasının ortaya çıkışında değil ancak sunumunda ve günümüze kadar ulaşmaları konusunda önemli bir yere sahip olan temel malzemelerden biri de “*Kitap Muhafazaları*” olmuştur. Yazmaların önemli bir unsuru olan muhafazalar özellikle İncil yazmalarının saklanıp, korunabilmesi için üretilmiştir. Her biri bir başyapıt değerinde olan bu muhafazalar, nakkaş, kuyumculuk ve tezhip sanatının önemli ölçüde etkilerini taşır. Ahşap, deri, metal ve fildişi gibi malzemelerden oluşan bu kitap muhafazalarının üretimi erken Hristiyanlık döneminde daha yoğun olmuş sonraları popülaritesini kaybetmiştir.

3.3. Üretim Yerleri

Orta çağın sınırlı imkânları içinde kitap yaratmak kutsal sayılıyor ve kitaplar çoğunlukla Tanrı, İsa ve Meryem’e atfediliyordu. Dönemin kısıtlı şartları altında kitap oluşturmak yoğun emek gerektirmekteydi ve bu nedenle bazen birkaç atölye birlikte bir kitap için çalışabiliyordu. Erken dönemlerden itibaren Bizans kültüründe önemli bir yer edinmiş olan el yazmalarının üretim yerleri çok geniş bir coğrafyaya yayılmış olsa da oldukça sınırlı sayıda atölye tarafından üretilmekteydi. El yazmalarının kâğıtlarının oluşumundan, ciltlenmesine kadar tüm işlemler tek bir atölye tarafından üstlenilir ve atölye içinde bulunan sanatçılar tarafından her biri özenle üretilirdi. Ancak bazen –özellikle ciltleme bölümünde- kimi atölyeler ortak çalışmalar yürütmüşlerdir.

El yazmalarının üretim yerleri ağırlıklı olarak Bizans kültür ortamının yoğun olarak hissedildiği merkezler olmuştur. Bunun yanı sıra Bizans için Hristiyanlığın resmi din olmasından ötürü elbette ki dini merkezler, el yazması üretiminde önemli bir yere sahiptir. Hiç şüphesiz Hristiyanlığın yüceltildiği, ikonaların tapınaklarda önemli bir simge haline gelen dini eğitim merkezleri olan manastırlar el yazmalarının üretim merkezleri arasında ilk sırayı almaktadır. Orta çağ boyunca manastır atölyeleri el yazması üretiminin en çok gerçekleştiği yerler olmuştur (Brehier,1910). İkona üretimi gibi Hristiyanlığın manifestoları olarak kabul edilen el yazmaları, manastırların halklara anlatmak istediklerini aktarmanın en kolay yoluydu ve bu nedenle hemen hemen tüm dini merkezler önemli birer el yazması merkezi haline gelmişti. Ayrıca dönemin eğitim ortamı, insanların okuma yazma oranı göz önünde bulundurulunca, manastır atölyelerinden çıkma eserlerin çoğunun resimli olması

kaçınılmazdı (Herrin,2013:160). Aynı zamanda mozaik sanatı ile paralel gelişme göstermiş olan el yazmaları için ana merkezlerin başında, hiç şüphesiz günümüzde de bilinen, önemli mozaikleri ihtiva eden yapıların bulunduğu bölgeler olmuştur.

Bizans'ın okuma ve yazmaya çok değer veren bir toplum olmasından ötürü başkent başta olmak üzere birçok yerde hem saray, hem de kiliselerde görevlendirilmek için eğitim veren merkezler olmuştur. Eğitimli aristokrat ve ruhban sınıfının var olması Bizans coğrafyasında (Herrin,2013:175-176) özel atölyelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Küçük çapta olan ve kasaba atölyesi sınıfına giren bu merkezlerde üretilen eser sayısı az olsa da el yazması arşivleri arasında önemli bir yere sahiptir. Özel üretim eserler olan bu yazmalar yine özel kütüphanelerde muhafaza edilmekteydi. Sayı olarak 25'i geçmese de bu yazmalar kasaba atölyelerinin de el yazması üretimlerinde üstlendiği aktif rolü göstermektedir (Brooks,2009).

Dini üretimlerin neredeyse tamamının manastır atölyelerinden çıktığı el yazmalarının Kolofon sayfalarından anlaşılmaktadır. Ancak saray maiyetinin de kültürel faaliyetlerde çokça bulunduğu birçok eser aracılığıyla anlaşılmaktadır. Zenginliğin gösterimi olarak görülen birçok sanatsal üretim yanında hiç şüphesiz el yazmaları da yerini almıştır. İmparatorluk mensupları tarafından özel olarak siparişleri verilen yazmaların hemen hemen tamamı saray atölyelerinde üretilmiştir. Erken dönemlerden itibaren sarayın dikkatini çekmiş olan el yazmaları ustaları (illuminator) yani hattatlar ya da ressam, Antik dönemde önemli bir mesleği ve profesyonel sanatçıları ifade etmekteydi. Aynı değer ve saygı Ortaçağın ilk devirlerinden itibaren gösterilmiş ve sanatçılar devlet himayesi altına alınarak, saraylarda nakkaş hanelerinde (Lat. scriptorium) özel olarak çalışma alanları sağlanmıştır (Brooks,2009).

Hem dini merkez oluşu, hem kültürel aktivitenin yoğunlukta olduğu, hem de İmparatorların ikamet ettiği yer olmasından ötürü, birçok atölyenin arasında ilk sırada elbette ki başkent olan Konstantinopolis atölyeleri gelmektedir. Küçük el sanatları, ikonalar ve en çokta mozaik alanında önde gelen Başkent, el yazmaları için de önemli bir merkez olmuştur (Grabar,1966:170). Saray atölyelerinin yanı sıra, başkent büyük manastırları da el yazmaları üretimi konusunda önemli bir yere

sahiptir. Diğer önemli merkezler arasında Hıristiyan eğitimlerin verildiği İskenderiye, Kudüs ve Antakya yer almaktadır (Grabar,1966:159). Hıristiyanlığın Anadolu topraklarında ilk yayılma alanı bulunduğu bölgelerden olan Kapadokya atölyeleri, çok sayıdaki bilgin Aziz tarafından önemli bir merkez olmayı başarmıştır. Aynı zamanda günümüzde hala münzevi hayatın sürdürüldüğü Athos, Sinai ve Patmos bölgelerinde yer alan manastır atölyeleri dini el yazmaların üretildiği önemli merkezler olmuştur (Herrin,2013:270). Günümüzde de en geniş el yazması arşivine sahip merkezler Athos ve Patmos manastırlarıdır. Öyle ki Patmos Manastırı 330, Athos Manastırı ise 960 el yazmasına sahiptir (Brooks, 2009).

Orta çağ el yazmalarında konular ağırlıklı olarak din temelli olsa da din dışı eser üretimi de oldukça çoktur. Yeni bilimsel araştırmaların yanı sıra, eski metinlerin kopyalandığı birçok yazma mevcuttur. Bizans coğrafyasında yukarıda sayılan merkezlerin yanı sıra, başkente yakın olan önemli iki merkez Selanik ve İznik yer almaktadır. Hıristiyan coğrafyasında bulunan Roma, Venedik, Ravenna, Daphni, Ohrid, Rossano, Atina, San Marco, Kiev, Moskova gibi merkezlerde hem dini, hem din dışı eser üretiminde önemli merkezler arasındadır.

3.4. Baniler

Saray nakkaş hanelerinde, manastırlarda veya kasaba atölyelerinde üretilmiş olan el yazmaları özel üretim eserler olmuştur. Bir yazmanın giderleri düşünüldüğünde Bizans arşivlerinde yer alan 40. 000'den fazla el yazması o dönem açısından çok yüksek bir sayıdır (Brooks, 2009). Ancak bu sayıya ulaşılmasını sağlayan asıl etken el yazması üretimi için sipariş veren kişilerin yani "banilerin" (Patron) sayıca çok olmasından dolayıdır.

Bir el yazmasının kim için üretildiği veya kim tarafından sipariş edildiğini çoğunlukla Kolofon sayfasından öğrenmekteyiz. Ancak kimi yazmaların kayıp olan veya yazılmamış olan bu sayfaları yerine, el yazmasının ilk veya son sayfalarında yer alan tasvir çoğunlukla baninin kim olduğunu belirtmektedir. Ancak kimi zaman bu ana tasvirler eserin atfedildiği kişiye de ayrılabilir.

El yazması üretimi ile yakından ilgilenen ve erken dönemden itibaren sarayda sanatçılar için özel bir çalışma alanı yaratmış olan imparatorlar, günümüze gelebilen yazmalar arasındaki en zengin malzemeli eserlerin üretilmesi için sipariş veren kişiler olmuştur. Erguvan rengin hakim olduğu, her sayfasında altının varlığının hissedildiği, resimli ve resimsiz, çok zengin ve kaliteli yazmalar imparatorların doğrudan siparişleri üzerine üretilmiştir. Hiç şüphesiz banisi imparator II. Basileios'un olduğu Menologion yazması bunlar arasında en ünlü eserdir. Bunun yanı sıra imparator İoannes Komnenos, Konstantine Porphyrogenos (Grabar,1966:154) Mikhael Paleologos (Sevcenko,1993:43) gibi birçok imparator doğrudan el yazması üretimi siparişi vermiştir. Bu eserler çoğunlukla Menologion, Psalter veya Lectionary türlerinde olmuş az sayıda İncil de sipariş edilmiştir.

El yazması sipariş verenler sadece İmparatorlar değil aynı zamanda imparatoriçeler, prensesler ve veliht olarak görülen diğer hanedan üyeleri de olmuştur. Bunlar arasında en ünlüleri Dioscorides'in De Materia Medica eserinin 6. yüzyıl kopyası olan yazmadır. Bu yazma prenses Juliana Anicia tarafından sipariş edilmiş ve kendisine atfedilmiştir. Eserin ilk sayfasında yer alan prensese bir kitabın, kitabı yazan ve resimleyen kişi tarafından sunulma sahnesi, bu eserin baninin kendisi olduğuna işaret etmektedir (Weitzmann; Loerke; Kitzinger; Buchthal, 1973:39-40). Az sayıda olan kadın baniler arasında imparatoriçe Eirene ve Helena da önemli bir yere sahiptir. Diğer baniler arasında hanedan üyelerinden olan ve çeşitli bölgelere göreve gönderilen despotlar ve özel atölyelere sipariş veren aristokratlar yer almaktadır.

Manastır atölyelerinde kilisede görevli sanatçıların rutin işlerinden olan yazma üretimi özel bir sipariş olmadan da üretilebilmekteydi. Ancak daha önce açıkladığımız gibi Hıristiyanlığın manifestosu olarak görülen bu yazmaların (özellikle resimli yazmalar) okuma yazma bilmeyen kişilere dini daha iyi aktarabilmek için, konuların, figürlerin ve sahnelerin özel olarak seçildiği ve eserleri resimleyecek kişilere özel olarak sipariş edilen eserler mevcuttur. Ancak bu sipariş veren kişilerde kilise görevlisi olduğu için bani sınıflandırılmasında din görevlileri olarak yerlerini almıştır.

4. MS. Gr. Th. f 1 ENVANTER NUMARALI EL YAZMASI

4.1. El Yazmasının Bulunduğu Yer Ve Tarihi

MS. Gr. Th. f 1 envanter numaralı yazma, günümüzde Oxford Üniversitesinin, Bodleian kütüphanesine ait 35. 728 adet arşiv malzemesinden oluşan ve Ciltler, Kelt Kültürü, Posterler, Avrupa Erken Dönem Resimleri, Batı Kitapları, Batı El yazmaları, Yunan El yazmaları, Ortaçağ ve Rönesans Dönemi El Yazmaları, Oryantal Eserler, 19. yüzyıla Ait Eserler vb. arşivler şeklinde sınıflandırılan kütüphanenin, Ortaçağ ve Rönesans Dönemi El Yazmaları arşivlerinde MS. Gr. Th. f. 1 (Manuscript Greek Thessalonika folio) envanter numarasıyla yer almaktadır.

Yazmanın tam üretim tarihi bilinmemekle birlikte, Kolofon sayfasında yer alan bilgilere göre, banisinin Selanik'te bulunduğu 1322-1340 yıllar ile tarihlendirilmektedir (Hutter,2007). Bu dönem IV. Mikhael Palaeologos sonrası Anarşi Dönemi sonu ve III. Andronikos Palaeologos hükümdarlığı dönemine denk gelen yıllardır.

4.2. El Yazmasını Resmeden Kişi ve Üretim Yeri

Eser Bizans İmparatorluğu'nda Başkent Konstantinopolis'ten sonra önemli bir merkez olan Thessalonika (Selanik) atölyelerinde üretilmiştir. Baninin yer aldığı bölgenin bilinmesi eserin üretim yerinin tespitini kolaylaştırmıştır. Ayrıca eseri resimleyen kişinin yazdığı methiyede verdiği bani ismi de eserin üretim yerinin Selanik olduğunu kesinleştirmiştir.

Eseri resimleyen kişi Geç Dönem Bizans tarihçisi Nikephoros Kallistu Xanthopoulos (Gr. Νικηφόρος Καλλίστου Ξανθόπουλος) olup, eserin farklı üslup özelliği gösteren resimlerin tamamı kendisi tarafından yapılmıştır. Ayrıntılı resimleme çalışmasını gerçekleştiren Nikephoros, son iki sayfasında yazmış olduğu Despot Demetrios Paleologos Hanedanlığı ve onun iktidarlığı için bir methiye yazmıştır (Ozansoy,2015).

Yazmanın methiyesi olan Kolofon sayfasından anlaşıldığı üzere, Nikephoros eseri Despot Demetrios'un isteği üzerine oluşturmuştur. Despot Demetrios'ta bu yazmayı Selanik'te kült haline gelmiş olan Aziz Demetrios'a adamıştır (Nicol,2007:110). Eserin son iki sayfasında Aziz Demetrios'un hayatından kesitler ile Despot Demetrios, Selanik'i ve Azizin ruhunu ululaştırmıştır.

4.3. El Yazmasının Boyutu Ve Malzemesi

Yazma orijinalinde 60 folyodan oluşmakta ancak günümüze sadece 56 folyosu ulaşabilmiştir. Eserin sahip olduğu 56 folyodan 52 folyosu tasvirlidir ve eserin içinde 368 resimli sahne yer almaktadır. Eserin kayıp olan dört folyosu da tamamen tasvirler ile doldurulmuş olmalıdır.

İmparatorluk maiyetinden olan Despot Demetrios Angelos Doukas Paleologos tarafından sipariş edilen eser 12. 6x9. 5 cm boyutlarında (A4 kâğıdın 1/4'ü oranında), kolay taşınabilir bir eser olarak tasarlanmıştır (Hutter,2007; Stefec, 2012). Günümüze kadar bozulmadan gelmesini sağlayan kaliteli parşömen kâğıdın kullanımı oldukça önemlidir. Altın varak ile oluşturulmuş fon üzerine yapılan resimlerde, çok çeşitte rengin kullanıldığı görülmektedir. Eserin ön ve arka kapak ciltleri deri malzemeden üretilmiş ve kapaklar ile ilgili bilgi eserin kolofon sayfasında da verilmektedir. Altın fon üzerine tasvir edilen sahneler ve kolofon sayfası eserin imparatorluk üretimi olduğunu göstermektedir.

4.4. El Yazmasının Türü: Menolog

Eserin konusunu Ortodoks Kilisesindeki kutlamalar ve dini bayram günleri oluşturmaktadır. Eserde çoğunlukla aziz tasvirlerinin bulunmasından dolayı bu tür eserlere "Azizlerin Döngüsü" (Azizler Takvimi, Azizlerin Anma Günü/Döngüsü, Azizler Yortusu) denilmektedir.

Eserin ilk 10 sahnesi İncil konulu sahneler olup, bu tasvirler Hıristiyanlığın 12 büyük yortusundan 8'ini teşkil etmektedir. İsa'nın ve Meryem'in hayatını oluşturan başlangıç sayfalarından sonra eserin büyük bir kısmı Azizlerin tasvirlerine ayrılmıştır. Eser İncil'de adı geçen birçok kutsal figürü (Peygamberler, Havariler vb.),

Doğu Ortodoksluk kilisesi uğruna ölmüş olan ve dini otoriterlerce “Martyr” (Şehit) olarak kabul edilen azizlerin, Hıristiyanlığı yaymak için çalışan misyoner azizlerin, din ile bütünleşmek adına münzevi bir hayat sürmüş azizlerin anılması için oluşturulmuş bir eserdir. Kutsal kişilerin anılması için oluşturulan bu yazmalar “Menologion” eserler olarak tanımlanmaktadır.

Menologion (Menoloji) kısaca, azizleri anma gününü gösteren Doğu Ortodoks Kilisesi takvimine verilen addır.

Daha önce açıkladığımız gibi Menologion eserler sadece Ortodoks Kilisesi’ne özgü bir tür kitap olup, daha sonra içeriği çokça değişen Synaxarion eserler ile birleştirilmiştir. Ortodoks kilisesi tarihinde Synaxarion olarak bilinen ve Menologion eserlerle benzer özelliklere sahip bu takvim, 1 Eylül ile başlar ve 31 Ağustos ile sonlanır. Kilise litürjik takvimi olan bu iki türde, Synaxarion’da her bir gün için kutsal bir figürün hayatına dair metinler, Menologion’da ise her bir gün için kutsal bir figürün hayatına dair tasvirler oluşturulmuştur.

Düz metin menologion eserlerin sayısı oldukça çoktur. Fransa, Vatikan, İtalya vb. ülkelerin ulusal kütüphanelerinde sadece bir aylık azizlerin yazıldığı eserler olduğu gibi, II. Basil’in Menologionu gibi altı, dört, üç aylık anmayı kapsayan, azizler için oluşturulmuş eserler mevcuttur. Ancak çok az örnek tam bir yılı kapsamaktadır. Günümüzde bilinen ve Synaxarion takvimin tamamını içeren, ancak herhangi bir çalışmaya ayrıntılı şekilde konu olmamış, tasvirli bir menologion yazması da Oxford Üniversitesi Bodleian Kütüphanesi (MS. Gr. Th. f 1 envanter numaralı) arşivlerinde yer almaktadır. Aziz Demetrios’a adanmış olan eser günümüzde Doğu Ortodoks Kilisesinin kullandığı ve Hıristiyanlık için önemli olan günlerin, yortu zamanlarının belirlenmesinde önemli bir kaynak olarak kullanılmaktadır.

4.5. El Yazmasının Banisi: Demetrios Paleologos

Demetrios Angelos Doukas Paleologos (1295-1343), İmparator II. Andronikos Paleologos’un (1282-1328) oğludur (Bartusis, 2012:322). Demetrios Konstantinopolis’ten sonra en önemli kent olan Selanik Despotu olarak görev yapmış, aynı zamanda Bizans’ın iç çalkantılarından yararlanarak İznik

İmparatorluğu tahtına da oturmuştur (Rosser, 2012: 149). Bizans içinde yaşanan iç karışıklıklar nedeniyle hâkimiyeti uzun sürmemiş olan İmparator, sık sık değişen yöneticiler arasında yerini almıştır (Russell, 2013: 24). İmparatorluk tahtına gelmeden önce birçok imparatorun Despotluğunu yapmış olduğu Selanik'teki görevinden sonra Demetrios İznik İmparatorluğu üzerinde hak iddia etmiş ve bir yıldan daha kısa bir süre tahtta kalmıştır (Russell, 2013: 29). Hayatı ile ilgili fazla bir bilgiye sahip olmadığımız Demetrios Angelos Doukas Paleologos çoğu zaman Mora Despotu olan Demetrios (1449) ile karıştırılmaktadır.

Demetrios Angelos Doukas Paleologos 'un hayatı ile ilgili kesin olmayan bilgilere göre (Bartusis,2012:322) önce despot olan Demetrios İznik tahtı üzerinde hak talep ettikten sonra ülke dışına çıkarılmak istenmiştir. Bizans imparatorluğuna karşı isyan hazırlığı içinde olan Sırp Kralının yanına, onu isyandan vazgeçirtmek için gönderilmiş ve Sırp tahtının halefi olması sağlanmak istenmiştir. Ancak Demetrios bu konuda başarısız olmuş üstelik ailesi Sırp kral tarafından esir alınmıştır. Başarısızlığı nedeniyle Demetrios 1306 yılında Despot olarak görevlendirilmiştir. 1321-1348 yılları arasındaki Bizans'ın iç savaşları sonunda Selanik Despotu olarak görev yerine gönderilmiştir. Taht üzerindeki tüm hakları elinden alınan Despot Demetrios uzun süre imparatorluğun yönetim merkezinden uzakta kalmıştır.

Siyasi hayatı hakkında çok az bilgiye sahip olduğumuz Demetrios Angelos Doukas Paleologos'un kişisel özellikleri hakkında az ama önemli bazı bilgilere sahibiz. Cömert ve merhamet sahibi olan Despot Demetrios (Bartusis,2012:322) başarılı bir ilahiyatçı (Hutter, 2007) ve koyu bir Ortodoks olup aynı zamanda bir minyatür sanatçısıdır (Nelson,2007:110).

4.6. El Yazmasının Adandığı Kişi: Aziz Demetrios

El yazmasının Aziz Demetrios'a atfedildiğini son iki sayfada yer alan tasvirlerden anlamaktayız. İki sayfa boyunca 7 sahne tasvir edilmiş ve tamamı Aziz Demetrios'un hayatından kesitleri yansıtmaktadır. Bizans geleneklerine göre el yazması eserlerde yer alan ve ana tasvir olarak tanımlanan sahneler, eserin adandığı kişiye veya banisine işaret etmektedir. MS. Gr. Th. f 1 nolu yazmanın son iki sayfasında yer alan methiyeden eserin banisinin kim olduğu verilmiştir. Bu

nedenle eserin ihtiva ettiği son iki sayfasında yer alan 7 tasvir ile yazmanın Aziz Demetrios'a atfedildiği anlaşılmaktadır. Bu tasvirler nedeniyle yazmanın içeriğindeki Yıl Döngüsü/Anması (Azizleri Anma Döngüsü, Azizlerin Yıl Dönümü) literatüre "Aziz Demetrios Döngüsü" olarak girmiştir.

İmparatorluğun önemli bir merkezi olan Selanik'te zengin bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Aziz Demetrios'un, İmparator Maximianus Galerius döneminde (284-306) yaşadığı sanılmaktadır. Genç yaşında asker olmaya karar veren aziz kısa zamanda komutanlığa kadar yükselmiştir. İmparatorun ordularını yönetirken Hıristiyanlığı öven konuşmaları nedeniyle İmparator Maximianus tarafından 306 yılında idam edilmiştir (Tradigo,2004:273).

Aziz Demetrios'un öldürülmesi üzerine kiliseler tarafından kabul gören bir efsane vardır (Russell:2013:85-103). Günümüzde birçok kilise görevlisinin de anlattığı efsaneye göre; O dönemde Hristiyanların baş düşmanı olan Diocletianus zamanında, Anadolu sorumlusu damadı Maximian'dı. Maximian asker olan Demetrios'un özelliklerini gördüğünde Hıristiyan olduğunu bilmeden onu Selanik'e Dük olarak atamıştı. Aziz bu makama ulaştığında korkusuzca Hıristiyanlığı askerlerine öğretiyor ve onlara putların sahte ve insan işi olduğunu anlatıyordu. Birçok asker azize eğitim almak için gidiyordu. Kısa bir zaman içerisinde birçok kişi putperestlik tuzağından kurtularak Hristiyan olmuştu. Anlatılan efsane ise şöyledir: "Bir gün putperestlerden bir kaçı Maximian'a giderek Demetrios'un putlara karşı konuştuğunu, tek ve gerçek Tanrı'nın Mesih İsa olduğu öğretisini yaydığını bildirmişler. Maximian bundan emin olmak için bütün üst düzey komutanlarını putlara tapınmaları için huzuruna davet etmişti. Azizin pagan tapınağa gelmeyi reddettiğini görünce onu yargılamak için karşısına getirmelerini emretmişti. Aralarında geçen konuşmalar şöyle olmuştu:

—Demetrios neden tapınağa gelmedin? Neden bunu reddettin?

—Efendim hiçbir zaman senin emirlerinden dışarı çıkmadım ve hiç bir zaman senin büyüklüğünü küçümsemedim. Ancak Mesih İsa'ya daha inançlıyım, çünkü O benim ve bütün insanlığın kurtarıcısıdır. Ve bu yüzden sizin o sahte tanrılarınıza tapınmayı reddettim.

İmparator bu sözlere karşılık olarak azizin karanlık bir odaya kapatılmasını emretti. Kapatıldığı oda bir hamamın altında bulunduğundan her yerde pis bir koku ve kirli su vardı. Azizi odaya attıkları zaman bir akrep yuvasından çıkarak azize saldırmaya kalkıştı. Aziz eliyle hac işareti yaptıktan sonra üzerine bastı ve akrebi öldürdü. O sırada Tanrı'nın meleği azize görünerek ona altın Taç taktı ve şunları söyledi:

—Demetrios cesaretli ol, düşmanlarını yeneceksin.

Aziz Demetrios hapisanede yaklaşık bir sene kaldı. Bu süre içerisinde öğrencileri azizin ziyaretine geliyor, O'da onları eğitiyordu.

306 yılında Selanik arenasında teke tek dövüşler gerçekleştirildi. Putperest halk Lieos adındaki savaşçıyı destekliyorlardı. Arenada Demetrios ve Lieos karşı karşıya getirildiğinde, arena sıralarından bir genç kuşların üzerine gelerek Demetrios'u korudu. Azizin öğrencilerinden olan bu genç Nestoras, devasa adamı öldürmek için öğretmeni olan azize giderek onun kutsamasını istedi. Demetrios ona:

—Git sevgili kardeşim. Düşmanını yeneceksin, ama Mesih İsa adına da kendi kılıcınla şehit olacaksın, dedi

Demetrios'un öğrencisi hac çıkardıktan sonra:

- Demetrios'un Tanrı'sı bana yardım et! , diye haykırdı.

Aziz Nestor kılıcını kaptığı gibi saldırıp tek bir vuruşla devasa adamı yere yığdı ve onu öldürdü.

Kızgın olan halkın isteğiyle imparator, Nestoras'ın Lieos'un ölümüne neden olan kılıçla kendisinin de öldürülmesini emretti. Böylece aziz Nestoras öğretmenin de söylediği gibi Mesih adına kendi kılıcıyla şehit oldu.

Aziz Demetrios Mesih adına kanını dökeceği anı sabırsızlıkla bekliyordu. Aziz ve askerler hapse girdiklerinde aziz sağ kolunu kaldırarak onu kılıçlamalarını bekledi. Askerler azizin karnının yan tarafına indirdikleri kılıç darbeleriyle onu öldürdüler.

Demetrios'un bedenini, Hristiyanlar tarafından öldüğü yere gömüldü. Ama o zamandan beri mezarının içerisinden muhteşem bir koku yayılmaya ve muhteşem kokulu bir su akmaya başladı. O kirli mekân muhteşem kokuyor kimse bu olayın ne olduğunu anlayamıyordu. Bugüne kadar azizin bedeninin bulunduğu kilisede azizin yortusunun olduğu gün bütün kilisenin muhteşem koktuğuna inanılıyor ve insanlar bu su ile kutsanıyorlar.“ (LOS:165)

Aziz Demetrios'a atfedilmiş bu efsanenin gerçekliği tartışılan bir konudur. Gerçekten Selanik'te Demetrios isminde bir azizin varlığından söz etmeyen kaynaklar nedeniyle bu efsane, 5. yüzyılda yaygınlaşan takvim oluşturan kâtiplerin ve yazarların olmayan azizleri yaratma eylemlerinin bir ürünü de olabilir (Woods,2000). Bu efsane aynı zamanda Selanik bölgesinde yaşadığına dair hiçbir ipucu bulunmayan aziz için yapılan kilise ile ortaya bir Aziz Demetrios kültünün ortaya çıkmasına da neden olmuştur (Woods, 2000).

Varlığı belirsiz bu kült ise “Aziz Demetrios Döngüsü” olarak bilinen Menologion yazmaların ana konusunu da oluşturmuştur⁶.

Hapsedildiği zindanda genç yaşta 306 yılında öldürülen aziz (Carr, 1997:160) adına 7. yüzyılda inşa edilmiştir. Bu bazilika ile Aziz Demetrios'un kültünün temelleri atılmış ancak 14. yüzyıla kadar bu kült belirsizliğini korumuştur (Bakırtzıs, 2002).

Yunanca ve Latince kaynaklarından edinilen bilgiler ışığında hayatı hakkında bazı efsanelerden haberdar olduğumuz Aziz Demetrios'un, Symeon Metaphrastes'in *Menologium*'unda bir yortu gününe sahip olduğu yazılmaktadır (Tradigo, 2004: 273). Günümüzde Katolik Kiliselerinde 9 Kasım günü anılan Aziz Demetrios, Synaxarion

⁶ “Aziz Demetrios Döngüsü” olarak nitelendirilen azizler döngüsü (yani Synaxarionlar) aslında 10.yüzyılda aziz ve şehitlerin isimlerini toparlayan ve onları listeleyen, Bizans tarih yazıcılığında önemli bir yere sahip olan, Bizans kaynaklarını oluşturmuş olan Simeon Metaphrastes tarafından yazılmış bir döngüdür. Bu takvime “*Metaphrastic Menologion*” denilmektedir. Symeon Metaphrastes'in takviminde yer alan bir aziz bu döngünün sahibi gibi görülmüş ve bu döngü Aziz Demetrios ve Aziz George (Parani,2003:38) gibi hakkında birçok bilginin eksik olduğu iki azize atfedilerek bu ve benzeri eserlere Aziz Demetrios Döngüsü veya Aziz George Döngüsü denilmiştir. Ancak Aziz Demetrios'a Katolik Kiliseleri tarafından verilen 9 Kasım anma günü Ortodoks Kilisesinde Symeon Metaphrastes'e verilmiştir. Yani hayatı ile ilgili kesin bilgiler edinemediğimiz Aziz Demetrios, Symeon Metaphrastes miydi? Yortu günleri aynı olan bu iki aziz ile ilgili bilgilerin azlığı nedeniyle bu eserin içeriğinde bulunan döngünün kime ait olduğu tam olarak tespit edilememekle birlikte, literatüre Aziz Demetrios Döngüsü olarak geçmiştir.

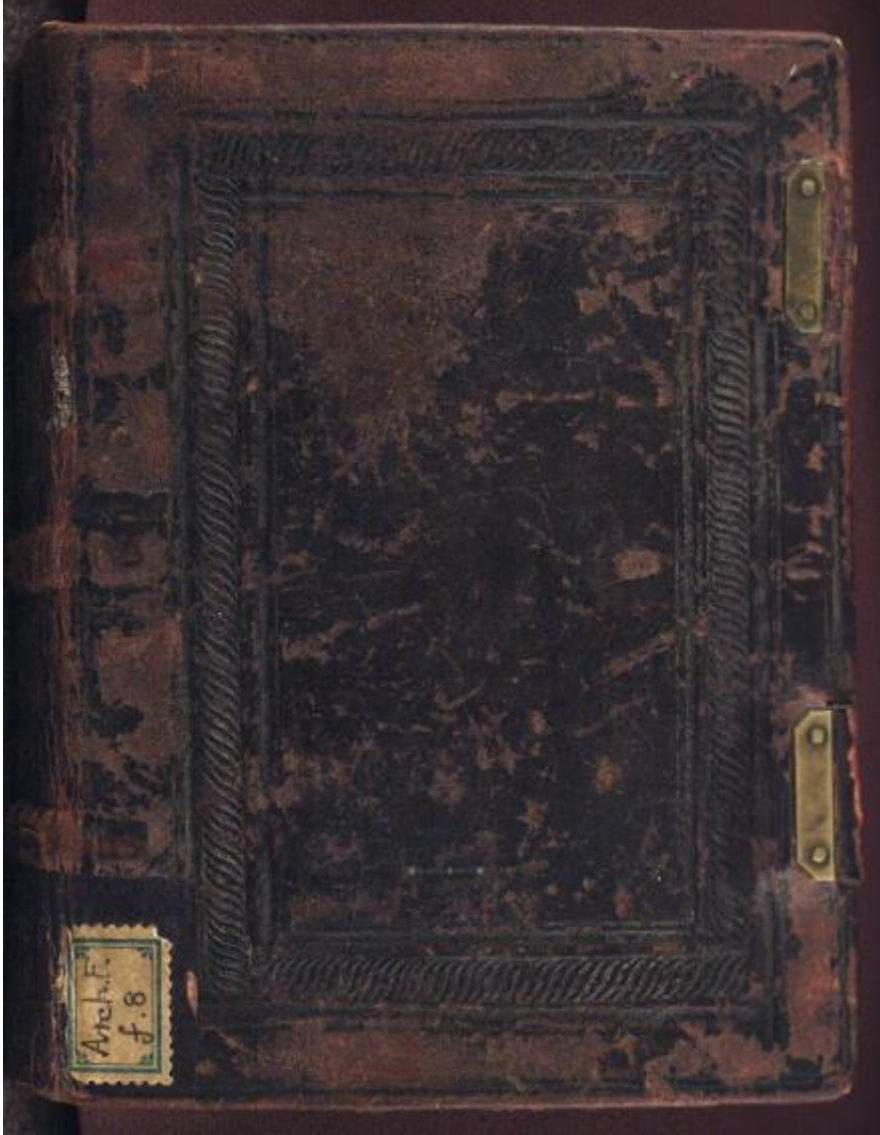
takviminde yani Ortodoks Kiliselerinde 26 Ekim günü anılmaktadır (Hogel, 2002: 61-62).

Aziz Demetrios hakkındaki belirsizlikler ve efsaneler birçok eserde ki tasvirlerini şekillendirmiştir. Asker olmasından dolayı aziz asker kıyafetleri veya pelerin içinde bir elinde mızrağı veya kılıcı, diğer elinde ise aslan kabartmalı kalkanını tutar şekilde tasvir edilmiştir. Bazı tasvirlerinde bir elinde haç tutan aziz, diğer eliyle hem kılıcı hem de kalkanı tutmaktadır. Kimi zaman aziz bir atın üzerinde, uçuşan pelerini ile pagan birini kovalarken tasvir edilmiştir (Tradigo,2004:273). Aziz Demetrios birçok eserde asker aziz olarak tasvir edilmiş, çok az örnekte hayatlarından kesitler görülmektedir.

Aziz bu yazmada her ne kadar döngü içinde (14v,s. 201,res. 30) 26 Ekim gününde yer olsa da hayatı ile ilgili kesitleri yazmasının son sayfalarında ayrıntılı şekilde görmekteyiz (54v,s. 587,res. 110-55r,s. 590,res. 111).

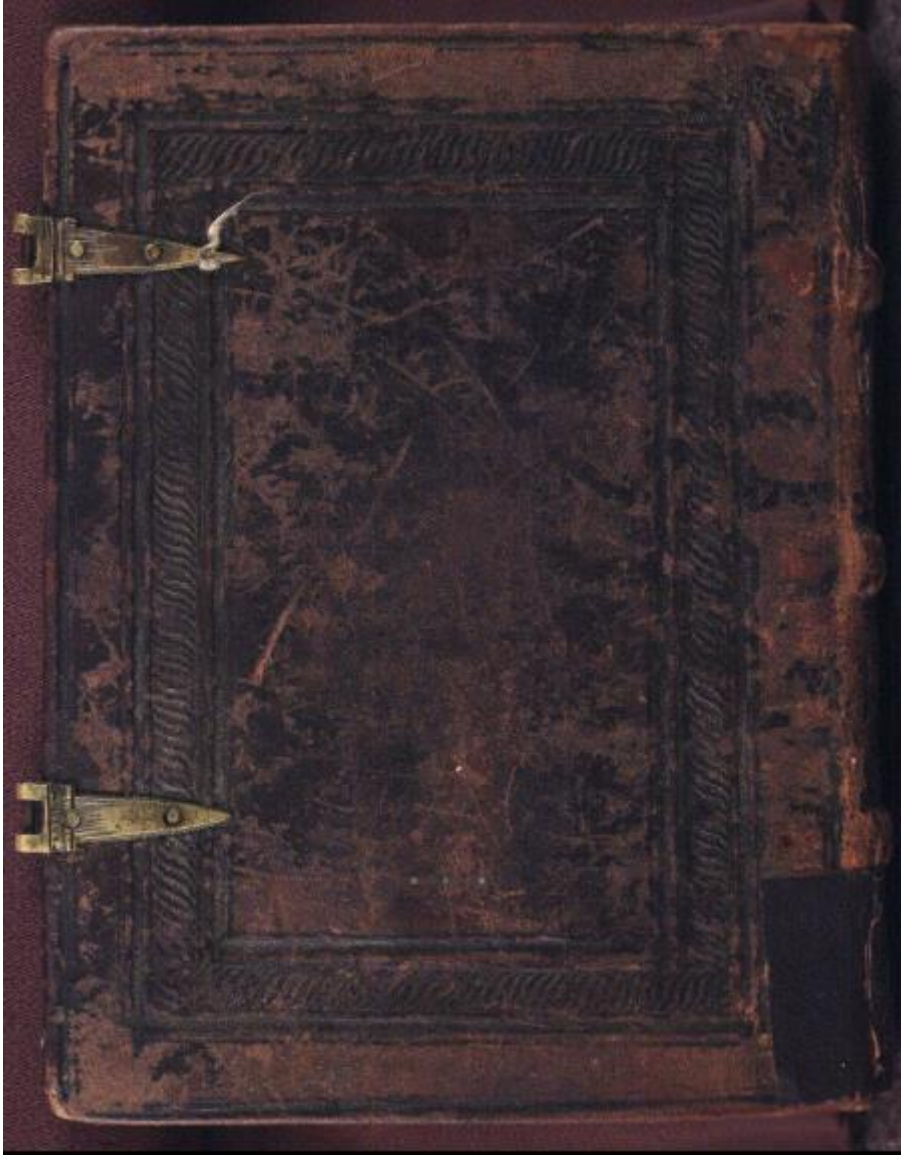
4.6. Katalog

4.6.1. Kapaklar

Resim No: 1

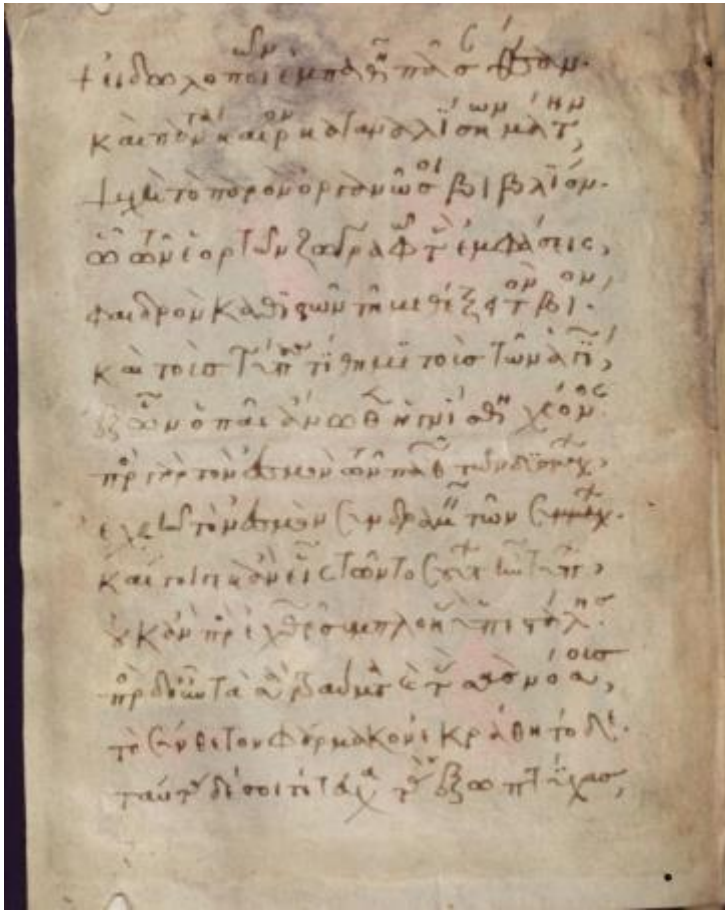
MS. Gr. Th. f. 1 envanter numaralı el yazmasının orijinal olduğunu Kolofon sayfasında verilen bilgilerden anlaşılmaktadır. Yazmanın ön kapağı deriden üretilmiş olup, dikdörtgen çerçeve içinde birbirini takip eden spiral düzende sade bir süsleme ile genel olarak boş bırakılmıştır. Kapağın sağ kenarlarında yukarıda ve aşağıda yazmanın kilidini oluşturan metal aksam bulunmaktadır. Sol alt köşede kütüphaneye ait pul şeklinde bir etiket yer almaktadır.

Resim No: 2

MS. Gr. Th. f 1 envanter numaralı el yazmasının arka kapağı deriden üretilmiş olup, ön kapak ile aynı karakterde dikdörtgen çerçevede spiral süsleme yer almaktadır Sol alt ve üst kenarda yazmanın kilidini oluşturan metal aksam yer almaktadır. Ön kapakta etiketin altına kalan ancak burada net şekilde görülen sağ alt kenarda yama parçası görülmektedir.

4.6.2. Kolofon (Açıklama Sayfası)

Resim No: 3

Sayfa No: 55verso

Genel Tanım: Yazmanın son sayfalarından birini oluşturan bu varak yazmanın Kolofon'un ilkinini teşkil etmektedir.

Sayfada Yer Alan Metnin Transkripsiyonu:

Εἰδωλοποιῶν ἐμπαθῆ πᾶσαν θέαν

καὶ πάντα καιρὸν καταναλίσκων μάτην, ψυχὴ τὸ παρὸν ὄργανῶσι βιβλίον,

ὣ τῶν ἑορτῶν ζωγραφῶ τὰς ἐμφάσεις φαιδρὸν καθιστῶν τῇ μεθέξει τὸν βίον,

καὶ τοὺς τύπους τίθημι τοὺς τῶν ἁγίων, ἐξ ὧν ὁ πᾶς ἄνωθεν ἠγγίσθη χρόνος.

Πρὸς γὰρ τὸν ἔσμον τῶν παθῶν τῶν δυσμάχων ἐχρῆν τὸν ἔσμον συνδραμεῖν τῶν
 συμμάχων, καίτοι γε κἂν εἷς τῶν τοσοῦτων ἦν τύπων,

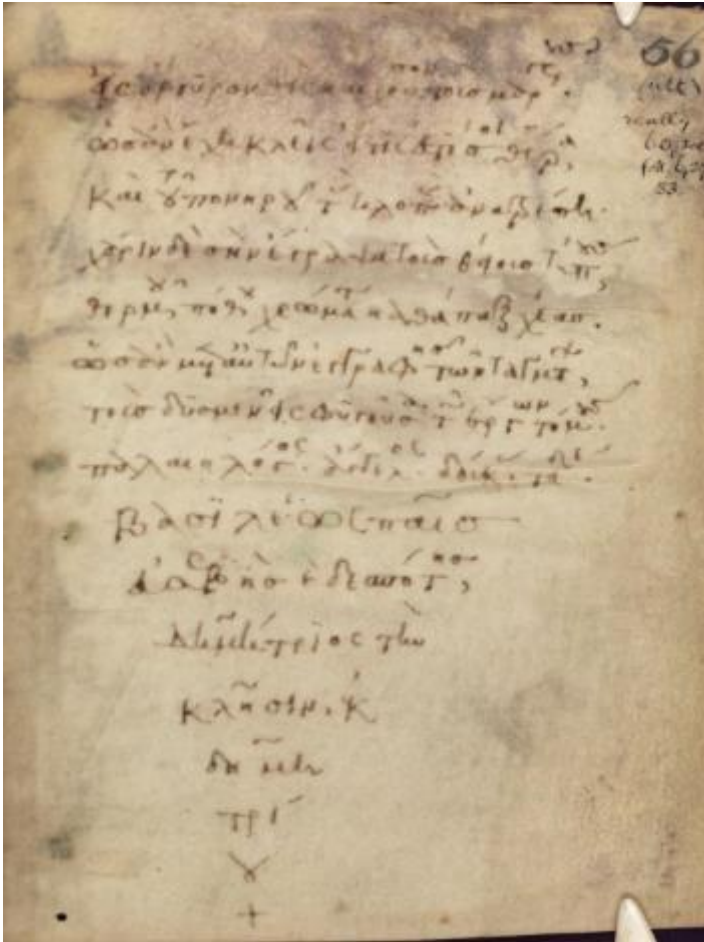
οὐκ ἂν πρὸς ἐχθρῶν συμπλοκὰς ὑπεστάλης, πρὸς δ' οὖν τὰ σὰ τραύματα καὶ τὰς
σὰς νόσους τὸ σύνθετον φάρμακον ἐκράθη τόδε.

Ταύτας δέ σοι τέτευχα τὰς ἔξω πτύχας,

Sayfada Yer Alan Metnin Türkçesi:

1. Satır: Tutkuları uyandıran (kışkırtan) (heyecanlandıran) ikonaların her bir görünümünü hazırlayarak
2. Satır: Ve daima boş zamanı sarfederek, tüketerek (harcayarak),
3. Satır: Canla başla tüm ruhumla sana bu kitabı düzenledim,
4. Satır: Bu kitapla bayramların (yortuların) görünümlerini (dönemlerini) resmediyorum,
5. Satır: Birlikte var olan ikonalarla hoş, keyifli, şen, huzurlu bir yaşamı kılarak, iskan ederek,
6. Satır: Azizlerin biçimlerini, şekillerini, görünümlerini yerleştiriyorum,
7. Satır: Çok eski zamanlardan itibaren Allah tarafından (yukarıdan) arındırılmış olan azizlerden.
8. Satır: Çünkü zor bir şekilde yenilen dert, acı, ıstırap, çilelerin(toplamının)tümümün karşısında
9. Satır: müttefiklerin hepsine (müttefikler topluluğunun) yardım etmek gerekli idi, ihtiyaç idi,
10. Satır: Ve gerçekten de, eğer varsa bu kadar çok biçimlerden (görünüm, simalar) sadece teki (biri),
11. Satır: Düşmanların hücumları karşısında eğilmeyeceksin,
12. Satır: Senin yaralarının ve hastalıklarının karşısında
13. Satır: Çeşitli, değişik, farklı malzemelerin karışımı ile bu ilaç bileşimi hazırlandı.

14. Satır: Senin hatırın, lütfün için bu dış kapakları hazırladım (Ozansoy,2015).

Resim No: 4

Sayfa No: 56recto

Genel Tanım: Yazmanın son sayfalarından birini oluşturan bu varak yazmanın Kolofon'un ikincisini teşkil etmektedir.

Sayfada Yer Alan Metnin Transkripsiyonu:

εἰς ἄργυρον θεις καὶ χρυσὸν τοὺς μαργάρους, ὡς ἂν ἔχη κλεις, εἴ τις ἐστί σοι θύρα
καὶ τοῦ πονηροῦ τὰς κλοπὰς ἀνατρέπη, χάριν δὲ σὴν ἔγραψα τοὺς θεῖους τύπους
θερμοῦ πόθου χρώματα καθάπαξ χέας,

ὡς ἂν μετ' αὐτῶν ἐγγραφῆς τῶν ταγμάτων τοὺς δυσμενεῖς φυγοῦσα τῶν ἔργων
τόμους

Παλαιολόγος Ἄγγελος Δούκας τάδε

βασιλέως παῖς / εὐσεβῆς καὶ δεσπότης Δημήτριος τὴν / κλήσιν ἐκ / Δημητρίου

Sayfada Yer Alan Metnin Türkçesi:

İncileri gümüş ve altın üzerine yerleştirerek (yerleştirip) sanki anahtarları varmış gibi, sanki herhangi bir kapı gibi

kumazın (şeytanın) hırsızlıklarını engelleyebilsin diye senin için.

Senin hatırın (lütfün) için azizlerin biçimlerini, şekillerini, simalarını resmettim (çizdim)

sıcak (canlı, ateşli) tutkunun renklerini bir kere de akıtarak seni bu aziz

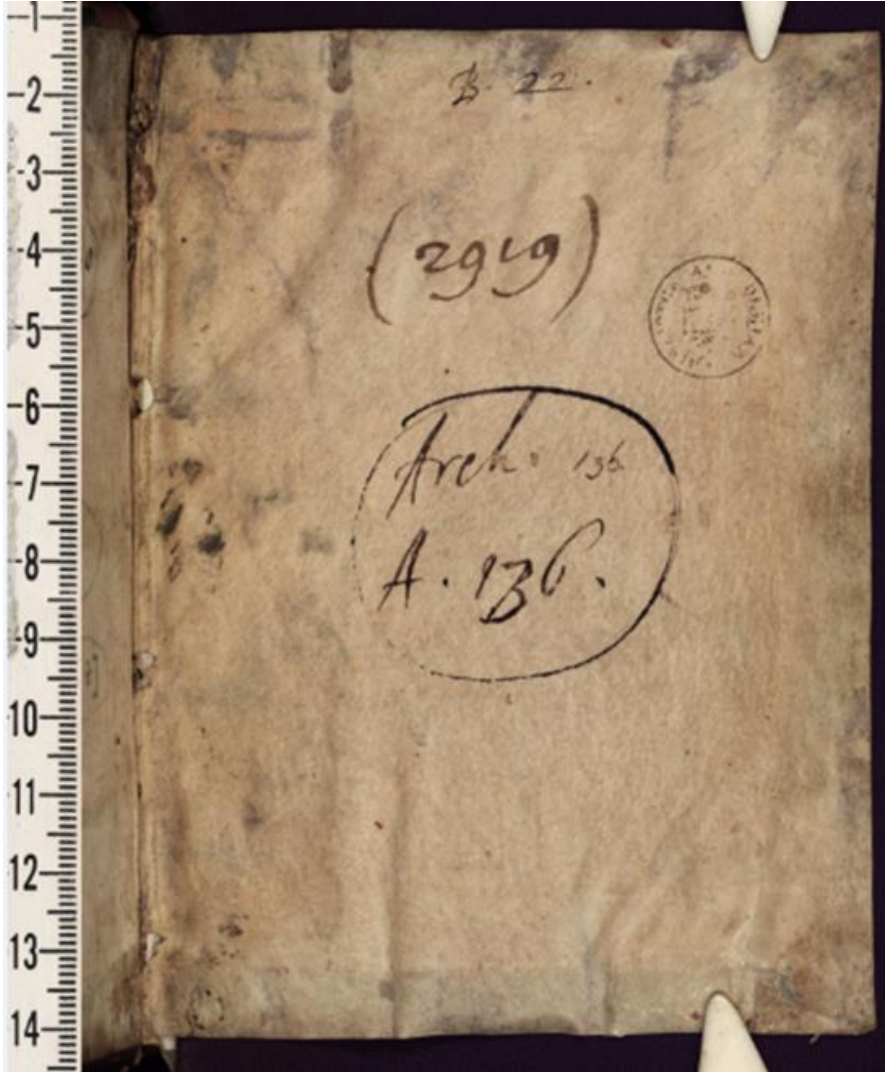
tarikatlarının arasında yazılabilesin diye

kötü duyguları yaratan yapıtların ciltlerinden sakınarak, kaçınarak, uzak durarak.

Palaiologos Angelos Dukas bu şeylere sahip olmaktadır

İmparator (kral oğlu) ve dindar despot olarak adlandırılan Demetrios baba adı Demetrios'dan olma (olan) (Ozansoy,2015).

4.6.3. İç Sayfalar

Resim No: 5

Yazmanın kapağın hemen sonrasında gelen ilk sayfa da kütüphanenin mührü ve esere vermiş olduğu sıra numaraları bulunmaktadır. Kapak ve bir boş sayfanın hemen ardından eserin resimli sayfaları gelmektedir.

4.6.3.1. İncil Konulu Sahneler

Resim No: 6

Sayfa No: 1verso

Sahne Adı: Meryem'e Müjde

Yazıt: Sahnenin içinde: ó χαϊρετησμός; Ó Chairetismós; Tebrik (Karşıladi, Selamladı). Duvarın üzerinde: Γαβριηλ Μ(ητ)ήρ Θ(εο)ύ; Gavriil M(it)r TH(eo)ύ; Gabriel Tanrı Annesi İkonografi: Sahnede Gabriel ve Meryem dışında başka figür bulunmamaktadır. Ancak figürlerin arkasında zengin bir mimari tasarım vardır. Sahnede sütunlu revak, balkonlu bir yapı ve bir kemer görülmektedir. Sahnenin sağ tarafında yer alan Meryem bir tahtın önünde durmaktadır. Dinlendiği esnada meleğin ziyareti ile ürken Meryem ayağa kalkmıştır ve hemen tahtın önünde durmaktadır. Meryem sol elinde eğirdiği yünü tutmaktadır. Meryem'in başı öne eğik ve üzerinde bulunan *hymation* altından sağ elini çıkararak başını eline doğru yaslamaktadır. Sol tarafta yer alan Gabriel ise çok zarif bir şekilde tasvir edilmiş, bir eli havada ve âdeta parmak ucunda yürüyormuş gibi Meryem'e doğru

yönelmiştir. Sağ elini Meryem'e doğru uzatan melek, ona bir şeyler söyler gibi hareket halindedir. Sahnenin ortasında, sütunlu balkonlu yapının arkasında yer alan, güneş parıltısı gibi çizilen "Kutsal Ruh" şekli görülmekte ve Meryem'e kadar uzanmaktadır.

Meryem, Hıristiyan ikonografisinde İsa'dan sonra en çok resimlenen figür olmuştur. Meryem tasvirlerine Roma katakomplarında 2. yüzyılda rastlanmış ve bu tarihten sonra bu betimlemeler hızla çoğalmıştır. Meryem'in ilk resimlerinden birinin, İncil yazarlarından Luka tarafından yapılmış olduğu sanılmaktadır. Daha sonraki dönemlerde, özellikle Orta Çağ'da, Meryem'e bağlılık artmıştır (Kazancı, 2010). Artan bağlılık Meryem'in daha çok tasvir edilmesini sağlamıştır. Meryem'in hayatına dair anlatımlar Kanonik İncillerden Luka ve Apokrif İncillerden olan Yakup İncili Meryem ile ilgili ikonografik anlatımlara yön veren temel kaynaklar olmuştur. İsa'nın gelişinin en önemli unsuru olan Meryem'in hamile kalacağına haberini alması ikonografiye "Müjde" ismiyle girmiştir. Müjde konusunda birincil kaynak her zaman İncil olsa da, apokrif kaynaklı unsurlar başta olmak üzere İncil'de belirtilmeyen birçok öge Meryem'e Müjde betimlerinde sıklıkla görülmektedir (Bornovalı, 2008:30).

Markos'un kitabında yer vermediği Meryem'e Müjde olayı diğer İncil yazarları tarafından şu şekillerde anlatılmaktadır:

"İsa Mesih'in doğumu şöyle oldu: Annesi Meryem, Yusuf'la nişanlıydı. Ama birlikte olmalarından önce Meryem'in Kutsal Ruh' tan gebe olduğu anlaşıldı" (Matta,1:18).

Matta İncilinde yer alan bu pasaj olayın gerçekleşmesi ile ilgili açık bilgiler içermemekte sadece Meryem'in Kutsal Ruh'tan gebe kaldığına işaret etmektedir.

"Kendisini kabul edip adına iman edenlerin hepsine Tanrı'nın çocukları olma hakkını verdi. Onlar ne kandan, ne beden ne de insan isteğinden doğdular; tersine, Tanrı'dan doğdular. Söz, insan olup aramızda yaşadı. O'nun yüceliğini –Baba'dan gelen, lütuf ve gerçekle dolu biricik Oğul'un yüceliğini– gördük"(Yuhanna,1:12-14) Yuhanna'nın da Müjde olayına çok yer vermediğini gördüğümüz bu pasajda bahsi geçen tek konu "iman edenlerin Tanrı çocuğu olma hakkı " kazanacağı ile ilgilidir.

Bu sözlerde İsa'nın Tanrı çocuğu olacağına işaret etmekten öte bilgi içermemektedir.

“Altıncı ay melek Gabriel Tanrı tarafından Galile’de (Celile) Nasıra Kenti’ne, Davut soyundan Yusuf adlı biriyle nişanlı bir kıza gönderildi. Erden kızın adı Meryem’di. Melek ona geldi, “Selam, ey kayra”⁷ bulan! Dedi. ”Rab seninledir. ” Bu söz üzerine Meryem şaşırđı, böyle bir selamın ne anlama gelebileceğini düşündü. Melek “Korkma, Meryem”, dedi, “Çünkü Tanrı’nın kayrasına kavuştun. İşte gebe kalıp bir oğul doğuracak, adını İsa koyacaksın.... ” Meryem meleğe sordu: “Bu nasıl olabilir ki? Çünkü hiçbir erkekle ilişkim olmadı. ” Melek, “Kutsal Ruh üzerine gelecek, Yüce Olan’ın gücü sana gölge salacak” diye yanıtladı, “Bu nedenle, doğacak olan kutsal kişiye Tanrı Oğlu denecek.... ” dedi (Luka, 1:26-38). Meryem’e müjde ile ilgili en geniş bilgiyi sunan Luka, çeşitli betimlemelere, Baş meleğin gelişine ve Meryem ile aralarında geçen konuşmaya da yer vererek ikonografide şekillenecek olan “Meryem’e Müjde” sahnesinin temellerini oluşturmuştur.

Yakup’un apokrif anlatısına göre ise olay şöyle gerçekleşmişti; “O arada Meryem, mor ipliği almış eğiriyordu. Sonra ibriğini aldı ve su doldurmak için dışarı çıktı. Aniden bir ses duydu; “tebrikler, seçilmiş olana. Tanrı seninle. Sen kadınlar arasında kutsanmış olansın”. Meryem sesin nereden geldiğini görmek için çevresine, hem sağına hem soluna bakınmaya başladı. Çok korktu ve evine gitti. İbriğini yere bıraktı ve mor ipliği alıp iskemlesine oturdu ve eğirmeye başladı. Semavi bir haberci birden karşısına dikildi. “Korkma Meryem, Görüyorsun, herkesin Tanrısının nezdinde tercih edildin. Onun sözü aracılığıyla çocuğun olacak” dedi. Fakat dinlerken Meryem kuşkuluydu. “Eğer gerçekten de Efendimiz, yaşayan tanrının çocuğuyorsa, yine kadınların genelde yaptığı gibi mi doğuracağım?” diye sordu. Tanrı’nın habercisi “Hayır Meryem” dedi. “Çünkü Tanrı’nın gücü seni gölgede bırakacak. Bu yüzden de doğacak çocuğa diyecekler” (Yakup,11:1-7) (Bornovalı,2008:34-35).

Meryem’e müjde Kuran-ı Kerim’de de belirtilmiştir. “Hani melekler, "Ey Meryem! Allah seni seçti. Seni tertemiz yaptı ve seni dünya kadınlarına üstün kıldı” (Al-i İmran,3:42). Hani melekler şöyle demişti: "Ey Meryem! Allah seni kendi tarafından

⁷ Kayra: Tanrı’nın insana hak edilmeden ettiği iyilik, inayet, İyiliğe eren kız.

bir kelime ile müjdeliyor ki, adı Meryem oğlu İsa Mesih'tir. Dünyada da, ahirette de itibarlı ve Allah'a çok yakın olanlardandır. " "O, beşikte de, yetişkin çağında da insanlarla konuşacak, salihlerden olacaktır" (Meryem), "Ey Rabbim! Dedi. Allah, "Öyle ama Allah dilediğini yaratır. O bir şeyin olmasını dilediğinde ona sadece "ol" der, o da hemen oluverir. Dedi" (Al-i İmran,3:45-47).

Meryem'in İsa'ya Kutsal Ruh aracılığıyla hamile kalacağı bildirisi, İster Kanonik, ister Apokrif isterse Kuran-ı Kerim temelli olsun anlatılmak istenen her zaman açıkça belirtilmişti ve öylece ikonografide yer edinmiştir. Meryem'e müjde sahnesi 14. yüzyılına gelene dek birçok farklı formda işlenmiştir. Müjde sahnesinin betimlenmesi için, aynı düzlemde sadece Meryem ve Gabriel'in olması bile yeterlidir. Öte yandan apokrif metinlerde aktarılan bazı simgesel motiflerde genellikle bu sahne şemasına katılmaktadır (Tükel ve Arsal, 2014:96). Böylelikle yüzyıllar boyu Meryem'e atfedilen birçok sembolik anlamı sahnelerde bulmak mümkündür.

İkonografide önemli bir yere sahip olan olay Menologion yazmasında Gabriel'le Meryem arasındaki diyalogu konu etmektedir. Meryem sahnede ayakta ve sakin durmakta, Gabriel ise bir eli havada ona doğru yönelmiş şekildedir. Meryem'in sakin ve sabit duruşu ile Gabriel'in hareketli ve Meryem'e dönük duruşu 'Meryem'in asaletini' simgelemektedir. Çünkü hiyerarşide, daha asil olanın ayağına gidilmesi, düzeyce daha yukarıda olanın diğerini kabul etmesi nedeniyle bu şekilde gerçekleştirildiğini, bu zıtlıkla Meryem'le Gabriel arasındaki hiyerarşinin belirginleştirildiği belirtmektedir (Bornovalı, 2008:43). Meryem'in aynı sakin ve dingin duruş onun tevazuusunu da ifade edebilmektedir. Gabriel'in ziyaretinden sonra Meryem'in kendini Tanrı'nın hizmetine adanması bu asil ve sakin duruşla gösterilmektedir.

Müjde, altınca ayda gerçekleşmiş olmasından ötürü sahnede bir bahar görüntüsü görülür. Bu tarihin aynı zamanda 25 Mart yani ilkbaharın başladığı tarih olması açısından da *"başlangıç"* ve *"ilk"* olma özelliği vardır. Müjde sahnelerinin arka planında hemen her zaman yer alan unsurlardan biri de bu nedenle filiz vermekte olan bir ağaç dalıdır. Yeniden doğuş (ya da doğuş) ile ağacın bahar mevsiminde yeniden yapraklanması arasında ilişki kurulmuş ve bu ilişki Meryem'e Müjde

kompozisyonlarının belirleyici unsurlarından biri olarak betimlenmiştir (Bornovalı, 2008:28).

Tasvirlerde olay çoğu zaman bir bahçe, orman veya penceresinden baharı andıran manzaraların olduğu kapalı bir mekânda sahnelenir. Ancak bu yazmadaki sahnede tam olarak bir bahar manzarası görülmez. Figürlerin önünde durduğu kemer sırası ile buldukları yer için, bir evin; sokaktan çitlerle veya duvarla ayrılmış bahçesi olabilir. Arkada yoğun olarak belirtilmiş zengin mimari, kubbeli yapılar ve tül örtüler, izleyiciye bir saray havası vermektedir. Ancak Meryem'in sosyal statüsünü düşününce bu yapılar onun evi olamayacak kadar zengindir. Sahnede yer alan mimari Meryem'in izleyiciler ile bütünleşmesini sağlamak amacıyla, halktan biriymiş gibi göstermek amacıyla yapılmış olabilir. Aynı zamanda mimarinin özellikleri çoğu zaman olayın gerçekleştiği Roma döneminin özelliklerini gösterir. Sütun başlıkları, mermerler, kubbeli yapılar ve balkon çıkmaları ile sahnenin Roma döneminde gerçekleştiğini ancak Bizans özelliklerini de taşıdığı izlenebilir (Bornovalı, 2008:44).

Elinde eğirdiği yün ile tasvir edilen Meryem tasviri apokrif kaynaklıdır. “*O arada Meryem, mor ipliği almış eğiriyordu (Yakup 10:10)*”. Meryem tapınak için tül dokumak amacıyla yün eğirmektedir. Bu tapınakta kimsenin görmemesi gereken bölüme örtülecek olan kutsal alanın örtüsüdür (Bornovalı, 2008:41-42).

Sahnenin diğer temel unsuru olan Gabriel çoğu zaman genç biri olarak tasvir edilir. Öyle ki Apokrif İncillerde Gabriel'in eşsiz bir güzelliğe sahip olduğu yazılır. “*Yeniden, üçüncü gün, parmaklarıyla mor ipliği işlerken, evine ifadesi imkânsız yakışıklılıkta bir genç girdi (Pseudo-Matta, 9:2)*” (Bornovalı,2008:35). Her zaman Meryem'e dönük olan Gabriel, sağ elini havaya kaldırırken tasvir edilir. Bu hareket Teslisi simgelediği gibi, Meryem'i korkmaması için telkin etme, Kutsal Ruh'un gelişini ifade etme gibi anlamları da içerebilir. Genelde sol elinde bir asa ile tasvir edilen Gabriel, burada elleri bir şey tutar gibi görünse de, yazmanın deformasyonu nedeniyle, elinde bir asa tutup tutmadığı tam olarak izlenememektedir. Bu asa filizlenen bir sürgün veya sonu hac ile biten bir eleman olabilmektedir. Sahnede net olarak seçilemeyen asanın hac ile bitmediği kısmen anlaşılmaktadır. Bu nedenle Gabriel'in elinde tuttuğu asa filizlenen bir dal olmalıdır.

Aynı sahne yortu günü 25 Mart olduğu için yazmanın iç sayfalarında 33recto'da (s. 382, res. 67) tasvir edilmiştir.

Üslup: Zengin mimari unsurların görüldüğü sahne açık bir anlatıma sahiptir. Aynı karakterlere sahip ancak farklı açılardan verilmiş, yüksek iki mimari birim sahnenin arka planı doldurmaktadır. Damarlı mermer sütunlara sahip yapılar üzerinde bitkisel süslemeler ve pencere açıklıkları görülmektedir. İki yapı birbirine bir perde ile bağlanmıştır. Figürler kemer açıklığı olan yüksek bir duvarın önüne yerleştirilmiştir. Duvarın üzerinde bitkisel ve geometrik süslemelerin yanı sıra daireler içinde görünen amfora şekli verilmiş nişler yer almaktadır. Zeminin olmadığı tasvirde figürler aynı düzlemde tasvir edilerek zemin olgusu yaratılmıştır. Meryem'in önünde durduğu taht ayrı bir birim olarak değil altın fon üzerine yapılan çizimler ile oluşturulmuştur. Birbirine dönük duran figürlerden Meryem sakin bir şekilde dururken Gabriel daha hareketli durmaktadır. Figürlerin boyutları ve duruşları anatomiye uygun ancak yüzleri ifadesizdir. Mimari elemanlar canlı renkler kullanılmıştır. Kullanılan renkler mor, yeşil, mavi, kırmızı, gri gibi tonlamalara sahip renklerdir. Gabriel yeşil himation ve mavi içlik ile verilmiş kanatları mavi ve yeşil renklere boyanmıştır. Meryem mavi tunik üzerine kahverengi himation ile verilmiştir.

Resim No: 7

Sayfa No: 2recto

Sahne Adı: İsa'nın Doğumu

Yazıt: Sahnenin içinde: Η Γέννησις (ή γέννησις); Í Génnisis; Doğum. Meryem'in başucunda: Μ(ητήρ) Θ(εο)ύ, Meryem'in monogramı; Mitír Theού; Tanrı Annesi
 İkonografi: Sayfada birden çok konu aynı anda anlatılmaktadır. Merkezde İsa'nın doğum sahnesi yer alırken, sol üstte baş melekler, sağ üstte meleğin yol gösterdiği çoban, orta sol kısımda üç müneccim kral, sol altta İsa'nın yıkanması ve sağ altta ise Yusuf'un düşünürken ki tasvirleri vardır. Kalabalık olan bu sahnede birçok konu tek tasvirde işlenmiştir. Çok karmaşık olan bu sahneleri ayırmak için Nikephoros, doğum olayının gerçekleştiği mağarayı sınır olarak kullanmış ve sahneleri birbirinden ayırmıştır. Böylelikle her sahne kendi içinde değerlendirilecek kadar belirginleşmiştir. Sol üstte yer alan üç büyük melek, sahnenin en üstünde yer alan kutsal ruha dönük ve dua eder şekilde tasvir edilmiştir. Mağaranın uç noktasıyla

ayrılan diğer baş melek, sağ tarafta çobana doğru olan yolu yani Mesih'in yolunu göstermektedir. Çobana gidip İsa'ya secde etmesini söylemiş ve çoban elindeki asa ile arkasına bakarak yürümektedir. Tasvir edilen bu figür, açığızlı çoban olarak bilinen kişi olması muhtemeldir. Sol ortada yer alan üç figür, Mesih'e tapınmaya gelen üç müneccim kraldır. Zengin kıyafetler içinde tasvir edilmiş ve yanlarında Mesih'e sunmak için getirdikleri hediyeler görülmektedir. En önde yaşlı olan kral, solunda orta yaşlı olan kral ve arkalarında genç olan kral durmaktadır. Doğudan geldiği bilinen Kralların başlıkları bölgelerine işaret etmekte ve başlıklar Pers etkisini hissettirmektedir. Sahnenin merkezinde yer alan Meryem geleneksel kıyafetiyle (hymation) tasvir edilmiş, yatağında hafif oturur pozisyonda uzanmış şekilde, bir eli yüzünde tasvir edilmiştir. Hemen arkasında kundakta (aslında hayvan yemliği) İsa görülmekte ve onun yanı başında bebeği nefesleriyle ısıtan iki hayvan (öküz ve at/eşek) yer almaktadır. Ön düzlemde ise iki konu yer almaktadır. Sol tarafta bebek İsa'yı yıkayan kadınlar ve sağda dilenci ile düşünceli olan Yusuf. Doğum sahnesinde çoğu zaman İsa'yı yıkayan figür Salome olmuştur. Ancak iki kadının görüldüğü bu sahnede yer alan diğer kadın figür Mea'dır. İsa muhtemelen Salomenin kucağında durmaktadır. Yıkama sahnesinin yanında dilenci ve düşünür şekilde tasvir edilen Yusuf görülmektedir. Yusuf'un bulunduğu düzlemde anlaşılacağı üzere kendisi mağaranın dışında bir kayanın üzerinde oturmaktadır.

Yuhanna ve Markos'un İncillerinde İsa'nın doğumu ile ilgili bilgi bulunmaz. Matta İncilinde kısaca değinilen konu Luka İncilinde daha ayrıntılı olarak anlatılır.

“O günlerde Kayser Avgustus'tan tüm dünyanın sayımını amaçlayan bir buyruk çıktı... Herkes sayıma katılmak için kendi kentine gitti. Yusuf da Galile'nin Nasıra Kenti'nden, Yahudiye'de Davut'un Kenti'ne, Beytlehem diye bilinen yere gitti... Amacı çocuk bekleyen nişanlısı Meryem'le birlikte sayıma katılmaktı. Onlar oradayken Meryem'in doğurma vakti geldi. İlk oğlunu dünyaya getirdi. O'nu kundağa sarıp hayvan yemliğine yatırdı. Çünkü handa yer bulamamışlardı“ (Luka,1:1-7). Kısa anlatım içinde önemli ayrıntıları aktaran Luka sahnenin şekillenmesi için önemli bir kaynak olarak kullanılmıştır.

“Ama oğlunu doğuruncaya dek Yusuf ona dokunmadı. Doğan çocuğun adını İsa koydu” (Matta,1:25). Olayın nasıl gerçekleştiğine dair bilgi vermeyen Matta yazdıklarında sadece çocuğun adının belirlenmesi konusuna açıklık getirmiştir.

Hıristiyan ikonografisinde önemli bir yere sahip olan sahne, sadece İncil ile şekillenmemiş, sonraları din temelli toplanan konsüllerde birçok konu tartışılarak, hem teolojik bilinmeyenler açıklığa kavuşturulmuş hem de ikonografide yer eden sahnelere önemli katkılar sağlamıştır. Bunun en açık örneği Meryem’in nasıl tasvir edileceği konusunda yapılan düzenlemelerdir. İsa’nın doğum sahnesi geleneksel anlatımda, her zaman bir mağara içinde tasvir edilmiş, sahnede kundakta sarılı olarak yatan İsa, yatağında uzanan Meryem ve arka planda düşünürken tasvir edilen Yusuf yer alır. Meryem’in yatarak tasvir edilmesi Efes Konsili’nde (431) sonra şekillenmiştir. Çünkü Konsil Meryem’e "Tanrı'nın annesi" (Theotokos) denmesine karşı çıkmış ve yeni doğum yapmış bir kadının yatarak tasvir edilmesini uygun görmüştür (Jephcott,1994:32). Böylelikle İsa’nın doğum sahnesinde Meryem’in yatarak tasviri ikonografide yerleşik bir model haline gelerek uzun süre bu şekilde tasvir edilmiştir.

Doğum olayının gerçekleştiği sahneye aynı zamanda, İsa’yı ısıtan hayvanlar, üç münecim kral, çobanların secdesi, üç baş melek, İsa’nın yıkanması gibi konular eşlik etmektedir. Luka İnciline dayanarak yemliğin içine koyulan İsa’nın bir eşek ve öküzün nefesiyle ısıtıldığı tasvir edilir. Bu görüntünün ise Eski Ahit temelli olduğu düşünülmektedir. Eski Ahit’te bu hayvanların sahnede yer alma sebebini açıklayan bölüm şöyledir : “Öküz sahibini, eşek efendisinin yemliğini bilir, Ama İsrail halkı bu kadarını bile bilmiyor, Halkım anlamıyor” (Yeşaya, 1:3). Bilgisiz olarak tasavvur edilen öküz ve eşek, Tanrı’nın gücünü ve kutsallığını anlamayan yani bilgisiz sayılan Yahudi ve Paganları temsil etmektedir (Tradigo,2004:105).

Üçlü meleğin tasviri ise çoğu zaman, ilerleyen sayfalarda açıklandığı gibi İsa’nın mezarı başında toplanacak olan üç kadını temsil etmektedir (Tradigo, 2004:105) (Bkz. s. 102). Sahnede ön düzlemde bebek İsa yıkanırken iki hizmetli ile yer alır. Bu anlatım erken örneklerde pek görülmezken 10. yüzyıldan sonra ve özellikle 14. ve 15. yüzyıllarda ebelerin sahneye katılmasıyla oluşmuştur (Tükel ve Arsal, 2014:100). Sahnede İsa’yı yıkayan figür inançsızlığı nedeniyle cezalandırılan

Salome'dir. Ancak Toronto Kurultayı (1545-1563) ile alınan kararlar bu tema kınanır ve bu tema tamamen ortadan kaldırılır (Tükel ve Arsal, 2014:100)

Meleklerin Duası ve Çoban (Çobanların Secdesi), İsa'nın doğum sahnesinde sık sık görülen bir sahnedir. Arka planda resmedilen olayın; meleklerin İsa'nın doğuşunu bildirişi ve çobanların secdesi şeklinde iki farklı anlatım vardır. Çobanların secdesinden ziyade meleğin çobanlara İsa'nın doğumunu bildirişi, Doğu ikonografisinde daha sık rastlanan bir motiftir (Tükel ve Arsal, 2014:101).

Yine Yuhanna ve Markos'un anlatmadığı çobanların İsa'nın doğumundan haberdar olması ve gidip ona secde etmesi ise Luka'nın anlatımına göre şöyle gerçekleşmiştir: *"Bu bölgede gece kırdan nöbetleşerek sürülerini gözleyen çobanlar vardı. Rab'in meleği onlara göründü ve Rab'in görkemi çevrelerinde parladı. Büyük bir korkuyla sarsıldılar. Melek onlara "Korkmayın" dedi. "İşte size tüm insanlığı ilgilendiren çok sevindirici Haber'i müjdeliyorum. Çünkü bugün size Davut'un Kenti'nde bir kurtarıcı doğdu. O Rab Mesih'tir. İşte size belirtisi: Hayvan yemliğinde yatan, kundağa sarılı bir bebek bulacaksınız"* dedi ve melekler Tanrıya dönerek dua etmeye başladı. *Melekler yanlarından ayrılıp göğe çekilince, çobanlar birbirlerine "Haydi gelin" dediler... Koşarak geldiler. Meryem'i, Yusuf'u ve yemlikte yatan bebeği buldular. Olayı görünce çocuğa ilişkin kendilerine açıklanan haberi yaydılar... Öte yandan Meryem bütün bunları yüreğinde saklıyor, derin derin düşünüyordu..."* (Luka,2:8-20).

Sahne koyunlarını otlatan çobanlara, melek eliyle yukarıyı işaret etmektedir. Sahnelerde bazen tek bir çoban görülürken bazen de üç çoban resmedilebilmektedir. Çobanlardan birini esasına yaslanmış vaziyette, ikincisini flüt çalarken, üçüncüsünü ise ara sıra resmedilen açığı göz çoban olarak görülür.

Çobanların sahnede bulunması İsa'nın "İyi Çoban" vasfına gönderme yapmaktadır. Çobanlar koyunlara yol gösterendir ve İsa'da insanlara yol göstermek için gönderilmiştir, bu nedenle O'da bir çobandır. İsa'nın iyi çoban anlatısı İncil'de şöyle geçmektedir. *"Size doğrusunu söyleyeyim, koyun ağılına kapıdan girmeyip başka yoldan giren kişi hırsız ve hayduttur. Kapıdan giren ise koyunların çobanıdır. Kapıyı bekleyen ona kapıyı açar. Koyunlar çobanın sesini işitirler, o da kendi koyunlarını*

adlarıyla çağırır ve onları dışarı götürür. Kendi koyunlarının hepsini dışarı çıkarınca önlere gider, koyunlar da onu izler. Çünkü onun sesini tanırlar. Bir yabancı peşinden gitmezler, ondan kaçarlardı. Çünkü yabancıların sesini tanımazlar” (Yuhanna,10:1-5).

Üç Müneccim (Bilge) Kralların Tapınması, Kilise takviminin en önemli olaylarından biri olarak kabul edilir. Çünkü Müneccim Kralların Secdesi, İsa'nın kutsal niteliğinin insanlığa ilk bildirisi olarak kabul görmektedir (Tükel ve Arsal, 2014:101). Bu üç kral; Gaspar, Melkior ve Baltasar'dır. Müneccim kralların üç kişi olması ise; insanoğlunun üç çağını (gençlik, orta yaşlılık, yaşlılık), ve dünyayı o dönemde bilinen üç kıtasını (Afrika, Avrupa, Asya) temsil etmektedir (Tükel ve Arsal, 2014:102).

Doğudan gelen Müneccimler dönemin Pers ülkesini işaret etmektedir. Bu nedenle konik başlıkları Pers kültürü etkisini taşımaktadır. Tevrat'ta yazılına göre de Üç Müneccim Kralın geleceği önceden bildirilmiştir. “ *Tarşış'in ve kıyı ülkelerinin kralları Ona haraç getirsün, Saba ve Seva kralları armağanlar sunsun! Bütün krallar önünde yere kapansın, Bütün uluslar ona kulluk etsin!* “ (Mezmurlar, 72:10-11). Batı sanatında geç Orta çağ örneklerinden itibaren İsa'ya secde eden müneccimler, krallık tacı ile betimlenmiştir (Tükel ve Arsal, 2014:102).

Krallar bazen arkasında büyük bir kabile ile tasvir edilebilmektedir. Bu kabilenin orda hazır oluşu, kralların ülkelerinden çıkıp, Kudüs'e varıp, Beytlehem'e gittikleri zaman içinde gördüklerini anlattıkları ve onlara katılan insanlardan oluşabileceği gibi, bazen de Doğu kültürünü yansıtan ve krallarla yola çıkan bir kervanda olabilmektedir.

Krallar, doğum sahnesinde birkaç farklı şekilde tasvir edilmektedir. Bazen direkt olarak İsa'ya hediyeler sunup ona secde ederken betimlenirken, bazen de sadece sahnede hazır şekilde bulunmaktadırlar. Hıristiyanlığın kutlanan büyük dini bayramlarından biri olan bu sahne kimi zaman aşamalı şekilde de sahnelenmiştir. Özellikle Orta çağ eserlerinde; Kralların yolculuk için buluşması, Herodes'e gelişleri, İsa'ya secdeleri ve ülkelerine dönüşleri kademeli olarak tasvir edilmiştir.

Markos, Luka ve Yuhanna'nın yer vermediği olay, Matta İncil'inde şöyle anlatılmaktadır: *“İsa Kral Herodes'in zamanında, Yahudiye'nin Beytlehem kasabasında doğduğu sırada Yeruslaim'e gök bilimciler geldi. “Yahudilerin yeni doğan kralı nerede?” diye soruşturuyorlardı, “Çünkü O'nun yıldızını doğuda gördük ve kendisine tapınmaya geldik. ” Gelgelelim Kral Herodes bunu duyunca sarsıldı. Bunun üzerine Herodes gizlice gök bilimcileri yanına çağırdı, yıldızın ne zaman görüldüğünü onlardan kesinlikle öğrendi ve onları şu sözlerle Beytlehem'e saldı: “Gidin, çocuğa ilişkin her şeyi inceden inceye araştırın. O'nu bulunca da bana haber iletin ki, ardınızdan ben de varıp O'na tapınayım. ” Adamlar Kral'ın sözünü dinleyerek yola koyuldular. Doğuda gördükleri yıldız önlerinden gidiyordu. Çocuğun bulunduğu yerin üzerine varınca orada durdu. Yıldızı görünce dille anlatılmaz yoğun sevinç duydular. Eve girdiler, annesi Meryem'le çocuğu gördüler, yere kapanarak O'na tapındılar. Değerli nesnelere dolu olan sandığı açıp O'na armağanlar –altın, günlük ve mür– sundular. Gördükleri bir düşte Herodes'e dönmemeleri doğrultusunda uyarılınca başka bir yoldan ülkelerine döndüler” (Matta,2:1-12). Kralların yola çıktığı andan, dönecekleri ana kadar karşılaştıkları ve yaşananları geniş anlatım ile aktaran Matta sahnenin oluşmasında önemli bir kaynak olmuştur.*

Daha özeldede yer alan figürleri tanımladıktan sonra büyük çerçeveye bakılacak olursa el yazmasında bulunan doğum sahnesi yukarıda bahsi geçen birçok unsuru içermektedir. Doğum olayı geleneksel anlatımda olduğu gibi bir mağara içinde gerçekleşmiştir. Kanonik İncil anlatımının tüm unsurlarının görüldüğü tasvirde üçlü bölümlenme ile sahne, ön, orta ve arka düzlemde konuların yerleştirilmesi ile doğum sahnesini açıkça anlatmaktadır.

Kalabalık bir anlatımın olduğu sahnede figürler net ve konular açıkça belirtilmiştir. Doğum sahnesinde çoğu zaman Kutsal Ruh bir güvercin şeklinde ışık huzmesini takip ederek İsa'ya kadar ulaşır. Ancak burada Kutsal Ruh sahnenin üst kısmında küçük bir ışık huzmesi olarak betimlenmiştir. Meryem'in bakireliğini ve saflığını simgeleyen zambak genelde Müjde sahnesinde görülen atribütlerdendir. Ancak Müjde sahnesinde rastlamadığımız zambaklar, doğum sahnesinde sadece Meryem'in başucunda ve ayakucunda görülmektedir.

Meryem'in sakin duruşu tüm bu olayları izlemesi onun asaletine ve kendini Tanrı'ya adanmışlığına atfedilmiş olabilir. Müjde sahnesinde yüzünü avucu içine alarak resmedilmiş Meryem, burada yüzünü elinin arkasına yaslamakta ve hüzünlü bir ifade ile yatağında oturmaktadır. Meryem'in düşünceli hali çocuğunun geleceğini bilmesinden, annelik içgüdüğü olarak bunu hissetmesinden kaynaklanmaktadır.

Aynı sahne yortu günü 25 Aralık olması nedeniyle 22recto'da (s. 280,res. 45) tasvir edilmiştir.

Üslup: Tasvire genel olarak bakıldığı zaman her sahnenin birden çok kişiyle oluşturulduğu ve gruplar şeklinde ayrıldığı görülürken, merkezde yer alan Meryem diğer figürlerden izole ve yalnız şekilde betimlenmiştir. Altın fon üzerine yerleştirilen dağ görüntüsü, tasvirde bulunan figürlerin birbirlerinden ayrılmasında sınır olarak kullanılmıştır. Aynı sınırlamaya hem zemin hem de fon olarak kullanılan mor renkte bir tepe eşlik etmektedir. Özellikleri bilinen tüm figürler, meleklerin zarafeti, kralların zenginliği gibi etkenleri gösterecek şekilde oldukça net verilmiştir. Sahnede yer alan ve ayakta duran figürler anatomiye uygun şekilde verilirken oturan bazı figürlerde hatalar görülmektedir. Kıyafetlerde geometrik şekiller hâkim olurken bazı kıyafet dökümleri çizgiler halinde belirtilmiştir. Birkaç taşınabilir eşya dışında başka eşyanın görülmediği sahnede, sadece bir bitki (muhtemelen zambak) hemen Meryem'in solunda başucunda ve ayakucunda görülmektedir. Birçok hareketli konu işlenmiş olsa da sahne genel olarak durağan ve yüzler ifadesizdir. Ancak Meryem'in endişesi ve düşünceli hali yüzüne yansımıştır. Kullanılan renkler canlı ve renk paleti geniştir. Doğa için yeşil, mor ve mavi renkleri kullanılırken, figürlerde mavi, mor, kırmızı, turuncu, yeşil, pembe gibi renkler ve tonları kullanılmıştır.

Resim No: 8

Sayfa No: 2verso

Sahne Adı: İsa'nın Tapınağa Sunulması

Yazıt: Sahnenin içinde: ΗΥΠΟΠΑΤΙ; yapanti; Ziyaret. Ruloda yer alan yazıt ετχτε(?) το(?) βρεφος; tou to vréfos; Bu Bebek(...)

İkonografi: Tasvir İsa'nın tapınağa sunuluşunu anlatmaktadır. Kalabalık olmayan sahnede soldan sağa doğru: Yusuf, Meryem, kucağında bebek ile Simeon ve onun arkasında Anna yer almaktadır. Tapınak görüntüsü figürlerin arkasında belirgin şekilde verilmiştir. Yusuf ve Meryem ellerini öne doğru uzatarak kendilerine daha önce emredilmiş görevi yani İsa'yı tapınak görevlisine sunmaktadır. Bebek İsa ise tapınak görevlisi Simeon'un kucağındadır. Sakin bir anlatımın hâkim olduğu sahnede Simeon, tapınak merdivenlerinde durmakta ve bebek kucağında, hafif öne eğilmiş şekilde tasvir edilmiştir. Simeon'un durduğu merdivenler, merdiven

korkuluklarından ve arkasında uzanan kubbeli, sütunlu yapının Simeon'un daha gerisinde kaldığı için olayın tapınağın giriş kısmında gerçekleşmekte olduğu görülmekte ve Yusuf ile Meryem tapınağın dışında durmaktadır. Doğum sahnesinde daha yaşlı tasvir edilen Yusuf, burada Meryem gibi genç betimlenmiştir. Simeon ise saçının ve sakalının uzun kıvrımları olan yaşlı bir tapınak görevlisi imgesini veren bir şekilde tasvir edilmiştir. Simeon'un arkasında, tapınağın içindeymiş gibi görünen, olaylara tanıklık eden Anna yer alır. Anna'nın elinde açılmış bir rulo tutmakta ve rulonun üzerinde “. εττε(?) το(?) βρεφοσ” yazmaktadır. Kesin olarak tespit edilemeyen harfler nedeniyle yazı “...bebek” anlamına gelmekte, yapılan harf birleşimleriyle “. . . bu bebek, yıllık bebek, bu durum bebek, bu ahşap bebek, bebeklerin” gibi anlamlar çıkmaktadır. Ancak bu yazıda “kurtarıcı bebek” anlamına gelen ve İsa'yı ifade eden bir kelime yazılmış olma ihtimali yüksektir.

Sahnenin temel unsurlarının oluşumunda Kitab-ı Mukaddes'in birçok pasajından yararlanılmıştır. Musa'nın ruhsal yasasına göre paklanma günü gelince yeni doğanlar tapınağa takdim edilmektedir. Musa'nın yasası ise şöyle bilinir; “*İnsan olsun hayvan olsun Rab 'be adanan her rahmin ilk ürünü senin olacak. Ancak ilk doğan her çocuk ve kirlili sayılan hayvanların her ilk doğanı için kesinlikle bedel alacaksın. İlk doğanlar bir aylıkken, kendi biçeceğin değer uyarınca, yirmi geradan oluşan kutsal yerin şekeline göre beş şekel gümüş bedel alacaksın*” (Çölde Sayım, 18:15-16). Bu anlatı İsa'nın neden tapınağa sunulduğu sorusunun cevabını vermektedir. Ayrıca bu sahnenin ortaya çıkışını da temsil etmektedir.

Olay ile ilgili ayrıntıları ise İncil'den öğrenmekteyiz. Matta, Markos ve Yuhanna'nın anlatmadığı İsa'nın tapınağa sunulması sadece Luka İncilinde anlatılmaktadır. “*Musa'nın Yasası'na göre arınma günlerinin bitiminde Yusuf'la Meryem çocuğu Rab'be adamak için Yeruşalim'e götürdüler. Nitekim Rab'bin Yasası'nda, “İlk doğan her erkek çocuk Rab'be adanmış sayılacak” diye yazılmıştır. Ayrıca Rab'bin Yasası'nda buyrulduğu gibi, kurban olarak “bir çift kumru ya da iki güvercin yavrusu” sunacaklardı. O sırada Yeruşalim'de Simeon adında bir adam vardı. Doğru ve tanrı sayar biriydi. İsrail'in avutulmasını özlemler bekliyordu. Kutsal Ruh onun üzerindeydi. Rab'bin Mesih'i'ni görmeden ölmeyeceği Kutsal Ruh aracılığıyla kendisine bildirilmişti. Böylece Simeon, Ruh'un yönlendirmesiyle tapınağa geldi.*

Küçük İsa'nın annesi babası, Kutsal Yasa'nın ilgili kuralını yerine getirmek üzere O'nu içeri getirdiklerinde, Simeon O'nu kucağına aldı... Simeon onları kutsayıp çocuğun annesi Meryem'e şöyle dedi: "Bu çocuk, İsrail'de birçok kişinin düşmesine ya da yükselmesine yol açmak ve aleyhinde konuşulacak bir belirti olmak üzere belirlenmiştir. Senin kalbine de adeta bir kılıç saplanacak. Bütün bunlar, birçoklarının yüreğindeki düşüncelerin açığa çıkması için olacak. " Anna adında çok yaşlı bir kadın peygamber vardı. Aşer oğulları soyundan Fanuel'in kızıydı. Genç kız olarak evlenip kocasıyla yedi yıl yaşadıktan sonra dul kalmıştı. Şimdi seksen dört yaşındaydı. Tapınaktan ayrılmaz, oruç tutup dua ederek gece gündüz Tanrı'ya tapınırdı. Tam o sırada ortaya çıkan Anna, Tanrı'ya şükrederek Yeruşalim'in kurtuluşunu bekleyen herkese İsa'dan söz etmeye başladı (Luka, 2:22-38). Luka'nın bu ayrıntılı anlatımı sahnenin tüm bileşenlerini vermektedir.

Geleneksel tasvirlerde sahnenin merkezinde Meryem kucağında İsa ile durmakta karşında Simeon'da ellerini açar vaziyette beklemektedir. Bazen bebek İsa Simeon'un kucağında tasvir edilmektedir. Çoğu zaman tapınağın önünde merdivenlerde tasvir edilen Simeon çok az tasvirde tapınağın dışında görülür. Yusuf ya da sahnede yer alan diğer figürün elinde, doğum yapan Meryem'in paklanmasını simgeleyen iki güvercin taşır. Bazen de güvercinler sahnenin herhangi bir merkezinde yer alıp, Yusuf tapınağa beş şekeli ödemek üzere para kesesini elinde tutar vaziyette tasvir edilebilmektedir (Tükel ve Arsal, 2014:104).

Arka düzlemde görünen Anna ise parmağını İsa'ya doğru uzatır ve şahit olduğu her şeyi diğer insanlara aktaracaktır. Anna'nın tanıklığı ve parmağını uzatması, İsa'nın gelişinin duyurulmasını ve doğru yolun İsa olduğunu ifade etmektedir.

Sahne de çoğu zaman tapınakta bir perde yer alır. Bu nesne Yeşaya'nın şu anlatımına göre Rab'bin eteklerini simgelemektedir (Tradigo,2004:108). *Kral Uzziya'nın öldüğü yıl yüce ve görkemli Rab'bi gördüm; tahtta oturuyordu, giysisinin etekleri tapınağı dolduruyordu (Yeşaya,6:1)*. Bu pasaj İsa ve Meryem ile ilgili tasvirlerde sıkça karşımıza çıkan perdenin temelini oluşturmaktadır.

Tapınağa sunulma sahnesi kimi zaman İsa'nın çarmıha gerileceğini ve göğsüne saplanacak olan mızrağın bildirisini de içerir. Simeon, Meryem'i kutsarken bu

bildiriyi Meryem'e aktarmasını Luka İncilinde anlatmıştır (Tradigo,2004:107). *"Simeon onları kutsayıp çocuğun annesi Meryem'e şöyle dedi: "Bu çocuk, İsrail'de birçok kişinin düşmesine ya da yükselmesine yol açmak ve aleyhinde konuşulacak bir belirti olmak üzere belirlenmiştir. Senin kalbine de adeta bir kılıç saplanacak.*

Bütün bunlar, birçoklarının yüreğindeki düşüncelerin açığa çıkması için olacak" (Luka,2:34-35).

Tapınağa sunulma sahnesinde arka planda görünen mimari yapı çoğunlukla "Ciborium"⁸ (Kiborium) tarzıdır.

Sahnenin temel unsurları Ortaçağ boyunca hemen hemen her tasvirde yer alır.

El yazmasındaki İsa'nın tapınağa sunulma sahnesi geleneksel anlatımların tüm unsurlarını içermektedir. Zengin mimari anlatımın olduğu sahnede Yeşaya'nın anlatımına gönderme yapılan perde solda çan kulesi şeklinde yükselen yapıda yer alırken, sağ düzlemde yer alan ve Kiborium tarzı olan yapı görülür.

Aynı sahne anma günü 2 Şubat'ta olmasından ötürü 27versoda (s. 336,res. 56) tasvir edilmiştir.

Üslup: Arka planın mimari ile doldurulduğu sahne zengin anlatıma sahiptir. Sol tarafta çan kulesini andıran ve yükselen çatılı bir yapı, sağ tarafta ise kubbeli bir revak, baldaken yapı görülmektedir. Damarlı mermerin kullanıldığı kubbe, dekoratif sütun başlıkları üzerine yerleştirilmiştir. Sol tarafta görünen yapıda aynı zamanda perde kullanılmıştır. Canlı renklerin kullanıldığı mimari yapılar oldukça zengin ve Roma-Bizans mimarisi karakterini taşıyan özellikler ile resmedilmiştir. Ön düzlemde görünen figürler, üzerinde zigzaglar şeklinde süslemelerin olduğu yüksek bir duvar önüne yerleştirilmiştir. Zeminin altın fon olarak bırakıldığı tasvirde figürler aynı seviyede tasvir edilerek zemin olgusu yaratılmıştır. Zarif hareketler içinde duran figürler birbirlerine dönüktür. Meryem yine geleneksel kıyafetiyle tasvir edilmiştir.

⁸ Ciborium: Çoğunlukla dört, bazen daha fazla taşıyıcı tarafından desteklenen etrafı açık; taş, ahşap yada metalden yapılmış bir mimari eleman olarak karşımıza çıkmaktadır. Çoğunlukla kare alt yapıya oturan Ciborium çokgen, dikdörtgen hatta yuvarlak planlı olan örnekleri de bulunmaktadır. Aslında bir tür mekan kapatma biçimi olan Ciborium görünüşünde esas nokta örtünün biçimidir. Kimi zaman düz bir dam olan üst örtü, kimi zaman da ortası şişkin kubbeimsi bir formda karşımıza çıkmaktadır. (Özcan,2004).

Yusuf'un elinde tuttuğu güvercinler basit bir anlatımla tasvir edildikleri için ilk bakışta pek seçilememektedir. Yusuf ve Meryem'in yüzlerinde kendinden emin bir ifade görülürken, Simeon utangaç şekilde bakmaktadır. Yine hareketli bir konunun işlendiği bu sahne oldukça durağan ve sessizdir. Mimari birimler için kullanılan renkler, mor, yeşil, kırmızı ve mavi olup beyaz renkle aydınlatma yapılmıştır. Figürlerin kıyafetlerinde mavi, yeşil ve mor renkler kullanılmış, beyaz renk ile aydınlatma yapılmıştır. Geometrik çizgiler ile yapılmış (geometrize edilmiş) kıyafet dökümleri kendini göstermektedir.

Resim No: 9

Sayfa No: 3recto

Sahne Adı: Vaftiz

Yazıt: Sahnenin içinde: ΗΒΑΠΠΗÇİÇ ; I Vaptİsis; Vaftiz. İsa'nın başucunda: I CXC, İsa'nın Monogramı

İkonografi: Sahne İsa'nın Yahya tarafından Şeria ırmağındaki vaftizini konu edinmektedir. Sol tarafta vaftiz işlemini gerçekleştiren Yahya, merkezde vaftiz olan İsa ve sağda İsa'ya havlu tutan başmelekler yer almaktadır. İsa'nın ayakucunda suyun içinde yer alan bir figür görülmektedir. Yahya uzun saç ve sakallıyla tasvir edilmiş bir eli ve başı sahnenin üstünden aşağı doğru bir güvercin olarak görünen Kutsal Ruh'a dönüktür. Yahya'nın bu hareketi aslında, Vaftizden sonra gerçekleşen, göklerin açılması ve Tanrı'nın "Sevgili oğlum budur, O'ndan hoşnudum" sesinin duyulmasını ifade etmektedir. İsa merkezde durmakta ve hemen üzerinde bir güvercin ile Kutsal Ruh'un ona inişi anlatılmıştır. Sahnenin

sağında yer alan meleklerin ikisi İsa'ya kıyafetlerini havlu gibi uzatmış beklerken, arkada yer alan iki melekten biri olaya tanıklık etmekte, diğeri yüzünü kutsal ruha doğru çevirmektedir.

Vaftiz litürjisinin kökeni Yahudiliğe dayanır; Musa'nın kanunlarına göre dini faaliyetler için yıkanıp temizlenmek gerekir. Vaftiz edilen kişinin üç kez suya batırılması, İsa'nın üç gün mezarda kalması ve sonra dirilmesini sembolize eder. Bebekler ise, Adem ve Havva'nın günahıyla doğdukları için vaftiz edilirler (Acara,1998).

İsa'nın Vaftizi, Doğu Hıristiyanlık Kilisesi için doğum sahnesinden daha önemlidir. İsa'nın ilahî gücünün manifestosu olarak görülmektedir. Sahneleme genel olarak basit ve İncil'e bağlı kalarak ele alınmıştır (Tradigo, 2004:122).

İsa'nın Vaftizi Dört İncil'de kısa bir şekilde anlatılır. *"Bu sırada İsa, Yahya tarafından vaftiz edilmek üzere Celile'den Şeria Irmağı'na, Yahya'nın yanına geldi. Ne var ki Yahya, "Benim senin tarafından vaftiz edilmem gerekirken sen mi bana geliyorsun?" diyerek O'na engel olmak istedi. İsa ona şu karşılığı verdi: "Şimdilik buna razı ol! Çünkü doğru olan her şeyi bu şekilde yerine getirmemiz gerekir. " O zaman Yahya O'nun dediğine razı oldu. İsa vaftiz olur olmaz sudan çıktı. O anda gökler açıldı ve İsa, Tanrı'nın Ruhunun güvercin gibi inip üzerine konduğunu gördü. Göklerden gelen bir ses, "Sevgili Oğlum budur, O'ndan hoşnudum" dedi" (Matta,3:13-17) Sahne ile ilgili ayrıntılar vermeyen Matta sadece tasvirlerde gördüğümüz Kutsal Ruh'un güvercin şeklinde indiğini aktarmıştır.*

"Bütün halk vaftiz olduktan sonra İsa da vaftiz oldu. Dua ederken gök açıldı ve Kutsal Ruh, bedensel görünümde, güvercin gibi O'nun üzerine indi. Gökten, "Sen benim sevgili Oğlum'sun, senden hoşnudum" diyen bir ses duyuldu" (Luka,3:21-22). İsa'nın çocukluk yıllarına dair bilgileri diğer İncil yazarlarından daha geniş olarak aktarmış olan Luka, Vaftiz anlatısını kısa tutmuş ve Matta gibi sadece Kutsal Ruh'u betimlemiştir. Ancak Luka bu anlatısında İsa'dan önce vaftiz olan diğer insanların varlığından bahsetmektedir. Luka'nın bu anlatısı vaftiz sahnesine eşlik edecek olan soyunmakta olan diğer figürlerin varlığının temelini oluşturmuştur.

“O günlerde Celile'nin Nasıra Kenti'nden çıkıp gelen İsa, Yahya tarafından Şeria Irmağı'nda vaftiz edildi. Tam sudan çıkarken, göklerin yarıldığını ve Ruh'un güvercin gibi üzerine indiğini gördü. Göklerden, “Sen benim sevgili Oğlum'sun, senden hoşnudum” diyen bir ses duyuldu (Markos,1:9-11). Yuhanna gibi İsa'nın çocukluğuna hiç değinmemiş olan Markos, Vaftiz olayı için Yuhanna'dan farklı olarak kitabına eklemiş ancak kendisi de sadece Kutsal Ruh'u betimlemiştir.

İsa'nın Vaftizi Roma katakomp resimlerinde 3. yüzyıl örneklerinden itibaren Batı sanatının her evresinde sıkça rastlanan bir temadır (Tükel ve Arsal, 2014:107). Erken örneklerde İsa çoğu zaman genç bir çocuk olarak ve vücudunun yarısı suyun içinde olacak şekilde tasvir edilmiştir. Rönesans ile birlikte İsa'nın üzerinde bir gysi ile tasvir edildiği görülür. Sahnenin temel bileşenini İsa, Vaftizci Yahya ve Kutsal Ruh oluşturmaktadır. Ürdün (Şeria) nehrinde gerçekleşen Vaftiz sahnesine kimi zaman melek veya melekler eşlik eder. Çoğu zaman sade bir anlatımın olduğu sahnede izleyiciler, vaftiz olmak için bekleyenler veya Hz. Davut ile Hz. Süleyman sahneye eşlik eder. Vaftiz olmak için bekleyen veya soyunan insanlar ile Peygamberlerin sahnede görülmesi ağırlıklı olarak 11. yüzyılda sonra sıkça karşımıza çıkan bir görüntü olmuştur. Melekler ise İsa'ya kutsal kıyafetleri giydirmek için bekler şekilde görülürler. İncil'de bahsedilmeyen melekler Batı sanatının kendi yorumlarından biridir.

Vaftiz işlemini gerçekleştiren Yahya Tanrı'nın isteğini yerine getirmektedir. Yahya İsa'nın Meryem'den sonra en yakınındaki insan olarak, O'nu vaftiz etmiştir (Akyürek,1996:123).

Çok az tasvirde bir ağaç ve dibine koyulan bir balta görünür. Balta, günah işleyen insanların Vaftiz olduktan sonra tekrar günah işlememeleri gerektiğini, aksi takdirde yapılan vaftizin bir önemi olmadığını ve tövbe etmeyenin ateşe atılacağını izleyiciye aktarır. İncil'de bu öğretiyi Luka ve Matta tarafından şöyle anlatılır; “ Bundan böyle tövbeye yaraşır meyveler verin! Kendi kendinize, ‘Biz İbrahim’in soyundanız’ demeye kalkmayın. Ben size şunu söyleyeyim: Tanrı, İbrahim’e şu taşlardan da çocuk yaratabilir. Balta ağaçların köküne dayanmış bile. İyi meyve vermeyen her ağaç kesilip ateşe atılır” (Luka,3:8-9).

“Bundan böyle tövbeye yaraşır meyveler verin. Kendi kendinize, ‘Biz İbrahim’in soyundanız’ diye düşünmeyin. Ben size şunu söyleyeyim: Tanrı, İbrahim’e şu taşlardan da çocuk yaratabilir. Balta ağaçların köküne dayanmış bile. İyi meyve vermeyen her ağaç kesilip ateşe atılır”(Matta,3:8-10). Her iki pasajda aklanmadan sonra iyiliğin devam etmemesi durumunda, bir ağacın sonunun bir ‘balta’ ile gelmesinin simgelandığı gibi o kişinin sonunun geleceğine işaret etmektedir.

Sahnenin temel unsurlarından biri de gökten inen Kutsal Ruh ’tur. Çoğu zaman bir güvercin ışık huzmesi içinde görülür. Bazen sadece yukarıdan inen ilahî güç bir el şeklinde veya sadece ışık şeklinde İsa’nın başına kadar uzanır. İncil yazarları bu olayı farklı şekillerde anlatır. Matta İncil’ine göre İsa vaftiz olup sudan çıktıktan sonra, Markos İncil’ine göre sudan çıkarken, Luka İncil’ine göre dua ederken, gök yarıp, Kutsal Ruh güvercin şeklinde İsa’nın başına konar ve gökten *“Benim sevgili oğlum budur. Ondan hoşnudum”* diyen bir ses işitilir (Matta, 3:17; Markos, 1:11; Luka, 3:22). Ancak çoğu tasvirde olduğu gibi burada bu olay Vaftiz olayı anında gerçekleşmektedir.

Hıristiyanlığın paganizm üzerindeki üstünlüğü Şeria Nehri’nin içinde yer alan tasvirlerle aktarılır. Nehrin içinde bir insan, bir sütun, hac veya antik özellikte bir nesne tasviri, İsa’nın ve Hıristiyanlığın paganizme olan üstünlüğünü ifade eder. Hıristiyan İkonografisinde buna benzer Pagan karakterlerin kullanımı Greco-Romen sanatının etkisidir (Jephcott,1994:37).

Şeria Nehri, çok farklı anlatımlarla izleyiciye aktarılır. Ormanlık, dağlık alan gibi farklı bölgelerde verilen nehrin etrafında birçok bitkisel motif olabileceği gibi, nehrin etrafı çorak şekilde de tasvir edilebilmektedir. Kimi zaman nehir sahnede boydan boya akar şekilde görünürken kimi zaman da küçük bir su birikintisi şeklinde olabilmektedir.

Aynı sahne yortu günü 5 Ocak olması nedeniyle 24rectoda (s. 301,res. 49) tasvir edilmiştir.

Üslup: Ürdün bölgesinde bulunan Şeria Nehri’ni Nikephoros, iki dağ arasında ve nehrin akıcı özelliği ile tasvir etmiştir. Birbirine benzer olan iki dağ görüntüsü, çorak

ve sade şekilde soyutlanarak resmedilmiştir. İsa'nın Vaftiz sahnelerinde erken örneklerde görülen çıplak bedeni 11. yüzyıldan sonra bir örtü ile gizlenmiştir. Ancak 14. yüzyıla ait bu eserde İsa halen çıplak şekilde tasvir edilmiştir. Ayrıca suyun içinde olan İsa'nın bedeninin görülmemesi beklenir. Ancak Nikephoros nehri durgun, hafif dalgalarıyla birlikte transparan şekilde tasvir ederek, İsa'nın bedeninin belirgin şekilde görünmesini sağlamıştır. İsa'nın çıplak bedeni ince, uzun ve hacimsiz şekilde, kasları çizgiler ile belirlenerek tasvir edilmiştir. Aynı transparan görüntü nehrin dibinin görünmesi ile bir kez daha kullanılmıştır. İsa'nın ayakları altında yerde oturmuş ve bir eli ile İsa'yı işaret eden bir figür görülür. Nehrin içinde yer alan bu figür yukarıda da bahsedildiği gibi, Hıristiyanlığın paganizm üzerindeki zaferini simgelemektedir. Pagan karakterli figürün bir eli ile İsa'yı işaret etmesi "Doğru Yol İsa'dır" öğretisinin resmedilmiş halidir.

Sağ tarafta görünen melekler ise kalabalık bir grup şeklindedir. Dört baş meleğinde Vaftiz olayında hazır bulunmaları çok fazla görünen bir olay değildir. Genelde iki melek veya tek melek sanatçıların yoğun olarak kullandığı atribütlerdendir. Ancak bu yazmada dört melek görülmekte ve ikisi başları öne doğru eğik şekilde durarak İsa'ya kıyafetleri uzatmakta, biri olayı izlemekte, biri de yukarıdan Kutsal Ruh'un inişine dikkatini vermiştir.

Yahya ve Meleklerin duruşları oldukça zarif ve hareketleri yumuşaktır. Yüzlerdeki ifade sahnenin konusu olarak bağlantısız ve üzüntü içermektedir. Doğa yeşil ve mavi renklerin tonları ile verilmiştir. Figürlerin kıyafetlerinde mavi, mor ve yeşil renkleri kullanılmıştır. İsa'nın çıplak vücudu kum renginde verilmiştir.

Resim No: 10

Sayfa No: 3verso

Sahne Adı: Başkalaşım (Eng. Transfiguration, Gr. Metamorfosis)

Yazıt: Sahnenin içinde: HMεΤαΜωΡΦΟçİç ; İ MeTaMóRFosis; Başkalaşım. İsa'nın iki yanında: : T̄C̄ X̄C̄, İsa'nın Monogramı

İkonografi: İsa'nın Tabor dağındaki değişimini anlatan sahne Metamorfosis (Başkalaşım) olarak tanımlanmaktadır. Sade bir anlatımla verilmiş olan olayda İsa, sahnenin merkezinde ve bir ışık huzmesi şeklinde olan *mandorla* içinde bir eliyle takdis yaparken diğer elinde rulo tutarken tasvir edilmiştir. İki yanında bulunan figürler ise Eski Ahit Peygamberlerinden Musa ve İlyas (Moses ve Elijah) yer almaktadır. Aşağıda olaya tanıklık eden üç figür: Petrus, Yuhanna ve Yakup bu kutsal ışık karşısında dehşete düşmüş şekilde, ışık huzmesine karşı gözlerini kapatarak dağılmıştır.

Bizans Kilisesi doktrinleri içinde en önemli konuyu oluşturan “İsa'nın Başkalaşımı”, İsa'nın Ruhani ve Dünyevi özelliklerinin bir arada ifade edildiği olaydır. Öyle ki İsa'nın başkalaşımı kiliselerin bölünmesinde büyük etki yaratacak kadar önemsenmiş ve kiliseler için büyük sorunların temelini oluşturmuştur. Roma Kilisesi Kutsal Ruh'un hem Baba'dan hem de Oğul'dan çıktığını ileri sürerken, Doğu Ortodoksluk Kilisesi Kutsal Ruh'un yalnızca Baba'dan, İsa aracılığıyla çıktığını ileri sürmüştür. Bu nedenle başkalaşım İsa'nın dünyevi bedenden, ilahî bedene geçişini ifade etmekte, ancak kiliseler bu ilahiyatın birleştiği noktada birbirlerine ters düşmektedir (Aydın,1986).

İsa'nın Tanrısallığını anlatan sahne Havari Petrus'un anlatımları üzerine şekillenmiştir (Wixom,1997). Başkalaşım, Kiliseler tarafından kabul edilen 12 yortudan biridir ve 15. yüzyılda kilise yortularından biri olarak kabul edililişinin ardından İsa'nın Başkalaşım sahnesinin tasviri Rönesans ile yaygınlaşmıştır (Tükel ve Arsal, 2014:112). Tasvirin ana bileşenleri her ne kadar İncil temelli olsa da sahneyi asıl şekillendiren unsur Apokrif İncillerde yer alan anlatımlar olmuştur (Meistermann, 1912).

İncil'de Yuhanna'nın değinmediği İsa'nın Başkalaşımını üç İncil Yazarı geniş şekilde kaleme almıştır. Petrus anlatıları ile Matta'nın yazdığı Başkalaşım şöyle aktarılmıştır: “*Altı gün sonra İsa, yanına yalnız Petrus, Yakup ve Yakup'un kardeşi Yuhanna'yı alarak yüksek bir dağa çıktı. Onların gözü önünde İsa'nın görünümü değişti. Yüzü güneş gibi parladı, giysileri ışık gibi bembeyaz oldu. O anda Musa'yla İlyas öğrencilere göründü. İsa'yla konuşuyorlardı. Petrus İsa'ya, “Ya Rab” dedi, “Burada bulunmamız ne iyi oldu! İstersen burada üç çardak kurayım: Biri sana, biri Musa'ya, biri de İlyas'a. ” Petrus daha konuşurken parlak bir bulut onlara gölge saldı. Buluttan gelen bir ses, “Sevgili Oğlum budur, O'ndan hoşnudum. O'nu dinleyin!” dedi. Öğrenciler bunu işitince, dehşet içinde yüzüstü yere kapandılar. İsa gelip onlara dokundu, “Kalkın, korkmayın!” dedi. Başlarını kaldırıncı İsa'dan başka kimseyi göremediler. Dağdan inerlerken İsa onlara, “İnsanoğlu ölümden dirilmeden, gördüklerinizi kimseye söylemeyin” diye buyurdu” (Matta 17:1-9). İsa'nın başkalaşımının gerçekleştiği bölgeden, yanındaki kişilere, gerçekleşen ışık huzmesine kadar ayrıntıları veren Matta, sahneyi oluşturan temel atribütleri sanatçılara aktarmıştır.*

“Altı gün sonra İsa, yanına yalnız Petrus, Yakup ve Yuhanna’yı alarak yüksek bir dağa çıktı. Onların gözü önünde İsa’nın görünümü değişti. Giysileri göz kamaştırıcı bir beyazlığa büründü; yeryüzünde hiçbir çamaşırcının erişemeyeceği bir beyazlıktı bu. O anda Musa’yla İlyas öğrencilere göründü. İsa’yla konuşuyorlardı. Petrus İsa’ya, “Rabbî, burada bulunmamız ne iyi oldu! Üç çardak kuralım: Biri sana, biri Musa’ya, biri de İlyas’a” dedi. Ne söyleyeceğini bilmiyordu. Çünkü çok korkmuşlardı. Bu sırada bir bulut gelip onlara gölge saldı. Buluttan gelen bir ses, “Sevgili Oğlum budur, O’nu dinleyin!” dedi. Öğrenciler birden çevrelerine baktılar, ama bu kez yanlarında İsa’dan başka kimseyi göremediler. Dağdan inerlerken İsa, İnsanoğlu ölümden dirilmeden orada gördüklerini hiç kimseye söylememeleri için onları uyardı. Bu uyarıya uymakla birlikte kendi aralarında, “Ölümden dirilmek ne demek?” diye tartışıp durdular” (Markos,7:2-10). Matta gibi belirli özellikleri veren Markos, olay örgüsünde havarilerin neden korktuğu bilgisini de aktarmıştır.

“Bu sözleri söyledikten yaklaşık sekiz gün sonra İsa, yanına Petrus, Yuhanna ve Yakup’u alarak dua etmek üzere dağa çıktı. İsa dua ederken yüzünün görünümü değişti, giysileri şimşek gibi parıldaayan bir beyazlığa büründü. O anda görkem içinde beliren iki kişi İsa’yla konuşmaya başladılar. Bunlar Musa ile İlyas’tı. İsa’nın yakında Yeruşalim’de gerçekleşecek olan ayrılışını konuşuyorlardı. Petrus ile yanındakilerin üzerine uyku çökmüştü. Ama uykuları iyice dağılınca İsa’nın görkemini ve yanında duran iki kişiyi gördüler. Bunlar İsa’nın yanından ayrılırken Petrus İsa’ya, “Efendimiz” dedi, “Burada bulunmamız ne iyi oldu! Üç çardak kuralım: Biri sana, biri Musa’ya, biri de İlyas’a. ” Aslında ne söylediğinin farkında değildi. Petrus daha bunları söylerken bir bulut gelip onlara gölge saldı. Bulut onları sarınca korktular. Buluttan gelen bir ses, “Bu benim Oğlum’dur, seçilmiş Olan’dır. O’nu dinleyin!” dedi. Ses kesilince İsa’nın tek başına olduğu görüldü. Öğrenciler bunu gizli tuttular ve o günlerde hiç kimseye gördüklerinden söz etmediler” (Luka,9:28-36). Diğer İncil yazarlarından farklı olarak Luka anlatısında havarilerin uykuya daldığını aktarmış, Luka’nın bu pasajı İsa’nın Başkalaşımı sahnelerinde alt düzlemde uyumakta olan havarilerin tasvirini ortaya çıkarmıştır.

Celile’nin Tabor dağında gerçekleşen olayda, İsa ve iki yanında Eski Ahit Peygamberlerinden İlyas ve Musa ile beraber tasvir edilir. Havarileri Petrus, Yakup ve Yuhanna ise olaya tanıklık eden kişiler olarak verilirler. İsa, Kutsal bir ışık

huzmesi içinde beyaz kıyafetler ile tasvir edilir. Mandorla içindeki İsa, bir eliyle takdis ederken diğerinde Kutsal Yasa'nın yazılı olduğu bir rulo tutarken görülür (Tradigo,2004:125).

Yüzü ışık gibi parlayan İsa sahnenin merkezinde yer alır. Bu parlaklığı ilahî güçten gelmektedir (Meistermann, 1912). Bu nedenle ışık kaynağının sahnede nereden geldiği belirsizdir. Alt bölümlerde havariler, ışık huzmesine bakamadıkları için gözlerini kapatır veya yere kapanırlar. Ayrıca duydukları kutsal sesle dehşete düştükleri için yerde savrulur gibi tasvir edilmektedirler. Sahnenin ana bileşenleri oluşturan figürler dışında çok az da olsa bazı farklılıklar denenmiştir. İki bölünme ile sahnenin alt kısmında Sinoptik İncillerden art arda aktarılan iki öykü bir araya getirilmiş anlatımlar görülür.

Tabor dağı çoğu zaman ıssız bir yer olarak tasvir edilmiştir. Çorak bir alan gibi tasvir edildiğinde orayı aydınlatan tek şey İsa'nın kutsal ışığıdır. Ancak bazen Tabor, yeşil ve ağaçlı bir tepe şeklinde görülmektedir. Rönesans ile Tabor dağı Başkalaşım sahnesinde daha az görülmeye başlanmış onun yerine olay bulutların üzerinde veya cennet görünümlü bir yerde gerçekleşmiştir.

Kabul edilen 12 yortudan biri olan Başkalaşım 15. yüzyıl ile resim sanatında daha çok görünen bir tasvir olmuştur. Bu nedenle önceki örneklerde çok büyük farklılıklar görülmemektedir. 14. yüzyıl ile tarihlenen Menologion yazmasında Başkalaşım klasik anlatım ile karşımıza çıkmaktadır.

Aynı sahne yortu günü 6 Ağustos olduğu için 50versoda (s. 555,res. 102) tasvir edilmiştir.

Üslup: Sahnenin merkezinde Mandorla içinde ilahî ışık içinde, mavi-beyaz kıyafeti ile İsa yer almaktadır. Tabor dağında gerçekleşen bu olayda dağ İsa'nın ve peygamberlerin durduğu üç küçük tepe ile simgelenmiştir Keskin zirveler ile sonlanmış üç dağın zirvelerinde, iki yanda duran figürlerin peygamberlik görevleri göz önünde bulundurulursa, sahnenin solunda kalan Musa peygamber daha yaşlı tasvir edilirken, sağ tarafta yer alan İlyas daha genç tasvir edilmiştir. Peygamberlerin ikisi de İsa'ya dönük, elleri İsa'yı işaret etmekte ve onunla

konusuyormuş gibi tasvir edilmiştir. İsa bir eliyle takdis ederken diğer elinde Kutsal Yasa'nın yazılmış olduğu ruloyu tutmaktadır. Mandorla etrafında ışık huzmeleri sahnenin merkezinden dört bir yana dağılmıştır. Sahnenin alt düzleminde korkuya kapılmış olan, ışık huzmesine bakamayan havariler, yuvarlanırken tasvir edilmişlerdir. En sağda yer alan figür arkası dönük ve gözleri kapalı, ortada yer alan figür arkası dönük şekilde tasvir edilirken, en solda yer alan figür yükselen ve görünümü değişen İsa'ya dönük şekilde tasvir edilmiştir. Yukarıda bahsedildiği gibi İncil Yazarları bu olayı Havari Petrus'un anlattıkları üzerine kaleme almışlardır. Bu nedenle en solda düşerken tasvir edilen figür Havari Petrus'tur. Tabor dağı burada çorak ve sadece İsa ile peygamberlerin durduğu üç küçük tepeden ibaret olarak tasvir edilmiştir. Zarif hareket ve duruşların olduğu sahnede yüzlerde ifade pek görülmez. Aşağıda yer alan üç figürün düşerek yuvarlanıyor olmasına karşın hareket izleyici tarafından hissedilmemektedir. Daha mat renklerin kullandığı sahnede hâkim renk olarak mavi ve tonları kullanılmıştır. Kıyafette görülen çizgisel geometrik dökümler burada da görülmektedir.

Resim No: 11

Sayfa No: 4recto

Sahne Adı: İsa'nın Çarmıhtan İndirilmesi ve İsa'ya Ağıt

Yazıt: Sahnenin içinde: Ο ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ; Ο Epitafios; Kitabe (Mezar Kitabem). Çarmıhın üzerinde: ó βασιπιασδοξ (ó βασί (λεύς) τής δοξ(ης)); Ó Vasiléfs Tís Doxis; Krallık (Zafer Kral). Çarmıhın iki yanında: ΘΡΗΝΟΣ ; Thrinos; Feryat (Ağıt).

İkonografi: İsa'nın çarmıha gerildikten sonra, çarmıhtan indirilmesi ve İsa'ya ağıt sahnesi tek bir kompozisyonda toplanmıştır. Merkezde haçtan indirilen İsa, orta düzlemde bir örtü üzerinde baş kısmı annesi Meryem tarafından kucağa alınmış, yarı çıplak şekilde tasvir edilmiştir. Göğsünde, ellerinde ve ayaklarındaki yara izleri işkenceden kalan izlerdir. İsa'ya doğru eğilmiş olan Meryem, İsa'yı dizleri üstüne almış ve ona doğru eğilmiştir. Meryem durgun ama üzüntülü bir ifadeye sahiptir. Meryem'in hemen arkasında "Üç Kutsal Meryem" olarak bilinen 3 kutsal kadın

figürü vardır. Onlarda başlarını eğmiş, ortada yer alan figür ellerini havaya kaldırarak İsa'nın ölümü için ağıt yaktaktadır. En sonda kıvrık saçlarla tasvir edilen kadın figürü, İsa'nın havarilerinden biri olan Maria Magdalena olmalıdır. İsa'nın baş kısmında bulunan figür elini yüzüne koyup İsa'ya bakar durumdayken, ayakucunda yer alan figür ise ellerini iki yana açarak ağıda eşlik etmektedir. Başucundaki figür öğrencilerinden biri olan Nikodim, ayakucundaki figür ise İncil yazarı Yuhanna olmalıdır. Arkada yer alan figür ve önünde duran merdiven ise, İsa'nın çarmıhtan indirilişini ifade etmektedir. İsa'yı çarmıhtan indiren kişi İsa'nın öğrencilerinden Armatyalı Yusuf'tur. Sahnenin üst kısmında, hacin iki yanında yüzlerini elleriyle kapatmış iki melek uçmaktadır.

İsa'nın çilesi (Eng. Passion) ikonografide en çok resmedilen konuları içermektedir. İsa'nın Kudüs'e Girişi ile Mezara Konulması arasında İncil'de anlatılan (İsa'nın ele verilmesi, vali önünde yargılanması, çarmihini taşıması, çarmıha gerilmesi gibi) konuları içeren İsa'nın çilesinde en vurucu anlatımlar, Çarmıha gerilmesi ve sonrasında gelişen olayların aktarılmasında görülür.

İsa için yakılan ağıtı anlamlandırabilmek ve sahnede yer alan unsurları daha iyi kavrayabilmek için; İncil'de İsa'nın çarmıhtan indirilmesinden önce olan olaylar önemlidir. İncil yazıcıları İsa'nın çarmıhtan indirilmeden önce son nefesine yakın anları şöyle aktarmıştır: *“Daha sonra İsa, her şeyin artık tamamlandığını bilerek Kutsal Yazı yerine gelsin diye, “Susadım!” dedi. Orada ekşi şarap dolu bir kap vardı. Şaraba batırılmış bir sünger mercanköşk dalına takarak O'nun ağzına uzattılar. İsa şarabı tadınca, “Tamamlandı!” dedi ve başını eğerek ruhunu teslim etti. Yahudi yetkililer Pilatus'tan çarmıha gerilenlerin bacaklarının kırılmasını ve cesetlerin kaldırılmasını istediler. Hazırlık Günü olduğundan, cesetlerin Şabat Günü çarmıhta kalmasını istemiyorlardı. Çünkü o Şabat Günü büyük bayramdı. Bunun üzerine askerler gidip birinci adamın, sonra da İsa'yla birlikte çarmıha gerilen öteki adamın bacaklarını kırdılar. İsa'ya gelince O'nun ölmüş olduğunu gördüler. Bu yüzden bacaklarını kırmadılar. Ama askerlerden biri O'nun böğrünü mızrakla deldi. Böğründen hemen kan ve su aktı. Bunu gören adam tanıklık etmiştir ve tanıklığı doğrudur. Doğruyu söylediğini bilir. Siz de iman edesiniz diye tanıklık etmiştir. Bunlar, “O'nun bir tek kemiği kırılmayacak” diyen Kutsal Yazı'nın yerine gelmesi için oldu. Yine başka bir Yazı 'da, “Bedenini desteklerine bakacaklar”*

deniyor” (Yuhanna, 19:28). Yuhanna'nın bu anlatısı, sahnede görülen kova ve süngerin varlığına, böğründe bulunan yara izi gibi küçük ayrıntıların yanı sıra İsa'nın ruhunu teslim etikten sonra yaşanan olayları açıklığa kavuşturmuştur.

“Öğleyin on ikiden üçe kadar bütün ülkenin üzerine karanlık çöktü. Saat üçe doğru İsa yüksek sesle, “Eli, Eli, lema şevaktani?” yani, “Tanrım, Tanrım, beni neden terk ettin?” diye bağırdı. Orada duranlardan bazıları bunu işitince, “Bu adam İlyas'ı çağırıyor” dediler. İçlerinden biri hemen koşup bir sünger getirdi, ekşi şaraba batırıp bir kamışın ucuna takarak İsa'ya içirdi. Öbürleri ise, “Dur bakalım, İlyas gelip O'nu kurtaracak mı?” dediler. İsa, yüksek sesle bir kez daha bağırdı ve ruhunu teslim etti. O anda tapınaktaki perde yukarıdan aşağıya yırtılarak ikiye bölündü. Yer sarsıldı, kayalar yarıldı. Mezarlar açıldı, ölmüş olan birçok kutsal kişinin cesetleri dirildi. Bunlar mezarlarından çıkıp İsa'nın dirilişinden sonra kutsal kente girdiler ve birçok kimseye göründüler. İsa'yı bekleyen yüzbaşı ve beraberindeki askerler, depremi ve öbür olayları görünce dehşete kapıldılar, “Bu gerçekten Tanrı'nın Oğlu'ydu!” dediler. Orada, olup bitenleri uzaktan izleyen birçok kadın vardı. Bunlar, Celile'den İsa'nın ardından gelip O'na hizmet etmişlerdi. Aralarında Mecdelli Meryem, Yakup ile Yusuf'un annesi Meryem ve Zebedi oğullarının annesi de vardı” (Matta,27:45-56). Olayı daha çarpıcı ve dramatik şekilde aktarmış olan Matta sahnede bulunan figürlerin kimler olduğu konusuna açıklık getirmiştir.

“Öğleyin on ikiden üçe kadar bütün ülkenin üzerine karanlık çöktü. 34 Saat üçte İsa yüksek sesle, “Elohi, Elohi, lema şevaktani” yani, “Tanrım, Tanrım, beni neden terk ettin?” diye bağırdı. Orada duranlardan bazıları bunu işitince, “Bakın, İlyas'ı çağırıyor” dediler. Aralarından biri koşup bir süngeri ekşi şaraba batırdı, bir kamışın ucuna takarak İsa'ya içirdi. “Dur bakalım, İlyas gelip O'nu indirecek mi?” dedi. Ama İsa yüksek sesle bağırarak son nefesini verdi. O anda tapınaktaki perde yukarıdan aşağıya yırtılarak ikiye bölündü. İsa'nın karşısında duran yüzbaşı, O'nun bu şekilde son nefesini verdiğini görünce, “Bu adam gerçekten Tanrı'nın Oğlu'ydu” dedi” (Markos,15:33-41). Markos ise oluşan doğa olaylarından ve dirilen ölülerden bahsetmeden doğrudan olayın son anlarına odaklanmıştır.

“Öğleyin on iki sularında güneş karardı, üçe kadar bütün ülkenin üzerine karanlık çöktü. Tapınaktaki perde ortasından yırtıldı. İsa yüksek sesle, “Baba, ruhumu ellerine

bırakıyorum!” diye seslendi. Bunu söyledikten sonra son nefesini verdi. Olanları gören yüzbaşı, “Bu adam gerçekten doğru biriydi” diyerek Tanrı’yı yüceltmeye başladı. Olayı seyretmek için biriken halkın tümü olup bitenleri görünce göğüslerini döve döve geri döndüler. Ama İsa’nın bütün tanıdıkları ve Celile’den O’nun ardından gelen kadınlar uzakta durmuş, olanları seyrediyorlardı” (Luka,13:44-49). Fazla ayrıntıya yer vermeyen Luka İsa’nın çarmıha gerilişinin insanlar üzerinde yarattığı pişmanlık konusuna açıklık getirmiştir.

Dört İncil yazarının aktarmış olduğu olay ikonografinin ana konularından olan “İsa’nın Çarmıha Gerilmesi” sahnesinin tüm motiflerini vermişlerdir. Aynı zamanda diğer İncil yazarlarından daha geniş bilgiler veren Yuhanna, olayın gerçekleştiği günün “Şabat” günü olduğunu da belirtmiştir.

İsa’nın Gömülmesi ise İncil anlatıcılarına göre şöyle olmuştur: “Bundan sonra Aramatyalı Yusuf, İsa’nın cesedini kaldırmak için Pilatus’a başvurdu. Yusuf, İsa’nın öğrencisiydi, ama Yahudi yetkililerden korktuğundan bunu gizli tutuyordu. Pilatus izin verince, Yusuf gelip İsa’nın cesedini kaldırdı. Daha önce geceleyin İsa’nın yanına gelen Nikodim de otuz litre kadar karışık mür ve sarısabır özü alarak geldi. İkisi, İsa’nın cesedini alıp Yahudiler’in gömme geleneğine uygun olarak onu baharatla keten bezlere sardılar” (Yuhanna, 19:38-40)

“Akşama doğru Yusuf adında zengin bir Aramatyalı geldi. O da İsa’nın bir öğrencisiydi. Pilatus’a gidip İsa’nın cesedini istedi. Pilatus da cesedin ona verilmesini buyurdu. Yusuf cesedi aldı, temiz keten beze sardı, kayaya oyduğunu kendi yeni mezarına yatırdı. Mezarın girişine büyük bir taş yuvarlayıp oradan ayrıldı. Mecdelli Meryem ile öteki Meryem ise orada, mezarın karşısında oturuyorlardı” (Matta:27:57-61).

“O gün Hazırlık Günü, yani Şabat Günü’nden önceki gündü. Artık akşam oluyordu. Bu nedenle, Yüksek Kurul’un saygın bir üyesi olup Tanrı’nın Egemenliği’ni umutla bekleyen Aramatyalı Yusuf geldi, cesaretini toplayarak Pilatus’un huzuruna çıktı, İsa’nın cesedini istedi. Pilatus, İsa’nın bu kadar çabuk ölmüş olmasına şaşıtı. Yüzbaşığı çağırıp, “Öleli çok oldu mu?” diye sordu. Yüzbaşından durumu öğrenince Yusuf’a, cesedi alması için izin verdi. Yusuf keten bez satın aldı, cesedi çarmıhtan

indirip beze sardı, kayaya oyulmuş bir mezara yatırarak mezarın girişine bir taş yuvarladı. Mecdelli Meryem ile Yose'nin annesi Meryem, İsa'nın nereye konulduğunu gördüler” (Markos, 15:42-47).

“Yüksek Kurul üyelerinden Yusuf adında iyi ve doğru bir adam vardı. Bir Yahudi kenti olan Aramatya'dan olup Tanrı'nın Egemenliği'ni umutla bekleyen Yusuf, Kurul'un kararını ve eylemini onaylamamıştı. Pilatus'a gidip İsa'nın cesedini istedi.

Cesedi çarmıhtan indirip keten beze sardı, hiç kimsenin konulmadığı, kayaya oyulmuş bir mezara yatırdı. Hazırlık Günü'ydü ve Şabat Günü başlamak üzereydi” (Luka, 23:50-54).

Dört İncil yazarının da aktardığı gibi aslında İsa'nın çarmıhtan indirildiği anda Armatyalı Yusuf dışında orada bulunan başka kimse yoktur. Mecdelli Meryem (Maria Magdalena), Annesi Meryem ve diğer figürler, İsa'nın mezara konulduğu esnada sadece mezarın nerede olduğunu gördüklerinden bahsedilmiştir. Ancak yerlerin yerinden oynadığı, ölümlerin dirildiği, Kutsal İnsan, Mesih'in ölümünden sonra gerçekleşen çarmıhtan indirme olayı, dindar sanatçılar tarafından, İsa'nın bedeninin kimsesizmiş gibi sadece Armatyalı Yusuf tarafından indirildiğini tasvir edemezdi. Bu acı olay sanatçılar tarafından en dramatik ve vurucu haliyle tasvir edilebilmesi için İsa'nın Çarmıha gerildiği anda sahnede bulunan atribütler ile sonrasında olan atribütler tek bir sahnede kullanılmış, “İsa'nın Çarmıhtan indirilmesi” veya “Ölü İsa'ya Ağıt” sahnelerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

İsa'nın çarmıhtan indirilmesi veya İsa'ya ağıt sahnesinin birçok bileşenini, İncil anlatıları oluştursa da yukarıda bahsedildiği gibi İncil yazarlarının bahsetmediği olayların resmedilmesi Nicodemus 'un anlatımlarıyla şekillenmiştir. Sahne'de ölü İsa, Meryem ve Çarmıh temel bileşenleri oluşturur. İsa'nın çarmıhtan indirilmesi ve İsa'ya ağıt olayları çoğu zaman ayrı ayrı tasvir edilmektedir. Ancak iki olayında beraber verildiği tasvir sayısı da oldukça çoktur. İki sahnenin birleştiği noktalarda, sahneye eşlik eden figür sayısı da artmaktadır. İsa'yı çarmıhtan indiren Armatyalı Yusuf ve Nicodemus ile İsa'ya ağıt yakan Yuhanna, Maria Magdalene ve bazı izleyicilerde sahneye katılmaktadır.

İsa'nın çarmıhtan indirilmesi ve İsa'ya ağıt Nicodemus'un İncilinden esinlendiği için uzun bir süre Nicodemus'ta sahnede tasvir edilmiştir (Tradigo,2004:139) Nicodemus'un yer aldığı tasvirlerde Armatyalı Yusuf, İsa'nın bedenini taşıırken, Nicodemus İsa'nın ayaklarındaki çivileri sökerken betimlenmiştir. Ancak bu tasvir 14. yüzyıldan itibaren terkedilmiştir (Tükel ve Arsal, 2014:166).

Sahnede önemli üç kadın figürü görülür, İsa'nın ölüm sahnesinde yer alan bu üç kadın figürün varlığı, doğum sahnesinde haber verilmiştir. Doğum sahnesinde yer alan üç melek, İsa'nın ölümünde bulunacak üç kadını ifade etmektedir. En önemli figür olan Meryem, ağıt sahnesinde çoğu zaman İsa'yı dizleri üstüne yatırmıştır.

Ancak bazı tasvirlerde İsa, ölümler için hazırlanmış olan bir mermer üzerinde görülmektedir. Meryem, İsa'nın yüzüne doğru eğilmiş şekilde veya onu öperken tasvir edilir. Hemen yanında yer alan diğer kadınlar ise bu ağıda eşlik eder. İsa'nın havarilerinden biri olan Maria Magdelene, Meryem'in hemen yanında durur ve genelde iki elini havaya kaldırmış şekilde tasvir edilir (Tradigo,2004:140).

Aralarında Maria Magdelene, küçük Yakup ile Yose'nin annesi Meryem ve Salome'nin olduğu figürler her ne kadar İsa'nın başı ucunda tasvir edilse de bazı tasvirlerde olup bitenleri uzaktan izleyen figürler olarak karşımıza çıkmaktadır. Sahnede İsa'ya ağıt yakan sadece insanlar değildir. Melekler gökyüzünde spiraller çizerek veya delice uçarak bu ölüm karşısında acı çekercesine tasvir edilirler. Bu melekler küçük cennet melekleri olabildiği gibi, dört baş melek veya serafim melekleri olabilmektedir.

Sahnenin en önemli nesnesi İsa'nın çarmıhı olmuştur. Çarmıh, resmin yapıldığı dönem, yer, atölye gibi birçok faktörden etkilenmiş bu nedenle farklı hac şekilleri tasvirlerde sıkça görülmüştür. Çarmıhın üstünde çoğu zaman "INRI" (*Lat. Jesus Nazarenus Rex Judaeorum, Gr. Ο Ιησούς από τη Ναζαρέτ, ο βασιλιάς των Ιουδαίων, İbr. gnE ישוע מנצרת מלך היהודים. Jesus of Nazareth, King of the Jews, Tr. Yahudilerin Kralı, Nasıra'lı İsa*) yazısı görülür. Bu yazının kaynağını İncil pasajları oluşturmuştur. Dört İncil yazarının bahsettiği yazının kaynağı şöyle aktarılmıştır:

“Pilatus bir de yafta yazıp çarmıhın üzerine astırdı. Yaftada şöyle yazılıydı: NASIRALI İSA - YAHUDİLER’İN KRALI. İsa’nın çarmıha gerildiği yer kente yakındı. Böylece İbranice, Latince ve Grekçe yazılan bu yaftayı Yahudiler’in birçoğu okudu” (Yuhanna,19:19-20).

“Sonra oturup yanında nöbet tuttular. Başının üzerine, BU, YAHUDİLER’İN KRALI İSA’DIR diye yazan bir suç yaftası astılar” (Matta,27:36-37).

*“Üzerindeki suç yaftasında, YAHUDİLER’İN KRALI diye yazılıydı” (Markos,15:26).
“Başının üzerinde şu yafta vardı: YAHUDİLER’İN KRALI BUDUR” (Luka,23:38).*

İsa’nın çarmıha gerildiği Golgota tepesi küçük bir tepe olarak tasvir edilir. Aynı zamanda “ölüm tepesi, kuru kafa tepesi” olarak bilinen Golgota bu nedenle çoğu zaman, çorak, kentten uzak veya bir kuru kafa ile soyutlanarak betimlenebilmektedir. Golgota tepesinin bu tasviri İncil yazıcılarının anlatımıyla oluşmuştur.

“İsa’yı Golgota, yani Kafatası denilen yere götürdüler (Markos,15:22) , “Askerler İsa’yı alıp götürdüler. İsa çarmıhını kendisi taşıyıp Kafatası –İbranice’de Golgota–denilen yere çıktı” (Yuhanna,19:17), “Golgota, yani Kafatası denilen yere vardıklarında içmesi için İsa’ya ödle karışık şarap verdiler” (Matta,27:33-34), “Kafatası denilen yere vardıklarında İsa’yı, biri sağında öbürü solunda olmak üzere, iki suçluyla birlikte çarmıha gerdiler” (Luka, 23:33). Golgota tepesi çok az tasvirde yeşil bir alan olarak betimlenmiştir.

İsa’ya ağıt sahnesi bu el yazmasında bahsi geçen birçok atribütü içermektedir. Ancak bazı farklılar dikkat çekmektedir. Sahnede çarmıhta olması beklenen “INRI” yazısı yerine sırasıyla “Ο ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ” (Mezar Kitabem, Kitabe), “ὀβασίτιασδοξ” (Krallık?), “ΘΡΗΝΟΣ” (Ağıt) yazmaktadır. Aynı zamanda Golgota tepesini tanımlayacak hiçbir atribüt sahnede yer almaz. Çoğu zaman uzun saçları ile tanımlanan Maria Magdalene burada başı kapalı şekilde tasvir edildiğinden saçlarının özelliği görülmektedir. Ancak en sağda duran kadın figürü ise Maria Magdalene’ye atfedilmiş uzun saçları ile tasvir edilmiştir. Bu nedenle tasvirde kesin olarak hangi figürün Maria Magdalene olduğu belli değildir.

Üslup: Dramatik bir olayın işlendiği bu sahnede olay zeminle bütünleştirilmiş ve fon olarak kullanılan mor renkteki dağın önünde gerçekleşmektedir. Damarlı mermer görünümüne sahip bir birim üzerinde elleri ve ayakları birleştirilmiş İsa, uzun ve kıvrıkcık saçıyla, yarı çıplak şekilde verilmiştir. Sahnede yer alan erkek figürler farklı yaş gruplarında, kadınlar ise farklı karakterlerde tasvir edilmiştir. Ağıt olayının aktarıldığı tasvirde anlatımda duygular çok az hissedilir, ağıt çatık kaşlı figürler, durgun ifadeleri ve hareketleri aracılığıyla izleyiciye aktarılmıştır. Figürlerin başlarını eğmeleri, ellerini kaldırıp ağıt yakmaları sahnedeki konunun temel hareketleridir. İsa'nın çıplak bedeni vaftiz sahnesinde olduğu gibi çizgiler ile belirlenmiş, kasları geometrik şekilde verilmiştir. Sahnede kullanılan renkler, mavi, yeşil, mor, siyah, pembe, kırmızı ve turuncu gibi çok çeşitlidir. Ancak mat renkte verilen arka plan ve zemin sahneye hâkimdir.

Resim No: 12

Sayfa No: 4verso

Sahne Adı: Diriltme (İsa'nın Cehenneme İnişi, Anastasis)

Yazıt: Sahnenin içinde: H αΝασΤαϋς ; Ι αΝασΤαΙς ; Anastasis. İsa'nın iki yanında: T C X C, İsa'nın Monogramı

İkonografi: Apokrif İncil'de işlenen bir konu olan Anastasis sahnesi, İsa'nın öldükten sonra Cehenneme giderek, vaftiz edilmemiş olan Adem ve Havva'yı alıp göklere çıkarır. Sahnenin merkezinde İsa mandorla içinde, Hades'in kapıları üzerinde altın sarısı hymation ile Adem'i Cehennemden çekerken tasvir edilmiştir. Bir elinde Hıristiyanlığın zaferini simgeleyen hac tutarken diğer eliyle dizleri üstüne çökmüş Adem'i tutmaktadır. Adem, lahit gibi bir düzlemin üzerinde durmakta, bir eli göklere açılmışken diğer elini İsa tutmaktadır. Adem'i elinden tutarak çekerken, Havva bu tasvirde alışık olunmadık şekilde Adem'in arkasında ayakta durmaktadır. Dizleri üstüne çökmüş olan Adem, sol kolunu İsa'ya doğru kaldırmaktadır. Ancak İsa,

Adem'in sağ kolunu tutmaktadır. Adem'in kıyafeti kahverenginin tonu iken, İsa'nın tuttuğu kolun kıyafet rengi ise mavidir. Bu koyu renkli kıyafetler, karanlıklar ülkesi olan Cehennemde tasvir edilmiş olan Adem'in, uzanan kolundaki kıyafetin mavi rengine dönmesi, İsa'nın ilahı gücünün ona ulaştığını simgelemektedir. İsa'nın bulunduğu düzlem Cehennem kapılarıdır ve İsa'nın ayakları altında tek parça halinde yer almaktadır. Kısmen tahrip olmuş sayfanın alt kısmında kapıdan ayrılmış olan kilit parçaları seçilmektedir. Kilit parçalarının etrafa saçılması İsa'nın Hades 'in kapılarını değil kilidini kırdığını gösterdiği için, kapı İsa'nın ayakları altında tek parça halinde tasvir edilmiştir. Çoğu zaman herhangi bir görüntü ile kişiselleştirilen Hades figürü sahnede tasvir edilmemiştir. İsa'nın hemen arkasında taç giymiş iki figür birbirlerine bakmakta ve ellerini İsa'ya doğru uzatarak, doğru yolun İsa olduğunu anlatan Süleyman ve Davut peygamberler yer almaktadır. Onların hemen arkasında ise Vaftizci Yahya yer alır. Menologion'da yer alan Anastasis sahnesi birçok atribütü içerdiği gibi farklı yorumlamalarda içermektedir.

Ortodoks Kilisesinin 12 büyük yortusundan biri olan Anastasis İncil yazarlarının anlatmadığı, bu nedenle erken dönemlerde çok tasvir edilmeyen bir mucizedir. Anastasis sahnesinin sanatta betimlenmesi VI. Ekümenik Konsil (680-681) ve Trullo Konsili (692) ile yakından ilişkilidir. Ancak Anastasis sahnesinin duvar resimlerinde bilinen çok daha erken örnekleri bulunmaktadır (Akyürek,1995:101). Nicodemus İncili'nde (*Acta Pilati*) yazılanların referans alındığı sahne çok çarpıcı bir konuyu ele almaktadır (Cömert,2008:234). İlerleyen yüzyıllarda sahnenin anlatımını oluşturan diğer kaynaklar ise "Altın Efsane" ve Dante'nin "İlahi Komedyası" olmuştur (Tükel ve Aral,2014:172).

İsa'nın Cehenneme iniş nedenini İncil mektuplarında şöyle anlatılmıştır: *"Oysa Mesih, ölmüş olanların ilk örneği olarak ölümden dirilmiştir. Ölüm bir insan aracılığıyla geldiğine göre, ölümden diriliş de bir insan aracılığıyla gelir. Herkes nasıl Adem de ölüyorsa, herkes Mesih'te yaşama kavuşacak. Her biri sırası gelince dirilecek: İlk örnek olarak Mesih, sonra Mesih'in gelişinde Mesih'e ait olanlar. Bundan sonra Mesih her yönetimi, her hükümlerini, her gücü ortadan kaldırıp egemenliği Baba Tanrı'ya teslim ettiği zaman son gelmiş olacak. Çünkü Tanrı bütün düşmanlarını ayakları altına serinceye dek O'nun egemenlik sürmesi gerekir. Ortadan kaldırılacak son düşman ölümdür. Çünkü, "Tanrı her şeyi Mesih'in ayakları*

altına sererek O'na bağımlı kıldı. ” “Her şey O'na bağımlı kılındı” sözünün, her şeyi Mesih'e bağımlı kılan Tanrı'yu içermediği açıktır. Her şey Oğul'a bağımlı kılınca, Oğul da her şeyi kendisine bağımlı kılan Tanrı'ya bağımlı olacaktır. Öyle ki, Tanrı her şeyde her şey olsun (Korintliler, 15:20-28).

“Diriliş yoksa ölümler için vaftiz edilenler ne olacak? Ölümler gerçekten dirilmeyecekse, insanlar neden ölümler için vaftiz ediliyorlar? Biz de neden her saat kendimizi tehlikeye atıyoruz? Kardeşler, sizinle ilgili olarak Rabbimiz Mesih İsa'da sahip olduğum övüncün hakkı için her gün ölüyorum” (Korintliler, 15:29-31).

“Şimdi bu “çıktı” sözcüğü, Mesih önce aşağılara, yeryüzüne indi demek değil de nedir? İnen de O'dur, her şeyi doldurmak üzere bütün göklerin çok üstüne çıkan da O'dur”(Efeslilere Mektup, 4:9-10).

Sadece İncil mektuplarında değil aynı zamanda Yahudi peygamberlerde kitaplarında İsa'nın diriltmesine yer vermiştir. *“İki gün sonra bizi diriltecek, Üçüncü gün ayağa kaldıracak, Huzurunda yaşayalım diye ” (Hoşea, 6:2).*

İncil anlatıları ile netlik kazanmayan sahenin bilinen erken örnekleri arasında 13. yüzyıla ait *Roma S. Maria Antiqua* tasvirleri yer almaktadır. Çok daha erken dönemlerde tasvir edilen birçok mucizenin yanında Anastasis sahnesinin tasvir edilmemiş olması; Anastasis sahnesinin yukarıda bahsedildiği gibi İnciller ile aktarılmamış olması ve Nicodemus İncili'nin apokrif olmasının büyük etkisi vardır. Çünkü sanatçılar teolojik olarak netliğe kavuşmamış konuları tasvir etmekten kaçınmışlardır (Akyürek, 1995:100). Ancak 10. yüzyıla birlikte tarihte geçmiş bir olayı öyküleyen Anastasis ikonografisi yeni bir boyut kazanmış ve Litürjik takvimlerde yerini alarak Kilisenin tanıdığı en büyük yortu olan Paskalya (Easter) yortusunun imgesi haline gelmiştir. Böylelikle hem anıtsal resimlerde, hem de el yazması resimlerinde bu sahne Paskalya yortusu için resimsel bir referans olarak kullanılmıştır (Akyürek, 1995:101-102).

Batı sanatında Anastasis öyküsünün betimlenme şekilleri, coğrafya, dönem ve dini bakış açıları gibi önemli faktörler nedeniyle oldukça farklı tarzlarda karşımıza çıkabilmektedir. Yortunun ana teması olan; İsa'nın Adem'i ve bütün hapsolmuş

ruhları kurtarma anı, betimlemelerin çoğunda temel bir kompozisyon şeması oluşturur. İsa ve Adem'in duruşları neredeyse tüm tasvirlerde aynı karaktere sahiptir. Ancak vaftiz olmayanların ruhlarının hapsediği yer konusunda yani Cehennem farklı şekillerde betimlemeleri ortaya çıkmıştır. Bu durumun başlıca nedeni ise öyküde geçen ve Antikite etkili yer altı ya da Hades yerine, Cehennem ve Limbo (Lat. *Limbus*) yani Araf kavramının kullanılmaya başlanmasıdır. Çünkü Dante'nin İlahi Komedya'sı referans alınmış ve Anastasis sahnesi 14. yüzyılda yeniden düzenlenmiştir (Tükel ve Aral, 2014:172)

Sahnenin ana figürü Cehenneme inen İsa ve dirilişi simgeleyen flaması, Cehennem kapıları ve Cehennemden çıkartılan Adem ve Havva'dır. Sahneye aynı zamanda bir figür olarak Hades, olaylara şahitlik eden Eski Ahit Peygamberleri, Vaftizci Yahya, melekler ve bazen de izleyiciler eşlik edebilmektedir.

İsa, heybetli ve güçlü duruşuyla sahnenin merkezinde elinde flama ile yer almaktadır. Bu flamanın üzerinde bir hac işareti ya da Latince "*Ecce agnus Dei*" (İşte Tanrı'nın kuzusu) yazısı vardır. İsa'nın elindeki Flama sembolü aynı zamanda İncil'i dış ülkelerde yayan asker azizlerin işaretidir (Cömert,2008:135). İsa, Bir eliyle Adem'i veya her iki eliyle Adem'i ve Havva'yı tutup mezardan kaldırırken veya çıkartırken betimlenmiştir. Ancak kimi örneklerde ise ne Adem'in ne Havva'nın kolundan tutmamaktadır. Bazı sahnelerde İsa bir mandorla içinde tasvir edilmiştir. İsa'nın aydınlık içinde tasvir edilmesinin nedeni, hem onun kutsallığını hem de yer altına (Hades'e) getirdiği aydınlığı anlatmaktır (Akyürek, 1995:103).

Cehennemden çıkartılan figürler Adem ile Havva kimi zaman aynı anda İsa tarafından mezardan çıkartılırken bazen arka arkaya çıkarılacak gibi tasvir edilmişlerdir. İkisi yan yana veya arka arkaya tasvir edildiği gibi, ikisi İsa'nın iki yanında yer alabilmektedir. Ancak Havva erken dönem eserlerinde görülmez, Havva'nın tasvire katılması daha geç dönemlerde olmuştur (Kartsonis,1986:70).

Hades kimi zaman bir figür olarak tasvir edildiği gibi soyutlanarak birçok farklı şekilde tasvir edilmiştir. Cehennem kapıları etrafında duran Hades, İsa'nın daima ayakları altındaki bir seviyede tasvir edilmiştir. İsa'nın üzerinde durduğu düzlem çoğu zaman Cehennem kapıları olup, Hades'in kırılan kapıları İsa'nın gücünü

ortaya koymaktadır. Çünkü ölmüş olan insanların tutsak olarak tutuldukları Hades'in vatani, çok eski devirlerden beri hep sağlam duvarları ve aşılmaz kapıları olan bir hapisane olarak görülmekteydi. Bu olay sadece Hades'in tahrip edilmesi değil, aynı zamanda İsa'nın ölüm üzerinde bir zaferidir (Akyürek,1995:108).

Sahnedeki Eski Ahit peygamberlerinden Süleyman ve Davut ile Vaftizci Yahya çoğu zaman aynı düzlemde, zengin kıyafetlerde veya krallık tacı ile tasvir edilirler. Tasvirlerde daha az görülen diğer önemli figürler meleklerdir. Melekler üst düzlemde bir hac tutarken tasvir edildikleri gibi, alt düzlemde Hades ile aynı düzlemde de tasvir edilebilmektedirler. Çok az örnekte iki yerde görülürler. Bazen olaya tanıklık eden izleyiciler tasvirde yer alabilmektedir (Tradigo,2004:144)

Üslup: İki tepe arasında ve önünde gerçekleşen olay vurucu şekilde verilmiştir. Sahnenin merkezinde yer alan İsa, saf bir güzellik ile tasvir edilerek asaleti ve ruhani güzelliği zarif hareketleri ile birlikte verilmiştir. Hareketin yoğun olduğu sahne, bundan önceki hareketli tasvirlerle göre daha canlıdır. İsa'nın uçuşan pelerini, Davut ve Süleyman'ın konuşurken ki halleri ve Adem'in yakarışı nispeten sahneye hareketlilik katmıştır. İsa'nın uçuşan pelerini, olayın kuvvetle ve hızlıca gerçekleştiğini göstererek İsa'nın gücüne gönderme yapmaktadır. Ancak İsa'nın Adem'i Cehennemden çıkartışı güç gerektiren bir durum iken, İsa burada oldukça sakin ve rahat görülmektedir. İzleyicilerin yüzleri oldukça dikkat çekicidir. Birbirinden farklı simalar ile tasvir edilen figürlerin kendine özgü bir yapıları vardır. Ayrıca ellerini İsa'ya doğru uzatan figürler hareket halinde olduklarını göstermektedir. Figürlerin kıyafetlerinden de anlaşılacağı üzere, kıyafet dökümleri çizgilerle verilmiş, geometrik çizgiler kendini göstermiştir. Sahnenin sol arka düzleminde, çok az tasvirde görünen Süleyman ve Davut peygamberler, zengin kıyafetler içinde ve krallık tacı ile tasvir edilmişlerdir. Sahnedeki Hades'in Cehennemi bir kapı, anahtarlar, lahit ve iki tepe ile simgelenmiştir. Sahnedeki kullanılan renkler çok çeşitli olup, yeşil, mor, mavi, kırmızı, siyah ve kahverengi ile beyaz renkte aydınlatmalar yapılmıştır.

Resim No: 13

Sayfa No: 5recto

Sahne Adı: İsa'nın Göğe Yükselmesi (Analipsis)

Yazıt: İsa'nın iki yanında: T C X C, İsa'nın Monogramı. Sahnenin içinde: H'αNάΛοι
Ψις ; İ aNáLiPsis ; İsa'nın Göğe Yükselişi

İkonografi: İsa'nın öldükten sonra üçüncü gün göğe yükselip, Tanrı'nın yanında yerini aldığı olayın anlatıldığı sahnenin merkezinde, bir minderin üstünde *Orans* pozisyonunda Meryem yer almaktadır. Meryem bu hareketiyle insanlık için Tanrı'dan af dilemektedir. Meryem'in iki yanında melekler yer almaktadır. Sahnenin alt düzleminde, İsa'nın on iki havarisi sahnenin iki yanında altışarlı grup halinde tasvir edilmiştir. Hepsinin yüzü yukarı bakarken sadece bir figür ağaçlar arkasında, sahnenin sağında göklerde gerçekleşen olaya arkası dönük şekilde tasvir edilmiştir. Bu kişi İsa'yı ele veren Yahuda olmalıdır. Sahnenin temel konusu olan

İsa'nın göğe yükselişi, iki melek eşliğinde olmaktadır. Sayfanın ortasında, iki melek tarafından taşınan bir mandorla içinde İsa oturur pozisyonda tasvir edilmiştir. Bir elinde rulo kâğıtlar varken, bir eliyle Takdis yapmaktadır.

12 yortudan birini oluşturan sahne İsa'nın havarilerine görüldükten sonra göğe yükselmesini, Baba'ya dönüşünü anlatan bir olaydır. İsa'nın havarilerine görünüşü İncillerde yer alan anlatımlar ile şekillenmiştir. Ancak farklı şekillerdeki anlatımlar farklı tasvirlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. İsa'nın göğe yükselişi havarilerine görüldükten sonra gerçekleşen bir olaydır. Ancak burada iki olay aynı tasvirde sahnelenmiştir.

İsa'nın öğrencilerine görünmesi Kitab-ı Mukaddes'te şu şekillerde aktarılmıştır. *"Bunları anlatırlarken İsa gelip aralarında durdu. Onlara, "Size esenlik olsun!" dedi. Ürktüler, bir hayalet gördüklerini sanarak korkuya kapıldılar. İsa onlara, "Neden telaşlanıyorsunuz? Neden kuşklar doğuyor içinizde?" dedi. "Ellerime, ayaklarıma bakın; işte benim! Dokunun da görün. Hayaletin eti kemiği olmaz, ama görüyorsunuz, benim var. Bunu söyledikten sonra onlara ellerini ve ayaklarını gösterdi. Sevinçten hâlâ inanamayan, şaşkınlık içindeki öğrencilerine, "Sizde yiyecek bir şey var mı?" diye sordu. Kendisine bir parça kızarmış balık verdiler. İsa onu alıp gözlerinin önünde yedi" (Luka,24:36-43).* Luka'nın anlatısında İsa'nın gelişine inananmayan havariler ve İsa'nın yapmış olduğu açıklamalar yer almaktadır.

"İsa daha sonra, sofrada otururlarken Onbirler'e görüldü. Onları imansızlıklarından ve yüreklerinin duygusuzluğundan ötürü azarladı. Çünkü kendisini diri görenlere inanamışlardı" (Markos,16:14). Markos çoğu pasajında olduğu gibi sade bir ifadeyle sadece İsa'nın on birlere (havariler) görüldüğünü belirtmiştir.

"Haftanın o ilk günü akşam olunca, öğrencilerin Yahudi yetkililerden korkusu nedeniyle buldukları yerin kapıları kapalıyken İsa geldi, ortalarında durup, "Size esenlik olsun!" dedi. Bunu söyledikten sonra onlara ellerini ve böğrünü gösterdi. Öğrenciler Rab'bi görünce sevindiler"(Yuhanna,20:19-20) Yuhanna'nın anlatısı da Markos gibi kısa ancak açıklayıcı niteliktedir.

“Elçiler bir araya geldiklerinde İsa’ya şunu sordular: “Ya Rab, İsrail’e egemenliği şimdi mi geri vereceksin?” İsa onlara, “Baba’nın kendi yetkisiyle belirlemiş olduğu zamanları ve tarihleri bilmenize gerek yok” karşılığını verdi. “Ama Kutsal Ruh üzerinize inince güç alacaksınız. Yeruşalim’de, bütün Yahudiye ve Samiriye’de ve dünyanın dört bucağında benim tanıklarım olacaksınız. İsa bunları söyledikten sonra, onların gözleri önünde yukarı alındı” (Habercilerin İşleri,1:6-9). Habercilerin anlatısı İncil yazarlarından farklı olarak İsa’nın on birlere nasıl görüldüğü ve görüldüğü andan bahsetmemekte, doğrudan İsa’nın öğrencilerine öğütlerini aktararak göğe yükseldiği bilgisini vermektedir.

Öğrencilerine görünüp önemli nasihatler verdikten sonra İsa göklere alınmıştır ve İncil Yazarları, İsa’nın göğe yükselişini farklı şekillerde aktarmıştır: *“İsa onları kentin dışına, Beytanya’nın yakınlarına kadar götürdü. Ellerini kaldırarak onları kutsadı. Ve onları kutsarken yanlarından ayırdı, göğe alındı. Öğrencileri O’na tapındılar ve büyük sevinç içinde Yeruşalim’e döndüler. Sürekli tapınakta bulunuyor, Tanrı’yu övüyorlardı (Luka,24:50-53) Luka anlatısında Beytanya diyerek olayın gerçekleştiği bölgeyi açıklığa kavuşturmuştur.*

“İsa bunları söyledikten sonra, onların gözleri önünde yukarı alındı. Bir bulut O’nu alıp gözlerinin önünden uzaklaştırdı. İsa giderken onlar gözlerini göğe dikmiş bakıyorlardı. Tam o sırada, beyaz giysiler içinde iki adam yanlarında belirdi “Ey Celileliler, neden göğe bakıp duruyorsunuz?” diye sordular. “Aranızdan göğe alınan İsa, göğe çıktığını nasıl gördünüzse, aynı şekilde geri gelecektir” (Habercilerin İşleri,1:6-11). Kitab-ı Mukaddes’in bu pasajı tasvirlerde yukarı doğru şaşkınlıkla bakan havarilerin varlığına açıklık getirmektedir.

“Rab İsa, onlara bu sözleri söyledikten sonra göğe alındı ve Tanrı’nın sağında oturdu. Öğrencileri de gidip Tanrı sözünü her yere yaydılar. Rab onlarla birlikte çalışıyor, görülen belirtilerle sözünü doğruluyordu” (Markos,16:19-20). Markos ruhaniyeti daha yüksek olan ama kısa anlatısında; İsa’nın Tanrı’nın sağına oturduğu ifadesi, İsa’nın ruhani gücüne güç katmakla birlikte oturur şekilde tasvir edilen İsa figürünün kaynağını da oluşturmaktadır.

İncil yazarlarının aktardıkları, Zeytin Dağı'nda gerçekleşen olayda, İsa havarilerinin gözleri önünde göğe yükselmiştir. Tasvirlerde üst düzlemde yer alan İsa, Cennet'i yani ruhaniyeti ifade ederken, alt düzlemde yer alan havariler ise yeryüzünü yani dünyevi hayatı ifade etmektedir (Tükel ve Arsal,2014:171).

Mesih on birlere görünmeden önce Meryem'e (Maria Magdalena) görünmüştür (Markos,16:9-11; Matta,28,9-10; Yuhanna,20:11-18). İlerleyen sayfalarda açıklanmış olan bu sahne, İncil'de geçen olaylardan biri olup ikonografide önemli bir yere sahiptir.

Tasvirlerde temel anlatımda göğe yükselen İsa ve alt düzlemde duran havariler yer alır. İsa çoğu zaman bir mandorla içinde, bir elinde rulo tutarken diğer eliyle takdis yaparken etrafında melekler ile görünür. İsa bazen ayakta bazen de oturur vaziyette görülür. İsa'nın etrafında yer alan melekler, İsa'yı çevreleyen mandorlayı taşıırken tasvir edilir (Tradigo,2004:150). Çok az örnekte ise melekler yerine eski ahit peygamberleri veya kalabalık bir grup iki yanında yer almaktadır. İsa'nın elinde tuttuğu rulo ise Eski Antlaşmayı simgelemektedir. Rulonun varlığı Yaratılış kitabında haber edilmiştir. *"Tanrı şöyle sürdürdü konuşmasını: "Sizinle ve bütün canlılarla kuşaklar boyu sonsuza dek sürecek antlaşmamın belirtisi şu olacak: Yayımı bulutlara yerleştireceğim ve bu, yeryüzüyle aramdaki antlaşmanın belirtisi olacak. Yeryüzüne ne zaman bulut göndersem, yayım bulutların arasında ne zaman görünse, sizinle ve bütün canlı varlıklarla yaptığım antlaşmayı anımsayacağım: Canlıları yok edecek bir tufan bir daha olmayacak. Ne zaman bulutlarda yay görünse, ona bakıp yeryüzünde yaşayan bütün canlılarla yaptığım sonsuza dek geçerli antlaşmayı anımsayacağım"* (Yaratılış,9:12:16). Ayrıca; *"O tomarı açmaya, mühürlerini çözmeye lâyıktır"* (Vahiyler,5:2) diye bahsedilerek elinde tasvir edilen ruloya açıklık getirmiştir.

Alt düzlemde merkezde kendisiyle bütünleşmiş duruşu olan, orans pozisyonunda Meryem yer alır (Hasset,1911). Ancak İsa'nın havarilerine son kez görüldüğünde Meryem'in orada olduğuna dair bir bilgiye İncil'de yer verilmemiştir. Bu anlatım muhtemelen Meryem'in, İsa'nın mezarını ziyarete gittiği zaman, İsa'nın dirildiği haberinin ilk olarak ona verilmiş olmasına gönderme yapmaktadır. Meryem bazen meleklerin arasında yer alırken, bazen de ağıt sahnesinde bulunan diğer iki kadın

figür ile tasvir edilir. Meryem'in sahnede resmedilmesi bağlantısı İncil yazarlarının şu anlatımlarından sağlanmaktadır. Aynı anlatım ile bazı sahnelerde görünen diğer kadın figürleri de açıklamaktadır.

“Şabat Günü geçince, Mecdelli Meryem, Yakup’un annesi Meryem ve Salome gidip İsa’nın cesedine sürmek üzere baharat satın aldılar. Haftanın ilk günü sabah çok erkenden, güneşin doğuşuyla birlikte mezara gittiler” (Markos,16:1-2).

“Haftanın ilk günü erkenden, ortalık daha karanlıkken Mecdelli Meryem mezara gitti” (Yuhanna,20:1).

“Şabat Günü’nü izleyen haftanın ilk günü, tan yeri ağarırken, Mecdelli Meryem ile öbür Meryem mezarı görmeye gittiler” (Matta,20:1).

“Kadınlar haftanın ilk günü, sabah çok erkenden, hazırlamış oldukları baharatı alıp mezara gittiler. ” “Mezardan dönüp bütün bunları Onbirler’e ve ötekilerin hepsine bildirdiler. Bunları elçilere anlatanlar, Mecdelli Meryem, Yohanna, Yakup’un annesi Meryem ve bunlarla birlikte bulunan öbür kadınlardı” (Luka,24:1,9-10).

Meryem'in iki yanında havariler altışarlı grup halinde yer alır. İsa'ya ihanet eden Yahuda ise bu tasvirde yer almaz veya olaydan izole şekilde verilir. Onun yerine daha sonra havari olarak seçilen Matthias resme katılır. *“Ardından bu iki kişiye kura çektiler; kura Mattiya’ya düştü. Böylelikle Mattiya on bir elçiye katıldı” (Habercilerin işleri, 1:26).* Havarilerin bazıları göğe bakar veya ellerini göğe uzatırlar (Habercilerin işleri, 1:11-12).

Göğe yükseliş sahnesinin gerçekleştiği Zeytin Dağı, çoğu zaman iki Zeytin ağacı ile tanımlanır. Ancak bazı sahnelerde göğe yükseliş bulutlar üzerinde tasvir edilmiştir. Bu değişim daha geç dönemlerde karşımıza çıkmaktadır. Barok sanatının etkisiyle mandorla motifinin ortadan kalktığı, İsa'nın, dirilişi simgeleyen beyaz giysileri içinde resmedildiği, yeryüzü ve gökyüzü ayrımının karanlık-aydınlık karşıtlığı ile vurgulanmış, klasik şema çözülmeye başlamış, söz konusu tema göksel bir sahneye dönüşmüştür (Tükel ve Aral,2014:172).

İncil anlatımıyla şekillenmiş İsa'nın göğe yükseliş hikayesi 14. yüzyılla tarihlendirilmiş bu el yazmasında sade bir anlatımla aktarılmıştır. Ancak sahnede yer alan melekler çoğu zaman iki baş melek veya cennet melekleri olarak tasvir edilmiştir. Bu yazmada ise dört baş melek tasvirde yer almıştır. İki İsa'nın yanında iken, ikisi Meryem'in yanında yer almaktadır. Baş meleklerin varlığı sahnenin önemini ve ruhaniyetini vurgulamak ve artırmak adına önemli figürler olmuştur. Aynı zamanda hem İsa'nın hem Meryem'in yanında oluşları, Meryem'in en az İsa kadar önemli ve kutsal olduğunu ifade etmektedir

Üslup: Beytanya dağında gerçekleşen olayda dağ tek parça halinde ve iki ağaç ile betimlenmiştir. Zeytin Dağı arka düzlemde iki zeytin ağacı ile tanımlanmış ve fonda kullanılan tepe ile zemin bütünleşmiştir. Tasvirde Meryem havarilerin ortasında bir minder üzerinde yer alır. Bu farklılık, Meryem'in havarilerden daha kutsal ve daha önemli biri olduğunu ifade etmek için yapılmıştır. Tüm havariler gökyüzüne İsa'ya bakarken, Meryem doğrudan izleyiciye dönüktür. Meryem'in doğum sahnesinde oğlunun geleceğini hissettiği zamanın geldiğini ve buna havariler kadar şaşırması gerektirecek bir durum olmadığını göstermek amacıyla yapılmıştır. Meryem'in pozisyonu itibari ile cepheden tasvir edilmesi daha doğru bir anlatımın ortaya çıkmasını, havariler gibi bu şaşkınlığın olmadığını daha net şekilde seyirciye aktarılmasını sağlamıştır.

Şaşkınlık, yakarış ve pişmanlık gibi duyguların olduğu sahnede yüzler tepkisiz ve gözler donuktur. Ancak Anastasis sahnesinde olduğu gibi alt düzlemde bulunan havarilerin yüzleri birbirinden farklı verilerek kişiselleştirilmiştir. Figürlerin en az melekler kadar olan zarif hareketleri ve anatomileri gerçekliğe uygundur. Yoğun olarak mavi rengin kullanıldığı sahnede ayrıca yeşil, kırmızı, mor, kahverengi gibi çeşitli renkler kullanılmıştır.

Resim No: 14

Sayfa No: 5verso

Sahne Adı: Pantecost Günü (Şavuot)

Yazıt: Sahnenin içinde: Η ΠΕΝΤΟΙΚΟΣΤΗ ; Ι ΠΕΝΤΙΚΟΣΤΗ ; Şavuot

İkonografi: Bu tasvir Yahudilerin kutsal bayramlarından biri olan Şavuot Günü'nde, İsa'nın havarileri ile Meryem'in buluşmasını anlatan bir konudur. Ancak bu sahnede Meryem yerine bir kral görmekteyiz. Sahnenin merkezinde, soylu giysiler ve bir taç ile tasvir edilen kral, elinde ferman şeklinde bir kâğıt tutmaktadır. Kralın iki yanında altışarlı gruplar halinde İsa'nın on iki havarisi oturmaktadır. Kendi aralarında konuşmakta olan havariler, sanki Kralı orada görmüyor gibidir. Havarilerden yedisinin ellerinde rulolar varken, beşinde kutsal yazıların yer aldığı kitaplar vardır. Elçilerin bildirdiği gibi Kutsal Ruh yeryüzüne büyük bir ışık huzmesi şeklinde inmektedir. Kutsal Ruh'un ışığı her bir havarinin üzerine kadar uzanmaktadır.

Şavuot günü, Paskalyadan elli gün sonra, bir akşam yemeğinde, Meryem'in ve havarilerin üzerine Kutsal Ruh'un inişini anımsatmak için yapılan bir bayramdır. Bu hikâyeyi konu alan tasvirlerde İsa'nın on iki havarisi bir arada görülür (Holweck,1912).

Şavuot gününün belirlenmesi Kutsal Yasa'nın belirlediği bir gündür. Şöyle aktarılmıştır; *“Ekin biçme zamanından başlayarak yedi hafta sayacaksınız. Sonra Tanrınız RAB'bin sizi kutsadığı oranda vereceğiniz gönülden sunularla O'nun için Haftalar Bayramı'nı kutlayacaksınız”* (Yasanın Tekrarı, 16:9-10). *“Altı gün çalışacak, yedinci gün dinleneceksiniz. Ekim, biçim vakti bile olsa dinleneceksiniz. İlk buğday biçiminde Haftalar Bayramı, yılsonunda da Ürün Devşirme Bayramı yapacaksınız”* (Mısır'da Çıkış,34:21-22). Şavuot gününün varlığından hiçbir İncil Yazarı bahsetmemektedir. Ancak Kitab-ı Mukaddes'te geçen şu sözler *“Ama Pentikost Günü'ne dek Efes'te kalacağım”* (Korintliler1,16:8). İlk zamanlardan beri bu geleneğin Hıristiyanlar arasında var olduğuna işaret etmektedir.

Şavuot günü için anlatımlara Habercilerin İşleri'nden ulaşılmaktadır. Bu nedenle dört İncil yazarının bahsetmediği konunun tasvir edilmesi 6. yüzyıldan sonra yaygınlık kazanmıştır (Tradigo,2004:150)

Kitab-ı Mukaddes'te yer alan Pentecost günü gerçekleşen buluşma şöyle aktarılmıştır: *“Pentecost Günü geldiğinde bütün imanlılar bir arada bulunuyordu. Ansızın gökten, güçlü bir rüzgarın esişini andıran bir ses geldi ve buldukları evi tümüyle doldurdu. Ateşten dillere benzer bir şeylerin dağılıp her birinin üzerine indiğini gördüler. İmanlıların hepsi Kutsal Ruhla doldular, Ruh'un onları konuştuğu başka dillerle konuşmaya başladılar. O sırada Yeruşalim'de, dünyanın her ülkesinden gelmiş dindar Yahudiler bulunuyordu. Sesin duyulması üzerine büyük bir kalabalık toplandı. Herkes kendi dilinin konuşulduğunu duyunca şaşakaldı. Hayret ve şaşkınlık içinde, “Bakın, bu konuşanların hepsi Celileli değil mi?” diye sordular. “Nasıl oluyor da her birimiz kendi ana dilini işitiyor? Aramızda Partlar, Medler, Elamlılar var. Mezopotamya'da, Yahudiye ve Kapadokya'da, Pontus ve Asya İl'inde, Frikya ve Pamfilya'da, Mısır ve Libya'nın Kirene'ye yakın bölgelerinde yaşayanlar var. Hem Yahudi hem de Yahudiliğe dönen Romalı konuklar, Giritliler ve Araplar var aramızda. Ama her birimiz Tanrı'nın büyük*

işlerinin kendi dilimizde konuşulduğunu işitiyoruz. ” Hepsi hayret ve şaşkınlık içinde birbirlerine, “Bunun anlamı ne?” diye sordular. Başkalarıysa, “Bunlar taze şarabı fazla kaçırmış” diye alay ettiler. Bunun üzerine Onbirler’le birlikte öne çıkan Petrus yüksek sesle kalabalığa şöyle seslendi: “Ey Yahudiler ve Yeruşalim’de bulunan herkes, bu durumu size açıklayayım. Sözlerime kulak verin. Bu adamlar, sandığınız gibi sarhoş değiller. Saat daha sabahın dokuzu! Bu gördüğünüz, Peygamber Yoel aracılığıyla önceden bildirilen olaydır (Habercilerin işleri,2:1-17). Bu pasajda anlatılan buluşmada sadece havariler değil aynı zamanda diğer insanların varlığından da söz edilmektedir. Ancak bu anlatımın ikonografiye yansımaları bu şekilde olmamış tasvire sadece havariler ve Kutsal Işık’la gelen İsa, Meryem veya Eski Ahit Peygamberlerinden biri alınmıştır.

Sahnenin temel bileşeni İsa’nın havarileri ve Kutsal Ruh’tur. Havariler çoğu zaman iki ayrı grup halinde iki yanda tasvir edilir. At nalı benzeri bu yerleşim, İsa’nın sinagogda öğretilerini hatırlatmaktadır (Tradigo,2004:151). Bazen azizler birbirlerine çok yakın şekilde tek bir grup şeklinde tasvir edilmektedir.

Habercilerin anlatımında Meryem’e yer verilmemiştir. Ancak Şavuot anlatımı çoğu zaman Meryem ile tasvir edilmiştir. Hatta Pentecost Meryem’in hayatı tasvirlerinde ölüm uykusuna daldığı (Koimesis) tasvir dışında görüldüğü son sahnedir (Cömert, 2008:194). Meryem bu tasvirlerde havarilerin ortasında ve daha yüksek bir düzlemde tasvir edilir. Meryem’in buradaki tinselliği “Tanrı’nın Annesi” olduğunu ifade etmek için kullanılmıştır (Tradigo, 2004:151).

Bazı sahnelerde at nalı şeklinde dizilen havarilerin önünde eski krallardan biri yer alabilmektedir. Kral sahnenin merkezinde en önde yer alır. Dünyanın karanlık ruhunun yeniden canlanacağını ifade eder. Bu sahne ile “Cosmos’un” (Evrenin) kurtuluş öğretisinin İsa’nın ayakları altında olduğunu ifade eder. Kral Elinde tuttuğu rulo ile havarilerin sırlarını belirler. Kralların yer aldığı tasvirlerde, figür zengin kıyafetler ve krallık tacı ile tasvir edilir (Tradigo,2004:151).

Bir araya gelen havarilere inen kutsal ruh, sahnenin üst kısmında bir ışık huzmesi gibi tüm havarilere kadar uzanmaktadır. Kimi zaman kutsal ruh sahnede bir

güvercin olarak görülür ve havarilerin başı üzerinde bir ışık, kutsal ruhun onlara indiğini ifade eder.

Havarilerin iki yanda at nalı formunda dizildikleri zaman mevcut ve bilinen bir sıraları vardır. At nalı şeklinde oturmuş olan havariler, sol tarafta ilk figürden başlayarak sırasıyla; elinde rulo tutan Petrus, İncil Yazarı olan ve elinde kitapla görünen Matthew (Matta) ve hemen yanında Luke (Luka), ellerinde rulo ile Simon, Bartholomew ve Philip yer almaktadır. Sağ tarafta ilk sıradan başlayarak sırasıyla; elinde kitap ile Paul, aynı zamanda İncil yazarları olan John (Yuhanna) ve Mark (Markos), ellerinde rulo ile Andrew, James ve Thomas yer almaktadır (Tradigo, 2004:152).

El yazmasında Pentecost günü tasviri geleneksel anlatımlar içermektedir. Habercilerin bildirdiği gibi Kutsal Ruh yeryüzüne büyük bir ışık huzmesi şeklinde inmektedir. Kutsal Ruh'un ışığı her bir havarinin üzerine kadar uzanmaktadır. Havariler merkezin iki yanında altışarlı grup halinde dizilmiş ve anlatılarda bahsedildiği gibi sahnenin ön düzleminde Kral yer almaktadır. Kral elinde üstünde havarilerin oturduğu gibi sıralanmış işaretlerin olduğu bir ruloyu açık şekilde tutmaktadır. Bu işaretler İsa'nın havarilere verdiği öğütleri ve yapmaları gerekenleri ifade etmektedir.

Üslup: Haberciler bu buluşmanın tapınakta gerçekleştiğini belirtmiştir, bu nedenle tasvirde aktarılan olay mimari mekân içinde gerçekleşmektedir. Arka düzlemde yer alan manastır kulesi şeklinde iki birimin duvarları havarilerin arkasında devam etmektedir. Soldaki yapının üzerinde pencere açıklığı, sağdaki yapı üzerinde bitkisel süsleme görülmektedir. İki yapı arasındaki duvar zigzaglar ile süslenmiştir. Arka düzlemde iki kule arasında görülen kırmızı örtü, yazmada tapınaklar arasında sıkça görülen kutsal örtüyü ifade etmektedir. Figürler altın fon üzerine yapılan çizimler ile oluşturulmuş bir sıra üzerinde oturmaktadır. Ancak bu sıra sadece sahnenin ön düzleminde görülmektedir. Farklı yönlere bakan figürler birbirleriyle bağlantısız gibi durmalarının yanı sıra sanki birbirleriyle konuşuyormuş gibi de bir izlenim vermektedir. Farklı yaş gruplarında olan figürlerin yüzleri diğer sahnelerde olduğu gibi birbirinden farklıdır ve kişiselleştirilmiştir. Özel bir yorumlamanın olmadığı sahne sade bir şekilde ifade edilmiştir. Sahnede mimari yapılar yeşil ve

mor renklerde verilip beyaz ile aydınlatma yapılmıştır. Figürlerin kıyafet renkleri çok çeşitli olup kırmızı, kahverengi, mavi, yeşil ve mor kullanılmıştır.

Resim No: 15

Sayfa No: 6recto

Sahne Adı: Koimesis (Meryem'in Uykuya Dalması)

Yazıt: Sahnenin içinde: Η ΚΟΙΜΗΣΙΣ ; Ι ΚΟΙΜΙΣΙΣ ; Koimesis. İsa'nın üstünde: Τ Θ
ΧϞ, İsa'nın Monogramı

İkonografi: Meryem'in Uykuya Dalması (Koimesis) sahnesinde kumaşlarla kaplanmış yatağın üzerine uzanmış Meryem, etrafında havariler, kilisenin ileri gelenleri ve Kudüslü kadınlardan oluşan kalabalık grup yer almaktadır. İsa, çift mandorla içerisinde, elleri saygı ifadesi olarak örtülü şekilde kucağında Meryem'in ruhunu temsil eden bebeği tutmaktadır. Mandorla içerisindeki İsa'nın etrafında

melekler görülmektedir. Meryem'in başucunda Havarî Petrus elindeki buhurdanı sallarken ayakucunda Havarî Paul Meryem'e doğru eğilmiş durumdadır. Arka düzlemde iki yanda duran piskoposlar Meryem için ilahîler okumaktadır. Yatağın üzerine doğru kapanan, İsa'nın çarmıhtayken annesini emanet ettiği Yuhanna'dır. Ölüm olayına tanıklık eden diğer havarilerde sahnede hazır bulunmaktadırlar. Arka düzlemde Kudüs'teki tapınağı ve Meryem'in evini tanımlayan iki mimari öge görülür. Yatağın önünde ise uzun ayaklı iki şamdan görülmektedir.

Doğu Ortodoksluk Kilisesi tarafından kabul edilmiş 12 büyük yortudan biri olan Koimesis, Hıristiyan sanatında çokça sahnelenen bir olay olmuştur (Carr,1997: 154). Koimesis sahnesi, Erken Bizans Sanatında görülmeyen bir sahnedir. En erken tarihli eserler Melito'nun Apokrif İncili referans alınarak sahnelenmiştir. Daha sonra 4. yüzyıl ile tarihlendirilen İakobos (Yakub) Apokrif İncil'i (550-580) diğer bir kaynak olup, ikonografide çok fazla etkisi olmamıştır. Sahnenin formunun oturması daha sonraki dönemlerde olmuştur. Araştırmalara göre 1002 yılında Otto sanatını ile Koimesis sahnesi tam anlamıyla oturmuştur. Dört İncil yazıcısının kaleme almadığı sahnelerdeki temel referans bilgi "*Gospels of Otto*" (Otto İncili) olmuştur (Carr, 1997:154-155).

Sahnede Meryem'in öldüğü anın dramı yansıtılır. Meryem'in ölüm haberini almış olan havariler ve İsa, Meryem'in ölüm sahnesinde ona eşlik eden temel unsurlardır. Apokrif İncillerin bildirdiğine göre; havariler İsa'nın öğretisini yaymak üzere başka ülkelere gittikleri sırada elinde palmiye taşıyan bir melek Meryem'in ölümünün yaklaştığını bildirir. Bu haberi alan havariler gittikleri yerlerden dönerek ölüm döşeğindeki Meryem'in etrafında toplanırlar. Acısız bir ölümle gözlerini yuman Meryem'in ruhu, Cennetten inen oğlu İsa tarafından göğe alınır (Tükel ve Arsal,2014:94).

Sahnede önemli bir figür olarak diğer havarilerden ayrı tasvir edilen Yuhanna'nın varlığı İsa'nın Çarmıha gerildiği gün yaşananlardan ileri gelmektedir. İncil'de bu hikaye şöyle anlatılmıştır: "*İsa, annesiyle sevdiği öğrencinin yakınında durduğunu görünce annesine, "Anne, işte oğlun!" dedi. Sonra öğrenciye, "İşte, annen!" dedi. O andan itibaren bu öğrenci İsa'nın annesini kendi evine aldı*" (Yuhanna,19:26-27). Aktarılan olay ile Yuhanna, Meryem'in diğer oğlu olarak kabul görmüştür.

İlahîler okuyan kilise babaları çoğu zaman tasvirin arka düzleminde yer almışlardır. Piskoposların resme dâhil edilmesi 11. yüzyıldan sonra gerçekleşmiştir (Tükel ve Arsal,2014:94).

Sahnede çoğu zaman arka fonda bir mimari görülür. Bu yapı Kudüs'te ki tapınağı ve Meryem'in evini simgelemektedir (Tradigo, 2004:154). Sahnede arka planı dolduran başka bir öge pek görülmemektedir. Sahnede yer alan tek nesne uzun ayaklı şamdanlar olmuştur. Meryem'e ölümü bildirilirken meleğin elinde yer alan palmiye dalı çoğu zaman tasvirlerde yer almaktadır. Palmiye, İsa'nın Kudüs'e girişte Kral Hosanna'nın İsa'yı karşılamak için yanına aldığı bir bitkidir (Ferguson, 1961:36). Bu nedenle palmiye, İsa ile Kudüs'e gelen Kutsal Ruh'un, Meryem ile Kudüs'ten gittiğini ifade etmektedir.

Belirli atribütlerin görüldüğü sahnede bazen küçük bazı değişikliklerde karşımıza çıkabilmektedir. Merkezde ölüm döşeğinde yatmakta olan Meryem'in etrafında havariler olduğu gibi kimi zaman Yusuf, kilise babaları ve bazı izleyicilerde olabilmektedir. İsa tek veya çift sarmallı mandorla içinde yer almaktadır. İlk sarmalda İsa'nın ruhaniyeti ifade edilirken, ikinci sarmalda ise melekler yer almaktadır. Sahnedeki melekler kimi zaman göklerde Meryem'in ölümüne üzülen uçuşan figürler şeklinde görülmektedir.

Meryem'in başucunda buhurdan sallayan bir figür yer alır. Bu figür çoğu zaman Petrus 'tur. Aynı zamanda Petrus ilahîler okuyan bir piskopos olarak da tasvir edilebilmektedir. Kimi zaman kalabalık bir anlatımın olduğu hikâyede kimi zaman oldukça sade bir anlatım görülebilmektedir. Kalabalık anlatımlarda izleyici sayısı arttığı gibi göklerde uçuşan meleklerin sayısı da artabilmektedir.

Menologion yazmasında bu yortu 11. yüzyıldan sonra şekillenen hali ile ele alınmıştır. Farklı bir yorumun getirildiği sahnede birkaç özellik dikkat çekmektedir. Yazmada yer alan Koimesis tasvirinde; Kutsal Ruh 'ta sahneye dâhil edilmiştir. Sayfanın üst noktasında ışık huzmesi gibi tasvir edilen Kutsal Ruh sahnenin atribütleri arasında değildir. Kutsal Ruh'un, Meryem'in ilahî gücünü ve büyüklüğünü vurgulamak için eklenmiş olmalıdır. Ayrıca çoğu zaman sahnede ikişerli olarak ayrı yerlerde tasvir edilen dört baş melek bu sahnede yan yana ve İsa'nın mandorlasının

ikinci sarmalında yer almaktadır. Ellerinin uzanış yönü itibariyle, Meryem'in ruhunu göklere çıkartmak üzere hazır halde beklemektedirler. Sahnede Meryem'in ruhunu taşımayı üstlenen İsa'nın yanı sıra dört baş meleğin tasviri Meryem'in kutsallığını arttırmaktadır. Meryem ve havariler yaşları ilerlemiş şekilde görünürken, İsa ise son iki sahnede (Anastasis, Göğe Yükseliş) olduğu gibi altın sarısı hymation ile genç bir karakterde tasvir edilmiştir. Meryem'e ölümünü bildiren meleğin elinde yer alan palmye dalı çoğu tasvirde yer alırken, bu tasvirde görülmemesi dikkat çekici bir özelliktir.

Üslup: Dramatik bir olayın aktarıldığı sahnede merkezde, izleyicilere dönük duran İsa, çift mandorla içinde geniş bir yer kaplamaktadır. İsa'nın mandorlası içinde görünen melekler rengin dolgulandırılması ve beyaz renkle yapılan aydınlatmalar ile belirtilmiştir. Aşağı düzlemde Meryem üzerinde baklava dilimi süslemenin görüldüğü bir yatak üstünde, kırmızı çarşaf üzerinde yatmaktadır. Hafif kalkık başı ve dümdüz verilen bedeni gerçeklikten uzaktır. Yatağın önünde altın fon üzerine çizimler yapılarak oluşturulmuş iki şamdan ve bir basamak görülmektedir. Kalabalık olan sahnede havariler altışarlı iki grup halinde iki yanda verilmiştir. Hareket halinde olan havariler, farklı yaş gruplarında ve farklı yüz yapılarıyla tasvir edilmiştir. Ölüm karşısındaki tepkiler hareketlerden ve yüzlerden okunmaktadır. Onların arkasında iki yanda beyaz ve kırmızı renkteki kıyafetleriyle dikkat çeken ve ellerinde beyaz-kırmızı renkte kitaplar tutan iki piskopos görülmektedir. Arka düzlem farklı karakterdeki iki mimari birimle doldurulmuştur. Solda yükselen kulesi, kırmızı kiremitli çatısıyla örtülü ve pencere açıklığı olan mor renkte bir yapı yer almaktadır. Sağda çatıya kadar uzanan yüksek girişe sahip, iki yanında pencere açıklığı olan yeşil bir yapı, önünde kırmızı kiremitle örtülü mor renkte bir yapı ile birlikte verilmiştir. Sahnede kullanılan renklerden mavi, geniş yer kaplayan mandorla nedeniyle en dikkat çeken renk olmuştur. Figürlerin kıyafetlerinde kahverengi, mor, mavi, yeşil, kırmızı ve beyaz renkler kullanılmıştır. Sahnede hem figürlerde hem de mimaride beyaz renk ile aydınlatma yapılmıştır.

4.6.3.2. Kutsal Kişileri Konu Alan Sahneler

Resim No: 16

Sayfa No: 7verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler Aziz Mammias, Patrik John Nestuotos, Piskopos Anthimus, Piskopos Babylas, Peygamber Zacharias.

Sol Üst

Sahne Adı: Aziz Mammias'ın öldürülmesi ve Patrik John Nestuotos'un Tanıklığı

Yazıt: Sayfa önemli derecede deforme olduğu için okunamamış, figürler takvim üzerinden tespit edilmiştir.

İkonografi: Sahnede yer alan sekiz figürden, solda bulunan küçük bir dağ görüntüsü arkasındaki iki figürü silik haldedir. Sahnenin merkezinde yer alan ve birazdan idam edilecek olan figür diğer tüm menologion yazmalarında olduğu gibi ilk anma gününde tasvir edilmiş olan Aziz Mammas'tır. Azizin önünde yer alan iki insan bedenine karşılık, idamı gerçekleştirilmiş dört insan başı bulunmaktadır. Arkada yer alan iki figür olaya tanıklık etmektedir. Bu iki figürden sol köşede yer alan piskoposun elinde kitap (muhtemelen İncil) bulunmaktadır. Aziz Mammas bu yazmada yoldaşları ile birlikte kılıç ile idam edilmiştir. Patrik John ise sol arka düzlemde yan yana duran ve olaya tanıklık eden iki figürden biridir.

Aziz Mammas (275), yortu günü 2 Eylül. Kaesare'nin (Kayseri) Kappodocia (Kapodakya) bölgesinde çobanlık yapmıştır (Walter,1981:11-24). Azizin, Aurelian döneminde Kapadokya'da hançer ile öldürüldüğü sanılmaktadır (Holweck,1990:643-4). Aziz Mammas çoban olduğu için yazmalarda, elinde asası ve etrafında koyunlar ile tasvir edilmektedir (Sevcenko,1990:175). Bu 'dört koyun' imgesi koyunlar ile ifade edilebildiği gibi bu yazmada görüldüğü üzere idam edilen dört insan ile de tanımlanmaktadır.

Patrik John Nestuotos (Faster) (582-595), yortu günü 2 Eylül. Aristokrat bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiş olan aziz, Patrik olmadan önce Ayasofya kilisesinde peder olarak görev yapmıştır. Rivayete göre Pentecost bayramından önce hipodromda yapılan gösterilerin yanlış olduğunu söylemesine karşın eğlencelerin devam ettiğini, buna istinaden ettiği dualarla o gün kentte fırtınalar koptuğu anlatılmaktadır. Konstantinopolis patriği olarak uzun süre görev yapan aziz, Ortodoksluk Fıkhı ile ilgili önemli kitaplar yazmıştır. Yazdığı kitaplar arasında günümüze ulaşabilen bazı nüshalar mevcuttur. Aziz huzur içinde yaşayarak ölmüştür (Holweck,1990:544). Patrik John ayrıca 30 Ağustos gününde anılmaktadır.

Üslup: Ön tarafta idam eylemi gerçekleşmiş figürlerde tek tip yüz görülmektedir. Cellat çok sakin bir duruş halinde idam eylemini gerçekleştirmekte, Aziz dingin bir ifade ile ölümü beklemektedir. Vücut ve hareketlerin anatomiye yeterince uygun olmamasının yanı sıra, sahnede idam eylemi gerçekleşmiş insan vücudu ve başlarının sayısal olarak uyumsuzluğu söz konusudur. Sahnede kullanılan renkler

dağ için mor, cellat için yeşil tunik, kırmızı pelerin ve mavi tayt, azizler için kırmızı mavi, sarı ve yeşildir.

Sağ Üst

Sahne Adı: Piskopos Anthimus'un öldürülmesi

Yazıt: Sayfa önemli derecede deforme olduğu için okunamamış, figürler takvim üzerinden tespit edilmiştir. Sahnenin içinde: α (?)αί σί(?)λλσσ(?);Άγία Si?liss ; Azize Basilissa.

İkonografi: Piskoposluk görevini yerine getirmiş olan azizin idamında, cellattan başka sahneye eşlik eden tek figür, sol arka tarafta bir dağ görüntüsü arkasında yer alan azizedir. Azize figürü aynı gün anılan ve muhtemelen adı başı üstünde yazılmış olan Azize Basilissa'dır (Hutter, 1978:3). Tek eliyle kılıcı diğeriyle kılıç kabını tutan cellat sakin bir şekilde idam işlemini gerçekleştirmek üzereyken, ellerini yukarı doğru kaldırırken tasvir edilmiştir. Aziz Piskopos olmasından dolayı, yakasında hac işaretleri olan bir atkı ile tasvir edilmiştir. Piskopos genel olarak tasvirlerde elinde bir kitap tutarken, başı kesilerek idam edilirken, bir madalyonun merkezinde, askerler tarafından tutuklanırken, işkence yapılırken veya dua ederken resmedilmiştir (Sevcenko,1990:120). Bu yazmada idam edilmesi konu edilmiştir.

Piskopos Anthimus (303), yortu günü 3 Eylül. Nicomedia (İzmit) piskoposudur. Görev yaptığı kilisesi imparatorun zulmü başlatan fermanın çıkmasıyla ertesi gün hemen yıkılmıştır. Azize atfedilmiş ancak tarihsel sorunları içinde barındıran bazı yazmalar mevcuttur. Diocletianus zulmü döneminde kılıçla başı kesilerek öldürülmüştür (Holweck, 1990:84).

Üslup: Sahnedeki üç figür arka arkaya resmedilerek derinlik verilmeye çalışılmıştır. Cellatın uçuşan pelerini ile sahneye hareket verilmiştir. Yüzlerde dingin bir ifade görülmektedir. Gözler tek bir noktaya odaklanmıştır. Sahne azizenin önünde durduğu ve azizin diz çöktüğü iki kayalık görüntüsünden başka bir görüntü yoktur.

Renkler: Mavi, sarı, yeşil ve kırmızının tonlarıdır. Siyah renk celladın kılıcının kınında kullanılmıştır.

Sol Alt

Sahne Adı: Piskopos Babyllas'ın öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: βαβύλλας; Vavýllas; Babyllas. Sahnenin içinde:ό ίερομάρτυς Βαβύλλας μετά τών σύν αύτώ ; Ó Íeromártys Vavýllas Metá Tón Sýn Áftó; Kutsal Şehit Babyllas onunla beraber ve sonraki (şehitler)

İkonografi: Yakalarında yer alan hac işareti ile Aziz Babyllas olduğunu anladığımız figürden hemen önce, azizin öğrencileri olan iki azizin idam işlemleri sona ermiş ve azizin ayakları dibinde cansız bedenleri, başlarından ayrılmış şekilde tasvir edilmiştir. Sahnenin merkezinde yer alan ve biraz sonra idam edilecek olan figür Aziz Babyllas'tır. Sol arkada yer alan dağ görüntüsü arkasında sahneye tanıklık eden başka bir aziz bulunmaktadır. Aziz Babyllas çoğu tasvirde hapisanede, işkence yapılırken, üç öğrencisine vaaz verirken, elinde kitap ile ayakta dururken veya üç öğrencisi ile birlikte idam edilirken resmedilmiştir (Walter,1981:14). Bu yazmada Azizin öğrencileri ile idamı konu edilmiştir

Piskopos Babyllas (250), yortu günü 4 Eylül. 13 yıl Antiochia (Antakya) piskoposu olarak görev yapmıştır. Ünlü azizlerden John Chrysostom'un ona atfetmiş olduğu bazı ilahîler bulunmaktadır. Görev yaptığı kilise gizemli bir şekilde yangına kurban gitmiş ve yerine pagan tapınak inşa edilmiştir. Aziz Decian zulmü altında hapiste ölmüştür (BOS,1921:37).

Üslup: İdam eylemini gerçekleştiren celladın hareketi her ne kadar azize doğruysa da başı ve bakışları sahnedeki olaydan tamamen bağımsızdır. Uçuşan pelerini izler gibi bir duruş içindedir. Figürlerde dingin bir bakış ve duruş söz konusudur. Piskoposun önünde önceden idam edilmiş iki figür görülmektedir. Figürlerin vücut yapıları belirsizdir. Sahnede iki kayalık görüntüsü dışında başka bir şey yoktur. Sol arka düzlemde yer alan figür kayalıkların içinden çıkar gibi yarım şekilde tasvir

edilmiştir. Sahnede kullanılan renkler: azizler için kum rengi, mavi ve kırmızı, cellat mor tunik üstüne mavi pelerin, dağ ve kayalık görüntülerinde yeşil ve kum rengidir.

Sağ Alt

Sahne Adı: Peygamber Zacharias'ın Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: ζαχαρίου(ω); Zacharias(o); Zacharias. Sahnenin içinde: ή ανάρεσις ζαχαρί? (ζαχαρίου) ; Í Áναίρεσις Xαχ?Rί? (Zacharíou) ; Zacharias ve Geri Çekme (Zacharias)

İkonografi: Peygamberin ölümünü konu alan sahnede bir tapınak görüntüsü önünde dizleri üstüne çöken peygamber ve ona baskı uygulayan bir kişi sahnenin merkezinde yer almaktadır. Sahneye sol arka tarafta, bir duvar arkasında yer alan ve ellerinde hac tutan iki figür olaya tanıklık etmektedir. Figürlerden sağ köşede duran ve silik olan figür bir azizedir.

Vaftizci Yahya'nın babası olan Eski Ahit peygamberlerinden Zekeriya hem Yahudilik hem de Hıristiyanlık için önemli bir kişidir (Drum, 1912). Zekeriya'nın kutsallığını Eski Ahit yazılarından anlamaktayız. *“O sırada Peygamber Hagay ile İddo oğlu Peygamber Zekeriya, Yahuda ve Yeruşalim'deki Yahudiler'e İsrail Tanrısı'nın adıyla peygamberlikte bulundular” (Ezra:5).*

Bir çocuğu olmadığı için Tanrı'ya dua eden Zekeriya'nın duasını duyan Rab ona bir evlat vermiş ve adının Yahya olmasını emretmiştir. Zekeriya'nın duası bir tapınakta altların önünde gerçekleşmektedir. Tapınakta buhur yakma sırası kendisinde olan Zekeriya'ya müjde, görevini yerine getirirken verilmiştir. Başka bir ikonografik sahneyi teşkil eden bu olayda, Zekeriya'nın dua ettiği noktada öldürülmesi de bir başka ikonografik sahneye kaynaklık etmektedir. Çok fazla tasvire konu olamayan Zekeriya'nın öldürülmesi sahnesi, Vaftizci Yahya'nın hayatını anlatırken veya Eski Ahit Peygamberleri tanıtılırken resmedilmiştir.

Zekeriya'nın ölümü hakkında İncil'de çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Ancak İncil yazarlarının anlatımları Zekeriya'nın öldürülmesi ve nerede öldürüldüğü konusuna açıklık getirmektedir. *“İşte bunun için size peygamberler, bilge kişiler ve din*

bilginleri gönderiyorum. Bunlardan kimini öldürecek, çarmıha gereceksiniz. Kimini havralarınızda kamçılacak, kentten kente kovalayacaksınız. Böylelikle, doğru kişi olan Habil'in kanından, tapınakla sunak arasında öldürdüğünüz Berekyia oğlu Zekeriya'nın kanına kadar, yeryüzünde akıtılan her doğru kişinin kanından sorumlu tutulacaksınız” (Matta,25:34-35). Matta'nın bu anlatısı peygamberin tam olarak nerede öldürüldüğü bilgisini vermektedir. Aynı şekilde Luka'nın anlatımları da benzer bir bilgi vermektedir. “Böylece bu kuşak, Habil'in kanından tutun da, sunakla tapınak arasında öldürülen Zekeriya'nın kanına değin, dünyanın kuruluşundan beri akıtılan bütün peygamberlerin kanından sorumlu tutulacaktır. Evet, size söylüyorum, bu kuşak sorumlu tutulacaktır” (Luka,11:50-51).

Peygamberin öldürülmesi olayı toplu bir katliam sonucunda gerçekleşmiştir. Kral Herodes, İsa'nın doğumuyla, krallığını elinden alacağı kehaneti üzerine o günlerde yeni doğan tüm bebeklerin katledilmesini emretmişti. Peygamber Zekeriya'nın oğlu olan Vaftizci Yahya ise İsa'dan sadece altı ay daha büyüktü. Bebeklerin katledilmesi emri üzerine Vaftizci Yahya'nın babası olan Zekeriya, Yahya'yı annesiyle beraber dağa göndermiş ancak kendisi kaçmayı ve gizlenmeyi reddetmiş ve tapınakta kalmaya devam etmiştir. Tapınağa gelen askerler oğlunun nerede olduğu sormuş ancak Zekeriya cevap vermemiştir. Bu nedenle Kral Herodes onun tahtını ele geçirecek kişinin Zekeriya'nın oğlu olduğu fikrine kapılarak Zekeriya'nın da katledilmesini emretmiştir. Böylelikle Yahya'nın katli için gelen askerler Zekeriya'yı tapınakta katletmiştir (Smith, 1842). Farklı varyasyonları olmayan sahenin ana görüntüsü bir tapınak görüntüsü ve öldürülmek üzere olan Zekariya'dır.

Eski ve Yeni Ahit'te çok fazla konu edilmeyen bu sahne Menologion yazmasında anma günü 5 Eylül olan tasvir olarak karşımıza çıkmaktadır.

Üslup: Yaşlı bir figür olarak tasvir edilen peygamber sakin bir yüz ifadesine sahiptir. Zekeriya'nın kıyafeti geleneksel Romalı kıyafetlerinden farklıdır. Her ne kadar Zekeriya İsa'nın öğretilerini yaymasından çok önce katledilmiş olsa da, Nikephoros Zekeriya'nın Hıristiyan bir ibadethanede tasvir etmeyi tercih etmiştir. Nitekim elinde hac olan figürlerde olayın Hıristiyan tapınağında gerçekleştiğini göstermektedir. Sahnedeki figürler anatomik olarak yeterince doğru verilememiş, peygamberin diz

Çökme eylemi havada asılı duruyormuş gibi görünmektedir. Ayrıca tasvir edilen tapınak görüntüsü düz ve alçak bir duvar, altar ise basit baldaken birim ile simgelenmiştir. Sahnede kullanılan renkler, yeşil zemin üzerinde, mimari için pembe, mavi ve kırmızı, kutsal figürlerde mavi, yeşil, kırmızı ve mor, cellat için ise kum rengi, kırmızı ve mavidir.

Resim No: 17

Sayfa No: 8recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler ve olaylar Başmelek Mikhael'in Chonai Mücizesi, Aziz Sozon, Meryem'in Doğumu, Meryem'in annesi ve babası Kutsal Joachim ve Anna.

Sol Üst

Sahne Adı: Chonai Mucizesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: ?ωνων μῖογαήιλ ; Onon Mïogalíl; ?onon Mikhail.
Sahnenin içinde: Τοέμ χών?(αί)σ, Toém Chón?(ai)s ; Mucize Chonai

İkonografi: Frigya'da antik bir kent olan Chonai'de yer alan bir tapınağa, paganlar tarafından sel sularının yönlendirilmesi sonucu baş melek Mikhael'in tapınağı

kurtarmasını anlatan bir mucizedir (ODB:427). Sahnede tapınak görevlisi ve Mikhael görülür. Sağ arka düzlemde yer alan mimari eleman sel sularından kurtulan tapınaktır. Tapınak görevlisi hemen tapınağın önünde durmakta ve ellerini öne doğru uzatmıştır. Karşısında mucizeyi gerçekleştiren Mikhael yer almaktadır. Mikhael elindeki asayı suyun geldiği yere saplar ve suları ikiye ayrılarak tapınağı kurtarır. Spiral oluşturan su sahnenin iki yanına doğru uzanır.

Baş melek Mikhael Semavi dinler için önemli bir figürdür. Hıristiyanlık için adının anlamı "O Tanrı gibidir" (He who is like God). Bu nedenle Mikhael'in tasvirleri Doğu Ortodoksluk ikonalarında sıkça karşımıza çıkan önemli bir figürdür. Mikhael'in baş melek olarak tasvir kültürü ilk gelişimini yaklaşık olarak 4. ve 5. yüzyıllarda gerçekleştirmiştir. Çoğu zaman tek başına elinde asası ve küresi ile tasvir edilen Mikhael, bazı tasvirlerde askeri kıyafetler içinde bir savaşçı görüntüsü ile karşımıza çıkar. Ancak baş melek Mikhael'in olay örgüsü içinde Meryem ve İsa'dan ayrı olarak en çok tasvir edildiği konu "Chonai Mucizesi" olmuştur (Tradigo,2004:46).

Chonai mucize, baş melek Mikhael'in Frigya yakınlarında yer alan Chonai bölgesindeki bir manastırı sel sularından kurtarmasını konu alan bir hikayedir (Carr,1997:118). Chonai bölgesi birçok imparator ailesinin ziyaret ettiği önemli bir merkez olmuştur (Foss,2002:146). Chonai bu kadar önemli kılan hikaye baş melek Mikhael'in mucizesi olmuştur. Hikaye'nin ilk tasvirini Sinai Dağı, Azize Katherine Manastırı atölyesinden çıkma bir ikon oluşturur (Carr, 1997:118).

Chonai 860 yılında önemli bir piskoposluk merkezi haline gelmiştir. VI. Konstantinos (780-797), VII. Konstantinos (913-959), VI. Leo(886-912), III. Romanos (1208-1034), Manuel Komnenos (1143-1180), Theodoros (1204-1222) dahil olmak üzere imparator ve ailesinin gelip dua ettiği bir yer olmuştur (Foss,2002:146). Ayrıca 1176 Miryakafelon savaşı öncesi İmparator I. Manuel buraya gelerek aziz unvanı kazanmıştır. Chonai 'de yer alan bu kilise 1070 yılında gerçekleşen Türk saldırılarıyla önemli derecede zarar görmüştür. 1189 yılında geçirdiği yangın ile manastırda yer alan "Chonai Mucizesi" tasviri harap olmuştur(Foss,2002:131).

Sahnenin hikayesi basit bir anlatım ile şekillenir. Bölgede yaşayan putperestler tarafından yatağı değiştirilmiş nehir bölgedeki manastıra yönlendirilir ve Mikhael yardıma gelerek sel sularının yönünü değiştirerek manastırı kurtarır. Baş melek Mikhael, bir manastır görevlisi ve seli ifade eden su görüntüsü sahenin temel bileşenleridir. Suyun yönünü değiştiren putperestler sahnede yer almaz. Manastırın önünde durmuş ve Mikhael'in izleyen bir din görevlisi ve karşısında elindeki asayı suyun geldiği yere saplayan Mikhael yer alır (Tradigo,2004:52). Baş meleğin beden ölçüleri görevliden daha büyük olarak karşımıza çıkar. Bu baş meleğin göksel gücünü ve büyüklüğünü simgelemektedir (Gabelic,2009:41) Mikhael'in elinde ki asa kırmızı renkte betimlenir (Carr, 1997:118). Asanın değdiği yerde su ikiye ayrılarak manastır selden kurtarılır. Su, sahneyi ikiye bölerek tasvir edilir. Arka düzlemde yer alan manastır görüntüsü çoğu zaman bir kubbe ile vurgulanır.

Yortu günü 6 Eylül olan Mikhael'in mucizesini konu alan sahne, el yazmasında geleneksel unsurlar ile anlatılmıştır.

Üslup: Mikhael'in güç sarf ettiği bu sahnede ayaklarının duruşu dışında başka güç ifade eden bir anlatım görülmez, donuk ve sakin bakışlıdır. Mimari birim oldukça basit şekilde tasvir edilmiş, kubbesi dışında belirgin hiçbir özelliği yoktur. Arka düzlemde yer alan manastır kırmızı kiremitli kubbeli yapısıyla Bizans mimarisinin geleneksel karakterini göstermektedir. Suyun spiraller oluşturarak ayrılması ise suyun ne kadar hızlı aktığını ifade etmektedir. Sel sularının tasviri ikiye ayırması, bir tarafta baş melek diğer tarafta din görevlisinin yer alması ile dünyevi ve ruhani hayatın birbirinden ayrıldığı ifade edilmiştir. Mikhael mavi ve mor renkte kıyafet içinde verilmiş, kanatları mavi ve yeşil renktedir. Karşısında duran aziz ise kahverengi ve yeşil renkteki kıyafetler içindedir. Dizlerine kadar uzanan siyah çizgiler tel örgüleri ifade etmekte ve bunlar azizin bir münzevi olduğuna işaret etmektedir.

Sağ Üst

Sahne Adı: Aziz Sozon'un Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin içinde: εὐψύχιος , ὁ ἅγιος σωζων ; Ἐψψύχιος , Ὁ Ἄγιος Sozon ; Euppsychios , Aziz Sozon

İkonografi: Aziz Sozon'un öldürülmesini açıkça konu alan bir sahnedir. Merkezde dizleri üstüne çökmüş ve dua eden kişi Aziz Sozon'dur. Sağ arka tarafta, küçük bir dağ görüntüsü arkasında bulunan, ellerinde hac tutan iki kutsal figür olaya tanıklık etmektedir. Bu iki figür aynı gün anılan ve birinin de adının yazıldığı Aziz Euppsychios ve Aziz Sinoros'tur. Sol tarafta elleri arasında taş tutan figür Aziz Sozon'u taşıyarak öldürecek olan kişidir. Aziz Sozon'un başı arkasında görülen siyah noktalar atılan taşları ifade etmektedir. Aziz Sozon yazmalarda farklı şekillerde işkencelere (taşlanarak, yakılarak, dikenli ayakkabı giydirilerek veya ayak bileklerinden ağaca asılarak) maruz kalırken tasvir edilmiştir.

Aziz Sozon (304), yortu günü 7 Eylül (SM,1677:634). Pompeipolis'te dünyaya gelen aziz, bir çoban olarak yaşamıştır. Paganların tapınaklarında yer alan heykeli kırmıştır. Olayın failini arayan paganların karşısına çıkarak bunu kendisinin yaptığını açıklamış ve bu nedenle yakılarak öldürülmüştür (BOS,1921:247).

Üslup: İki farklı renkteki tepe sahnede figürleri ayıran birim, fon ve zemin olarak kullanılmıştır. Ön düzlemde dizleri üstüne çökmüş ve dua eden aziz genç bir figür olarak tanımlanmıştır. Dağlar arasında yarım olarak verilmiş ellerinde hac tutan iki figür, farklı yaş gruplarında verilmiştir. Taş atma olayını gerçekleştiren cellat ise öldürülen azizden oldukça uzakta, dağlar arasında tasvir edilmiştir. Figürlerin duruşları durağan ve yüzlerinde ifade bulunmamaktadır. Kullanılan renkler çok çeşitli olup kırmızı, yeşil, kahverengi, mor, mavi ve kum rengidir.

Sol Alt

Sahne Adı: Meryem'in Doğumu

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: (μητ)ρός Θεού γέννησιν; (Pat)rós Theóu Génnisi; Baba Tanrı Doğum. Sahnenin içinde: ή γέννησις τής Θεοτόχου ; Í Génnisis Tís Theotókou; Meryem'in (Tanrı Annesi) Doğuşu

İkonografi: Sahnede Apokrif İncil'den alınmış bir konu olan Meryem'in doğumu tasviri yer almaktadır. Kapalı bir mekânda (muhtemelen evde) gerçekleşen olayda, yatağında hafif oturur şekilde uzanmış olan kişi Meryem'in annesi Anna'dır. Ayakucunda onu tebrike gelen ve ona yiyecek veren insanlar, alt düzlemde yeni doğmuş bebek ve bebeği yıkayan bir hizmetli yer alır.

Meryem'in hayatına ilişkin anlatımlar çoğunlukla Apokrif İnciller ışığında şekillenmiştir. Özellikle James'in ve Yakub'un Apokrif İncil'i, Meryem'in hayatına geniş bir yer vermiştir (Ehrman, 2005:63). Meryem'in babası Joachim çok zengin bir aile üyesidir. Ancak Anna ve Joachim'in çocukları olmamaktadır. Joachim bir bayram günü adak kesmek için tapınağa gider ancak tapınak görevlisi onu tapıntan kovar. Çünkü Kutsal Yasa çocuksuz olmayı kabul etmemektedir. Bunun üzerine Joachim dua etmek ve adak adamak için dağa çıkar. O sırada Anna'ya baş melek Gabriel tarafından hamile kalacağı müjdelendir. Böylelikle Anna, Meryem adını vereceği bir kız çocuğuna gebe kalır (Ehrman, 2005:63) James İncil'ine göre Gabriel ile Anna arasında uzun süren bir sohbet gerçekleşmiş ve birkaç kez daha Gabriel, Anna'nın ziyaretine gelmiştir (Walkers,1886).

Tanrı'nın oğlunu doğuracak bir kız çocuğu doğuracağı müjdelenen Anna, bu haberi Joachim'e bildirir. Uzun yıllar sonunda Anna'nın doğumu komşuları ve akrabaları tarafından coşku ile karşılanır (Ehrman, 2005:63)

Diğer konulardan daha geç ikonografiye katılan Meryem'in Doğum sahnesi 16. yüzyılda artık kilisenin iç mekânına taşınmıştır. Ekümenik olan Trento Konsili üç dönem sürmüş ve kilise babaları, kiliselerin düzenleri, ikonografi, İncil anlatıları gibi birçok konu din bilginleri arasında değerlendirilmiş (Kirsch,1912), bu Trento Konsili

(1545-1563) kararlarınca Hıristiyan ikonografisinin apokrif öykülerden arındırılması ilkesi benimsenmesine karşın –bulutların arasından inen meleklerin betimlenişiyle de göksel bir sahneye dönüşse de- Meryem'in Doğum teması Karşı-Reformasyon döneminde de varlığını sürdürmüştür (Tükel ve Arsal, 2014:91-92).

İncil'de bahsi geçmeyen bu olay Trento Konsili'ne kadar uzun bir süre Apokrif İncillerin etkisinde kalarak resmedilmiştir. İncil'de konu edilmeyen Meryem'in doğumu ile ilgili bazı bilgiler Kuran-ı Kerim'de yer almaktadır. *"İmran'ın karısı şöyle demişti: 'Rabbim, karnımdakini azatlı bir kul olarak sırf sana adadım. Benden kabul buyur. Şüphesiz Sen işiten, bilensin. ' demişti. Onu doğurunca, Allah onun ne doğurduğunu bilip dururken: 'Rabbim, onu kız doğurdum; erkek, kız gibi değildir. Ona Meryem adını verdim. Kovulmuş şeytana karşı onu ve soyunu senin korumanı diliyorum" dedi. ' Bunun üzerine Rab'bi onu güzel bir şekilde kabul buyurdu ve onu güzel bir bitki gibi yetiştirdi ve Zekeriya'yı onun bakımı ile görevlendirdi. Zekeriya ne zaman kızın bulunduğu mihraba girse, onun yanında yeni bir yiyecek bulurdu. 'Meryem! Bu sana nereden geldi?' deyince, o da: 'Bu, Allah katındandır. ' derdi. Şüphesiz Allah, dilediğine sayısız rızık verir" (Al-i İmran, 3:35-37). Kuran-ı Kerim'de yer alan bu bilgiler Meryem'in tapınağa sunulma sahnesine de kaynaklık etmiştir.*

Apokrif İnciller ışığında sahnelenen bu olay çok farklı şekillerde anlatılmıştır. Meryem'in doğumu "Lekesiz Gebeliğin" (Meryem'in İsa'ya hamile kalması) başlangıcı anlamına gelmektedir (Jephcott,1994:294). Sahnede ana figür olarak yeni doğum yapmış Anna ve bebek Meryem yer alırken, tebriğe gelen misafirler, bu olaya tanıklık eden Joachim gibi diğer figürler de sahneye katılabilmektedir. 14. yüzyıldan itibaren Batı sanatında daha sık rastlanan bir tema haline gelen Meryem'in Doğumu sahnelerinde, yatağa uzanmış biçimde gösterilen Anna genellikle arka planda yer alırken, ebeler tarafından yıkanan Meryem ön planda betimlenmiştir (Tükel ve Arsal, 2014:91). Joachim ve Anna'nın zengin hayatlarını belirtecek atribütler sahnede bir alegori içinde verilmiştir (Jephcott,1994:294). Bu nedenle doğum olayının gerçekleştiği oda zengin süslemelere sahiptir. Kimi sahnede yer alan Joachim de zengin kıyafetler içinde tasvir edilmiştir. Sahneye katılan ve hediyeler/ikramlar getiren misafirler, sahneyi diğer doğum temalarından ayıran temel farktır.

Çok az tasvire konu olan Meryem'in Doğum sahnesi 14. yüzyılda yoğunlaşan anlatımın etkisiyle bu el yazmasında 8 Eylül anma gününde yer almaktadır.

Üslup: Mor ve yeşil renkte, oval şekilde verilmiş yatağın üzerinde, hafif oturur pozisyonda Anna sahnenin merkezinde yer almaktadır. Anna karşısında ellerinde tabaklar tutan, yanyana sıralanmış üç kadın/erkek figüre doğru bakmaktadır. Alt düzlemde yıkanmakta olan, yeni doğan Meryem'in vücudu kaba ve orantısızdır. Figürlerin vücutları ve yüzleri yassılaştırılmış, muhtemelen sahnenin marjlarından taşmaması için üst üste bindirilmiş şekilde tasvir edilmiştir. Kıyafet dökümlerinin nispeten daha az geometrize edildiği sahne, kuru bir anlatıma sahiptir. Mimari elemanlar, bir kubbe ve kırmızı kiremitle örtülü bir çatılı birimden ve sahnenin arkasında uzanan bir duvardan ibarettir. Alegorik anlatımın görüldüğü arka plandaki mimari dekorasyon ve doğum odasının tüller ile dekorasyonu, Anna ve Joachim'in soyluluğuna işaret etmektedir. Mimari için kullanılan renkler çok çeşitli olup, kırmızı, mavi, mor, yeşil ve turuncudur. Figürlerin kıyafet renkleri, kırmızı ve mavidir.

Sağ Alt

Sahne Adı: Joachim ve Anna

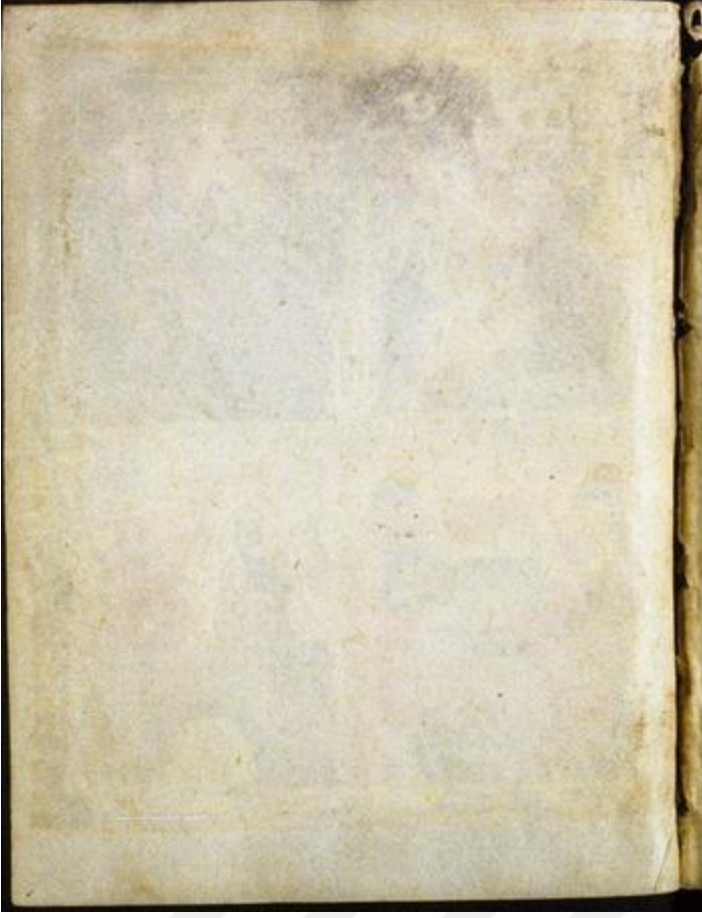
Yazıt: Sahnenin üst kenarında: άνω; Άνναν; Anna. Sahnenin içinde: Οία ίωακίμικί; Οία ίοακειμικοί; Joachim

İkonografi: Meryem'in annesi ve babası olan Joachim ve Anna'nın tasvirleridir. Sahnede yer alan Joachim ve Anna ayakta, bir mimari birim arkasında durmaktadır. Joachim'in bir elin göğsünün hizasında dururken diğeri kıyafetinin içindedir. Sol elinde bulunan bir ruloyu kıyafetinin içine doğru kaydırmaktadır. Anna bir eli havada olup, tek eliyle orans pozisyonunda durmaktadır. Figürler genellikle karşımıza yarım şekilde ve Joachim'in elindeki ruloyu kıyafetinin içine kaydırırken çıkmaktadır (Weitzmann,1966).

Meryem'in hayatı ile ilgili tasvirlerde görmeye alışık olduğumuz Joachim ve Anna burada anma günleri 9 Eylül olmalarından ötürü tek başlarına tasvir edilmişlerdir.

Üslup: Anna'nın genç görünümü ve Joachim'in siyah saçı ve sakalı nedeniyle tasvir figürlerin yaşlı bir çift oldukları izlenimi vermemektedir. Anna'nın kırmızı *mophorionu* dikkat çekici parlaklıktadır. Figürler sakin ve hareketsiz şekilde durmaktadır. Joachim'in yüzü Anna'ya dönük olsa da gözleri daha uzak bir noktaya bakmakta, Anna ise bedeni Joachim'e dönük gibi dursa da, yüzü izleyiciye dönüktür. Kemer açıklığı bulunan alçak bir duvar görüntüsü dışında figürlere eşlik eden başka bir görüntü bulunmamaktadır.

Resim No: 18

Sayfa No: 8verso

Genel Tanım: Sayfa tamamen boş olmasına rağmen folyo numarası vardır.

Resim No: 19

Sayfa No: 9recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler Azize Metrodora, Azize Menodora, Azize Nymphodora, Azize Theodora, Piskopos Autonomos, Aziz Cornelius.

Sayfanın sağ alt tasvirinde, sahne kenarında yer alan yazıt ile yortu günü bu tasvire denk gelen figür arasında herhangi bir bağlantı kurulamamış ancak anma günü olan aziz hakkında bilgiler aşağıda verilmiştir.

Sol Üst

Sahne Adı: Azize Metrodora, Azize Menodora ve Azize Nymphodora'nın Öldürülmeleri

Yazıt: Sahnenin üst kenarında yaşanan deformasyon nedeniyle okunamamıştır. Sahnenin sağ kenarında: Μίμοδορα, μετροίμ, Φοδαπρον (?) ; Mimodrama Metmíma, Phodaprn (?) ; Metrodora , Menodora , Nymphodora

İkonografi: Sahnenin merkezinde yer alan figür elindeki kılıcı havaya kaldırmış şekilde dururken, sağ alt köşede yer alan kardeş azizeler ellerini açarak dua etmektedirler. Sol arka sahnede yer alan diğer azize olaya tanık olmakta ve elinde hac ile beklemektedir. Sağ üst köşedeki figür elinde hac tutmaktadır. Azizeler ellerinde hac tutarken veya idam edilirken (kılıçla veya kırbaçla) tasvirleri ile karşımıza çıkmaktadır. Bu yazmada iki azizenin kılıçla idam edildiği konusu işlenmiştir.

Azize Metrodora, Azize Menodora, Azize Nymphodora (303-311), yortu günü 10 Eylül (SM,1677:654). 3 kutsal bakire olarak bilinmektedirler, kardeşirler. İsa'yı inkâr etmesi istenen bakireler, Mesih'i inkar etmedikleri için işkence yapılarak öldürülmüştür. Kardeşlerin ölümü sırayla yapılarak diğer kardeşin parçalanmış bedeni gösterilerek diğer kardeşin Mesih'i inkar etmesi beklenmiştir. Ancak üçü de inkar etmemiştir. Aziz Nymphodora ise farklı olarak kırbaçlanarak öldürülmüştür (BOS,1921:194).

Üslup: Sahnede bulunan dağ görüntüsü mor renkte olup zemin ile bütünleştirilmiştir. Merkezde yer alan mavi tunik altına siyah tayt giymiş olan cellat sahnenin hareket merkezidir. Cellat kahverenginde alçak kayalık parçası üzerinde durmaktadır. Arka düzlemde dağın içinden çıkar gibi büst olarak verilen figür dağla bütünleştirilmiştir. Figürlerin duruşları ve hareketleri anatomiye yeterince uygun değildir. Kutsal figürlerin kıyafet renkleri kırmızı, yeşil, kahverengi ve mavidir.

Sağ Üst

Sahne Adı: Azize Theodora Orans Pozisyonunda

Yazıt: Sahnenin üst kenarında yaşanan deformasyon nedeniyle okunamamıştır. Sahnenin içinde: ῆ ὁσία Θεῶα ; ί ὁσία Θεοδῶα ; Kutsal Theodora

İkonografi: Sahnenin merkezinde yer alan Azize Theodora Orans pozisyonunda durmaktadır. Sahneye eşlik eden diğer figürlerden azizenin solunda duran din görevlisinin elindeki kitap ve sahnenin ön kısmında yer alan azizenin elindeki hac işareti bu dua olayını desteklemektedir. Diğer kutsal insanlar sahnede izleyici olarak yer almaktadır. Azize Theodora elinde hac ile daha sık tasvir edilen bir figürdür (Weitzmann,1966).

Azize Theodora (474-499), yortu günü 11 Eylül (SM,1677:666). Azize günahkâr iken tövbe eder ve Alexandria'da (İskenderiye) kendini manastıra kapatır (Holweck,1990: 958).

Üslup: Sol alt kısımda yer alan figüre çapraz olarak genişleyen dağ görüntüsü ve arkasında Azize Thedora'nın tasvir edilmesi ve onun arkasında bir dağ görüntüsü daha olması, derinlik verilmeye çalışıldığını göstermektedir. Ancak sahnenin merkezinde yer alan azizenin diğer tüm figürlerden daha iri şekilde tasvir edilmesi bu düzenlemeye ters düşmektedir. Sahnede yer alan erkek azizler farklı yaş gruplarında tasvir edilmiştir. Figürlerin duruşları anatomi ile uygunluk göstermektedir. Azize'nin kıyafeti çizgiler ile belirginleştirilirken, kıyafetin doğal görüntüsü kaybedilmiştir. Kullanılan renkler mavi, yeşil, kırmızı, pembe ve morun tonlarıdır.

Sol Alt

Sahne Adı: Piskopos Autonomos'un Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: αὐτονομον, ; Aftonomo; Autonomos. Sahnenin sağ kenarında: ὁ ἅγιος ὑπονόμος, Ó Ágios Aftónomos ; Aziz Autonomos

İkonografi: Aziz dizleri üstüne çöküp dua ederken, arkasında duran cellat tarafından idam edilmektedir. Herhangi bir kilisede görev yaptığı konusunda kayıtları bulunmayan azizin, piskoposluk yaptığı söylenmekte ve bu nedenle sahnede yakasında yer alan hac işaretleri ile bir din görevlisi gibi tasvir edilmiştir. Sahnenin sağ alt köşesinde elinde hac ile duran bir figür yer almaktadır. Aziz çoğu

zaman elinde kitap ve üzerinde piskoposluk tuniği ile tek başına veya idam edilirken resmedilmektedir (Sevcenko,1990:121).

Piskopos Autonomos (4. yy başları), yortu günü 12 Eylül (SM,1677:692). Bithynia (Bitinya) bölgesi piskoposu olarak görev yaptığı sanılmaktadır (BOS,1921:36).

Üslup: Sahnenin merkezinde Aziz Autonomos'un olması beklenirken bir ayağı önde ve hareketli tasvir edilen cellat sahnenin hareket noktası olmuştur. Hareket halinde olan cellat ve azizin duruş ve hareketleri anatomiye yeterince uygun değilken, ön ve arka tarafta yer alan figürler nispeten daha başarılıdır. Sahnede celladın ayağını bastığı bir kayalık ve azizin arkasında bir dağ görüntüsünden

başka bir şey yoktur. Sağ arka köşede yer alan figür ile sahneye derinlik verilmeye çalışılmıştır. Kullanılan renkler cellat için mavi, kahverengi ve kırmızı, azizler için mavi, yeşil, kırmızı sarı ve mordur. Doğayı betimleyen tepeler, yeşil ve kahverenginde verilmiş ve zeminle bütünleşmiştir.

Sağ Alt

Sahne Adı: Kutsal İnsanların Öldürülmesi

Yazıt : Sahnenin üst kenarından sağ kenarına doğru: εἰς Ἀντρέας (Μνεῖαν τε τῶ); Eί Antreas??S (Mneían Te To) ; Andreas ve P? (Anma yada Dönem)

İkonografi: Aziz Petrus tarafından vaftiz edilmiş olan Cornelius'un ölümü ile ilgili herhangi bir bilginin yer almayışı ve yazıtta adının olmamasından ötürü figürlerin kimi temsil ettiği net değildir. Bazı figürlerin idam edildiğini gördüğümüz sahnede merkezde cellat yer almaktadır. İdam edilenler ise celladın hemen altında tasvir edilmiştir. Bir figür henüz idam ediliyorken tasvir edilmiş, hemen yanında yer alan, yerde uzanan figürün ise idam işlemi sona ermiştir. İdam işlemi sona eren figürün bedeni ve başı ayrı ayrı tasvir edilmiştir. Sol ve sağ üst köşede yer alan figürler izleyici olarak sahnede yer alırken sağ alt köşede elinde hac tutan figür büst olarak verilmiştir. Hapishanede uzun yıllar kaldığı düşünülen azizin çoğu tasvirinde hapishane görüntüsü yer almaktadır (Walter,1981:19-20). Ancak burada muhtemelen idamı anlatılmaktadır.

Sayfada adı yazmasa da tasvire konu edilen figür Aziz Cornelius (1. yy) olmalıdır, çünkü yortu günü 13 Eylül'dür. Aziz Cornelius'un adı Kitab-ı Mukaddes'te geçmektedir. Kendisi ile ilgili anlatı şu şekildedir. *“Sezariye’de Kornelius adında bir adam vardı. “İtalyan” taburunda yüzbaşısıydı. Dindar bir adamdı. Hem kendisi hem de bütün ev halkı Tanrı’dan korkardı. Halka çok yardımda bulunur, Tanrı’ya sürekli dua ederdi. Bir gün saat üç sularında, bir görünümde Tanrı’nın bir meleğinin kendisine geldiğini açıkça gördü. Melek ona, “Kornelius” diye seslendi. Kornelius korku içinde gözlerini ona dikti, “Ne var, efendim?” dedi. Melek ona şöyle dedi: “Duaların ve sadakaların anılmak üzere Tanrı katına ulaştı. Şimdi Yafa’ya adam yolla, Petrus olarak da tanınan Simun’u çağır. Petrus, evi deniz kıyısında bulunan Simun adlı bir dericinin yanında kalıyor. ” Kendisiyle konuşan melek uzaklaştıktan sonra Kornelius, iki uşağıyla özel yardımcılarından dindar bir askeri çağırırdı.*

Kendilerine her şeyi anlattıktan sonra onları Yafa’ya gönderdi” (Habercilerin İşleri 10:1-8). Aziz Cornelius'un. Havari Petrus tarafından vaftiz edilen ilk pagan olduğuna inanılır. Aziz daha sonra, Hellespontus (Çanakkale) piskoposu olarak görev yapmıştır (CE: 375).

Üslup: Sahnenin üç noktasına (ön-orta-arka) yerleştirilen figürler ile derinlik verilemeye çalışılmıştır. Sahnede figürler dışında bir kayalık ve bir dağ görüntüsü vardır. Dağ görüntüleri zemin ile bütünleşmiştir. Alt düzlemde beden ölçüleri belirsiz bir aziz ve ondan ayrı olan başı görülmektedir. Sahnenin önünde büst olarak verilmiş, sarı-beyaz sakalıyla yaşlı biri olarak tasvir edilen figür olay ile ilgisizdir. Kayalık üzerine basmakta olan cellat havada asılı duruyormuş gibi izlenim vermektedir. Doğayı betimleyen tepeler mor ve yeşil renkte verilmiştir. Cellat kahverengi ve siyah renklerle tanımlanmış, azizler ise kırmızı, mor, mavi ve yeşil renkteki kıyafet içinde verilmiştir.

Resim No: 20

Sayfa No: 9verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen olay ve figürler; Kutsal Hacı Yükselmesi, Aziz Nikita, Azize Euphemia, Azize Sophia ve üç kızı.

Sol Üst

Sahne Adı: Kutsal Hacı Yükselmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarından sağına doğru: την εξύψωση Σταυρού ; Tin Anýpsosi Stavrou ; Yükselme Hac

İkonografi: İncil'de bahsi geçen ve Konstantinus'un rüyasını temel alan bir hikâyenin tasviridir. Kutsal hac doğru yolu göstermektedir. Bu anlatım 5 kutsal kişi

tarafından hacın en üste çıkarılmasıyla anlatılmıştır. Bir *ambon* şeklindeki merdivenli (kademeli) bir birim üzerinde sıralanan kutsal insanlar ve en üstte ise bir piskopos bulunmaktadır. Piskopos elinde bulunan hacı havaya kaldırmaktadır.

Olayın gerçekleştiği ambon genellikle iki basamaklı olup, olay üç/dört piskopos veya diyakoz tarafından yapılırken tasvir edilmektedir (Walter,1982:62).

Hac Hıristiyanlık için en eski ve en önemli ulusal semboldür. Çünkü İsa' bu şekle sahip tahtalar yani çarmıh üzerinde öldürülmüştür. İkonoklazma döneminde bile tasviri yapılan tek nesne haline gelmişti. Ancak zaman içinde hacın değişik şekilleri ortaya çıkmıştır. Latin hacı ve Yunan hacı bu değişik formlar arasındaki en önemli iki şekildir (Ferguson,1961:164). Hıristiyanlık için önemli olan Hac, bu nedenle birçok tasvirde tek başına veya sahnelerin önemli bir atribütü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kutsal Hac'ın Yükselmesi; Konstantinus'un rüyasını temel alan bir hikayedir. İmparator Konstantinus, Milvius Köprüsü Savaşında (312), uykusunda, Tanrı'nın onu onurlandırmasını ifade etmektedir (McGiffert, 1890:738). Olay şöyle gerçekleşmiştir; Konstantinus Milvius 'ta ki ordugâhında öğlen uykusuna daldı ve bir rüya gördü, Mesih ona doğru yolu gösterecek olan "Kutsal Hacı" ona göstermişti. Rüyadan uyandı ve mucizevi bir şekilde savaşı kazandı (McGiffert, 1890:740) (Bkz. s. 14). Bu efsane ve ayrıca İncil'de de vurgulanması hac sembolünün önemini artırmıştır. " Çünkü hacın bildirisi kaybolanlar için akılsızlık, biz kurtulanlar içinse Tanrı gücüdür" (Korintliler, 1:18-19).

Hacın yüceltilmesi tasvirleri birçok farklı formda karşımıza çıkmaktadır. Sahnenin kaynağını temelde İncil oluştursa da şekillenmesinde Giritli Andrew'in *Homilies on the Exaltation of the Cross*; Besteci Romanos'un *Kontakia*; Nyssa'lı Gregory'in *Homily on the Resurrection* adlı eserlerin etkisi büyüktür (Tradigo,2004:155). Hacın tasviri ağırlıklı olarak, İsa'nın gerildiği çarmıh olarak görülmekte ve kutsal olan bu gömüt, Golgota tepesindeki haliyle betimlenmiştir. Kutsal Hac (Çarmıh) Konstantinus'un annesi Helena tarafından Kudüs'te bulunmuş ve Konstantinopolis'e getirtilmişti. Bu nedenle "hac" imgesi tek başına bile ikonografik

bir öneme sahiptir. Ancak Hacın yüceltilmesi sahnesi bazı değişik formlar içermektedir (Tradigo, 2004:155).

Hac (çarmıh) Golgota tepesinde tasvir edilirken, tepe kuru kafalar ile simgelenir ve hac kuru kafaların üzerinde dik olarak durur. Bu Hıristiyanlığın zaferi olarak algılanabilir. Ancak hacın yüceltilmesi/kutsal hacın yükselmesi sahneleri ise farklı atribütler içerir. Sahne geleneksel olarak üçlü bir bölünme ile sergilenir. Sahnenin merkezinde çoğu zaman hacı tutan bir başpiskopos yer alır. Onun iki yanında birer yardımcı piskopos sahneye eşlik eder. Görevliler üç basamaklı bir merdivene (çoğunlukla ambon) iki yandan çıkarken tasvir edildiği gibi direkt olarak üçlü sıralama ile karşıdan da tasvir edilebilmektedirler. Sahneye bazen Kutsal Hacın kalıntılarını bulan İmparatoriçe Helena ve İmparator Konstantinus'da eşlik edebilmektedir (Tradigo, 2004:156). Sahnenin diğer yanında ise bu olaya tanıklık eden izleyiciler yer alabilmektedir. Sahnelerdeki üçlü bölünme/sıralanma iki defa tekrar edilebilmektedir. Merkezde hacı tutan üç piskopos ve iki tarafa yer alan figürler ile piskoposların oluşturduğu üçleme mevcuttur. Bu gruplandırma Kutsal Üçleme 'ye gönderme yapma amacı taşımaktadır (Tradigo, 2004:156).

Synaxarion takviminin 14 Eylül gününü ele alan ve her Menologion yazmasında görünen "Hacın Yüceltilmesi /Yükselmesi" sahnesi bu el yazmasında da yer almaktadır.

Aynı gün Konstantinopolis piskoposu John Chyrosostom'un ilk anması olarak da kabul edilmektedir. Synaxarion takviminde Azizin üç ayrı anma günü olduğu tespit edilmiştir (14 Kasım, 27 Haziran). Yazmanın genel karakteri olan idamlar üzerinde şekillenen tasvirleri göz önünde bulundurulunca Azizin tasvirlerinde idam edilirken veya bir idama tanıklık ederken görülmesi beklenmektedir. Bu nedenle Hacın Yükselişinin konu edildiği bu tasvirde Aziz John Chyrosostom tasvir edilmemiştir. Aynı zamanda bugüne ait anmayı konu eden diğer el yazmalarında da sadece Hacın Yükselmesi konusu tasvir edilmiştir.

Üslup: Üçlü sıralanmanın görüldüğü sahnede merkezde ve en üstte başpiskopos hacı iki eliyle kavramış ve havaya kaldırmıştır. İki yanında ikişer izleyici yer almaktadır. Buldukları birimin üç basamaklı olduğu sıralanma şekillerinden belli

olmaktadır. Ambon benzeri birim ve hacin en yüksek noktada yer alışı, Hıristiyanlığın zaferi olarak algılanabilir. Figürler birbirinden bağımsız davranışlar içerisinde. Vücut hatları belirsiz olan figürler koyu ten rengi ile resmedilmiş, belirgin fırça darbeleriyle kıyafetleri renklendirilmiştir. Figürlerin yüzlerindeki farklılık kişiselleştirme olduğunu göstermektedir. Kademeli birim pembe ve yeşil renkte verilip üzerine bitkisel süslemeler yapılmıştır. Azizler kırmızı, pembe, mor, mavi ve kahverengi kıyafetler içinde tasvir edilmiştir.

Sağ Üst

Sahne Adı: Aziz Nikita'nın Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: πυρρόν νίκυτασ ; Pyrron Nikitas; Rustik (Kızıl Kahverengi) Nikita. Sahnenin içinde: ó áγιοσ Νικήτασ; Ó Ágios Nikítas; Aziz Nikitas.

İkonografi: Sahnede toplam üç figür vardır ve üçü de kutsal insanlardır. Sahnenin merkezinde yer alan ve idam edilen kişi Aziz Nikita'dır. İdam anlatılara göre İstra Nehri kıyısında, azizin ateşe atılmasıyla gerçekleşmekte ancak burada olay iki dağ arasında verilmiştir. Sahnede görünen ve bir kazanı andıran birimden çıkan kırmızı çizgiler alev demetlerini oluşturmaktadır. Aziz Nikita'nın yüz ifadesi bu olay karşısında sakinidir. Ancak idam edilen azizin elleri açık yani Orans pozisyonundadır. Arka düzlemde iki yanda, dağ görüntüsü arkasında yer alan azizler olaya tanıklık etmektedirler. Aziz Nikita bazı yazmalarda başı kesilerek idam edilirken tasvir edilmiştir (Sevcenko,1990:121)

Aziz Nikita (?), yortu günü 15 Eylül (SM,1677:1677:699). Hakkında fazla bilgi bulunmayan aziz İstra Nehri (Moskova) kıyısında yaşamış ve orada ateşe atılarak idam edilmiştir (BOS,1921:202).

Üslup: Soyutlamanın görüldüğü sahnede azizin içinde bulunduğu birim tanımsızdır. Ayrıca aziz idam edilmek için içine atıldığı birimden çok daha iri tasvir edilmiştir. Sahnenin iki yanında dağın devamıymış gibi görünen iki figürün görünümü gerçeklikten uzaktır. Bu iki figür farklı yaş gruplarında tasvir edilmiştir. Ten rengi koyu olarak verilmiş figürlerin, kıyafet dökümleri belirgin fırça darbeleriyle

verilmiştir. Sahnede kullanılan renkler: kırmızı, mavi, kahverengi, pembe ve yeşildir.

Sol Alt

Sahne Adı: Azize Euphemia Orans Pozisyonunda

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: τὸν μόρον ευφηνμία ; Teón Móron Effimia ; Moroni (Gnmz. Afrika Ülkesi) Euphemia. Sahnenin içinde: ἡ ἀγία εὐφηνμία, Ἰ Ἄγία Ἐφφμία; Azize Euphemia.

İkonografi: Sahnede üç figür vardır ve üçü de azizedir. Sahnenin merkezindeki Azize Euphemia'dır. Ölümünü ele alan atribütler ile tasvir edilmiştir. Euphemia'yi diğer azizelerden ayıran görüntü küçük bir mağaradır. Azizenin sağında ve solunda aslan figürleri vardır. Arenada öldürülmesine gönderme yapmaktadır. Ssıanlar Azizenin iki yanında uysal şekilde oturmaktadır. Diğer iki azize işkenceyi izlemektedirler. Azizenin Orans duruşundayken yakılarak veya vahşi hayvanlar ile idamı tasvirleri karşımıza en çok çıkan görüntülerdir.

Azize Euphemia (304), yortu günü 16 Eylül (SM,1677:715). Khalkedon'da (Kadıköy) doğmuş olan azize işkence gördükten sonra arenada hayvanlar tarafından veya yakılarak öldürüldüğü sanılmaktadır. Ancak anlatılara göre idamı için yanına bırakılan aslanlar azizeye saldırmamıştır (ODCC,1974:481). Azizenin tasvirlerinde bekâretini simgeleyen zambak çiçeği ile palmye ağacı yaprağı, ölümünü simgeleyen kılıç ve aslan temel atribütlerdir (Greene,1902:20).

Üslup: Üçgen formda betimlenmiş olan bir dağ görüntüsü içinde bir mağaranın varlığı söz konusudur. Mağaradan daha büyük şekilde tasvir edilmiş azize sahnenin merkezinde durmaktadır. İki yanında yer alan hayvanların ne olduğu tanımlanamayacak kadar stilizasyona uğramıştır. Dağın arkasına yerleştirilmiş, başları örtülü iki azize olaylara tanıklık etmektedir. Azizelerin duruşları anatomiye uygundur. Figürler koyu ten rengi ile resmedilmiş, belirgin fırça darbeleri ile kıyafet dökümleri verilmiştir. Kullanılan renkler: mor, kırmızı, yeşil, pembe ve kahverengidir.

Sağ Alt

Sahne Adı: Azize Sophia'nın Tanıklığı ve Üç Kızının Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: Κλεινίω σοφίας ; Kleino Sofias; Bilge(lik) Sophia

İkonografi: Sahne Azize Sophia'nın kızlarının öldürülmesine tanıklık etmesini anlatılır. Elindeki hac ile sol arkadaki figür Azize Sophia'dır. Sahnenin merkezinde yer alan figür idam edilmekte ve sağındakiler muhtemelen azizeden önce öldürülmüş diğer kardeşleridir. Sağ üst köşede bir azize daha bulunmaktadır. Azize Sophia kızları ile tasvir edildiğinde çoğu zaman onların öldürülmesine tanıklık etmekte veya dört kadında ellerinde hac ile büst olarak tasvir edilmektedir (Walter,1981:16-17).

Azize Sophia (?), yortu günü 17 Eylül. İtalya'da dünyaya gelmiş olan azizenin adının kaynağının Kitab-ı Mukaddes'ten geldiğine inanılmaktadır (Bkz.

1Korintliler:13). Hadrianus döneminde (117-138) yaşadığı sanılan azizenin Pistis, Elpis ve Agape isminde üç kızı vardır. Hıristiyanlığı reddetmesi istenmiş ancak azize bunu reddetmiştir. Azizenin Mesih'i inkâr etmesi her istendiğinde ve kabul etmediğinde kızlarından biri idam edilmiştir (ODB,1991:1927).

Üslup: Üç farklı renkte verilmiş olan tepeler tasvirde hem fon hem de zemin olarak kullanılmıştır. Sahnenin merkezinde eli havada duran cellat yer almakta, aynı zamanda sahnenin hareket noktasını oluşturmaktadır. Arka düzlemde görünen iki azizenin başları örtülü şekilde karşımıza çıkarken, ön düzlemde dizleri üstüne çökmüş olan Sophia'nın kızlarının başının açık olduğu görülmektedir. Sahnede yer alan renkler azizeler için: mor, pembe, mavi ve kahverengidir. Cellat kırmızı tunik ve mavi tayt ile verilmiştir.

Resim No: 21

Sayfa No: 10recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Piskopos Eumenius, Azizler Trophimus, Sabbatios, Dorymedes, Aziz Eustace (Eustathos) eşi Azize Thepistis ve iki oğlu, Havari Quadratus.

Sol Üst

Sahne Adı: Piskoposlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: εὐμ(εν)ίου ; evm(en)ίου ; Eum(en)ius

İkonografi: Sahne bir Piskopos'un öldürülmesini anlatmaktadır. Tasvirdeki üç figür piskopos olarak tasvir edilmiştir. Yakasında gördüğümüz hac işareti bize Azizin piskopos olduğunu göstermektedir. Ancak, öldürülen piskoposun Aziz Eumenios

olduğu kesin değildir. Azizin diğer tasvirleri göz önünde bulundurulursa, elinde kitap ile büst olarak tasvir edilmiş iki figürden biri piskopos Eumenios olmalıdır. Sol tarafta çizilmiş figürlerin ellerinde İncil bulunmaktadır.

Piskopos Eumenius (2 ya da 3 yy.), yortu günü 18 Eylül. Mucizeler yapan Crete (Girit) piskoposu olarak bilinmektedir. Mısır'a sürgüne gönderilmiştir (BOS,1921:99).

Üslup: İdam olayı karşısında sahnede yer alan üç figürün bakışları sakindir. Figürler birbirine benzer özelliklerde resmedilmiştir. İki aziz arasında bulunan kemerli yapının nereye ait olduğu belirsizdir. armıha gerilmiş figürün vücut yapısı ince uzun şekilde tasvir edilmiştir. armıhın arka düzlemini mor ve yeşil renkte iki küçük tepe doldurmak Kullanılan renkler pembe, kahverengi, mor, mavi ve yeşildir.

Sağ st

Sahne Adı: Aziz Trophimus'un ldrlmesi

Yazıt: Sahnenin st kenarında: Τροφίμος; Trfimos; Trophimus. Sahnenin sağ kenarında: τρόφιμος καί οί σύν αὐτό; Trfimos Kaı Oı Sn ft; Trophimus ve ayrıca bu(...)

İkonografi: Sahnede  figür bulunmakta ve sahne aynı gün anılan Azizler Trophimus, Sabbatios ve Dorymedes'un öldürülmesini anlatmaktadır. Sahnenin merkezinde iki tane figürün idam işlemi bitmiş, dizleri üstüne çökmüş olan ve muhtemelen Aziz Trophimus olan figür idam edilmektedir. Arkasında cellat elinde kılıç ile hazır beklemektedir. Bir başka azizde bu olaya tanıklık etmektedir. Azizlerin idam işlemleri farklı olduğu gibi azizlerin ne demir pençeler ile yapılan işkencelerle de tasvir edilmektedirler (Sevcenko,1990:122).

Azizler Trophimus (277) ve Sabbatios, Dorymedes (277) , yortu günleri 19 Eylül (SM,1677:734). Antakya'da işkence sonrasında bedenleri parçalanarak ldrlmşlerdir.

Üslup: Sahnenin arka kısmında iki küçük dağ görüntüsü zemin ile bütünleşmiştir. Sahnenin merkezinde uçuşan peleriniyle yer alan cellat aynı zamanda sahnenin hareket noktasıdır. Ön düzlemde öldürölmek üzere olan aziz genç biri olarak verilmiştir. Olaylara sol kenardan tanıklık eden figür ise büst olarak verilmiştir. Azizin dağın içinden çıkarmış gibi duruşu dikkat çekmektedir. Kullanılan renkler kırmızı, yeşil, mavi, pembe ve kahverengidir.

Sol Alt

Sahne Adı: Aziz Eustathios'un Ailesinin Öldürölmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: σύν εύσταθίω; Sýn Efstathíou; Ayrıca Eustathios. Sahnenin içinde:άγιος ευχαθίος ; Άγιος Efstáthios; Aziz Eustathios

İkonografi: Sahnede beş figür bulunmakta dördü aziz, biri azizedir. İdam olayını aktaran sahnenin merkezinde etrafında alev demetleri görünen bir hayvan yer almaktadır. Öküzün üzerinde ateş tasvirleri öküzün demirden yapıldığını ve altında ateş yakılarak ısıtıldığını belirtmek için yapılmıştır. Sahnenin merkezinde yer alan iki azizin ellerinde hac işareti vardır ve öldürölen Aziz Eustathos'u oğullarıdır. Sahnede arka düzlemde yer alan ve Orans pozisyonunda dua eden Aziz Eustathios'tur ve hemen solunda bulunan azize eşidir. Arka düzlemde olaya tanıklık eden bir aziz yer almaktadır. Sahnede yer alan aile bireyleri ve kızdırılmış öküz ile anlatım geleneksel unsurları içermektedir(Walter,1981:15-16).

Aziz Eustace (Eustathos) eşi Thepistis ve iki oğlu (98-117),yortu günü 20 Eylül. Roma'da demirden yapılmış ve kızdırılmış öküz içinde işkence görerek öldürölmüşlerdir (ODS, 1987: 154).

Üslup: Pembe renkte bir tepenin arkasına ve önüne yerleştirilen figürler büst olarak verilmiştir. Figürlerin sıralamaya göre ters orantıda tasvirleri dikkat çekmektedir. İdam işleminde kullanılan öküzün anatomisi gerçeğe uygun bir karaktere sahip olmasına karşın stilizasyon kendini hissettirmektedir. Ayrıca hem figürlerin çok koyu ten rengi hem de öküzün açık rengi renkler arasındaki uyumsuzluğa dikkat çekmektedir. Zemin algısının olmadığı sahnede hiçbir figürün ayakları

görülmemektedir. Kutsal figürlerin kıyafetlerinde görülen renkler kahverengi, yeşil, mor, mavi ve kırmızıdır.

Sağ Alt

Sahne Adı: Havari Quadratus ve Kutsal İnsanların Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: μύ(σ)τιν κωδρατομ ; Mý(s)tı Kodratos; Gizli Quadratus

İkonografi: Sahne kutsal insanların öldürülmesinin ardından Havari Quadratus'un öldürülmesini anlatmaktadır. Sahnenin merkezinde yerde uzanan kişinin, tam olarak öldürüldüğü an tasvir edilmiştir. Kılıcın kalkış şeklinden ve figürün üzerinde görünen celladın kılıç hareketi olayın gerçekleştiği ana işaret etmektedir. Sağ alt tarafta bulunan öldürülmüş kutsal insanın yüzü belli olmamaktadır. Sağ üstte çarmıha gerilmiş bir figür görülmektedir. Sol üstte yer alan piskoposun elinde İncil bulunmaktadır. Havarinin idamı başı kesilerek gerçekleştiği için yerde yatan ve idam edilmek üzere olan figür Havari Quadratus'tur. Sahnede tepenin ortasında kahverengi olan ve tanımlanamayan bir tasvir dikkat çekmektedir.

Havari Quadratus (1. yy.), yortu günü 21 Eylül. İsa'nın Yetmiş Kutsal Havarisinden biridir, Hadrianus döneminde başı kesilerek idam edilmiştir (ODCC, 1974: 1149).

Üslup: Sahnenin merkezinde idam edilen figürlere göre arkası dönük şekilde görünen cellat sahnenin hareket merkezidir. Yerde idam edilen figürün vücudu normalden çok daha iri şekilde tasvir edilmiştir. Sahnede aynı zamanda dağ görüntüsü içinde dairesel bir şekil görülmektedir. Tek renkten oluşan bu daire içinde tek çizgi ile belirtilmiş bazı figürler seçilebilmektedir. Ancak bu figürlerin ne amaçla yapıldığı tespit edilememiştir. Doğa için pembe ve yeşil renkler kullanılmıştır. Azizler kahverengi ve mor kıyafetler ile verilmiştir. Cellat kırmızı pelerin ve mavi tunik giymektedir.

Resim No: 22

Sayfa No: 10verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen olay ve figürler; Piskopos Phocas, Peygamber Zacharia'nın duası ve müjdeyi alması, Azize Thecla, Azize Euphrosine.

Sol üst

Sahne Ad: Piskopos Phocas'ın Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: Κ(αί) φ(ω)καντόν γεναδά ; Kaí Fokán Tón Gennáda; Ve Cömert Phocas

İkonografi: Sahne Aziz Phocas'ın öldürülmesini anlatmaktadır. Sahnenin merkezinde yer alan, dizleri üstüne çökmüş olan figür Aziz Phocas'tır ve başında onu öldürmek üzere olan elinde kılıcı ile cellat durmaktadır. Azizin yakasında yer alan hac işareti onun bir piskopos olduğunu göstermektedir. Sahnenin sol tarafında

idamı izleyen azizler vardır. Olayı izleyenler cellada bakmaktadırlar. Köşede bulunan azizin yüzü belirtilmemiştir. En altta yatmakta olan figürler daha önceden öldürülmüş azizlerdir.

Piskopos Phocas (98-117), yortu günü 22 Eylül. Sinope (Sinop) piskoposu olarak görev yapmıştır. İşkence gördükten sonra, kılıçla öldürülmüştür (ODB:1666-7) Bahçeler ve bahçıvanların koruyucusu olarak bilinen aziz, tasvirlerde yaşlı olarak resmedilir ve atribütü olan güneş sahneye eklenir (Greene,1902:25).

Üslup: Celladın duruşu ve pelerinin uçuşu sahnede hareketin varlığını sezdirmektedir. Geometrik çizgiler ve belirgin fırça darbeleri kendini göstermektedir. Sahnenin sol kenarında duran figürler renksiz şekilde bırakılmıştır. Yarım olarak verilen figürler oldukça genç görünmektedirler. Sahnenin alt düzleminde bedenleri zeminle bütünleşmiş iki figürün öldürülmüş olduğu görülmektedir. Öldürülen piskopos beyaz sakalıyla yaşlı biri olarak verilmiştir. Arka düzlemde yine sadece dağ görüntüsü bulunmaktadır. Sahnede kullanılan renkler yeşil, mavi, kahverengi, kırmızı ve pembedir.

Sağ Üst

Sahne Adı: Peygamber Zacharia'nın Duası ve Müjdeyi Alması

Yazıt: Sahnenin üst kenarından sağına doğru: τοῦ προδρόμου σύλληψίν; Τοῦ Prodrómou Sýllipsin; Prodromos Durması (Baba Prodromos'un duraksaması)

İkonografi: Sahne Peygamber Zacharia'ya Başmelek Gabriel'in müjdeyi vermesini anlatmaktadır. Tapınakta buhur yakma sırası gelmiş olan Zacharia'ya başmelek bir oğlu olacağını müjdesini vermek için ziyaret eder. Mekân arka düzlemde yer alan 3 sütunlu bir mimari eleman ile kutsal bir yer olarak tasvir edilmiştir. Melek, bir elinde sürgün veren bir fidan tutarken diğer ellini Peygamber Zacharia'ya doğru uzatmıştır. Peygamberin elinde buhardan vardır ve kâhinlik görevini yerine getirmektedir.

Zacharias (Zekeriya) tapınakta (Zacharias'ın yakarışı), Yahya'nın Doğumu Bildirilmesi olarak bilinen olayın yortu günü 23 Eylülüdür. Berechiah'ın oğlu

(Berekya), Davut soyundan gelen Zekeriya tapınakta buhur yakmakla görevlendirilmiştir (Mcgee, 1997:1). Peygamberlik görevini yerine getirmiş olan Zekeriya'nın ileri yaşına rağmen hala bir çocuğu yoktu ve çocuğu olmayan Zekeriya bunun için Rab'e sürekli dua etmiştir. Bir evlat sahibi olmak için dua eden Zekeriya'nın duası kabul olur ve İsa'yı vaftiz edecek olan Yahya'nın babası olacaktır. Bu nedenle Zekeriya Doğu Ortodoksluk Kilisesi için önemli bir figürdür. Vaftizci Yahya'nın hayatının ele alındığı ikonalarda çoğu zaman tapınaktaki duasına da yer verilmiştir.

Eski Ahit'in emri olan tapınakta buhur yakmak görevi kurayla belirlenmiştir. Buhur yakma sırasının Zekeriya'da olduğu günü ele alan anlatım sade bir şekilde betimlenmiştir. Tapınakta buhur yakma sırası Eski Ahitte şöyle anlatılmaktadır: *"(...)Nadav'la Avihu babalarından önce, oğul sahibi olamadan öldüler. Onun için Elazar'la İtamar kâhinlik yaptılar. Davut Elazar soyundan Sadok'la İtamar soyundan Ahimelek'in yardımıyla Harunoğulları'nı yaptıkları göreve göre bölüklere ayırdı. Elazaroğulları arasında İtamaroğulları'ndan daha çok önder olduğundan, buna göre bölündüler(...)"* (Kronikler/Tarihler, 24:2-3).

İncil'de Zekeriya'nın tapınaktaki yakarışı şöyle anlatılmaktadır: *"Yahudiye Kralı Herodes zamanında, Aviya bölüğünden Zekeriya adında bir kâhin vardı. Harun soyundan gelen karısının adı ise Elizabeth'ti. Her ikisi de Tanrı'nın gözünde doğru kişilerdi, Rab'bin bütün buyruk ve kurallarına eksiksizce uyarlardı. Elizabeth kısır olduğu için çocukları olmuyordu. İkisinin de yaşı ilerlemişti. Zekeriya, hizmet sırasının kendi bölümünde olduğu bir gün, Tanrı'nın önünde kâhinlik görevini yerine getiriyordu. Kâhinlik geleneği uyarınca Rab'bin Tapınağı'na girip buhur yakma görevi kurayla ona verilmişti. Buhur yakma saatinde bütün halk topluluğu dışarıda dua ediyordu. Bu sırada, Rab'bin bir meleği buhur sunağının sağında durup Zekeriya'ya göründü. Zekeriya onu görünce şaşırıldı, korkuya kapıldı. Melek, "Korkma, Zekeriya" dedi, "Duan kabul edildi. Karın Elizabeth sana bir oğul doğuracak, adını Yahya koyacaksın. Sevinip coşacaksınız. Birçokları da onun doğumuna sevinecek. O, Rab'bin gözünde büyük olacak. Hiç şarap ve içki içmeyecek; daha annesinin rahmindeyken Kutsal Ruhla dolacak. İsrailoğulları'ndan birçoğunu, Tanrıları Rab 'be döndürecek. Babaların yüreklerini çocuklarına döndürmek, söz dinlemeyenleri doğru kişilerin anlayışına yöneltmek ve Rab için*

hazırlanmış bir halk yetiştirmek üzere, İlyas'ın ruhu ve gücüyle Rab'bin önünden gidecektir. ” Zekeriya meleğe, “Bundan nasıl emin olabilirim?” dedi. “Çünkü ben yaşlandım, karımın da yaşı ilerledi. ” Melek ona şöyle karşılık verdi: “Ben Tanrı'nın huzurunda duran Gabriel'im. Seninle konuşmak ve bu müjdeyi sana bildirmek için gönderildim. İşte, belirlenen zamanda yerine gelecek olan sözlerime inanmadığın için dilin tutulacak, bunların gerçekleşeceği güne dek konuşamayacaksın. ” Zekeriya'yı bekleyen halk, onun tapınakta bu kadar uzun süre kalmasına şaşıtı. Zekeriya ise dışarı çıktığında onlarla konuşamadı. O zaman tapınakta bir görüm gördüğünü anladılar. Kendisi onlara işaretler yapıyor, ama konuşamıyordu. Görev süresi bitince Zekeriya evine döndü. Bir süre sonra karısı Elizabeth gebe kaldı ve beş ay evine kapandı. Bunu benim için yapan Rab'dır” dedi. “Bu günlerde benimle ilgilenerek insanlar arasında utancımı giderdi. ”” (Luka,1:5-25). İncil Yazarlarından sadece Luka'nın aktarmış olduğu olayda, Zekeriya ile ilgili birçok bilgi ve olayın gelişim süreci açıkça verilmiştir.

Zekeriya'nın bu duası Kuran-ı Kerim'de de şöyle yer almaktadır: “Orada Zekeriya Rabbine dua etti: "Rabbim! Bana katından temiz bir nesil bahşet. Şüphesiz sen duayı hakkıyla işitensin" dedi. Zekeriya mabedde namaz kılariken melekler ona, "Allah sana, kendisinden gelen bir kelimeyi (İsa'yı) doğrulayıcı, efendi, nefesine hakim ve salihlerden bir peygamber olarak Yahya'yı müjdeler" diye seslendiler. Zekeriya, "Ey Rabbim! Bana ihtiyarlık gelip çatmış iken ve karım da kısır iken benim nasıl çocuğum olabilir?" dedi. Allah, "Öyledir, ama Allah dilediğini yapar" dedi. Zekeriya, "Rabbim! (çocuğum olacağına dair) bana bir alâmet ver" dedi. Allah da şöyle dedi: "Senin için alâmet, insanlarla üç gün konuşamaman, ancak işaretleşebilmendir. Ayrıca Rabbini çok an, sabah akşam tesbih et. ”” (Al-i İmran, 55:38-41).

Peygamber Zekeriya tapınakta veya Peygamber Zekeriya'nın yakarışı olarak tanımlanan sahnenin temel bileşeni, Peygamber Zekeriya ve bir tapınak veya sunak görüntüsüdür. Kaynağını İncil'den alan sahnelerde Zekeriya tapınakta buhur sunarken sunağın önünde, elinde buhurdan ile görülmekte ve sunağın diğer yanında bazen Elizabeth'in bir oğul doğuracağını bildiren melek figürü yer almaktadır. Bazı örneklerde tapınakta bulunan başka figürlerde sahneye eşlik etmektedir. Zekeriya'nın dilinin tutulmasını gösterir biçimde parmağını ağzına

uzatmış olarak betimlenen sahnelerde mevcuttur (Tükel ve Arsal,2014:98). Baş melek Gabriel bazen Zekeriya'nın önünde ona bu haberi verirken betimlenmiştir. Gabriel'in elinde sürgün veren bir filiz yer almaktadır. Tapınak görüntüsü yerine çoğu zaman kapalı bir mekânda bir sunak önünde olay sahnelenmiştir. Çok fazla atribüte sahip olmayan sahne bu el yazmasında da sade bir şekilde anlatılmıştır.

Üslup: Beyaz saç ve sakalıyla peygamberin yaşlı olduğu belirtilmiştir. Yürüyormuş gibi görünen hareketler ve elindeki buhurdanı sallayan Zekeriya'nın duruşu ve buhurdanın hareket halinde olması olayın kısa bir süre içinde ve aniden gerçekleştiğini ifade etmektedir. Geleneksel olarak bir tapınak görüntüsü yerine üç sütun üzerine oturmuş konik başlıklı bir sunak sahnede yer almaktadır. Geleneksel Romalı kıyafeti olan hymation dışında bir kıyafet içinde görünen Zekeriya'nın kıyafeti ve başlığı Eski Ahit'e ait küçük peygamberlerden olduğunu ifade etmektedir. Çizgisel fırça vuruşlarıyla oluşturulmuş sahnede figürlerin ten renkleri koyudur. Mimari birim pembe ve kırmızı renkte verilmiştir. Figürlerin kıyafet renkleri mavi, yeşil, kırmızı ve kahverengidir.

Sol Alt

Sahne Adı: Azize Thecla'nın Yakalanması

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: Θέκλης ἀνδρίας; Théklis Ándras ? Thekla Andreas?. Sahnenin sağ kenarında: ἡ ἁγία Θέκλη ; Ἰ Ἄγία Thékli ; Aziz(e) Thekla

İkonografi: Sahnede iki figür yer almaktadır. Sağ tarafta bulunan kişi Azize Thecla'dır. Saklandığı yer tepenin arkasıdır ve orada saklanırken ellerini yukarıya açıp dua etmektedir. Tanrıya yalvarırken arkasındaki asker onu yakalamak üzeredir. Askerin sol eli azizeyi işaret etmektedir ve muhtemelen sahnede olmayan diğer askerlere azizenin yerini göstermektedir. Dağ görüntüsü arasında Orans pozisyonunda sıkça resmedilen azize(Sevcenko,1990:178) bu tasvirde profilden dua ederken resmedilmiştir. Azize Thecla öldürülen ilk kadın azize olmasından ötürü Doğu Ortodoksluk Kilisesi bakımından önemli bir figürdür.

Azize Thecla (1. yy), yortu günü 24 Eylül (SM,1677:821). Antiocheia'da (Antakya) öldürülen azize, şehit edilen ilk kadın azizedir ve havarilerle eşit düzeyde sayılmaktadır (ODCC,1974:1357). Azizenin tasvirlerinde bekaretini simgeleyen palmiye ağacı yaprağı, inzivasını simgeleyen kahverengi veya gri manto benzeri kıyafeti ve ruhaniyetini simgeleyen etrafında tanımsız yaratıklar (çirkin hayvanlar) ile karşımıza çıkmaktadır (Greene,1902:4).

Üslup: Dağ manzarasıyla doldurulmuş olan sahnenin sağ kenarında dizleri üstüne çöker gibi görünen azize, fiziksel olarak zor olan bir duruş içindedir. Onu öldürmekle görevli olan cellat azizeden uzak bir noktaya yerleştirilmiştir.

Çoğunlukla zeminin verilmediği tasvirlerle karşın burada yeşil renkteki zemin geniş bir yer kaplamaktadır. Sade bir anlatımın görüldüğü sahnede yazmada kullanılan birçok renk görülmektedir.

Sağ Alt

Sahne Adı: Azize Euphrosine Orans Pozisyonunda

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: THv εύφροσύνην; TIn Éffrosýnin; Euphrosine
Sahnenin içinde:ή άγία ευφροσύνη ; Í Άγία Effrosýni ; Azize Auphrosine

İkonografi: Sahnede tek bir figür vardır o da Azize Euphrosine'dır. Elindeki hac ve Orans pozisyonundan anladığımız üzere, Azize bir tapınakta ve tek başına dua etmektedir. Kıyafetinde boynundan dizlerine kadar uzanan çizgiler dikenli bir teli andırmaktadır. Bu nesne Azizenin manastırdaki inzivasını simgelemektedir.

Azize Euphrosine (5. yy), yortu günü 25 Eylül, İskenderiye bölgesinde yaşayan azize hayatını bir keşiş olarak geçirmiştir (Holweck, 1990: 241).

Üslup: İki sütundan oluşan basit görünümlü mimari birimin önünde duran figür sahnenin simetrik olarak ortasına yerleştirilmiştir. Sakin bir ruh haline sahip azizenin bir ayağının hafif yana doğru açılması ile duruşu gerçekliğe uygun şekilde verilmiştir. Azize mavi, yeşil ve mor renkteki kıyafetler içinde tasvir edilmiştir.

Resim No: 23

Sayfa No: 11recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Evangelist John (Yuhanna), Aziz Callistratas ve 49 yoldaşı, Confessor Chariton, Hegumen Cyriacus.

Sol Üst

Sahne Adı: John'un İlahîsi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: παρθένον Ἰωάννην; Parthénon Ἰοάννην; Bakirenin John. Sahnenin içinde: ὁ ἅγιος Ἰω(άννης) ἰωθεολοΓος; Ἄγιος Ἰο(άννης) Θεολόγος; Aziz John Teolog.

İkonografi: Sahnenin merkezinde yer alan kişi John'dur. İsa'nın on iki öğrencisinden biri ve İncil yazarıdır. Elinde tuttuğu kitap, yazmış olduğu İncil'i

simgeliyor olmalıdır. Elinin bir tanesi hareket halindeymiş gibi resmedilmiş ve birleştirdiği iki parmağıyla takdis yapmaktadır. Çevresinde bulunan insanlar sıradan insanlardır. Bu insanlar John'un, İsa'nın öğretilerini anlatan ilahîsini dinlemektedirler. Hepsi dikkatli görünmektedirler. Ayrıca ön düzlemde yer alan iki figür elleriyle John'u işaret etmektedir ki bu doğru yolun Mesih'in yolu olduğunu ifade etmektedir. Sağ ve solda tarafta bulunan dağ zirveleri ikiye ayrılmış grubun hemen arkalarında yer alır. Bu iki farklı grup farklı yerlerden gelip aynı kişiyi dinlemekte olduklarına gönderme yapmaktadır.

Dört İncil yazıcısından ve İsa'nın 12 Havarisinden biri olan John, Zebedee'nin oğludur ve kardeşi Havari James'tir. İsa'nın Başkalaşımına ve Çilesine tanıklık etmiştir. John, Havariler arasında "Göklerin oğlu" olarak tanınmaktadır (Farmer,1992:256). Hıristiyanlık için önemli bir figür olan Yuhanna, İsa ve Meryem tasvirlerinde çoğu zaman sahneye eşlik eder. Ancak kendisinin tek başına olduğu tasvirlerde vardır. Dört İncil yazarın birer sembolü vardır. Yuhanna'nın tek başına tasvirlerinde çoğu zaman ona atfedilmiş sembol olan "kartal" ile tanımlanır. İncil yazıcılarına atfedilen semboller, Peygamber Ezecheil'in şu açıklamaları ile oluşturulmuştur: *"Baktım, her Keruv'un⁹ yanında birer tane olmak üzere dört tekerlek gördüm. Tekerlekler sarı yakut gibi parıldıyordu. Dördü de birbirine benziyor, iç içe girmiş bir tekerleği andırıyordu. Hareket edince Keruvlar'ın baktıkları dört yönden birine doğru, sağa sola dönmeden ilerliyordu. Ön tekerlek nereye yönelirse, öbür tekerlekler de onun ardınca gidiyordu. Keruvlar'ın bedenleri –sırtları, elleri, kanatları– ve dördünün de tekerlekleri çepeçevre gözlerle doluydu. Tekerleklerle "Dönen tekerlekler" dendiğini duydum. Her Keruv'un dört yüzü vardı: Birinci yüz öküz yüzüne, ikincisi insan yüzüne, üçüncüsü aslan yüzüne, dördüncüsü kartal yüzüne benziyordu" (Ezecheil,1:9-13).*

⁹ Keruv: Kanatlı doğaüstü varlıklar ve bunların heykellerine verilen addır. *"Tahtın önünde billur gibi, sanki camdan bir deniz vardı. Tahtın ortasında ve çevresinde, önü ve arkası gözlerle kaplı dört yaratık duruyordu. Birinci yaratık, aslana; ikincisi, danaya benziyordu. Üçüncü yaratığın yüzü, insan yüzü gibiydi. Dördüncü yaratık, uçan bir kartalı andırıyordu. Dört yaratığın her birinin altışar kanadı vardı. Yaratıkların her yanı, kanatlarının alt tarafı bile gözlerle kaplıydı. Gece-gündüz durup dinlenmeden şöyle diyorlar: "Kutsal, kutsal, kutsaldır, Her Şeye Gücü Yeten Rab Tanrı, Var olmuş, var olan ve gelecek olan." Yaratıklar tahtta oturana, sonsuzluklar boyunca yaşayanı yüceltip ona saygı ve şükran sundukça, yirmi dört ihtiyar tahtta oturanın, sonsuzluklar boyunca yaşayanın önünde yere kapanarak O'na tapınıyorlar. Taçlarını tahtın önüne koyarak şöyle diyorlar: "Rabbimiz ve Tanrımız! Yüceliği, saygıyı, gücü almaya layıksın. Çünkü her şeyi sen yarattın; Hepsi senin isteğinle yaratılıp var oldu (Vahiy,1:6-9)*

Yuhanna, İsa'nın en sevdiği öğrencisiydi, öyle ki İsa çarmıhtayken Annesi Meryem'i Yuhanna'ya emanet etmiştir. *“İsa, annesiyle sevdiği öğrencinin yakınında durduğunu görünce annesine, “Anne, işte oğlun!” dedi. Sonra öğrenciye, “İşte, annen!” dedi. O andan itibaren bu öğrenci İsa'nın annesini kendi evine aldı”*

(Yuhanna,19:26-27). Havari Yuhanna'nın İsa'ya bu kadar yakın olmasını Kitab-ı Mukaddes'te adının 45 kez geçmiş olmasından anlaşılmaktadır. Yuhanna sadece İsa'nın yanında değil, İsa'nın ölümünden sonrada büyük faaliyetler göstermiştir.

Yuhanna havari olmasının yanı sıra Dört Kanonik İncil'den birini kaleme almıştır. Bu nedenle çoğu zaman İncil yazıcısı olarak tasvir edilir. Kopya edilmiş İncil yazmalarının ilk sayfalarında görülen bu tasvirlerinde önünde yazı sehпасı, kalemi ve mürekkep kabı ile sembolü olan kartal ile görülür. Ancak havari olarak tasvir edildiği zamanlarda ise, yağ kazanı ve yılanlı kadeh ile tasvir edilir. Yağ kazanı ve yılanlı kadeh, Yuhanna'nın Anadolu gezileri sırasında İmparator Domitianus'un (M.S. 81-96) onu öldürmek için hazırladığı tuzakları ifade etmektedir (Cömert,2008:258).

Birçok olaya tanıklık etmiş olan ve Anadolu gezilerine katılıp İsa'yı anlatan Yuhanna aynı zamanda çok farklı yerlerde ve farklı şekillerde tasvir edilir. Çoğu zaman hayatından kesitler olarak nitelendirilebilecek olan bu sahnelerde, ona hazırlanan tuzaklar, yollarda verdiği vaazlar, sinagoglarda yargılandığı zamanlar gibi görüntüleri içerir. Sinagogda yargılandığı zamanı anlatan “Yuhanna'nın ilahisi” olarak tanımlanan sahnenin tasviri çok resmedilen bir konu değildir. Sahnenin kaynağını Habercilerin yazdıkları oluşturmaktadır. Sahnenin merkezinde Yuhanna elinde İncil ile yer alır. Etrafında ise onun konuşmalarını dinleyen kalabalık insan grupları görülür. Fazla atribütü olmayan sahne sade bir anlatıma sahiptir.

Yuhanna'nın ilahisi, Anadolu gezisine çıkmış olan Habercilerin kaleminden şöyle aktarılmaktadır: *“Kâhinler, tapınak koruyucularının komutanı ve Sadukiler, halka seslenmekte olan Petrus'la Yuhanna'nın üzerine yürüdüler. Çünkü onların halka öğretilmelerine ve İsa'yı örnek göstererek ölümlerini dirileceğini söylemelerine çok kızmışlardı. Onları yakaladılar, akşam olduğu için ertesi güne dek hapiste tuttular. Ne var ki, konuşmayı dinlemiş olanların birçoğu iman etti. Böylece imanlı erkeklerin*

sayısı aşağı yukarı beş bine ulaştı (Habercilerin İşleri, 1:1-4). Böylece onları çağırdılar, İsa'nın adını hiç anmamalarını, o adı kullanarak hiçbir şey öğretmemelerini buyurdular. Ama Petrus'la Yuhanna şöyle karşılık verdiler: "Tanrı'nın önünde, Tanrı'nın sözünü değil de sizin sözünüzü dinlemek doğru mudur, kendiniz karar verin. Biz gördüklerimizi ve işittiklerimizi anlatmadan edemeyiz. " Kurul üyeleri onları bir daha tehdit ettikten sonra serbest bıraktılar; onları cezalandırmak için hiçbir gerekçe bulamamışlardı. Çünkü bütün halk, olup bitenler için Tanrı'yı yüceltiyordu" (Habercilerin İşleri, 4:-18-21) Habercilerin aktarmış olduğu olayda yanında Petrus'un olduğunu ve kalabalığa beraber seslendiğini yazmaktadır, ancak Yuhanna tasvirlerde çoğu zaman kalabalığın ortasında tek başına görülmektedir.

Yuhanna, yaşlılığında Efes'e giderek hayatına orda devam etmiş ve orda ölmüştür (Fonck,1910). Bu nedenle ölümünü konu alan tasvir pek yoktur. El yazmasında "Yuhanna'nın İlahisi" ölümünün yortu günü olan 26 Eylülde tasvir edilmiştir. Sahnenin merkezinde Yuhanna elinde İncil ile yer almaktadır. İki yanında ise onu dinlemekte olan insanlar görülür. İki yanda en önde duran iki figürün elleri Yuhanna'yı işaret etmektedir. Muhtemelen bu hareketleri ile İsa'nın öğretilerini anlatan kişinin, insanlara doğru yolu gösteren kişi olduğunu ifade etmektedir.

Üslup: Sahnedeki figürlerin buldukları mekân bir dağın tepesidir. İki figür dışında net olarak görünmeyen diğer figürler renksiz şekilde tasvir edilmiştir. Ruhani anlatımlarda her zaman görülen yeşil zemin yerine burada yeşil renkte bir dağ görüntüsü bulunmaktadır. Fazla özelliğe sahip olamayan sahne sade ve kuru bir anlatıma sahiptir.

Sağ Üst

Sahne Adı: Aziz Callistratas ve Yoldaşlarının Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: καλλιθρατος; Kallikratis ; Kallistratos . Sahnenin sağ kenarında: ó áγιος καλλίστρατος καί οί σύν αυτό; Ó Ágios Kallístrátos Kaí Oí Sýn Áftó; Aziz Kallistratos Ve Artı Bu (Ayrıca)

İkonografi: Sahnede beş tane figür vardır. Sahnenin merkezinde yerde eğilmiş olan kişi muhtemelen Aziz Callistratas'tır. Kayıtlarda azizin kilisede görevlendirildiğine dair bir bilgi olmamasına karşın aziz burada boynundaki haclar ile bir piskopos olarak tasvir edilmiştir. Ayrıca diğer yazmalar göz önünde bulundurulunca Aziz hiçbir tasvirde piskoposluk kıyafetiyle tasvir edilmemiştir (Sevcenko,1990:123). Hemen altında yatan aziz, Aziz Callistratas'ın yoldaşlarıdır ve aziz onun başında çaresiz bir şekilde beklemektedir. Sahnenin sol tarafında bulunan diğer iki yoldaş olayları izlemektedir.

Aziz Callistratas ve onun 49 yoldaşı (4. yy başları), yortu günü 27 Eylül (SM,1677: 882). Asker kökenli olan Aziz Mesih'i inkar etmeyince bazı işkenceler görmüş sonra bir çuval içinde denize atılmıştır. Denizde ölmeyen aziz daha sonra hapse atılıp yoldaşlarıyla birlikte idam edilmiştir (LOS: 385).

Üslup: Sahnenin hareket noktası en üstte bulunan ve cellad olan figürdür. Ellerinin duruşu hareket ettiğini belirtmektedir. Hemen önünde dizleri üstüne çökmekte olan ve yüzünde yakarış ifadesinin görüldüğü, orta yaşlarda biri olarak verilmiş aziz yer almaktadır. Sahnede önceden öldürülmüş azizlerin bedenleri ön düzlemde birbirleri üstündeymiş gibi verilmiştir. Olaylara tanıklık eden zayıf ve genç olarak verilmiş figürler sahnenin sol kenarında görülmektedir. İnsan anatomisine uymayan tek figür, celladın doğal olmayan duruşudur. Renkler pembe, mavi ve siyah tonlarından oluşmaktadır.

Sol Alt

Sahne Adı: Aziz Chariton'un Dövülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: καί χαρίτωνος δρόμους; Kaí Charítonos Drómous; ve Chariton Caddeleri. Sahnenin içinde: άάγιοσ Χαρίτων; O Ágios Charíton; Aziz Chariton.

İkonografi: Sahne Aziz Chariton'un dövülmesini anlatmaktadır. Sahnede üç figür vardır. Sahnenin ortasında yerde yatmakta olan kişi Aziz Chariton'dur. Sahnenin hareket noktasını sağda ve solda duran iki figür oluşturmaktadır. Yerde yatmakta

olan azizi sopalarla dövmetedirler. Aziz Chariton'da kıyafetleri yoktur, daha fazla acı çekmesi için soyulmuştur. Çeşitli şekillerde işkence yapılırken tasvir edilen aziz aynı zamanda sadece elinde rulo tutarken de tasvir edilmiştir (Walter, 1981: 22).

Confessor Chariton (350), yortu günü 28 Eylül (SM, 1677: 900). Günah çıkartan papaz olarak bilinir. Ateş ile işkence görmüş, 4 Romalı asker tarafından dövülerek öldürülmüştür.

Üslup: Olay insanlardan uzak dağlık bir bölgede gerçekleşmekte ve çevrede hiçbir izleyici yoktur. Zemin ile bütünleşmiş dağlar aynı zamanda fon olarak kullanılmıştır. Ellerinde sopalar tutan figürlerin duruşları sahneye hareket katmıştır. Figürlerin anatomik olarak ölçüleri doğru olmasına karşın buldukları yerler, dağın içinden çıkar gibi görüntüleri gerçeklikten uzaktır. Cellatlar mavi ve kırmızı renkte kıyafetler ile verilmiştir. Sahnenin sağ kenarında yer alan celladın tayt rengi ile fon rengi aynıdır. Ayakların varlığı rengin dolgulandırılması ile elde edilmiştir.

Sağ Alt

Sahne Adı: Aziz Kyriacus Orans Pozisyonunda

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: τὸν κυριακόν; To Kyriakón; Kyriakos Sahnenin içinde: ὁ ἅγιος Κυριακός; Ó Ágios Kyriakós; Aziz Kyriakos.

İkonografi: Aziz Kyriacus orans pozisyonunda tasvir edilmiştir. Aziz Sahnenin merkezinde yer almaktadır ve elleri açık bir şekilde durmaktadır. Aziz Kyriacus'ın hemen solunda bir aziz daha bulunmakta ve elinde bir hac tutmaktadır. Azizlerin bulunduğu mekân bir tapınaktır. Sol köşede görülen sivri çatılı kule ve duvar uzantısı bu izlenimi vermektedir. Aziz Kyriacus, Azize Euphrosine gibi, kıyafetinde boynundan dizlerine kadar uzanan çizgilerin dikenli bir tel görüntüsü vardır. Manastırdaki inzivası simgelenmiştir. Sakin bir ruh haline sahip azizin duruşu gerçekliğe uygundur. Aziz bu tasviri diğer örneklerinden daha sade bir anlatıma sahiptir.

Hegumen Cyriacus (556), yortu günü 29 Eylül (SM,1677:920). Filistin'de manastır hayatı yaşayan aziz ileri yaşında ölmüştür (Holweck,1990:254).

Üslup: Sade bir anlatımın görüldüğü sahnede Azizin yeşil zemin üzerindeki bir ayağının önde olması duruşunun doğal bir görüntü kazanmasını sağlamış ve sahneye hareket katmıştır. Sağ kenarda yarım şekilde görülen yapı stilize edildiği için neresi olduğu tespit edilememiştir. Azizin kıyafeti yazmada görülen diğer keşifler gibi aynı karakterdedir. Olay ile ilgisiz olarak verilmiş genç bir aziz sahneye eşlik etmektedir. Merkezde yer alan aziz kahverengi, mavi ve mor renkte kıyafetler ile verilmiştir.

Resim No: 24

Sayfa No: 11verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Piskopos Gregory, Havari Ananias, Azize Justina, Piskopos Dionysius.

Sol Üst

Sahne Adı: Piskopos Gregorios ve Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: καὶ Γρηγόριον θύτην; Kaí Grigórin Thýtin; Ve Gregorios Thytin (Thaumaturgos?). Sahnenin içinde: ὁ ἅγιος Γρηγόριος ; O Ágios Grigórios; Aziz Gregorios

İkonografi: Sahne Aziz Gregorios'ın kutsallığını anlatmaktadır. Aziz Doğu Ortodoksluk Kilisesi'nin ünlü piskoposlarındandır. Aziz elinde İncil tutmakta ve iki

yanında birer azize vardır. Bu azizeler aynı gün anması olan Ripsime ve Gaina'dır. Onlarda ellerinde hac tutmaktadır. Sahnede dikkat çeken bir özellik her bir kutsal insan bir tepenin üzerinde durmaktadır ve bu Kutsal Üçlemeyi (Tetris) anımsatmaktadır. Aziz çoğu tasvirde karşımıza elinde İncil ile tek başına çıktığı gibi, azizelerde azizin olduğu tasvirlerle eşlik edebilmektedir (Sevcenko,1990:18).

Piskopos Gregorios (330) yortu günü 30 Eylül (SM,1677:944). Armenia (Ermenistan) piskoposu olmuştur. İleri yaşından dolayı ölmüştür (CE:23).

Üslup: Sahne üçlü bölümlenmeye sahip dağ görüntüsü arkalarına yerleştirilen figürler ile oluşturulmuştur. Figürler dağların arkasına yarım şekilde, koyu ten renkleriyle tasvir edilmiştir. İki yanda duran ve birbirine dönük olan azizelerin başları kapalıdır. Sahnenin merkezinde elinde altın Kodex tutan ve beyaz sakalıyla yaşlı biri olarak verilen piskopos yer almaktadır. Tüm figürlerin bakışlar farklı yönlere doğru sabitlenmiştir. Doğa mor, yeşil ve kahverengi kullanılarak verilmiştir. Figürler kırmızı, mavi ve kahverengi kıyafetler içinde verilmiştir.

Sağ Üst

Sahne Adı: Havari Ananias'ın Öldürülmesi ve Aziz Hananya'nın Tanıklığı

Yazıt: Sahnenin üst kenarından sağına doğru: έμοί δέ κόσμος, ήστάσις 'Ανανίου , ó άγιος 'Ανανίας ; Έμοί Dé Kósmos, Stási 'Ανανίου, Ó Άγιος 'Ανανίας; Ben İnsanlar, 'Hananya, Ne Olursa Olsun Aziz' Ananias Durdurmak Değil

İkonografi: Sahne Aziz Ananias'ın öldürülmesi ve Eski Ahit peygamberlerinden Hananya'nın tanıklığını anlatmaktadır. Sahnenin merkezinde yerde çömelmiş olan ve ellerini dua eder gibi açan kişi Aziz Ananias'tır. Hemen arkasında ayakta bulunan cellat sahnenin sağ üst köşesindeki peygambere bakmaktadır. Sahnenin sağ tarafında yer alan peygamber elinde rulo ile durmakta ve olayı uzaktan izlemektedir. Dizleri üstünde dua eden azizin piskoposluk görevi yaptığı kıyafetinden ve yakasında yer alan haclar ile belirtilmiştir. Elinde rulosu veya taşlanarak öldürülürken tasvir edilen aziz (Sevcenko,1990:52-3) bu sahnede idam edilirken tasvir edilmiştir.

Havari Ananias (1. yy) yortu günü 1 Ekim (SM,1677:1001). İsa'nın Kutsal yetmiş Havarisinden biridir. Beirut'ta (Beyrut) yaşamıştır. Şam'ın ilk piskoposudur (ANF:2027).

Peygamber Hananya (?) yortu günü 1 Ekim. Eski Ahit peygamberlerinden olan Hananya ile ilgili fazla bilgi bulunmamaktadır. Kendisinin yalancı peygamber olduğu sanılmaktadır (Yeremya,28:1-5; 10,12,13,15,17).

Üslup: Dizleri üstüne çökmekte olan azizin hareket halindeki duruşu gerçekliğe uygun şekilde verilmiştir. Arka düzlemde dağ görüntüsü içinde duran peygamber sanki dağın içinden çıkıyormuş gibi olan görünmekte ve gerçeklikten uzaktır. Peygamber Hananya için, yazmanın genel karakteri olan peygamberlik sembolü burada yapılmamıştır. Yeşil zemin üzerinde gerçekleşen olayda ayrıca kırmızı, mor, mavi ve kahverengi renkleri kullanılmıştır.

Sol Alt

Sahne Adı: Piskopos Cyprian'ın Öldürülmesi ve Azize Justina'nın Tanıklığı

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: ó κυπριανός; Ó Kyprianós; Kıbrıslı. Sahnenin sağ kenarında: ó άγιος κυπριανός ; Ó Άγιος Kyprianós; Aziz Cyprian

İkonografi: Sahne adı yerine yaşadığı yerin yazıldığı Azize Justina'nın, yoldaşı Piskopos Cyprian'ın öldürülmesine tanıklık etmesini anlatmaktadır. Aziz sahnenin sağ alt köşesinde yere eğilmiş şekilde durmaktadır. Sahnenin sol tarafında ayakta duran Azize, başı önünde, ellerini açmış ve bir yakarış içindedir. Azize çoğu yazmada karşımıza elinde kitap veya başı kesilerek idam edilirken çıkmakta ancak bu sahnede idam edilmediği gibi bir idam sahnesine tanıklık etmektedir.

Azize Justina (304) ve Piskopos Cyprian, yortu günleri 2 Ekim (SM,1677:848). Cyprian (Kıbrıs) bölgesinde yaşamışlardır. Azize *Doaceness* unvanı almıştır. Görev yaptığı Piskopos Cyprian ile beraber öldürülmek için İznik'e getirilmişlerdir (ODS,1987:120).

Üslup: Figürler boyut olarak birbirinden farklı ölçülerde tasvir edilmiştir. Sahnenin hareket merkezi, elindeki kılıcı indirmek üzere olan ve uçuşan peleriniyle cellattır. Yeşil zemin burada yeşil dağ görüntüsü ile sağlanmıştır. Sahnede figürlerin hatları belirgin fırça çizgileri ve boyama ile oluşturulmuştur. Olaya tanıklık eden azize boyut olarak küçük verilmiştir. Yakarış içinde olan azizenin başı örtülüdür. Sahnede doğa yeşil ve kahverengi kullanılarak verilmiştir. Cellat kırmızı pelerin, mavi tunik ve kahverengi tayt ile tasvir edilmiştir. Kutsal figürler mor ve mavi renkteki kıyafetler içindedir.

Sağ Alt

Sahne Adı: Piskopos Dionysius'un Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: Διονύσιος μέγας; Dionýsios Mégas; Büyük Dionysius. Sahnenin sağ kenarında: ó áγιος Διονύσιος; Agios Dionysios; Aziz Dionysios.

İkonografi: Sahne kalabalıktır ve toplamda beş figür vardır. Sahnenin merkezinde öldürülmek üzere olan Aziz ve onu öldürmek üzere olan celladı vardır. Sahnenin sol tarafında bulunan bir aziz ve sahnenin sağ tarafında bulunan diğer iki aziz olayı izlemektedirler. Sağ tarafta bulunan azizlerden birinin elinde kitap vardır. Aziz Dionysius piskopos olarak görev yapmış olmasına karşın yakasında haclar olan herhangi bir figür yoktur. Ancak diğer figürlerden farklı renk tonunda bir kıyafet giymiş ve teolojik eserler yazmış, teolog unvanıyla anılan Piskopos Dionysius'un arka düzlemde elinde kitap tutan figür olması muhtemeldir. Yinede Aziz Diyonyusius'un hangi figür olduğu belirsizliğini korumaktadır. Çünkü arka düzlemdeki figürün yakasının beyaz oluşu ancak hacların olmaması aynı zamanda idam edilen figüründe yakalarında bulunan haçsız beyaz atkı, Azizin diğer tasvirlerinde bazen idam edilirken, bazen elinde kitap ile tasvir edilmesinden ötürü (Sevcenko, 1990:53) Aziz kesin olarak tespit edilememiştir.

Piskopos Dionysius (81-96), yortu günü 3 Ekim. Athenian'nın (Atina) ilk piskoposudur. Teolojik konularda yazmış olduğu birçok kitap vardır bu nedenle teolog unvanı ile anılmaktadır (ODB :629).

Üslup: Sahnede iki piskopos olmasına rağmen ikisininde yakasında hac işaretleri yoktur. Cellat ve elinde kitap olan figür dışında diğer tüm figürler aynı renk tonuyla tasvir edilmiştir. Sahnenin hareket merkezi uçuşan peleriniyle cellattır. Yeşil zemin yerine mor renkte dağ görüntüsü ve yeşil renkte yarım şekilde görünen bir dağ görüntüsü kullanılmış ve zeminle bütünleştirilmiştir. Sahnede yer alan kutsal figürler farklı yaş gruplarında verilmiştir.

Resim No: 25

Sayfa No: 12recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Piskopos Hierotheos, Azize Chiaritina, Havari Thomas (Tomas), Aziz Bacchus ve Aziz Sergius.

Sol Üst

Sahne Adı: Piskopos Hierotheos'un Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: αὐθις 'Iερόθεος; Áfthis 'Ierótheos; Afthis(?) Hiretheos Sahnenin sağ kenarında: ó áγιος 'Iερόθεος; Ágios 'Ierótheos; Aziz Hiretheos.

İkonografi: Sahnenin merkezinde öldürülmek üzere olan bir aziz ve cellat bulunmaktadır. Aziz ellerini açmış yakarış içindedir. Sahnenin sağ üst köşesinde elinde rulo olan bir aziz yer almakta ve olay ile bir bağlantısı yoktur. Sahnenin en solunda başka bir aziz bulunmaktadır. Elinde muhtemelen İncil'i tutmaktadır. Aziz Hierotheos çok fazla tasvir edilen bir figür olmadığı için piskoposların genel tasviri olan idam sahnesi ile karşımıza çıkmaktadır.

Piskopos Hierotheus (?), yortu günü 4 Ekim. Athenian (Atina) piskoposluğu yapmıştır. Piskopos Dionysius'un dokuz öğrencisinden biridir (BOS:135).

Üslup: Dizler üstüne çökmüş olan figür yeşil zemin üzerindedir. Bu yeşil zemin sol kenarda yeşil bir dağ ile birleşmiştir. Sağ kenarda dağın içinden çıkar gibi tasvir edilen figür gerçeklikten uzaktır. Sahnenin hareket merkezi, yassılaştırmış yüzüyle dikkat çeken ve pelerini uçuşan cellattır. Tasvirde yer alan tüm figürlerin bakışları farklı yönlerde doğru sabitlenmiştir. Sahnede kullanılan renkler doğa için yeşil ve mor, azizler için mavi, mor ve kahverengidir. Cellat kırmızı pelerin, mavi tunik ve kahverengi tayt ile verilmiştir.

Sağ Üst

Sahne Adı: Azize Charitina ve Azizler

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: χαριτίμυ; Charíton; Charitina. Sahnenin içinde: ó áγιος χαριτίμυ; Ó Ágios Charíton; Kutsal Charitina (Hayırsever,Lütuf)

İkonografi: Sahnede üç figür vardır. Azize Chiaritina olarak bilinen figür ön düzlemde ellin hac ile durmakta ve ona yine elinde hac ile bir aziz eşlik etmektedir.

Aziz ve azizeden uzakta olan ve onlardan yüksekte duran başka bir aziz görülmektedir. Ön düzlemdeki figürlerin yüzlerinde hafif bir gülümseme görülmektedir. Elinde hac tutarken tasvir edilen azize az örnekte idam edilirken tasvir edilmiştir.

Azize Chiaritina (4. yy), yortu günü 5 Ekim (SM,1677:997). Hakkında fazla bilgi olmayan Azize Kilikya bölgesinde yaşamış ve orada şehit edilmiştir (Holweck,1990:205).

Üslup: Kahverenginden mor renge dönen dağ görüntüsü sahnenin sağ kenarını doldurmaktadır. Sağ üst taraftaki azizde kullanılan renkler cansız ve dağın içinden çıkarcasına tasviri gerçeklikten uzaktır. Alçak bir duvar arkasında birbirlerine dönük duran, genç kişiler olarak verilen bir aziz ve azize ellerinde beyaz haclar ile ayakta durmaktadır. Zeminin olmadığı sahnede duvar yeşil renkte verilerek figürlerin kutsallığı belirtilmiştir.

Sol Alt

Sahne Adı: Havari Thomas'ın Yolculuğu

Yazıt: Sahnenin üstünde: Θωμασ δίπλουσ; Thomas Díplous; Thomas Çift Kişilik.
Sahnenin içinde: ó áγιοσ Θωμασ; Ó Ágios Thomas; Aziz Thomas

İkonografi: Sahnede üç figür vardır. Ön düzlemde bulunan figür Havari Thomas'tır. Havarinin Hindistan yolcuğu anlatılmak istenmiştir. Sahne muhtemelen bir tapınak önünde gerçekleşen bir sohbeti anlatmaktadır. Sağ tarafta biraz yüksekte bulunan iki aziz karşılardaki havariyi dikkatli bir şekilde dinler pozisyonda durmakta ve bedenlerinin göğüslerinden yukarısı tasvir edilmiştir. Sahnenin sol tarafında bulunan havari bir elinde kutsal yazıların olduğu ruloyu tutarken diğer eli hareket halinde bir şeyler anlatır pozisyonudadır ve sahnenin de hareket noktasıdır. Erken dönem eserlerde aziz çoğunlukla bu tasvirde olduğu gibi elinde rulo ile insanlar arasında veya az örnekte olduğu gibi mızrak/kılıç ile idam edilirken tasvir edilmiştir (Sevcenko,1990:53).

Havari Thomas, İsa'nın 12 havarisinden biridir. Dört İncil yazarının kitaplarında yer alan Thomas, John (Yuhanna) tarafından farklı olarak değerlendirilmiş ve Yuhanna kitabında onun konuşmalarına yer vermiştir (Thurston,1912b). Lazarus'un Dirilişinde bulunan Thomas, Yuhanna'nın yazdıklarına göre şunları söylemiştir: *"İkiz" diye anılan Tomas öbür öğrencilere, "Biz de gidelim, O'nunla birlikte ölelim!" dedi* (Yuhanna,11:16). Ayrıca Yuhanna, Thomas'ın İsa'nın havarilerine *"sizde benim ardından geleceksiniz"* sözüne karşılık verdiğini ve şunları söylediğini belirtmektedir. *"Tomas, "Ya Rab, senin nereye gideceğini bilmiyoruz, yolu nasıl bilebiliriz?" dedi* (Yuhanna,14:5). Roma toprakları dışında seyahate eden Thomas, Orta Asya'dan Uzak Doğu'ya kadar seyahat etmiş ve İsa'nın öğretilerini yaymıştır. Hindistan Kiliseleri için önemli bir karakter olmuştur (Farmer,1992:458). Havari Thomas Hindistan Ortodoks Kilisesinin kuruluşunda önemli bir etken olmuştur (Gregorios ve Roberson ; 2008:285).

Yuhanna kitabında 'ikiz' olarak tanınan Havari Thomas aynı zamanda "Şüpheli Thomas" olarak Hıristiyan sanatında yer etmiştir (Ferguson,1961:144). Thomas'ın şüpheliğini, İsa'nın havarilerine görüldüğü zamanı Yuhanna şöyle anlatmıştır. *"Onikiler'den biri, "İkiz" diye anılan Tomas, İsa geldiğinde onlarla birlikte değildi.*

Öbür öğrenciler ona, "Biz Rab'bi gördük!" dediler. Tomas ise, "O'nun ellerinde çivilerin izini görmedikçe, çivilerin izine parmağım ile dokunmadıkça ve elimi böğrüne sokmadıkça inanmam" dedi (Yuhanna,20:24). Thomas'ın bu sözleri onun ikonografide en çok bilinen tasvirinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Tasvirlerde Thomas, dirilmiş İsa'nın yara izlerine dokunurken betimlenmiştir. Ayrıca Thomas, Kudüs'te Yahudilerin baskısından kaçmak için kendini eve kapatmış, evinin kapısını kilitlemiştir (Wilkinson,2006:54). Bu nedenle çok az örnekte, Kudüs'te Yahudilerin baskısından kaçarken resmedilmiştir.

El yazmasında yer alan Thomas tasvirinde muhtemelen Orta Asya ve Uzak Doğu'ya yapmış olduğu seyahat konu edilmiştir. Bir elinde rulo tutan Thomas'ın diğer eli bir şey anlatıyormuş gibi göğüs hizasında durmaktadır. Karşısında mimari bir yapının arkasında duran ve tüm dikkatini Havariye vermiş olan iki figür yer almaktadır. Thomas'ın Uzak Doğu'da İsa'nın öğretilerini yayması sade bir şekilde aktarılmıştır.

Üslup: Sahnede tek bir pencere açıklığı bulunan yüksek mimari bir birim görülmektedir. Mimari birimin duvarları havarin arkasında uzanmaktadır. Havarinin ayak bastığı zemin kahverengi olarak verilmiş ve arkada devam eden duvar ile bütünleştirilmiştir. Ancak mimari birim ile sahnede yine yeşil rengi kullanılmıştır. Figürlerin vücut boyları arasında orantısal olarak uyumsuzluk bulunmaktadır. Mor, mavi, kırmızı, yeşil renkleri parlak şekilde kullanılmıştır.

Sağ Alt

Sahne Adı: Aziz Bacchus ve Sergius'un Öldürülmeleri

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: βακλος αμα σεργίο ; Vakilos Áma Sergío, Bacchus ve Sergius.

İkonografi: Sahnede iki cellat Aziz Bacchus ve Aziz Sergius tek başlarına yer almaktadır. İkiside idam edilmek üzere ve yere doğru eğilmiş şekilde durmaktadırlar. Her ikisinin elinde kılıç vardır ve kılıçlarını havaya kaldırmış olmalarına karşın hangi celladın hangi azizi idam edeceği duruşları ve hareketleri nedeniyle belirsizdir. 6. yüzyıldan sonra azizlerin sayısı artan tasvirlerinde çoğunlukla asker olmalarından ötürü, askeri kıyafetler içinde, kılıç, kalkan gibi askeri araç ve gereçlerle karşımıza çıkmaktadırlar. Ancak bu yazmada ve genel olarak 11-12. ve 13. yüzyıl ile tarihlendirilen yazmalarda azizler normal bir kıyafet içinde ve idam edilirken betimlenmiştir.

Aziz Bacchus (297-303), yortu günü 7 Ekim (SM,1677:1005). Dövülerek öldürülmüştür.

Aziz Sergius (297-303), yortu günü 7 Ekim (SM,1677:1005). İşkence görerek öldürülmüştür.

Asker azizler olarak bilinen Sergius ve Bacchus Hristiyanlığın ünlü azizlerindedir. İmparator Maximianus döneminde önemli görevlere getirilen azizler Mesih'i inkâr etmedikleri için birçok işkence görerek idam edilmiştir. Suriye'de öldürülen azizlerden, Sergius ilk, Bacchus ise ikinci şehit olarak kabul edilir (CE:728).

Üslup: Sahnede tüm figürler hareketlidir. Azizler yere düşerken, hemen arkalarında bulunan iki cellat havaya kaldırdığı ellerini indirmek üzeredirler ve bu görüntü sahnenin hareket merkezini oluşturmaktadır. Renklerde çeşitlilik azdır, cellat ile aziz, dağ ile cellatın kıyafet renkleri aynıdır. Figürlerde renkler mavi, kırmızı, pembe, sarı olup, yeşil rengi tekrar dağ tasvirinde kullanılmıştır.

Resim No: 26

Sayfa No: 12verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Azize Pelagia, Havari James, Aziz Eulampios ve kardeşi Azize Eulampia, Havari Philip.

Sol Üst

Sahne Adı: Azize Pelagia Orans Pozisyonunda

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: πελαγία; Pelagía; Pelagia, Sahnenin içinde: ή άγιος πελαγία; Í Ágios Pelagía; Azize Pelagia.

İkonografi: Sahnede iki figür yer almaktadır. Her ikisinin de elleri açıktır ve orans pozisyonundadır. Buldukları ortam yüksek ihtimalle bir tapınağın avlusudur. Azizenin tasvirlerinde en belirleyici özelliği zengin kıyafetler içinde olması veya

tövbe ettiği andır. Ancak bu yazmada böylesi bir belirginliğin olmayışından ötürü Azize Pelagia'nın hangi figür olduğu kesin değildir. İki figürde hemen sağ tarafta olan tasvire doğru bakmaktadır. Tasvirler arası bir bağlantı olması muhtemeldir. Azizelerin duaları muhtemelen sağ tasvirde gerçekleşen olay içindir.

Azize Pelagia (Marina/Margerita) (457), yortu günü 8 Ekim(SM,1677:908). Pagan inanişsa sahipken Edessa'da (Şanlı Urfa) aldığı bir vaazdan sonra Hıristiyanlığı seçen azize Kudüs'e giderek orada Olivet dağında yaşamaya başlamıştır. Münzevi bir hayat yaşayan azize Kudüs'te ölmüştür (BOS:213).

Üslup: Üzerinde frizli süslemenin bulunduğu ve üç kemer açıklığının yer aldığı mor-mavi renklerdeki duvar görüntüsü arkasında, yarım olarak tasvir edilmiş iki azize aynı şekilde ayakta durmaktadır. Figürlerin vücut ölçüleri gerçekliğe uygundur. Azizelerin arkası boş bırakılarak altın fon önünde figürlerin vurgulanması sağlanmıştır. Aynı renk iç kıyafet giyen azizelerin *mophorion*ları farklı renklindedir.

Sağ Üst

Sahne Adı: Havari James'in Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: καί σοφός παῖς 'Αλφαίου ; Kaí Sofós País 'Alfaίου;
Ve Bilge Alfay'ın Oğlu. Sahnenin içinde: ἡ ἅγιος Αλφαῖος ; Í Ágios Alfaíos; Aziz Alphios

İkonografi: Sahnede toplam beş figür vardır. Sahnenin tam merkezinde çarpmıha gerilmiş olan figür Havari James'tir. Azizin hemen sağ tarafında bir aziz vardır ve oda öldürülmek üzeredir. En sağ alt köşede bulunan iki kafatası öldürülmüş azizleri belirtmektedir. Sahnenin sol alt kısmında bu idamları izleyen aziz ve azize vardır.

Havari James (Gr. İakabos, İbr. Ya'qop, Yakup), İsa'nın 12 havarisinden biridir. Babasının adıyla zikredilir, "Son on Alpheus" (Alfay'ın oğlu) olarak tanınmaktadır. Ancak James isminde iki havarinin varlığı ikisi arasındaki birçok karmaşaya neden olmakta ve İncil'de James isminde birden çok kişinin varlığı nedeniyle belirsizlikler artmaktadır (Camerlynk,1910). Hayatı ile ilgili bazı bilgilerin kesin olmadığı Havari James, piskoposluk görevini yerine getirdiği, hayatını zulme karşı ve yoksullara

adamış olduğuna, alçak gönüllü, adil bir Havari olduğuna inanılmaktadır (Camerlynck,1910). Hayatı ile ilgili karmaşanın olduğu havarinin dövülerek öldürüldüğü için tasvirlerinin atribütleri arasında kaba değnek veya hac ile sonlanan bir asa (değnek) yer almaktadır(Ferguson,1961:124).

Yortu günü 9 Ekim olan havarinin yer aldığı sahnede, üst kenar çizgisi içinde ve dışında yunanca “*του αλφάιος*” (Alpheus’un/Alfay’ın oğlu) yazılarak ismen yaşanan karışıklığın önüne geçilmiştir. Nikephoros, Havari James hakkında yaşanan bilinmezlikleri muhtemelen kendisi de yaşamış ve bu yazmada yer alan tasvirde Havari James’in çarmıha gerilerek idam edildiğini resmetmiştir. Nikephoros’un Havari James’i, İsa gibi çarmıhta tasvir etme sebebi, İncil’de yer alan Havari James’in “Brother of the Lord” (İsa’nın kardeşi) olarak tanınmasıdır. Nikephoros’un kendine referans olarak aldığı anlatım ise şu sözler olmuştur: “*Meryem’in oğlu, Yakup, Yose, Yahuda ve Simun’un kardeşi olan marangoz değil mi bu?*” (Markos:6:3) Böylelikle hayatı hakkında fazla bir bilgi sahibi olmadığımız Havari James “İsa’nın kardeşi olduğundan ancak İsa gibi öldürülmüştür” düşüncesi ile Nikephoros tarafından böyle tasvir edilmiş olabileceği gibi, dini hiyerarşide üst kademelerde ki insanların daha ağır şekillerde öldürüleceği düşüncesi de böyle bir tasvirin oluşmasında etkili olmuş olabilir.

Üslup: Havari açık kahverengi saçı ve sakalı ile orta yaşlarda biri olarak verilmiştir. Havari mor renkte olan *Kolobiun* (Colobiom) ile çarmıha gerilmiştir. Aynı sahnede kılıçla idam edilen figürlerde eklenmiştir. Ön düzlemde öldürülmüş bir aziz bedeni ama iki aziz başı görülmektedir. Dizleri üstüne çökmüş figür genç biri olarak verilmiştir. Olaylara tanıklık eden yaşlı bir aziz ile başı örtülü azize birbirleriyle ilişki içinde tasvir edilmiştir. Sahnenin merkezinde yer alan havari olsada hareket merkezi elinde kılıç bulunduran kırmızı kıyafetli cellattır. Sahnede kullanılan renkler: sarı, kırmızı, pembe ve yeşil tonlarıdır.

Sol Alt

Sahne Adı: Kutsal İnsanların Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: εὐλαμπίος; Evlampíos; Eulampios. Sahnenin sol kenarında: ἡ ἅγιος εὐλαμπίος; Ἰ Ἄγιος Evlampíos; Aziz Eulampios

İkonografi: Sahne oldukça kalabalıktır ve birçok azizin idam olayını anlatmaktadır. Aziz Eulampios'un hangi figür olduğu belirsizdir ancak sahnenin merkezinde idam edilmek üzere olan figür olması muhtemeldir. Sol alt düzlemde yer alan azizler elleri arkalarından bağlanmış şekilde idam edilmek üzere bekletilmektedir. Sahnenin altında yerde yatmakta olan figürler aynı mağarada bulunan diğer azizlerdir ve daha önce öldürülmüşlerdir. Sahnenin sağ üst tarafında aziz olayların olduğu yere değil başka bir noktaya bakmaktadır. Az örnekte karşımıza ellerinde hac tutarken çıkan aziz ve azize (Sevcenko,1990:54) çoğu sahnede idam edilirken tasvir edilmiştir.

Aziz Eulampios ve kardeşi Azize Eulampia (4. yy başları), yortu günleri 10 Ekim(SM,1677:1053). Büyük Zulüm başladığında diğer Hıristiyanlarla birlikte dağlara kaçmış ve mağaralarda yaşamışlardır. Ancak yiyecekleri bitip şehre birini gönderdiklerinde yerleri tespit edilmiş ve Mesih'i inkar etmeleri istenerek tapınağa kurban sunmaları beklenmiştir. Bunu yapmayan aziz ve azize diğer tüm Hristiyanlarla birlikte idam edilmişlerdir (LOS:225).

Üslup: Kısmen deforme olmuş sayfada çok sayıda figür aynı vücut ölçüleriyle karşımıza çıkmaktadır. İfadesiz yüzler ve belirsiz yerlere bakan figürler idam olayının dramatik etkisinin kaybolmasına neden olmuştur. Tasvirin her kenar ve köşesine yerleştirilmiş figürler görülmekte ancak sahnenin hareket noktası celladın olduğu merkezdir. Yeşil rengi yine küçük bir tepe ile verilmiş, diğer tepe ise mor renk ile betimlenmiştir. Sahnede kullanılan renkler: sarı, mavi, yeşil ve mor tonlarıdır.

Sağ Alt

Sahne Adı: Havari Philippos (Philip) Kutsal İnsanlar Arasında

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: φίλιππος εἰς δίακονων; Fílippos Eís Diákonon; Philippos Alanlarda Diyakoz. Sahnenin sol kenarında: ὁ ἅγιος Φίλιππος; Ó Ágios Fílippos; Aziz Philippos.

İkonografi: Sekiz figürün olduğu sahnenin ön kısmında iki azize bir aziz vardır. Azizelerin elinde birer hac vardır. Sol köşede yer alan aziz elinde uzun, saklama kabına benzeyen veya rulo olan bir nesne tutmaktadır Sahnenin arka kısmında yer alan beş aziz görülmektedir. En ortadaki aziz dışında diğerlerinin tümünün elinde kitap vardır ve muhtemelen bunlar İncil'dir. Sahnede hangi figürün Havari olduğu kesin olarak bilinmemekle birlikte ön düzlemde elinde rulo/nesne tutan figür Havari Philip olmalıdır.

Havari Philip (Filipus) yortu günü 11Ekimdir. Havari Petrus ve Andrew'in kardeşi olup, İsa'nın on iki havarisinden biridir. İsa'nın vaftizinde çevrede bulunanlar arasındaydı ve İsa'yı "Tanrı'nın Kuzusu" olarak işaret etmişti (Petrus ve Kirsch,1911). İsa'nın Philip'i havari olarak seçmesini Yuhanna kitabında şöyle aktarmıştır. *"Ertesi gün İsa, Celile'ye gitmeye karar verdi. Filipus'u bulup ona, "Ardımdan gel" dedi. Filipus da Andreas ile Petrus'un kenti olan Beytsayda'dandı. Filipus, Natanel'i bularak ona, "Musa'nın Kutsal Yasa'da hakkında yazdığı, peygamberlerin de sözünü ettiği kişiyi, Yusuf oğlu Nasıralı İsa'yı bulduk" dedi"* (Yuhanna,1:43-45). Dört İncil yazarı, Havari Philip için kitaplarında üç olaydan bahseder. İsa'nın ekmekleri çoğaltmasından önce paraya ihtiyaçları olduklarını söylemesi, Putperestlerin İsa'yı görmek istediklerini İsa'ya bildirmesi ve İsa'nın bir gün Baba'yı (Tanrı) göreceklerini havarilerine bildirmesi üzerine Philip'in cevap vermesi olaylarını yazmışlardır. Dört İnci yazarı bu üç olayla, Philip'in akli başında, sakin ve zeki bir karakter olduğunu aktarmaktadır (Kirsch,1911). Havari Philip tasvir edilirken İncil'de bahsi geçen ekmeklerin çoğalması olayı ve Havarinin ölümünü konuları ağırlıklı olarak ele alınmıştır. Bu nedenle havarinin sembolü hac ile biten bir asa veya hac arasında iki ekmektir (Ferguson,1961:140).

Havari Philip hakkında bilinen ve onu kutsallaştıran temel olaylardan biri, dört evlenmemiş kızı olması ve bu kızlarında kendini Hıristiyanlığa adanmış olmasıdır. Bakire kardeşler Anadolu topraklarında Hıristiyan öğretilerini yaymış, üçü Hierapolis'te biri de Ephesus'ta gömülmüştür (Kirsch,1911). Kutsal Kitap'ta kızları

için yazılanlar şöyledir: “*Ertesi gün ayrılıp Sezariye’ye geldik. Yediler ’den biri olan müjdeci Filipus ’un evine giderek onun yanında kaldık. Bu adamın peygamberlik eden, evlenmemiş dört kızı vardı*” (*Habercilerin İşleri,21:8-9*). Ayrıca Havarinin de Hierapolis’te öldüğüne ve orada gömüldüğüne inanılmaktadır (Farmer,1961:397). Ancak 1204’ yılında Havarinin rölikleri Floransa’ya götürülmüştür (Butler,1866:11).

Üslup: Ön düzlemde mavi tunik üzerine mor *pallium* giyinen havarinin karşısında kırmızı ve mor stola giymiş iki azize görülmektedir. Yeşil renkte dağın arkasında kalan piskoposların ikisi kahverengi, ikisi mor ve biri yeşil tunik ile tasvir edilmiştir. Piskoposların ellerinde altın kodexler görünmektedir. Beyaz ve uzun sakallarıyla yaşlı olarak verilen figürler birbirlerine dönük ve ilişki içindedir.

Resim No: 27

Sayfa No: 13recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Aziz Tarachus ve Aziz Probus, Aziz Andronicos, Piskopos Carpus ve Peder Papylos, Aziz Nazarios, Rahip Lucian.

Sol Üst

Sahne Adı: Aziz Tarachus ve Aziz Probus'un İşkencesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: προβος, ταρχος; Provos, Tarachos; Probus, Tarachus. Sahnenin sol kenarında: ὁ ἅγιος προβος καὶ ταρχος; Ὁ Ἄγιος Provos Καὶ Tarachos; Aziz Probus ve Tarachus

İkonografi: Beş figürün görüldüğü sahnede bir figür öldürülmüş, diğerleri ise öldürülmek üzeredir. Bunlardan birinin beyaz saç ve sakalı ile işkence edilirken tasvir edilen Aziz Tarachus olduğu kesindir ve yanında bir azize idam edilmiştir. Ölü azizlerin yanında bulunan kişi cellattır ve elindeki bıçak ile işkence eylemini sürdürmektedir. Sahnenin sol tarafında yer alan aziz az sonra idam edilecektir. Sahnenin tam merkezinde yer alan, elinde hac bulunduran ve olaylara tanıklık eden figür azizlerin yoldaşları olan Andronicos olmalıdır.

Aziz Tarachus, Aziz Probus ve Aziz Andronicos (304), yortu günleri 12 Ekim(SM,1677:1068). Side'de yaşamış olan azizlerden devlet görevi yapmış olan Aziz Tarachus ileri yaşında Hıristiyanlıkla tanışmıştır. Yoldaşları olan Andronicos ve Probus, şehri ziyarete gelen İmparator Maximianus ile aralarında Mesih'in sorgusu ve inkârı için bir diyalog geçmiş, Hristiyanlıktan vazgeçmeyen azizler, işkence görüp, kılıçla öldürülmüşlerdir (LOS:260).

Üslup: Yeşil rengini sol kenarda kalan dağ görüntüsünde kullanırken diğer dağ mor renkte tasvir edilmiştir. Fon, zemin ile bütünleştirilmiştir. Doğal olamayan duruşu ile cellat sahnenin hareket merkezidir. Sahnede ölmüş olan ve öldürülmek üzere olan kişilerin kıyafetleri yoktur ve bu azizlerin duruşları anatomiye uygun değildir. Sahnenin sol kenarında bekletilen ve genç biri olarak verilen azizin beden hatları belirsizdir. Cellatın kıyafetinin rengi parlak kırmızı olup resme bakıldığında ilk dikkat çeken kişi olmuştur.

Sağ Üst

Sahne Adı: Piskopos Carpus(Karpos) ve Aziz Papylos'ın Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: καί Πάπυλος σὺν καρπῷ; Kaí Pápylos En Karpó, Ve Papylos Artı Karpos. Sahnenin sağ kenarında: ὁ ἅγιος πάπυλος καί καρπός; O Ágios Pávlos Kaí Karpós; Aziz Papylos ve Karpos.

İkonografi: Sahnede toplam beş figür vardır. Sahnenin sol tarafında iki aziz bulunmakta ve olayı izlemektedirler. Sahnenin merkezinde yer alan aziz öldürülmek üzeredir ve bu figür yaşlı olarak tasvir edilen Aziz Carpus olmalıdır.

Piskoposluk görevini yerine getirmiş olan azizin yakasında her ne kadar hac işareti olmasa da yakasının beyaz oluşu bize tekrar Nikephoros'un burada bir eksikliği olabileceğini düşündürmektedir. Cellat, Aziz Carpus'un hemen arkasında elinde kılıç ile idam işlemini gerçekleştirmektedir. Yerde yatmakta olan ve idam işlemi bitmiş olan veya idam edilmek için bekletilen iki figürden biri Aziz Papyllas olabilir. Haklarında fazla bilginin olmadığı azizler çoğu zaman çeşitli şekillerde idam edilirken veya ellerinde kitap tutarken tasvir edilmiştir.

Piskopos Carpus (249-251) ve Peder Papyllas (?), yortu günleri 13 Ekim(SM,1677:105). Aziz Carpus, Gordes (Gördes-Manisa) piskoposu olmuştur. Aziz Papyllas, Thyateria'da (Akhisar-Manisa) peder olarak görev yapmıştır. Haklarında fazla bilgi bulunmayan azizlerin nasıl öldükleri bilinmemektedir (LOS:319).

Üslup: Aziz Carpus mavi hymation üzerine yeşil pelerin giymiş ancak yakasında yer alan piskoposluk atkısının üzerindeki haclar belirtilmemiştir. Kahverengi bir dağ manzarası önünde gerçekleşen olayda sahnenin hareket merkezi yere doğru düşmekte olan Aziz Carpus'tur. Öldürülmek için bekletilen genç azizlerin beden hatları belirsiz olup biri dağın üstünde uçuyor gibi görünürken diğeri dağın arkasına yerleştirilmiştir. Sahnede figürler için kullanılan renkler yeşil, mavi, mor ve kırmızıdır.

Sol Alt

Sahne Adı: Aziz Nazarios ve Yoldaşlarının Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: στῆφος ναξαρῖου δέ; Stéfos Naxariou Dé, Stéfos Nazario. Sahnenin sağ kenarında: ó áγιος ναξαρῖου; Ó Ágios Naxarĩous; Aziz Nazarios.

İkonografi: Sahnede beş figür görülmekte ve sahne idam olayını anlatmaktadır. Yine öldürülmüş, öldürülmek üzere olan ve sırada bekletilen, birer aziz görülmektedir. Yerde yatan ve idam işlemi bitmiş olan figür muhtemelen Aziz Nazarios'tur. Azizin arkasında bekleyenler ise yoldaşları olmalıdır. Sahnenin sol

tarafında yer alan bir aziz ve başı örtülü olan azize elleri arkada idam için bekletilmektedir. Farklı şekillerde karşımıza çıkmayan azizler genellikle başları kesilerek idam edilirken tasvir edilmişlerdir.

Aziz Nazarios (64-68), yortu günü 14 Ekim (SM,1677:896). Yoldaşları Gervasios, Protasios ve Celsios ile acı içinde ölmüşlerdir (ODCC,1974:957).

Üslup: Cellat sahnenin hareket merkezidir ve aynı zamanda sahnenin en dikkat çeken figürüdür. Celladın taytı kahverengi iken çizmeleri mavi renkte olup tezatlık yaratmıştır. Cellattın bir eli belinde duruşu ve elindeki kılıç ile idam işlemi için tereddütsüz durmaktadır. Yeşil renginin öldürülen azizin kıyafetinde ve zeminle bütünleşmiş olan tepenin üzerinde görmekteyiz. Sahnede kullanılan diğer renkler: kırmızı, mor ve kahverengi tonlarıdır.

Sağ Alt

Sahne Adı: Aziz Lucian'ın (Lukianos) Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: λουκίανος τε, Loukíanos Te; Lukianos. Sahnenin sağ kenarında: ó áγιος λυκίανος; Ó Ágios Loukianós; Aziz Lukianos

İkonografi: Sahnede toplam üç figür vardır. Sahnenin merkezinde yer alan öldürülmek üzere olan bir aziz çömelmiş bir şekilde beklemektedir. Elleri dua eder pozisyonundadır. Azizin arkasındaki cellat elinde kılıcı ile azizi öldürmek üzeredir. Sağ alt kenardaki aziz idam sahnesine arkası dönük durmaktadır. Hangi figürün Aziz Lucian olduğu kesin olarak bilinmemektedir. Ancak Aziz Lucian'ın papazlık görevini yaptığı düşünülürse: ön düzlemde yer alan figür papaz olarak görev yapamayacak kadar çok gençtir. O halde dizleri üstüne çökmüş olan figür Aziz Lucian olmalıdır. Ayrıca Azizin diğer tasvirlerinde kafası kesilerek idam edildiği, boğularak öldürüldüğü veya elinde kitap tutarak tasvir edilmiş olması göz önünde bulundurulursa sahnede öldürülmek üzere olan Aziz Lucian olmalıdır.

Rahip Lucian (312), yortu günü 15 Ekim (SM,1677:397). Suriye'de doğmuş olan aziz Antakya kilisesi rahibi olarak görev yapmıştır. Yaptığı birçok teolojik çalışma arasında kutsal metinleri düzenleme de vardır. Airuşçuluğu savunan aziz 285'te

Nicomedia'da kiliseler arasında ittifak kursa da Hıristiyanlığın bölünmesine neden olan biri olarak görülmektedir. İncil'i yeniden düzenleyerek kaleme aldığı için hapse atılır ve idam edilir (ODS,1992:304).

Üslup: Sahnenin hareket noktası yine cellat olmasına karşın, sahnede dikkat çeken kişi sağ altta yer alan, elleri dua pozisyonunda olan azizdir. Derinlik algısına ters orantıda yakında olup daha küçük tasvir edilen figürün olay ile bir bağlantısı bulunmamaktadır. İdam edilen aziz yeşil tunik üzerine kahverengi pelerin giymiş ve dua etmekte olmasına rağmen ellerine kadar örtülüdür. Kırmızı tunik siyah tayt ile görmeye alıştığımız cellat burada mavi tunik ile tasvir edilmiştir. Dağ mor renk ile verilmiş ve zeminle bütünleştirilmiştir.

Resim No: 28

Sayfa No: 13verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Komutan Aziz Longinus, Peygamber Hosea(Hoşea), Evangelist Luke (Luka), Peygamber Joel.

Sol Üst

Sahne Adı: Aziz Longinus'un Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: λο(γί)γος αὐτός ; Lonigos Áftós; Lonigos.

Sahnenin içinde: ó áγιος λο(γί)γος ; Ó Ágios Loigos; Aziz Lonigos

İkonografi: Üç figürün görüldüğü sahnenin merkezinde öldürülmek üzere olan bir aziz ve hemen sağında elinde kılıç bulunduran cellat yer almaktadır. Cellat bir

elinde kılıcı tutarken, diğer elinde kını tutmaktadır. Sahnenin sol tarafında yer alan aziz olayı izlemektedir. Öldürülmek üzere olan azizin elleri arkasından bağlıdır.

Hangi figürün Aziz Longinus olduğu bilinmemekle beraber ölümü için yapılmış tasvirde, öldürülmek üzere olan figür Aziz Longinus olmalıdır. Longinus birçok tasvirde karşımıza elinde mızrak/kılıç ve askeri kıyafetle çıkmaktadır. Bazı tasvirlerde İsa'nın büstü ile tasviri edilmiştir (Sevcenko,1990:113). Ancak bu yazmada sade bir anlatım ile geleneksel olarak azizin kafası kesilerek idam edildiği aktarılmıştır.

Komutan Aziz Longinus (1. yy), yortu günü 16 Ekim (SM,1677:32). Longinus ismi geleneksel olarak Mesih'in yanında duran askerlere verilen bir isim olmuştur. Bahsedilen aziz asker olduğu için İsa'nın mezarı başında beklemesi için görev verilmiş ve mezar başındayken gördüklerinden sonra Mesih'in yolunu seçmiştir. İsa'yı inkar etmesi istenen asker bunu reddedince işkenceler gördükten sonra idam edilmiştir (ODS,1992:302). Romalı bir asker olduğu için üzerinde Roma asker kıyafeti ile tasvir edilir (Greene,1902:25).

Üslup: Yeşil zemin üzerinde gerçekleşen olayda arka düzlemde kahverengi tepe ile küçük bir parçadan oluşan mor dağ görüntüsü görülmektedir. Aziz Longinus mor tunik ile tasvir edilmiş. Cellat kırmızı tuniği ve siyah taytı ile elindeki kahverengi kını tutmaktadır.

Sağ Üst

Sahne Adı: Peygamber Hosea'nın Tanıklığı

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: ωσηε; Osie; Hosea. Sahnenin içinde: ó προφητης (peygamberlik sembolü şeklinde) 'ωσηε; Ó Profitis 'Osie; Peygamber Hosea

İkonografi: Sahne muhtemelen Peygamber Hosea'nın kutsal insanların öldürülmesini engellemesini anlatmaktadır. Sahnenin solunda ayakta duran, bir eli havada, bir elinde rulo tutan kişi Peygamber Hosea'dır. Bunu hemen başı üzerinde çizilmiş peygamberlik sembolünden ve geleneksel olarak peygamberlere atfedilmiş

rulo tutma eyleminden anlamaktayız. Peygamber ile cellat arasında duran kutsal insanlar henüz öldürülmemişlerdir. Diğer sahnelerde öldürülen figürlerin başları vücutlarından bağımsız çizilirken burada hala başları bedenleriyle bütün olarak verilmiştir.

Peygamber Hosea İsrail'in 19 kralının sonuncusudur. Dokuz yıl krallık yapmış ve krallığının son yılında Asurlular ile girdiği savaşı kaybederek hâkimiyetini kaybetmiştir. Eski Ahit peygamberlerinden biridir ve yazmış olduğu kitap "On iki küçük peygamberler" kitaplarından ilkidir (Hirsch ve Price,1906). Peygamber Hosea, İsrailoğulları'na ters düşen işler yapmıştır. Çalkantılı bir hayat süren Hosea Tanrı'nın emri üzerine bir fahişe ile evlenmiştir. "*Rab Hoşea aracılığıyla konuşmaya başladığında ona şöyle dedi: "Git, kötü bir kadınla evlen, ondan zina çocukların olsun. Çünkü ülke halkı benden ayrılarak adice zina ediyor (Hosea,1:2)"*". Yaptığı kehanetler ile önemli bir yere sahip olan Hosea İsrail oğullarının ihanetine rağmen, Tanrı'nın bitmek bilmeyen sevgisini eleştirmiştir (Hirsch ve Price,1906). Hosea yazmış olduğu kitapta İsrail oğullarının ihanetine birçok kez değinmiştir. Onlardan biri şöyledir: "*RAB bana şöyle dedi: "İsraililer'in başka ilahlara yönelmelerine, üzüm pestillerine gönül vermelerine karşın, RAB onları nasıl seviyorsa, sen de git, o kadını sev, başkasınca sevilmiş, zina etmiş olsa bile" (Hosea,3)*".

Eski Ahit peygamberlerinden olan Hosea, üç Semavi dinde önemli bir yere sahiptir. Hosea'nın Hıristiyanlıktaki kutsallığını yazmış olduğu kitaptaki sözlerinden anlamaktayız. "*Ancak Yahuda soyuna merhamet edeceğim. Ben kurtaracağım onları, ama yay, kılıç, savaş, at ve atlılar aracılığıyla değil, kendi aracılığımla" (Hosea,1:7)*". Hosea'nın bu sözleri ile İsa'nın söyledikleri benzerlik göstermektedir.

Hıristiyan sanatında da önemli bir yere sahip olan Hosea'nın tasvirleri sade bir karaktere sahiptir. Peygamber, tasvirde tek başına elinde yazıtın olduğu uzunca bir rulo ile yer alır. Kral olan peygamberin zengin kıyafetler içinde tacı ile tasvir edilebilmektedir. Bazen orta yaşlarda tasvir edilen peygamber çoğunlukla beyaz saç ve sakalıyla yaşlı bir figür olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu el yazmasına 17 Ekim anma gününe konu olan peygamberin yer aldığı tasvir geleneksel bir karaktere sahiptir. Genelde tek başına tasvirini gördüğümüz peygambere burada kutsal insanların öldürülmesi eşlik etmektedir.

Üslup: Eski Ahit Peygamberlerinden olan Hosea beyaz ve uzun saçlı sakalıyla duruşu gerçekliğe uygun şekilde tasvir edilmiştir. Mavi iç kıyafeti üzerine çapraz olarak taktığı yeşil pelerinle karşımıza çıkmaktadır. Mor renkte olan zemin dağ görüntüsü ile birleştirilmiş ve sahnenin sağ kenarını doldurmuştur. Anatomik olarak birbiriyle uyumsuz duran yerde uzanmış figürler farklı kıyafet renkleri ile tasvir edilmiştir.

Sol Alt

Sahne Adı: Evangelist Luke'nin Ölümü

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: λυκας μεγας; Loukas Megas; Lukas Büyük.
Sahnenin içinde: ó áγιος λυκας; Ó Ágios Loukas; Aziz Lukas.

İkonografi: Sahne İncil yazarı Luka'nın defnini ve Kutsal Havariler Kilisesi'nde gömülmesini anlatmaktadır. Havari Luka bir lahit içinde tasvir edilmiştir. Başucunda duran figür elindeki buhurdan ile ölüyü kutsamaktadır. Arkada iki tarafta simetrik olarak duran üçgen alınlıklı yapı ve ortada bulunan kırmızı kiremit çatılı kubbe kiliseyi simgelemektedir.

Evangelist Luke (Luka) dört İncil yazarından biridir ancak İsa'nın doğrudan 12 havarisinden biri değildir. Luka aslında Paul'un kişisel doktoru ve öğrencisidir. Luka'nın doktor oluşu Kutsal Kitap'ta da belirtilmiştir. *"Sevgili hekim Luka'yla Dimas da size selam ederler"* (Kolosaliler,4:14). Antakya'da doğmuş olan Luka İsa'nın hayatını, Vaftizci Yahya'nın doğumundan İsa'nın göğe yükselişine kadar olan 35 yıllık süreyi içine alan bir İncil yazmıştır (Aherne,1910). Luka aynı zamanda "Thetokos" (Tanrı'nın annesi Meryem) ikonasını tasvir eden ilk kişidir. Yukarıda bahsettiğimiz gibi her İncil yazarının bir sembolü vardır ve Luka'nın sembolü "boğa"dır (Tradigo,2004:260).

Hekim olduğunu belirten pasaj dışında Luka'nın adı Kitab-ı Mukaddes'te iki kez geçmekte ancak ayrıntılı bilgiler içermemektedir. *“Yanımda yalnız Luka var” (2Timoteos,4:11). “Mesih İsa uğruna kendisiyle birlikte tutuklu bulunduğum Epafros, emektaşlarım Markos, Aristarhus, Dimas ve Luka sana selam ederler” (Son Selamlar,23-24).*

Luka'nın kopya edilmiş İncillerin ilk sayfalarında tasvir edildiği sahnelerde çoğu zaman bir çalışma masası üzerinde bir şeyler yazarken görülür. Sahneye sembolü olan boğada katılır. Meryem'i ilk tasvir eden kişi olduğu içinde, bir ressam olarak tasvir edilebilmekte ve Meryem tasviri sahneye katılan ana temayı oluşturmaktadır (Tükel ve Arsal,2014:191).

Şehit aziz olarak kabul edilen Luka'nın ölümü hakkında herhangi kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak Luka'yı konu eden 18 Ekim yortu gününe ait tasvirde ölüm teması ele alınmıştır. Luka için atfedilmiş herhangi bir sembol veya nesnenin olmadığı sahnede, arka plan yer alan yapının, Luka'nın çizmiş olduğu Meryem ikonasının ilk muhafaza edildiği Konstantinopolis Kilisesi veya defnedildiği Kutsal Havariler Kilisesi olmalıdır.

Üslup: Yeşil duvarlar üzerinde yükselen sivri çatı ile biten yapılar birbirine simetrik şekilde tasvir edilmiş ve ortalarında yeşil duvarlar üzerinde yükselen ve kırmızı kubbe ile sonlanan bir yapı yerleştirilmiştir. İncil yazarı Luka'nın lahiti mor renkte verilmiş kendisi mavi iç kıyafeti üzerine kahverengi pelerin ile tasvir edilmiştir. Ölmüş olan azizin yatış şekliinden ötürü başı ve sağ eli gövdesi üzerinde hala hareket ediyormuş gibi bir izlenim vermektedir.

Sağ Alt

Sahne Adı: Peygamber Joel'in Tanıklığı

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: βλέπων ίωΗλ; Vléron Íoıı; Joel'i Görünce(Görme). Sahnenin sağ kenarında: Peygamberlik Sembolü (ó προφητης) ίωΗλ; Ó Profitis Íoıı; Peygamber Joel

İkonografi: Sahne Peygamber Joel'in kutsal insanların öldürülmesini engellemesini anlatmaktadır. Sahnenin sol düzleminde ayakta duran, bir eli havada, diğer elinde bir rulo tutan figür Peygamber Joel'dir. Sahne kalabalıktır ve yerde öldürülmüş birçok aziz, dizleri üstüne çökmüş az sonra ayakta duran cellat tarafından öldürülecek bir başka aziz görülür. Ancak Peygamber bu olaya engel oluyor gibi durmaktadır. Arka düzlemde dağ görüntüsü arkasında olaya tanıklık eden dört kutsal figür daha yer almaktadır.

Peygamber Joel: Hakkında hala birçok kritiğin yapıldığı Peygamber Joel, Eski Ahit Peygamberlerindedir. Adının anlamı "Yahweh is God"dır. Yahweh, İsrail ve Yahudilerin eski milli Tanrı'sıdır. On iki küçük peygamberden biri olan Joel bırakmış olduğu kitap ile İsrailoğullarının Tanrı tanımazlıklarını anlatmıştır. Ayrıca bu eylemlerinin bir gün cezalandırılacağını bildirmiştir (Ryssel, Hirsch ve Seligsohn,1906). Tanrı tanımazların, sapkınların cezalandırılacağı olay, Vahiy kitabında "Armagedon Savaşı" olarak bilinmektedir. Peygamber Joel 'de aynı helakın bir gün geleceğinden bahsetmiştir (Nuroğlu,2014:57). Peygamber Joel kitabında bu ihaneti şöyle aktarmıştır: *"Bütün ulusları toplayıp Yehoşafat Vadisi'ne indireceğim. Mirasım olan İsrail halkını Uluslararasına dağıttıkları ve ülkemi bölüşükleri için Onları orada yargılayacağım"* (Jeol,3:2).

Peygamber Joel üç Semavi din tarafından kabul edilen kutsal bir figürdür. Peygamber Joel, tasvirlerinde sahnede çoğu zaman tek başına görülür. Elinde üstünde bir yazıtın yer aldığı uzun bir rulo tutmaktadır. Bazen bu ruloyu okurken tasvir edilen peygamber bazen de Hosea gibi sadece elinde tutmaktadır. Bu el yazmasında da tasvir edilen Peygamber Joel 19 Ekim anma günü içindeki tasvirde yer almaktadır.

Üslup: . Çoğu zaman tek başına gördüğümüz peygamber burada kutsal insanların öldürülmesine tanıklık etmektedir. Peygamber beyaz saç ve sakalı ile yaşlı biri olarak tasvir edilmiştir. Yahudi olduğunu bildiğimiz peygamberin, Hıristiyanlığa özgü olan "kutsama" işaretini yapıyor olması Hıristiyan ikonografisinde sıkça gördüğümüz bir özelliktir. Nikephoros burada bu insanların ruhlarının kutsal olduğunu ve peygamberler tarafından kutsandığını ifade etmek istemiş olmalıdır. Eski Ahit Peygamberi olan Joel, diğer figürlerden çok daha iri tasvir edilmiştir.

Kalabalık olan sahnede yerde farklı kıyafetler ile tasvir edilmiş figürler görülmektedir. Dağ görüntüsü arkasında yer alan figürlerin ikisi kahverengi, ikisi mor tunik ile tasvir edilmişlerdir. Yeşil zeminin görüldüğü sahnede arka düzlemi sahnenin yarısına kadar dolduran dağ görüntüsü yeşil renkte verilerek zemin ile bütünleştirilmiştir.

Resim No: 29

Sayfa No: 14recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Aziz Artemios, Peder Hilary (Hilarion), Piskopos Abercius ve Yedi Uyurlar, Havari James (Yakup).

Sol Üst

Sahne Adı: Aziz Artemios'un Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: αρτεμίοσ ο ζέννοσ; Artemíos O Xénos; Artemios Yabancı. Sahnenin içinde: ó áγιος αρτεμίοσ; Ó Ágios Artemíos; Aziz Artemios

İkonografi: Sahnenin merkezinde öldürölmek üzere olan figür, diğer yazmalardaki tasvirleri göz önünde bulundurulunca Aziz Artemios olmalıdır. Sahnenin sol tarafında elinde kılıç bulunduran cellat azizi öldürmek üzeredir. Sahnenin sağ tarafında ise elinde hac işareti bulunduran kutsal insan vardır.

Aziz Artemios (330-363), yortu günü 20 Ekim (SM,1677:1160). Asker azizlerden olan Artemios, Antakya'da Hıristiyan olduğunu açıkladıktan sonra işkence yapılarak, kılıçla öldürölmüştür (LOS:31).

Üslup: Sade bir anlatıma sahip sahnede aziz mavi renkte ki *toga* ile karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda sahnenin hareket merkezi idamdan kaçır gibi duran azizdir. Elindeki hac ile karşısında duran figür kum rengi içlik üzerinde yeşil pelerin ve mavi atkı ile tasvir edilmiştir. Yeşil zeminin göröldüğü sahnede dağ mor renkte verilmiştir.

Sağ Üst

Sahne Adı: Aziz Hilarion'un Duası ve Kutsal İnsanların Öldürölməsi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: ἱλαρίων μεγίστος; Ílaríon Megístos; Hilarion En Büyük. Sahnenin sağ kenarında: ó áγιος ἱλαρίων; Ó Ágios Ílaríon; Aziz Hilarion

İkonografi: Sahnede beş figür vardır ve olay deniz/nehir kenarında resmedilmiştir. Tasvir kutsal insanların suya atılarak boğulmalarını anlatmaktadır. Cellat kırmızı kıyafetli, elinde tuttuğu azizi denize atmak üzere olan kişidir. Sahnenin alt tarafında bulunan iki aziz, daha önceden denize/nehre atılmıştır. Öldürölen azizlerin çıplak oluşu dikkat çekmektedir. Muhtemelen öncesinde işkence edilip öyle denize atılmıştır. Sahnenin sağ üst tarafında ellerini açmış dua etmekte olan kişi Aziz Hilary'dir. Aziz Hilarion diğer yazmalarda da dua ederken veya elinde hac tutarken tasvir edilen bir figürdür.

Peder Hilary (Hilarion) (371),yortu günü 21 Ekim. Gazze'de dünyaya gelen aziz Vaftiz olduktan Mısır'a gelerek dini eğitim almış ancak ailesinin ölümü üzerine Filistin'e geri dönmüştür. Tüm servetini Filistinlilere yardım için harcayan aziz orada

bir manastır kurmuş ve Peder olarak görev yapmıştır. İleri yaşından dolayı ölmüştür (LOS:136).

Üslup: Mavi-beyaz renkteki nehrin hakim olduğu sahnede nehir dalgalı şekiller ile verilmiştir. Tasvirin büyük bir kısmını nehir kaplamakta arka düzlemde mor renkte verilen dağ küçük bir alan teşkil etmektedir. Aziz Hilarion ise kahverengi kıyafet ile dağın içinden çıkarmış gibi tasvir edilmiştir. Öldürülen azizlerin duruşları ve vücut yapıları anatomiye uygun değildir. Kullanılan renkler: mavi, kırmızı ve gri tonlarıdır.

Sağ Alt

Sahne Adı: Piskopos Abercius'un Tanıklığı ve Yedi Uyuyan Kutsal Çocuk

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: σὺν 'αβερκίω ; Σύν 'Averkio; Ayrıca Abercius. Sahnenin içinde: ὁ ἅγιος αβερκίος; Ó Ágios Averkíos; Aziz Abercius.

İkonografi: Sahne kalabalık olup, sekiz figür görülmektedir. Mağara görüntüsü içinde yedi tane aziz yerde yatmaktadır. Sahnenin sol tarafında bulunan figür yakasındaki haclardan ve elindeki kitaptanda anlaşılacağı üzere Piskopos Abercius'tur. Yerde yatan figürler aziz ile aynı gün anılan "Efes Yedi Uyurlar"dır. Ancak bu efsane yazmanın sonraki sayfalarında tekrar anılmıştır (50r., s. 534, res. 101).

Piskopos Abercius (161-180), yortu günü 22 Ekim(SM,1677:1212). Hierapolis (Pamukkale-Denizli) piskoposu olmuştur. Havarilere eşit sayılmaktadır. Mezarında yer alan kitabede hayatını anlatmıştır (LOS:2).

Efes'te uyuyan Yedi Kutsal Çocuk içinde aynı gün yortu düzenlenmiştir (250).

Üslup: Mor renkte verilen dağ görüntüsü içinde yeşil-siyah renkler ile karanlık olarak verilmeye çalışılan mağara içinde kısa kırmızı ve mavi tunikleri, dikkat çeken başlıkları ile yedi genç figür yer almaktadır. Dikkat çeken başlıklarda Doğu etkisi sezilmektedir. Mor dağın arkasında elinde altın kodex ile duran aziz Abercius yeşil tunik üzerinde piskoposluk atkısı ile tasvir edilmiştir.

Sağ Alt

Sahne Adı: Kardeşler

Yazıt: Sahnenin içinde: Αδελφο(σ) θεοσ; Aderfos Theo; Kardeş(ler) Tanrı.

İkonografi: Sahnenin ortasında yazan “kardeş(ler)” ve Synaxarion takviminde anma günü Havari James’e ait olan bu tasvirde sahne merkezde bir azizin idamını anlatmaktadır. Cellat kılıcını kabına geri koymak üzeredir ve azizin kafası bedeninden ayrılmıştır. Arka düzlemde bir dağ görüntüsü arkasında, kutsal insanlar görülmekte, ikisinin de elinde İncil vardır ve birbirlerine dönük şekilde durmaktadır. Havarinin tasvir edildiği bu yazmaya çağdaş diğer eserlerde sadece elinde kitap ile tasvir edilmesi, havariye işaret edecek kesin bir atribüt vermemektedir. Bu nedenle Havari James’i ayıracak belirgin bir işaretin olmayışı hangi figürün Havari olduğu kesinliğini oluşturmamaktadır. Aynı zamanda “kardeş(ler)” terimi havari olan James ve Yuhanna (John) içinde kullanılmaktadır. Bu nedenle ikisininde burada tasvir edildiği ve arka düzlemde elinde kitap tutan figürler olma ihtimali bulunmaktadır.

Havari James (Gr. İakabos, İbr. Ya’qop, Yakup) ve Havari Yuhanna (John): İsa’nın 12 Havarilerindendir. James babasının ismi ile zikredilir ve “son of Zebedee” (Zebedee’nin oğlu) olarak tanınmaktadırlar. Havari James’in diğer Havari James’ten ayırt edilmesi için “James the Greater/James the Great” (Büyük James) olarak anılır. Ancak buna karşın bu havari, Alfay’ın (Alphaeus) oğlu James ile sık sık karıştırılır. Bu karmaşa ancak kardeşi Yuhanna ile anıldığı zaman giderilmektedir. İspanya’nın koruyucu Azizi olduğuna inanılır (Camerlynck,1910).

Balıkçı olan babaları gibi balıkçılık yapan kardeşlerin havariye katılması Andrew (Andreas) ve Simeon (Simon) ile aynı gün olmuştur. *“İsa, Celile Gölü’nün kıyısından geçerken, göle ağ atmakta olan Simun ile kardeşi Andreas’ı gördü. Bu adamlar balıkçıydı. İsa onlara, “Ardımdan gelin” dedi, “Sizleri insan tutan balıkçılar yapacağım.” Onlar da hemen ağlarını bırakıp O’nun ardından gittiler. İsa biraz ileri gidince Zebedi’nin oğulları Yakup’la Yuhanna’yı gördü. Teknede ağlarını*

onarıyorlardı. Hemen onları çağırdı. Onlar da babaları Zebedi'yi işçilerle birlikte teknede bırakıp İsa'nın ardından gittiler” (Markos,1:16-20).

Ayrıca Havari James'in İsa'nın başkalaşımına tanık olduğu da kayıtlarda geçmektedir. *“Altı gün sonra İsa, yanına yalnız Petrus, Yakup ve Yuhanna'yı alarak yüksek bir dağa çıktı. Onların gözü önünde İsa'nın görünümü değişti” (Markos,10:2).*

İncil'de Havari James'in kral Herodes tarafından kılıç ile öldürüldüğü yazılmaktadır. *“O sırada kral Herodes, kiliseden bazı kişilere eziyet etmeye başladı. Yuhanna'nın kardeşi Yakup'u kılıçla öldürttü” (Habercilerin işleri, 12:1-2).* Havariler arasında ilk olarak şehit edilen Havari James'in ölümü, Alfay'ın oğlu James ile aynı olduğu düşünülmekte veya karıştırılmaktadır (Camerkynck,1910). Zebedee'nin oğlu James'in tasvirlerinin atribütleri arasında hacı asası ve deniz kabuğu yer almaktadır (Tükel ve Arsal,2014:189). Yuhanna'nın ise İncil yazarı olmasından ötürü sembolü olan kartal temel atribütüdür (Bkz. s. 165).

Menologion yazmasının sanatçısı Alfay'ın oğlu James'in tasvirinde yaşadığı karmaşayı Zebedee'nin oğlu James'in tasvirinde de yaşamıştır. Çünkü Havari James'in İsa'nın kuzeni/kardeşi olduğu sanılmaktadır. Bu nedenle zaman zaman “Brother of Lord” (İsa'nın kardeşi) olarak anılır. Ancak yukarıda Alfay'ın oğlu James için açıkladığımız belirsizlik burada da geçerlidir. Eseri resmeden tüm bu karmaşadan sıyrılarak iki Havariyi farklı şekillerde tasvir etmiştir. Havari James'i İsa'nın kardeşi/kuzeni olarak değerlendirip, sahnenin ortasına bu ismi yazmış ve onu “kardeş” olarak resmetmiş veya doğrudan kardeşi Yuhanna ile birlikte vermiş olmalıdır.

14recto sayfasında sağ altta yer alan tasvirde sahnenin ortasında yazan yunanca “Αδελφοθεοσ” (kardeşler) ve Synaxarion takviminde anma günü 23 Ekim olan Havari James'e aittir. İncil Yazarı Yuhanna yazmada daha önce anılmıştır (11r, res. 23,s. 165,).

Üslup: Ön düzlemde mor-beyaz tunik ile yede yatan aziz ve kırmızı tunik ile duran cellat sahnenin merkezinde yer almaktadır. Yeşil zemin üzerinde gerçekleşen

olaya, mor-beyaz, kahverengi tunik giymiş yakalarında piskoposluk atkısı olan ve ellerinde altın kodex tutan iki piskopos tanıklık etmektedir. Yeşil zemin aynı zamanda dağ görüntüsü ile birleştirilmiştir.

Resim No: 30

Sayfa No: 14verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Aziz Arethas, Noterler Marcian ve Martyrios, Aziz Demetrius, Aziz Nestor.

Sol Üst

Sahne Adı: Aziz Arethas ve Yoldaşlarının Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: συν σύναθλαίος 'αρεθας; Syn Synavlía 'Arethas, Ayrıca İlahi(Konser) Arethas. Sahnenin sol kenarında: ó áγιος 'αρεθας; Ó Ágios 'Arethas; Aziz Arethas

İkonografi: Sahne oldukça kalabalıktır, Aziz Arethas ve kabilesinin idamını anlatmaktadır. Sahnenin ön tarafında bulunan yerde yatmakta olan azizler, daha önceden öldürülmüş yoldaşlardır. Öldürülmek üzere olan Aziz Arethas olmalıdır ve ayakta durmuş, ellerini açmış dua etmektedir. Çoğu yazmada yoldaşlarıyla idam edilirken tasvir edilen aziz aynı zamanda Nejran'da başına gelenler ve işkencesi, asker kıyafetleri içinde mızrak ve kalkan tutarken tasvir edilmiştir (Sevcenko,1990:164).

Aziz Arethas (522-523), yortu günü 24 Ekim(SM,1677:1250). Yemen'de Nejran'da (Necran) Hıristiyan bir kabilenin başında yer alırdı. Yahudi bir kral tarafından O ve yoldaşları birlikte öldürülmüştür (LOS:31).

Üslup: Sade bir anlatıma sahip sahnede üç aziz yeşil, ikisi mavi ve biri pembe tonlarında tunik ile tasvir edilmiştir. Mor zemin üzerinde gerçekleşen olaya zemin ile bütünleşen mor renkteki dağ görüntüsü fon oluşturmaktadır. Dairesel fırça hareketleri ile belirtilmiş olan figürlerin duruşları anatomik olarak hatalıdır.

Sağ Üst

Sahne Adı: Noterlerin Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: νοταιρίοιτε; Notairíoi Te; Noterler

İkonografi: Sahnede dört figür vardır. Sahnenin ön tarafında kafası kesilerek öldürülmüş aziz ve merkezde öldürülecek olan aziz ile cellat vardır. Cellat azizin kafasını keserken resmedilmiştir. O anın olduğunu azizin boyun kısmından çıkan kandan anlamaktayız. Sahnenin sağ üst köşesinde olayı izleyen bir azize vardır.

Azizler Noterlik gibi yazı işleri ile ilgili bir mesleğe sahip oldukları için çoğunlukla ellerinde kitap ve hokka tutarken tasvir edilmektedir (Sevcenko,1990:56). Ancak bu yazmada birçok tasvirde olduğu gibi başları kesilerek şehit edildikleri tasvir edilmiştir.

Noterler Marcian ve Martyrios (358), yortu günleri 25 Ekim (SM,1677:1289). *Lector* (Lektör) olarak görev yapan azizler kafaları kesilerek idam edilmiştir (Holweck,1990:654).

Üslup: Merkezde yer alan cellat ve aziz aynı zamanda sahnenin hareket noktasıdır. Cellatın elindeki bıçağı, azizin kafasını tutuşu ve azizin dua edişi bunu göstermektedir. Yazmada genellikle kılıç tutmuş eli havada olan cellat formu karşımıza çıkarken, bu sahnede celladın doğrudan öldürdüğü azize müdahale ettiği ölüm anı yazmada şuana kadar ilk kez tasvir edilmiştir. Azizlerden biri mavi diğer yeşil-kahverenginde tunik ile tasvir edilmiştir. Mor renkteki dağın arkasında yeşil-kahverengi başı örtülü azize yer almaktadır. Sahneye yeşil rengi sol tarafı dolduran dağ ile eşlik etmektedir. Celladın kıyafeti benzer formda kırmızı tunik altında siyah tayt ile verilmiştir.

Sol Alt

Sahne Adı: Aziz Demetrius'un öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: και δημήτριος; Kai Dimítrios; Ve Demetrios.

Sahnenin içinde: ó áγιος δημήτριος; Ó Ágios Dimítrios; Aziz Demetrios

İkonografi: Sahnede üç figür vardır. Sağ taraftaki kişi Aziz Demetrius'tur ve eliyle karşısındaki insanlara bir işaret yapmaktadır. Sahnenin sol tarafında yer alan kişiler askerdir ve ellerinde azize doğrultulmuş mızrakları vardır. Aziz hapsedildiği yere giriş yapmak üzere bir mimari birim önünde durmaktadır.

Aziz Demetrius (4. yy başları), yortu günü 26 Ekim(SM,1677:1185). Mesih'in ünlü şehitlerindedir. Thessaloniki'de (Selanik) işkence ile öldürülmüştür (ODB:605). MS. Gr. Th. f. 1 nolu el yazması Aziz Demetrius'a atfedilmiş olduğu için yazmasının son iki sayfasında da azize yer verilmiştir. İki tam sayfanın ayrıldığı tasvirlerde yer

alan konular Aziz Demetrius'un, hayatından kesitler olup ünlü efsanelerini aktarılmıştır (54v,s. 587,res. 110-55r,s. 590,res. 111).

Üslup: Sade bir anlatım ile verilmiş olan sahnede yeşil zemin görülmektedir. Arka düzlemde mor renkte alçak duvar ve siyah renkte girişi olan yine mor renkte olan dairesel bir yapı yer almaktadır. Aziz kırmızı içlik üzerine mavi pelerin, askerler kahverengi-yeşil, kırmızı tunik mavi tayt-çizme ile tasvir edilmişlerdir.

Sağ Alt

Sahne Adı: Aziz Nestor'un Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: νεστωρ, Nestor; Nestor.

İkonografi: Sahnede üç figür görülmekte, ön tarafta yerde iki aziz kafası ve düşmekte olan bir azizin bedeni vardır. Sahnenin merkezinde aziz ve cellat bulunmaktadır. Öldürülmek üzere olan Aziz Nestor'dur ve ellerini açmış dua etmektedir. Aziz Nestor çoğu tasvirde Aziz Demetrios ile birlikte aynı sayfada veya aynı sahne içinde tasvir edilmiştir. Bu yazmada da iki aziz ard arda gelen iki tasvir ile anılmaktadır.

Aziz Nestor (4. yy başları), yortu günü 27 Ekim. Aziz Demetrius'u gladyatörlere karşı korumuş, sonra kendi kılıcıyla öldürülmüştür. Aziz Nestor, Aziz Demetrius'a tasvirlerinde karşımıza çıkmaktadır (54v,s. 587,res. 110-55r,s. 590,res. 111).

Üslup: Düşmekte olan mor kıyafetli aziz, ellerini açıp dua etmekte olan kırmızı kıyafetli aziz ve eli havada duran mavi tunik üzerine kırmızı pelerin giymiş olan cellat, sahnenin hareketli olduğunu göstermektedir. Ön düzlemde yeşil zemin üzerinde gerçekleşen olaya, arka düzlemde daha koyu bir yeşil renge sahip dağ fon oluşturmaktadır.

Resim No: 31

Sayfa No: 15recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Aziz Terentius (Terence), Azize Anastasia, Aziz Zenobius ve kardeşi Azize Zenobia, Aziz Epimachus.

Sol Üst

Sahne Adı: Aziz Terentius ve Çocuklarının Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: Οκλεινοσ τερεντίου; Kleinos Terentios; Kapatılan Terentios. Sahnenin içinde: ό άγιος τερεντίου; Ó Ágios Terentios; Aziz Terentiu(o)s

İkonografi: Sahne oldukça kalabalıktır. Sahnenin merkezinde cellat ve öldürülmek üzere olan aziz Terentius vardır. Azizin hemen yanında yerde yatmakta olan çok sayıda aziz öldürülmüştür. Sahnenin sol tarafında olayı izlemekte olan, elleri arkadan bağlanmış ve diğer figürlerden yaşça daha küçük oldukları belli olan iki

figür Aziz Terentius'un çocuklarıdır ve az sonra onlarda idam edilecektir. Sahnenin sağ üst tarafında en soldaki piskopos olmak üzere üç aziz olayı uzaktan izlemektedir. Çok fazla tasviri bulunmayan aziz çoğunlukla çocukları ile birlikte resmedilmiştir.

Aziz Terentius (Terence) (?), yortu günü 28 Ekim. Hakkında fazla bilgi bulunmayan aziz Syria'da (Suriye) yaşamış ve iki çocuğuyla birlikte idam edilmiştir (Holweck,1990:949).

Üslup: Mor zemin üzerinde gerçekleşen olay, arka düzlemdeki mor renkteki dağ ile bütünleştirilmiştir. Sahnenin sağ kenarında sıralanmış sekiz aziz başına ait haleler verilmiş ancak başlar görülmemektedir. Öldürülen azizlerin bedeni üst üste dizilmiş şekilde verilmiştir. Çok sayıda figürün olduğu sahnenin hareket merkezi cellattır. Kalabalık olan sahnede kullanılan renkler: yeşil, kırmızı, mavi ve pembe tonlarındadır.

Sağ Üst

Sahne Adı: Azize Anastasia'nın Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: αναστασία; Anastasía; Anastasia. Sahnenin sağ kenarında: ἡ ἅγιος αναστασία; Í Ágios Anastasía; Azize Anastasia

İkonografi: Sahnede üç figür vardır ve Azize Anastasia'nın idamını anlatmaktadır. İdam azizenin taşlanmasıyla gerçekleşmektedir. Bunu azizenin sol tarafında ellerini havaya kaldırmış bir şekilde azizin üstüne bir şeyler fırlatan cellattan ve aynı zamanda azizenin çevresinde bulunan küçük taşlardan anlamaktayız. Sahnenin sağ üst tarafında ise bu olayı izleyen bir aziz bulunmaktadır. Taşlanan azize ellerini açmış dua etmektedir. Azize bazı tasvirlerde başka bir azize ile birlikte hac tutarken tasvir edildiği gibi, burada başı açık şekilde ve idam edilirken tasvir edilmiştir.

Azize Anastasia (3. yy), yortu günü 29 Ekim. Aynı isimdeki diğer azizlerden ayırmak için "Elder" unvanı verilmiştir. İmparator Valerian döneminde (253-260) herkesin gözlerin önünde işkenceler yapılarak öldürülmüştür (LOS:19-20).

Üslup: Doğrudan olayın aktarıldığı sahnede azize mavi stola ile tasvir edilmiştir. Cellat klasik olarak kırmızı tunik altında siyah tayt ile karşımıza çıkmaktadır. Arka düzlemde iki dağın birleştiği noktada yer alan figür koyu yeşil renkteki kıyafetiyle olayın uzağında yer almaktadır. Azizenin durduğu zemin mor renkte olup dağ ile bütünleştirilmiştir. Sol düzlemde koyu yeşil renkteki dağ kesilmiş gibi bir görüntü ile sonlanmaktadır.

Sol Alt

Sahne Adı: Kardeşlerin Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: καὶ ξυνοβίος; Kai Xynovíos; Ve Zenobios. Sahnenin sağ kenarında: ὁ ἅγιος ξυνοβίος; Ó Ágios Xynovíos; Aziz Zenobios.

İkonografi: Sahnede altı figür bulunmakta ve tam merkezde cellat vardır. Sahneye bakıldığında cellat kutsal kardeşleri öldürmüş ve kılıcını kabına koymak üzere olduğu görülmektedir. Kardeşlerin kafası kesilerek idam edilmiştir. Ön düzlemde yer alan Aziz Zenobius hemen yanında ise kardeşi Zenobia yer almaktadır. Sahnenin sol arka kısmında yer alan bir piskopos elinde İncil tutmaktadır. Sahnenin sağ arkasında iki tane aziz bulunmakta ve biri piskopostur. Arka düzlemde yer alan figürler olaya tanıklık etmektedir. Kardeşler yazmayla çağdaş eserlerde Aziz piskoposluk kıyafeti içinde ve elinde kitap ile Azize ise elinde hac ile yan yana dururken de tasvir edilmiştir (Sevcenko,1990:57). Ancak idam edildikleri tasvir sayısı da oldukça fazladır.

Aziz Zenobius ve kardeşi Azize Zenobia (4. yy başları), yortu günü 30 Ekim (SM,1677:1309). İmparator Diocletianus döneminde yaşamış olan kardeşlerden Aziz Zenobius inancından dolayı sorgularken, Azize Zenobia kendini öne atar ve kardeşini korur. İkisi de kılıçla öldürülmüştür (Holweck,1990:1550).

Üslup: Kardeşlerin öldürüldüğü sahnede Aziz Zenobius mor tunik üzerinde yeşil pelerin, beyaz saç ve sakal ile tasvir edilmiştir. Kız kardeşi Azize Zenobia'nın üstünde başını da örten kırmızı stola görülmektedir. Mor renkli dağın arkasında altın kodex tutan mor pelerinli piskopos, yeşil kıyafetli bir başka piskopos ve mavi

tunik giymiş olan bir aziz bulunmaktadır. Olayın gerçekleştiği zemin yeşil renktedir. Ölmüş olan figürlerin duruşları gerçekliğe aykırıdır. Aynı zamanda celladın vücut ölçüleri ile baş ölçüleri arasında uyumsuzluk söz konusudur.

Sağ Alt

Sahne Adı: Aziz Epimachus ve Kutsal İnsanların Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: ἡ χάρις ἐπίμαίχῃ; Í Charís Epímachou; Etkileyici Epimachus. Sahnenin sağ kenarında: ὁ ἅγιος ἐπίμαίχου; Ó Ágios Epímachos; Aziz Epimachus.

İkonografi: Sahne oldukça kalabalıktır. Sahnenin sağ üst tarafında bir aziz idam edilmek üzeredir. Azizin hemen arkasında bulunan yerde yatan kişiler önceden öldürülmüş azizlerdir. Sahnenin sol tarafında yer alan aziz olayı izlemektedir. Sahnenin sol alt kısmında yanmakta olan üç beden, ancak dört kişi olan azizler yer almaktadır. Azizlerin hepsi ellerini açmış dua etmektedirler. Kayıtlarda Aziz Epimachus'un yakılarak işkence gördüğü yazılmaktadır. Bu nedenle ön düzlemde ateş içinde tasvir edilen figürlerden biri Aziz Epimachus olması beklenmektedir, ancak diğer yazmalar göz önünde bulundurulduğunda başı kesilerek idam edilen figüründe Aziz Epimachus olma ihtimali vardır.

Aziz Epimachus (250), yortu günü 31 Ekim (SM,1677:1320). Alexandria'da (İskenderiye) kamçı ve ateşle işkence görmüş ve hapse atılmıştır (Holweck,1990:441).

Üslup: Yeşil zeminin geniş alan kapladığı sahnede ön düzlemde yerden çıkar gibi duran dört figürün etrafında alev demetleri görülmektedir. Fonun boş kaldığı sahnede, sağ kenarda farklı kıyafet renkleri ile tasvir edilmiş azizler görülmektedir. Sahnede en iri figür olarak karşımıza çıkan mor kıyafetli aziz adı geçen aziz olabilir. Hemen arkasında baştan aşağı kırmızı olan ve hareketi ile anatomik hatalar içeren cellat tasvir edilmiştir. En solda duran genç aziz, kahverengi yakalı yeşil tunik ile betimlenmiştir. Sahneye gelenekselleşmiş bir dağ görüntüsü hakim değildir.

Resim No: 32

Sayfa No: 15verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Asker Azizler Cosmas ve Damian, Aziz Pegasios Piskopos Acepsimas (Akepsimas), Peder Joannikios.

Sol Üst

Sahne Adı: Aziz Cosmas ve Aziz Damian'ın Duası

Yazıt: Sahnenin üst kenarından sağ kenarına doğru: ἐγώ δέ Χαίρω τοῖς δυσί νάναργυροῖς; Égó Dé Chaíro Toís Dysí Anargyroi; Ben Yüksek(?) Dirençli (Ateşe Dayanıklı) Anargyroi(Onurlu) Memnun Değilim. Sahne içinde: ὁ ἅγιοι κοσμάς καί δαμίανος; Ó Ágioi Kosmas Kaí Damíanos; Azizler Cosmas ve Damianos

İkonografi: Sahne kalabalıktır ve hareket halinde altı figür vardır. Sahnenin sol alt kısmında Doktor Azizler ateşler içinde öldürülürken dua etmektedirler. Sahnenin sağ alt bölümünde biten ve devam eden idamlar resmedilmiştir. Doktor azizler olarak bilinen Cosmas ve Damian sahnenin merkezinde karşılıklı durmakta ve dua etmektedirler. Sol taraftaki Aziz Cosmas ve sağ taraftaki de Aziz Damian'tır. Doktor Azizler bazı yazmalarda hastalara şifa verirken ve mucizeler gerçekleştirirken resmedilmektedir (Sevcenko,1990:64).

Asker Azizler Cosmas ve Damian (4. yy başı), yortu günleri 1 Kasım. Arabistan'da doğmuş olan azizler uzun yıllar boyunca ücretsiz olarak hastalara yardımcı olmuş ve hastalıklara şifa bulduklarına inanılmıştır. Bu etkileri ile Hıristiyanlığın daha hızlı yayılmasına katkıları olmuştur. Diocletianus zulmü başladığı zaman Kilikya bölgesinde yaşıyorlardı. Zulümde ateş, su ve kırbaç ile işkence görmüş olmalarına rağmen ölmemişler bu nedenle sonunda çarmıha gerilerek idam edilmişlerdir. Sık sık Roma ve Kilikya bölgesi azizleri olan Cosmas ve Damian ile karıştırılmaktadırlar (CE:403-404). Hekim olan azizler kırmızı kıyafet ve başlıklarıyla, doktor çantası ellerinde veya yanlarında hekim aletleri temel atribütleridir (Greene,1902:29).

Üslup: Azizlerin hem işkencesinin hem de duasının ifade edildiği sahnede ön düzlemde mavi ve yeşil kıyafetli dua eden iki figürün etrafında kırmızı alev demetleri görülmektedir. Diğer tarafta ise beden ölçüleri neredeyse hiç görülmeyen mavi ve mor kıyafetli iki aziz yer almaktadır. Düşmekte olan figür ve kırmızı tunik giymiş eli havada duran cellat her ne kadar ön düzlemde dursa da arka düzlemde elleri havaya kalkmış ve dua etmekte olan doktor azizlerden boyut olarak küçük çizilmiş ve orantıya ters düşmüşlerdir. Yeşil zemin ve dağın olmadığı sahnede iki yana yaslanmış dağlar kahverengi ve mor renkte verilmiştir.

Sağ Üst

Sahne Adı: Havarilerin Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: Τοίς ἀμφί πηγάσιον; Τοίς Ἀμφί Πιγάσιον; Dini Cübbeler Pegasios Başına Düşen. Sahnenin sağ kenarında: ὁ ἅγιος πηγάσιος; Ὁ Ἄγιος Πιγάσιος; Aziz Pegasios

İkonografi: Sahne iki farklı idam şeklini göstermektedir. Sahnenin ön kısmında kafası kesilerek öldürülen bir havari vardır. Sahnenin üst kısmında dört tane havari fırında yakılarak öldürülmektedir. Sahnede hangi figürün Havari Pegasios olduğu bilinmemektedir. Ancak yine de diğer figürlerden ayrı şekilde ön düzlemde öldürülen figür Aziz Pegasios olmalıdır.

Aziz Pegasios (309-379), yortu günü 2 Kasım. İsa'nın yetmiş kutsal havarisinden biridir. İran'da Pers yerlileri tarafından, II. Şapur'un emri ile, İsa'nın yetmiş kutsal havarisi ve Aziz Pegasios'un yoldaşı olan Aeindynus (Akindinos), Anthonios, Epidiphoros ve Anempodistos ile birlikte ateşe atılarak öldürülmüşlerdir (Holweck,1990:11).

Üslup: İki farklı olayın gerçekleştiği sahnede ön düzlemde yeşil tunik giyinmiş figür mor zemin üzerinde ölmüş şekilde durmaktadır. Mor zemin aynı zamanda üzerinde frizli süslemenin olduğu duvar ile bütünleşmiştir. Ancak bu duvar üzerinde yer alan alev demetleri yapının bir fırın olması gerektiğine işaret etmektedir. İki eli göğüs hizasında duran üç figürün en sağında onlara dönük olan bir aziz daha yer almaktadır. Figürlerin tunikleri ve pelerinleri farklı renklerde olup cellat yine kırmızı tunik ile tasvir edilmiştir. Aynı zamanda cellat ön düzlemde olmasına karşın kısa boylu tıknaz biri olarak görülmektedir. Yeşil rengi kıyafetlerde ve sol arka düzlemi dolduran dağda yine karşımıza çıkmaktadır.

Sol Alt

Sahne Adı: Piskopos Acepsimas ve Yoldaşlarının Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: 'ακεψημων τε; akepsima te; Akepsimas

İkonografi: Sahne yine iki farklı idamı anlatmaktadır. Sahnenin sağ tarafında aynı anma gününe sahip Aziz Joseph ve Diyakoz Aithas ayaklarından asılarak idam edilmişlerdir. Sahnenin solunda ise Piskopos Acepsimas dizlerinin üstüne çökmüş ve öldürülmek üzeredir. Sahnenin sol üst köşesinde bulunan aziz olayları izlemektedir.

Piskopos Acepsimas (378), yortu günü 3 Kasım. İran hükümdarı Şapur hakimiyeti altında yaşamış olan azizin Piskopos olarak görev yaptığı sanılmaktadır. Birçok işkenceden sonra toprağa diri diri gömülerek idam edilmiştir (LOS:98).

Aynı gün Aziz Acepsimas'ın yoldaşları olan Aziz Joseph ve Aziz Aithas'ı da anma günüdür.

Üslup: Cellat sahnenin hareket merkezidir. Piskoposluk yapmış olan Acepsimas'ın kıyafeti hatalıdır, çünkü tunik üzerine haçlı atkı ile tasvir edilmesi gerekmektedir. Sahnede ters asılmış figürler normal insan bedeninden daha uzun ve ince olarak tasvir edilmiştir. Yeşil zemin ile dağ bütünleşmiştir. Sahnede kullanılan renkler: kırmızı, mavi, sarı ve yeşil tonlarıdır.

Sağ Alt

Sahne Adı: Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: Ἰωαννίκιω δε; İoannikio De; Joannikios. Sahnenin sağ kenarında: ὁ ἅγιος Ἰωαννίκιος; Ó Ágios İoannikios; Aziz Joannikios.

İkonografi: Sahnenin üst tarafında bir cellat ve bir aziz yer almakta, cellat azizin kafasını keserek öldürmüş ve kılıcını kabına koymak üzeredir. Sahnenin ön kısmında üç tane aziz vardır. Sağda bulunan iki azizin elinde muhtemelen İncil vardır ve ikisi de piskopostur. Sahnenin sol tarafında yer alan Peder Joannikios elinde hac ile durmaktadır. Pedere doğrudan işaret eden bir atribüt bulunmamaktadır. Ayrıca kayıtlarda azizin nasıl öldürüldüğüne dair bilginin olmayışı öldürülen figürlerden biri olmadığını göstermektedir. Diğer yazmalarda dua ederken veya mucizeler gerçekleştirilirken tasvir edilen Peder, yazmanın genel peder tasviri göz önüne alınca ön düzlemde elinde hac tutan figür olmalıdır.

Peder Joannikios (754-846), yortu günü 4 Kasım (SM,1677:36). Pagan bir ailede domuz yetiştiriciliği yaparken almış olduğu vaazla ailesinden kaçan aziz bir süre askerlik yapmıştır. Olympus dağında inzivaya çekilip on iki yıl yaşadktan sonra bir manastırda hayatına devam etmiş, ileri yaşında ölmüştür (LOS:109-110).

Üslup: Arka düzlemin yoğun şekilde mor ve kahverengi tepeler ile doldurulduğu sahnede, ön düzlemde altın ve gümüş kodex taşıyan piskoposların karşısında beyaz hac taşıyan peder mavi toga ile karşımıza çıkmaktadır. Arka düzlemde vücut hatları belirgin olmayan mavi kıyafetli aziz yerde yatmakta ve kırmızı kıyafetli cellat ise kılıcını kınına sokmaktadır. Sahnede kullanılan renkler, mavi, yeşil, kahverengi, kırmızı ve yoğun olarak mordur.

Resim No: 33

Sayfa No: 16recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Azize Episterra (Episteme) ve eşi Aziz Glaktion, Piskopos *Confessor* Paul, 33 Melitene (Malatya) şehitleri, Baş Melekler Mikhael ve Gabriel.

Sol Üst

Sahne Adı: Azize Epistera ve Aziz Glaktion'un Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: καί 'επίστήμη; Kaí 'Epístímí; Ve Epistemi. Sahnenin sol kenarında: ή άγιος 'επίστήμη; Í Άgios 'Epístímí; Azize Epistemi

İkonografi: Sahnenin ön tarafında idam sahnesi resmedilmiştir. Sol tarafta yatmakta olan Aziz Glaktion daha önceden öldürülmüştür ve sırada Azize Epistera vardır. İdam çiftin kafası kesilerek gerçekleştirilmektedir. Sahnenin sol üst tarafında toplam beş aziz vardır ve hepsinin ellerinde hac bulunmaktadır. Büyük ihtimalle öldürülen azize gibi önceden pagan olan ve Hıristiyanlığı seçen insanlardır. Birçok tasvirde ellerinde hac tutarak yan yana tasvir edilen çiftin burada idamları aktarılmıştır.

Azize Epistera (Episteme) ve eşi Aziz Glaktion (250),yortu günleri 5 Kasım (SM,1677:93). Dindar bir ailede dünyaya gelen Aziz Glaktion, Pagan ailenin çocuğu olarak doğmuş olan Azize ile bir gemi seyahatinde karşılaşmış ve ona âşık olmuştur. Aziz tarafından vaftiz edilen Azize Hıristiyanlığı seçmiş ve aziz Glaktion ile evlenmiştir. Decius zamanında kutsal çiftin tırnakları sökülmüş ve daha birçok işkence gördükten sonra kılıçla öldürülmüşlerdir (LOS:149-150).

Üslup: Merkezde sahneyi ikiye ayıran boydan boya yeşil renkli bir dağ bulunmakta ve keskin zirve ile sonlanmaktadır. Yeşil dağ yeşil zemin ile bütünleşmiştir. Öldürülmüş olan aziz mor, azize ise kahverengi kıyafet ile verilmiş cellat her zamanki gibi kırmızı tunik ile tasvir edilmiştir. Arka düzlemde kahverengi saç ve sakalı olan kalabalığın üzerlerinde çok çeşitli renkte tunik ve pelerinler bulunmaktadır. Sahnede kullanılan renkler: sarı, kırmızı, mavi, yeşil ve pembe tonlarıdır.

Sağ Üst

Sahne Adı: Kutsal Paul'un Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: παυλω; Pavlo; Paul

İkonografi: Sahnede toplam beş figür vardır ve her biri tasvirin bir köşesinde bulunmaktadır. Sahnenin merkezinde öldürülmek üzere olan Aziz Paul vardır. Azizin sağında ve solunda iki cellat bulunmakta, azizin kendi *omophorionu* ile boğarak öldürüyorlardır. Aziz ellerini iki yana açarak Orans pozisyonunda durmaktadır. Sahnenin sağ üst ve sol üst bölümünde iki aziz yer almakta, soldaki azizin elinde hac, piskoposun elinde bir kitap bulunmaktadır.

Piskopos Confessor Paul (351) (SM,1677:884), yortu günü 6 Kasım. Selanik doğumlu aziz 337 ve 351'de kesintiler ile iki kere Konstantinopolis piskoposu olmuştur. Daha sonra Ermenistan'a sürülen aziz hükümdar Ariusçuların emri ile boğularak öldürülmüştür (ODB,1605).

Üslup: Doğrudan olayın aktarıldığı sahnede cellatlar yeşil renkte bir birim içinde/üstünde durmaktadır. Bu görüntü azizin yüksek bir yerden aşağıya doğru asıldığını ifade ediyor olmalıdır. Cellatların kıyafeti farklı renklerde kırmızı ve mavi olarak verilmiştir. Arka düzlemde üçgen şeklinde, zeminle ile bütünleşmiş mor renkte bir dağ yer almaktadır. Aziz Paul kahverengi toga üzerine yeşil pelerin ve omophorion ile tasvir edilmiştir. Üst köşedeki azizin elinde kırmızı-beyaz hac yer almakta, sağdaki piskoposun elinde gümüş kodex görülmektedir. Öldürülen aziz dört figürün ortasında yer alarak sahnenin merkezinde yer almaktadır.

Sol Alt

Sahne Adı: 33 Melitene Azizlerinin Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: συνίερωνί; Syníeroní; Şehit Anması

İkonografi: Sahne Melitene azizlerinin idamını anlatmaktadır. 33 Piskopos aynı gün farklı şekillerde idam edilmiştir. Sahnede çok sayıda figürün olması bundan

dolayıdır. Sahnenin sağ alt kısmında cellat bir azizi kılıcı ile öldürmek üzeredir. Sahnenin sol alt kısmında ise daha önceden öldürülmüş azizler bulunmaktadır. Sahnenin sol üst köşesinde ise elleri arkalarında bir kalasa bağlanmış (veya asılmış) iki aziz vardır. Sahnenin en sağında bulunan aziz ise elleri arkasından bağlanmış bir şekilde olayı izlemektedir.

33 Melitene (Malatya) Şehidi, Diocletianus'un Büyük Zulmü(284-305) zamanında on binlerce Hristiyan'ın katledildiği dönemde (Schaff, 1890:10) Malatya bölgesinde yaşayan Hieron, Hesychius, Nicander, Athanasius, Mamas, Barachus, Callinicus, Theogenes, Nicon, Longinus, Theodore, Valerius, Xanthius, Theodulus, Callimachus, Eugene, Theodochus, Ostrychius, Epiphanius, Maximian, Ducitius, Claudian, Theophilus, Gigantius, Dorotheus, Theodotus, Castrychius, Anicletus, Theomelius, Eutyichius, Hilarion, Diodotus ve Amonitus katledilmiştir (A Parish of the Russian Orthodox Church ,2011). Kilise tarafından aziz unvanı verilmiş olan 33 kişi için Bizans Kiliselerinde 7 Kasım onlara adanmıştır. Malatyalı azizler hakkında anlatılan efsaneye göre "Hristiyanları kırmak isteyen Diocletianus bölgeye ordusunu gönderdi ve Mesih'i inkâr etmeyen herkesin kılıçtan geçirilmesini emretti. Zulümden kaçan azizler bir mağaraya sığınsa da asker tarafından yakalandı ve Mesih'e olan bağlılıklarını itiraf edince idam edilmelerine karar verildi" (A Parish of the Russian Orthodox Church ,2011).

Büyük Zulmün yıkımlarından biri olan bu olay ikonografide çok yer edinmemiştir. Karşımıza pek çıkmayan bu hikâyeye Nikephoros'un kişisel yorumu ile Menologion yazmasında yer almaktadır. İki farklı idam olayının tasvir edildiği sahnede ön düzlemde yerde idam işlemi bitmiş olan çok sayıda aziz bedeni ve başı görülmektedir. Arka düzlemde çarmıha gerilmiş olan iki figür, Diocletianus'un halka karşı yaptığı bir uyarı olmuştur. Bu idam şekli ile Hristiyanlığı seçecek olan insanlar için ibret olması adına bir uyarı niteliğinde olduğu simgelenmiştir.

Üslup: Kalabalık olan tasvirde sahnenin hareket merkezi cellattır. Önünde yeşil tunik ile tasvir edilmiş diz çöken azizin duruşu gerçeğe uygundur. Sol alt köşede yerde yatan azizler ölmüş olmasına karşın eğimli bedenleri gerçeklikten uzaktır. Öldürülmüş azizlerin ikisi mor, ikisi mavi ve biri yeşil renkte kıyafet ile tasvir edilmiştir. Arka düzlemde bitişik iki çarmıha gerilmiş figürlerin bedenleri orantısızdır.

Biri ince uzun iken diğeri daha iri tasvir edilmiştir. Kahverengi zemin üzerinde gerçekleşen olaya zeminle birleşen kahverengi dağ fon oluşturmaktadır.

Sağ Alt

Sahne Adı: Synaxarion (Bayram Günü)

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: συναξις νουν; Synaxi Neon; Synaxi Yeni

İkonografi: Üç Semavi din için önemli olan baş melekler Gabriel ve Mikhael için Synaxarion takviminde bir yortu günü oluşturulmuştur. Melekler zengin kıyafetler içinde kanatları iki yanda ayakta tasvir edilmişlerdir. Bir ellerinde asa varken diğerlerinde üzerinde “X” işareti olan birer kristal küre tutmaktadırlar.

Baş melekler (Mikhael ve Gabriel), üç Semavi din için önemli figürlerden olan Baş meleklerin adı İncil’de birçok kez geçmektedir. Tanrı tarafından olması istenen birçok olay bu melekler aracılığıyla insanlara bildirilmektedir. “Mikhael kelimesi “Kim Tanrı gibidir?” anlamına gelmektedir ve Gabriel “Tanrı güçlüdür” anlamındadır. Eski ve Yeni Ahit’te güçlerini ifade eden birçok pasaj bulunmaktadır. Onlarda biri ise şöyledir. *Binlerce binler, O’na hizmet ediyordu; On binlerce on binler, önünde duruyordu. Mahkeme kuruldu, kitaplar açıldı” (Daniel, 7:10).*

Baş melekler ikonografide Tanrı’nın mesajını ileten figürler olarak karşımıza çıkmaktadır. Tek başlarına da bazı mesajları iletmek için tasvir edilen melekler, saray giysisi tunik (chlamys) veya loros kostümüyle, kırmızı ayakkabı giyer, atribütleri olan ellerinde asa (lambarun) veya küre (globus) taşırken tasvir edilir (Doğan,2008). Resim sanatında çoğunlukla sakalsız ve genç görünümündeki Gabriel ve Mikhael, İsa ve Meryem’in koruyucuları olarak yerlerini alırlar. Her iki melek aynı zamanda melekler ordusunun komutanıdır. Gabriel ayrıca “Cennetin Bekçisi” sıfatını taşımaktadır (Doğan,2008).

İsa ve Meryem’in hayatı ile ilgili tasvirlerde çok sık karşımıza çıkan baş melekler kendilerine atfedilmiş bazı efsanelerde de ikonografiye konu olmuştur (Tradigo,2004:49).

Hıristiyan ikonografisinde önemli bir yere sahip olan baş melekler bu yazmada da karşımıza çıkmaktadır. Sahnede yan yana duran ve birbirine dönük olan melekler simetrik özelliklerde tasvir edilmiştir. Mikhael'in bir elinde sonu hac ile biten bir asa, diğer elinde ise üzerinde "X" şeklinin yer aldığı küre yer almaktadır. Gabriel 'in asası ise filizlenen bir sürgün ile sonlanmakta ve yine "X" şeklinin yer aldığı küreyi tutmaktadır. Saray kıyafeti ile tasvir edilen melekler, genç ve zarif bir görüntüye sahiptir. Baş meleklerin hac ile biten asayı tutmaları ile Hıristiyanlığın ruhaniyeti ve kutsallığı vurgulanmıştır.

Üslup: Baş melekleri anmak için hazırlanmış olan tasvirde zengin kıyafetler içinde iki baş melek yan yana durmakta ve ikisi de ellerine asa ve küre tutmaktadır. Kahverengi, mavi ve yeşil renklerdeki kıyafetleri ile tasvir edilen meleklerin kanatları koyu renkte verilmiş ve bir kısmı kırmızı renge boyanmıştır. Başlarında beyaz renkte taşları ile kutsallıkları bir kez daha simgelenmiştir. Mor zemin üzerinde gerçekleşen olay arkalarında mor alçak bir duvar ile birleştirilmiştir. Ayrıca meleklerin ayakları mor zemin ile bütünleşmiş kırmızı çizgiler ile ayakları belirtilmiştir.

Resim No: 34

Sayfa No: 16verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Azize Matrona, Havari Erastos, Başdiyakoz Vincent, Patrik John Almsgiver.

Sol Üst

Sahne Adı: Azize Matrona ve Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: ματρωνη; Matronı; Matrona. Sahnenin sol kenarında: ἡ ἅγιος ματρωνη; Í Āgios Matronı; Azize Matrona

İkonografi: Sahnenin sol tarafında iki azize vardır ve ikisinde elinde hac tutmaktadır. Sahnenin sağ alt tarafında iki aziz ve azizlerin de elinde hac

bulunmaktadır. Sahnede aynı zamanda en arkada bir azizin öldürülme sahnesi tasvir edilmiştir. Azizeye atfedilmiş özel bir simge bulunmadığı için azize çoğu tasvirde karşımıza başı kapalı ve elinde hac tutarken çıkmaktadır.

Azize Matrona (457-474), yortu günü 9 Kasım (SM,1677:920). Manastırda yaşayabilmek için erkek kılığına girdiği söylenmektedir. Keşiş olarak hayatına devam eden azize ileri yaşından dolayı ölmüştür (Holweck,1990:683).

Üslup: Mor renkte bir dağ ile ortadan ikiye ayrılan sahnede ön düzlemde mavi-kırmızı kıyafetli ellerinde hac tutan iki aziz görülmektedir. Azize arka düzlemde başı örtülü şekilde mavi stola ile yanında başka bir azize ile tasvir edilmiştir. Arka düzlemde ata biner gibi duran ve koyu yeşil-siyah renklerde giyinmiş olan cellat kıyafet rengi ile yazmadaki diğer cellatlardan ayrılmaktadır. Hemen önündeki öldürülmek olan azizde dağdan çıkıyormuş gibi görünmekte ve vücut hatları neredeyse hiç belirgin değildir. Sahneye yeşil rengi azizelerin arkasındaki yeşil renkteki tepede kullanılmıştır.

Sağ Üst

Sahne Adı: Kutsal İnsanların Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: εραστοω τε; Erasto Te; Erasto. Sahnenin sağ kenarında: ó áγιος εραστος; Ó Ágios Erastos; Aziz Erastos

İkonografi: Havarî Erastos'un tanıklık ettiği bir ölüm sahnesi tasviri vardır. Bir aziz atın arkasına bağlanıp, sürüklenerek öldürülmektedir. Arka düzlemde cellat vardır ve önünde bir aziz öldürmüş olmasına rağmen hala kılıcı elindedir. Sahnenin tam merkezinde yer alan piskopos kıyafetinde ki havari kutsama görevini yapmaktadır. Elinde İncil vardır ve dua etmektedir.

Havarî Erastos (1. yy), yortu günü 10 Kasım. İsa'nın kutsal yetmiş havarilerinden biridir, Paneas (Bgn. Baniyas/Banyas-İsrail) bölgesinde piskoposluk yapmıştır. Aynı gün Yetmiş havarilerden olan ve farklı bölgelerden öldürülmüş olan Havariler Olympus, Rodionos, Sosipatros, Tertios, ve Quartus'u da anma günüdür (Holweck,1990:327,478,840,928).

Üslup: Dağ görüntüsü ile birleştirilmiş yeşil zemin üzerinde gerçekleşen olayda yerde sürüklenen aziz ve koşmakta olan atın görüntüsü ince ve uzun olup anatomik olarak hatalar içermektedir. Solda kahverengi dağın önünde idam işlemiş bitmiş olan bir aziz olmasına rağmen cellat hala hareketli durmaktadır. İki dağın ortasında koyu renkte kıyafeti ile elindeki altın kodex ile havari yer almaktadır.

Sol Alt

Sahne Adı: Aziz Vincent'in Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: καί βίκεντιῶ; Kaí Vikentiou; Ve Vincent. Sahnenin sağ kenarında: ὁ ἅγιος βίκεντιῶς; Ó Ágios Víkentios; Aziz Vincent

İkonografi: Sahnede yedi figür vardır. Figürlerden hangisinin Aziz Vincent olduğu belli değildir. Elinde hac bulunan figür iki ayrı piskoposla yan yana tasvir edilmiştir. Dizleri üstüne çökmüş olan aziz idam edilmektedir. Hemen önünde elleri arkasından bağlanmış olan başka bir figür olaya tanıklık ederek idam sırası için bekletilmektedir.

Başdiyakoz Vincent (4. yy başı), yortu günü 11 Kasım. Hakkında fazla bilgi bulunmayan aziz Başdiyakoz olarak görev yapmıştır. Vincent isminde birçok aziz bulunduğu için diğerlerinden ayırt edilmesi için Vincent Saragossa olarak anılır. Mısır'da eşi Suriyeli Stephanis ile birlikte Diocletianus'un emri üzerine şehit edilmişlerdir (Holweck,1990:1013). Azizin tasvirlerinde kendisi diyakoz kıyafetleri içindeyken etrafında bir taşın üstünde duran kuzgun (veya karga) ve palmiyeler görülür (Greene,1902:23). Aynı gün Aziz Menas'ı da anma günüdür.

Üslup: Figürlerin kim olduğu konusunda belirsizliğini koruyan tasvirde mavi toga giymiş üç aziz görülmektedir. Sahnede sol ve üst düzlemde elinde hac olan figür ve sahnenin sağ alt kısmında yerde çömelmiş olarak bulunan kişinin kıyafetlerinin rengi aynı ve yüzleri yaş olarak farklılık göstermektedir. Aynı zamanda birinin elinde altın kodex olan iki piskopos ve idam edilmek için elleri arkasında bağlı olan mor kıyafet giymiş bir aziz görülmektedir. Mor zemin üzerinde gerçekleşen olaya yine zeminle birleşmiş mor bir dağ fon oluşturmaktadır. Sol tarafta ise kahverengi bir

dağ görüntüsü fon olarak kullanılmıştır. Ön düzlemde elinde hac tutan mavi kıyafetli azizin hemen yanında kırmızı renkte bir nesne görülmekte ancak ne olduğu tespit edilememiştir.

Sağ Alt

Sahne Adı: Patrik John Almsgiver'in Duası

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: τοῖς ἰωαννοῖς σὺμπροσῆθεν τοῖς ἰωαννοῦ σὺβ; Başına (Başına Düşen) John Evren?

İkonografi: Sahnede Patrik John Almsgiver'in duası tasvir edilmiştir. Sahnenin sağ alt köşesinde Aziz John Almsgiver vardır. Sahnenin sol alt kısmında yer alan iki aziz üst tarafta elinde kitap tutan piskoposa dönük ve ona bakarak dua etmektedir. Her ne kadar sahne Azizin duası için tasvir edilmiş olsa da sahnenin merkezinde elinde altın kodex ile piskoposluk kıyafeti içinde yer alan figürde Patrik John olabilir. Patriğin diğer tasvirleri değerlendirildiğinde çoğunlukla elinde kitap tutarken tasvir edildiği tespit edilmiştir. Ayrıca diğer figürlerden daha heybetli tasviri, sahnenin odak merkezi olmasını sağlamış ve bu anlatım ile adı geçen kişinin ön plana çıkmasını sağlamak için yapılmış olmalıdır.

Patrik John Almsgiver (7. yy), yortu günü 12 Kasım(SM,1677:895). Kıbrıs'ta varlıklı bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen aziz, İskenderiye patriği olarak görev yapmıştır. Evli ve birçok çocuk sahibi olan Patrik John'un tüm ailesi genç yaşta ölmüştür. Kardeşi Nicetas İmparator Heraklius'un (610-641) tahta gelmesi için yardımcı olunca Aziz John İskenderiye patriği olarak seçilmiştir. Beraber yaşayan kardeşlerden John tüm zenginliğini akıl almaz derecede fakirlere ve yardıma muhtaç kişilere bağışlamış, kendisi de son derece basit bir yaşam sürmeyi tercih etmiştir. İskenderiye'ye bir manastır ve hastane kazandıran Aziz herkes ile yakın ilişkiler içinde olmuştur. Halk tarafından çok sevilen Patrik hayatının sonuna kadar yerel halka yardımcı olmuştur. Teolojik çalışmaları da olan Patrik John hayırsever ve sadaka veren bir insan olduğu için 'Almsgiver' (sadaka veren) adını almıştır (ODS,1992:265-266).

Üslup: Patrik John'un kim olduğu konusunda kesinlik kazanmayan tasvirde figürlerin bedenleri yarım olarak tasvir edilmiştir. Sağ köşede elleri açık duran piskopos koyu renkli pelerinin altında mavi içliği görölmektedir. Sol kenarda yine mavi içlik giymiş üzerinde mor/pembe pelerin olan aziz ve arkasında koyu mor kıyafetli aziz iki dağ arasında yer almaktadır. Sahnenin odak noktasında elinde altın kodex ile mavi toga giymiş olan aziz iki dağ arasına yerleştirilmiştir. Sahnenin ön kısmında kahverengi dağ görüntüsü daha geniş yer kaplarken, yeşil rengi ise yine bir dağ görüntüsü ile verilmiştir.

Resim No: 35

Sayfa No: 17recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Başpiskopos John Chrysostom, Havari Philip, Confessor Gourias, Evangelist Matthew (Matta).

Sol Üst

Sahne Adı: Kutsal İnsanların Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: Χρϋσοστόμω; Chrysostóμου; Chrysostom. Sahnenin sağ kenarında: ó áγιος 'Ιω(άννης) ó Χρυσύστομος; Ó Áγιος 'Ιοάννης Ó Chrysóstomos; Aziz John Chrysostom.

İkonografi: Sahnede arka düzlemde öldürülen azizler ve bir piskopos bulunmaktadır. Önceden öldürülmüş azizlerin başları görünmemekte ve dizleri

üstüne çökmüş olan piskopos dua etmektedir. Ön düzlemde solda ateşler içinde öldürülen başka bir aziz bulunmaktadır. Yanan aziz ellerini açmış dua etmektedir. Kayıtlarda Aziz John Chrysostom'un sürgünde öldüğü yazıldığı için muhtemelen ön sağ düzlemde duran ve elinde kitap tutan figür kendisidir. Piskopos John görevi nedeniyle birçok yazmada elinde kitap ile karşımıza çıktığı gibi bazı yazmalarda sürgün yıllarından kesitler resmedilmiştir.

Başpiskopos John Chrysostom (345-407), yortu günü 13 Kasım. Babası asker olan Aziz John Antakya'da dünyaya geldiğinde, Antakya kilisesinde bazı ayrıklıklar baş göstermişti. Hıristiyanlığı dindar annesinden öğrenen John birçok temel bilgiyi annesinden almıştır. Kendisi için çok iyi bir başlangıç sayılan bu dönem sonrasında kilise görevlilerinden aldığı dersler ile dini bilgilerini artmıştır. Piskopos Meletius ile tanışması hayatında bir dönüm noktası olmuştur. Meletius tarafından vaftiz edildikten üç yıl sonra okutman (vaiz) unvanı almıştır. Bir süre sonra Aziz John Antakya yakınlarında bir mağarada iki yıl inzivaya çekilmiş, sağlık sorunları yaşayan Azizin inzivası kısa sürmüş ve Antakya kilisesine geri dönmüştür. Rahip rütbesi aldıktan sonra verdiği vaazları bir kitap haline getirmiştir. Ancak bu vaaz kitabı çoğunlukla Kutsal Kitabın açıklamaları şeklinde olmuştur. Aziz John'un bu yoğun çalışmaları sonucunda ünü kısa sürede Antakya dışına çıkıp başkente kadar ulaşmıştır. Antakya kilisesi piskoposu Flavian'ın halefi olarak görülen Aziz John'un durumu başkent piskoposu Nectarius'un 397 yılında ölmesiyle değişmiştir. Din adamları arasında başkent piskoposluk unvanı için oluşan yarış, imparatorun Aziz John'u başkente getirtmesi üzerine son bulmuş, John Chrysostom'u Konstantinopolis başpiskoposu yapmıştır. İmparatorun dahi vaazlarını dinlediği ünlü bir teolog haline gelen Aziz John, büyük zulüm yıllarında birçok kez rakiplerinin uğraşları ile sürgün edilmiş ve son sürgününde bozulan sağlığı nedeniyle ölmüştür. Kaleme aldığı birçok teolojik kitap Kutsal Kitabın yorumlanması şeklinde olmuş ve bu eserler birçok kilise tarafından kabul gördüğü gibi uzun yıllar kullanılmaya devam edilmiştir. Kutsal yazıları yorumladığı (ilahileri) için 'Chrysostom' yani "Altın Ağızlı" unvanını almıştır. Azizin rölikleri imparatoriçe Helena tarafından Konstantinopolis Havariler Kilisesi'ne getirtilmiştir(CE:452-453).

Üslup: Bazı deformasyonların olduğu tasvirde zemin bulunmamaktadır. Ön düzlemde büst şeklinde tasvir edilmiş, etrafında alev demetleri olan dua eden bir

aziz ve elinde altın kodex tutan bir piskopos görülmektedir. Yeşil ve kahverengi dağların ikiye ayırdığı tasvirin arka bölümünde bedenleri belirsiz olan öldürülmüş üç aziz görülmekte, mor renkte kıyafeti ellerine kadar uzanan piskopos ise idam edilmek üzeredir. Cellat yine kırmızı bir tunik ile tasvir edilmiştir.

Sağ Üst

Sahne Adı: Havari Philip'in Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: μύσται Φιλίππου; Mýstei Filippon; Gizli (Gizemli) Philip

İkonografi: Sahne Havari Philip'in öldürülmesini anlatmaktadır. Sahnenin ortasında bulunan figür Havaridir ve ters bir şekilde çarmıha gerilmiştir. Sağ üst köşede yer alan bir piskopos elinde İncil tutmakta ve olaya tanıklık etmektedir. Sol üst köşedeki figürün elinde net olarak görülemeyen hac olmalıdır. Sağ alt köşede bulunan figür ise havariyi çarmıha bağlayan kişidir. Havarinin ayaklarının bağlandığı ipi tutmaktadır. Sahne bazı deformasyonlara uğramıştır. Havari çoğu tasvirde karşımıza hayatından bir kesit veya çarmıha gerilirken tasvir edilmiş şekilde çıkmaktadır bu yazmada daha öncede tasvir edilmiştir (12v, s. 183,res. 16).

Havari Philip (1. yy) yortu günü 14 Kasım. İsa'nın on iki havarisinden biridir. Çarmıha ters gerilerek idam edilmiştir.

Üslup: Havarinin ölümünü konu eden tasvir kısmen deformasyona uğramıştır. Sahnenin merkezinde kahverengi çarmıha ters şekilde gerilmiş olan yarı çıplak şekilde tasvir edilen havari görülmektedir. Mor ve kahverengindeki dağların arkasında elinde altın kodex tutan bir piskopos yeşil tunik ile tasvir edilirken, diğer tarafta elinde muhtemelen hac olan koyu kahverengi tunik giymiş olan bir aziz görülmektedir. Cellat burada kırmızı kıyafet yerine mavi bir tunik ile resmedilmiştir. Yeşil renk tasvirde zeminde kullanılmıştır.

Sol Alt

Sahne Adı: Kutsal İnsanların Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: συδία δι Γαρία; Syría Dı Gouría; Suriyeli Gourias

İkonografi: Sahne kutsal insanların öldürülmesini anlatmaktadır. Aziz Gourias diğer yazmalarda olduğu gibi burada da kafası kesilerek idam edilirken tasvir edilmiştir. Yoldaşları ile aynı gün idam edildiği için sahnede net olarak hangi figürün, hangi aziz olduğu belirsizdir. Arka düzlemde elleri arkadan bağlı olan aziz cellat tarafından idam edilmektedir. Sahnenin orta düzleminde solda yer alan figür ellerini havaya açmış dua etmektedir. Sağ ön düzlemde ise yine bir aziz dizleri üstüne çökmüş ve öldürülmek üzeredir. Hemen önünde bu olaya tanıklık eden başka bir aziz vardır. Sahnede iki dağ arasında bir görüntü daha vardır.

Confessor Gourias (4. yy), yortu günü 15 Kasım. Edessa'da yetişmiş bir rahiptir. Diocletianus zulmünde Aziz Hristiyanlara yardım ettiği için Edessa valisi tarafından tutuklanarak hapse atılmıştır. Ters asılarak, atık suyun içine atılıp aç susuz bırakılarak, demir çubuklarla dövülerek vb. birçok işkence görmüş olan aziz kılıç ile idam edilmiştir (LOS:334-335).

Aynı gün Confessorler Samonas ve Abibos'u da anma günüdür. Aziz Gourias ile beraber yetişmiş ve beraber idam edilmişlerdir (LOS:335).

Üslup: Sahnede önemli derecede deformasyon vardır. Kalabalık bir insan grubu görülmektedir ancak silik olduğu için tam olarak okunamamaktadır. Yeşil ve mor dağlar arasında birçok kutsal figür bulunmaktadır ancak tasvirde en çok dikkat çeken kısım iki dağ arasında bulunan koyu renkteki belirsiz tasvirdir. Kalabalık insan figürlerinin seçilebildiği tasvir tek renk bırakılmış ve belli-belirsiz çizgiler ile tanımlanmıştır. Bu kalabalık tasvirin aziz Gourias'a atfedilmiş yortu günü içinde neden tasvir edildiği tespit edilememiştir.

Sağ Alt

Sahne Adı: Evangelist Matthew'un İşkencesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: τω ματθαίω τε; To Matthaío Te, Matthew. Sahnenin sağ kenarında: ó áγιος ματθαίς; Ó Ágios Matthaíos; Aziz Matta

İkonografi: Sahnede iki figür bulunmaktadır. Sahne çok silik olmasına karşın yine de sağ ve sol taraflarda bulunan figürlerin ikisinin de ateş içinde oldukları ve dua ettikleri görülmektedir. Sahnenin üst marjında İncilci Mathew'in adı yazılırken sahnede hangi figür kendisi olduğu tespit edilememiştir. Sağ marjda yer alan yazılar önemli derecede silinmiştir. Muhtemelen ön düzlemde oturmuş (veya yarım şekilde tasvir edilen) figür olduğu düşünülebilir. Aynı zamanda Mathew'un ikonografik sembolünün insan olduğu ve çoğu zaman peygamber Ezechiel ile tasvir edildiğine göre sol düzlemde ellerini açıp dua eden figürde Peygamber olabilir. sahne tam olarak okunamamaktadır.

Evangelist Matthew (Matta), Galile (Celile) bölgesinde yaşayan ve vergi memuru olarak çalışan Matta, dört İncil yazarından biri ve aynı zamandan İsa tarafından seçilmiş 12 havariden biridir (Jacquier,1911b). İsa'nın bu seçimini Matta kitabında şöyle anlatmaktadır. *"İsa oradan geçerken, vergi toplama yerinde oturan birini gördü. Matta adındaki bu adama, "Ardımdan gel" dedi. Adam da kalkıp İsa'nın ardından gitti"* (Matta,9:9). İncillerde İsa'nın seçimi dışında Matta hakkında başka bir pasajda bilgi yer almamakta, sadece Havarilerin isimlerinin sayıldığı listelerde adına yer verilmiştir. Kendi yazmış olduğu kitapta kendinden bahsetmeyen Matta'nın bırakmış olduğu İncil, İsa'nın soy ağacı ile başlar, hayatını ve dinî faaliyetlerini özetler, havarilerin seçimini ve İsa'ya katılışlarını anlatarak İsa'nın idamı ile son bulur (Jacquier,1911b).

Matta tasvirlerinin sembolü "İnsan" dır. Masa başında çalışırken resmedilen Matta'ya çoğu zaman Peygamber Ezechiel eşlik etmektedir (Tradigo,2004:258). Diğer İncil yazıcılarında olduğu gibi Matta'nın tasvirlerine sembollerinin yanı sıra melekler eşlik edebilmektedir. Tasvirinin çok fazla varyasyonu olmayan Matta'nın ölümü ile ilgili bilinen çok şey yoktur. İskenderiyeli Aziz Clement'e göre şehit

olmayan Matta Ortodoks Kilisesi tarafından şehit olarak kabul edilir (Jacquier,1911).

Birçok piskopos ve kilise tarafından şehit olarak kabul edilmeyen Matta, birçok yazmada bir lahitin içinde tasvir edilmiş ancak bu yazmada Matta, şehit edilirken tasvir edilmiştir. Sahnede ellerini açıp dua eden ve etrafında ateşler olan iki kutsal figür yer almaktadır. Hangi figürün Matta olduğu belirsiz olan sahnede Nikephoros'un yorumu Doğu Ortodoks Kilisesinin kabulü üzerine şekillenmiş yani Matta'yı şehit olarak kabul ederek tasvir etmiştir.

Üslup: Sade bir anlatıma sahip olan sahne önemli derece deforme olmuştur. Tasvirde yer alan iki figürde aynı karakterde betimlenmiş, biri mavi diğeri mor kıyafet ile verilmiştir. Zeminin olmadığı sahnede yeşil ve kahverengi tepeler tasvirde fon olarak kullanılmıştır.

Resim No: 36

Sayfa No: 17verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Piskopos Gregory, Aziz Plato, Peygamber Abediah (Abdia), Başpiskopos Proculus (Proclos).

Sol Üst

Sahne Adı: Piskopos Gregory ve Aziz

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: θαυμα στώ Γρηγορίω; Thavma Sto Grigorío; Gregory Mucize.

İkonografi: Sahnede iki figür bulunmaktadır. Doğu Ortodoksluk Kilisesi'nin ünlü azizlerinden olan Gregory sol tarafta bulunan ve diğer yazmalarda olduğu gibi elinde altın kodex tutan figürdür. Mimari bir birim arkasında duran aziz elinde İncil

tutmakta ve hemen yanındaki figüre doğru dönük şekilde durmaktadır. Sağ tarafta bulunan figürün ise elinde bir hac vardır ve Aziz Gregory'e doğru bakmaktadır.

Piskopos Gregory (270-275), yortu günü 17 Kasım. Pagan bir ailenin çocuğu olarak doğmuş daha sonra Hıristiyanlığı seçmiştir. Bulunduğu bölgede Hıristiyanlık yaygın olmamasına karşın önemli faaliyetler gerçekleştirmiş, Neocaesarea (Niksar) piskoposu olmuştur. Antakya Konsili'nde Paul Samosata'a karşı görüş bildiren Aziz kilise için önemli teolojik ve kanonik risaleler bırakmıştır. Hem Doğu hem de Batı kilisesi tarafından önemli ve ünlü bir Piskopos olup aynı isimdeki diğer azizlerden ayrılması için 'Thaumaturgus ' ismiyle anılmaktadır (BOS:129).

Üslup: Sahnede kullanılan yeşil rengi zemin olarak kullanılmıştır. Zigzag süslemeli mor renkte alçak bir duvarın arkasında duran azizlerim anatomik yapıları gerçekliğe uygundur. Sade anlatımın hakim olduğu sayfada figürlerin arkası boş bırakılmıştır.

Sağ Üst

Sahne Adı: Aziz Plato'nun Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: πλατωμι θείω; Platoni Theío; Plato İlahi. Sahnenin sağ kenarında: (Ρω)μανού μαρτύριω; Romanoú Martýron; Romanos Şehidi(Tanığı). Sahnenin sol kenarında: ó áγιος πλατων; Ó Ágios Platon; Aziz Plato

İkonografi: : Sahne birden çok idam işlemini anlatmaktadır. Arka düzlemde yer alan figürlerin idam işlemi bitmiştir. Ön düzlemde üç figürden biri henüz idam edilmişken, elleri arkalarından bağlı diğer iki figür aralarında yer alan cellat tarafından idam edilecektir. Sahne marjlarında Aziz Plato'nun adı yazıyor olsa da hangi figürün kendisi olduğu bilinmemektedir. Ayrıca Aziz Plato birçok yazmada karşımıza elinde kitap tutarken çıkmasına karşın burada idam edilmesi aktarılmıştır.

Aziz Plato (4. yy başları), yortu günü 18 Kasım. Ankara bölgesinde yaşayan aziz Kayseri bölgesindeki insanların pagan tanrılara kurban vermesine tepki göstermiş,

aziz hapse atılmış ve birçok işkenceden sonra idam edilmiştir (Holweck,1990:820). Aynı gün Roma'lı azizler olan Romanos şehitlerini de anma günüdür (305).

Üslup: Çok sayıda idamın gerçekleştiği sahnede, dağınık yerleştirilmiş figürlerin vücut hatları belirsiz ve orantısızdır. Cellatlar mavi ve kırmızı tunik ile verilmiştir.

Sahnede yeşil ve mor renkte iki dağ görüntüsü yer almaktadır. Üst düzlemde öldürülen figürler dağın üstündeymiş gibi algılanmaktadır. Kullanılan renkler, kahverengi-beyaz, mavi, kırmızı, mor ve yeşilin tonlarıdır.

Sol Alt

Sahne Adı: Peygamber Abediah'ın Tanıklığı

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: τῷ αβδίου; To Avdiou; Ovadya. Sahnenin içinde: ó Peygamberlik sembolü (ó προφήτης) 'αβδίου; (Ó Profitis) 'Avdiou; Peygamber Ovadya.

İkonografi: Sahnede alt düzlemde bedenleri sıralanmış azizlerin idam işlemi bitmiş ve dizleri üstüne çökmüş olan bir azizde o esnada idam edilmek üzeredir. Celladın başının aşağıya doğru eğik olmasından ötürü peygamberin orda oluşunu umursamadığı açıktır. Bu nedenle peygamberin takdis hareketi yüksek ihtimalle öldürülen insanları kutsamak içindir. Sahnede aynı zamanda arka düzlemde olaylara tanıklık eden başka bir figür daha bulunmaktadır. Peygamberlerin tasvirlerinde hemen hemen hepsinde kapalı bir rulo tutmaktadır. Ancak Abediah peygamberin Athos yazmasında (Mount Athos, Dochiariou 5, fol. 328v) yer alan tasvirinde elinde ki rulo açık şekilde tasvir edilmiştir (Sevcenko,1990:92).

Peygamber Abediah (Obadiah/Ovadya), Eski Ahit'in On iki küçük peygamberlerindendir. Adının anlamı "Servant of God" (Tanrı'nın Hizmetkârı) olan Peygamber Abediah'ın bıraktığı kitap, on iki küçük peygamberler kitabının üçüncüsüdür. Çok zengin olan peygamber, kendisinden daha fakir olan peygamberleri desteklemek için tüm servetini harcamıştır. Kehanette bulunma yeteneği Tanrı tarafından kendisine verilmiştir (Lauterbach,1906). Edom halkına karşı gönderilmiş olan Abediah yazmış olduğu kitapta Edom halkının başına

gelecekleri şöyle aktarmaktadır: “ *Egemen Rab’bin Edom için söyledikleri: Rab’dan bir haber aldık: Uluslara gönderdiği haberci, “Gelin, Edom’la savaşalım!” diyor. Edom’a, “Bak, seni uluslararası küçük düşürecek, Herkes seni hor görecek” diyor*” (Ovadya, 1:1-2).

Hıristiyanlık için önemli eski ahit peygamberlerinden biri olan Abediah’ın çok sayıda tasviri bulunmamaktadır. Diğer peygamberler gibi elinde, üzerinde yazıt olan bir rulo tutan peygamber genelde orta yaşlarda biri olarak tasvir edilir. Çok az örnekte tasvire bir melek figürü eşlik etmektedir.

Peygamber 19 Kasım anma günü içindeki tasvirde karşımıza çıkmaktadır.

Üslup: Beyaz ve uzun saçı sakalıyla tasvir edilmiş peygamberin gerçekliğe uygun şekilde verilmiştir. Mavi iç kıyafeti üzerine kahverengi pelerin ile tasvir edilmiştir. Yerde yatan azizlerin bedenleri düz şekilde verilmiştir. Sahnede celladın kırmızı tuniği ile dağlar arkasında yer alan azizin kıyafet rengi aynıdır. Mor renkteki zemin yine mor renkteki bir tepe ile bütünleştirilmiştir.

Sağ Alt

Sahne Adı: Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: προκλω δεκαπολιτη; Prokalo Dekapoliti; Proculus Dekapolis'te. Sahnenin içinde: ó áγιος προκλω; Ó Ágios Prokalo; Aziz Proculus.

İkonografi: Sahne Başpiskopos Proculus’un Piskoposlar arasında olduğunu ifade etmektedir. Ön düzlemde dördü piskopos olmak üzere beş kutsal insan vardır. Arka düzlemde ise idam edilmiş olan iki figür ve idam edilmek üzere olan bir aziz, onun karşısında elleri arkadan bağlanmış olan başka bir aziz daha bulunmaktadır. Ön düzlemde yer alan 4 piskopostan ön tarafta duranların ellerinde İncil vardır. Ortada yer alan figür ise elinde bir hac tutmaktadır. Piskoposluk görevi yaptığını bildiğimiz aziz, piskoposların önünde vurgulanarak, Konstantinopolis’in diğer piskoposlarından ayrılmak için de sadece hac tutarak tasvir edilmiştir.

Başpiskopos Proculus (Proclos) (446), yortu günü 20 Kasım. John Chrysostom'un öğrencisi olan Aziz onun gibi Konstantinopolis başpiskoposu olmuştur. Ermeni Ortodoksluğuna yönelik, dogmatik konularda çalışmalar yapmış ve birçok teolojik kitap yazmıştır. İleri yaşında huzur içinde ölmüştür (BOS:224).

Üslup: Kalabalık olan sahnede iki farklı durum söz konusudur. Ön düzlemde ellerinde altın kodex ve hac tutan anatomileri doğru orantıda olan piskoposlar yer alırken arka düzlemde vücut hatları tek bir çizgi gibi olan ve öldürülmüş figürler görülmektedir. Üç figür mor, iki figürde kahverengi kıyafet ile verilirken, yeşil, mavi ve beyaz renklerde kıyafetleri olan figürlerde bulunmaktadır. Cellat yine kırmızı kıyafet ile tasvir edilmiştir. Yeşil rengi iki ayrı boyda olan tepelerde kullanılmıştır.

Resim No: 37

Sayfa No: 18recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen olay ve figürler; Meryem'in Tapınağa Sunulması, Havari Philemon, Piskopos Amphilochios ve Piskopos Gregory, Azize Katherine ve Aziz Merkür.

Sol Üst

Sahne Adı: Meryem'in Tapınağa Sunulması

Yazıt: Sahnenin üst kenarından sağ kenarına doğru: και παρθενο δε προς ναων αφιγμένη; Kai Partheno De Prós Naon Afigménos; Ve Tapınaklar Belirtilen(?) Tanrı'ya bakire. Sahnenin içinde: τα άγία των αγίων; Ta Ágía Ton Agíon; En Kutsal Azizlerin

İkonografi: Kaynağını Apokrif İncil'den alınan Meryem'in tapınağa sunulması olayı tasvir edilmiştir. Sahnede çocuk Meryem, annesi Anna ve babası Joachim ve tapınak görevlisi Zacharia (Zekeriya) vardır. Meryem sahnenin ortasında, arkasından babasının itmesiyle, önde ellerini uzatmış olan Zacharia'ya doğru yürümektedir. Zacharia ise tapınağın giriş kısmını teşkil eden bir mimari elemanın arasında durmaktadır.

Meryem'in hayatını konu alan ikonlardan biri olan Meryem'in tapınağa sunulması hikayesi Apokrif kaynaklı İnciller ışığında resmedilmiştir. Confessor Maximus James'in *Life of the Virgin* kitabı kaynak kabul edilerek sahne ele alınmıştır (Tradigo, 2004:98). Ayrıca Yakub'un İncil'i de Meryem'in hayatını anlatan ikonalar için önemli bir kaynak olarak kullanılmıştır (Sönmez,2002). Ayrıca Kuran-ı Kerim'de yazılanlar ışığında edinilen bilgiye göre, Meryem'in annesi Anna (Kuran'da Hanna), bir çocuk doğurunca onu tapınağa vereceğini şöyle dile getirmişti: *"İmran'ın (İncil'de Joachim) karısı şöyle demişti: 'Rabbim, karnımdakini azatlı bir kul olarak sırf sana adadım. Benden kabul buyur. ' Bunun üzerine Rab'bi onu güzel bir şekilde kabul buyurdu ve onu güzel bir bitki gibi yetiştirdi ve Zekeriya'yı onun bakımı ile görevlendirdi (Al-i İmran, 3:35-36).*

Meryem'in annesi Anna, bir çocuk sahibi olunca onu tapınağa hizmet için adayacağı konusunda Tanrı'ya söz vermiştir. Anna, sütten kesilince yeminini tutar ve Meryem'i tapınağa takdim eder (Cömert,2008:184). Sahnenin figür sayısı genellikle azdır. Merkezde tapınağa getirilmiş Meryem, arkasında ebeveynleri Anna ve Joachim yer alırken tapınak görevlisi olarak Zekeriya karşısında durmaktadır. Bazen Anna ve Joachim'in arkasında olaya tanıklık eden izleyicilerde yer almaktadır. Zekeriya çoğu zaman ellerini açarak Meryem'e doğru eğilmiş şekilde tasvir edilmektedir. Kaynaklarda Meryem'in sütten kesildikten sonra, 3 yaşında tapınağa sunulduğu yazılmıştır (Sönmez,2002). Ancak çoğu tasvirde Meryem 7-8 yaşlarında bir çocuk veya bir genç kız olarak tasvir edilmiştir (Tradigo, 2004:99). Zekeriya, Tanrı tarafından Meryem'in bakımı için gönderilmiş Eski Ahit peygamberlerindendir, aynı zamanda Vaftizci Yahya'nın babasıdır. Tapınağın önünde veya merdivenlerinde duran Zekeriya'nın başlığı onun Eski Ahit peygamberi olduğuna gönderme yapmaktadır. Arka düzlemde görülen tapınak görüntüsü arasında bazen Gabriel görülmektedir. Sunum sahnesi bazen tapınağın

önünde gerçekleşirken, bazen de tapınağın içinde gerçekleşmektedir. Önünde gerçekleşen sahnelerde arka düzlem tapınak görüntüsü ile doldurulurken içeride gerçekleşen sahnede çoğu zaman kırmızı bir pelerin ile örtülü baldaken tarzı küçük mimari birimler görünür. Bu kırmızı pelerinler ise Rab'ın varlığını simgelemektedir (Tradigo,2004:99).

Farklı anlatım şekilleri olan Meryem'in tapınağa sunulması sahnesi Menologion yazmasında yortu günü olan 21 Kasım gününde yer edinmiştir.

Üslup: Az sayıda figür ile sade bir anlatıma sahip olan sahnede, Meryem sahnenin merkezinde ellerini açarak tapınağa ve tapınak görevlisi Zekeriya'ya doğru yürümektedir. Meryem yazıldığı gibi 3 yaşında değil 8-10 yaşlarında bir çocuk olarak tasvir edilmiştir. Sahnede Zekeriya'nın tüm dikkatinin Meryem üzerinde oluşu ve ona doğru eğilerek ellerini açması, Meryem'in yüceliğini ifade etmektedir. Anna'nın yüz kısmı deformasyona uğramıştır. Ancak beyaz saçı ve sakalı olan Joachim çiftin yaşlı olduğunu gösterir niteliktedir. Tapınak görüntüsü kum renginde olup üç sütunlu ve üstü üçgen alınlık bir yapı ve iki duvar uzantısıyla betimlenmiştir. İki yanda ise aynı karaktere sahip tapınak görüntüsü yer almaktadır. Tapınak görevlisi alçak duvarlar arasında durmakta ve burası tapınağın giriş kısmını teşkil etmektedir. Yeşil rengi yoğun şekilde zeminde ve tapınağın girişinde kullanılmıştır. Figürlerin yüzlerinin ve kıyafetlerinin belirgin ve çizgisel fırça darbeleriyle yapılmıştır. Meryem ve babası Joachim aynı renk kıyafetle mavi mophorion üzerine, mor pelerin ile, Anna kırmızı mophorion, Zacharia ise mavi içlik üzerine kırmızı pelerin ve kırmızı kepi ile tasvir edilmiştir. Figürlerdeki koyu ten rengi dikkat çekicidir. Bazı noktalarda beyaz rengin kullanılmasıyla ışık etkisi verilmeye çalışılmıştır.

Sağ Üst

Sahne Adı: Kutsal İnsanların Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: Φιλημόνος τε τή καλή ξυναυλία; Filimónos Me Tí Kalí Synavλία; İyi Dinletisi İle Philemon. Sahnenin sağ kenarında (yazı net olarak

okunamamaktadır) : ó áγιος Φιλήμων καί οί σύν αυτό; Ó Ágios Filímonas Kaí Oí Sýn Áftó; Aziz Philemon Ve Artı Bu.

İkonografi: Menologion yazmasına benzer diğerk yazmalarda 22 Kasım döngüsünde (anma gününde) görülmeyen bu sahnede kutsal insanların öldürülmesi anlatılmaktadır. Yerde bulunan cansız iki bedeninin hemen yanında bir aziz dizleri üstüne çökeltilmekte ve idam edilmek üzeredir. Cellat kılıcını hançer gibi azize indirmek üzeredir. Sahnenin sol ve sağ kenarlarında elleri arkadan bağlanmış olan iki figür daha bulunmaktadır ve idam olayına tanıklık etmektedir. Havarı Philemon'un hangi figür olduğu belli değildir.

Havarı Philemon (1. yy), yortu günü 22 Kasım. İsa'nın kutsal yetmiş havarisinden biridir. Aziz Paul'un ziyaretine geldiği ve misafiri olduğu Aziz, Havarı Paul'a özel bir mektup yazmış ve bu mektup İncil'in Habercilerin İşleri (19:26) kısmında yer almıştır. Ancak bu mektup ile ilgili bazı kritikler söz konusudur. Ayrıca Aziz Philemon hakkında bazı bilgilerin yetersiz kalmaktadır. Gaza (Gazze) bölgesi piskoposu olarak görev yaptığı düşünülen havari Putperestler tarafından köle olarak kullanılmıştır. Aynı gün yetmiş havarilerden olan ve birlikte öldürülen Havariler Apphias, Archippos ve Onesimos'da anma günüdür (CE:797).

Üslup: Yeşil zeminin yine yeşil bir tepeyle birleştirildiği sahnede ön düzlemde oldukça küçük boyutlarda verilmiş, mavi ve kahverengi kıyafetle tasvir edilmiş iki aziz öldürülmüştür. Ellerini açıp diz çökmek üzere olan aziz hala havada duruyor gibidir. Mor ve kahverengi tunik ile tasvir edilmiş iki figüründe elleri arkalarında bağlıdır. Cellat yine kırmızı bir tunik ile tasvir edilmiştir.

Sol Alt

Sahne Adı: Piskopos Amphilochos ve Piskopos Gregory Agrigent (Agrigentum)

Yazıt: Sahnenin üst kenarından sağına doğru: 'αμφιλοχίω σύν άμα 'ακραγαντίνω; 'αμφιλοχίω σύν άμα 'ακραγαντίνω; Amfilochío Synáma 'Akragantínon; Amphilochos arasında Akragantion. Sahnenin içinde: ó áγιος 'αμφιλοχίος; Ó Ágios 'Amfilochíos; Aziz Amphilochos

İkonografi: Sahnede Aziz Amphilochos ve Gregory'u muhtemelen tapınak içinde tasvir edilmiştir. İki piskopos yan yana durmakta ve ellerinde İncil tutmaktadır. Sağda yer alan üçüncü figür piskoposlara dönüktür ve elinde bir hac vardır. Sahne marjında Aziz Greogory'in adı geçmese de unvanı olan Agrigentum'lu yazısı geçmektedir. Agrigentum'lu unvanına sahip olan Aziz Greogory, piskopos olduğu ve anma günü bugün olduğu için sahnede yer alan iki piskopostan biri kendisidir.

Piskopos Amphilochios (395), yortu günü 23 Kasım. Nazianus'lu Gregory'un kuzeni olan aziz birçok teolojik bilgiyi ondan öğrenmiş ve kendini kilise hayatına adamıştır.

Nazianus'lu Gregory'un öğretileri ışığında İconium (Konya) piskoposu olarak görev yapmış ve onunla birlikte II. Ekümenik Konsili'ne (381) katılmıştır. İleri yaşında barış ve huzur içinde ölmüştür (CE:438).

Piskopos Gregory (559-630), yortu günü 24 Kasım. Agrigentum'lu (Sicilya'da bir bölge) Gregory'i olarak bilinir. Nyssa'lı Gregory'inin yoldaşı olan azize İconium'da piskoposluk rütbesi verilmiştir. II. Ekümenik Konsili'nin önemli babalarından biridir. Huzur içinde ölmüştür (ODB,1987:879).

Üslup: Yeşil zemin üzerinde yükselen, zigzag süslemelerin olduğu kahverengi duvar arkasında ellerinde altın kodex tutan iki piskopos ve elinde olan hac tutan bir aziz yer almaktadır. Piskoposlar yeşil ve mor renkte aziz ise mavi renkte toga ile tasvir edilmiştir. Figürlerin saç ve sakal yapıları birilerine çok benzemektedir.

Sağ Alt

Sahne Adı: Aziz Merkür'ün Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: αίκατερίνη τή σόφη; Aikaterini Tí Sófi; Catherine Bilge. Sahnenin üst kenarından sağ kenarında doğru: μερκουρίω; Merkourio; Mercurius.

İkonografi: Sahnede dizleri üstüne çökmüş, dua eden ve cellat tarafından az sonra öldürülecek figür Aziz Merkür'dür. Aziz'in karşısında elleri arkasından bağlanmış bir figür olaya tanıklık etmektedir. Figürün saçları ve zarif bedeni göz önünde

bulundurulursa bu figür aynı gün anılan Azize Katherine olmalıdır. Diğer yazmalarda tek başına, imparatoriçe gibi tasvir edilen azize, elinde bir hac ile tasvir edilmektedir. Ancak bu sahnede azizeye, Aziz Merkür eşlik ettiği gibi azize yazmadaki diğer figürler gibi sade şekilde tasvir edilmiştir. Ayrıca Aziz Merkür asker olmasından ötürü çoğu zaman askeri kıyafet içinde kılıç ve kalkanı ile tasvir edilmesinin yanı sıra kafası kesilerek idam edilirken de sıkça tasvir edilmiştir.

Azize Katherine (4. yy başları), yortu günü 25 Kasım. Doğu Ortodoksluk kilisesi için önemli ve ünlü olan Azize Mısır valisinin kızı olarak dünyaya gelmiştir. On dört yaşında Hıristiyan öğretilerini öğrenen azize on sekiz yaşına geldiğinde binlerce insan onun öğretilerinden faydalanmaya başlamıştı. İskenderiye’de yaşamış olan azize kilise için önemli hizmetler vermiş ve Hristiyanlığın yayılmasında önemli bir etki sahibi olmuştur (CE:445). Maxentius’un emri üzerine yakalanarak hapse atılan azize, uzun süre birçok işkence görmesine rağmen rivayete göre “melek” gibi yarasız kurtulmuştur. Ancak işkenceler sonunda idam edilmiştir. Şehit olan kadın azizeler arasında en ünlü olduğu gibi İmparatoriçe Helena tarafından Sinai dağında adına bir manastır yapılarak, imparatorluk tarafından ona atfedilmiş birçok mozaik ile yapı süslenmiştir (Butler,1866:508).

Aynı gün Aziz Merkür’de anılmaktadır (249-251). Ermenistan bölgesinde bir asker olan aziz imparatorluk ordusunun bir kısmını yönetmekteydi. İmparator Decius’un pagan ayinlerine ordusuyla katılmayı reddedince imparatorun emri ile idam edilmiştir (BOS:194).

Üslup: Yeşil zemin üzerinden gerçekleşen olaya mor renkte bir tepe fon oluşturmaktadır. Başlı açık olan Azize koyu mavi mophorion ile aziz ise kahverengi kıyafet ile tasvir edilmiştir. Cellat ise her zamanki gibi kırmızı tunik ile karşımıza çıkmaktadır. Sahnede celladın kılıcı sahnenin kenar çizgilerinden çıkmış üst sahneye kadar uzanmıştır. Tasvir kısmen deformasyona uğramıştır.

Resim No: 38

Sayfa No: 18verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Papa Clement, Aziz Stylite Alypios, Aziz Jacob, Aziz Stephen.

Sol Üst

Sahne Adı: Papa Clement'in Tanıklığı

Yazıt: Sahnenin üst kenarından sağına doğru: πέτρω κλήμη τε τοίς θύταις; Pétro Klími Te Toís Thytai; Petro Clement'in Yüzde Thytai. Sahnenin sol kenarında: ó áγιος κλήμης; Ó Ágios Klímis; Aziz Clement. Sahnenin içinde: ó áγιος πέτρος; Ó Ágios Pétros; Aziz Petrus

İkonografi: Sahnenin üst kenarında ve yanlarda Papa Clement'in adı yazılırken, sahnenin içinde ise Piskopos Petrus'in adı yazılmaktadır. Ayrıca kaynaklarda

Papa'nın sürgünde, Piskopos Petrus'in ise idam edilerek öldürüldüğü yazılmaktadır. Bu nedenle sahnede dizleri üstüne çökmüş, dua eden ve arkasındaki cellat tarafından az sonra öldürülecek kişi Piskopos Petrus iken, sol tarafta ayakta duran ve elinde bir nesne (muhtemelen rulo) tutan figür Papa Clement'tir. Benzer yazmalarda üzerinde Papalık kıyafetleri ile elinde kitap/hac tutarken veya mucizelere gerçekleştirirken karşımıza çıkan Aziz Clement burada piskoposluk kıyafeti ile sade bir şekilde tasvir edilmiştir. Piskopos Petrus ise diğer yazmalarda piskoposluk kıyafeti içinde veya öğrencisi Aziz Clement ile birlikte karşımıza çıktığı gibi bu yazmada olduğu gibi idam edilirken de sıkça tasvir edilmiştir.

Papa Clement (100), yortu günü 25 Kasım. Hakkında kesin olan bilgi sayısının az olduğu aziz, Aziz Petrus'un öğrencisi olarak yetişmiştir. Aziz Clement'in papalık görevini gerçekleştirip gerçekleştirmediği konusunda bazı ayrılıklar söz konusudur. Ayrıca bazı kaynaklar Roma kilisesinin ilk piskoposu olarak tanımlarken Tarihçi Eusebius'un oluşturduğu listede üçüncü sırada yer almaktadır. Ayrıca Aziz Petrus'a yazmış olduğu mektubun İncil'in Korintliler kısmını oluşturduğu düşünülmektedir. Roma Kilisesi'nde Papa'lık görevini üstlendiği sanılan Clement, imparator tarafından sürgün edilmiş ve sürgünde ölmüştür (LOS:504-507). Papa Clemen'in hocası olduğu söylenen Piskopos Petrus'da (312), aynı gün anılmaktadır. İskenderiye piskoposu olan aziz kafası kesilerek idam edilmiştir (ODCC,1974:1070).

Her ne kadar kaynaklar Papa Clement'in piskopos Petrus'in öğrencisi olduğunu söylese de aralarında 200 yıla yakın zaman farkının oluşu bu fikre şüphe ile yaklaşılmasına neden olmaktadır. Ancak birçok kaynak hala Aziz Clement'in Petrus'in öğrencisi olabilme ihtimali üzerinde durmaktadır. Bu sorunun temelini azizlerin hayatlarını yazan tarihçilerin/derlemecilerin Havari Petrus ve İskenderiye Piskoposu Petrus arasında yaşadığı karmaşa oluşturmaktadır.

Üslup: Zemin ile bütünleşmiş mor renkte dağ üzerinde gerçekleşen olayda Aziz Petrus'in ellerini de örten kahverengi, Aziz Clement ise mavi bir toga ile tasvir edilmiştir. Cellat her zamanki gibi kırmızı kıyafet ile karşımıza çıkmaktadır. Yeşil

renk celladın arkasını dolduran tepede kullanılmıştır. Aziz Clement'in tepenin içinden çıkar gibi büstünün tasviri gerçeklikten uzaktır.

Sağ Üst

Sahne Adı: Aziz Alypios'un İnzivası

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: αλύπίω; Alypía; Alypio. Sahnenin içinde: ó áγιος αλύπίος; Ó Ágios Alýpíos; Aziz Alypios

İkonografi: Sahne Aziz Alypios'un inzivası anlatmaktadır. Sahnede bir sütun üzerinde yarım şekilde (büst) tasvir edilen kişi Aziz Alypios'tur. Azizler bu inzivayı ruhlarını temizlemek ve kendilerini Tanrı'ya adanmak için yapmıştır. Sahnede sağ üst köşede bu olaya tanıklık eden başka bir figür vardır.

Aziz Stylite Alypios (610-541), yortu günü 26 Kasım. Hakkında fazla bilgi bulunmayan aziz münzevi bir hayat yaşamış ve yıl boyunca bir sütun üzerinde inzivaya çekilmiştir. Bu nedenle 'Stylite' ismi ile anılır (Holweck,1990:55).

Üslup: Kahverengi sütun üzerinde duran büstü tıknaz şekilde tasvir edilen azizin inzivasına arka düzlemde tanıklık eden, dağ içinden çıkarcasına tasvir edilen figür gerçeklikten uzaktır. Yeşil zemin üzerinde tasvir edilen sütuna arka düzlemde mor renkte bir tepe fon oluşturmaktadır.

Sol Alt

Sahne Adı: Aziz James'in İşkencesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: 'Ιακωβω περσητε; 'Iakovos Persis; Jacob Persian(Pers)

İkonografi: Sahne Aziz Jacob'un işkencesi anlatmaktadır. Orta düzlemde çıplak şekilde yerde uzanmış olan figür Aziz Jacob'tur. Ayakucunda duran cellat elindeki bıçağı azizin bacaklarına saplamakta ve kayıtlarda yazıldığı gibi azizi parçalamaktadır. Arka düzlemde solda bulunan figürün elinde bir hac vardır.

Sağdaki figür ise olaya tanıklık etmektedir. Aziz Jacob tasvirlerinde çoğu zaman parçalanırken yaşadığı işkence tasvir edilmekte ancak bazen pers kıyafetleri içinde elinde hac tutarken de resmedilmektedir.

Aziz Jacob (442), yortu günü 27 Kasım. Doğu kiliseleri tarafından daha çok tanınan aziz, Pers bölgesinde yaşayan bir asilzade iken Hristiyanlığı seçerek kilise için birçok faaliyette bulunmuştur. Önceleri Pers kralı ile yakın ilişkiler içindeyken kralın yaptığı pagan faaliyetlerden rahatsız olup ve kralı eleştirdiği için cezalandırılır. Vücudunun her yeri (parmak, kol, bacak) parçalanarak sakat bırakılır buna rağmen ölmeyen azizin yaşayan son parçası kesilerek idam edilir (BOS:145).

Üslup: Vahşetin aktarıldığı sahnede cellat kırmızı kıyafeti içinde oldukça sakin bir yüz ifadesi ve ağır hareket edermiş gibi görüntüsü ile dikkat çekmektedir. Çıplak olarak tasvir edilen Azizin vücudu anatomik olarak hatalar içermektedir. Zeminle bütünleştirilmiş olan mor renkteki tepede gerçekleşen olaya arka düzlemde yeşil renkte bir dağ eşlik etmektedir. Dağın iki yanında mavi ve kahverengindeki kıyafetleriyle birer aziz yerleştirilmiştir.

Sağ Alt

Sahne Adı: Aziz Stephen'in İşkencesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: στεφανω νεω; Stefano O; Stephen

İkonografi: Sahne Aziz Stephen'in işkencesi anlatmaktadır. Arka düzlemde yerde uzanan ve sürüklenen figür Aziz Stephen'dir. Başucunda bulunan figür tarafından bağlanmakta veya sürüklenmektedir. Ön düzlemde ise idam işlemi bitmiş bir aziz yer alır. Cellat ise kılıcını kınına sokarken tasvir edilmiştir. Kayıtlarda geçtiği üzere Aziz Stephen bağlanarak, şehrin sokaklarında sürüklenmiştir. Ancak sahnede sadece dağ görüntüsü bulunmaktadır. Aziz diğer tasvirlerinde de yerde sürüklenirken resmedilmiştir (Sevcenko,1990:91).

Aziz Stephen (715-764), yortu günü 28 Kasım. Zengin bir ailenin çocuğu olarak Konstantinopolis'te dünyaya gelmiş olan aziz Stephen genç yaşında manastıra verilerek dini eğitim almıştır. Patrik Germanos tarafından vaftiz edilen aziz on altı

yaşına geldiğinde birçok din alimi kadar bilgi sahibi olduğu için aziz Auxentius manastırında geri dönülmez olan Hristiyanlık yeminini etmiş ve o günden sonra kilise için hizmet etmeye başlamıştır. Babası öldükten sonra annesi ve kardeşini manastıra yerleştiren azizin kardeşi rahibe olarak yaşamıştır. Uzun yıllar münzevi bir hayat yaşayan Aziz otuz yaşında piskoposluk unvanı almıştır. Bu nedenle aynı isimdeki diğer figürlerden ayırt edilebilmesi için Genç Stephen olarak anılmıştır. 754'te Konstantinopolis'te toplanan konsil de kutsal emanetlere sahip çıktığı için işkenceler görür ve elleri bağlı şekilde şehrin sokaklarında sürüklenerek dolaştırılarak idam edilir (LOS:583-585).

Üslup: Doğrudan olayın aktarıldığı sahnede kırmızı ve mavi tunik ile iki cellat, kahverengi kıyafet ile iki aziz yer almaktadır. Aziz Stephen mavi içlik üzerine kahverengi pelerin ile tasvir edilmiştir. Yeşil renkteki tepenin zemin olarak kullanıldığı sahnede azizin düz ve belirsiz olan vücudu, ön düzlemde mor renkte tepenin zemin olarak kullanıldığı, idam edilmiş azizin hala düşüyor gibi duruşu kısmen gerçekliğe uzak olan unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Resim No: 39

Sayfa No: 19recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış üç farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Aziz Paramon, Havari Andrew (Andreas), Peygamber Nahum.

Sol Üst

Sahne Adı: Kutsal insanların Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: τώ παρμονω; Tó Paramono (Palimon); Paramon.
Sahnenin sağ kenarında: ó ágiος παραμον; Ó Ágios Paramo; Aziz Paramon

İkonografi: Sahne kalabalıktır. Sahne kenarlarında yazılan isim iki farklı şekilde okunabilmekte ve aynı şekilde ismi yazılan iki aziz vardır ve anma günleri aynıdır. Bu nedenle sahnede öldürülen Azizin hangisi olduğu ya da ikisinin de mi

öldürüldüğü kesin değildir. Sahnenin ön düzleminde idam işlemi bitmiş insanların bedenleri yatarken, ortada hemen celladın önünde az sonra idam edilecek bir figür ve idam için bekletilen elleri arkalarından bağlı iki figür sahenin iki yanında bulunmaktadır. Belki bu karşılıklı duran iki figür adı geçen azizlerdir.

Aziz Paramonus (249-251) ya da Aziz Philomenos (270-275), yortu günleri 29 Kasım. İsimlerinin yazım şekli birbirine yakın olan iki farklı aziz olduğundan sahnede bahsedilen azizin hangisini işaret ettiği belirsizdir. Aziz Paramonus'un nasıl öldüğü bilinmemektedir. Ancak Aziz Philomenos, elleri ayakları zincirle bağlanıp işkence gördükten sonra ölmüştür. Ayrıca yortu günleri birçok kaynakta hem aynı hem de farklı belirtilmiştir (LOS:501;BOS:219).

Üslup: Yeşil renkte zemin arka düzlemde dağ görüntüsü işe bütünleştirilmiştir. Yine kırmızı renkteki kıyafetiyle cellat sahenin hareket merkezi durumunda olup bir ayağı ölmüş olan azizlerin üzerindedir. Sahnede aynı renk kıyafet giymiş figür sayısı fazladır. Sahnede kullanılan renkler, mor, yeşil, kırmızı, mavi ve kahverengi tonlarıdır.

Sağ Üst

Sahne Adı: Elçi Andrew'in öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: T' 'ανδρεα πρωτόκλητω; T' 'Andrea Protoklitou; Andrea Birinci.

İkonografi: Sahne çok sade bir dille anlatılmış ve Elçi Andrew'in çarmıha gerilişini tasvir etmiştir. Havari Andrew çarmıha ters bir şekilde gerilmiş ve yalnızdır.

Havari Andrew (Andreas) : İsa'nın on iki havarisinden biri olan Andrew, Petrus'un kardeşidir. İsa'nın arkasından gitmeden önce Celile'de balıkçılık yaparak yaşamıştır. İki kardeş Vaftizci Yahya'nın öğrencileriydi, daha sonra İsa'nın arkasından gitmişlerdir. Andreas ve kardeşi Petrus İsa'nın ilk havarileridir (Macrory,1907a). İncil'de İsa'nın ilk öğrencilerini seçmesi şöyle aktarılmıştır. *"Balıkçılar teknelerinden inmiş ağlarını yıkıyorlardı. İki teknedeki Simun'a ait olanına binen İsa, ona kıyıda biraz açılmasını rica etti. Sonra oturdu, teknenin*

içinden halka öğretmeye devam etti. Konuşmasını bitirince Simun'a, "Derin sulara açılın, balık tutmak için ağlarınızı atın" dedi. Simun şu karşılığı verdi: "Efendimiz, bütün gece çabaladık, hiçbir şey tutamadık. Yine de senin sözün üzerine ağları atacağım. " Bunu yapınca öyle çok balık yakaladılar ki, ağları yırtılmaya başladı. Öbür teknedeki ortaklarına işaret ederek gelip yardım etmelerini istediler. Onlar da geldiler ve her iki tekneyi balıkla doldurdular; tekneler neredeyse batıyordu. Simun Petrus bunu görünce, "Ya Rab, benden uzak dur, ben günahlı bir adamım" diyerek İsa'nın dizlerine kapandı. Kendisi ve yanındakiler, tutmuş oldukları balıkların çokluğuna şaşırıp kalmışlardı. Simun'un ortakları olan Zebedi oğulları Yakup'la Yuhanna'yı da aynı şaşkınlık almıştı. İsa Simun'a, "Korkma" dedi, "Bundan böyle balık yerine insan tutacaksın. " Sonra onlar tekneleri karaya çektiler ve her şeyi bırakıp İsa'nın ardından gittiler" (Luka,5:2-11).

Havari Andrew, İsa'ya yakın olan öğrencisiydi. İsa'nın göğe yükselişine tanıklık etmiş, İsa'nın ölümü üzerine öğretilerini yaymak için gezilere çıkmıştır. Anadolu, Balkanlar ve Asya topraklarına seyahat etmiştir. Kitab-ı Mukaddes'te, Resullerin işleri (Habercilerin/Elçilerin işleri) kısmı Petrus'la beraber kendi anlatımlarıdır (Macrory,1907a). İskoçya'nın ve Yunanistan'ın koruyucu azizi olduğuna inanılır (Butler,1866:548-554).

Havari Andrew, İsa'ya yakınlığı ve anlattıkları üzerine Hristiyan ikonografisinde önemli bir yere sahip olmuştur. İsa'nın öğretilerini yayması nedeniyle bir vali (Ægeates) havarinin ayaklanma çıkarmasından korkmuş ve onu yanına çağırtmıştır. Karşılıklı olarak yapılan konuşmalardan sonra Havarinin inançlı ve kararlı tutumuna karşılık sinirlenen vali, Havarinin çapraz şekilde hazırlanmış çarmıha gerilerek öldürülmesini emretmiştir. Andrew bu emire karşılık olarak, Çarmıhın İsa'nın İncileri ile süslendiğini böyle öldürülmesinin onur olacağını ifade etmiştir (Schaff,1890:574).

Havari Andrew'in en çok tasvir edildiği konu çapraz olarak hazırlanmış bir çarmıhta şehit edilmesi olmuştur. Ölüm sahnesi dışında, İsa'nın beş bin kişiyi doyurduğu, balıkların çoğalması sahnesinde İsa ile konuşan kişi olarak, son akşam yemeğinde ve balık avlarken İsa ile ilk karşılaşmaları konularıyla ikonografide birçok şekilde tasvir edilmiştir. Ancak havarinin ikonografide atribütü çapraz (X) haçtır. Ne var ki

havarinin tasvirinin yer aldığı erken örneklerde hac 'Y' şeklinde resmedilmiştir (Ferguson,1961:103).

Havariye adanmış olan 30 Kasım yortu gününe ait resim sağ üst tasvir de yer almaktadır. Erken örneklerde Havarinin çarmıhı 'Y' şeklinde tasvir edilmiş olsa da sonraki dönemlerde 'X' formu oturmuş ve tüm tasvirlerde Havari 'X' şeklinde ki çarmıhı taşıırken veya üzerinde can çekişirken tasvir edilmiştir. Ancak 14. yüzyıl ile tarihlendirilen bu yazmada Nikephoros erken dönem örneklerini referans almış olmalıdır. Çünkü Havari 'X' formu dışında bir haça yarı çıplak ve baş aşağı gelecek şekilde öldürüldüğünü görülmektedir. Sahnede Havari Andrew'in dışında başka bir figür veya nesne bulunmamaktadır. Nikephoros'un bu şekilde yorumlaması erken dönem betimlemelerini hatırlatmaktadır.

Üslup: Havari yarı çıplak şekilde tasvir edilmiştir. Bir yandan vücut hatları kısmen görülürken, bir yandan diz altlarında bitmiş gibi görünen kıyafet dökümü çıplak değilmiş izlenimi vermektedir. Ancak sadece bel bölgesinde yer alan kıyafet çizgilerinden yarı çıplak olduğunu anlamaktayız. Yeşil zeminin kullanıldığı sahnede mor ve kahverengi tepeler fon oluşturmaktadır.

Alt Orta

Sahne Adı: Peygamber Nahum ve Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: εγω δε ναουμ; ego de naoum; Ben Nahum. Sahnenin içinde: Peygamberlik Sembolü (ο προφητης) ναουμ; Peygamber Nahum.

İkonografi: Sahnede adı geçen ve hemen arkasındaki işareten de anladığımız üzere Peygamber Nahum, en solda duran figürdür. Peygamber Nahum bir elinde rulo tutmakta diğer eli havada durmaktadır. Aynı karede yer alan diğer iki kutsal figürün ellerinde hac vardır. Sağ tarafta duran Aziz'in boynundan dizlerine kadar ulaşan ve daha önce de gördüğümüz dikenli tel benzeri çizgiler bulunmaktadır. Bu onun bir münzevi olduğunu göstermektedir. Sahnede iki figür hafif yan dönmüş iken ortadaki figür düz durmaktadır, ancak azizlerin kim oldukları yazılmamıştır.

Hakkında çok fazla bilgi bulunmayan Peygamber Nahum Eski Ahit peygamberlerindedir ve on iki küçük peygamberlerden biridir. Asur egemenliğinin zulmü altında yaşamış olduğu zannedilmektedir. Diğer on iki küçük peygamber gibi kendisi de bir kitap yazmıştır (Mclaughlin,1906). Ayrıca günümüzde Irak/Duhok topraklarında Peygamber Nahum'a atfedilmiş bir türbe yapısı bulunmaktadır.

Tasvirlerine erken dönemlerde pek rastlanılmayan Peygamber Nahum'un resmedilmesi çok geç zamanlarda olmuştur. 1 Aralık yortu gününde yer alan tasvir ona ayrılmıştır.

Üslup: Sahne sayfanın alt düzleminde iki yanını kaplayacak şekilde çizilmiştir. Aralık ayının ilk anma gününü ifade etmektedir. Peygamber Nahum, diğer peygamberler gibi ayakta, bir elinde rulo tutarken diğer eli göğüs hizasında durmaktadır. Sarı saç ve sakalı ile diğer figürlerden çok daha farklı tasvir edilen peygamber genç bir figür görüntüsü vermektedir. Sahnede herhangi bir doğa veya mimari eleman tasvir edilmemiş ve zemini altın varak oluşturmuştur. Kıyafetlerde kullanılan renkler çeşitli olup her figürde iki farklı renk görmekteyiz.

Resim No: 40

Sayfa No: 19verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Peygamber Habaccuc (Habakuk), Aziz Stylite Theodulus, Azize Barbara, Aziz Sabbas.

Sayfada tasvir sırası diğer yazmalarla bir tutularak takip edildiğinde bazı karışıklıkların olduğu tespit edilmiştir. Aşağıda açıklanmış figürlerden, sayfanın sol üst köşesinde yazan isim ile sol alt tasvirde (Azize Barbara'ya atfedilen tasvir) yer alan ve elinde rulo tutan figür aynı kişiye yani Peygamber Sophonia'ya işaret etmektedir. Ancak sayfada peygamber Habakuk dışında başka bir tasvirin kenarında veya içinde peygamberlik işareti (ὁ προφήτης) bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra sol üst tasvirin üzerinde yazan "Zepheniah" ismi hem bir peygamberin ismini hem de münzevi hayat yaşayan azizleri nitelemektedir. Bu tasvir, sahne kenarında görülmeyen peygamberlik sembolü ve yortu günü 3 Aralık olan, bir sütun üzerinde inzivaya çekildiği kayıtlarda yazılı olan aziz Theodulus'a

işaret ediyor olmalıdır. Ancak peygamber görüntüsünü sayfanın sol alt tasvirinde görmekteyiz. Sayfada olması gereken ikinci peygamberlik sembolünün olmayışı ve diğer yazmalarda görülmeyen Aziz Theodulus'un tasviri ile yazmanın bu sayfası farklılık arz etmektedir.

Sol Üst

Sahne Adı: Peygamber Habakuk ve Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: αμβακκμ; Amvakoum; Habakuk. Sahnenin içinde: Peygamberlik Sembolü (ó προφήτης) αμβακκμ; Ó Profitis Amvakoum; Peygamber Habakuk

İkonografi: Sahnede Peygamber Habakuk'u kutsal insanlar arasında tasvir edilmiştir. Tüm figürler mimari bir birimin arkasında ayakta durmaktadır. Sahnenin sol tarafında bulunan, tek eli havada olan kişi Peygamber Habakuk'tur. Bunu hemen başının üzerinde yer alan peygamberlik işaretinden anlamaktayız. Sağ tarafta bulunan iki figür ellerinde hac ile durmaktadır. Soldaki üç figür peygambere doğru dönük peygamber ise onlardan ayrı olarak ve onlara dönük şekilde tasvir edilmiştir. Yazmada görmeye alışmış olduğumuz elinde rulo tutan peygamber görüntüsü bu tasvirde görülmemektedir.

Peygamber Habakkuk (Habaccuc): Eski ahit peygamberlerindedir ve kitap bırakan on iki küçük peygamberden biridir. Peygamberin hayatı hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Hakkında bilinenler efsaneler üzerine şekillenmiştir. Hakkında bilinen en ilginç efsane ise Adem'in enkarnesi olmasıdır (Hirsch,1906). Ayrıca İran ve İsrail'de peygambere atfedilmiş birer mezar anıtı bulunmaktadır.

Erken örnekler arasında tasvirlerine pek rastlamadığımız peygamberin en bilinen görüntüsü, bir elini havaya kaldırdığı, diğer eliyle rulo tuttuğu, bir şeyler açıklar gibi duran ve genç olarak tasvir edildiği halidir. Elinde rulonun görülmediği bu tasvir dikkat çekicidir. Halbuki yazmada yer alan diğer peygamberler gibi elinde rulo tutması beklenen peygamberin kitabının ayrıca bir önemi vardır. Çünkü Habakkuk yazmış olduğu kitaptaki bazı sözleri Hıristiyan öğretisinde önemli rol oynamıştır.

Habakkuk'un "*Ama doğru kişi sadakatiyle yaşayacaktır.*" (*Habakkuk,2:4*) sözleri Hıristiyanlığın iman kavramının başlangıcını oluşturmaktadır (Romalılar 1:17, Galatyalılar 3:11 ve İbraniler 10:38). Sözleri önemli bir amaca hizmet etmiş olan peygamberin elinde rulonun olmayışının sebebi tespit edilememiştir.

Peygamber Habakkuk'un bu yazmada yortu günü 2 Aralıktır.

Üslup: Peygamber üç renkten oluşturulmuş alçak duvar arkasında, üç kutsal figür ile birlikte görülmektedir. Kısa ve kahverengi saç sakalı ile orta yaşlarda tasvir edilen peygamber bir eli göğüs hizasında dururken diğer eli görülmemektedir. Yeşil zemin üzerinde yükselen mor-kırmızı alçak duvar arkasında ikisi yeşil ve biri mavi olmak üzere üç aziz arasında tasvir edilen peygamber mavi içlik üzerine kahverengi pelerin ile betimlenmiştir. Dolgun sakalı ve elini takdis eder gibi kaldırışıyla diğer figürlerden ayrılmaktadır.

Sağ Üst

Sahne Adı: Aziz Stylite Theodulus'un İnzivası

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: σοφόνιϛ; Sofoníou; Yahudi küçük peygamberi veya İnzivaya Çekilenler

İkonografi: : Sahne marjında yazılan isimden yola çıkarak bu tasvirin peygamber için yapılmadığını sahnedeki konudan ve peygamberlik sembolünün olmayışından anlamaktayız. Sahnenin merkezinde bulunan aziz bir sütun üzerinde göğsünden yukarısı görünecek şekilde tasvir edilmiştir. Sağ üst köşede ve sol üst köşedeki figürler birbirlerine doğru bakmaktadırlar. Sahnenin üç ayrı merkezinde yer alan figürler bize Kutsal Üçleme'yi anımsatmaktadır.

"Zephaniah" ismi hem bir peygamber adı hem de din için yaşayan kutsal sayılan bir takım insanlara verilen bir isimdir. Sahnede adı geçmeyen ancak bir sütun üzerinde inzivaya çekildiği bilinen ve yortu günü 3 Aralık olan münzevi Aziz Stylite Theodulus olmalıdır.

Üslup: Anlatımsal karmaşanın yaşandığı tasvirde yeşil zemin ile bütünleşmiş tepenin içinden çıkan, alçak bir sütun üzerinde büst olarak tasvir edilen azizin arkasını mor renkte bir dağ görüntüsü doldurmaktadır. Zirvesiyle birlikte üçgen görünüm veren dağın iki yanında mavi ve kahverengi kıyafetler içinde birer aziz yer almaktadır.

Sol Alt

Sahne Adı: Azize Barbara'nın öldürülmesi ve Peygamber Sophonia'nın Tanıklığı

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: βαρβαρα; Varvaras; Barbara. Sahnenin sağ kenarında: ἡ ἁγία βαρβαρα; Í Ágios Varvaras; Azize Barbara.

İkonografi: Sahne diğer yazmalarda olduğu gibi Doğu Ortodoksluk Kilisesinin ünlü Azizelerinden Barbara'nın idam edilmesini anlatmaktadır. Sahnenin merkezinde bulunan cellat, iki eli havada kılıcı savurur şekilde görülmektedir. Onun hemen önünde bulunan azize ise dizlerinin üzerine çökmüş ve iki eli açık şekilde durmaktadır. Sağ ve sol üst köşedeki figürler olanları izlemektedir. Solda bulunan figür elinde uzayan bir rulo parçası tutarken, sağdaki figür bir nesne (rulo/kitap) tutmaktadır. Sol köşede yer alan figürün başlığı dikkat çekicidir. Arap etkisi olan bu başlık eserde karşımıza Anadolu ve Ortadoğu etkisi olduğunu gösteren nesnelere biridir. Aynı zamanda Ortaçağ Hıristiyan tasvirlerinde görülen klasikleşmiş bir İbrani Peygamber görüntüsü vermektedir. Bu nedenle ve yukarıda bahsedildiği gibi Azize Barbara'nın adının yazıldığı sahnede tasvir edilen bu figür Peygamber Sophonia olmalıdır.

Azize Barbara (?), yortu günü 4 Aralık (SM,1677:302). Hakkında kesin bilgiler bulunmayan azize ile ilgili erken döneme ait herhangi yazılı bir kaynak yoktur. 7. yüzyıldan sonra adı bilinen azizenin Nicomedia'da pagan bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldiği yazılmaktadır. Zengin bir ailenin çocuğu olan azize kendisiyle evlenmek isteyen birini reddettiği için babası tarafından bir kuleye kapatılmış ve uzun yıllar orada esaret hayatı yaşamıştır. Bu esaret yıllarında Hıristiyanlığı seçen azize, babasının onun Hristiyan olduğunu öğrenmesi üzerine birçok işkence görmüş ve son olarak vali tarafından başı kesilerek idam edilmiştir (CE:285).

Azizenin yaşadığı hapis hayatı tasvirlerde bir kule, bardak ve ince bir bisküvi ile simgelenmektedir. Aynı zamanda palmye, taç, kılıç ve tüy azize tasvirlerinin ana atribütleridir (Greene,1902:11).

Peygamber Sophonia (Zephaniah), Peygamber Yeremya'nın yardımcısı olarak anılan Sophonia on iki küçük İbrani peygamberlerden biridir. Yazmış olduğu kitapta kendisinden hiç bahsetmeyen peygamberin hayatı ile ilgili bilgiler diğer peygamberlerin yazdıkları üzerinden şekillenmiştir (Faulhaber,1912). Yahuda Kralı Yoşiya döneminde, Kudüs'te yaşayan peygamberin yaptığı kehanetlerin peygamberler Amos ve Habakkuk ile ayırt edilemediği belirtilmektedir (Faulhaber,1912). Yine de Sophonia'nın yapmış olduğu kehanetler nedeniyle onun birçok peygamber tarafından "Kâhin" olarak anılmasına neden olmuştur. O anmalardan biri Yeremya kitabında şöyle geçmektedir. *"Kral Sidkiya, Şelemya oğlu Yehukal'la Maaseya oğlu Kâhin Sefanya'yı şu haberle Peygamber Yeremya'ya gönderdi"* (Yeremya,37:3).

Peygamberin kaleme aldığı kitapta Tanrı'nın ona seslenişi ve yaptığı felakete karşı uyarıyı, Rab'in ulusları cezalandırması ve iman içinde geri kalanların mutlulukla yaşayacağından bahsetmiştir (Sefanya,1,2,3).

Peygamber yazdığı kitapta sadece Tanrı'nın ona seslenişinden bahsettiği için birçok tasvirde karşımıza rulosu açık ve onu okumakla meşgul olan bir figür olarak çıkmaktadır. Erken dönem yazmalarında tasvirleri tespit edilemeyen peygamberin geç dönemlerde diğer peygamberler gibi benzer tasvirleri bulunmakta ancak onu diğerlerinden ayıran temel özellik elinde ki rulonun açık şekilde tasvir edilmesi olmuştur.

3 Aralık yortu gününde tasvir edilen peygamberin yer aldığı sayfada yukarıda bahsedildiği gibi bazı karışıklıklar tespit edilmiştir. Özel bir anlatımın görülmediği sahnede peygamber klasik görünümüyle tasvir edilmiştir.

Üslup: Sağ üstte yer alan tasvirde olması beklenen peygamberin yer aldığı tasvirde yeşil zemin üzerinde mavi stola ile başını örten kırmızı pelerinli azizenin idamı ön düzlemde gerçekleşmektedir. Cellat mavi tunik altına koyu kahverengi tayt ile

verilmiştir. Zirvesiyle üçgen görünüm veren kahverengi dağın solunda elindeki rulo açık şekilde duran, mor tunik ve krem rengi başlığı, uzun sakalı ile peygamber görülmektedir. Dağın sağ kenarında elinde bir nesne (muhtemelen rulo) mor kıyafetli bir aziz daha görülmektedir.

Sağ Alt

Sahne Adı: Aziz Sabbas Orans Pozisyonunda

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: σαββα τε; Savva Te; Sabbaste. Sahnenin içinde: ó áγιος σαύβας; Ó Ágios Sávvvas; Aziz Sabbas.

İkonografi: Sahnenin merkezinde bulunan aziz, ayakta durup bir eliyle hac tutarken diğer elini göğüs hizasında tutmakta, Orans pozisyonunda durmaktadır. Sahnede daha önce de gördüğümüz gibi Aziz Sabbas'ın boynundan dizlerine kadar ulaşan dikenli teller görülmektedir. Bu teller onun bir keşiş olduğunu ve yaşadığı münzevi hayatı simgelemektedir.

Aziz Sabbas (431-532), yortu günü 5 Aralık. Cappadocia (Kapadokya) bölgesinde dünyaya gelmiş olan aziz erken yaşta kendini manastır hayatına adanmıştır. Yahudiye bölgesinde keşiş olarak uzun yıllar yaşamış olan azizin 92 yaşında ölmesinden ötürü Tanrı tarafından kutsandığına inanılmaktadır.

Üslup: Sadece Aziz Sabbas'ın yer aldığı sahnede yeşil zemin üzerinde duran azizin arkasını alçak olan mor-kırmızı renkte bir duvar doldurmaktadır. Aziz siyah çizme, kahverengi içlik, yeşil pelerin ve mavi atkı ile elinde hac tutarken betimlenmiştir. Ayrıca azizin inzivasını simgeleyen kollarının altından gelen bacakları arasında çapraz oluşturarak dizlerinin altında sonlanan dikenli tel siyah renkte verilmiştir.

Resim No: 41

Sayfa No: 20recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Başpiskopos Nicholas, Piskopos Ambrose, Aziz Patapius, Joachim ve Anna.

Sol Üst

Sahne Adı: Aziz Nicholas Takdis Eder Pozisyonda

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: καὶ νικολαου; Kaí Nikolaou; Ve Nikolaos. Sahnenin içinde: ὁ ἅγιος νικολαου; Ó Ágios Nikolaos; Aziz Nicholas

İkonografi: Sahne sadece Aziz Nicholas'ı vermiştir. Diğer yazmalarda olduğu gibi piskoposluk kıyafetleri içinde ayakta duran Aziz, bir eliyle takdis işareti yaparken diğer elinde İncil tutmaktadır.

Başpiskopos Nicholas (4. yy), yortu günü 6 Aralık (SM,1677:318). Hakkında yazılı bilginin az olduğu azizin Lycia (Teke Yarımadası) topraklarında dünyaya geldiği daha sonra Mısır ve Filistin'e gittiğini, döndüğünde ise Myra (Demre) başpiskoposu olarak görev yaptığı söylenmektedir. Diocletianus zulmü boyunca Hıristiyanlar katledildiği için önemli vaazlar vermiş ve onlarla birlikte hapse atılmıştır. Uzun yıllar hapiste esir olarak yaşayan aziz Konstantinopolis'te katıldığı konsülden sonra serbest bırakılmış ve Nicaea Konsili'ne katılmıştır (CE:63).

Üslup: Sade bir anlatımın olduğu sahnede Azizin duruşu gerçeğe uygun olarak başarılı şekilde verilmiştir. Yeşil zemin üzerinde duran azizin arkasında alçak kahverengi-kırmızı bir duvar yer almaktadır. Aziz mavi içlik üzerine mor pelerin ve piskoposluk atkısıyla tasvir edilmiş elinde altın kodex tutmaktadır.

Sağ Üst

Sahne Adı: Aziz Ambrose'nin Tanıklığı

Yazıt: Sahnenin üst kenarından sahnenin sağ kenarına doğru: φερω κατορθωματασ αμβροσιω; Fero Katorthómata Amvrosio; Kahramanlık Ambrose Getirebilir. Sahnenin içinde: ó áγιος Αμβρόσιος; Ó Ágios Amvrósios; Aziz Ambrose.

İkonografi: Sahne oldukça kalabalıktır ve iki farklı idam türü anlatılmıştır. Sahnenin sol üst köşesinde elinde İncil tutan Aziz Ambrose yer almaktadır. Ön düzlemde kılıçla öldürülmüş birçok aziz yerde yatarken hemen önlerinde cellat kılıcını kınına sokmakta veya çıkarmaktadır. Sağ düzlemde ise aydınlık feneri olan ve 3 kemer açıklığı olan, mimari bir birim içinde yer alan insanların yakılması konu edinilmiştir. Tüm bu ölümler Selanik'te gerçekleşen büyük zulmü ifade etmektedir. İmparator'un Selanik zulmünden sonra Piskopos Ambrose'yi ziyaret etmesi üzerine bu hadiseyi imparatora hatırlatır ve imparatorun bir zalim olduğunu dile getirmiştir. Bu olayı hatırlatması sahnede yakılan figürler ile simgelenmiştir.

Piskopos Ambrose (333 veya 340-397), yortu günü 7 Aralık. Ailesi devletin önemli kademelerinde çalışan aziz Fransa'da dünyaya gelmiştir. Aziz Ambrose Kilisenin

nl babalarından ve doktorlarından biriydi. Hayatı ile ilgili bilgilere onun ölümünden sonra Aziz Augustine'nin nerisi ile yazılmış olan "Life" (Hayat) adlı kitaptan öğrenmekteyiz. Ancak bu kitapta yer alan birçok bilgi kendi içinde çelişkiler oluşturmaktadır. Erken yaşta Hristiyanlığı seçtiği bilinen azizin hiç beklenmedik şekilde Milan Episkoposluğu için göreve getirilmiştir. Yirmi üç yıl boyunca Milan piskoposu olarak görev yapmış olan Aziz Ambrose, Hristiyanlığın en önemli ve en ünlü piskoposları arasında yerini almıştır. Kendini teolojik çalışmalara adayan Milan Piskoposu, her ne kadar İtalya topraklarında görev yapmış ve Katolik ğretileri benimsemişse de Ortodoks inancının savunulması için önemli risaleler yazmıştır. İleri yaşında ölmüştür (CE:353).

Üslup: Kalabalık olan sahnede aynı şekilde tasvir edilmiş, mor, mavi, yeşil ve kahverengi kıyafetler içinde yerde yatan azizler görülmektedir. Yeşil zemin üzerinde gerçekleşen olayın arka düzleminde yine kahverengi bir dağ ve mor-beyaz-kırmızı renklerden oluşan üç kemer açıklığı bulunan bir mimari birim eşlik etmektedir. Mimari birimin içinde aynı renk kıyafetlerle tasvir edilmiş etrafında alev demetleri görünen kalabalık insan grupları yer almaktadır. Aziz Ambrose ise tepenin arkasında yarım şekilde yeşil tuniği ile ve elindeki altın kodex ile tasvir edilmiştir.

Sol Alt

Sahne Adı: Aziz Patapius'un Tanıklığı

Yazıt: Sahnenin st kenarında: παταπίϋ θαυματα; Patapios Thavmata; Patapios Harikaları. Sahnenin sağ kenarında:  ęιος παταπίος;  ęios Patapíos; Aziz Patapios

İkonografi: Sahnenin merkezinde bulunan aziz dizlerinin üstüne çökmüş vaziyetteyken, hemen arkasında bulunan celladın elleri havadadır ve elindeki kılıç ile az sonra idam işlemine gerçekleştirecektir. Sağ ve sol üst köşede bulunan iki figür ise olanları izlemektedir. lm hakkında herhangi bir bilgi olmayan azizin bu sahnede idama tanıklığı işlenmiştir. Sahnenin iki köşesinde yer alan figürlerden biri Aziz Patapius'tur.

Aziz Patapius (7. yy), yortu günü 8 Aralık (SM,1677:353). Hakkında fazla bilgi olmayan azizin Mısır'lı olduğu ve Konstantinopolis'in küçük bir bölgesinde münzevi olarak yaşadığı düşünülmektedir (BOS:209).

Üslup: Doğrudan bir azizin ölümünü anlatan sahnede olay yeşil renkteki zemin üzerinde gerçekleşmektedir. Mavi tunik giymiş olan azizin elleri arkasından bağlıdır ve yine kırmızı tunik ile tasvir edilmiş celladın eli havadadır. Zirvesiyle üçgen bir yapıya sahip olan, mor renkteki dağın sağ kenarında yeşil kıyafetli bir aziz, oval zirvesi olan kahverengi tepenin arkasında yine kahverengi kıyafetli başka bir aziz daha görülmektedir.

Sağ Alt

Sahne Adı: Joachim (Yohakim) ve Anna Altın Kapı Buluşması

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: σύλληψιν αννης; Sýllipsin Annis; Tutuklama Anna

İkonografi: Kaynağını Apokrif İncil'den alan sahne, Meryem'in annesi ve babasının Altın Kapı'da buluşmasını konu etmiştir. Gabriel'in bildirmesi üzerine buluşan yaşlı çift ön düzlemde birbirlerine sarılır şekilde tasvir edilmiştir. Arkalarında mimari bir birim görülmektedir. Sahnenin sağ tarafında ise elinde hac tutan kutsal bir figür yer almaktadır.

8recto'da yer alan Meryem'in annesi ve babası olan Joachim ve Anna çok fazla tek başına tasvir edilen figürler değildir (8r, s. 136, res. 17). Ancak Meryem'e hamile kalan Anna'nın bunun Joachim'e müjdelenmesi yani "Altın Kapı Buluşması", sahnesi sıkça karşımıza çıkmaktadır.

Meryem'in hayatını konu alan ikonlardan biri olan "Altın Kapı Buluşması" Apokrif İncil'den alınmış bir olaydır. Joachim ve Anna, Meryem'in anne ve babasıdır. Her ikisi de Davut soyundan gelmektedir, ama çocukları olmamaktadır. Yukarıda açıkladığımız gibi (s. 137), tapınağa bunun için adak vermek isteyen Joachim rahip tarafından kovulur. Çünkü Tevrat'a göre çocuksuzluk ayıp bir şeydir ve çocuğu olmayanların adak kesmeye hakkı yoktur. Joachim bunun üzerine dağa çıkarak, kırk gün kırk gece dua eder. Bayramın son günü Gabriel, Anna'ya müjdeyi verir ve

çocuklarının olacağını söyler. Melek, yaşlı evlilerin Yeruslaim'de Altın Kapı 'da buluşacaklarını söyler. Bundan habersiz olan Joachim dağda Tanrı'ya kurban sunar. Gabriel, iki yaşlının bir gün Altın Kapı 'da buluşacağını söylemişti ve bütün bu olaylardan sonra, Joachim ve Anna, Altın Kapı 'da buluşur. Gabriel'in dedikleri gerçekleşir. Anna, Meryem adını vereceği bir kız çocuğu dünyaya getirir (Cömert,2008:183). Apokrif İncil kaynaklı bu hikayenin görselleştirildiği tasvirlerde, Apokrif İnciller arasında farklılıklar bulunur. Yakub'un İnciline göre yaşlı çift kendi evlerinin kapısında bir araya geldiği belirtilirken, diğer kaynaklarda yaşlı çift Kudüs kentindeki Altın Kapı 'da buluşturulmuştur (Tükel ve Arsal,2014:91). Bu hikayenin tasviri çoğu zaman Meryem'in doğumu ve Meryem'in tapınağa sunulması sahnelerinden önce verilir. Anna ve Joachim'in olay içinde tasvir edildiği tek konudur. Ancak Anna, "Kutsal Aile" konulu tasvirlerde, İsa'nın çocukluğu ikonalarında görülür. Kutsal Aile ikonunda Anna, Meryem ve İsa bir arada tasvir edilir (Ferguson,1961:103).

Joachim ve Anna'nın buluşması sahnelerinde, altın işlemeleri olan bir kapının önünde birbirlerine sarılırken görülürler. Arka düzlemde mimari bazı elemanlar yer alır. Yaşlı çift bazen yeşil renkte bir minder veya düzlem üzerinde tasvir edilirler. Yeşil renk olayın ruhaniyetini ve cennetteki çimenleri ifade etmektedir (Tradigo,2004:95). Arka düzlemde yer alan mimari birimler arasında kırmızı tüller görülür. Anna'nın arkasında uzayan pelerini havada uçuşurken tasvir edilir. Bu uçuşma olayın coşkusunu ve sevincini göstermektedir (Tradigo,2004:95). Sahnenin ana figürleri olan Anna ve Joachim tek başlarına tasvir edildikleri gibi bazen bu olaya tanıklık eden izleyicilerde sahnede hazır beklemektedir. Aynı zamanda arka düzlemde Tanrı'nın oradaki varlığını ifade eden meleklerde sahneye eşlik edebilmektedir. Çok az tasvirde çiftin arkasında merdivenler şeklinde mimari birimler yer almaktadır. Bu merdivenler "mistik merdivenler" olup Rab'in geleceğini simgelemektedir (Tradigo,2004:96). Sahnenin Kudüs'teki Altın Kapı olduğu ise arka düzlemde resmedilen kubbeli yapı ile ifade edilmektedir.

Sade özelliklere sahip olan Altın Kapı Buluşması ikonası bu el yazmasında 9 Aralık anma günü için tasvir edilmiştir.

Üslup: Altın Kapı Buluşması sahnesi Meryem'in hayatını konu alan birçok ikondan bir tanesini teşkil etmektedir. Sahnede geleneksel tasvirde farklı anlatımlar yer almaktadır. Arka planda Altın Kapı görüntüsünü ifade edecek herhangi bir görüntü yer almamaktadır. Ancak arkada yer alan kırmızı yapı bir tapınağın kulesi olabilir ve hemen önünde yer alan düz duvarın tapınak girişi olması muhtemeldir. Figürler yeşil bir zemin üzerinde tasvir edilerek olayın ruhaniyeti vurgulanmıştır. Ancak henüz Kutsal Haberci İsa'nın annesi Meryem dahi doğmamışken, arka planda yer alan elinde hac bulunan figürün varlığı şaşırtıcıdır. Muhtemel elindeki hac sahnedeki figür, gelecek olan İsa'nın habercisi olarak veya Joachim ve Anna'nın bu buluşmasının Hıristiyanlık için önemini vurgulamak için resmedilmiş olmalıdır. Aynı zamanda el yazmasının tarihi bu olayların gerçekleştiği dönemden çok sonraya denk geldiği için Hıristiyanlığın ikonografide yerleşen atribütlerinden biri olan hac veya elinde hac olan figür olarak da ele alınabilir. Hangi sebeple olursa olsun, elinde hac tutan figürün sahnedeki varlığı farklı bir karakter göstermektedir. Yaşlı olan Joachim beyaz saçlar ile tasvir edilirken, Anna'nın duruşu itibarıyla bu yaşlılık ifade edilmeye çalışılmıştır. Canlı kırmızı renginin hâkim olduğu sahnede kıyafetlerde geometrik dökümler kendini göstermektedir.

Resim No: 42

Sayfa No: 20verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Aziz Eugraphus ve Azizler Menas, Hermongenes, Aziz Stylite Daniel ve Aziz Luke Piskopos Spyridon (Sipiridon), Aziz Eustratios.

Sol Üst

Sahne Adı: Kutsal İnsanların Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarından sahnenin sağ kenarına doğru: ευγραφον, μηναν, ερμαγένχσ την χαριτ; engrafon, miná, ermogénous tin chari; Eugraphus, Menas, Hermongenes Teşekkürler.

İkonografi: Sahne Aziz Eugraphus, Aziz Menas ve Aziz Hermongenes öldürülmesini anlatmaktadır. Ön düzlemde yerde yatan figürün idam işlemi sonra ermiş, ayakta elleri arkadan bağlı olan figür ise az sonra arkasındaki cellat tarafından idam edilecektir. Sahnenin sol marjında yarım olarak tasvir edilen figür de arkadan elleri bağlanmış şekilde bekletilmektedir. Sol üst düzlemde çarmıha gerilmiş olan figür adı yazılmamış olan ancak aynı gün anılan Aziz Gemellus yer almaktadır. Sahnede hangi azizin hangisi olduğu belirgin değildir. Çağdaş yazmalarda iki azizin hayatından kesitleri ile tasvir edildikleri tespit edilmiştir. Ancak azizler bu yazmada birçok aziz gibi sadece idam edilirken tasvir edilmiştir.

Aziz Eugraphus ve Azizler Menas, Hermongenes (?), yortu günleri 10 Aralık (SM,1677:363). İskenderiye’de bir filozof ve senatör olarak hayatını süren aziz Menas gizlice Hıristiyan olmuştur. İnsanları Mesih’in yolundan çevirmek için uğraşan Maxentius, Menas’ı denetlemek için Hermoneges’i yanına göndermiştir. Ancak imparatorluk askeri olarak görev yapan Hermoneges’te Hıristiyanlığı seçmiştir. Bunun üzerine imparator ikisinin de idam edilmesini emretmiştir. Aziz Menas’ın öğrencisi olan Eugraphus’ta bu kararlar hocası ile idam edilmiştir. İskenderiye’de yaşamış olan Aziz Heremongenes’in bir dönem baş diyakozluk görevi yaptığı düşünülmektedir. Ne var ki azizler için anlatılan bu hikayenin kesin bir gerçekliliği bulunmamaktadır (LOS:125-126).

Aynı gün Aziz Gemellus’u da anma günüdür. Ankara bölgesinde yaşamış olan aziz İmparator Julian döneminde çarmıha gerilerek öldürülmüştür (Holweck,1990:418).

Üslup: Yeşil renkte zemin üzerinde gerçekleşen olayda yerde vücut hatları belirsiz ve başı havada uçan bir aziz bedeni görülmektedir. Hemen yanında birazdan idam edilecek yere düşüyor gibi görünen aziz yer almaktadır. Sol kenarda tasvir eden figürün bedenin yarısı görülmekte ve elleri arkasından bağlıdır. Cellat yine kırmızı tunik kahverengi tayt ile eli havada tasvir edilmiştir. Mor renkteki dağın arka planı doldurduğu sahnede sağda küçük boyutlarda ki çarmıha gerilmiş mor tunik giyen bir aziz görülmektedir.

Sağ Üst

Sahne Adı: Aziz Stylite Daniel ve Aziz Stylite Luke'nin İnzivası

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: στύλον δανιηλ; Stýlon Daniil; Stylite Daniel.
Sahnenin sağ kenarında: ó áγιος δανιηλ ο στύλειτης; Ó Ágios Daniil O Stylítis; Aziz Daniel Stylite

İkonografi: Sahne Aziz Stylite Daniel ve Aziz Stylite Luke'nin inzivasını anlatmaktadır. Sol ve sağ köşede inzivaya çekilmiş azizler yer almaktadır. Ön düzlemde öldürülmüş iki aziz yerde yatarken cellat kılıcını kınına sokmaktadır. Sahnenin sağında sütun üzerinde yer alan figür Aziz Daniel'dir. Aziz Daniel ömrünü sütun üzerinde geçirmiş olduğu için farklı şekilde karşımıza çıkan bir tasviri bulunmamaktadır.

Aziz Stylite Daniel (409-493), yortu günü 11 Aralık. Maratha'da (bgn. Hindistan'da bir bölge adı) dünyaya gelmiş olan aziz, bebek yaşta ailesini kaybettiği için getirilip manastıra verilmiştir. 12 yaşında manastır hayatına kendini tamamen vermiş olan aziz ünlü münzevi Aziz Stylite Simeon yanına gitmiş ve Aziz Simeon tarafından kutsanmıştır. Uzun ve çalkantılı gençlik döneminde Putperestler tarafından birçok saldırıya uğramıştır. Daha sonraları kendisi de sütun üzerinde inzivaya çekilen üçüncü aziz olarak kilise tarihinde yer edinmiştir. İleri yaşında huzur içinde ölmüştür.

Yine sütun üzerinde inzivaya çekilen Stylite Luke'de aynı gün anılmaktadır (LOS:142-145).

Üslup: Zemin olgusunun olmadığı sahnede kırmızı kıyafetli celladın ayakları ucunda mor ve mavi kıyafette belirsiz beden ölçüleri ve başları savrulan iki aziz bedeni yer almaktadır. Zirvesi ile üçgen bir form oluşturan kahverengi dağın iki yanında yeşil renkte sütun üzerinde büst şeklinde inzivaya çekilen azizler, mor ve mavi kıyafetler ile tasvir edilmiştir.

Sol Alt

Sahne Adı: Aziz Spyridon'un Tanıklığı

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: καὶ σπυρίδωνος βίον; Kaí Spyridonos Víon; Ve Spyridonos Bios.

İkonografi: Sahne Aziz Spyridon'nun tanıklığını anlatmaktadır. Sahnenin sağ tarafında bulunan bir aziz, iki eli önde ve öne doğru düşüyor vaziyettedir. Onun hemen arkasında duran bir eli havada ve kılıç tutan cellat diğer eliyle kılıç kınını tutmaktadır. Sol üst köşede bulunan aziz ise Spyridon'dur ve uzaktan olanları izlemektedir. Bir elinde muhtemelen İncil'i tutmaktadır.

Piskopos Spyridon (Sipiridon) (348), yortu günü 12 Aralık (SM,1677:418). Önceleri çoban olarak hayatını sürdüren aziz en çok koyunlarının hırsızlar tarafından çalınması ve sonrasında gerçekleşen olaylar ile tanınmaktadır. Hıristiyanlıkla tanıştıktan sonra önemli faaliyetlerde bulunmuştur. Nicaea Konsili'nin önemli babalarından biri olan Aziz, Tremithus (Kıbrıs-Erdemli) piskoposu olarak görev yapmıştır (LOS:181-182).

Üslup: Sade bir anlatımın olduğu sahnede olay yeşil renkte dağ ile bütünleştirilmiş yeşil renkteki zemin üzerinde gerçekleşmektedir. Ayrıca mor renkte küçük bir tepe ön düzleme yerleştirilmiştir. Ellerini açan ve yere düşmek üzere olan mavi kıyafetli aziz, kırmızı tunik, kahverengi tayt giymiş olan cellat tarafından idam edilmek üzeredir. Sahnenin sol üst kenarında yer alan piskopos mor kıyafet ve örgülü başlığı, elinde gümüş üzerine değerli taşlar ile süslenmiş kodex tutarken tasvir edilmiştir. Spyridon'da dikkat çekici özellik başlığıdır. Elinde tuttuğu İncil olması muhtemel olan kitap, yazmada şuana kadar tasvir edilen kitaplardan farklıdır. Piskoposun başlığının ve İncil cildinin farklı oluşu Azizin Anadolu sınırlarında olmadığını gösterir niteliktedir.

Sağ Alt

Sahne Adı: Kutsal İnsanların Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: εύστρατίη; Έφστράτιου; Eustratios. ó áγιος εύστρατίος; Ó Ágios Έφστράτιος; Aziz Eustratios.

İkonografi: Sahne oldukça kalabalıktır ve birçok azizin farklı şekillerde öldürülmesini anlatmaktadır. Sol kenardan başlamak üzere: ilk figür Aziz Orestes bir kuyu içine atılmıştır, ön düzlemde uzanan figür Aziz Eustratius bir fırın içinde ateşle yakılmış, arka düzlemde aziz Mardarios ayaklarından ters asılarak idam edilmiştir. Orta düzlemde bir aziz muhtemelen cellat tarafından elleriyle boğulmakta ve sahnenin en sağında ise bir aziz kafası kesilerek idam edilmiş ve cellat kılıcını kınına sokmaktadır. Sahne marjında adı geçen Aziz Eustratios'dur ancak aynı gün anılan Sebaste'nin (Sivas) beş şehidi olan Aziz Auxentios, Aziz Eugene, Aziz Mardarios ve Aziz Orestes'inde idamları konu edilmiştir. Azizler genellikle bu yazmada olduğu gibi farklı şekillerde idam edilirken tasvir edilmiştir.

Aziz Eustratios ve Azizler Auxentios, Aziz Eugene, Aziz Mardarios, Aziz Orestes (4. yy. başları), yortu günü 13 Aralık (SM,1677:468). Sebaste bölgesinde yaşamış olan azizler Mesih'i inkar etmedikleri için Diocletianus zulmü zamanında büyük işkenceler ile idam edilmişlerdir. Kayıtlarda Aziz Eustratios'un bir fırının içinde yakılarak, Aziz Orestes'in kuyu içine atılıp yakılarak ve diğerlerinin de farklı şekilde işkenceler görerek idam edildiği yazılmaktadır (BOS:102).

Üslup: Farklı şekillerde idamın aktarıldığı sahnede ön düzlemde fırın içinde kahverengi kıyafeti ile yatan azizin etrafında alev demetleri görülmektedir. Hemen yanında belirsiz olan, zemin ve dağ ile aynı renkte olup mor kıyafetli aziz cellat tarafından idam edilmiştir. Sol kenarda mavi kıyafetli aziz kuyunun içinde görünürken merkezde tepelerin arasında başı kaybolmuş aziz kırmızı kıyafetli cellat tarafından boğulmaktadır. Sahnede birde ayaklarından ters şekilde asılmış yarı çıplak görünen, tek renkte verilen, bedeni anatomik olarak ince ve küçük görünen bir aziz daha yer almaktadır.

Resim No: 43

Sayfa No: 21recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Aziz Thyrsus, Piskopos Eleutherius, Peygamber Aggai (Haggai) ve İmparatoriçe Theophano, Peygamber Daniel (Danyal) ve üç genç (Anania, Azaria ve Misael/Mechach).

Sol Üst

Sahne Adı: Kutsal İnsanların Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: (θύ)σου τε τας ξυνανλίαις; (Thý)Sou Te Tasxynanliás; Thyrsus Karşılıamaktadır. Sahnenin sol kenarındaki yazı sayfanın birleşim noktasında yer aldığı için okunamamıştır.

İkonografi: Kalabalık olan sahnede Azizlerin idamı anlatılmaktadır. Yerde yatan bedenler önceden öldürülen azizleri göstermektedir. Sağ tarafta bir cellat tarafından zorla diz çöktürülen aziz idam edilmek üzeredir. Orta düzlemdeki aziz dizleri üstüne çökmek üzere ve arkada yer alan cellat tarafından öldürülmek üzeredir. Sahnenin sol kenarında yarım olarak tasvir edilmiş elleri arkadan bağlı olan bir aziz daha bekletilmektedir. Aziz Thyrsus ve yoldaşları birçok yazmada başları kesilerek idam edilirken tasvir edildiği gibi az örnekte farklı şekilde idam edilirken tasvir edildikleri eserlerde vardır.

Aziz Thyrsus ve diğerleri (Azizler Leucios, Callinicos, Philemon ve Apollonios) (4. yy), yortu günü 14 Aralık (SM,1677:508). Haklarında fazla bilgi olmayan azizler Nicomedia'da İmparator'un emri ile idam edilmişlerdir (Holweck,1990:981).

Üslup: Kalabalık olan sahnede kırmızı ve mavi tunik giymiş olan cellatlar aynı anda idam işlemini gerçekleştirmektedir. Sahnenin hareket merkezi çökmekte olan azizlerdir. Yerde öldürülmüş, yeşil, kahverengi ve mor kıyafetler içinde dört aziz ve bir aziz başı görülmektedir. Yeşil kıyafetli aziz dizini öldürülmüş azizlere yaslamaktadır. Mor renkteki dağ görüntüsü zemin ile bütünleştirilmiştir. Sahnenin sol kenarında yarım şekilde tasvir edilen figür kısmen deforme olmuştur.

Sağ Üst

Sahne Adı: Piskopos Eleutherius'un Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: 'ελευ(θέριον); 'Elefthérion; Eleftherios. Sahnenin sağ kenarında: ó áγιος ελευθερίος; Ó Ágios Elefthérios; Aziz Eleutherius

İkonografi: Ön düzlemde kıyafetinden piskopos olduğunu anladığımız dizleri üstüne çökmekte ve arkada yer alan cellat tarafından öldürülmek üzere olan figür Piskopos Eleutherius'tur. Hemen arkasında idam için bekletilen başka bir figür vardır. Arka düzlemde iki dağ görüntüsü arasında görünen ve orans pozisyonunda duran figür Aziz Eleutherius'un annesi Azize Anthia'dır. Dindar bir kadın olan Annesi tarafından yetiştirildiği yazılan Azizin annesinin kutsallığı anlatılmak istenmiştir.

Piskopos Eleutherius (117-138), yortu günü 15 Aralık(SM,1677:128). Hakkında yazılı bilginin az olduğu aziz, Roma'da doğan annesi Azize Anthia tarafından büyütülmüş ve didar annesi ona Kutsal yazıları öğretmiştir. Aziz Illyricum (İlirya) piskoposu olarak görev yapmıştır. Verdiği vaazlar ile birçok putperestin Hıristiyanlığı seçmesini sağlamıştır. Sonunda annesi Anthia ile birlikte İmparator'un emri üzerine iki asker tarafından idam edilmişlerdir (Holweck,1990:237).

Üslup: Sahnenin merkezinde kaçarmış gibi görünen ancak diz çökmekte olan piskopos yer almaktadır. Karşısında kırmızı kıyafetli cellat bir azizin idam işlemini sonlandırmış ve kılıcını kınına sokmaktadır. Piskoposun arkasında yarım olarak tasvir edilmiş küçük boyutlarda olan bir aziz yer almaktadır. Sahnenin arka düzleminde orans pozisyonunda duran mor pelerini başını örten ve muhtemelen bir sütun üzerinde duran bir azize yer almaktadır. Açık kahverengi zemin ile birleştirilmiş tepenin yanında yüksekçe yeşil renkte bir dağ yerleştirilmiştir.

Sol Alt

Sahne Adı: Peygamber Aggai'nin ve İmparatoriçenin Tanıklığı

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: αΓΓαίον προπάτορας; Angaíon Propátoras; Haggai Peygamber

İkonografi: Sahne marjında yazılan isim Synaraxion takviminde Peygamber Aggai'ye denk gelmektedir. Ancak herhangi bir peygamberlik sembolünün olmadığı tasvirde doğrudan peygamber yazısı yazılmıştır. Tasvirde zengin kıyafetli figür elindeki hac ile orans pozisyonunda durmaktadır. Sağ düzlemde ise bir aziz idam edilmek üzeredir. Arka sol düzlemde elinde hac olan bir aziz ise olaya tanıklık etmektedir. Saray kıyafetleri içinde tasvir edilen figür imparator VI. Leo'nun eşi imparatoriçe Theophano olmalıdır. Bu durumda sahne kenarında yer alan isim göz önüne alındığında her ne kadar anlam bütünlüğü oluşturulamayıp ve benzer örnek bulunamasa da sol üst köşede elinde hac olan figür Peygamber Haggai olmalıdır.

Peygamber Aggai (Haggai, Hagay), Eski Ahit peygamberlerindendir aynı zamanda kitap yazan 12 küçük peygamberlerden biridir (JE:146). Kendisi ile ilgili bilgilere

yazmış olduğu kitaptan ulaştığımız peygamberin Yahudilerin tutsak olduğu dönemde Babil'de dünyaya geldiği (M. Ö. 520?) ve uzun süre orada yaşadığı sanılmaktadır. Daha sonra Pers Kralı Darius zamanında Kudüs'e (Yeruşalim) gelerek peygamberlik etmeye başladığını kendi kitabında anlatmaktadır (Coogan,2009:343). Eski ve Yeni Ahitte ismine çok rastlamadığımız peygamberin adı Kroniklerde Levi Soyu sayılırken en sonda geçmektedir. *“Şima Uzza'nın, Hagiya Şima'nın, Asaya Hagiya'nın oğluydu” (1Kronikler,6:30).*

İki bölümden oluşan ve kısa bilgiler içeren kitabında peygamberlik yaptığı dönem ile ilgili bazı bilgiler yer almaktadır (Coogan,2009:255). Peygamberlik döneminde Kudüs'te bulunan ve yıkılmış olan bir tapınağın yeniden düzenlenmesini sağlamış, uluslara yaptığı konuşmalarda, sunaklarda verdikleri kurbanların doğru olmadığı konusunda onları aydınlatmak için çalışmıştır. Hagay'ın kısa kitabında bahsettiği olaylar şöyle aktarılmıştır. *“Sonra RAB, Peygamber Hagay aracılığıyla şöyle seslendi: “Bu tapınak yıkık durumdayken, sizin ağaç kaplamalı evlerinizde oturmanızın sırası mı?”(Hagay,1:3), “Her Şeye Egemen RAB, “Tuttuğunuz yolları iyi düşünün!” diyor, “Dağlara çıkıp kütük getirin, tapınağı yeniden kurun (Hagay,1:7), “Bunun üzerine Hagay şöyle dedi: “RAB, ‘Bu halk, bu ulus gözümde böyledir’ diyor, ‘Her yaptıkları, sunakta her sundukları da kirlidir”” (Hagay,2:14).*

Yazmada 16 Aralık anma günü içinde yer alan tasvir farklı bir anlama sahiptir. Peygamber Hagay'a atfedilmiş olan tasvir için, sahne kenarlarında bir peygamberlik sembolü ve elinde rulo tutan eski ahit peygamberi görünümde bir figür görülmesi beklenmektedir. Ancak her ikisini de görülmediği sahnede doğrudan “peygamber” tümcesi yazılmıştır. Hagay'ın tasvirlerinde benzer örnek bulunamasa da sol üst köşede elinde hac olan figür Peygamber Haggai'dir. Aynı zamanda beklenmedik başka bir figür saray kıyafetleri içinde sol alt düzlemde yer almaktadır. Kim olduğu belli olamayan asil kıyafetler içindeki figürün adı yazılmamış olduğu için, peygamber ile aynı gün anma günü olan diğer kutsal insanların kimler olduğunun belirlenmesi ile tespit edilmiştir. 16 Aralık günü anılan diğer figür imparator VI. Leo'nun eşi imparatoriçe Theophano'nın olduğu tespit edilmiştir. Saraylı kıyafetleri için İmparatoriçe olarak tasvir edilen figürde o olmalıdır.

Üslup: Kısmen karmaşanın yaşandığı tasvirde mor renkte bir tepe içerisinden çıkarmış gibi görünen Loros giymiş, orans pozisyonunda bir elinde hac tutan imparatoriçe zengin kıyafetiyle sahnenin en dikkat çeken unsuru olmuştur. Diğer yanda iki dağ arasında açık mavi tunik giymiş olan cellat idam işlemini gerçekleştirmektedir. Yazmada yer alan diğer peygamberlerden farklı formda tasvir edilmiş olan Haggai ise elinde hac ile turuncuya yakın kahverenginde bir kıyafet ile tasvir edilmiştir. Yeşil rengi sahnenin sağ tarafını boydan boya dolduran yüksekçe bir dağda kullanılmıştır.

Sağ Alt

Sahne Adı: Peygamber Daniel'in Tanıklığı ve Üç Genç Adamın Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: παῖδας δανίηλ; Paídon Daníil; Çocuklar Daniel. Sahnenin içinde: Peygamberlik Sembolü (ó προφήτης) δανίηλ; Ó Profitis Daníil; Peygamber Daniel.

İkonografi: Sahnede Daniel peygamberin üç yoldaşının fırınlarda yakılması konu edilmiştir. Arkada yer alan figür peygamber Daniel'dir. Hemen önünde yer alan yoldaşları olan fırınlarda yakılan üç genç bulunmaktadır. Ortada bulunan genç orans pozisyonundadır. Sağ köşede bulunan ayaktaki figürde orans pozisyonunda durmaktadır. Sağ alt düzlemde yer alan figür ise elinde bir hac tutmaktadır.

Peygamber Daniel, Eski Ahit peygamberlerinden olan Tevrat'ın dört büyük peygamberlerinden biridir ve (Tükel ve Arsal,2014:70) üç Semavi din içinde önemli bir figürdür. Daniel hakkındaki bilgilere ve yaşantısına yazmış olduğu kitaptan ulaşılmaktadır. Peygamber Daniel, Babil Kralı II. Nebukadnesar (MÖ 605-562) hâkimiyeti altında yaşamıştır. Hakkında doğruluk ve cesaret üzerine sayısız efsane olan Peygamber Daniel'in ikonografiye konu olan birçok hikâyesi vardır (Ginzberg ve Seligsohn,1906).

Bu efsanelere göre; Babil Kralı gördüğü bir rüyayı kâhinlere yorumlatması üzerine, tahtının bir erkek çocuk tarafından alınacağı kendisine söylenmiş, kral ülkedeki yeni doğmuş tüm erkek çocukların katlini emretmiştir. Daniel peygamber doğunca

da onun ıssız bir dağa bırakılmasını emretmiştir. Peygamber bırakıldığı dağda aslanlar tarafından büyütülmüştür. Büyüdükten sonra şehre inen Daniel, Babil Kralına esir düşmüş ve onun hizmetinde çalışmıştır (Ginzberg ve Seligsohn,1906). Daniel bu olayı şöyle aktarmıştır: “*Yahuda Kralı Yehoyakim’in krallığının üçüncü yılında Babil Kralı Nebukadnessar Yeruşalim’in üzerine yürüyüp kenti kuşattı. Rab, Yahuda Kralı Yehoyakim’i ve Tanrı’nın Tapınağı’ndaki bazı eşyaları Nebukadnessar’ın eline teslim etti. Nebukadnessar bunları Şinar ülkesine götürüp kendi ilahının tapınağının hazinesine yerleştirdi. Kral İsraililer arasında kral soyundan gelme ya da soylu bazı gençlerin seçilip saraya getirilmesi için saray görevlilerinin yöneticisi Aşpenaz’a buyruk verdi. Bu gençler kusursuz, yakışıklı, her konuda bilge, bilgili, öğrenmeye yetenekli, sarayda görev almaya uygun nitelikte kişiler olmalıydı. Aşpenaz onlara Kildaniler’in dilini ve yazısını öğretecekti. Kral bu gençler için kendi sofrasından gündelik yiyecek ve şarap ayırdı. Üç yıl eğitildikten sonra gençler kralın önüne çıkarılacaklardı. Seçilen gençler arasında Yahudalılar’dan Daniel, Hananya, Mişael ve Azarya da vardı” (Daniel,1:1-7).*

Daniel ve üç arkadaşı Tanrı tarafından kutsanmış ve onlara bazı yetenekler vermiştir. “*Tanrı bu dört gence her konuda bilgi, beceri, bilgelik verdi. Daniel her çeşit görümü ve düşü yorumlayabiliyordu” (Daniel,1:17).* Daniel’e Tanrı tarafından verilen düş yorumlama kabiliyeti nedeniyle, diğer kahinler gibi peygamberde kralın emri üzere gördüğü bir düşü onun için yorumlamıştır. Kralın düşünde gördüğü altından yapılmış yüksek bir heykeldi. Daniel bu heykeli yorumlayarak, Dünya’da her şeyin yok olacağını ancak tek gerçeğin ‘Göklerin Tanrısı’ olduğu yorumunda bulunmuştur. Bunun üzerine Daniel ve arkadaşları sarayda önemli görevlere getirilmiştir. Ancak rüyanın yorumunu yeterince doğru anlamayan kral altından bir heykel yaptırmış ve herkesin ona tapınmasını istemiştir. Ancak Daniel’in üç arkadaşı tapınmayı reddetmiş, onlara tapınmalarını yoksa kızgın fırınlara atılacağını söyleyen krala karşı gelen üç arkadaş, fırınlara atılarak öldürülmüşlerdi (Daniel,3:1-16).

Göklerin Tanrı’sından daha üstün olduğunu düşünen Kral Nebukadnesar Tanrı tarafından cezalandırıldı ve krallığı elinden alınarak yabanıl hayata yaşamaya mahkûm edilmiştir. Ondan sonra gelen Kral Belşassar ise ülkeyi Satraplıklara ayırarak en önemli bölgeyi Daniel’e vermişti. Ancak rakipleri Daniel’in arkasından

işler çevirmeye ve onu krala kötölemeye başlamışlardı. Söylenen yalanlara inana kral, Daniel'in aslanlarla dolu kuyuya atılmasını emretti. Ancak bir gece kuyuda kalan Daniel'e aslanlar hiç zarar vermemişti. Kral Daniel'i kuyudan çıkartılarak ona iftira atanları aileleri ile birlikte kuyuya atmıştır (Daniel,5-6).

Birçok efsanesi ile Dünya tarihinde yeri olan Peygamber Daniel ile ilgili birçok filmde mevcuttur¹⁰. Efsaneleriyle ikonografideki yerini almış olan Peygamber Daniel'in en çok resmedildiği konular, aslanlar arasında oluşu ve üç arkadaşının fırınlarda yakılması hikâyeleridir. Daniel'in atribütü olan aslan figürü birçok tasvirde karşımıza çıkmaktadır. Aslanlarla dolu kuyuya atılışını konu alan tasvirlerde Daniel, aslanlardan daha iri ve büyük tasvir edilerek kudreti ve gücü simgelenmiştir.

Aslanlar ise etrafında dolanmakta ve kedi gibi davranmaktadır. Kuyu ise bazen bir mağara gibi simgelenmekte bazen de yukarıdan gelen ışık huzmesi ile peygamberin derin bir yerde olduğu ifade edilmektedir (Tradigo,2004:77).

Kral Nebukadnessar'ın zulmü ile fırınlara atılarak öldürülen üç yoldaş, Daniel'in en çok görüldüğü diğer tasvirlerden biridir. Yan yana duran ve etraflarında ateşler olan bir kazan/fırın içinde tasvir edilen üç arkadaşın hemen arkasında Daniel peygamber durmaktadır. Çok az örnekte peygamber melek kanatları ile tasvir edilmiştir. Aynı sahneye bazen Kralda eşlik edebilmekte, Peygamber Daniel, Kral Nebukadnessar'ın önünde ona rüyasını yorumlarken de görülmektedir. Diğer peygamberler gibi elinde rulo ile genç bir figür olarak tasvir edildiği örneklerde vardır. Daniel peygamberin tasvirini diğer figürlerden ayıran önemli özellik başlığıdır. Pers etkisinin görüldüğü başlık Daniel'in toplu veya tek tasvirlerinde daima karşımıza çıkmaktadır.

İkonografide önemli bir yere sahip olan Peygamber Daniel el yazmasında 17 Aralık anma günü içinde yer almaktadır. Sahnede bir kazan gibi şekillendirilmiş ancak fırın olması daha yüksek ihtimal olan bir nesnenin arkasında/içinde üç figür yan yana durmaktadır. Bunlar Hananya, Mikhael ve Azarya'dır.

¹⁰ Bakınız: The Book of Daniel (2013), Yönetmen: Anna Zielinski

Üslup: Konusal anlatımı olan sahne mor renkte bir tepe ile ikiye ayrılmıştır. Sağ köşede mavi içlik üzerine turuncuya yakın renkte bir pelerin ile elinde hac tutan bir aziz görülmektedir. Olayın gerçekleştiği merkez ise sol kenara doğru alınmış ve üzerinde bitkisel süsleme bulunan yeşil renkte olan ve fırın olması beklenen bir birim yer almaktadır. Fırının içinde/arkasında mor renk kıyafet içinde iki genç, ortada ise kırmızı kıyafet içinde orans pozisyonunda duran diğer genç yer almaktadır. Üç gencinde başlığı pers etkisini göstermekte ve kırmızı renktedir. Peygamber Daniel gençlerin arkasında yarım olarak, kırmızı kıyafet ile tasvir edilmiştir. Sahnenin dikkat çeken diğer figürü sağ kenarda kahverengi içlik üzerine mavi pelerini ve mavi başlığı ile orans pozisyonunda duran figürdür.

Resim No: 44

Sayfa No: 21verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Aziz Sebastian, Aziz Boniface, Piskopos İgnatius, Azize Juliana ve Aziz Themistocles.

Sol Üst

Sahne Adı: Aziz Sebastian'ın Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: Και σεβαστιαν σπιφος; Kai Sevastian Stithos; Sebastian Stefos. Sahnenin sol kenarında: ó áγιος σεβαστιανος; Ó Ágios Sevastianos; Aziz Sebastian

İkonografi: Oldukça kalabalık sahnede ön düzlemde elinde İncil tutan bir piskopos ve yanında hac tutan bir aziz yer almaktadır. Arka düzlemde yere düşen ve

öldürölmek üzere olan bir aziz ve hemen önünde bu olaya tanıklık eden iki figür daha yer almaktadır. Aynı zamanda 18 Aralık Kutsal doğum öncesi son Cumartesi olan bugünde: Marcellinus ve Marcus kardeşler, Tranquillinus ve Marcia ebeveynleri, Nicostratos ve eşi Zoe ayrıca İburtios Claudius, Castulus ve Castor'un çeşitli işkenceler sonunda öldüröldüğü gün ve onları anma günüdür. Ancak sahne marjlarında hiçbirinin ismi geçmemektedir.

Aziz Sebastian (4. yy), yortu günü 18 Aralık. Hakkında bilinenler Aziz Ambrose'nin yazmış olduklarından ibaret olan Aziz, Diocletianus zamanında asker olarak görev yapmış, ancak Hıristiyanlığı seçtiği için yoldaşlarıyla birlikte kafası kesilerek idam edilmiştir (ODS,1987:380). Azizin asker olduğu tasvirlerde, görevi bir ok ile simgelenmiştir (Greene,1902:3).

Üslup: Kalabalık olan sahnede ön düzlem ile arka sahne yeşil ve kahverengi tepecikler ile ayrılmıştır. Aynı zamanda mor renkte dağ tüm sahneye fon oluşturmaktadır. En önde altın kodex ile bir piskopos ve hac tutan bir aziz yer almaktadır. Tepeler arasında yere düşmüş olan bir aziz kırmızı kıyafetli cellat tarafından öldürölmek üzeredir. Yere düşmekte olan azizin yüz ifadesinde hafif bir tebessüm görölmektedir. Arka düzlemde tasvir edilen figürler oldukça genç görünümlüdür. Olay karşısında tepkisiz olarak olaya tanıklık eden iki genç aziz arka arkaya durmaktadır.

Sağ Üst

Sahne Adı: Kutsal İnsanların Öldürölməsi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: στερρον βονίφατίον; Sterron Vonifatíou; Katı Boniface. Sahnenin sağ kenarında: ó áγιος βονίφατίος; Ó Ágios Vonífatíos; Aziz Boniface.

İkonografi: Kalabalık olan sahnede ana tema putperestliğı bırakıp Mesih'in yolunu seçen insanların katlidir. Sağ köşede elinde hac tutmuş figürün arkasındaki insanlar Mesih'in yolunu seçerken, sol ve arka düzlemde Hıristiyan oldukları için öldürölen birçok aziz yer almaktadır. Ancak hangi figürün Aziz Boniface olduğu belli

değildir. Ayrıca 19 Aralık günü Kutsal Doğum'dan önceki son Pazar günü olduğu için, Adem'den Joseph'e kadar tüm peygamberler ve kilise babalarının soyunu ifade eden ve onların anıldıkları gündür. Ancak sahnede var olan tek şey ölümlerdir.

Aziz Boniface (4. yy) yortu günü 19 Aralık (SM,1677:241). Kendisi ile ilgili yeterli bilginin olmadığı kaynaklarda, Azizin zengin Romalı kadınların yardımcısı (Kahyası) olduğunu Hıristiyanlığı seçtikten sonra Tarsus'ta şehit edildiği yazılmaktadır (Holweck,1990:166).

Üslup: Çok sayıda figürün yer aldığı sahnede üç idam işlemi ve kalabalık bir grup görülmektedir. Mavi, mor ve yeşil tepelerin görüldüğü sahnede solda bedenleri belirsiz olan ölen ve öldürülen azizler görülmektedir. Aynı şekilde arka düzlemde iki aziz yere düşmek üzeredir ve idamları gerçekleşmektedir. İki celladın kıyafetleri kırmızıyken ilk defa bir celladın kıyafeti turuncuya yakın bir renk ile verilmiştir. Sağ alt köşede yer alan tüm figürler kutsal kişilerdir ancak başlarının etrafında haleleri bulunmamaktadır. Haleler kalabalık olan bu grubun birbirini kapatmaması adına yapılmamış olmalıdır. Her bir figür genç görümlü ve farklı karaktere sahiptir.

Sol Alt

Sahne Adı: Aziz İgnatius'a Vahşi Hayvanların Saldırısı

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: συν 'ΙΓναματίω; Syn 'Ignatíou; Ayrıca ignatius Sahnenin sol kenarında: ó áγιος 'ΙΓναματίος ο θεοφόρος; Ó Ágios 'Ignátios O Theofóros; Aziz Ignatius Theoforos.

İkonografi: Sahnede Aziz İgnatius diğer kutsal insanlarla beraber tasvir edilmiştir. Sahnenin sağında bir piskopos elinde kitap ile ön düzlemde durmakta, sahnenin sağında yer alan iki figürün elinde hac bulunmaktadır. Sol üstte yer alan diğer piskopos ise bir elini havaya kaldırmış ve bir şeylerle mücadele eder gibi tasvir edilmiştir. Figürün iki yanında pembe renk tonunda aşırı şeklide stlize edilmiş olan birer vahşi hayvan (muhtemelen aslan) yer almaktadır. Diğer yazmalarda tespit edildiği üzere, hayvanlar ile mücadele içindeki figür Aziz İgnatius'tur.

Piskopos İgnatius (107), yortu günü 20 Aralık (SM,1677:1269). Suriye’de dünyaya gelmiş olan Aziz İgnatius kilisenin önemli ve ünlü azizlerindedir. Markos İncilinde yazılmış olan bir pasajın onu anlattığı düşünülmektedir. *“İsa oturup Onikiler’i yanına çağırdı. Onlara şöyle dedi: “Birinci olmak isteyen en sonuncu olsun, herkesin hizmetkârı olsun”* (Markos,9:35). İsa ile küçük yaşta tanışmış olduğu sanılan İgnatius, yetkin bir Hıristiyan olmuş ve Antioch’un (Antakya) ilk piskoposu Petrus’dan sonra gelen ikinci büyük başpiskoposu olarak görev yapmıştır. Aziz İgnatius uzun yıllar piskoposluk yaptığı kilisede yaşanan ayrılıkları gidermek için birçok çalışma yapmış ve bu konularda birçok teolojik eseri olmuştur. Günümüze gelebilen eserleri her ne kadar hala bazı tartışmalara neden olsa da, Hıristiyanlığın erken dönemleri hakkında önemli bilgiler içermektedir. Batıya (Roma’ya) doğru yapmış olduğu yolculuğu kaleme almış ve bu gezi İncil’in “Romalılarına Mektup” kısmını bir parçasını oluşturmaktadır. Yol boyunca karşılaştığı herkese Hıristiyanlığın öğretilerini anlatan aziz, Hıristiyanlığın yayılması ve anlaşılması konusunda önemli katkıları olmuştur. Bu seyahati boyunca başına birçok aksilik gelmiş olmasına rağmen Romalılarına mektup kısmında yine de bu yolculuğun bir tür zafer olduğundan bahsedilmektedir. Trajan döneminde yaşamış olan Aziz İganitus, arenada vahşi hayvanların saldırısıyla ölmüştür (CE:644). Azizin tasvirlerinde ölümüne gönderme yapan vahşi hayvanlar sıkça karşımıza çıkan atribütlerdendir (Greene,1902:103).

Üslup: Mor ve yeşil renkte dağların fon oluşturduğu sahnede, en önde elinde gümüş kodex tutan bir piskopos, ortada aynı özelliklerde mavi-kırmızı kıyafet içinde ellerinde hac tutan genç azizler ve en üstte vahşi hayvanlar ile mücadele eden bir piskopos daha görülmektedir. Stilize üslubun yoğun olarak görüldüğü sahnede sol üst kenarda dağlar ile bütünleşmiş gibi görünen, pembe renk tonlarında olan iki hayvan figürü tespit edilmiştir. Sayfa kısmen deformasyona uğramıştır.

Sağ Alt

Sahne Adı: Azize Juliana ve Aziz Themistocles’in öldürülmesi Yazıt: Sahnenin üst kenarında: Ἰγλιανην ; Iouliani; Juliana.

İkonografi: Sahne Azize Juliana'nın öldürülmesi ve Aziz Themistocles'in işkencesini anlatmaktadır. Ön düzlemde yerde yarı çıplak sürüklenen Aziz ayakları bağlanmış ve ipler ayakucunda ayakta duran figür tarafından tutulmuştur. Sol arka düzlemde dizleri üstüne çökmüş olan azize arkasındaki cellat tarafından az sonra idam edilecektir.

Azize Juliana (4. yy başları), yortu günü 21 Aralık. Nicomedia'da Maximian zamanında yaşayan Azize, Hıristiyan olduktan sonra bir paganla evlenmeyi reddettiği için işkence görerek öldürülmüştür (Holweck,1990:570).

Aynı gün Aziz Themistocles'i de anma günüdür. Çobanlık yaptığı bilinen aziz Decius zamanında Lycia bölgesinde yaşamıştır. Hıristiyanlıktan dönmeyen aziz şehrin sokaklarında sürüklenerek işkence yapıldıktan sonra idam edilmiştir (Holweck,1990:955).

Üslup: Doğrudan olayın aktarıldığı sahnede mor renkte tepe ile birleştirilmiş zemin üzerinde yarı çıplak şekilde, ince uzun bedeni ile verilmiş olan aziz yine turuncu tonlarında kıyafet giymiş bir cellat tarafından işkence görmektedir. Yerde uzanan figürün bedeni ince uzun ve düz şekilde çizilmiştir. Anatomik olarak hatalar içermektedir. Yeşil ve yüksek dağ arkasında ise dizleri üstüne çökmüş, kırmızı kıyafetiyle başına kadar kapanmış olan azize mvi tunik giymiş olan cellat tarafından idam edilmektedir. Sayfanın bazı yerlerinde silinmeler olmuştur.

Resim No: 45

Sayfa No: 22recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen olay ve figürler; Azize Anastasia, Girit'in 10 şehit azizi, Azize Eugenia, İsa'nın Doğumu.

Sol Üst

Sahne Adı: Şifacı Azize Anastasia

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: αναστασίαν παλίν; Anastasia Pralín; Anastasia Tekrar. Sahnenin içinde: ή αγία αναστασία ή φαρμαχολυτρία; Í Agía Anastasía Í Farmakolytria; Azize Anastasia Şifacı.

İkonografi: Sahnede boydan boya uzanan figür Azize Anastasi'dir. Ellerini öne uzatıp uçuşan kıyafetli ile tasvir edilen azizenin bu şekilde tasviri "şifacı" olarak

anılmasını simgeleştirmek için olabilir. Ancak Nikephoros'un bunu ne anlamda yaptığı konusunda kesin bir bilgiye ulaşamamıştır. Çünkü azizenin diğer tasvirleri göz önünde bulundurulunca çoğu zaman idam edilirken veya elinde hac tutarken tasvir edilmiştir.

Azize Anastasia (304), yortu günü 22 Aralık (SM,1677:573). Diğer azizelerden ayırt etmek için Genç Azize Anastasia olarak tanınan, pagan bir baba, Hıristiyan bir annenin çocuğu olarak dünyaya gelmişti. Pagan biriyle evlenen azize her zaman Hıristiyanlara karşı yapılan züllüme karşı olmuştur. Bu nedenle hastalara yardımcı olmaya başlayan azize, özellikle hapiste yatan Hıristiyanlara yardım ettiği için işkenceler görerek öldürülmüştür. Hastalara yardımcı olduğu için "Pharmacolytria" yani "Şifacı" adıyla da tanınır.

Üslup: Anlatımın eksik olduğu bu sahnede yer alan azizenin bulunduğu yer dağlık bir bölgedir. Mor ve kahverengi-beyaz renkteki dağlar arasında gerçekleşen olayda zemin bulunmamaktadır. Aziz mavi içlik üzerine başını örten yeşil pelerin ile tasvir edilmiştir. Azizenin vücut hatları belirsizdir ve neden uçuyor gibi tasvir edildiği tespit edilememiştir.

Sağ Üst

Sahne Adı: Girit'li On Azizin öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: κρίητης δεκα μαστυρες?; Kriti Deka Martyres?; Girit On Tanık. Sahnenin sol kenarında: οί άγιοι δεκα μαστυρες; Oí Ágioi Deka Mártyres; Azizler On Tanıklar.

İkonografi: Girit'li on Azizin öldürülmesinin anlatıldığı sahne oldukça kalabalıktır. Öldürülen on aziz anlatılıyor olmasına karşın dokuz aziz sahnede görülmektedir. Yerde yatan beş aziz bedeni ancak altı aziz başı görülmekte ve bu azizlerin idam işlemi sona ermiştir. Sahnenin ortasında yer alan ve öne doğru eğilmiş olan aziz az sonra eli havada olan cellat tarafından idam edilecektir. Azizlerin ayakucunda elleri arkadan bağlanmış iki aziz daha idam için bekletilmektedir

Crete'nin (Girit) 10 Kutsal Şehidi, İkonografide fazla bir yeri olmayan olay Decius zamanında (249) gerçekleşmiştir (Fuxe,1563;13). Decius'un emri ile Girit adasının valisi tarafından gerçekleştirilen katliamda çok sayıda Hıristiyan katledilmiştir (Fuxe,1563;13). Kiliseye toplanan ve Mesihî inkâr etmesi istenen birçok Hıristiyan'a otuz gün boyunca ağır işkenceler yapılmıştır. İşkence gören Azizler Theodulus, Saturninus, Euporus, Gelasius, Eunician, Zoticus, Pompeius, Agathopus, Basilides ve Evaristus otuzuncu günde idam edilmiştir (A Parish of the Russian Orthodox Church ,2011).

Erken örneklerine pek rastlamadığımız Girit'in 10 Kutsal Şehidi sahnesi Menologion yazmasında 23 Aralık yortu gününde, Nikephoros'un geleneksel idam sahne anlatımı ile tasvir edilmiştir. .

Üslup: Yeşil ve mor renkte dağlar arasında gerçekleşen olayda sahnenin merkezinde elindeki kılıcı ile idam işlemlerini gerçekleştiren cellat yer almaktadır. Girit'in 10 Kutsal Şehidini aktaran sahnede 9 aziz başı ve 8 aziz bedeni görülmektedir. Kayıtlarda olayın aktarıldığı gibi kilise ve herhangi bir işkence sahnesinin görülmediği olay sadece dağlar arasında gerçekleşen idam olayı ile aktarılmıştır. Azizler kahverengi-beyaz, mavi, kırmızı, mor ve yeşil renklerdeki kıyafetler ile verilmiştir. Azizlerin vücut kıvrımları belirsizdir. Çok renkli olan sahne yine de kuru bir anlatıma sahiptir.

Sol Alt

Sahne Adı: Azize Eugenia'nın öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: τήν ευΓενίαν; Tın Evgenia; Eugenia.

İkonografi: Sahne Azize Eugenia'nın ve diğer azizlerin öldürülmesini anlatmaktadır. Sahnede ön düzlemde yatan iki ölü aziz vardır. Azize Eugenia dizleri üstüne çökmek üzere ve az sonra arkasındaki cellat tarafından öldürülecektir.

Azize Eugenia (3. yy sonu), yortu günü 24 Aralık (SM,1677:609). Roma'da zengin bir ailenin çocuğu iken Aziz Protus ve Aziz Hyacint sayesinde Hıristiyanlığı öğrenmiş, böylelikle evini terk ederek bir keşiş gibi yaşadıkten sonra bir manastırda

hayatına devam etmiştir. Mesih'i inkar etmeyen azize Bir Noel günü hapisanede idam edilmiştir (BOS:98).

Üslup: Yeşil ve mor renkteki dağlar arasında gerçekleşen olayda, mor renkte zemin dağ ile bütünleştirilmiştir. Sahnenin merkezinde azize yer almakta ve azizenin çömelmesi hareket merkezini oluşturmaktadır. Çömelme eylemi gerçeğe uygun ve oldukça başarılı şekilde tasvir edilmiştir. Azizenin mavi içliği ile kırmızı pelerini canlı renklerde. Aynı zamanda celladın mavi tuniği de canlıdır.

Sağ Alt

Sahne Adı: İsa'nın Doğumu (Genesis, Nativity)

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: ὕπ' σαρκά Γεννησίῳ τοῦ Θεοῦ λόγου; Ὑπ' Sarká Gennisín Toú Theoú Lógu; Kelimesinin Tanrı Beden Doğum İçinde. Sahnenin içinde: ἡ Γεννησις; í Gennisis; İsa'nın Doğuşu.

İkonografi: İsa'nın doğumunu anlatan sahne geleneksel unsurlar verilerek tasvir edilmiştir. Yeni doğum yapmış Meryem ve hemen yanında hayvanların ısıttığı kundaktaki bebek İsa bulunmaktadır. Sol alt düzlemde Yusuf, arkasında yeni doğan ve yıkanan bebek İsa ve hizmetli tasvir edilmiştir. Orta düzlemde solda üç müneccim kral, sağda ise dilenci yer almaktadır. Sol üst köşede iki baş melek ve sağ köşede diğer baş melek bulunmaktadır. Kutsal ruh ise sahnenin ortasından bebek İsa'ya uzanan beyaz bir ışık olarak betimlenmiştir.

Sahne yazmanın ilk sayfalarında ayrıntılı şekilde tasvir edilmiştir (2r, s. 82, res. 7).

Üslup: Ön düzlemde İsa'nın yıkanması olayı yeşil bir tepe önünde gerçekleşmekte, ancak doğum olayı mor renkte, sahneyi tamamen dolduran bir dağ içinde gerçekleşmektedir. Mağara görüntüsü sadece hayvanların arkasındaki küçük bir açıklıkla belirtilmiştir. Kalabalık olan sahnede tasvirin küçük bir alanda gerçekleşmesinden ötürü, figürler birbiri arkasında küçük boyutlarda tasvir edilmiş, İsa'yı yıkayan iki hizmetli yerine tek hizmetli kullanılmış ve çobanların müjdeyi alması olayı sahneden çıkarılmış, dört baş melek yerine üç baş melek tasvir edilmiştir. Meryem sahnenin merkezinde oldukça heybetli tasvir edilirken diğer

figürler onun yanında oldukça küçük kalmıştır. Meryem'in doğum sahnesinde görülen bitkisel bezemeler burada kullanılmamıştır. Özetlenmiş bir sahne olan tasvirde çok çeşitte renkler kullanılmıştır. Mor, yeşil, kahverengi, mavi, kırmızı renklerinin tonları görülmektedir.

Resim No: 46

Sayfa No: 22verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen olay ve figürler; Aziz Joseph Carpenter ve Aziz Euthymius Sardis, Başdiyakoz Stephen, Nicomedia (İzmit) Şehitleri, Kral Herodes'in çocukları öldürmesi.

Sol Üst

Sahne Adı: Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarından sağına doğru: ωσὶφ καὶ τῶν σαρδεων θυτυην; iosif kaí tón sardeon thytai; Joseph (Yusuf) ve Sardis Thytai.

İkonografi: Kutsal doğumdan sonraki kutsal pazara denk gelen tasvirin yer aldığı sahnede üç figür vardır ve ön orta düzlemde tek başına duran bir aziz, arkada sol

ve sağ köşede iki figür bulunmakta, soldaki figür elinde hac tutarken, sağdaki figürün elinde İncil bulunmaktadır. Piskoposluk görevi yaptığı bilinen Aziz Euthymius sahnede elinde kitap tutan sol köşedeki figür olmalıdır.

Aziz Joseph Carpenter (?) ve Aziz Euthymius Sardis(787?) yortu günü 26 Aralık. Symeon Metapharest'in döngüsünde yer almayan ve birçok takvim içerikli yazmada isimleri geçmeyen iki aziz hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır. Sardis piskoposu olduğu bilinen Aziz Euthymius İkonoklazma döneminde şehit edilmiştir. Aziz Josep'in ne zaman ve nasıl öldüğü bilinmemektedir (Holweck,1990:351).

Üslup: Zirveleriyle üçgen oluşturan mor ve yeşil renkte tepeler arasına yerleştirilmiş üç figür görülmektedir. Sağ üst kenarda mavi kıyafet içinde elinde altın kodex tutan bir aziz, solda mor kıyafet içinde elinde hac tutan bir aziz ve ön düzlemde, sahnenin sol kenarında doğru bakan turuncuya yakın renkteki kıyafetiyle başka bir aziz yer almaktadır. Sahne içinde yer alan yazılar kısmen silinmiştir.

Sağ Üst

Sahne Adı: Başdiyakoz Genç Stephen'in Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: πρωτο στέφανον; Proto Stéfanon; Öncü Stephen.

Sahnenin sağ kenarında: ó άγιος στεφανος ó προτομάρτυς; Ó Ágios Stefanos Ó Protomártys; Öncü Şehit Stephen.

İkonografi: Sahne Piskopos Stephen'in muhtemelen hayatını ve öldürülmesini konu almaktadır. Sağ alt köşede oldukça genç olan Aziz dizleri üstüne çökmüş ve dua etmektedir. Bu Aziz Stephen'in Hıristiyanlığı seçtiği ilk yıllarını ve genç aziz oluşunu betimlemektedir. Sol düzlemde hafif çömelmiş gibi duran, kırmızı renkte bir nesne üzerinde oturan figür yine ellerini öne doğru uzatmıştır. Sağ üst köşede yer alan Aziz olaylara tanıklık etmektedir. Karşısında ona doğrulmuş kılıçlı iki figür az sonra Azizi idam edecek gibi ona doğru yürüyor gibidir. Azizin taşlanarak öldürüldüğü kayıtlarda yazmasına karşın bu sahnede diğer örneklerde olduğu gibi taş atan figürler ve taşlar görülmemektedir.

Başdiyakoz Stephen (37) yortu günü 27 Aralık. Hıristiyanlığın bilinen ilk baş diyakozlarından ve ilk şehitlerinden biridir. Diyakoz olmadan önceki hayatı hakkında her hangi bir bilgi yoktur. Aziz ile ilgili birkaç bilgiye İncil'in bazı pasajlarında rastlanmaktadır (Habercilerin İşleri:6:1-8:2). Hıristiyanlığa büyük hizmetleri olan aziz taşlanarak öldürülmüştür. Öldürülen ilk aziz olduğu için "Protomartyr" olarak anılmaktadır (CE:286).

Üslup: 27 Aralık günü Azizin ölüm anması olmasına karşın sahnede öldürülen veya ölen herhangi bir figür yer almamaktadır. Yazmada daha önce karşımıza çıkmayan bir anlatımın görüldüğü sahnede, kırmızı ve mavi kıyafetteki iki celladın elleri havadadır ancak önlerinde öldürdükleri herhangi bir figür bulunmamaktadır. Dizleri üstüne çöküp dua eden genç Stephen'in yer aldığı yeşil renkteki zemin yine yeşil renkteki bir tepe ile bütünleştirilmiştir. Sahnenin sol kenarında kırmızı bir minder/tabure üzerinde oturan aziz elini öne doğru uzatmış durumda ya dua etmekte yada azizi işaret etmektedir. Tasvirin ortasında genişçe bir yer kaplayan mor renkteki dağın sağ köşesinde ise yeşil pelerinli bir aziz daha görülmektedir.

Sol Alt

Sahne Adı: Nicomedia'da (İzmit) Kutsal İnsanların Yakılması

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: σύν γραπτοῖς δύνς μυρίους; Sýn Graptoí Díno Myríous; Artı On Bin Yazılmıştır.

İkonografi: Sahne oldukça kalabalıktır ve iki farklı idam şekli tasvir edilmiştir. Sol düzlemde cellat tarafından kılıçla öldürülen yerde yatan azizler ve önünde duran az sonra öldürülecek olan aziz ile sağ düzlemde mimari bir birim içinde sayısız insanın yakılması tek bir sahnede anlatılmıştır.

Nicomedia (İzmit) şehitleri (303), yortu günü 28 Aralık. Diocletianus'un emri üzerine Nicomedia'da yaşayan Hıristiyanlar katledilmiştir. Bazıları işkenceler ile bazıları kılıçtan geçirilerek öldürülürken, birçok Hıristiyan kiliseye toplanıp diri diri yakılmıştır. Kroniklere göre 20 bin ile 30 bin Aziz şehit katledilmiştir.

Üslup: On binlerin katledildiği söylenen olay için yapılmış tasvir oldukça kalabalıktır. Yeşil zemin üzerinde gerçekleşen olaylarda solda yerde yatan dört aziz bedeni ve başı görülmekte, bir aziz/azize idam edilmek üzereyken, sahnenin sol kenarında yarım şekilde tasvir edilen figür ise idam için bekletilmektedir. Kilise içinde gerçekleştiği yazılan katliam için arka düzlemde mavi kiremitli bir mimari birim verilerek, içi tamamen figürler ile doldurulmuş, aralarında piskoposlarında yer aldığı birçok din görevlisi resmedilmiştir. Ayakuçlarında yoğun şekilde verilen kırmızı renkteki alev demetleri ise olayın azizlerin yakılarak gerçekleştiğini anlatmaktadır. Sahnede yakılan figürler kutsal insanlara özgü olan haleler ile değil sıradan insanlar olarak tasvir edilmiştir. Bunun nedeni sahnenin kalabalık olması ve her figür için hale çizerek görüntünün birbirlerini kapatmasını engellemektir. Figürlerin yüzleri birbirinden farklı karakterde verilmiş, yüzlerdeki ince işçilik gözler önüne serilmiştir. Sahnede kullanılan renkler, mavi, kırmızı, beyaz, mor, yeşil gibi çok çeşitlidir.

Sağ Alt

Sahne Adı: Kral Herodes'in (Herod)Çocukları Öldürmesi,

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: σφαγὴν νηπίων; Sfagí Nipíon; Katledilen Bebekler.

İkonografi: İncil'de yer alan bir konunun anlatıldığı hikâye tasvir edilmiştir. Sol düzlemde başındaki taç ile tahtında oturan ve bir eli önde olan figür Kral Herodes'tir ve emir vermektedir. Sağ düzlemde kılıçlı iki cellat ve ikisinin de elinde birer çocuk bulunmakta ve az sonra onları öldüreceklerdir. Alt düzlemde öldürülmüş birçok çocuk başı ve insan bedeni görülmektedir. Sol arka düzlemde iki dağ görüntüsü arasında kalan bir aziz ise tüm bu olanlara tanıklık etmektedir.

Kral Herod'un Çocukları Katli, İncil'den aktarılan olaylardan biridir. İsa'nın doğumunu haber alan Üç Müneccim Kral, İsa'nın nerede olduğunu öğrenmek için Kral Herod'un yanına gelmiş ve bu mucizeyi krala aktarmışlardı. Daha önce "İsa'nın Doğumu" sahnesinde aktarmış olduğumuz Üç Kral (2r, s. 84, res. 7), İsa'ya secde ettikten sonra bir meleğin onlara görünmesi üzerine Kral Herod'un yanına dönmemiş, ülkelerine başka yoldan dönmüşlerdi. Kral Herod ise gördüğü bir rüyayı

müneccimlerine aktarmış ve onlardan yeni doğan bir çocuğun tahtını alacağı yorumunu almıştı. Bunun üzerine Üç Müneccim Kral'ında geri dönmemesi ile Kral Herod yeni doğan tüm çocukların katlini emretmiştir. Kral Herod'un bu katli İncil'de şu şekilde anlatılmaktadır. *“Herodes, yıldızbilimciler tarafından aldatıldığını anlayınca çok öfkeleni. Onlardan öğrendiği vakti göz önüne alarak Beytlehem ve bütün yöresinde bulunan iki ve iki yaşından küçük erkek çocukların hepsini öldürttü” (Matta 2:16).* İncil'de aktarılan bu olayın yanı sıra, Masumların Katli (Çocukların Katli) Eski Ahitte de bahsi geçen bir olaya işaret etmektedir. Ön belirti olarak kabul edilen olay Eski Ahitte şöyle geçmektedir. *“Rab diyor ki, “Rama’da bir ses duyuldu, Ağlayış ve acı feryat sesleri! Çocukları için ağlayan Rahel avutulmak istemiyor. Çünkü onlar yok artık!” (Yeremya 31:15).*

Tevrat'ta aktarılan olayda Kral Herod iki yaşından küçük erkek çocukların öldürülmesi olayının ön belirimi olarak kabul edilir ve Matta olayı yinelemiştir. Batı sanatında çoğunlukla “Mısır’a Kaçış” sahnesi ile karşımıza çıkan olay, Kral Herod'un emri vermesi ve çocukların öldürülmesi olayları beraber tasvir edilmektedir. Katliam Kral Herod'un sarayının avlusunda geçmekte, askerler çocukları el ve ayaklarından yakalayıp kılıçla öldürürken, onları kurtarmak için çırpınan anneler ağlayış ve derin bir üzüntü içindedir. Bu dramatik sahneye genellikle sarayının balkonundan veya tahtında oturarak emri veren Kral Herod'da katılır (Tükel ve Arsal, 2014:105). Bazen sahnede dikkati çeken farklı bir figür yer alabilmektedir. Daha önce aktarmış olduğumuz Elizabeth'in oğlu Yahya'yı kurtarmasını ifade eden bir kadın eteği altında bir çocuğu saklamakta ve bu zulümden kurtarmaktadır.

İsa'nın doğumundan hemen sonra gerçekleşen bu olayda ölen çocuklar Hıristiyanlığın ilk şehitleri olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle bazı sahnelerde bulutların üzerinde yer alan melekler, katledilen çocuklara şehitliği simgeleyen palmye dalları uzatmaktadır (Tükel ve Arsal, 2014:106 ; Ferguson, 1961:36).

Çok fazla varyasyonu olmayan sahne 29 Aralık günü Menologion yazmasında basit bir anlatım ile karşımıza çıkmaktadır.

Üslup: Masumların katli olarak bilinen sahnede, sol kenarda baştan aşağı kırmızı renkteki kıyafeti ve renksiz tacı ile Kral Herodes tasvir edilmiştir. Kral bir birim üzerinde oturuyor gibi tasvir edilmiş, ancak oturduğu birim özel olarak çizilmemiş sadece sahnenin o kenarı boyanmadan bırakılıp altın fon ile bir taht görüntüsü verilmiştir. Kral elini öne uzatmış ve emri vermiştir. Hemen önünde ellerinde çocukları tutan cellatlar yer almakta ve alt düzlemde öldürülen beş figürün bedenleri yer almaktadır. Bebek tasvirleri cellatların ellerinde sadece çizgiler şeklinde ve renksiz olarak verilmiştir. Kırmızı tunik giymiş celladın elindeki bebeğin ise bedeni belirsizken yüzü renklendirilmiştir. Kayıtlarda kralın avlusunda gerçekleştiği belirtilen olay yerine katliam burada yeşil, mor ve turuncu renkteki tepeler arasında gerçekleşmektedir.

Resim No: 47

Sayfa No: 23recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış üç farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Azize Anysia, Kutsal Melenia ailesi, Başpiskopos Basil

Sol Üst

Sahne Adı: Azize Anysia'nın Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: ανοϊα; Anian; Anysia

İkonografi: Sahnede ön düzlemde piskoposun elinde İncil, yanındaki figür ise bir hac tutmaktadır. Arka düzlemde diz çöktürülmüş ve öldürülen bir azize ve karşısında orans pozisyonunda başka bir azize bulunmaktadır. Kayıtlarda Azize

Anysia'nın başı kesilerek idam edildiği yazılmakta ve benzer yazmalarda bıçaklanırken tasvir edildiği için öldürülen figür Azize Anysia'dır.

Azize Anysia (4. yy başları), yortu günü 30 Aralık. Selanik'te yaşamış olan azize uzun yıllar münzevi bir hayat sürmüştür. Azize birçok işkence gördükten sonra başı kesilerek idam edilmiştir (Holweck,1990:93).

Üslup: Zirvesiyle üçgen bir karakter kazanmış olan yeşil renkte bir tepenin önünde, üzeri değerli taşlarla süslenmiş, altın kodex tutan piskopos ve elinde hac tutan bir aziz daha yer almaktadır. Tepenin arkasında ise baştan aşağı kırmızı renkte kıyafet ile tasvir edilmiş azize öne doğru eğilir vaziyette, arkasında eli havada duran mavi tunik giymiş cellat tarafından idam edilmek üzeredir. Hemen karşısında oran pozisyonunda başı örtülü bir azize yer almaktadır. Sahnede aynı rengin tonları yoğun olarak kullanılmıştır.

Sağ Üst

Sahne Adı: Kutsal Melenia Ailesi Orans Pozisyonunda Yazıt: Sahnenin üst kenarında: μελάνην; Meláni; Melania.

İkonografi: Hıristiyanlık adına önemli işler yapan çift Doğu Ortodoksluk Kilisesi için önemli figürlerdir. Sahnede ön ve arka düzlemde aynı kıyafetler ile karı-koca Melenia çifti tasvir edilmiştir. Sağ düzlemde ateşler içinde yanan figür ise başında hale olmadığı için pagan biri olmalıdır.

Kutsal Melenia ailesi (Roma'da yaşaya aristokrat ailenin adı) (439), yortu günü 31 Aralık. İspanya kökenli aile, kendini Mesih'in yoluna adamıştır. Melenia ailesi Kudüs'e yapmış oldukları ziyaret esnasında Kudüs'te manastır yaptırmıştır. Yaptırdıkları manastırda münzevi olarak yaşayan aile, 27 yıl dua ve kısıtlı yaşamsal ihtiyaçlar ile münzevi olarak yaşamıştır. Melenia ailesinin oğulları da kendileri gibi Hıristiyanlığa büyük hizmetler vermiştir. Afrika topraklarında kilise için büyük çaba sarf etmiş olan genç Melenia orada ölmüştür. Ailesi onun ölümünden sonra tüm servetini ihtiyaç sahiplerine bağışlamıştır. Hıristiyanlık için yaptıklarından

dolayı Kilise takviminde onlar içinde bir anma günü düzenlenmiştir (Butler,1866:391).

Üslup: Kutsal ailenin tasvir edildiği sahnede turuncu ve mor renkte dağlar arasında gerçekleşen olayda zemin görülmemektedir. Aziz ve Azize Melenia çifti mavi içlik üzerine yeşil pelerin giymiş şekilde tasvir edilmiştir. Tepeler arasında elleri havaya kaldırmış çıplak şekilde, halesiz olarak tasvir edilmiş figürün etrafında alev demetleri görülmektedir. Tanımlanamayan bu figürün Melenia ailesine düşman bir pagan olma ihtimali vardır.

Alt Orta

Sahne Adı: Piskopos Basil Orans Pozisyonunda

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: περίτομή μὲν καὶ βασιλείος μεγάς; Perítomí Men Kaí Vasíleíos Megas; Sünnet Ve Basil Büyük. Sahnenin içinde: ó áγιος Βασίλειος; Ó Ágios Vasíleios; Aziz Basil.

İkonografi: Doğu Ortodoksluk Kilisesinin önemli azizlerinden olan Aziz Basil sahnede tek başına tasvir edilmiştir. Ayakta elinde İncil tutar şekilde tasvir edilen azizin, iki yanında aynı özelliklere sahip binalar yer almaktadır.

Başpiskopos Basil (330-379), yortu günü 1 Ocak. Caesarea (Kayseri) bölgesinde zengin bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen aziz Hıristiyanlığı ailesinden öğrenmiştir. Aile üyeleri arasında piskopos bulunan aziz dini eğitim yerine ilmi eğitim almıştır. Atina okuluna giden aziz, burada Naziansos'lu Gregory ile arkadaşlık kurmuş, evine döndüğünde ise dini konulara daha yakın olmaya başlamıştı. Ailesi ile birlikte manastır kuran aziz, manastırları gezmek için Mısır ve Konstantinopolis'e gitmiştir. Döneminde yaşanan dinsel ayrılımda kendisi Airusçuluk fikrine karşı koymuş önemli kilise babalarından biri olmuştur. Nikaea Konsili'nde birleştirici unsur olarak öne çıkan aziz, aynı zamanda Caesaralı Eusebius ile de yakın ilişkiler içindeydi. Ancak Eusebius ile düştüğü fikir ayrılığından dolayı aralarında bazı sorunlar yaşanmış olmasına karşın Aziz Basil barışçıl bir politika izlemiştir. Cappadocia (Kapodokya) başpiskoposu olan aziz aynı

zamanda bu kilisesin metropolitliğini de üstlenmiştir. Ancak imparator Valens'in 371 yılında bölge kilisesini bölmesi üzerine gücünü kaybeden aziz buna karşın Sasima'ya Nazianzos'lu Gregorios'u, Nyssa'ya da kardeşi Gregorios'u atayarak bir süre daha kilisesinin bütünlüğünü sağlamıştır. Aziz, keşiş, papaz ve kilise önderi olarak ilgilendiği konulardan yola çıkarak etkili birçok kitap yazdığı gibi teolojik konularda birçok konuya açıklık getirecek eserleri kaleme almıştır. Yazdığı eserler arasında en önemli kitabı olan "Cennetin Açıklaması" adlı eseri birçok din âlimi tarafından kabul görmüştür. Çileli hayatı boyunca yaşadığı sağlık sorunları nedeniyle erken yaşta ölmüştür (CE:330-332).

Üslup: Elinde altın kodex tutan piskopos, turuncu içlik üzerine mavi pelerin ve piskoposluk atkısı ile bir ayağı önde duracak şekilde tasvir edilmiştir. Azizin duruşu oldukça gerçeğe uygun ve başarılıdır. Yeşil zemin üzerinde duran azizin arkasında alçak olan kırmızı renkte bir duvar görülmektedir. Piskoposun iki yanında mor renkte bina yer almaktadır. Sağ tarafta kırmızı kiremit çatılı kubbeli bir yapı, sol tarafta ise yine kırmızı kiremit çatılı üçgen alınlıklı bir başka yapı yer almaktadır. Azizin bulunduğu yer muhtemelen yaptırmış olduğu veya metropolitliğini üstlendiği Cappodocia kilisesi olmalıdır.

Sayfanın alt kenarında yer alan yazıt: Ἰ ανουάριος; İ anouários; Ocak Ayı

Resim No: 48

Sayfa No: 23verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Papa Sylvester, Peygamber Malachi ve Aziz Theagenes, Aziz Gorduis, Hegumen Theopemptus.

Sol Üst

Sahne Adı: Papa Sylvester'in Tanıklığı

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: σίλβεστροσ παπασ; Sílvestros Papas; Sylvester Papa. Sahnenin sol kenarında: συλβεστροσ παπασ Ρώμης; Silvestros Papas Rómis; Sylvester Papa Roma.

İkonografi: Sahne marjında yazan isme göre Papa Sylvester'in tanık olduğu bir olay tasvir edilmiştir. Ön düzlemde bir hayvan (muhtemelen boğa) tarafından

öldürülen bir figür yer almaktadır. Arka düzlemde ise Papa elinde İncil ile olaya tanıklık etmektedir.

Papa Sylvester (335), yortu günü 2 Ocak. Roma Kilisesi'nde Papa Miltiades'in (Melchiades) ölmesiyle göreve gelen Sylvester 25 yıl boyunca Katolik Kilisesi'ne önderlik etmiştir. Yenilikçi papa olarak görülen Aziz hakkında çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Konstantinus'un zamanının en görkemli yıllarında yaşadığı belirtilen azizin, Doğu Kilisesi ile bir bütünlük sağlanması için 325'te Konstantinopolis Konsili'ne elçi gönderdiği yazılmaktadır. Papa'nın ayrıca imparatoru vaftiz eden kişi olduğu belirtilmektedir. Papa Sylvester zamanında Roma'da birçok kilise inşa edilmiş ve bunlar arasında Vatikan Aziz Petrus Kilisesi'de yer almıştır. Hiç şüphesiz Aziz bu kilise ve vaftizhanelerin inşasına büyük bir katkıda bulunmuştur. Şehitler listesinin (martyrology) oluşturulması ve kilise müzik okulunun açılmasına katkıda bulunmuştur. Kilisenin gelişmesi için önemli katkıları bulunana aziz ileri yaşımda ölmüştür (CE:371).

Üslup: Mor renkte tek parça halinde fonu dolduran dağın ön düzleminde tasvir edilen figürün görüntüsü ilk bakışta bir azizeye işaret etmektedir. Ancak yazmanın genel azize profiline bakıldığında kıyafetin diğer azizelerden farklı olduğu göze çarpmaktadır. Yazmada başı kapalı azizeler çoğu zaman kırmızı tunik ile boyunlarından aşağı kadar kapalı şekilde tasvir edilirken burada yer alan figür tunik üstüne bir pelerin giymiştir. Ayrıca başını kapatan örtü kıyafet figürle bütün değildir. Muhtemelen daha sonra Nikephoros tarafından yapılan düzenlemeler esnasında boş kalan veya eksik yapılan figür ikinci boyama sırasında tamamlanmış olmalıdır. Azize görünümü veren ama azize profilinde olmayan bu figür Papa Sylvester ile aynı anma gününe sahip olan, Ankaralı keşiş Aziz Basil olmalıdır. Yazılanlara göre Aziz Basil, imparator Julian döneminde Kapodokya bölgesinde vahşi hayvanların önüne atılarak öldürülmüştür (Holweck,1990:138). Sahnede gördüğümüz belirsiz hayvan ile azize görünümlü figür Aziz Basil'in öldürüldüğü olaya işaret etmektedir.

Sağ Üst

Sahne Adı: Kutsal insanların Öldürülmesi ve Peygamber Malaki'nin Tanıklığı

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: μαλαχίας; Malachías; Malaki. Sahnenin sol kenarında: καλάνιτης ó áγιος μαλαχίας; Kalánitis Ó Ágios Malachías; Kehanet Aziz Malaki

İkonografi: Sahne kenarlarında yazan isme göre sahnede Peygamber Malachi'nin tanıklığı resmedilmiştir. Ön düzlemde elleri arkadan bağlanarak yarı çıplak şekilde nehre atılan Aziz Theagenes yer alırken, sağ tarafta öne doğru düşmekte olan ve arkasındaki cellat tarafından idam edilmek üzere olan başka bir aziz daha görünmektedir. Peygamber Malachi sol üstte olaylara tanıklık etmektedir. Elinde bir rulo tutarken tasvir edilmesi beklenen peygamberin tasviri açıklayıcı değildir.

Hakkında fazla bir bilgi olmayan peygamber Eski Ahit'in son Yeni Ahit'in ise ilk peygamberi olarak kabul edilir. Tanrı'nın onun aracılığıyla halkları uyardığına inanılır (Hoonacker,1910). Peygamber Malachi'nin yazdığına inanılan ve on iki küçük peygamberler kitabının sonuncusu olan kitap bu uyarı ile başlamaktadır. *"Rab'bin Malaki aracılığıyla İsrail halkına bildirisi. Rab, "Sizi sevdim" diyor. "Oysa siz, 'Bizi nasıl sevdin?' diye soruyorsunuz. " Rab, "Esav Yakup'un ağabeyi değil mi?" diye karşılık veriyor, "Ben Yakup'u sevdim, Esav'dan ise nefret ettim. Dağlarını viraneye çevirdim, yurdunu kırın çakallarına verdim. " Edomlular, "Biz ezildik, ama yıkıntılarını yeniden kuracağız" deseler de, Her Şeye Egemen RAB şu karşılığı verecek: "Onlar kurabilirler, ama ben yıkacağım. Ülkeleri kötülük ülkesi, kendileri de Rab'bin her zaman lanetlediği halk olarak tanınacak. Bunu gözlerinizle görünce, 'RAB İsrail sınırının ötesinde de büyüktür!' diyeceksiniz" (Malachi, 1:1-5).*

Kitabı ve kendisi ile ilgili birçok kritiğin sürdüğü ve kendisi ile ilgili tartışmanın hala var olduğu peygamber (Hoonacker,1910) Hıristiyan sanatında çok az tasvirde karşımıza çıkmaktadır. Sade bir anlatım ile elinde yarım daire şeklinde veya yukarıdan aşağıya doğru uzayan bir rulo tutan peygamber, kahverengi/siyah saç ve sakalı ile orta yaşlarda biri gibi tasvir edilir.

Peygamber Malachi hakkında bir peygamber olup olmadığı konusu muhtemelen el yazmasını resmeden Nikephoros tarafından da şüphe ile ele alınmıştır. Sahnede işlenen konu ile Peygamber Malachi 'ye atfedilmiş, “μαλαχίας” (Malachi) olarak sahne marjındaki yazı ile tasvir edilen olaylar arasında bir uyumsuzluk vardır. Çünkü Peygamber Malachi'nin adının geçtiği sahnede herhangi bir peygamberlik sembolü veya peygamber yazısı bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra sahnede kutsal bir figürün suya atılarak idam edilmesi ve birinin kılıçla öldürülmesi konusu işlenmiştir. Hakkında fazla bir bilginin bulunmadığı peygamberin ölümü ile ilgili de herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Bu nedenle idam edilen figürlerin Peygamber Malachi olma ihtimali yoktur. Ayrıca elinde rulo ile bir eli göğüs hizasında olan bu yazmada görmeye alıştığımız peygamber tasvirine de rastlamadığımız sahnede hiçbir figürün peygamber Malachi olma ihtimali de yoktur. Ancak Peygamber Hagay tasvirinde de karşılaştığımız gibi beklenmedik bir anlatım burada da karşımıza çıkmış olabilir ve sol üst köşede dağlar arasında yer alan figür Peygamber Malachi olmalıdır.

Aynı gün Aziz Theagenes'i de anma günüdür. Çanakkale bölgesinde piskoposluk yaptığı düşünülen azizin Licinius döneminde suda boğularak şehit edildiği sanılmaktadır (Holweck,1990:953).

Üslup: Peygamber Malachi'ye atfedilmiş olan tasvirde, peygamberlik işareti burada görülmemektedir. Eğer sahnede peygamber tasvir edilmişse bu figür sol arka düzlemde olayları izleyen figür olmalıdır. Ön düzlemde ise mavi-beyaz hafif dalgalı nehirde elleri arkasından bağlı, mor renkte peştamal ile tasvir edilmiş azizin vücut yapısı gerçeklikten uzaktır. Mor ve yeşil renkteki tepeler arasında vücut hatları orantısız duran bir aziz idam edilmek üzeredir.

Sol Alt

Sahne Adı: Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: Γορδῖος μύστου; Gordíos mýstou; Gordios Sırrı. Sahnenin sol kenarında: ó áγιος Γορδῖος καί οἱ σύν αὐτό; Ó Ágios Gordíos Kaí Oí Sýn Áftó; Aziz Gordios ve Ayrıca.

İkonografi: Ön düzlemde elinde hac tutan figür Aziz Gordios olmalıdır. Hemen yanında ona eşlik eden bir aziz yer almaktadır. Sahnenin orta sağ düzleminde bir azize orans pozisyonunda durmakta, solda iki figür birbirine dönük şekilde dağlar arasında görülmektedir. Sahnenin arka üst düzleminde solda bir piskopos ve aziz sahneye eşlik etmektedir. Kalabalık olan sahnede ön düzlemde hac tutarak diğer figürlerden ayrılan ve arenanın ortasında Hıristiyanlığı öven kişi olarak öncü bir karakter kazanan Aziz Gordios'un yer aldığı sahnenin anlatımı oldukça sadedir.

Aziz Gorduis (313-323), yortu günü 4 Ocak. Caeserea (Kayseri) bölgesinde imparatorluk askeri olarak görev yapan aziz Galerius'un Doğu Kilisesine karşı aldığı kararlardan sonra bölgesini terk ederek, insanlardan uzaklaşıp dağlarda yaban hayatı yaşamaya başlamıştır. Vahşi hayvanlar arasında uzun yıllar yaşayan aziz daha sonra şehre dönmüştür. Şehirde at yarışlarının olduğu gün arenaya giderek, uzamış ve dağınık saç sakalı ile sahanın ortasına çıkıp Hıristiyanlığı anlatmıştır. Bunun üzerine komutanlar tarafından onun bir asker kaçağı olduğu söylenerek yakalattırılmış birçok işkenceden sonra öldürülmüştür (LOS:42-43).

Üslup: Herhangi bir idam olayının görülmediği tasvirde, sahnenin her yanına yerleştirilmiş figürler görülmektedir. Ön düzlemde yeşil renkte bir tepenin fon olduğu mor ve mavi tunikler ile iki orta ve genç yaşta birer aziz yer almaktadır. Mor renkte keskin zirveli bir dağın fon olduğu düzlemde, sağda başı örtülü olan ve orans pozisyonunda duran azize, solda kısmen deformasyona uğramış olan, kırmızı ve turuncu kıyafetli, yine biri genç diğeri orta yaşlarda olan birer figür yer almaktadır. Dağın iki yanında ise yaşlı olarak tasvir edilmiş bir piskopos ve bir aziz görülmektedir.

Sağ Alt

Sahne Adı: Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: και χορος θεοπεμπτου; kai choros theopemptou; ve Thektios Dansı. Sahnenin sağ kenarında: ó áγιος; ó ágios; Aziz. Sahnenin sol kenarında: Θεόπεμπος; Theópemptos; Theoktistos.

İkonografi: Sahnenin ortasında arka düzlemde elinde hac ile duran kişi muhtemelen Aziz Theoktistos'tur. Hemen önünde bir azize yer alırken sahenin ön düzleminde yine elinde hac olan bir başka figür yer almaktadır. Diğer yazmalarda kafası kesilerek veya bir çukura gömülerek idam edildiği tasvir edilen azizin bu yazmadaki tasviri sade bir anlatıma sahiptir.

Hegumen Theopemptus (?), yortu günü 5 Ocak. Hakkında fazla bilgi bulunmayan Aziz'in Asyalı olup olmadığı konusunda bile bazı çelişkiler bulunmaktadır. Diocletianus zamanında Nicomedia'da yaşamış olan aziz bir kilisede hegumen olarak görev yapmıştır (BOS:256).

Üslup: Sade bir anlatımın görüldüğü sahnede üçlü bölümlenme yeşil, mor ve turuncu renkteki dağlar ile oluşturulmuştur. Zeminin olmadığı ve figürlerin sadece büstlerinin tasvir edildiği sahnede ön düzlemde, mor kıyafet içinde genç bir aziz, dağlar arasında başı örtülü kırmızı kıyafetli azize ve iki dağın ortasında yaşlı olarak tasvir edilmiş mavi kıyafetli bir aziz görülmektedir. Çok çeşitli ve canlı renklerin görüldüğü sahne bazı deformasyonlara uğramıştır.

Resim No: 49

Sayfa No: 24recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen olay ve figürler; İsa'nın Vaftizi, Vaftizci Yahya'nın Peygamberlik bildirisi, Kutsal Anne Domnica, Aziz Polyeuktos.

Sol Üst

Sahne Adı: Vaftiz

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: βαπτίσμα ΧΥ (χριστου); vaptisma christou ; Vaftiz İsa. Sahnenin içinde: ΤC ΧC, İsa'nın Monogramı.

İkonografi: Sahne İsa'nın Yahya tarafından vaftiz edilmesini anlatmaktadır. Geleneksel unsurlar ile verilen sahnede, Yahya sol düzlemde durmakta ve bir eliyle İsa'nın başına dokunmaktadır. İsa, Şeria Nehri içinde çıplak şekilde dururken sağ düzlemde ona havlu uzatan kutsal insanlar yer almaktadır. Kutsal ruh sahnenin

ortasından ışık huzmesi olarak İsa'ya uzanmaktadır. Aynı sahne ilk sayfalarda daha ayrıntılı şekilde tasvir edilmiştir (. 3r,s. 94,res. 9).

Üslup: Mor ve yeşil renkteki dağlar arasından akan hafif dalgalı mavi nehir içinde duran İsa'nın vücut tasviri ince ve uzundur. İsa'nın bedeni sanki hiç bir kıvrıma sahip değilmiş gibi tasvir edilirken, ayakta duran diğer figürler nispeten daha hacimli şekilde tasvir edilmiştir. Yahya'nın saçları kıvrıkcık uzun ve kahverenginde verilmiştir. Vaftiz sahnesinde sahnenin sağında görmeye alıştığımız havlu tutan melekler yerine burada başları etrafında hale olan kutsal insanlar görülmektedir.

Sağ Üst

Sahne Adı: Yahya'ya Peygamberliğinin Bildirilmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: καί χείρ η̄του προδρομου; Kaí iCheíra Ítou Prodromou; Ada Ülkesi Habercisi. Sahnenin sol kenarında: ó áγιος Ἰωάννης (Ἰωάννης) ó πρόδρομος; Ó Ágios 'Ioánnis Ó Pródromos; Aziz John Prodromos.

İkonografi: Vaftizci Yahya burada bir peygamber olarak tasvir edilmiştir. Sahne marjında yer alan peygamberlik işaretinden bunu anlamaktayız. Sahnede Vaftizci ve bir piskopos bulunmaktadır. Yahya ayakta bir eliyle takdis ederken diğer elinde hac ile biten uzun bir asa ve üzerinde yazıların olduğu bir rulo tutmaktadır. Uzun saç ve sakalı yaşının ilerlediğini göstermektedir. Sağ tarafta yer alan piskopos ayakta durmakta ve elinde bir kitap tutmaktadır.

Yahya'nın peygamber oluşu doğumunda gerçekleşmiş bir olaydır. Ancak tasvir edilirken İsa'yı Vaftiz ettikten sonraki genç hali ile resmedildiği tasvir sayısı da oldukça çoktur.

Yahya'nın peygamberlik bildirisi İncil'de şöyle anlatılmaktadır: “ *Yahya'nın doğumundan sonra, çocuğun babası Zekeriya, Kutsal Ruhla dolarak şu peygamberlikte bulundu: İsrail'in Tanrısı Rab 'be övgüler olsun! Çünkü halkının yardımına gelip onları fidyeye kurtardı. Eski çağlardan beri Kutsal peygamberlerinin ağzından bildirdiği gibi, Kulu Davut'un soyundan bizim için güçlü*

bir kurtarıcı çıkardı; Düşmanlarımızdan, bizden nefret edenlerin hepsinin elinden kurtuluşumuzu sağladı” (Luka,1:67-71).

“Sen de, ey çocuk, Yüceler Yücesinin peygamberi diye anılacaksın. Rab’bin yollarını hazırlamak üzere önünden gidecek ve O’nun halkına, günahlarının bağışlanmasıyla kurtulacaklarını bildireceksin. ” Luka,1:76-77).

“Çocuk büyüyor, ruhsal yönden güçleniyordu. İsrail halkına görüneceği güne dek ıssız yerlerde yaşadı (Luka, 1:80).

Yahya doğumundan sonra çölde denenmiş, daha sonra Kudüs’e gelerek insanları vaftiz ederek kutsamıştır. Ancak Yahya’nın peygamber oluşunun bildirisi, doğumunda gerçekleşmiştir. Babası Zekeriya, Tanrı’nın sözlerini söyleyerek onun insanlara yol gösterecek ve kurtarıcının (İsa’yı) geleceğini bildirmekle görevlendirilecekti (Farmer,1992:258). Bildiriyi yapan kişide babası Zekeriya’dır. Ancak bu hikaye sahnelenirken farklı şekilde ele alınmıştır. Elinde bildiriyi içeren rulo ile sahnenin merkezinde Yahya çoğu zaman tek başına yer almaktadır. Çok az örnekte arka planda başka figürler yer almaktadır.

Yahya birçok farklı şekilde tasvir edilmektedir. Tek başına tasvir edildiğinde, peygamberlik bildirisi olan, üstünde yazı olan bir rulo ile tasvir edilir. Çoğu zaman ölümü ve peygamber oluşu aynı sahnede verilir. Ölümü ise gövdesinden ayrılmış bir baş ile simgelenir. Çok az tasvirde Yahya, melek kanatları ile görülür. Bazen de elinde tuttuğu kadeh içinde İsa tasvir edilerek, İsa’yı vaftiz eden kişi olarak vurgulanır. Yahya’nın doğumu çok az tasvir edilirken, ölümü çokça tasvir edilen diğer bir hikayedir. Ancak bazı sahnelerde ölüm şekli değil, sadece bedeninden ayrılmış başı sahnenin ana figürünü oluşturur. Deisis ikonası Yahya’nın, İsa’yı vaftizinden sonra en çok görüldüğü sahnelerden biridir (Tradigo, 2004:115,116,117,118,119,120).

Vaftizci Yahya’ya Peygamberlik Bildirisi, Zekeriya’nın Peygamberlik İlahisi olarakta anılmaktadır. Yahya tasvirleri, Ortodoks ülkelerde çok popüler olan bir figürdür. “Deisis” ikonasındaki yeri, İsa ve Meryem’den sonra en çok tasvir edilen figür olmasını sağlamıştır (Tradigo, 2004:115). Ayrıca Yahya’nın kutsallığı İncil yazıcıları

tarafından da şöyle yazılmıştır: “*Size doğrusunu söyleyeyim, kadından doğanlar arasında Vaftizci Yahya’dan daha üstün biri çıkmamıştır. Bununla birlikte, Göklerin Egemenliğinde en küçük olan ondan üstündür (Matta:11:11).*” Yahya, İsa’yı vaftiz eden kişi olmasından ötürü Hıristiyanlık için önemli bir kişi olmuştur. Rönesans ile birlikte Yahya sayısız ikonaya hayatı ve imanı ile konu olmuştur (Ferguson,1961:125).

7 Ocak yortu gününe sahip Yahya’nın yer aldığı tasvirde iki figür yer almaktadır.

Üslup: Yahya’ya fon oluşturan mor renkteki dağ ile bütünleşen mor renkte zemin üzerinde duran Yahya mavi içlik üzerine yeşil pelerin ile tasvir edilmiştir. Ayakları çıplak olan azizin bir eli göğüs hizasında takdis pozisyonunda, diğer eli ise bir rulo ve hac ile sonlanan siyah renkte bir asa tutmaktadır. Yahya tasvirinin atribütlerinden olan kırmızı hac (Ferguson,1961:125) burada siyah olarak verilmiştir. Yahya’ya eşlik eden piskoposun elinde kırmızı ciltli bir kitap görülmektedir. Piskoposun arkasında mavi renkte düz bir duvar yer almaktadır.

Sol Alt

Sahne Adı: Azize Dominica’nın Tanıklığı

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: δομνίκα; Domnıka; Dominika. Sahnenin sol kenarında: ó áγία δομνίκα; Ó Ágía Domnıka; Kutsal Dominika.

İkonografi: Sahnede kutsal insanların öldürülmesine tanıklık eden azize tasvir edilmiştir. Ön düzlemde öldürülmek üzere olan yerde yatan iki azize dizleri üstünde duran cellat tarafından kılıç saplanmaktadır. Sol düzlemde arkada Azize Dominica yer alırken karşısında başka bir aziz daha durmaktadır. Arka düzlemde halesiz bir figür daha yer almaktadır.

Kutsal Anne Domnica (475), yortu günü 8 Ocak. Hıristiyanlığı öğrenmek için önce İskenderiye’ye gitmiş orada vaftiz edilerek Konstantinopolis’e dönmüş ve burada münzevi olarak yaşamıştır (Holweck,1990:280).

Üslup: Azizenin tanıklığının aktarıldığı sahnenin ön düzleminde, mor renkte üçgen bir dağın fon oluşturduğu olayda iki aziz yerde, elleri arkalarından bağlanmış ve sırt üstü tasvir edilmiştir. Mavi kıyafetli cellat tarafından idam edilmektedirler. Sahneye sağ tarafta yeşil kıyafetli bir aziz eşlik etmektedir. Ancak tepenin zirvesinde yer alan kırmızı kıyafetli figürün başında halesi bulunmamaktadır. Arka düzlemde elleri arkasından bağlanmış gibi duran figürün başında hale olmayışı onun ne amaçla yapıldığı konusunda kesinlik oluşturmamaktadır. Bir cellat olabileceği gibi bir aziz veya görüldüğü gibi sıradan bir insan olarak yapılmış olabilir. Azize baştan aşağıya, başını da örten kırmızı stola ile tasvir edilmiş arkasına ise koyu mavi renkte bir dağ fon oluşturulmuştur.

Sağ Alt

Sahne Adı: Aziz Polyektos'un Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: πολυεκτος; polyektos; Polyektos. Sahnenin sağ kenarında: ó ágiος πολυεκτος; ó ágios polyektos; Aziz Polyektos.

İkonografi: Sahnede ön düzlemde iki eli yana açık şekilde orans pozisyonunda bir figür yer almaktadır. Ermenilerin putlarını yıkan aziz kafası kesilerek idam edildiği için sahnede sol arka düzlemde öldürülmek üzere olan figür aziz Polyektos olmalıdır. Azizinin hemen karşısında başka bir aziz bulunmaktadır.

Aziz Polyektos (250), yortu günü 9 Ocak. Decius ve Valerian zamanında imparatorluk askeri olarak görev yapan aziz Hıristiyanlığı seçtikten sonra putları yıkmak için Ermenistan'a gitmiştir. Bu yaptığından dolayı kafası kesilerek idam edilmiştir (Holweck,823).

Üslup: Azizinin öldürüldüğü sahne yeşil renkte sivri zirvesi olan bir tepe arkasında gerçekleşmektedir. Genç olarak tasvir edilen azizinin elleri arkasından bağlı ve yine kırmızı renkte tunik giydirilmiş cellat tarafından idam edilmek üzeredir. Azizinin hemen karşısında bir aziz olaya tanıklık ederken, ön düzlemde orans pozisyonunda duran, yaşlı olarak tasvir edilmiş bir figür yer almaktadır. Figürlerin

değişen vücut ölçüleri derinlik algısına ters düşmektedir. Sahnede dört farklı rengin tonları ve beyaz ışığın yansıması kullanılmıştır.

Resim No: 50

Sayfa No: 24verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Piskopos Nyssa'lı (Nevşehir) Gregory, Aziz Theodosius Cenobiarch, Azize Tatiana ve Başmelekler, Aziz Straloricus(Stratonikos) ve Aziz Hennylyus(Hermylos).

Sol Üst

Sahne Adı: Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: Γρηγόριος Νύσσης; Grigórios Nýssis; Nyssalı Gregory. Sahnenin sol kenarında: yaşanan deformasyon nedeniyle okunamamıştır.

İkonografi: Sahnede piskoposluk görevini yerine getirmiş Aziz Nyssa'lı Gregory'i tasvir edilmiştir. Ön düzlemde elinde İncil tutan bir piskopos, sol arka düzlemde yine elinde kitap tutan bir piskopos ve hemen karşısında elinde hac tutan bir aziz yer almaktadır. Aziz Gregory'e atfedilen bu tasvirde ön düzlemde duran piskopos aziz Gregory olmalıdır. Arka düzlemde külah şeklinde kırmızı kiremitli çatı ile biten bir yapı bulunmaktadır.

Piskopos Nyssa'lı (Nevşehir) Gregory (335-394), yortu günü 10 Ocak. Cappadocia'nın (Kapadokya) önemli babalarından sayılan aziz, Piskopos Basil'in kardeşidir. Dindar bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiş olan Aziz'in aile üyeleri arasında çok sayıda din görevlisi bulunmaktaydı. Aziz Hıristiyanlık öğretilerin çoğunu abisi Aziz Basil'den öğrenmiştir. 371 yılında kardeşi tarafından Nyssa Episkoposluğu görevine getirilmiştir. Geldiği görev ile ilgili tehlikelerin farkında olan aziz, uzun yıllar yapacağı Nyssa Piskoposluğu için çok gönüllü değildi. Öyle ki gördüğü baskılara nedeniyle Aziz, uzun yıllar boyunca (İmparator Valens ölene kadar) keşiş hayatı sürmek zorunda kalmıştır. Ardından gelen İmparator Theodosius'un hoşgörülü politikası üzerine görevine geri dönen aziz, 379'da kardeşinin ölümü üzerine Hıristiyanlık üzerinde aktif bir rol oynamaya başlamıştı. Antakya Konsili'ne destek veren aziz, aynı zamanda Filistin'e gitti ve Arabistan Kiliselerinin birliğini sağlamak için yoğun çalışmalar yürütmüştür. 381 yılında Konstantinopolis Konsili'ne katılarak kiliseler arasında yaşana ayrıklıkları gidermek için çalışmalar yürütmüştür. Yapmış olduğu önemli misyonerlik çalışmalarının yanı sıra kendine özgün teolojik çalışmaları, seronomi ve ilahileri, kutsal yazıları yorumlamak gibi çalışmaları da olmuştur. Azizin abisi Basil ile aralarında gerçekleşen mektuplaşmalar Kilise Tarihi hakkında önemli bilgiler içermektedir (CE:16).

Üslup: Üç kutsal figürün yer aldığı sahnede aynı karakterlerde tasvir edilmiş elinde altın kodex tutan iki piskopos ve elinde hac tutan bir aziz görülmektedir. Mor renkte dolgun görünen bir dağ ile birbirinden ayrılan figürleri birde açık mavi duvarları olan kırmızı kiremit çatılı bir yapı ayırmaktadır. Birliğini sağladığı kiliseler bu yapılar ile simgelenmiş olmalıdır. Tasvir kısmen deforme olmuştur.

Sağ Üst

Sahne Adı: Aziz Theodosius Cenobiarch Orans Pozisyonunda

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: μεΓα(ς?) θεοδωισ(ι?); Megas Theodosios; Büyük Theodosius.

İkonografi: Sahnede Aziz Theodosius Cenobiarch orans pozisyonunda tasvir edilmiştir. Aziz sahnede tek başına, iki yanında yer alan mimari elemanlara göre muhtemelen bir manastırın önünde durmaktadır.

Aziz Theodosius Cenobiarch (424-529), yortu günü 11 Ocak (SM,1677:456). Cappadocia (Kapadokya) bölgesinde dünyaya gelmiş olan aziz erken yaşta okuyucu (vaiz) rütbesini kazanmıştır. Ancak O ve arkadaşları Kudüs'e gidip kutsal toprakları görmek istiyordu, bu nedenle Kudüs'e doğru yolculuğa çıkmış ve yolda giderken Aziz Stylite Simeon yanına gitmiştir. Ondan birçok ders alan aziz kısa süre kutsal topraklarda kalmayı düşünürken orada bir kilise inşa ettirip kilisenin başına geçmeye karar vermişti. Daha sonraları aziz münzevi bir hayat yaşamış, kuru incir ve otlarla otuz yıl çölde yaşamıştır. İleri yaşında ölmüştür (LOS:151).

Üslup: Yeşil renkte zemin üzerinde duran, kum renginde içliği ve koyu yeşil renkteki pelerini ile sahnenin merkezinde tek başına orans pozisyonunda durmaktadır. Azizin bir ayağı önde tasvir edilmiş hafif eğilmiş bedeniyle duruşu doğru şekilde verilmiştir. Azizin boynundan dizine uzanan daha önce gördüğümüz dikenli teller vardır. Bunlar manastırdaki inzivasını ifade etmektedir. Sahnede binaların rengi simetrik ancak şekilleri farklıdır. Bu iki yapı Azizin yaptırdığı kiliseyi simgelemektedir.

Sol Alt

Sahne Adı: Azize Tatiana'nın İşkencesi ve Baş Melekeler Yazıt: Sahnenin üst kenarında: τατιανητε; Tatianis; Tatiana

İkonografi: Arka sol düzlemde seçilen azize figürü az sonra idam edilecek olan Azize Tatiana olmalıdır. Azizenin hemen karşısında başka bir aziz yer almaktadır.

Ön düzlemde kalabalık bir grup bulunmaktadır. Yakalarından başlayarak önlerinde uzanan altın görünümlü kıyafetlerinden anlaşıldığı üzere, Loros giymiş olan bu figürler dört büyük baş meleklerdir.

Azize Tatiana (3. yy), yortu günü 12 Ocak. İmparator Alexander Severus zamanında yaşamış olan azize Roma Kilisesi'nde "Deaconnes" (kadın diyakoz) olarak görev yapmıştır. Pagan tapınağındaki tüm putları yıktığı için birçok işkence görmüş, (kancalara asılmış, kazığa bağlanmış, derisi yüzülmüş, yakılmış, hayvanlara atılmış) ve sonunda idam edilmiştir (Holweck,1990:946).

Aynı gün Baş meleklerin yortu günüdür.

Üslup: Ayrıntılı şekilde tanımlanamayan sahnede mor renkte bir tepenin varlığı söz konusudur. Meleklerin yer aldığı ön düzlemde kalabalık bir grubun varlığından söz edilebilir. Loros giymiş olan melekler zarif ve saraylı görüntülerini korumaktadır. En sağda duran meleğin elinde hac ile sonlanan bir asa bulunmakta, ortada ve yine sağda yer alan figürün elinde bir küre yer almaktadır. Sayfada yaşanan aşırı tahripten ötürü tasvir tam olarak okunamamıştır. Azizenin kıyafeti renksiz şekilde verilirken cellat yine kırmızı tunik ile tasvir edilmiştir. Tasvir önemli derecede deformasyona uğramıştır.

Sağ Alt

Sahne Adı: Aziz Straloricus ve Aziz Hermylos'un Öldürülmeleri

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: στρατόνικος "ερμυλος?; Stratónikos "Ermylos?; Stratonikos, Hermylos

İkonografi: Sahnede azizlerin nehre atılarak öldürülmesi konu edilmiştir. Ciddi anlamda deforme olan sayfada, nehir içinde çıplak şekilde tasvir edilmiş bir aziz yer almaktadır. Ön düzlemde sağda yarım şekilde tasvir edilmiş başka bir figür bulunmaktadır. İyice silinmiş olan sayfada figürün ne yaptığı belirsizdir. Sahnede Tuna nehrine atılıp öldürülen aziz tasvir edilirken herhangi bir celladın olmayışı dikkat çekicidir.

Aziz Straloricus (Stratonikos) ve Aziz Hennylyus(Hermylos) (307-311), yortu günü 13 Ocak (SM,1677:554). İmparator Licinius döneminde yaşamış olan azizlerden Stratonikos bir papaz olarak görev yapmıştır. Dardania (Bgn. Kosova) bölgesinde yaşamış olan azizler Tuna nehrine atılıp boğularak öldürülmüşlerdir (Holweck,1990:478).

Üslup: Yazmada yer alan idam olaylarında her zaman karşımıza çıkan cellatlar bu sahnede yer almazlar. Sadece öldürülmüş olan aziz ve ön düzlemde duran bir azizin varlığı söz konusudur. Açık mavi renkte betimlenen dağlar arasında akan nehrin içinde, renksiz ve çıplak şekilde oldukça iri ama orantısız olarak tasvir edilmiş bir aziz görülmektedir. Tasvirde yaşanan deformasyon nedeniyle figürün ne yaptığı belirsizdir. Sahnede kullanılan renkler mavi, mor, yeşil renklerinin açık tonlarıdır.

Resim No: 51

Sayfa No: 25recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Sinai (Sina) başrahip ve keşişleri, Aziz Joannes (John) Calybites (Hut-Dweller) ve Aziz Paul, Havari Petrus'in zincirleri, Peder Anthony.

Sol Üst

Sahne Adı: Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: ἀββάδων σίφοϋς; Ἄννάδων Στίφος; Rahip Kalabalığı (Sürüsü)

İkonografi: Sahne Sinai'de yaşayan kutsal insanları tasvir etmiştir. Ön düzlemde elinde hac tutan bir figür yer almaktadır. Sinai başrahibi olması muhtemeldir. Arka

düzlemde kalabalık insan grubu ise dağa sığınmış keşişlerdir. Hemen başlarının ucunda duran bir aziz daha yer almaktadır. Arka düzlemde dağ görüntüsü arkasında yer alan bir başka aziz daha görülmektedir.

Sinai (Sina) başrahip ve keşişleri (305-370 ve 400), yortu günleri 14 Ocak. Diocletianus zamanında yaşamış olan azizler, baskılardan kaçarak Mısır'da Sina dağında inzivaya çekilirler ancak birçok kez putperestler tarafından saldırıya uğrar ve katledilirler. Sina Catherine Manastırı onların anısına yaptırılmıştır (Holweck,1990:846).

Üslup: Oldukça kalabalık görünen sahnede başında hale ile tasvir edilen üç kutsal figür görülmektedir. Yeşil renkte tepenin ön düzlemdeki azize fon, orta düzlemdeki kalabalık gruba zemin olduğu görülmektedir. Onlara da mor renkte bir dağ fon oluşturmaktadır. Tasvirin ortasında birbiri üstündeymiş gibi görüne figürler halesizdir. Çokça yeşil renkte kıyafetlerin görüldüğü tasvirde ayrıca mavi, mor, kırmızı ve pembe renklerinde kıyafetler ile tasvir edilmiş figürler görülmektedir. Sahne önemli derecede deforme olmuştur.

Sağ Üst,

Sahne Adı: Aziz Joannes Calybites Orans Pozisyonunda (?)

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: Ὁ καλυβίτης ; Ó kalyvītis; Calybites. Sahnenin sol kenarında: Ἰωάννης Ὁ καλυβίτης; Ioannis Ó kalyvītis; John Calybites

İkonografi: Ciddi şekilde deforme olan sahnede beş figür seçilmektedir. Ön düzlemde idam edilen bir aziz ve cellat bulunmaktadır. Ortada ise elinde İncil tutan bir aziz ve sağ kenarda başka bir aziz seçilmektedir. Sahnede en net görüntü olan sol arka düzlemde yer alan ve orans pozisyonunda duran bir azizdir. Münzevi bir hayat yaşadığını kayıtlardan bildiğimiz Aziz muhtemelen orans pozisyonunda duran figür Aziz John olması muhtemeldir. Deforme olan sayfada figürleri seçmek oldukça güçtür.

Aziz Joannes (John) Calybites (Hut-Dweller) (5. yy), yortu günü 15 Ocak (SM,1677:568). Konstantinopolis'te zengin bir ailenin çocuğu olarak dünyaya

gelmiş olan aziz münzevi bir hayat yaşamak için gizlice Kudüs'e gelmiş önce altı sene manastıra hizmetler vermiş daha sonra kendine insanlardan uzak bir yerde kulübe yaparak inzivaya çekilmiştir. Aziz 'Hut-Dweller' yani 'kulübede oturan' adıyla anılır (BOS:147).

Aynı gün Aziz Paul'u (?) da anma günüdür. Thebais (Mısır) bölgesinde dünyaya gelmiş olan aziz on beş yaşında tüm ailesini kaybetmiştir. Mütevazı bir hayat süren aziz Yunan ve Mısır geleneklerini çok iyi öğrenmiştir. Zulümden kaçan aziz Mısır çöllerinde keşiş olarak yaşamıştır. Kilisenin ilk Hıristiyan keşiş azizi olarak bilinmektedir (Butler,1866:143).

Üslup: Figürlerin neredeyse tamamen silinmiş olduğu tasvirde elinde altın kodex tutan bir figürün, orans pozisyonunda duran bir başka figür ile ön düzlemde muhtemelen idam edilmiş olan sol alt köşede haleli başı görünen bir figür seçilmektedir. Sahneye yeşil renkte bir tepenin fon olduğu görülmektedir. Tasvirde kırmızı, mor, mavi ve yeşil renkleri kullanılmıştır.

Sol Alt

Sahne Adı: Havari Petrus'in Zincirleri

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: αλύσις θε τῆ πετρᾶ; Alýseis Tou Tóu Petrou; Petrus'un Zincirleri.

İkonografi: Havari Petrus'in sahnede tasviri olmadan onu anmak adına yapılmış, çalışma sandalyesinin ve esaret zincirlerinin olduğu bir tasvirdir. Sahnede ön düzlemde bir idam işlemi henüz bitmişken arka düzlemde dört aziz yer almaktadır. Sol köşede baldaken bir yapı görülmektedir. Yapının iki sütun boşluğunda aşağıya doğru uzayan çizgiler bulunmaktadır. Bu çizgiler Havariyi Kral Herodes'in hapse attığı zaman kollarına ve ayaklarına takılan zincirlerini simgelemektedir. Bu yapı sahnenin marjında yazılan Havari Petrus'un çalışma alanıdır.

Havari Petrus'un 25recto sayfasında yer alan tasvirle birlikte 45verso'da (s. 493,res. 92) atfedilmiştir. Bu tasvirde Havarinin zincirlenip hapse atıldığı zaman gerçekleşen mucize konu edilmiştir. Bu olay Kitab-ı Mukaddes'te şöyle

aktarılmıştır. *“Petrus, Herodes ’in kendisini yargılayacağı günden önceki gece, çift zincirle bağlı olarak iki askerin arasında uyuyordu. Kapıda duran nöbetçiler de zindanın güvenliğini sağlıyordu. Birdenbire Rab’bin bir meleği göründü ve hücrede bir ışık parladı. Melek, Petrus’un böğrüne dokunup onu uyandırdı. “Çabuk, kalk!” dedi. O anda zincirler Petrus’un bileklerinden düştü” (Habercilerin İşleri, 12:6-7).*

Habercilerin aktardığı ve ikonografiye “Petrus’un Zincirleri” olarak giren olayın anma günü 16 Ocaktır.

Üslup: Yeşil renkteki zemin üzerinde gerçekleşen idam olayına aynı esnada tanıklık eden ve birbirlerine dönük duran, ancak vücut hatları belirsiz olan mor, yeşil ve mavi renkte kıyafetleri ile dört aziz görülmektedir. Öldürülen aziz mor renkte, celladı ise kırmızı renkte tasvir edilmiştir. Havari Petrus’un çalışma alanı olarak betimlenen yapı, üç sütunlu baldaken tarzında bir mimari birim şeklinde mor renkte verilmiş, tasvire konu olan zincirler ise baldakenden aşağıya doğru kırmızı çizgiler ile verilmiştir.

Sağ Alt

Sahne Adı: Aziz Anthony Orans Pozisyonunda

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: αντωνιός; Antoniós; Anthony.

İkonografi: Silinmiş olan sahnede ikisi de aynı düzlemde ve ayakta tasvir edilmiştir. Sağda yer alan azizin büyük bir kısmı silinmiş olduğundan tanımlanamamaktadır. Ayrıca hangi figürün Aziz Anthony’u olduğu belirsizdir. Ancak hayatı boyunca münzevi olarak yaşadığı bilinen aziz, sağda yer alan siyah saçlı ve oran pozisyonunda dua eden figür olmalıdır.

Peder Anthony (251-356), 17 Ocak. Heraclea (Yukarı Mısır) bölgesinde dünyaya gelmiş olan aziz tüm hayatı boyunca sadece su içip ekmek yiyerek, küçük bir sedir üstünde yerde uyuyarak yaşadı. En katı keşişlik kurallarını (Eremitic Monasticism) Hıristiyanlığa kazandırmış olan azizin, birçok müridi vardı, ileri yaşında ölmüştür (BOS:26). Azizin münzevi hayatının vurgusu tasvirlerinde, çan, koltuk değneği ve domuzlar ile simgeleştirilmiştir (Greene,1902:5).

Üslup: Sahnenin yarısını boydan boya kaplayan mor renkteki tepe arkasında dizlerinden yukarısı görünecek şekilde tasvir edilen iki figür görülmektedir. Soldaki figür yeşil kıyafet içinde yaşlı olarak tasvir edilirken, sağdaki figür muhtemelen mavi içlik üzerine sarı renkte pelerin ile verilmiştir. Sahnede kısmen deformasyonlar yaşamıştır.

Resim No: 52

Sayfa No: 25verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Piskopos Anthanasius ve Başpiskopos Cyril, Peder Makarios, Peder Eurrhymius (Euthymius), Confessor Maximos

Sol Üst

Sahne Adı: Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: σὺν ἀμ' 'αθανασίῳ; Syn Ama' 'Athanasio: Artı Anthanasius. Sahnenin sol kenarında: Ὁ Ἅγιος' 'Αθανασίος; Ó Ágios' 'Athanasios; Aziz 'Athanasios.

İkonografi: Ön düzlemde elinde hac tutan bir figür yer almaktadır. Arkada yer alan piskoposların elinde kitap bulunmaktadır. Katolik Kilisesi'nin tanımına göre Aziz Anthanasius kel, beyaz ve uzun sakallı tasvir edilmelidir. Bu nedenle sağ tarafta duran daha uzun sakallı figür Aziz Anthanasius iken, soldaki figür Aziz Cyril olmalıdır. Azizlerin arkasında kırmızı kiremit çatı ile örtülü mimari bir birim bulunmaktadır.

Piskopos Anthanasius (328-373), yortu günü 18 Ocak. İskenderiye'de dünyaya gelmiş olan aziz, hayatının erken döneminde şehrin dini otoritelerinden eğitim almış ve hızla yükselmiştir. İskenderiye Piskoposu olarak görev yapmış olan Aziz, kilise doktorlarından ve aynı zamanda itirafçılarındandır (Confessor). Aziz "Ortodoksluğun Babası" olarak tanımlanmaktadır. Üstün niteliklere sahip olduğuna inanılan aziz yüksek eğitim sahibi biridir. Çalışmaları ve başarılarıyla, Roma, Konstantinopolis ve Marsilya kiliselerine kadar ün yapmıştır. Laik bir karaktere sahip olan azizin etkisi paganlar üzerinde de etkili olmuştur. Yaptığı en önemli çalışmalardan biri de "Hıristiyan Vaftiz" kurallarını belirlemek olmuştur. Sayısız çalışmaları olan azizin Katolik Kilisesi tarafından tasvir edilmesi için belirlenmiş, bazı kalıplar oluşturulmuştur (CE:35-38).

Aynı gün İskenderiye başpiskoposu Cyril'in de anma günüdür (412-44). Genelde Hristiyanlığa, özelde İskenderiye Kilisesi'ne büyük katkıları olan Aziz Cyril İskenderiye'de dünyaya gelmiştir. Kilise doktorları olarak bilinen azizin abisi İskenderiye piskoposuydu ve İmparatorluğun İskenderiye'de gücü ve etkisinin en yüksek olduğu zaman göreve gelmiştir. Aziz İskenderiye Kilisesi'ni Yahudilerin saldırılarından korumak için birçok çalışma yapmış, onların bölgeden gitmesi için uğraşmıştır. Ancak Mısır Valisi bu olanlara karşı Hıristiyanların katlini emretmiştir.

Aziz Cyril, Vali ile aralarındaki anlaşmazlığı çözmek için çalışmalar yürütmüş ancak birçok muhalif tarafından bu çalışmalar başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Aynı zamanda İskenderiye Kilisesi'nin yaşadığı iç çalkantılar ile mücadele etmiştir. Konstantinopolis Patriği Nestorius'un aforoz edildiği ve 431 yılında toplanan Birinci Efes Konsili'nin merkezinde rol almıştır. Ancak devam eden çatışmalar nedeniyle İznik'te yeni bir konseyin toplanması kararının alınmasını sağlamıştır. Meryem için kullanılacak doğru tanımın Theotokos (Tanrı'nın annesi) olduğunu savunan azizin konsüllerde önemli etkileri olmuştur. Yazmış olduğu birçok teolojik eseri olan azizin en önemli çalışması Nesturîlere karşı, Katolik Doktrinleri savunması ile ilgili kitabı olmuştur. Azizin Tefsir kitaplarının sayısı da çoktur. Yazmış olduğu on yedi ciltlik "On Adoration in Spirit and in Truth" (Ruha Tapınma ve Hakikat) eseri kilise tarihi için önemli bir kaynak olmuştur (CE:592-593).

Üslup: Elinde hac tutan figüre fon oluşturan yeşil renkteki tepenin iki yanında aynı özellikte resmedilmiş, ellerinde altın kodex tutan birer piskopos yer almaktadır. İki piskoposu birbirinden ayıran eleman mor renkte duvarları olan kırmızı kiremit çatılı mimari bir birimdir. Bu yapı Aziz Cyril'in görev yaptığı İskenderiye Kilisesi'ni simgeliyor olmalıdır. Azizlerin duruşları ve beden ölçüleri uyumlu olup, her bir figürün yüzü farklı şekilde tasvir edilmiştir.

Sağ Üst

Sahne Adı: Aziz Makarios'un Tanıklığı

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: ὀπάvu μακαριοσ; Ὁπου Makarios; Burada Makarios. Sahnenin sol kenarında: ὁ ἅγιος μακαριοσ; Ὁ Ἄγιος Makarios; Aziz Makarios.

İkonografi: Sahnede ön düzlemde yerde yatan azizin idamı sonra ermiş ve cellat kılıcını kınına sokmaktadır. Sol ve sağ köşelerde ise birer aziz bulunmaktadır. Hangi figürün Aziz Makarios olduğu kesin değildir. İdamı hakkında herhangi bir kayıt bulunmayan ve ileri yaşında öldüğü yazılan Aziz, solda ayakta duran ve daha yaşlı görünen figür olmalıdır.

Peder Makarios (300-390), yortu günü 19 Ocak. Mısırlı aziz genç yaşını bir hücre içinde geçirmiştir. Daha sonra hapisten kaçarak çöllerde yaşamaya başlamıştır. Uzun yıllar keşiş olarak yaşayan azize rahiplik rütbesi verilmiş bunun üzerine bir manastır kurmuştur. İmparator Valens zamanında ölmüştür (BOS:172).

Üslup: Zirvesiyle üçgen bir karakter kazanan mor renkte dağın fon olduğu sahnede ön düzlemde öldürülmüş bir aziz yerde yatmaktadır. Parlak kırmızı renkte kıyafet ile tasvir edilmiş olan cellat kılıcını kınına sokmaktadır. Zirvenin iki yanında yaşlı karakterde ,solda turuncu renkte kıyafeti ile bir aziz yer alırken daha genç olduğu kahverengi saç ve sakalından belli olan mavi renkte başka bir aziz yer almaktadır.

Sol Alt

Sahne Adı: Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: σύν εϑυμίω; Σύν Εϑθυμίου; Ayrıca Euthymius. Sahnenin sol kenarında: ó άγιος εϑυμίω; Ó Άγιος Εϑθυμίου; Aziz Euthymius.

İkonografi: Sahnede değişik yaş gruplarında olan birçok kutsal insan yer almaktadır. Ön düzlemde bir piskopos ve elinde bir kitap ile dururken hemen yanında başka bir figür yer almaktadır. Orta düzlemde dağlar arasında kalan figürlerin elleri arkalarından bağlanmış gibi durmaktadır. Arka sol köşede bir aziz daha yer alırken sağ köşede ise iki aziz daha yer almaktadır. Kalabalık olan sahnede hangi figürün Aziz Eurrhymius olduğu belirgin değildir.

Peder Eurrhymius (Euthymius) (397-473), yortu günü 20 Ocak. Ermenistanlı soylu ve zengin bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen aziz aldığı teolojik eğitimlerle kısa sürede rahip rütbesine yükselmiştir. Yirmi dokuz yaşına kadar kendi topraklarında yaşayan aziz daha sonra Kudüs'e gitmiş, burada yaptığı hasırdan sepetleri satarak muhtaçlara yardım etmiştir. Kudüs'te yıkılmak üzere olan bir manastırın tamiratını yaptıran aziz buranın yeniden Hıristiyanlar tarafından kullanılmasını sağlamıştır. İmparatoriçe Eudocia ve kocası Theodosius'un ölümünden sonra artan Nesturîlere karşı mücadele etmiştir. Khalkedon Konsili'ne katılan aziz, Katolik ve Ortodoks kiliselerinin bir arada olması için mücadele

etmiştir. Ayrıca kesin olmayan bilgilere göre de Melittene (Malatya) piskoposu olarak görev yaptığı düşünülmektedir (Butler,1866:196-198).

Üslup: Kalabalık olan sahnede oval zirvesi olan yeşil renkte bir tepe ile kıvrımlı zirveye sahip yine yeşil renkte bir tepe ön düzlemdeki figürlere fon oluştururken, tasvirin tamamına sivri zirveye sahip mor renkte bir dağ fon oluşturmaktadır. Ön düzlemdeki piskoposun elinde altın kodex bulunmaktadır. Değişik yaş gruplarında tasvir edilen figürlerden, öndeki yaşlı azizle ortadaki genç azizin, piskopos ile sağ üst köşedeki genç azizin ve sol köşedeki aziz ile ortadaki genç azizin kıyafetleri aynı renktedir ve bu görüntü dikkat çekicidir. Sahnede kullanılan renkler mor, mavi, kırmızı ve yeşilin tonlarıdır.

Sağ alt

Sahne Adı: Confessor Maximos'un Tanıklığı

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: μαξιμασ θεϊος; Maximos Theïos; Maximos Amca(Amcası)

İkonografi: Sahne oldukça kalabalıktır ve birçok idam olayı tasvir edilmiştir. Sol düzlemde yerde yatan öldürülmüş dört aziz bedeni bulunmakta ve cellat kılıcını kınına sokmaktadır. Sağ üst köşede ise bir azizin idamı az sonra gerçekleşecektir. Sol köşede bir aziz yer alırken sağ alt köşede elinde kitap bulunan bir kilise görevlisi yer almaktadır. Confessor olduğu kayıtlarda yazılı olan Aziz Maximos'un sağ alt köşede duran figür olması muhtemeldir.

Confessor Maximos (580-662), yortu günü 21 Ocak. Konstantinopolis'te soylu bir ailenin çocuğu olan aziz almış olduğu teolojik ve felsefe eğitimi sayesinde kısa sürede yükselmiş, hatta İmparator Heraklios'un danışmanlığını yapmıştır. 616 yılından Chrysopolis (Üsküdar) rahibi olmak için istifa eden aziz, 626 Pers işgali esnasında İskenderiye'ye sığınmıştır. Aziz orada teolojik çalışmalarını sürdürmüş ve Mesih'i ilahlaştıran rahiplerden biri olmuştur. Moneteltizm'i destekleyen aziz, Papa Martin tarafından Lateran Konsili'nde sapkınlıkla yargılanmasına neden

olmuştur. Ortodoks inancını yaymak için birçok kitap yazmış ancak kilisenin görüşlerine ters düşünceler savunduğu için sürgün edilmiştir (ODS,1992:334).

Üslup: Aynı renklerin tonlarının yoğun şekilde kullanıldığı sahnede, yine oval zirvesi olan mor renkte bir tepe ile zirvesi üçgen bir karakter kazanan yeşil renkte bir tepe fon olarak kullanılmıştır. Ön düzlemde yerde yatan figürlerin vücut hatları belirsizdir. Ayrıca figürler arasında boyut olarak önemli farklılıklar görülmektedir. Sahnede görülen renkler mavi, kırmızı, yeşil, mor gibi çok çeşitlidir.

Resim No: 53

Sayfa No: 26recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Aziz Anastasius ile Piskopos Timothy ve Bulgaristan şehitleri(?), Aziz Agathangel ve Piskopos Clement, Azize Xeno (Xenia), Başpiskopos ve Teolog Gregory.

Sol Üst

Sahne Adı: Kutsal İnsanların Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: ανστασιος πέσης; anastásios pésis; Anastasios Pers.

İkonografi: Sahnede kalabalık bir anlatım vardır. Yerde yatan sayısız idam edilmiş azizler bulunurken, cellatların hepsinin elleri halen havada durmaktadır. Yerden

yatan figürler Bulgaristan şehitleri veya azizin yetmiş yoldaşı olmalıdır. Sağ kenarda ise henüz idam edilecek bir aziz ve arkada dizleri üstüne çökmüş olan bir piskopos öldürülmek üzeredir. Öldürülen figür Aziz Anastasius olmalıdır. Kalabalık olan sahne ölü sayısının çok olmasından dolayı bir savaş alanını andırmaktadır. Cellatlar ise kıyıma devam etmektedir. Kalabalık olan bu sahnede piskoposluk kıyafeti içinde dikkat çeken figür Havarî Timothy olmalıdır.

Aziz Anastasius (4. yy/7. yy?) yortu günü 22 Ocak (SM,1677:774). Pers kökenli Aziz Modestus tarafından Filistin'de vaftiz edilmiş ve hayatını bir keşiş olarak sürdürmüştür. İdam edildiğinde yoldaşları olduğu düşünülen yetmiş Hıristiyan ile birlikte öldürülmüştür (BOS:20).

Kesin olmayan bilgilere göre aynı gün Bulgaristan bölgesinde idam edilmiş 10 Azizi de anma günüdür.

Sahne kenarında adı olmayan figür aynı anma gününe sahip Efes Piskopos Timothy de vardır. 70 Kutsal Havariden biri olan Havarî Timothy, Havarî Paul'un öğrencisi olmuş uzun süre Asya bölgelerinde seyahat ettikten sonra Efes piskoposu olarak görev yapmıştır (ODCC,1974:1378).

Üslup: Kalabalık insan gruplarının olduğu sahnede öldürülmüş on insan bedeni ama on bir baş görülmektedir. Azizlerin bedenleri birbiri üstüne gelmekte ve basit fırça vuruşlarıyla şekillendirilmiştir. Arka düzlemde ise dizleri ve elleri üstüne çökmüş olan bir piskopos ve elleri giydiği kıyafetle örtülü olan bir aziz görülmektedir. Cellatlar mavi, kırmızı ve turuncu tunikler ile tasvir edilirken azizler, kırmızı, mor, mavi, yeşil gibi çeşitli renklerdeki kıyafetler ile tasvir edilmiştir. Sahnede mor ve yeşil renkte alçak olan iki tepe fon olarak kullanılmıştır.

Sağ Üst

Sahne Adı: Piskopos Clement ve Aziz Agathangel'in Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: κλήμης, 'αγαθαγγελος; Klímis. 'Agathangelos; Clement. 'Agathangelou. Sahnenin sol kenarında: ó áγιος κλήμης; Ó Ágios Klímis;

Aziz Clement. Sahnenin sağ kenarında: ó άγιος 'αγαθαγγελος; Ó Άγιος 'Agathangelos; Aziz 'Agathangelou.

İkonografi: Ön düzlemde Aziz Agathangel idam edilmiş ve dizleri üstüne çökmüş olan, az sonra eli havada duran cellat tarafından idam edilecek piskopos Clement yer almaktadır. Hayatının uzun bir dönemini hapiste geçirdiği bilinen piskoposun tasvirleri çoğunlukla hapisanede olmakla birlikte, elinde kitap tutarken veya kafası kesilirken de tasvir edildiği tespit edilmiştir.

Aziz Agathangel (4. yy), yortu günü 23 Ocak. Roma kökenli olan aziz asker olup arkadaşlarıyla Aziz Clement'ti korumuş ve sonra Ancyra (Ankara) Kilisesi'nde diyakoz olarak görev yapmıştır. Zulüm döneminde idam edilmiştir (Butler,1866:229).

Piskopos Clement (?), yortu günü 23 Ocak (SM,1677:812). Diocletianus zamanında yaşamış olan aziz Ancyra (Ankara) piskoposu olarak görev yapmıştır. Ancak Büyük Zulüm döneminde hapse atılmış ve hayatının yirmi sekiz yılını hapisanede geçirmiştir (Butler,1866:228). Günümüzde Ankara'da kalıntıları kalan Aziz Clement Kilisesi ona atfedilmiştir.

Üslup: Sadece üç figürün görüldüğü sahnede olaylar mor zemin ile birleştirilmiş mor renkte iki tepenin önünde gerçekleşmektedir. Yerde yatan aziz mavi-beyaz kıyafet ile tasvir edilirken, piskopos turuncu içlik üzerine yeşil pelerini ile tasvir edilmiştir. Cellat yine kırmızı bir kıyafet ile verilmiştir.

Sol Alt

Sahne Adı: Azize Xeno ve Kardeşleri

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: ó ξένησ βίος; Ó Xénis Víos; Xenia; Sahnenin sol kenarında: ήάγίαό ξένη; Í Agía Xéni; Azize Xenia.

İkonografi: Sahne Azize Xeno ve kardeşlerinin Mesih'in yolunu seçmesini anlatmaktadır. Orta düzlemde elindeki hac ile tasvir edilmiş olan figür Azize Xeno'dur. Ön düzlemde ise muhtemelen azizenin kardeşleri olan diğer üç figür ve

en sağda ise yine O tasvir edilmiştir. Arka düzlemde ise iki dağ görüntüsü arasında yerleştirilmiş başka bir aziz bulunmaktadır. Diğer tasvirlerinde kardeşlerine yer vermeyen sahnelerin yerine Azize bu yazmada kardeşleri arasında tasvir edilmiştir.

Azize Xeno (Xenia) (5. yy), yortu günü 24 Ocak. Hakkında fazla bilgi bulunmayan azize, ailesinin onu evlendirme çabaları üzerine kardeşleri ile evden ayrılıp, Malezya'da münzevi bir hayat yaşamış ve ileri yaşında ölmüştür.

Üslup: Herhangi bir idam işleminin olmadığı sahnede aynı yöne bakan, değişik yaş gruplarında olan üç aziz ve bir azize ön düzlemde tasvir edilmiştir. Mor renkte bir dağın fon olduğu grupta yeşil mavi, mor ve parlak kırmızı renklerinin kullanıldığı görülmektedir. Yeşil renkli tepelerin önünde elinde hac ile yine parlak kırmızı kıyafetiyle başı örtülü olan azize yer alırken, tepelerin arasında turuncu renkte orta yaşlarda tasvir edilmiş bir aziz daha yer almaktadır.

Sağ Alt

Sahne Adı: Aziz Gregory

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: Γρη Γόριος θεόλογός τε; Grigórios Theólogós Te; Gregory Teolog. Sahnenin içinde: ó áγιος Γρηγοριος ó θεολόΓος; Ó Ágios Grigorios Ó Theológos; Aziz Gregory İlahiyatçı.

İkonografi: Sahnede Doğu Ortodoksluk Kilisesinin önemli azizlerinden olan Aziz Gregory'nin tapınaktaki tasviri yer alır. Geleneksel karakterde olan tasvirde Aziz tek başına, piskopos kıyafetiyle, elinde tuttuğu kitap ile ayakta mimari bir birimin arkasında yarım şekilde tasvir edilmiştir. İki yanında iki farklı yapı yer almaktadır. Teolojik birçok eseri bulunan azizin lakabı olan 'Teolog' ismi sahnenin içinde de yazılmıştır.

Başpiskopos ve Teolog Gregory (329-389), yortu günü 25 Ocak. Dindar bir anne ve pagan bir babanın çocuğu olarak dünyaya gelen Azizin babası, eşinin etkisiyle Hıristiyanlığı seçmiştir. Temel din eğitimini aile içinde alan aziz daha sonra John Chrysostom'un yanına gönderilmişti. Eğitimini alan aziz Filistin, İskenderiye ve Atina'ya gitmişti. Annesi dindar olmasına rağmen bebekken vaftiz edilmeyen aziz

Atina'da vaftiz olmuştur. Yukarıda bahsettiğimiz gibi Atina'da ünlü Aziz Basil ile yakın arkadaşlık kurmuştu. Buradaki eğitimi bittiğinde Konstantinopolis'e dönmüş ve döndüğünde otuz yaşındaydı. Kariyeri burada başlayan aziz kendini tamamen Mesih'in yoluna adamaya karar vermişti. Burada manastır içinde yaşadığı münzevi hayatında, Aziz Basil ile sürekli iletişim içinde olmuş hatta bir dönem Pontus'ta beraber inzivaya çekilmişlerdi. Birçok tefsir çalışması yapmış olan aziz evine döndüğünde rahip olarak göreve başlamış ve burada ilk verdiği vaazda Aziz John Chrysostom'un öğretilerini kullanmıştı. İmparator Valens'in Hıristiyanlığı bölme çabalarından biri olan ve Cappodocia Kilisesini ayırmakla işe başlayan imparator, Aziz Basil'in tahtını yıkmak için uğraşmış olsa da Naziansos'lu Gregory'nin, arkadaşı olan Aziz Basil tarafından piskopos olarak başa getirilmesi, Valens'in uğraşlarını boşa çıkarmıştır. Kiliseye büyük hizmetleri olan aziz Konstantinopolis'in ilk konsiline katılan önemli babalardan biri olmuştur. Nicene Konsili'ne de katılmış olan aziz kiliseler arasında yaşanan birçok ayrılığa tepki olarak 381 yılında Konsil öncesinde istifasını sunmuştu. Din üzerine birçok kabul gören eserinin yanı sıra, şiir ve kompozisyonları, mektupları, vaazları ile kaleme aldığı sayısız eser ile kilise tarihi hakkında önemli kaynaklar oluşturan eseri mevcuttur. Kiliseye önemli katkıları olan azizin dini konular hakkındaki tefsir çalışmaları nedeniyle 'Teolog' unvanıyla anılır (CE:10-13).

Üslup: Kilisenin önemli azizlerinden olan Gregory'i tasvirde oldukça iri ve heybetli şekilde tasvir edilmiştir. Üzerinde bitkisel ve geometrik süslemelerin olduğu mor renkte alçak bir duvar arkasında, büst şeklinde tasvir edilen azizin elinde altın kodex oldukça büyük verilmiştir. Bu görüntü ile azizin Teolog unvanına gönderme yapılmıştır. Yeşil tuniğinin üzerinde piskoposluk atkısı ile tasvir edilen azizin iki yanındaki bina ile bir manastır avlusu görüntüsü verilmiştir. Aynı karakterde olan bu iki yapıdan solda uran turuncu duvarlar üzerine kırmızı renkte sivri çatı ile sonlanırken, sağdaki yapı yine turuncu duvarlar üzerinde mavi renkte sivri çatı ile sonlanmaktadır.

Resim No: 54

Sayfa No: 26verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen olay ve figürler; Peder Xenophon, Piskopos John Chrysostom'un Rölikleri, Aziz Ephraim (Ephrem), Başpiskopos Ignatius'un Rölikleri.

Sol Üst

Sahne Adı: Peder Xenophon'un Ailesi ve Röliklerinin Taşınması

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: ουν ξενοφωνΤι; ουν Xenofonti; Xenofonti.
Sahnenin sol kenarında: ό άγιος ξενοφόν; Ό Άγιος Xenofón; Aziz Xenophon.

İkonografi: Kalabalık olan sahnede ön düzlemde Aziz Xenophon'un röliklerinin taşınması tasvir edilmiştir. Ön düzlemde omuzlarında azizi taşıyan iki figür,

önlerinde duran mimari bir birime girmek üzeredir. Arka düzlemde solda elinde hac olan yaşlı Aziz Xenophon hemen yanında ve ondan daha aşağı seviyede tasvir edilmiş iki genç oğulları aziz John ve Aziz Arcadius ve en sağda ise eşi Azize Mary tasvir edilmiştir. Kutsal insanların hemen arkasında sadece kubbesi görünen bir yapının olduğu görülmektedir. Sağ tasvirde yer alan yine rölik taşıma sahnesinden anlaşıldığı üzere mimari birimler birbirine benzemektedir. John Chrysostom'un rölikleri'nin İstanbul'a taşındığı kayıtlarda geçmektedir. O halde Aziz Xenophon'unda rölikleri de İstanbul'a getirilmiş olmalıdır. 26 Ocak yortu günü aslen azizin röliklerinin taşınmasına aittir. Ancak çoğu tasvirde aziz ailesi ve rölikleri ile birlikte tasvir edilmektedir.

Peder Xenophon (6. yy), yortu günü 26 Ocak(SM,1677:1012). Konstantinopolis mahkemesinde önemli bir senatör olan Azize Mary ile evli, John ve Arcadius isminde iki oğlu vardı. Hukuk eğitimi alan çocuklarını Atina'dan sonra Beyrut'a göndermiştir. Bu seyahatleri esnasında gemilerinin batması nedeniyle Arcadius kaybolmuş, John ise kurtarılarak Beyrut'ta bir manastırda yaşamaya başlamıştır. Oğullarının kaybolduğunu duyan çift ise, "Tanrı'nın verdiğini Tanrı aldı" diyerek durumu kabullenmiştir. Daha sonra yaşadıklarını duydukları çocuklarını bulmak için Filistin'e giden çift, sonra Kudüs'e gitmiştir. Orada peder olarak görev yapan Aziz Xenophon oğullarını, üç yıllık münzevi hayatından sonra manastıra gelmeleri üzerine bulmuştur. Sonunda kavuşan aile gece gündüz Tanrı'ya dua ederek kendilerini Mesih'in yoluna adanmıştır (LOS:389-392).

Üslup: Aziz Xenophon ve ailesinin tasvir edildiği sayfada aile yeşil renkte oval zirvesi olan bir tepenin arkasında tasvir edilmiştir. Aziz elinde hac ve mor kıyafetiyle yaşlı bir figür olarak karşımıza çıkarken, yaş olarak birbirinden farklı olan ama boyut olarak daha küçük tasvir edilen iki figür (yani oğulları) hemen yanında durmakta en sağda ise başını da örten kırmızı kıyafetiyle azize yer almaktadır. Figürlerin arkasında yeşil renkte bir kubbe görülmektedir. Ön düzlemde ise azizin röliklerinin taşınmasını aktaran tasvirde mavi ve kırmızı renkte iki figür damarlı mermer lahiti mor renkte kubbeye örtülü bir yapıya doğru götürmektedir. Girişi belirsiz olan yapı soyutlanarak resmedilmiştir. Sahnede hem aziz hem de rölikleri birlikte tasvir edilmiştir.

Sağ Üst

Sahne Adı: Piskopos John Chrysostom'un Rölikleri'nin Taşınması

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: πάλιν ο χρυσόΓλωσος; Pálin O Chrysóglisos; Yine Chrysostomos.

İkonografi: Doğu Ortodoksluk Kilisesinin ünlü ve önemli azizlerinden olan Aziz John Chrysostom'un röliklerinin taşınması tasvir edilmiştir. Sahnede arka düzlemde iki figür azizin lahitini taşıırken yine soyutlanarak verilmiş mimari bir birime girmek üzeredir. Ön düzlemde iki aziz yer alırken sağda ise bir imparatoriçe tasviri görülmektedir. Sahnede yer alan imparatoriçe azizin röliklerini İstanbul'a getiren Helena'dır.

Piskopos John Chrysostom'un rölikleri (438), yortu günü 27 Ocak (SM,1677:1046). Kilisenin ünlü azizlerinden olan John Chrysostom'un röliklerinin taşınması bazı yazmalarda anıldığı gün tasvir edilirken bazı yazmalarda burada olduğu gibi ayrı bir anma günü içinde tasvir edilmiştir. Azizin röliklerinin İmparatoriçe tarafından karşılanmasının nedeni John Chrysostom'un bir zamanlar imparatorlara bile vaaz verecek kadar önemli biri ve imparatoriçenin dindar biri olmasından ötürüdür (17r, s. 271res. 35).

Üslup: Yeşil ve mor renkte tepeler arasında gerçekleşen olayda arka düzlemde birbirine bakan kırmızı ve mavi renkte kıyafetler ile verilmiş iki figür azizin röliklerini damarlı mermer bir lahit içinde taşımakta ve önlerinde duran kubbeli, mor renkte bir yapıya götürmektedir. Sahnenin orta düzleminde tepeler arasında kalan Loros giymiş saraylı figür İmparatoriçe Helena rölikleri karşılayan kişi olarak tasvire eklenmiş, ancak röliklere arkası dönüktür. Sahneye ön düzlemde iki farklı kıyafet rengi ve sakal renkleri ile iki aziz daha eşlik etmektedir.

Sol Alt

Sahne Adı: Aziz Ephraim'in Ölümü

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: εφραίμ ό σύρος; Efraím Ó Sýros; Ephrem Suriye

İkonografi: Aziz Ephraim'in ölümünün anlatıldığı bir sahnedir. Sahnenin orta düzleminde bir seki (veya yatak) üzerinde uzanan figür Aziz Ephraim'dir. Azizin başucunda başka bir aziz yer almaktadır. Etrafında yer alan insanlar ise Hıristiyan Okulu açtığını bildiğimiz azizin öğrencileridir. Ön düzlemde yer alan ve bir kuyu/sütun içindeymiş gibi görünen figür ise yine Aziz Ephraim olmalıdır. Suriyeliler için peygambermiş gibi görülmesinden ötürü Aziz için kilisenin sütunlarına ve arpına azizin adını vermişlerdir. Bu tasvir ile kilisenin kolonları simgeleniyor olmalıdır.

Aziz Ephraim (Ephrem) (373), yortu günü 28 Ocak (SM,1677:1252). Aslen Syria (Suriye) kökenli olan aziz, Nisibis'de (Nusaybin) dünyaya geldi. On sekiz (yada yirmi sekiz) yaşında Nusaybin'in ünlü piskoposu tarafından vaftiz edilmiş, piskopos ile yakın ilişkiler içinde olmuştu. II. Şapur'un bölgesine yaptığı baskında surları koruyarak Pers ordusunun geri çekilmesine ve Euphrates (Fırat Nehri) hattının korunmasına büyük destek olmuştur. Ancak daha sonra (363) Pers işgali nedeniyle kenti terk eden aziz Edessa'da uzun yıllar yaşamıştı. Burada kaldığı süre içinde diyakoz olarak görev yaptığı düşünülen azizin verdiği vaaz büyük kitlelere ulaşmış, bölgenin paganlardan temizlenmesini sağlamıştır. Daha sonra Kutsal Yazılar hakkında yorum yaparak, Ortodoksluk inancı dogmalarını açıklayan büyük bir Hıristiyan okulunun hocası olmuştur. Suriye bölgesinde bir peygamber gibi sayılıp sevilen aziz için halk, adına yapılan kilisede kolonlara ve kilise arpına onun adını vermiştir. İleri yaşında huzur içinde ölmüştür (CE:498).

Üslup: Stilize üslubun kendini hissettirdiği sahnelerden biri olan Azizin ölümü tasvirinde, ön düzlemde mor renkte bir kuyu/sütun görünümüne sahip yapının içinde sadece büst şeklinde, yaşlı bir figür olarak görünen azizin tam olarak neyi simgelediği belirsizdir. Ancak azizin hayatı ile ilgili bilgiler ışığında açıklığa kavuşan bu figür sütunların azize atfedildiğini simgeliyor olmalıdır. Arka düzlemde ise konunun ana teması olan azizin ölümü tasvir edilmiştir. Yeşil renkte bir düzlem üzerinde yatan aziz, mor ve mavi kıyafetler içinde, başı hafif kalkık şekilde tasvir edilmiştir. Hemen yanı başında yükselen yeşil renkteki dağ, azizin yanındaki insan gruplarını ikiye bölmüştür. Başucunda yaşlı olarak tasvir edilmiş bir figür görülürken, ayakucunda çeşitli yaş gruplarında olan birçok figür yer almaktadır. Sahnede kullanılan renkler mor, yeşil, mavi, turuncu renklerinin beyaz ile oluşturulan tonlarıdır.

Sağ Alt

Sahne Adı: Piskopos Ignatius'un Rölikleri'nin Taşınması

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: 'ΙΓνατίου λείψανα; 'Ignatiou Leípsana; 'Ignatius Emanetler.

İkonografi: Sahnede iki konu aynı anda anlatılmaktadır. Ön düzlemde öldürülen azizler yerde yatarken, arka düzlemde iki kişi Aziz İgnatius'un röliklerini taşımaktadır. Sahnede hala idam olayının gösterilmesi, Aziz İgnatius'un öldüğü zaman ciddi şekilde halen Hıristiyan katlinin devam ettiği bir dönem olduğunu anlatmak için yapılmış olmalıdır.

Başpiskopos Ignatius'un rölikleri (408-450), yortu günü 29 Ocak (SM,1677:1270). Antakya başpiskoposu olan aziz (21v,s. 270,res. 44) için bazı yazmalarda öldüğü gün anılan röliklerini taşıma tasvirleri, bazı yazmalarda ise burada olduğu gibi farklı bir anma günü içinde tasvir edilmiştir.

Üslup: Piskoposun röliklerinin taşındığı sahnede ön düzlemde idam işlemleri bitmiş olan iki aziz bedeni ve başı görülmektedir. Hemen yanlarında parlak kırmızı kıyafet ile tasvir edilmiş olan cellat kılıcını siyah renkteki kınına sokmaktadır. Yeşil renkte oval zirvesi olan tepenin fon oluşturduğu sahnenin arka düzleminde, mor renkte damarlı mermer lahiti taşıyan kırmızı ve mavi renkte iki figür, turuncu renkte tepenin önünde görülmektedir. Azizin Lahitin taşınacağı herhangi mimari bir birimin olmayışı dikkat çekicidir.

Resim No: 55

Sayfa No: 27recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış üç farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Peder Hippolytus, Aziz Cyrus ve Aziz John, Aziz Tryphon ve Aziz Vendemianus.

Sol Üst

Sahne Adı: Aziz Hippolytus'un Tanıklığı

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: τρεῖς ἀρχιθύται; Treís Archithýtai; Üç Yoldaş?. Sahnenin sol kenarında: Ἰππολύτος; Ippolýtos; Hippolitus.

İkonografi: Sahnede ön düzlemde kılıçla öldürülmek üzere olan dizleri üstüne çöktürülmüş bir aziz yer alırken arka düzlemde, suya atılarak öldürülmüş olan bir aziz ve azize yer almaktadır. Sahnenin solunda ise bir piskopos tüm bu olanlara

tanıklık etmektedir. Bu figür piskopos olarak görev yaptığını bildiğimiz Aziz Hippolytus'tur.

Peder Hippolytus (3. yy), yortu günü 30 Ocak. Hakkında fazla bilgi bulunmayan aziz Claudius zamanında yaşamıştır. Piskopos olarak görev yapan aziz yaptığı birçok çalışma ile teolojik bazı konuları çözüme kavuşturmuştur. Yoldaşları Sabinus ve Chrysa ile birlikte idam edilmişlerdir (Holweck,1990:487).

Büyük piskoposlar için Ortodoksluk Kilisesi bugün için bir yortu günü oluşturmuş ve efsaneye göre bu başpiskoposlar: Ekümenik Öğretmen Aziz Basil (yortu günü 1 Ocak), Teolog ve Altın Ağızlı Aziz John Chrysostom (yortu günü 27 Ocak) ve Aziz Nazianus'lu Gregory (yortu günü 25 Ocak). Ancak aynı gün anması olan üç büyük piskopos için sahnede herhangi bir tasvir bulunmamaktadır.

Üslup: Doğa görüntüsü ile doldurulmuş olan sahnede ön düzlemde zemin ile bütünleşmiş mor renkte dağın önünde bir idam işlemi kılıç ile gerçekleşmektedir. Arka düzlemde ise, yeşil ve mor tepeler arasında akan, hafif dalgalı nehrin içine atılmış, elleri bağlı olan bir aziz ve azize görülmektedir. Suyun içinde yer alan figürlerin bedenleri orantısız olup, vücut hatları belirsizdir. Ayrıca suyun üstünde duruyormuş gibi görüntüleri idam işlemi ile uyuşmamaktadır. Piskopos ise mor ve yeşil renkteki tepeler arasında turuncu renkteki kıyafet içinde büst şeklinde yaşlı bir figür olarak betimlenmiştir. Sahnede kullanılan renkler; yeşil, mavi, kırmızı, mor renklerinin beyaz ile oluşturulan tonlarıdır.

Sağ Üst

Sahne Adı: Aziz Cyrus ve Aziz John'un Tanıklığı

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: σὺν Ἰωάννῃ; Syn 'Ioanni; Ayrıca John. Sahnenin sol kenarında: Κυροῦ τε, Kyros Te; Kyros.

İkonografi: Kalabalık bir anlatımın olduğu sahnede birçok aziz öldürülmüş ve bazıları öldürülmek üzereyken bazıları da elleri arkasında bağlı şekilde bekletilirken tasvir edilmiştir. Ancak sahnede idam olayı içinde olmayan sahnenin sağında yarım olarak tasvir edilmiş iki aziz bulunmaktadır. Bu iki aziz hastalara yardım ettikleri

bilinen Aziz Cyrus ve Aziz John'dur. Azizler çoğu tasvirlerde yoldaşları olarak bilinen Athanasia ve onun kızları Theodota, Theoctista ve Mısırlı Aziz Eudoxia ile Aziz Abbacyrus birlikte tasvir edilmişlerdir.

Aziz Cyrus ve Aziz John (312), yortu günleri 31 Ocak. Mısır kökenli olan azizler Edessa'da yaşamış ve azizlerden Cyrus doktor olarak görev yapmış, tüm hastaları karşılıksız olarak tedavi etmiştir. Aziz John ise asker olarak görev yapmıştır. Azizler ile birlikte aynı gün öldürülen ve anılan başka aziz ve azizeler vardır. Athanasia ve onun kızları Theodota, Theoctista ve Mısırlı Aziz Eudoxia ile Aziz Abbacyrus bugün anılan diğer azizler/azizelerdir (Holweck,1990:112,257).

Üslup: Karmaşık ve kalabalık bir anlatıma sahip olan tasvirde, ön düzlemde idam edilmiş ancak bedenleri belirsiz şekilde tasvir edilmiş olan dört aziz ve üç aziz başı görülmektedir. Hemen yanlarında ise düşmekte olan mor kıyafetli bir azize, arkasında idam edilen figürlere bakan turuncu kıyafetli bir aziz, zeminden çıkar gibi tasvir edilen mavi renkte bir figür (muhtemelen cellat) görülmektedir. Yeşil rengin hem zemin hem de sahneyi ikiye ayıran tepe olarak kullanıldığı sahnenin arka düzleminde, bir idam işlemi devam etmekte ve mavi kıyafetli aziz elleri arkasından bağlı şekilde öne doğru eğilmektedir. Sahnenin sol kenarında yeşil tunik içinde yarım olarak tasvir edilmiş bir aziz görülmektedir. Sahnenin adandığı azizler ise birbirine dönük şekilde, yeşil renkte zemin veya tepenin içinden çıkar gibi parlak kırmızı ve turuncu renklerdeki kıyafetler içinde, büst olarak tasvir edilmişlerdir. Figürlerin anatomik hatalar içerdiği tasvirde küçük çapta silinmeler olmuştur.

Alt Orta

Sahne Adı: Aziz Tryphon'un Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: ἐμοί δε τρύφων. προσφυής μάρτυς τρύφων; Ἐμοί De Trýfoi. Prosinís Mártys Trýfon; Beni Hatırla Trifoi. Nazik Şehit Tryphon. Sahnenin içinde: ó áγιος μάρτυς τρύφων; Ó Ágios Mártys Trýfon; Aziz Şehit Trifon

İkonografi: Sahnede üç figür yer almaktadır ve Aziz Tryphon'un idamı sahnenin ortasında yer almaktadır. Dizleri üstüne zorla çöktürülen aziz, az sonra elindeki

kılıç ile arkasında duran cellat tarafından idam edilecektir. Sahnede sağ alt köşede dizleri üstüne çökmüş ve dua etmekte olan figür Aziz Vendemianus olup dağlar arkasında tasvir edilmiş ve sanki gizleniyor gibidir.

Aziz Tryphon (251), yortu günü 1 Şubat (SM,1677:1312). Phrygia bölgesinde yaşamış olan azizin bir kaz çiftliği olduğu ve hastalıkları tedavi ettiği söylenmektedir. Ancak Hıristiyan olduğunu itiraf edince işkence görerek idam edilmiştir (Holweck,1990:991).

Aynı gün Aziz Vendemianus'u (5. yy) da anma günüdür. Hakkında fazla bilgi olmayan aziz, Bithynia bölgesinde yaşamış ve Aziz Auxentius'un öğrencisi olmuş ve hayatını bir keşiş olarak devam ettirmiştir (Holweck,1990:1008).

Üslup: Geniş bir alan teşkil eden tasvir doğrudan olayı aktarmaktadır. Azizin elleri arkasından bağlı ve dizleri üstünde durmaktadır. Celladın bir eli azizin üzerinde tasvir edilmiştir. Bu hareketi ile azize güç uyguladığı ifade edilmiştir. Cellat mavi tunik altında kahverengi taytı ve uçuşan pelerini ile dikkat çekicidir. Sahnenin hareket merkezi eli havada olan ve uçuşan peleriniyle sahneyi kaplayan cellat olmuştur. Yeşil ve mor renkte benzer zirveler ile sonlanan dağlar arasında, orta yaşlarda tasvir edilen figür dua eder şekilde tasvir edilmiştir. Sahnenin sağ kenarında bulunan iki küçük tepe dışında sahnenin büyük bir bölümü altın varak fona bırakılmıştır.

Resim No: 56

Sayfa No: 27verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen olay ve figürler; İsa'nın tapınağa sunulması, Simeon ve Anna, Hegumen İsohere, Azize Agatha.

Sol Üst

Sahne Adı: İsa'nın Tapınağa Sunulması

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: ὑπαπαντη τε; Ýpapanti Te; Ziyaret. Sahnenin içinde: ΜΡΘΥ(Μητήρ Θεού); Mitír Theού; Meryem'in Monogramı (Tanrı'nın Annesi)

İkonografi: Sahne geleneksel unsurlar içinde anlatılmış ancak yaşanan Hıristiyan katli tasvire edilmiştir. İsa, Meryem'in kucağındadır ve Meryem bir eli ile tapınak görevlisini işaret etmektedir. Tapınak görevlisi Simeon, İsa'yı tutmak için öne eğilir şekilde durmaktadır. Meryem'in arkasında Yusuf, Simeon'un arkasında ise Anna

yer almaktadır. Tapınak orta arka düzlemde baldaken tarzı bir mimariyle tanımlanmıştır. Ön düzlemde ise idam edilmiş üç aziz ve muhtemelen başlarında duran bir cellat bulunmaktadır.

2 Şubat anma gününde tasvir edilen İsa'nın Tapınağa Sunulma'sı yazmanın ilk sayfalarında daha ayrıntılı şekilde tasvir edilmiştir(2v,s. 89,res. 8).

Üslup: Daha dar anlatıma sahip sahnede temel atribütleri içinde barındırmaktadır. Sahnede İsa annesinin kucağında renksiz olarak tasvir edilmiştir. Meryem başını da örten mor hymation ile tasvir edilirken hemen karşısında duran tapınak görevlisi Simeon mor renkte ellerini de örten kıyafet ile tasvir edilmiştir. Simeon'un ellerinin örtülmüş olması hiyerarşik bir düzenlemedir. Yusuf, Meryem'in arkasında turuncu kıyafeti ile sarı renkte saçı ve sakalıyla orta yaşlarda biri olarak tasvir edilmiştir. Anna ise Simeon'un arkasında mavi renkte bir kıyafet ile tasvir edilmiştir. Tapınak yeşil renkte baldaken bir yapı ve parlak kırmızı renkte duvar ile stilize edilmiştir. Sahnede ön düzlemde yeşil tepenin önünde idam işlemi bitmiş veya devam eden üç aziz bedeni ve başı ile kırmızı renkte kıyafetiyle bir cellat tasvir edilmiştir.

Sağ Üst

Sahne Adı: Aziz Simeon ve Azize Anna

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: σήμερον ὁ πρεσβύτερος; Sýmeon Ó Presveftis; Symeon Görevli (Bakan); Sahnenin sol kenarında: ὁ ἅγιος σύμεών ὁ θεωδώρας; Ó Ágios Sýmeón Ó Theodoros; Aziz Simeon Theodore.

İkonografi: Sahnede İsa'yı tapınakta karşılayan Anna ve Simeon tasvir edilmiştir. Dağ görüntüsü arkasında solda Simeon ayakta ve tapınaktaki görüntüsünden daha genç, sağda Anna tasvir edilmiştir. Ön düzlemde yarım olarak tasvir edilmiş iki aziz daha bulunmaktadır.

Simeon ve Anna, yortu günleri 3 Şubat. Bir peygamber olarak anılan Simeon ve tapınak görevlisi Anna aynı gün anılmaktadır.

Üslup: Birbirine fon olan mor ve yeşil renkteki benzer zirveler ile sonlanan iki dağın iki yanında yer alan figürlerin bakışları, aynı yönde olup uzaklara doğrudur. Ön düzlemde kimliği belirlenemeyen iki aziz ise farklı iki yöne doğru bakmaktadır. Sahnede kullanılan renkler oldukça canlı tonlar olup, kırmızı, mavi, mor, yeşil ve turuncu renklerdir.

Sol Alt

Sahne Adı: Aziz İsdere'nin Tanıklığı

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: εἰ τ 'Ισιδωροσ; E T 'Isidoros; İsidoros. Sahnenin sol kenarında: ó áγιος 'Ισιδωροσ; ó ágios 'Isidoros; Aziz İsidoros.

İkonografi: Figürler sahnenin her bir köşesine yerleştirilmiştir. Ön sağ, orta düzlemde yerde öldürülmüş bir aziz, dizleri üstüne zorla çöktürülen ve az sonra öldürülecek olan aziz ve arkasındaki celladı, elleri arkadan bağlanmış bir aziz yer alır. Arka düzlemde dağ görüntüsü arkasında iki yanda birer aziz daha yer alır. Sol köşedeki azizin elinde bir hac bulunmaktadır. Sahnede Aziz İsdere'nin kim olduğu kesin değildir. Ancak rahiplik görevi yaptığını bildiğimiz aziz, sol köşede elinde hac tutan figür olmalıdır. Yazarlığı ile tanınan aziz birçok yazmada karşımıza elinde rulo tutarken çıkmaktadır.

Hegumen İsdere (449?), yortu günü 4 Şubat. Pelusium (Nil Deltası-Mısır) bölgesinde yaşamış olan aziz manastırda eğitim aldıktan sonra rahip rütbesi almış sonra Hegumen olarak görev yapmıştır. Yazarlığı ile tanınan azizin bugünlerde kritiği yapılan çok sayıda mektubu bulunmaktadır (BOS:143).

Üslup: Sahnede olaylar mor renkte, tek zirveye sahip bir dağ önünde gerçekleşmektedir. Ön düzlemde yerde yarım olarak tasvir edilmiş ve bedeni belirsiz olan bir figür yer almaktadır. Merkezde ise eli havada duran kırmızı kıyafetli cellat, önünde dizleri üstüne çöken bir aziz ile tasvir edilmiştir. Sahnenin sol kenarında oldukça genç görümlü (belki de bir çocuk) yarım olarak tasvir edilen bir figür dikkat çekmektedir. Zirvenin iki yanında yaşlı olarak tasvir edilen iki figür

daha görülmektedir. Çeşitli renkler ve tonlarının kullanıldığı sahne sade bir anlatıma sahiptir.

Sağ Alt

Sahne Adı: Kutsal insanların Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: 'αΓάθη; 'Agáthi; Agathe. Sahnenin altında: ἡ ἁγία 'αΓαθη; Ἰ Ἄγία 'Agathi; Azize Agatha.

İkonografi: Sahne marjında Azize Agatha'nın adı yazılıyor olmasına rağmen, tasvirde herhangi bir azize bulunmamaktadır. Ön düzlemde öldürülmüş azizler, dizleri üstüne çökmüş ve öldürülmek üzere olan bir piskopos ve arkasında celladı, arka iki köşede ise birer aziz yer alır. Ancak sahnede Azize Agatha'nın hayatı veya kendisi ile ilgili bir tasvir bulunmamaktadır. Kendisine yer verilmeyen bu tasvire karşın Azize için yapılmış, diğer yazmalardaki tasvirlerinde azizenin işkencesinden kesitler çokça resmedilen konular arasındadır.

Azize Agatha (251), yortu günü 5 Şubat. Sicilya'da yaşamış olan azize çok güzel bir genç kız olduğu için büyük zorluklar yaşamıştır. Kendisine âşık olan bir pagan onunla evlenmek istemiş, ancak azizenin Hıristiyan olduğun öğrenince ondan nefret ederek onu kölesi yapmak istemiştir. Paganlara köle olmak istemeyen azize işkence çektirilerek hapse atılmış ve iman içinde ölmüştür (LOS:138).

Üslup: Azize için atfedilmiş ancak bir azizenin görülmediği tasvirde idam işlemleri kahverengi tonlarındaki yüksek bir dağ önünde gerçekleşmektedir. Ön düzlemde bedenleri belirsiz olan üç aziz görülmektedir. Hemen yanlarında dizleri üstüne çökmüş, yaşlı olarak tasvir edilen bir piskopos yer almaktadır. Cellat mavi tuniği ve kırmızı pelerini ile eli havada tasvir edilerek sahnenin hareket merkezi olmuştur. Dağın iki yanında yer alan iki azizde farklı yönlere, uzaklara doğru bakar şekilde tasvir edilmiştir. Sahnede kullanılan renkler, yeşili mor, mavi, kahverengi ve kırmızı olmuştur.

El Yazmasında Synaraxion düzende sıralanan azizlerin hayatında 5 Şubat ile 21 Şubat arasında kalan azizlerin hayatı bulunmamaktadır. Bunun nedeni yazmanın içerdiği 16 azizin yer aldığı 4 sayfanın kayıp olmasıdır.

MS. Gr. Th. f. 1 nolu yazmanın sahip olduğu yıl döngüsü içinde, kopmuş olan bu 5 sayfadan 4'ü kaybolmuştur. Yazmada olmayan bu sayfalarda takvim sıralaması takip edildiğinde olması beklenen azizler tespit edilmiş olup liste muhtemelen aşağıdaki gibidir.

6 Şubat. Kayıp Sayfa / Piskopos Bukolos (?), (Smyrna) + Azizler Julian, Silvanus, Luke ve Mocius (?) + Azize Fausta, Azizler Evilasius ve Maximus (?) + Piskopos Faustus (?) (?)

7 Şubat. Kayıp Sayfa / Piskopos Parthenius (4. yy) (Lampsacus /Hellespontus)

+ Aziz Luke (953) + Piskopos Theopemptus (?) (Nicomedia) + 1003 yada 3000 Nicomedia şehitleri + Piskopos Arion (?) (Cyprus)

8 Şubat. Kayıp Sayfa / Peygamber Zachariah (1. yy) + Komutan Aziz Theodore Stratelates (?) + Aziz Philadelphus + Aziz Theodosius (5. yy)

9 Şubat. Kayıp Sayfa / Aziz Nicephorus (?) + Azizeler Martha, Mary ve Lycarion (?) + Aziz Romanus (444) + . Azizler Marcian (1. yada 3. yy), Philagrius (1. yy) ve Pancratius (1. yy)

10 Şubat. Kayıp Sayfa / Azizler Charalampus, Dauctus ve Porphyrius (1. yy) + Aziz Zeno (V. yy?)

11 Şubat. Kayıp Sayfa / Piskopos Blasius (?),(Sebaste) + Aziz Macedonius (IV.

-V. yy?) + Peygamber Zacharias rölikleri + İmparatoriçe Theodora (867)

12 Şubat. Kayıp Sayfa / Piskopos Meletius (360-381) (Antioch) + Azize Marina (?) + Patrik Anthony (893-901) (Contantinopolis)

13 Şubat. Kayıp Sayfa / Aziz Martinianus (5. yy) + Havari Aquila ve Azize Priscilla (1. yy) + Patrik Eulogius (580-608) (Alexandria) + Piskopos John Polybotus (8. yy) (Phrygia) + Azize Thecla (1. yy)

14 Şubat. Kayıp Sayfa / Aziz Auxentius (420?) + Piskopos Philemon (1. yy) (Gaza)

15 Şubat. Kayıp Sayfa / Havari Onesimus (1. yy) + Asker Aziz Major (?) + Azizeler Euphrosyna ve Paphnutius (5. yy)

16 Şubat. Kayıp Sayfa / Azizler Pamphilus, Valens, Porphyrius, Theodulus ve Julian (?) + Piskopos Maruthas (5. yy) (Martyropolis)

17 Şubat. Kayıp Sayfa / Asker Aziz Theodore (?) + Azize Mariamna (1. yy) + Piskopos Auxibius (102-112) (Soli) + Aziz Theosterictus (IX. yy?) + Patrik Flavian (446-449) (Contantinopolis)

18 Şubat. Kayıp Sayfa / Papa I. Leo (440-461) (Rome) + Piskopos Agapitus (4. yy) (Synnada)

19 Şubat. Kayıp Sayfa / Azizler Maximus, Theodotus ve Asclepiodota (?) + Piskopos Sophronius (?) (?) + Aziz Timothy (?)

20 Şubat. Kayıp Sayfa / Havariler Archippus, Philemon ve Appia (1. yy) + Piskopos Sadoth (?) (Seleucia)

Resim No: 57

Sayfa No: 28recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen olay ve figürler; Aziz Timothy ve Başpiskopos Eustathios, Piskopos Eugenios, Piskopos Polycarp, Prothromus'un başının bulunması.

Sol Üst

Sahne Adı: Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: τῆμόθεος; Timótheos; Timothy. Sahnenin sol kenarında: ὁ ἅγιος τῆμόθεος; Ó Ágios Timótheos; Aziz Timothy

İkonografi: Aziz Timothy'inin adının yazılmış olduğu sahnede kendisinden başka iki piskopos daha bulunmaktadır. Birbirine dönük olan piskoposlar ellerinde İncil

tutmaktadırlar. Sağ köşede yer alan bir azizin elinin duruşu bir nesne tutuyor gibi görünse de (genellikle bu duruşta figürler hac tutmaktadır) eli boştur. Aziz Timothy'inin herhangi bir kilise görevlisi olmadığı sadece manastırda yaşadığı kayıtlardan bilinmektedir. Bu nedenle keşiş olarak tasvir edilen en sağda yer alan figür Aziz Timothy'dir. Ancak aynı gün anılan Aziz Eustathios'un iki piskopostan hangisi olduğu tespit edilememiştir.

Aziz Timothy (8. yy?), yortu günü 21 Şubat. Hakkında fazla bilgi bulunmayan azizin hayatının Olympus'ta bir manastırda keşiş olarak geçtiği düşünülmektedir. Nerede ve ne zaman yaşadığı kesin değildir (Holweck,1990:984).

Aynı gün Başpiskopos Eustathios'un (330) da anma günüdür. Side bölgesinde dünyaya gelmiş olan aziz Boreoa (Bgn. Vereya) bölgesinin ilk piskoposu olmuş daha sonra Suriyeli din adamları için Antakya'ya gitmiştir. Piskoposluk görevini üstlenen aziz, 325 Nikaia Konsili'ne katılmış, Nicomedia'lı Eusebius, Nicaea'lı Theognis ve Caesarea'lı Eusebius'un görüşlerine karşı çıkmıştır. 330 yılında imparatorun emri üzerine sürgüne gönderilmiştir (ODCC,1974:483).

Üslup: Sade bir anlatımın görüldüğü sahnede üzerinde bitkisel bezemelerin olduğu mor ve kırmızı renkte olan alçak bir duvar arkasında üç figür görülmektedir. Aynı şekilde duran iki piskoposun elinde değerli taşlar ile süslenmiş kodex vardır. Piskoposlar beyaz ve uzun sakal ile yaşlı figürler olarak karşımıza çıkmaktadır. Sağ tarafta ise kahverengi uzun sakalı ile daha genç duran ve piskoposlara dönük olan bir aziz daha yer almaktadır. Sahnede kullanılan renkler turuncu, yeşil, mavi, mor ve kırmızının beyazla oluşturulan tonlarıdır.

Sağ Üst

Sahne Adı: Aziz Eugenios'un Tanıklığı

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: λείψανα των εὐΓενίῃ; Leípsana Ton Évgeníou; Emanetler Eugenios.

İkonografi: Sahnede bir piskoposun öldürülmesi anlatılmaktadır. Aziz Eugenios'un adının geçtiği sahnede Aziz Eugenios'un ölümü hakkında herhangi bir kaydın

olmamasından dolayı muhtemelen öldürülen aziz başka biridir. Ön düzlemde dizleri üstüne çökertilmiş ve az sonra öldürülecek olan piskopos görülmektedir. Sol ve sağ köşelerde dağ arkasında duran birer aziz yer almaktadır. Sol köşedeki aziz bir piskopos olup elinde bir kitap vardır. Konstantinopolis patriğine ait birçok eşyayı bulduğuna inanılan ve Piskoposluk görevini yerine getirdiğini düşünülen Aziz Eugenios ise sol köşede duran figür olmalıdır.

Piskopos Eugenios (4. ya da 7. yy), yortu günü 22 Şubat. Konstantinopolis'te yaşamıştır. Piskopos olarak görev yapmıştır. Ne zaman yaşadığı kesin olarak bilinmeyen azizin Konstantinopolis patriğinin röliklerini bulduğuna veya bilinmeyen bu azizin röliklerinin Konstantinopolis'te bulunduğu konusunda kesin olmayan iki bilgi mevcuttur (Holweck,1990:670).

Üslup: Uzunlamasına yükselen zirveye sahip ve zeminle bütünleşen yeşil renkte dağ önünde gerçekleşen idam olayında, aziz mavi içlik üzerine mor pelerin ile kısa beyaz sakalı ile orta yaşlarda biri olarak tasvir edilmiştir. Hemen yanı başında saçları savrulur gibi görünen yine kırmızı tunikle cellat yer almaktadır. Sahnenin hareket merkezi her ne kadar cellat gibi dursa da dikkat çekici olan figür, diğer kişilerden daha iri şekilde tasvir edilmiş olan Aziz Eugenios'tur. Azizin önünde altın kodex görünmekte ancak eli görünmemektedir. Beyaz ve uzun sakalı ile yaşlı bir figür olarak karşımıza çıkan azizin karşısında, kahverengi sakallı bir aziz bulunmaktadır. Sahnede kullanılan renkler yine yeşil zemin ile başlamış, parlak kırmızı, mor, mavi ve turuncunun tonları olmuştur.

Sol Alt

Sahne Adı: Piskopos Polycarp'ın Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: πολύκαρπός τε; Polýkarpós Te; Polycarp.

İkonografi: Sahne Piskopos Polycarp'ın öldürülmesini anlatmaktadır. Sahne oldukça sade ve sadece iki figür ile verilmiştir. Ön düzlemde dizleri üstüne çöktürülmüş ve dua etmekte olan Aziz Polycarp ve hemen arkasında elindeki kılıçla az sonra idam işlemini gerçekleştirecek olan cellat yer almaktadır.

Piskopos Polycarp (155), yortu günü 23 Şubat. Smyrna (İzmir) piskoposu olarak görev yapmış olan aziz 2. yüzyılda Roma'da en önemli Hıristiyanlardan biri olmuştur. Valentinus'un Gnostik düşüncesine karşı Ortodoks inancını savunmuştur. Antakya'ya yapmış olduğu bir seyahatte Aziz İgnatius ile tanışmış ve ondan birçok övgü almıştır. Seksen altı yıl boyunca kiliseye büyük hizmetleri olan azizin İzmir'de bir pagan festivali esnasında Mesih'i inkar etmesi istenmiş ancak bunu reddedince öldürülerek cesedi yakılmıştır.

Üslup: İki figür ile aktarılan olaya birbirine benzeyen yeşil ve mor renkte iki dağ görüntüsü hem zemin hem de fon oluşturmaktadır. Mavi tunik altına kahverengi tayt ile tasvir edilen celladın kırmızı renkte pelerini vardır. Sahnede cellat uçuşan pelerini ve havadaki eliyle daha geniş alan kaplamakta ve sahnenin merkezinde yer almaktadır. Cellat üzerinde dikkat çeken bir unsur ise kahverengi saçları üzerinde taç gibi şekillenen beyaz renkteki şekildir. Sahnede kullanılan renkler, mavi, mor, kırmızı, yeşil ve turuncudur.

Sağ Alt

Sahne Adı: Prodromus'un Başının Bulunması

Yazıt: Sahnenin üst kenarından sağına doğru: κεφάλη του προδρόμου; Kefalí Tou Prodrómou; Başı Prodromos.

İkonografi: Kral Herodes egemenliğinde öldürülmüş olan Yahya'nın başı ölümünden sonra daima bedeninden ayrı olarak tasvir edilmiştir. Bu sahnede bir mağarada görülen Yahya'nın başı iki kişi tarafından bulunmaktadır. Yerde Yahya'nın başı iki figürün ortasında yer alır. İki figürde ellerinde birer nesne tutmaktadır.

Bu sahne Prodromos'un başının birinci ve ikinci bulunuşunu temsil etmektedir (Vaftizci Yahya'nın ölümü 53r,s. 570,res. 107). İlk olarak Kudüs'te görülen Yahya'nın başı bir mağara içinde yer almaktadır. Aynı olay yani üçüncü bulunma, 25 Mayıs günü için 41recto (s. 449,res. 83) sayfasında tasvir edilmiştir.

Üslup: Sadece iki figürün yer aldığı sahnede olaylar bir mağara içinde gerçekleşmektedir. Mor ve kahverengi tonlarındaki iki dağın fon oluşturduğu koyu yeşil renkteki mağarada gerçekleşen olayda, kahverengi, kıvrıkcık, uzun saçlı ve sakalı ile Yahya'nın başı görülmektedir. İki yanında kırmızı ve mavi tunik altına kahverengi tayt ve çizme ile tasvir edilmiş iki asker (veya cellat) tasvir edilmiştir. Birinin elinde beyaz renkte çatallı bir nesne yer alırken diğerinin elinde sapı siyah ucu beyaz olan (muhtemelen balta) bir nesne tutmaktadır. Figürler boyut ve hareket olarak birbirleri ile doğru orantıdadır.

Resim No: 58

Sayfa No: 28verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Başpiskopos Tarasios, Piskopos Porphyrius, Confessor Procopius, Confessor Basilius veya Aziz Nestor.

Sol Üst

Sahne Adı: Başpiskopos Tarasios'un Tanıklığı

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: ὁ ταρσῖος ; Ó Tarasios; Tarasios. Sahnenin sol kenarında: ὁ ἅγιος ταρσῖος; Ó Ágios Tarasios; Aziz Tarasios.

İkonografi: Ön düzlemde dizleri üstünde duran elleri arkadan bağlanmış aziz az sonra arkasındaki cellat tarafından idam edilecektir. Sol ve sağ köşelerde birer din görevlisi yer almakta ve ikisinin elinde İncil bulunmaktadır. Sahnede sol köşedeki

figürün diğer figürlerden daha iri tasvir edilmiş olmasından ötürü bu kişi Aziz Tarasios olmalıdır.

Başpiskopos Tarasios (806), yortu günü 25 Şubat. İkonoklazma krizi başlarında imparator Leo zamanında yaşamış olan aziz, Konstantinopolis Konsilinde kiliseler arası devam eden tasvir konusu üzerine karşı görüşte bulunmuştur. Katolik Kilisesi Papa II. Gregory, Konstantinopolis Patriği Germanos ve Aziz John Damascus'a karşı duran aziz, İkonların yasaklanmaması için mücadele vermiştir. Kendisi bu ikonların birer put değeri, dualarda kullanılan faydalı araçlar olduğunu savunmuştur. Ancak imparator yine tasvirlerle karşı yıkıcı etki yaratan İkonoklazma dönemini başlatan kararı almış ve azizin sürgün edilmesini emretmişti. Aynı dönemde İmparatoriçe Irene ile evlenen imparator Leo, Irene'nin etkisinde kalarak bu karardan vazgeçmiştir. İmparatoriçe, Azizi Konstantinopolis'e getirtmiş ve oğlu Konstantin Porphyrogenitus'a eğitim vermesini istemiştir. Aziz, genç Konstantin'e bilgi ve erdem verdiği için imparatoriçenin desteğiyle 784 yılında Konstantinopolis patriği seçilmiştir. 787 yılında İznik'te düzenlenen 7. Ekümenik Konseyine katılmış ve ikonları destekleyen aziz ileri yaşında huzur içinde ölmüştür (LOS:418-421).

Üslup: Sade bir anlatımın görüldüğü sahnede zemin yeşil renkte boyanmış, fonda zirvesi ile üçgen bir karakter kazanan mor renkte bir dağ resmedilmiştir. Sahnenin ön düzleminde elleri arkasından bağlı ve mavi kıyafeti beyaz renk ile aydınlatılmış olan aziz yere düşecek gibi tasvir edilmiştir. Arkasındaki cellat yine kırmızı tunik altında kahverengi tayt ile karşımıza çıkmaktadır. Dağın sol yanında yeşil tunik üzerine piskoposluk atkısı ile elinde altın kodexle oldukça iri şekilde karşımıza çıkan Aziz Tarasios görülmektedir. Sağ kenarda ise kahverengi kıyafeti beyaz renk ile oldukça fazla aydınlatılmış olan ve elinde değerli taşlar ile süslenmiş bir kodex tutan başka bir piskopos daha yer almaktadır. Sahnede küçük çapta dökülmeler olmuştur.

Sağ Üst

Sahne Adı: Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: καί πορφύριος Γάζης; Kaí Porfýrios Gázis; Prophyrios Gaza (Gazze).

İkonografi: Sahne Aziz Porphyrius ile din görevlilerini tasvir etmektedir. Bir duvarın arkasında ayakta duran üç figür yer almaktadır. İki yanda ellerinde İncil tutan birer piskopos, ortada elinde hac tutan bir başka figür yer almaktadır. . Sahnede hangi piskoposun Aziz Porphyrius olduğu kesin değildir. Ancak hac tutmuş figürün dönük olduğu sahnenin solunda yer alan piskoposun Aziz Porphyrius olması muhtemeldir.

Piskopos Porphyrius (347-420), yortu günü 26 Şubat. Thessalonika (Selanik) bölgesinde zengin bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen aziz 25 yaşında arkadaşlarıyla Mısır'a giderek uzun yıllar çöllerde münzevi bir hayat yaşamıştır. Beş yıl çöllerde kalan aziz daha sonra Filistin'e giderek Kudüs'ü ziyaret etmiştir. Geri döneceği esnada hasta düşen aziz beş yıl kadar bir mağarada yaşamış, daha sonra geri dönmekten vazgeçerek Gaza (Gazze) piskoposu olarak görev yapmıştır. Hayatı boyunca gün batımında sadece bir parça ekmek ve şarap içerek yaşamıştır. İleri yaşında ölmüştür (LOS:438).

Üslup: Mor renkte küçük bir tepeliğin arkasına yerleştirilen, alt kısmı yeşil-beyaz, üzeri kırmızı ile biten alçak bir duvar arkasında üç figür görülmektedir. İki yanda ellerinde değerli taşlar ile süslenmiş altın kodex tutan iki piskopos yer alırken ortada duran figürün elinde beyaz bir hac vardır. Piskoposlar beyaz ve uzun sakalları ile yaşlı bir karakter sergilerken ortadaki figür kahverengi ve kısa sakalı ile orta yaşlarda biri görünümündedir. Sahnede kullanılan renkler mor, yeşil, kırmızı, mavi, turuncu olup yoğun olarak beyaz renk ile ışıklandırma yapılmıştır. Sahnede küçük çapta dökülmeler olmuştur.

Sol Alt

Sahne Adı: Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: προκόπιος τε; Prokópios Te; Prokopios.

İkonografi: Sade anlatımın olduğu sahnede üç figür bulunmaktadır. Bir duvar arkasında ayakta duran ve yarım şekilde tasvir edilmiş iki figürden sol ve sağ kenarda duran iki figür birbirlerine dönük şekilde ve ellerinde hac ile tasvir edilmiştir. Ortada yer alan figür elindeki hac ile hemen solunda yer alan figüre dönüktür. Sahnede hangi figürün Aziz Procopius olduğu belli değildir. Confessor olarak görev yaptığı yazılan Aziz Procopius'un sahnede piskopos gibi resmedilmiş olması beklenmekte, ancak üç figürde aynı karakterde resmedilmiştir. Bu nedenle ortadaki figürün Aziz Procopius olabileceği gibi, ortadaki figürün yüzünü döndüğü sağ kenardaki figürde Aziz Procopius olabilir.

Confessor Procopius (8. veya 9. yy), yortu günü 27 Şubat. Hakkında fazla bilgi bulunmayan aziz, İkonoklazma döneminde yaşamış ve çok ağır işkenceler görmüştür. Decapolis'te (Ürdün) Confessor olarak görev yaptığı sanılmaktadır (BOS:39),

Üslup: Kimlikleri belirlenemeyen figürlerin yer aldığı sahne aynı sayfada bulunan sağ üst tasvirle benzer karakterdedir. Yeşil renkte küçük bir tepecik arkasına yerleştirilmiş, mor ve kırmızı renkte alçak duvar arkasında ellerinde hac olan beyaz ve uzun sakalları ile yaşlı olarak tasvir edilmiş üç figür yer almaktadır. Sahnede kullanılan renkler, mor, mavi, kırmızı, turuncu ve yeşildir. Yoğun olarak beyaz ışıklandırmanın kullanıldığı tasvirde sayfa kısmen deformasyona uğramıştır.

Sağ Alt

Sahne Adı: Aziz Nestor'un Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: καί βασιλειος νεος; Kaí Vasíleios Neos; Ve Basileios (Ve) Neos (Nestor).

İkonografi: Kayıtlarda öldürülmediği ve serbest bırakıldığı yazılmış olan Aziz Basilius'un adının geçtiği bu sahnede yer alan idam Aziz Basil'e ait değildir. Nikephoros'un adını yazmadığı ama anma günü bugün olan Aziz Nestor'u tasvir etmiş olmalıdır. Çünkü aziz Basil diğer yazmalarda idam edilirken değil, elinde rulo veya hac tutarken tasvir edilmiştir. Ancak Aziz Nestor burada olduğu gibi çarmıha gerilmiş şekilde tasvir edilmiştir. Sade bir anlatımın olduğu sahnede aziz yarı çıplak şekilde çarmıha gerilmiştir. Azizinin iki yanında ellerinde hac olan birer azize yer almaktadır.

Confessor Basilius (8. yy), yortu günü 28 Şubat. İkonoklazma döneminde yaşamış olan Aziz, İtirafçı Procopius'un arkadaşıdır. Hayatını keşiş olarak geçirmiş, inançlarından ötürü hapse atılmış, birçok işkence görmüş sonra serbest bırakılmıştır (BOS:39).

Aynı gün Aziz Nestor'un da anma günüdür. Hakkında fazla bilgi bulunmayan azizinin Decius zamanında yaşamış olduğu, Perge veya Magydus bölgesinde piskoposluk yaptığı düşünülmektedir (Holweck:734).

Üslup: Confessorun temsil edilmediği tasvirde yeşil zemin üzerinde yükselen koyu yeşil-siyah renkteki hac üzerinde çarmıha yarı çıplak şekilde üzerinde sadece turuncu renkte peştamal ile tasvir edilen Aziz Nestor yer almaktadır. Azizinin iki yanında zeminin içinden çıkarmış gibi görünen, büst şeklinde tasvir edilen mavi ve kırmızı renkte kıyafetler içinde ellerinde beyaz hac tutan iki azize görülmektedir. Azizlerinin arkasında birer küçük tepe yer almaktadır. Azizinin beden ölçüleri doğru olarak verilmiş olsa da, ince uzun bedeni yeterince orantılı değildir. Sahnede kullanılan renkler mavi, kırmızı, siyah, yeşil, mor ve turuncudur. Sahnede küçük çapta dökülmeler olmuştur.

Resim No: 59

Sayfa No: 29recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört kutucuk ancak bir sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figür; Peder Cassian.

Şubat ayının 28 (29) gün olmasından ötürü sayfada normal aylarda ki gibi olması beklenen diğer üç tasvir bulunmamakta ve eseri resmeden nakkaş Mart ayına sonraki sayfa ile başlamayı tercih etmiştir. Sayfalar tasvirlerden önce oluşturulmuş olduğu için diğer kutucuklar boş kalmıştır. Ancak altın varak fonun olması beklenen kutucuklar parlak kırmızı boya ile doldurulmuştur.

Sol Üst

Sahne Adı: Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: μοναχος ρωμησ κλεος; Monachous Romis Kleos; Rahipler Roma Kleos (Kassianos).

İkonografi: Tek tasvirin olduğu sayfada sahne Aziz Cassian'ı bir duvar arkasında ayakta elindeki hac ile tasvir etmiştir. Sahnede solda yer alan figürün Aziz Cassian olması muhtemeldir.

Peder Cassian (435), yortu günü 29 Şubat. . Peder Cassian uzun bir süre münzevi bir hayat yaşamıştır. Aziz John Chrysostom'un öğrencisi olmuştur. Sürgün edilen Azizler için Roma'ya yardım istemek için gittiğinde Peder unvanı verilmiştir. Batı kültürüne Mısır geleneklerindeki keşiş ilkelerini getirmiş ve uzun yıllar öyle yaşamış olan aziz, aynı zamanda Marsilya'da iki kilisenin de kurulmasını sağlamıştır. Hıristiyanlığa yapmış olduğu bunca hizmete karşın Batı Kiliseleri tarafından aziz olarak kabul edilmemektedir. İleri yaşında ölmüştür (ODCC,1974:246).

Sahnenin üst kenarında "Rahipler Kleos" yazmakta ancak Synaxarion takvimi bugünü ismen Peder Cassian'a atfetmiştir. Sahne kenarında yer alan yazının, Peder Cassian'ın Roma kiliselerine verdiği hizmetten ötürü "Roma Rahibi" olarak anılmasına gönderme yapmak için yazılmış olmalıdır.

Üslup: Yanındaki kutucukların boş olduğu sayfada bulunan tek tasvir önceki sayfada görülen tasvirler ile benzer özellikler göstermektedir. Mor renkte bir tepecik arkasına yerleştirilen yeşil ve kırmızı renkteki alçak duvar arkasında iki figür görülmektedir. Solda beyaz ve uzun sakalı ile daha yaşlı görünen, turuncu renkte kıyafet içindeki azizin elinde beyaz bir hac yer almaktadır. Sağda duran figür ise mavi içlik üzerine kırmızı pelerin içinde elinde beyaz hac tutarak, genç bir figür olarak tasvir edilmiştir. Figürlerin ikisi de birbirine dönük şekildedir. Sade bir anlatımın olduğu sahnede renklerin kullanımı oldukça doğru orantılıdır.

Resim No: 60

Sayfa No: 29verso

Genel Tanım: Şubat ayı sonu, Mart ayı başına denk gelen sayfa boş bırakılmıştır.

Resim No: 61

Sayfa No: 30recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Azize Eudocia, Piskopos Theodotos, Aziz Eutropios ve yoldaşları, Peder Gerasimos.

Sol Üst

Sahne Adı: Silinmiş olan sahnede bir idam eyleminin gerçekleştiği görülmektedir.

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: ευδοκίαν σοι; Evdokia Soi; Eudocia. Sahnenin sol kenarında: ἡ ἁγία ευδοκία; Ἱ Ἄγία Evdokia; Azize Eudocia.

İkonografi: Azize Eudocia'ya ithaf edilmiş tasvirde sayfa önemli derece deformasyona uğradığı için sahnede bir azize figürü görülememektedir. Ancak yerde yatan bir figür ve bedeninden ayrılmış bir baş görülmekte ve eli havada

duran celladın bir idam işlemini gerçekleştirdiği görülmektedir. Muhtemelen yerde yatan figür Azize Eudocia'dır. Sahnede arka sol düzlemde olaylara tanıklık eden bir aziz görülmektedir.

Azize Eudocia (2. yy başı), yortu günü 1 Mart. Heliopolis'te yaşamış olan azize önceleri ahlaklı olmayan bir hayat yaşamamış, güzelliği nedeniyle büyük sıkıntılar yaşamıştır. Bir gün bölgeden geçen Aziz Germanos geceyi konaklamak için yer arar ve azize onun evini tarif ederler. Bir gece orada kalan aziz, kadına Tanrı'nın sözlerini ve bazı hikâyeleri anlatmıştı. Bunları duyan azize vaftiz olmuş ve kendini manastıra kapatmıştır. Fakirlere yardımcı olan azize başı kesilerek idam edilmiştir (LOS:2).

Üslup: Önemli derecede deforme olmuş sayfada mor renkte kıyafet ile yerde yatan bir figür ve ayakları ucunda mavi tunik altında kahverengi tayt ve kırmızı pelerini ile tasvir edilmiş bir cellat görülmektedir. Cellat idam edilmiş figüre arkasını dönmüştür. Yeşil renkte dağın fon oluşturduğu sahnede sol üst köşede uzun sakalı ile yaşlı bir görünüme sahip bir figür olaylara tanıklık etmektedir.

Sağ Üst

Sahne Adı: Silinmiş olan sahnede bir piskopos ve kalabalık insan grubu görülmektedir.

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: καὶ Θεόδοτον φέρω; Kaí Theódoton Féro; Ve Theodotos Getirebilir.

İkonografi: Aziz Theodotos'a ithaf edilmiş olan tasvirde sayfa önemli derecede deformasyona uğramıştır. Sahnede kalabalık bir insan grubu görülmektedir. Ön düzlemde ise elinde muhtemelen İncil tutan bir piskopos görülmektedir. Ön düzlemdeki figür, piskoposluk görevini yerine getirdiğini bildiğimiz Aziz Theodotos'tur.

Piskopos Theodotos (321), yortu günü 2 Mart. Hakkında fazla bilgi bulunmayan aziz Cyprus (Kıbrıs) Piskoposu olarak görev yapmıştır. Çok ağır işkencelere görmüş daha sonra serbest bırakılmıştır.

Üslup: Figürlerin bedenlerinin ve yüzlerinin önemli derecede deforme olduğu tasvirde ön düzlemde yeşil kıyafet içinde elinde altın kodex ile bir piskopos tasvir edilmiştir. Piskoposun hemen yanında kahverengi bir tepe görülmektedir. Piskoposa fon oluşturan mor renkteki dağın sol yanında kalabalık bir insan grubu halesiz şekilde tasvir edilmiştir. Figürlerin kıyafet renklerinin mavi ve kırmızı olduğu görülmektedir.

Sol Alt

Sahne Adı: Silinmiş olan sahnede 3 figür seçilmektedir.

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: τὸν εὐτρόπιον; Τὸν Ἐφτρόπιον; Eutropios. Sahnenin sol kenarında: ὁ ἅγιος εὐτρόπιον. Βασιλίσκος; Ὁ Ἄγιος Ἐφτρόπιον. Vasilískos; Aziz Eutropius. Basiliskos.

İkonografi: Aziz Eutropios'a ithaf edilmiş olan tasvirde sayfa önemli derece deformasyona uğramıştır. Sahnede ön düzlemde üç figür görülmektedir. Ciddi anlamda deforme olmuş sayfada hangi figürün Aziz Eutropiso olduğu belli değildir.

Aziz Eutropios (?), ve yoldaşları Aziz Celonicos ve Basiliskos yortu günü 3 Mart. Aziz Eutropios kılıçla kafası kesilerek idam edilmiştir. Efsaneye göre azizler idam edildikten sonra ruhlarının göğe yükseldiği görülmüştür. Muhtemelen bu efsane o esnada rüzgar ile gelen bulut topluluğunun yanlış algılanmasıyla ortaya çıkmıştır (LOS:44).

Üslup: Mor renkte bir dağın içinde oluşturulan açıklıkta kırmızı, turuncu ve mavi renklerde kıyafetler ile tasvir edilmiş genç yaşlarda olan üç figür görülmektedir. Figürlerin bulunduğu düzlemde arka plan rengi koyu yeşil renktedir. Bir dağ görüntüsü içinde yer alan bu tasvir mağarayı andırmaktadır.

Sağl Alt

Sahne Adı: Silik olan sahnede sadece 3 kutsal figür ve bir sivil (muhtemelen cellat) figür seçilmektedir.

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: Γεράσιμον μέγαν; Gerásimon Megan; Gerasimos Büyük.

İkonografi: Aziz Gerasimos'a ithaf edilmiş olan tasvirde sayfa önemli derece deformasyona uğramıştır. Sahnede dört figürün olduğu görülmektedir. Ön düzlemde yanyana duran iki aziz/azize orta düzlemde bir eli havada duran bir figür ve arka düzlemde yer alan bir aziz seçilmektedir. Orta düzlemde eli havada olan figür muhtemelen bir cellat ve sol tarafta duran figür ise hafif öne eğilmiş görüntüsü ile öldürülmek üzere olan bir aziz/azizedir. Sahnede Aziz Gerasimos'un hangi figür olduğu belirgin değildir.

Peder Gerasimos (425), yortu günü 4 Mart. Lycia bölgesinin ilk keşişi olan aziz, Jordan (Ürdün) çöllerinde uzun yıllar münzevi bir hayat yaşadıktan sonra manastır kurarak birçok çocuğu eğitmiştir. Genç yaşında ölmüştür (BOS:122).

Üslup: Figürlerin ve fonun neredeyse tamamen silinmiş olduğu tasvirde yeşil ve kahverenginde iki tepenin varlığı söz konusudur. Azizlerin kıyafetleri muhtemelen, mavi, yeşil ve mor renklindedir. Cellat her zamanki gibi kırmızı kıyafet ile tasvir edilmiştir.

Resim No: 62

Sayfa No: 30verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Aziz Conon, Amorium'un (Hisarköy) 42 Azizi, Cherson Piskoposları, Confessor Theophylactos.

Sol Üst

Sahne Adı: Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: καί σὺν κόνωνι; Kaí Sýn Kónoni; Ve Ayrıca Conon.

İkonografi: Sahnede bir duvar arkasında ayakta duran iki genç aziz tasvir edilmiştir. İkisi de birbirlerinde dönük şekilde durmaktadır ve ikisinin elinde hac vardır. Sade bir anlatımın olduğu sahnede hangi figürün Aziz Conon olduğu belli değildir.

Aziz Conon (275), yortu günü 5 Mart. Nasıra'da doğan aziz bahçıvan olarak hayatını sürmüştür. Kıbrıs'ta yaşamış olan genç azizin Mesih'i inkar etmesi ve putlara adak adaması istenmiştir, bunu yapmayan azizin ayaklarına çivi saplanmış ve at arabasının arkasına bağlanıp sürüklenerek şehit edilmiştir (Holweck,1990:230).

Üslup: Mor renkte alçak bir duvar arkasında aynı karakterde tasvir edilmiş iki figür görülmektedir. Genç yaşta oldukları belli olan azizlerin kıyafetleri aynı, renkleri farklıdır. Kullanılan renkler kırmızı, mavi ve yeşil olup canlı tonlarda verilmiştir.

Sağ Üst

Sahne Adı: Amorium'un Azizlerinin Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: τεσσαρακονταδυο; Tessarakonta Dyo; Kırk İki.
Sahnenin sağ kenarında: οί άγιοι τεσσαρακονταδυο; Oí Ágioi Tessarakonta Dyo;
Azizler Kırk İki.

İkonografi: Kalabalık bir sahne anlatımının olduğu tasvir Hisarköy'de katledilen 42 azizi anmak için yapılmıştır. Ön düzlemde idam işlemi bitmiş birçok aziz bedeni görülürken eli havada olan cellat hala idam işlemine devam etmekte ve önünde duran azizi öldürmek üzeredir. Sahnenin sol kenarında elleri arkadan bağlı başka bir aziz ise idam için bekletilmektedir. Arka düzlemde bir aziz ve bir piskopos tüm bu olanlara tanıklık etmektedir.

Amorium'un 42 (Hisarköy/Afyon) Şehit Azizi, Hisarköy'ün şehitleri olayı yaşanan diğer aziz katliamlarından farklı bir olaydır. İmparator Theophilus (829-842) zamanında gerçekleşen olayda, Azizler Roma veya Bizans İmparatorlukları tarafından değil 838 yılında İslam Halifesi Mutasım tarafından gerçekleşmiştir (Üçok,1968:102). 7. yüzyıldan itibaren Bizans topraklarına sıkça gerçekleşen Arap akınları Konstantinopolis önlerine kadar gelmiş, akınlara katılan askerler şehirleri yağmalayıp yıkıp birçok zenginlikle topraklarına geri dönmüşlerdir (Treadgold,1988:106). Tarsus bölgesinde toplanan Arap ordusu 838 yılında Halife Mutasım önderliğinde Bizans üzerine yürümüştü. Ankara surlarını yıkan Halife Mutasım Amorium kentini kuşatmıştı. Bunun üzerine Abbasi halifesine karşı savaş açan

İmparator Theophilus ile Abbasi askerleri arasında şiddetli çatışmalar olmuştu. Sonunda Halife Amorium kalesini yıkmış, halkı ve askerleri esir alarak ve mallarına el koymuştu (Üçok,1968:102). Bu saldırı esnasında İslamiyet'i reddederek Mesih'in yolunu seçenler ise işkencelere maruz kalmıştır. Amorium akınları esnasında, Halife'nin emri ile kiliseye toplanan birçok Hıristiyan çuvallara koyularak işkenceler görmüş ve sonunda aralarında ismi bilinenlerden Constantine, Aetius, Theophilus, Theodore, Melissenus, Callistus, Basoes gibi toplamda 42 aziz, Mesih'i inkâr etmedikleri için idam edilmiştir (Treadgold, 1988:343-357).

İkonografide çok karşılaşmadığımız bu olay Menologion yazmasında Nikephoros'un geleneksel üslubu ile karşımıza çıkmaktadır. Sahne kenar çizgileri üst kenarında ve sağ kenarında “*τεσσαρ ακονταδου*” (Kırk iki) yazılarak doğrudan şehit sayısı verilmiştir. İslam Halifesi tarafından gerçekleşen idam olayı karşısında sahnede herhangi bir Arap veya İslami unsur görülmemektedir.

Üslup: Sahneyi önemli derecede dolduran yeşil renkte dağın zemin ile bütünleştiği tasvirde sekiz kutsal figür ve bir cellat görülmektedir. Öldürülen ve öldürülmek için bekletilen figürler oldukça genç yaşlarda tasvir edilmiştir. Arka düzlemde kahverengi sakalı ile orta yaşlarda bir aziz, beyaz ve uzun sakalı ile daha yaşlı olan bir piskopos yer almaktadır. Sahnenin hareket merkezi öne doğru eğilmekte olan azizdir. Sahnede kullanılan renkler kırmızı, mavi, yeşil, turuncu, siyah ve mordur. Sahnenin marjında yazan kırk iki yazısı dışında sahnenin diğer tasvirlerden ayrılan hiçbir özelliği yoktur.

Sol Alt

Sahne Adı: Cherson Piskoposları

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: Χερσώνοσ 'έφραίμ; Chersónos 'Éfraím; Cherson 'Ephraim. Sahnenin sol kenarında: ó άγιος 'έφραίμ ó Χερσώνησ; Ó Άγιος 'Éfraím Ó Chersónis; Aziz Ephraim Cherson.

İkonografi: Ukrayna bölgesi piskoposlarını anmak için oluşturulmuş tasvirde beş piskopos görülmektedir. Ön düzlemde dört piskopos varken arka düzlemde bir

piskopos ve bir aziz tasvir edilmiştir. Ön düzlemde yer alan üç piskoposun ellerinde birer kitap vardır. Sol üst düzlemde yer alan piskopos Aziz Ephrem olmalıdır.

Piskopos Ephrem (?), yortu günü 7 Mart. Cherson'da (Kherson-Ukrayna) piskoposluk görevini yerine getirmiştir. Aynı gün diğer Cherson piskoposlarının da anma günüdür. Bu piskoposlar: Basil, Eugene, Agathodoros, Caption, Etherios ve Elpidios'tur (Holweck,1990:138,189).

Üslup: Mor ve yeşil renkteki dağların fon olduğu tasvirde mor renkli dağ önünde, birbiriyle ilişki içinde olan, üçünün elinde altın kodex görünen, değişik yaş gruplarında olan dört piskopos görülmektedir. Sahnenin sağ kenarında kalan ve yarım şekilde tasvir edilen figürün bedeni tam olarak görülememektedir. İki dağ arasında kalan iki figürde aynı yöne bakmakta ve aziz genç bir görünüme sahipken piskopos yaşlı biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Sahnede üç temek renk kullanılmış olup bunlar, mor, turuncu ve yeşildir.

Sağ Alt

Sahne Adı: Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: θεοφύλακτον θύτην; Theofýlakton Thýtin; Theophylactos Thytin. Sahnenin sağ kenarında: ó áγιος θεοφύλακτος; ó ágios theofýlaktos; Aziz Theophylactos.

İkonografi: Sade bir anlatımın olduğu sahnede üç figür görülmektedir. Ön düzlemde elinde İncil tutan piskopos ve sol arka düzlemde ise elleri göğüs hizasında duran iki aziz yer almaktadır. Ön düzlemde yer alan piskopos Aziz Theophylactos'tur.

Confessor Theophylactos (845), yortu günü 8 Mart. Asyalı bir keşiş olan aziz Konstantinopolis Patriği Tharasius'un öğrencisi olmuş, sonra Nicomedia (İzmit) piskoposluğu görevine getirilmiştir. İkonoklazma konusunda imparator V. Leo'ya karşı geldiği için sürgün edilmiş ve sürgünde 30 yıl geçirdikten sonra ölmüştür (BOS:256).

Üslup: Arka düzlemi neredeyse tamamen dolduran mor ve turuncu renkteki iki dağ önünde üç figür görülmektedir. Tasvirde dağ üzerindeki kesintisiz fırça vuruşları dikkat çekicidir. Azizlerin kıyafet şekilleri aynı ancak renkleri farklı şekilde tasvir edilmiştir. Ön düzlemde yer alan piskoposun elinde değerli taşlarla süslenmiş altın kodex yer almaktadır. Piskopos orta yaşlara biri olarak kahverengi ve kısa sakal ile tasvir edilmiştir. Kendisi de azizler ile aynı yöne doğru bakmaktadır. Sahnede kullanılan renkler, yeşil, mavi, kırmızı, turuncu ve mordur.

Resim No: 63

Sayfa No: 31recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen olay ve figürler; Sebastea'nın (Sivas) 40 Azizi, Aziz Quadratus ve yoldaşları, Başpiskopos Sophronius, Confessor Theophanes.

Sol Üst

Sahne Adı: 40 Azizin Şehit Edilmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: καὶ τοὺς τεσσαράκοντα; Kaí Toús Tessarakonta; Ve Kırk.

İkonografi: Çarpıcı bir tasvirin olduğu sahne Sivas'ta yaşayan kırk azizin idam edilmesini konu etmiştir. Kalabalık insan grubu bir nehrin içinde çıplak şekilde görülmektedir. Elleri ile cinsel organlarını kapatma gayreti içinde suyun içinde ordan

oraya giden azizlerin bedenleri belirgin değildir. Öldürülen aziz sayısı sahnenin üst kısmına kırmızı çizgiler atılarak verilmiştir. Bu çizgiler kırk tanedir.

Sebestea (Sivas) katliamı, Büyük Konstantinus'un 313 yılında bir Ferman ile Hristiyanları kabul etmesine karşılık Pagan inancı savunan imparator Licinius tarafından gerçekleştirilmiştir (Gibney, 1947:549). 320 yılında İmparator Licinus Konstantinus'a karşı bir ordu hazırlar ve Hristiyanlığı kabul ettiği için ona karşı savaş başlatır. Bu esnada İmparator, valiye Hristiyan olanların belirlenmesi ve Mesih'i inkar etmelerini sağlamasını emretmiştir. Vali tarafından Kiliseye toplanarak Pagan tanrılara adak adanması istenen Hristiyanlar bunu reddetmiştir. Mesih'in yolundan vazgeçmeyen Cyrion (Quirio), Candidus, Domnus, Hesychius, Heraclius, Smaragdus, Eunoicus, Valens, Vivianus, Claudius, Priscus, Theodulus, Euty chius, John, Santhias, Helianus, Sisinius, Angius, Aetius, Flavius, Acacius, Ecdicius, Lysimachus, Alexander, Elias, Gorgonius, Theophilus, Dometian, Gaius, Leontius, Athanasius, Cyril, Sacerdon, Nicholas, Valerius, Philoctimon, Severian, Chudion, Aglaius, ve Meliton isimdeki azizlere işkence yapılır (A Parish of the Russian Orthodox Church ,2011). Buz gibi nehre atılan azizlerin Mesih'i inkar ederse affedileceği söylenir ve bir kişi sudan çıkar. Ancak suyun soğukluğu ile donan bedeni sıcakla karşılaşınca aziz ölmüştür. Bunu gören diğer azizlerin hiçbiri sudan çıkmamış ve hepsi ölmüştür (Tradigo,2004:280). Bu olay gerçekleşirken Mesih'in onları taçlandırarak Azizlik mertebesine taşıdığına inanılır (Tradigo,2004:280).

İkonografide çok fazla rastlamadığımız Sivas'ın 40 Şehidi sahnesi Hristiyanlıkta 9 Mart günü anılır. Geleneksel tasvirlerde merkezde nehrin içinde yarı çıplak şekilde birbirine ve kendi bedenlerine sarılmış azizler yer alır. Sahneye çok az örnekte İmparator Licinius ve İsa'nın lütfu gibi temalar eşlik eder. Sahnenin bir kenarında çoğu zaman sudan çıkan ilk figür görülebilmektedir (Tradigo,2004:280).

Üslup: Toplu bir katliamın yer aldığı sahne aynı zamanda yazmanın şimdiye kadarki en kalabalık tasvirini oluşturmaktadır. Açık mavi renkteki hafif dalgalı nehir içinde birbirleri arkasında sıralanan çok sayıda aziz farklı yaş gruplarında ve farklı beden ölçülerinde, koyu ten rengi ile tasvir edilmişlerdir. Figürlerin tamamı hareket halindedir. Fazla örneği bulunmayan bu sahne Menologion yazmasında çok sade bir şekilde verilmiştir. Figürlerin hemen üzerinde sayıları kadar (40 tane) kırmızı

çizgi hem sayılarını hem de İsa'nın onlara bahşetmiş olduğu azizlik mertebesini simgelemektedir.

Sağ Üst

Sahne Adı: Aziz Quadratus ve Yoldaşlarının Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: πλύθος κωδρατῆ; Plíthos Kodratou; Filipos Quadratus. Sahnenin sağ kenarında: ó áγιος κωδρατου καί οί αὐτό; Ó Ágios Kodratou Kaí Oí Áftó; Aziz Quadratos Ve Bunlar.

İkonografi: Kalabalık bir anlatımın olduğu sahnede yine birçok aziz idam edilmiş ve yerde yatmaktadır. Celladın zorla diz çöktürdüğü aziz dua etmekte ve az sonra öldürülecektir. Arkasında ise elleri arkalarından bağlı duran iki aziz daha bulunmaktadır. Arka sol köşede olaylara tanıklık eden bir piskopos görülmektedir. Sahnede hangi figürün Aziz Quadratus olduğu belirgin değildir. Ancak Aziz Quadratus ve yoldaşlarının öldürülmesinin anlatıldığı sahnede muhtemelen az sonra öldürülecek olan figür Aziz Quadratus'tur.

Aziz Quadratus ve yoldaşları (arkadaşları,sehabeler) (258), yortu günleri 10 Mart. Hakkında fazla bilgi bulunmayan aziz, Yunanistan'ın Corinth (Korint) kentinde yaşamış, yoldaşlarıyla birçok işkence sonunda idam edilmiştir.

Üslup: Mor renkte bir dağın hemen zemin hem fon olduğu sahnede ön düzlemde yerde yatan üç beden sahnenin sağ kenarında ise beş aziz başı görülmektedir. Sol kenarda ise genç yaşta bir aziz, bedeni görülmeyen orta yaşlarda başka bir aziz daha yer almaktadır. Tüm bu olaylara dağların arkasından tanıklık eden kahverengi ve kısa sakalı ile orta yaşlarda betimlenmiş bir piskopos görülmektedir. Sahnenin hareket merkezi cellat olup, celladın parlak kırmızı kıyafeti ile parlak siyah tayt dikkat çekmektedir. Sahnede kullanılan renkler, mor, mavi, turuncu, yeşil, kırmızı ve siyahtır.

Sol Alt

Sahne Adı: Piskopos Sophronius'un Tanıklığı

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: τον σωφρονιον; Ton Sofronio; Sophrony. Sahnenin içinde: ó áγιος σωφρονιος; Ó Ágios Sofronios; Aziz Sophronius.

İkonografi: Aziz Sophronius'a atfedilmiş olan sahnede üç figür yer almaktadır. Ön düzlemde elinde bir kitap olan bir piskopos ve yanında duran bir aziz ile arka sol düzlemde ateşler içinde kalmış ve dua etmekte olan bir aziz görülmektedir. Ön düzlemde yer alan piskopos muhtemelen Kudüs patrikliği yapmış olan Aziz Sophronius'tur.

Başpiskopos Sophronius (634-638), yortu günü 11 Mart. Şam yerlisi olan aziz, önce Mısır'da yirmi yıl kadar keşiş olarak yaşamış daha sonra Kudüs'e giden azize Kudüs Patrikliği görevi verilmiştir. Azizin patriklik dönemi Kudüs kilisesi için bir reform dönemi olarak tanımlanmaktadır. 634 yılında tüm patrikhanelerin piskoposlarını bir konsilde toplayan aziz, Katolik inancın değerlerini kaleme aldığı mektubu piskoposlara sunmuş ve bu mektubu papaya göndermişti. Aziz aynı zamanda teolojik konularda birçok eser yazmış ve savunduğu görüş ile kiliseyi sapkınlardan korumak için uğraşmıştır (Butler,1866:105).

Üslup: İki dağ arasında alev demetleri arasında kalmış dua etmekte olan kahverengi kısa sakalı ile orta yaşlarda biri olarak tasvir edilen bir aziz öldürülmektedir. Ön düzlemde ise birbirlerine dönük olan ve elinde altın kodex tutan, uzun beyaz sakallı bir piskopos ve hemen yanında aynı sakal ile bir aziz görülmektedir. Piskopos diğer figürlerden daha iri boyutlarda tasvir edilmiştir. Dağlar mor ve turuncu renkte karşımıza çıkarken, azizler yeşil ve turuncu renkte kıyafetler ile tasvir edilmiştir.

Sağ Alt

Sahne Adı: Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: τόν αγρού Θεοφρανην; Tón Agrou Theofánis; Agros Theofanis.

İkonografi: : Bir duvar arkasında ayakta birbirine dönük iki figür tasvir edilmiştir. Soldaki figürün elinde hac varken sağda duran piskopos kıyafetli figürün elinde İncil vardır. Agros Dağı'ndaki manastırda kilise görevlisi olan Aziz Theophanes sağ tarafta piskopos kıyafetiyle tasvir edilen kişidir. Yanındaki figür ise kilisedeki diğer görevlilerden biri olarak tasvir edilmiş olmalıdır.

Confessor Theophanes (817), yortu günü 12 Mart. Agros Dağı Manastırı'nda başrahip ve confessor olarak görev yapmış olan aziz, imparator V. Leo'nun İkonoklazma tartışmalarına karşı geldiği için idam edilmiştir (Holweck,1990:970).

Üslup: Kemer açıklığı olan ve üzerinde bitkisel süslemenin görüldüğü turuncu-gri renkteki alçak bir duvar arkasında birileri ile ilişkili uzun beyaz sakalları ile tasvir edilmiş iki yaşlı aziz görülmektedir. Piskoposun elinde altın kodex yer alırken azizin elinde beyaz renkte bir hac görülmektedir. Figürlerin kıyafetleri mor ve yeşil renklerde verilmiştir. Duvar üzerindeki gri renkler beyaz rengin aydınlatıcı olarak kullanılmasıyla oluşturulmuştur.

Resim No: 64

Sayfa No: 31verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Başpiskopos Nicephoros, Aziz Benedict, Aziz Agapios ve yedi yoldaşı, Aziz Sabinos ve Aziz Papas.

Sol Üst

Sahne Adı: Piskopos Nicephoros'un Tanıklığı

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: Τον Νίκηφόρον; Ton Nikiforo; Nicephoros. Sahnenin sol kenarında: ὁ ἅγιος Νίκηφόρος; ὁ ἅγιος Νίκιφόρος; Aziz Nicephoros.

İkonografi: Aziz Nicephoros'a ithaf edilmiş olan sahnede azizlerin yanı sıra bir idam olayı da sahnelenmiştir. Ön düzlemde Aziz Nicephoros, piskopos kıyafetiyle ve elindeki kitap ile tasvir edilirken hemen yanında elinde hac olan bir aziz ve sahne

kenarında bir aziz daha görülmektedir. Arka düzlemde ise bir kişi tarafından havaya kaldırılmış biri az sonra nehre/denize atılacak şekilde tasvir edilmiştir.

Başpiskopos Nicephoros (847), yortu günü 13 Mart. İmparator Konstantine Kopronymus'un yardımcısı olan aziz İkonoklazmaya olan tepkisi nedeniyle bu görevinden istifa ederek kendini Mesih'in yoluna adamıştır. Konstantine ve Irene tahta geldiği zaman yenilenen dini ortamda kendisine önemli görevler verilmiş, Patrik Tarasius'un 806'da ölümü üzerine Konstantinopolis Başpiskoposu olarak görev verilmiştir. Kutsal görüntülerin savunucusu olan aziz kilisenin İkonastasis bölümüne kutsal ikonaları yerleştirmiştir. Erdemli tavrı ile dikkat çeken aziz ikon düşmanları tarafından tepki görmüş ve aşağılanmıştır. V. Leo tahta geldiği zaman artan İkonoklast düşüncenin karşısında durduğu için imparatorun emri ile sürgüne gönderilmiştir (Butler,1866:131).

Üslup: Sade bir anlatımın olduğu sahnede mor renkli dağın fon oluşturduğu ön düzlemde yeşil kıyafeti içinde elinde altın kodex tutan beyaz uzun sakalı ile yaşlı olarak tasvir edilen piskopos görülmektedir. Ona turuncu içlik üzerine kırmızı pelerin giyen elinde hac tutan genç bir aziz ve hemen arkasında yeşil kıyafetli orta yaşlarda olan başka bir aziz eşlik etmektedir. İki dağ arasında kalan mavi ve hafif dalgalı nehre atılan halesiz bir figür ve kırmızı kıyafetiyle karşımıza çıkan bir cellat görülmektedir.

Sağ Üst

Sahne Adı: Aziz Benedict'in Tanıklığı

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: καί βενέδικτον λέγω; Kaí Venédiktos Légo ; Ve Benedict Ne Söylüyor. Sahnenin sol kenarında: ó áγιος βενέδικτος καί οί σύν αύτό; Ó Ágios Venédiktos Kaí Oí Sýn Áftó; Aziz Benedict Ve Ayrıca Bu.

İkonografi: Yedi figürün görüldüğü sahnede bir idam işlemi gerçekleşmiş ancak cellat hâlen kılıcını havada tutmaktadır. Arka sağ köşede yer alan dört aziz olaya tanıklık eden kişiler olarak tasvir edilmişlerdir. Ön düzlemde yarım şekilde tasvir edilen ve Orans pozisyonunda duran figür ise Aziz Benedict'tir.

Aziz Benedict (480-547), yortu günü 14 Mart. Nursia bölgesinde Romalı soylu bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiş olan aziz, Roma okulunda eğitim almıştı. Daha sonra ailesinin zenginliğinden vazgeçen aziz kendini Kutsal Kitab'a, Mesih'in yoluna adanmış ve sadece Allah'a kulluk etmeye karar almıştır. Küçük yaşta aldığı bu karar üzerine Aziz Petrus'a adanmış bir kilisenin yakınlarında dağlık bir bölgede inzivaya çekilmeye karar vermişti. Aziz aldığı bu kararı bazı kurallara bağlayarak gerçekleştirmiş, bu kuralları batı keşişliğinin kurucusu olarak sayılmasına neden olmuştur. Hayatı ile ilgili bilgileri Aziz Gregory'nin yazmış olduğu "Diyalog" adlı kitabın ikinci bölümünden öğrendiğimiz Aziz'in kurallarının sıradan insanlar için değil, öncelikle din adamları için olduğunu ve bu kuralların aslında sosyal bir karakterde olduğunu belirtmiştir (CE:436).

Üslup: Mor ve yeşil renkteki iki tepe arasında gerçekleşen idam olayında yere düşen aziz yeni idam edilmiş olup celladın eli hala havada durmaktadır. Olaylara genç yaşlarda tasvir edilen ve en öndeki figür hariç bedenleri seçilemeyen dört aziz tanıklık etmektedir. Sahnenin ön düzleminde büst şeklinde tasvir edilen ve orans pozisyonunda tasvir edilen aziz boyut olarak diğer figürlerden çok daha küçük boyuttadır. Bu görüntü derinlik algısına çok ters düşmektedir. Sahnede kullanılan renkler, turuncu, mavi, yeşil, kırmızı ve mordur.

Sol Alt

Sahne Adı: Aziz Agapios ve Yedi Yoldaşının Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin Üst Kenarında: Ὁ Λύμπαν 'Αγάπίου; Ó Lýmpan 'Agápíon; Limpia 'Agapios. Sahnenin sol kenarında: καί οἱ σὺν αὐτό ἅγιοι; Kaí Óí Sýn Áftó Ágioi; Ve Ayrıca Bu Kutsal.

İkonografi: Kalabalık olan sahnede yine birden çok aziz idam edilmektedir. Aziz Agapios'un yedi yoldaşının öldürüldüğü sahnede sekiz aziz bulunmaktadır. Üçü öldürülmüş ve yerde yatarken biri az sonra arkasında duran cellat tarafından öldürülecek ve diğeri sol kenarda elleri arkadan bağlanmış şekilde bekletilmektedir. Arka düzlemde ise yanyana durmuş ve birbirlerine bakan üç aziz daha yer alır. Sahnede hangi figürün Aziz Agapios olduğu belli değildir.

Aziz Agapios ve yedi yoldaşı (304), yortu günü 15 Mart. Diocletianus zamanında yaşamış olan azizler Filistin valisi tarafından idam edilmişlerdir.

Üslup: Kimlik tespitinin mümkün olmadığı sahnede ön düzlemde sanki birbirini üstüne düşmüş ve beden yapıları belirsiz duran üç aziz görülmektedir. Sahnede bedeni yarım şekilde tasvir edilmiş olan genç bir figür tasvirin sol kenarına yerleştirilmiştir. Tepelerin arkasında farklı yaş gruplarında olan ve birbirleriyle ilişkili duran üç aziz görülmektedir. Sahnede kullanılan renkler kırmızı, turuncu, mavi, yeşil ve mordur.

Sağ Alt

Sahne Adı: Aziz Papas'ın Öldürülmesi ve Aziz Sabinos'un Tanıklığı

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: Σαβίνου, πάπαν; Savino, Papan; Sabinos, Papas. Sahnenin sol kenarında: καί οἱ σὺν αὐτό ἅγιοι; Kaí Óí Sýn Áftó Ágioi; Ve Ayrıca Bu Kutsal.

İkonografi: Sahnede arka düzlemde çarmıha elleri arkadan bağlanarak asılmış bir aziz ve ön düzlemde elinde hac olan bir aziz, elinde kitap olan bir piskopos ve ikisinin arkasında bir aziz daha yer almaktadır. Sahnede piskopos kıyafetiyle tasvir edilen kişi Aziz Sabinos olmalıdır. Arkada yer alan çarmıha gerilmiş figür Aziz Papas olmalıdır. Ancak Aziz Papas'ın diğer yazmalarda dayak yerken tasvirleri olduğu için hangi figürün kim olduğu belirsizliğini korumaktadır.

Aziz Sabinos (303 veya 304), yortu günü 16 Mart. Diocletianus döneminde Mısır'da yaşayan aziz zulümden yoldaşlarıyla beraber kaçmıştır. Saklandıkları yerde bir dilenci tarafından, askerlerin verdiği iki sikke karşılığında ele vermesiyle yakalanmışlardı. Birçok işkenceden sonra nehre atılarak boğularak öldürülmüşler (Holweck,1990:878).

Aynı gün Aziz Papas'ta anılmaktadır. Sahne kenarında adı yazılan azizin, Maximian devrinde yaşadığı ve azizin çarmıha gerilerek idam edildiği sanılmaktadır.

Üslup: Figürler arasında kimlik tespitinin kesin olarak yapılamadığı tasvirde ön düzlemde ince uzun bedenleri ile mavi kıyafet içinde elinde altın kodex tutan bir piskopos ve ona dönük olan mor pelerinli elinde beyaz hac tutan bir aziz görülmektedir. İki figürün arkasında bedeni ve yüzü görülmeyen ancak halesi belli olan başka bir figürün varlığı söz konusudur. Dağlar arasında kahverengi hac üzerinde, etekleri kırmızı olan mavi tunik giymiş bir figür görülmektedir. Hacın en tepesinde yüzüğe benzeyen bir nesne yer almaktadır. Yeşil rengi azizlere fon oluşturan dağlarda kullanılırken turuncu rengi idam edilen azizin arkasında kalan dağda kullanılmıştır.

Resim No: 65

Sayfa No: 32recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Peder Alexis, Başpiskopos Cyril, Aziz Chrysanthus ve Azize Daria, Aziz Sabas ve Kilise Babaları.

Sol Üst

Sahne Adı: Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: αχεξίον; Achexíon; Alexios. Sahnenin içinde: ó áγιος 'αλεξίος ó αν(θρωπ)ος θεου; Ó Ágios 'Alexíos Ó Anthropos Theou; Aziz Aleksios Tanrı Adamı.

İkonografi: Bir duvarın arkasında ayakta resmedilmiş iki figür yer almaktadır. Sağdaki figür elinde hac tutarken soldaki figürün eli göğüs hizasında durmaktadır.

Birbirine dönük şekilde tasvir edilmiş figürlerden hangisinin Aziz Alexis olduğu belli değildir. Ancak peder olarak görev yaptığı bilinen Aziz Alexis'in elinde hac tutan figür olması muhtemeldir.

Peder Alexis (4. veya 5. yy), yortu günü 17 Mart. Romalı aziz zengin bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Gizlice evini terk eden aziz on yedi yıl boyunca münzevi bir hayat yaşamış, Edessa'da (Şanlıurfa) peder olarak görev yapmıştır. Yemeden içmeden dua ederek yaşadığı için "Tanrı'nın Adamı" olarak tanınmaktadır (CE:307).

Üslup: Kemer açıklığı olan, mor renkte alçak bir duvar arkasında yarım şekilde tasvir edilmiş iki figür görülmektedir. Mavi içlik üzerine yeşil pelerin ile kahverengi saç ve sakalıyla orta yaşlarda görünen figürün eli açık şekilde göğüs hizasında durmaktadır. Turuncu içlik üzerine parlak kırmızı pelerini ile genç yaşlarda elinde hac ile tasvir edilen Peder görülmektedir. İki figürde birbirlerine dönük şekilde birbirlerine bakmaktadır.

Sağ Üst

Sahne Adı: Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: κυριλλον αιλιασθουτω; Kyrillo İlasthiti; Merhametli Cyril. Sahnenin içinde: ó áγιος κυριλλον αιλιασθουτω; Ó Ágios Kyrillo İlasthiti; Aziz Cyril Rahim Sifatının(Merhametli, Adil)

İkonografi: Bir duvarın dibinde ayakta tasvir edilmiş iki figür yer almaktadır. Kudüs başpiskoposu olduğu bilinen Aziz Cyril solda piskoposluk kıyafetiyle elinde bir kitap ile tasvir edilmiştir. Sağda elinde hac olan başka bir aziz yer almaktadır. Geleneksel piskopos tasviri içinde verilen aziz Cyril diğer tasvirlerinde de aynı şekilde resmedilmiştir.

Başpiskopos Cyril (313-315), yortu günü 18 Mart. Hayatı hakkında fazla bilgi sahibi olamadığımız aziz kilise doktorlarından ve Kudüs başpiskoposudur. Yetmiş yaşına kadar yaşadığı düşünülen azizin kiliseye birçok hizmetleri olmuştur. Azizin piskoposluk yaptığı dönemde 357yılında kente yaşanan kıtlık nedeniyle kilisenin

eşyalarını satıp muhtaçlara yardım etmesi onun sürgün edilmesine neden olmuştu. Daha sonra İmparatorun emri ile sürgündeki tüm piskoposlar görevlerine geri çağırılmıştır. Aziz Cyril'i ziyarete gelmiş olan Aziz Nyssa'lı Gregory bölgede yaşanan partileşmeyi ve bölünmeyi görerek, 381 yılında düzenlenen Konstantinopolis Konsili'ne Aziz Cyril'i davet etmiştir. Günümüze ulaşabilen Azizin Hıristiyan doktrininin en eski ve en metodik özeti olarak kabul edilen yirmi beş eseri vardır (CE:595).

Üslup: Yeşil renkte bir kaya parçası arkasında turuncu-gri renkte alçak bir duvar arkasında iki figür tasvir edilmiştir. Piskopos dolgun beyaz sakalı, elinde altın kodexi ve mavi kıyafet ile verilmiştir. Aziz ise uzun beyaz sakalı ile mor renkte bir kıyafet içinde verilmiştir. Piskopos azize doğru dönük ve ona bakarken, aziz başka bir yöne doğru bakmaktadır.

Sol Alt

Sahne Adı: Aziz Chrysanthus'un Lörüklerinin Taşınması

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: ΧρϋσανθοN; ChrysanthoS; Chrysanthos. Sahnenin sol kenarında: ó áγιοϋ Χρϋσανθοϋ; Ó Ágios Chrýsanthos; Aziz Chrysanthos.

İkonografi: Sahne Aziz Chrysanthus ve Azize Daria'nın öldürülmesi ve röliklerinin taşınmasını anlatmaktadır. Kutsal insanların rölikleri Papa Damascus bulmuş ve Papanın emriyle Kutsal Havariler Kilisesine taşınmıştır. Sahnede kuyu içinde bir aziz ve azize görülmektedir. Bunlar Aziz Chrysanthus ve Azize Daria'dır. Kuyu görüntüsü hapsedildikleri yerdeki kanalizasyon yolunu takip ederek kurtuluşlarını simgelemektedir. Arka düzlemde iki figür bir tabut taşımakta ve sağ kenarda bulunan kubbeli ve üçgen alınlıklı mimari bir yapıya doğru gitmektedirler. Bu lörükler Aziz Chrysanthus'a aittir. Çünkü sahnenin üst marjında onun adı geçmektedir.

Aziz Chrysanthus ve Azize Daria (283), yortu günleri 19 Mart. Mısır'da yaşamış olan Yunanlı çift erdemli Hıristiyanlar olmuş ve insanlara birçok yardımda bulunmuşlardı. Ancak İmparator Carinus zamanında yakalanarak acımasızca işkenceler yapılmış ve hapse atılmışlardır. Hapsedildikleri yerden bir kanalizasyon

yolunu takip ederek kurtulmuşlardır. Kutsal çiftin rölikleri 4. yyda bulunmuş 9. yyda Kutsal Havariler Kilisesi'ne taşınmıştır (BOS:64).

Üslup: İki farklı olayın aktarıldığı sahnede, mor renkte dağın önünde bir kazan/kuyu görüntüsü içinde genç yaşlarda görünen bir azize ve bir aziz görülmektedir. Bu stilize edilmiş birim aziz ve azizenin kaçışını simgelemektedir. Dağlar arasında ise kırmızı ve mavi kıyafetli iki figür yeşil renkteki damarlı mermer lahitte önlerinde duran, yeşil duvarlar üzerinde yükselen, mavi sivri çatı ve kırmızı kubbe ile sonlanan mimari birime doğru yürümektedir. Mimari birim sahnenin kenarına sıkıştırılmış ve oldukça çok stilize edilmiştir. Sahnede kullanılan renkler, mor, yeşil, kırmızı, mavi ve turuncudur.

Sağ Alt

Sahne Adı: Aziz Sabas ve Babaların Katliamı

Yazıt: Sahnenin üst kenarından sağına doğru: σφαγήν πατηρων λαύρας σαββας; Sfagí Patiron Lávras Savvas; Katliam Baba Lavra Sabbas. Sahnenin sol kenarında: ó áγιοι πατερες έν τι σφαγή; Oi Ágioi Pateres Én Ti Sfagí; Katliam Kutsal Baba.

İkonografi: Kalabalık bir sahne anlatımında yedi figür bulunmaktadır. Beş aziz, iki cellat tarafından katledilmektedir. Üst düzlemde kılıçlı bir cellat bir azizi öldürürken tasvir edilmiştir. Alt düzlemde ise dört aziz etrafa dağılmış şekilde yerde yatmakta ve hemen celladın önünde düşmekte olana aziz ise orans pozisyonunu almıştır. Celladın elinde siyah bir nesne bulunmakta ve bu bir kılıç değil hançerdir. Sahnede hangi figürün Aziz Sabbas olduğu belli değildir. Ancak Orans pozisyonunda yere düşmekte olan figür olma ihtimali vardır. Fazla tasvir edilmeyen bu olay 14. yy el yazmaları arasında sadece bu Menologion yazmasında karşımıza çıkmaktadır.

Aziz Sabas ve babaların katliamı (796), yortu günleri 20 Mart. Laura'lı Sabbas olarak bilinen aziz ve kilise için hizmet eden 20 kilise babası, Ürdün çöllerinde Araplar tarafından birçok işkence görmüş ve kafaları kesilerek öldürülmüşlerdir.

Üslup: Karmaşık bir anlatımın görüldüğü sahnede idam edilen azizler birbirleri üzerine düşmektedir. Tasvirde öldürülmüş herhangi bir figürün olmayışı idam işleminin henüz yeni başladığını göstermektedir. Sahnenin sağ alt köşesinde kahverengi sakallı bir aziz, hemen üstünde beyaz sakallı bir aziz, orans pozisyonunda düşmekte olan bir aziz ve bunlar arasında sadece başı görülen beyaz sakallı bir aziz görülmektedir. Orans pozisyonunda düşmekte olan figürün düşüşü doğal değildir. Diğer figürlerinde beden ölçüleri belirsiz ve birbirleriyle orantısızdır. Sahnede kullanılan renkler, cellatlarda kırmızı, azizlerde mavi, turuncu, mor, fondaki tepelerde ise turuncu, mor ve yeşildir.

Resim No: 66

Sayfa No: 32verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Piskopos Confessor Jacobus(James?), Rahip Basilios(Basil) ve Azizeler Callinica ile Basillisa, Aziz Nikon ve 199 yoldaşı, Aziz Artemon.

Sol Üst

Sahne Adı: Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: tov 'αικωβον; Ton 'Iakovo; Jacob (Yakup).

İkonografi: Aziz Jacobos adının geçtiği tasvirde dört figür bir duvarın arkasında durmaktadır. Soldaki figür elinde hac tutarken orans pozisyonunda durmaktadır. Hemen yanındaki azizin elinde bir hac vardır. Sağ tarafta yer alan iki azize

görülmektedir. Ortadaki azizenin elinde bir hac vardır. Hangi figürün Aziz Jacobos olduğu belli değildir.

Piskopos Confessor Jacobus(James?) (824?), yortu günü 21 Mart. Catana (Katania-Sicilya) piskoposu olarak görev yapmış olan azizin İkonoklazma döneminde yaşadığı sanılmaktadır (Holwek,1990:517).

Üslup: Kemer açıklığı olan, alçak bir duvar arkasında yarım olarak tasvir edilmiş dört farklı figür görülmektedir. En soldaki figür beyaz ve uzun sakalı ile yaşlı bir figürken hemen yanında elinde hac tutan figür daha genç bir görüntüyle karşımıza çıkmaktadır. Yanında elinde hac olan bir azize ve en sağda bedeni tam olarak görünmeyen başka bir azize yer almaktadır. İki aziz ve iki azizenin yer aldığı sahnede figürler birbirlerine dönüktür. Sahnede figürler aynı karakterlerde ve aynı boylarda çizilmiş ancak kıyafetlerinde farklı renkler kullanılmıştır. Yüzlerdeki farklılık kişiselleştirmeyi işaret etmektedir. Sahnede kullanılan renkler, mor, yeşil, kırmızı, turuncu ve mavidir.

Sağ Üst

Sahne Adı: Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: βασιλείον 'αΓΓύρας; Vasíleios 'Ankýras; Basileios Ankyra (Ankara). Sahnenin sol kenarında: ó áγιος βασιλείος 'αγκύρας; Ó Ágios Vasíleíos 'Ankýras; Aziz Basileios Ankara.

İkonografi: Kutsal insanlarla beraber tasvir edilen Aziz Basilios'un yer aldığı tasvirde iki piskopos iki azize ve bir aziz görülmektedir. Aziz Basilios'un hangi figür olduğu belirsizdir. Ancak ön düzlemde elinde hac ve kitap tutan aziz olmalıdır. Arka düzlemde dağ görüntüsü arkasında iki azizeyle beraber tasvir edilmiş bir piskopos yer almaktadır. Azizeler aynı gün anılan, Galatya şehitlerinden Callinica ve Basillisa'dır.

Rahip Basilios(Basil) (363), yortu günü 22 Mart. Ancyra (Ankara) bölgesi piskoposu olan rahip, Aziz Marcellus'un İmparator Konstantin tarafından sürgüne gönderilmesi üzerine Ankara kilisesi piskoposluğuna getirilmiş, rahip verdiği

vaazlar ile kısa sürede ün salmıştı. Ariansların saldırılarına karşı direnen aziz Katolik inancına sadık kalmak için onlara karşı direnmişti. Arianslar 360 yılında din ile ilgili derlemeler yapılmasını yasaklamış olmasına karşın, Katolik inancı savunan Konstantin'in desteği ile Aziz Basil çalışmalarına devam etmişti. Putperestler tarafından büyük baskılar altında kalan aziz Ankara valisi tarafından putlara adak adaması istenmiş bunu reddedince birçok işkenceye maruz kalmıştı. Ağır işkenceler sonunda hapse atılan aziz daha sonra idam edilmiştir (Butler,1866:225).

Aynı gün Azizeler Callinica ve Basillisa'nın da anma günüdür. Decius zamanında yaşamış olan azizeler Galatia (Galatya) bölgesinde şehit edilmişlerdir.

Üslup: Yeşil renkte bir duvarın sahneyi ikiye böldüğü tasvirde, ön düzlemde elinde hac ve altın kodex tutan, kahverengi sakallı orta yaşlarda bir figür ve hemen yanında piskoposluk kıyafeti içinde, elinde altın kodex tutan, beyaz sakallı daha yaşlı görünen bir figür yer almaktadır. Aziz piskoposa dönük ve ona bakarken, piskopos ona dönük olmasına karşın başka yere bakmaktadır. Dağların arkasında ise aynı karakterde başları örtülü olan iki genç azize ve onların dönük olduğu yaşlı bir piskopos görülmektedir. Sahnede kullanılan renkler dağlarda yeşil ve mor, figürlerde mor, kırmızı, turuncu ve mavi olup beyaz renk ile aydınlatma yapılmıştır.

Sol Alt

Sahne Adı: Aziz Nikon ve 199 Yoldaşının Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: νικωνος στήθος; Nikonos Stithos; Nikonos Göğüs Kafesi. Sahnenin sol kenarında: ó áγιος νικων; Ó Ágios Nīkon; Aziz Nikon.

İkonografi: Aziz Nikon ve 199 yoldaşının öldürülmesinin konu alındığı sahnede birden çok idam şekli resmedilmiştir. Ön düzlemde öldürülmüş yerde yatan üç aziz bedeni görülürken celladın önünde duran aziz ise az sonra idam edilecektir. Sahnenin ortasında bir hayvanın arkasına bağlanmış ve yarı çıplak şekilde yerde sürüklenen figür Aziz Nikon'dur. Yoldaşları ise ön düzlemde yerde yatmaktadır. Arka düzlemde bir aziz ve azize görülmekte, yaşlı olan çift Aziz Nikon'a Hıristiyanlığı öğreten annesi ve babası olmalıdır.

Aziz Nicon ve 199 yoldaşı (273), yortu günleri 23 Mart. Decius zamanında yaşamış olan azizlerden sadece aziz Nicon ile ilgili bazı kayıtlar bulunmaktadır. İdam edilen diğer azizler hakkında ve sayıları konusunda bazı kritikler yapılmaktadır. Aziz Nicon annesi ile birlikte Hıristiyanlığı öğrenmiş, Romalı bir asker olarak görev yapmıştır. Doğuya gittiği bir sefer esnasında kendini manastır hayatına veren aziz orada birçok işkence çekmiş daha sonra İtalya'ya dönerek yoldaşlarıyla birlikte Tauromenius (Sicilya-Messina) dağında inzivaya çekilmiştir. Dağda ele geçirilen aziz hayvanların arkasına bağlanıp sürüklenerek işkence görmüş daha sonra idam edilmiştir. Onunla birlikte 199 yoldaşı da idam edilmiştir (BOS:203).

Üslup: İki farklı idamın görüldüğü sahnede mor, yeşil ve turuncu renklere bedenleri birbirini üstüne düşmüş ve beden ölçüleri belirsiz olan üç figür yerde yatmaktadır. Mavi kıyafetli bir aziz ise yine kırmızı tunik ile verilen cellat tarafından az sonra idam edilecektir. Dağlar arasında ise daha çarpıcı bir idam işlemi gerçekleşmektedir. Bir hayvan tarafından sürüklenen bir aziz görülmektedir. Çıplak şekilde tasvir edilen azizin bedeni belirsiz olup, Azizi sürükleyen hayvanın ne olduğu belli değildir. Anlatımı soyutlanmış olan stilize üslubun görüldüğü tasvirde figürlerin boyutları çok küçük şekilde verilmiştir.

Sağ Alt

Sahne Adı: Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: προ εορτία; Pro Eortía; Bayramdan Önce. Sahnenin sağ kenarında: καί οί σίν αυτό άγιοι μάρτυρες; Kaí Oí Eín Áftó Ágioi Mártýres; Ve Bu Kutsal Şehit. Sahnenin sol kenarında: καί έτερι μάρτυρες; Kaí Éteri Mártýres; Ve Diğer Tanıklar.

İkonografi: Aziz Artemon'a ait anma gününde yapılmış olan tasvirde sahne kenarlarında adı yazılmamıştır. Ancak Sahnenin solunda elinde kitap ve piskoposluk kıyafetiyle duran Aziz Artemon'un yer almaktadır. Karşısında en önde elinde hac tutan bir aziz ve onun arkasında iki aziz daha yer almaktadır. İkonografide pek tasvir edilmeyen azizin tespit edilebilen tek tasviri bu yazmada yer almaktadır.

Aziz Artemon (1. yy), yortu günü 24 Mart. Seleucia bölgesi piskoposu olarak görev yapmış olan aziz Havari Paul'un öğrencisi olmuş ve öncü münzevilerden sayılmaktadır (Holweck,1990:109).

Aynı gün Paskalya Öncesi Pazar'ı da simgelemektedir. Ancak Paskalya tarihi değişken olduğu için bu tasvirin sahne kenarında yazıldığı gibi "Bayram Öncesi" olarak algılanması doğru değildir.

Üslup: Mor ve turuncu renkteki dağların doldurduğu sahnenin ön düzleminde dizlerinden yukarı görünecek şekilde tasvir edilen dört figür görülmektedir. En sağda tasvir edilen figürün bedeninin yarısı görülmektedir. Piskopos elinde değerli taşlarla süslenmiş kodex ile beyaz sakallı yaşlı bir figür olarak verilmiştir. Karşısında yer alan figürler genç azizler olarak görülmektedir. Tasvirde kullanılan renkler, yeşil, kırmızı, mavi, yeşil ve mordur. Beyaz renk ile dağlarda ve kısmen kıyafetlerde aydınlatma yapılmıştır.

Resim No: 67

Sayfa No: 33recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen olay ve figürler; Meryem'e Müjde, Baş Melek Gabriel, Azize Metrona, Piskopos Mark.

Sol Üst

Sahne Adı: Müjde

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: εύαγγελισμον τής τε; Έvangelismon Tís Te; Lekesiz. Sahnenin sol kenarında: άκούσης τόν λόγον; Άκούsis Tón Logon; Sözünü Duyduğunda. Sahnenin içinde: ό εύαγγελισμός; Ό Έvangelismós; Müjde. Sahnenin sağ kenarında: ΜΡΘΥ(Μητήρ Θεού); Mitír Theού; Meryem'in Monogramı (Tanrı'nın Annesi)

İkonografi: Geleneksel unsurlarla anlatılmış Müjde sahnesinde, Meryem ve Gabriel tasvir edilmiştir. Gabriel'in bir elini Meryem'e uzatmış ve ona doğru yürüyor şekildeyken diğer elinde filizlenen bir dal tutmaktadır. Meryem ise tahtının önünde başı öne eğik şekilde eğirdiği yün bir elinde, diğer eli göğüs hizasında ayakta durmaktadır. Arka düzlemde bir duvar görüntüsü seçilmektedir.

Anma günü 25 Mart olan Müjde sahnesi yazmanın ilk sayfasında daha ayrıntılı şekilde tasvir edilmiştir (1v,s. 76,res. 6).

Üslup: Turuncu renkte alçak bir duvar önünde gerçekleşen olayda Meryem geleneksel duruşuyla karşımıza çıkmaktadır. Altın varak ile oluşturulmuş üzerinde kırmızı minderin olduğu tahtın önünde durmaktadır. Hemen karşısında zarif şekilde tasvir edilmiş olan baş melek yer almaktadır. Sahnenin en dikkat çekici unsuru Gabriel'in önden arkaya doğru kıvrımlı şekilde resmedilmiş kanadıdır. Nakkaş muhtemelen meleğin iki kanadını da göstermek istemiş ancak Gabriel'in duruşundan ötürü bu pek mümkün olmamış ve kanadı kıvrımlı çizmiştir. Aynı zamanda hala hareketli olan kanat meleğin, Meryem'in yanına henüz yeni geldiğini simgeliyor olması da muhtemeldir. Sahne oldukça sade bir anlatımla verilmiştir. Canlı ve parlak renkler kullanılmıştır. Kullanılan renkler, kırmızı, yeşil, mavi, mor, yeşil ve turuncudur.

Sağ Üst

Sahne Adı: Baş Melek Gabriel'in Kutsal Sözleri

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: τόν νούνΓαβριηλ; Tón Noún Gavriil; Sağlamak Gabriel. Sahnenin sağ kenarında: ó άρχών Γαβριηλ; Ó Árchón Gavriil; Başyargıcı (Başmelek) Gabriel.

İkonografi: Baş Melek Gabriel için Bizans Kilisesi'nde bir yortu günü bulunmaktadır. Baş melek ve diğer figürler bir duvarın arkasında durmaktadır. Meleğin elinde ucu filizlenen bir asa varken diğer elinde bir küre vardır. Yanında ise elinde hac olan bir aziz ve arkasında duran başka bir aziz daha resmedilmiştir. Müjde'den hemen

sonra yapılan bu tasvir Gabriel'in bu olayı insanlara aktarmasını ifade etmektedir. Bu olay ikonografiye "Gabriel'in Kutsal Sözleri" olarak girmiştir.

Başmelek Gabriel yazmanın önceki sayfalarında başmelek Mikhael ile birlikte tasvir edilmiştir (16r,s. 212,res. 33).

Üslup: Gabriel burada kemer açıklığı olan sur benzeri bir duvarın arkasında yarım şekilde tasvir edilmiştir. Bu kez cepheden tasvir edilen meleğin iki kanadı da sırtının arkasında görülmektedir. Ancak boyutları eşit değildir. Küresi üzerinde olması beklene "X" harfi bulunmamaktadır. Sahneye eşlik eden iki figür farklı yaş gruplarında olup meleğe doğru değil birbirlerine dönük şekilde tasvir edilmiştir. Sahnede canlı renkler kullanılmış olup, kırmızı, mavi, turuncu, yeşil ve beyaz renk ile aydınlatma yapılmıştır.

Sol Alt

Sahne Adı: Azize Metrona ve Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: καί μητρώναν δυσμόρην; καί mltrón dysmón; Ve Metrona(Ane) Batısında. Sahnenin sol kenarında; ή άγία μητρώναν; Í Άγία Matróna; Kutsal Metrona.

İkonografi: Sahnede bir duvarın arkasında üç figür tasvir edilmiştir. Soldaki figür Azize Metrona'dır. Sağ tarafta yer alan iki azizin biri elinde hac tutmaktadır. Aziz arkasında duran azize dönük durmaktadır.

Azize Metrona, yortu günü 27 Mart. Thessalonika'da (Selanik) yaşamış olan azize yanında çalıştığı Yahudi kadın tarafından öldürülesiye dövülmüş, hapse atılıp günlerce aç bırakılmış, tekrar dövülerek öldürülmüştür (Holweck,1990:683).

Üslup: Kemer açıklığı olan, üzerinde süsleme görünen, mor renkte bir duvarın arkasında azize, iki aziz ile birlikte yarım şekilde tasvir edilmiştir. Elinde hac tutan Azize yanında duran diğer azizlere dönük ancak birinin elinde hac olan iki aziz birbirlerine dönüktür. Aziz ile azize arasında bir mesafe vardır. Kullanılan renkler mor, kırmızı, yeşil, mavi ve turuncudur.

Sağ Alt

Sahne Adı: Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında sağına doğru: 'αρεθισ, μαρκαν τε και έτερι; Arethousis, Markon Kai Éteri; Arethoios, Markos Ve Diğer. Sahnenin sol kenarında: άγιοι; Ágioi; Azizler.

İkonografi: Suriye bölgesinde piskoposluk görevini yerine getirmiş olan Aziz Arethusa'lı Mark'a atfedilen tasvirde Aziz piskopos kıyafeti içinde, beyaz ve uzun saçlı sakalı, elinde tuttuğu kitap ile arka düzlemde üç azizin arasında tasvir edilmiştir. Ön düzlemde solda elinde hac tutan bir figür yer alırken sağ düzlemde iki azize ve bir aziz arka arkaya durmaktadır.

Piskopos Mark (362), yortu günü 28 Mart. Lübnan bölgesinde yaşayan aziz Sirmium Konsili'ne katılmak için (351) bölgeye gittiğinde piskopos Photinus ile tanışmış ve onun kilisesini Ariansların saldırılarına karşı korumuştur. Arethusa (Suriye-Humus) bölgesi piskoposluğu görevini yerine getirmiş olan azizin manastırda birçok müridi olmuş, işkence sonunda idam edilmiştir (LOS:492).

Üslup: Oval zirveye sahip iki küçük tepenin sahneyi ikiye böldüğü tasvirde ön düzlemde en sağda birbirleri ile ilişki olan bir aziz ve azize yer almaktadır. Solda ise aralarında mesafe olan, ancak aralarında bağlantının olduğu bir aziz ve azize görülmektedir. Azizelerin başı örtülü şekildedir. Tepelerin arkasında ise elinde altın kodex tutan beyaz ve uzun sakalı ile yaşlı bir figür olarak tasvir edilen piskoposun arkasında, kahverengi sakalı ile orta yaşlarda olan bir aziz yer alırken diğer yanında daha genç görünümlü olan iki aziz yer almaktadır. Genç azizlerin aralarında mesafe olsa da birbirlerine dönük şekilde durmuş ve birbirleriyle ilişki içindedir. Aynı zamanda piskopos ve arkasındaki figürde en solda duran genç azize doğru bakmaktadır. Sahnede kullanılan renkler, mavi, kırmızı, mor, yeşil ve turuncudur.

Resim No: 68

Sayfa No: 33verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Aziz Barachisius, Piskopos Climacus, Aziz Abdas ile Benjamin ve Piskopos Hypatios, Kutsal İnsanlar.

Sol Üst

Sahne Adı: Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: βαραχήσιον; Varachísion; Barachesios. Sahnenin sol kenarında: καί έτερι; Kaí Éteri; Ve Diğer. Sahnenin sağ kenarında: άγιοι; Άγιοι; Azizler.

İkonografi: Oldukça kalabalık sahnede ön düzlemde solda birbirlerine dönük kardeşler Barachisius ve Jonas, sağda elinde İncil tutan piskopos yanında elinde

bir nesne (muhtemelen buhurdan) tutan figüre dönük ve arkasında vücutları ve yüzleri belli olmayan iki aziz daha tasvir edilmiştir. Sahnenin ortasında iki dağ görüntüsü arasında bir piskopos daha resmedilmiştir.

Aziz Barachisius (?), yortu günü 29 Mart. II. Şapur zamanında Pers topraklarında yaşamış olan aziz birçok işkence gördükten sonra başı testere ile kesilerek idam edilmiştir. Kardeşi Aziz Jonas'ta bugün anılmakta ve o da birçok işkence sonunda öldürülmüştür (Holweck,1990:559).

Üslup: Zirveleriyle sahnenin tamamını dolduran iki dağ önünde ve arasında tasvir edilen yedi kutsal figür yer almaktadır. Sahnenin sol kenarında birbirleri arasında bağlantı olan genç görünümlü iki aziz görülmektedir. Solda duran azizin bir eli pelerini içindedir. Sağda ise elinde değerli taşlar ile süslenmiş altın kodex tutan beyaz ve uzun sakalı ile yaşlı bir figür olan piskopos ve yanında daha genç görünümlü elinde bir sarı renkte buhurdana benzeyen bir nesne tutan aziz yer almaktadır. Bu iki figürün arkasında iki aziz halesi görülmekte ancak figürlerin yüzleri ve bedenleri görülmemektedir. Sahnenin merkezinde ise olaylar ile bağlantısız gibi duran beyaz ve uzun sakalı ile yaşlı olarak tasvir edilen bir piskopos yer almaktadır. Sahnede kullanılan renkler çok çeşitli olup, dağlarda mor ve turuncu, figürlerde kırmızı, mavi, yeşil ve turuncudur.

Sağ Üst

Sahne Adı: Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: Τοῦ κλίμακος τε; Τοῦ klímakos te; Climacus

İkonografi: Hıristiyanlık için önemli kitaplar yazmış olan Aziz John Climacus'a atfedilmiş sahnede bir duvar arkasında ayakta duran üç figür görülmektedir. İki piskopos ve ikisinin elinde birer kitap tutmaktadır. Diğerlerinin odak merkezi halinde olan en soldaki figür Aziz Climacus olmalıdır.

Piskopos Climacus (649), yortu günü 30 Mart. On dokuz yaşında Sina dağında inzivaya çekilmiş olan aziz kırk yaşında Antakya piskoposluğu görevini yerine getirmiştir. Birkaç yıl sonra tekrar inzivaya çekilen aziz "Climax" veya "Ladder of

Virtues” olarak bilinen “Erdemler Kitabı’ isminde göğe yükseliş konulu bir eser yazmıştır (ODS,1987:233).

Üslup: Kademeli olarak yeşil, koyu mor ve açık mor ile renklendirilmiş olan alçak bir duvar arkasında üç figür görülmektedir. Diğer iki figürün odak merkezi durumunda olan figür turuncu kıyafeti ile uzun-beyaz sakalı ile yaşlı bir figür olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer iki piskoposta ellerinde altın kodex tutan uzun-beyaz sakalları ile yaşlı olarak tasvir edilmişlerdir. Sahnede kullanılan renkler, turuncu, yeşil, mavi ve mordur.

Sol Alt

Sahne Adı: Aziz Abdas, Aziz Benjamin ve Aziz Hypatios

Yazıt: İsim yazılı değildir. Figürler takvim üzerinden tespit edilmiştir.

İkonografi: Tasvirin solunda iki piskopos ellerinde İncil tutarken en sağdaki figür elinde bir nesne tutmaktadır. Piskopos olduğu yazılan Aziz Abdas’ın elinde kitap tutan figürlerden biri olduğu açıktır ve ancak kardeşi Benjamin’in kim olduğu kesin olmamakla birlikte diyakoz olan aziz Benjamin’in elinde nesne tutan (muhtemelen buhurdan) en sağdaki figür olması muhtemeldir. Aynı yortu gününe sahip olan Aziz Hypatios’ta aynı sahnede tasvir edilmiştir. Gangra piskoposu olarak görev yaptığını bildiğimiz azizin sahnede yer alan iki piskopostan en solda duran ve Anadolu piskoposu olduğu için kıdem olarak daha üstün sayılan ve bu nedenle yakasındaki atkısı daha uzun olan figür olması muhtemeldir.

Aziz Abdas ve Benjamin (?), yortu günü 31 Mart. Sasani hükümdarı I. Yazdegerd (Yezdigird) zamanında İran’da yaşamış olan azizlerden Abdas piskopos, Benjaminde diyakoz olarak görev yapmıştır. Kendileri ile ilgili bilgilerin eksik olduğu azizlerin başları kesilerek idam edildikleri sanılmaktadır.

Üslup: Kemer açıklığı olan bir duvar arkasında üç figür yanyana görülmektedir. En solda diğer figürlerin odak noktasında olan ve elinde sarı renkte bir nesne tutan genç bir aziz yer almaktadır. Diğer tarafta aynı yöne doğru dönük olan ve ellerinde altın kodex tutan, uzun, beyaz sakalları ile yaşlı figürler olarak karşımıza çıkan iki

piskopos yer almaktadır. Sahnede çok canlı renkler kullanılmış vücut yapıları nispeten doğru orantılarla verilmiştir. Sahnede kullanılan renkler, mor, kırmızı, turuncu ve yeşildir.

Sağ Alt

Sahne Adı: Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: καί μόνον Ὑπατίου; Καί Μόνον Ὑπατίου; Ve Sadece Hypatios

İkonografi: Sahnede çok sayıda kutsal insan bulunmaktadır. Dokuz azizin tasvir edildiği sahnede ön düzlemde soldaki figürün elinde hac varken diğer figürler sadece başta bulunan figüre dönük şekilde ayakta durmaktadır. Aynı zamanda sahnenin üst iki köşesinde birer aziz daha yer almaktadır. Sahnede yer alan diğer figürler muhtemelen azizin katıldığı konsilin babalarına işaret etmektedir

Piskopos Hypatios (4. yy), yortu günü 31 Mart. Kilikya bölgesi yerlisi olan aziz paganların Hıristiyanlığı seçmesi konusunda birçok insana yardımcı olmuş ve onlara doğru yolu gösteremeye çalışmıştır. Gangra (Çankırı) piskoposluğu görevini yerine getirmiştir. Aziz Hypatios İznik Birinci Ekümenik Konsili'ne katılan 318 babadan biri olmasına karşın hakkında bilinenler oldukça azdır (Holweck,1990:499).

Üslup: Sahnede aynı karakterlerde tasvir edilmiş bedenleri görünen dört ve bedenleri görünmeyen üç aziz ön düzlemde yer almaktadır. Zirvenin bir kenarında kahverengi sakalı ve saçıyla orta yaşlarda bir aziz yer alırken diğer yanda oldukça genç görünen bir aziz yer almaktadır. En solda yer alan ve elinde beyaz hac tutan figür diğerlerinin odak noktasıdır. Diğer figürler saygıyı ifade edecek şekilde, elleri göğüs hizasında, pelerinlerinin içinde durmaktadır. Sahnede kullanılan renkler, tasvirin fonunu oluşturan dağda turuncu, figürlerin kıyafetlerinde ise, parla kırmızı, yeşil, mavi, mor ve turuncudur.

Resim No: 69

Sayfa No: 34recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış üç farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Azize Maria ve Aziz Zosimus, Peder Titus, Hegumen ve Confessor Nikita.

Üst Orta

Sahne Adı: Azize Maria'nın Aziz Zosimus Tarafından Bulunması

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: αἰγυπτίαν δ'έγω τε μαρίαν λέγω; Aígyptían De Ego Ti Marína Légo; Mısır Ben Marina Bildirmek. Sahnenin içinde: ἡ οσία μαρία ἡ αἰγυπτίη; Í Osía María Í Aigyptía; Ve Kutsanmış Maria Mısır.

İkonografi: Azize Maria'ya ithaf edilmiş sahnede iki figür ve bir dağ görüntüsü tasvir edilmiştir. Sol tarafta bir aziz ve karşısında yarı çıplak şekilde tasvir edilen başka

bir figür yer almaktadır. Sahne marjında adı geçen figür Azize Maria'dır. Ancak ilk görünüme sahnede azize tasviri görünmese de aslında sağ tarafta yarı çıplak şekilde, üzerinde sadece stolası olan figür Azize Maria'dır. On sekiz yıl boyunca çölde inzivaya çekilmiş olan azizenin o yılları bu tasvirle anlatılmıştır. Karşısında elinde kumaş parçasıyla duran aziz ise onu çölde bulan Zosimus'tur.

Azize Maria (5. yy), yortu günü 1 Nisan. Günahkar hayata tövbe etmiş olan azize Mısır çöllerinde inzivaya çekilmiştir. Azize ölünce kilise babaları tarafından gömülmüş, mezarı için 'Kutsal Kabir' tanımı kullanılmaktadır (BOS:185).

Aynı gün Aziz Zosimus'u da anma günüdür (6. yy). Filistin bölgesinde yaşamış olan aziz Kudüs'te Vaftizci John Manastırında rahip olarak görev yapmış Azize Mary'i çölden alıp manastıra getirmiştir (BOS:185).

Üslup: Azizin elinde kırmızı renkte bir kıyafet parçası tutmaktadır. Azizin boynundan dizlerine doğru inen dikenli teller vardır. Sağ tarafta dizlerinde omuzuna doğru atılmış stolasıyla, yarı çıplak şekilde tasvir edilmiş, ellerini öne doğru uzatan azize yer almaktadır. Soldaki aziz Zosimus, Azizeyi bulmuş ve ona kıyafetlerini uzatmaktadır. Çıplak figürün azize olduğu fikrini güçlendiren diğer bir etkende, yazmada yer alan ve yarı çıplak/çıplak şekilde tasvir edilen tüm azizlerin üzerlerinde ya hiçbir kıyafet yoktur ya da sadece bel kısımlarında bir parça/peştamal yer almaktadır. Ancak buradaki figürün üzerindeki şal/stola görünümlü parça omuzlarından dizlerine kadar çapraz şekilde uzanmaktadır. Azizenin vücudu ince ve uzun olarak betimlenmiştir. Üçlü dağ kurgusu izleyiciye Kutsal Üçlemeyi anımsatmaktadır. Dağlarda kullanılan renkler, mor, turuncu ve yeşil olup figürlerin kıyafetleri mavi, mor ve turuncudur.

Sol Alt

Sahne Adı: Kutsal İnsanların Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: τίτον. ζωσίμαν; Títón. Zosiman; Titus. Zosimas.
Sahnenin sol kenarında: ó áγιος ζωσίμας; Ó Ágios Zosimas, Aziz Zosimas.

İkonografi: Sahnenin üst marjında Aziz Titus'un adı yazarken sol marjda da Zosimus ismi geçmektedir. Synraxion takvimine göre 2 Nisan anma günü sadece Aziz Titus'a aittir ve bu ikinci isim üst sahneye aittir. Sahnede ön düzlemde nehre çıplak şekilde elleri arkasından bağlı olarak atılmış bir aziz ve bir celladın az sonra nehre atacağı çıplak bir figür daha görülmektedir. Arka düzlemde yanyana dizilmiş üç aziz bulunmaktadır. Sahnede Aziz Titus'un nehre atılan figürlerden biri olduğu açıktır ancak hangi figür olduğu belirsizdir.

Peder Titus (?), yortu günü 2 Nisan. Manastır hayatı yaşamış olan aziz Peder olarak görev yapmış, boğularak öldürülmüştür (Holweck,1990:986).

Üslup: Suda idam edilen azizlerin verildiği sahnede mavi renkte hafif dalgalı nehrin içinde çıplak şekilde elleri arkasından bağlı olan bir figür, suyun üzerindeymiş gibi görünmektedir. Kıyıda duran cellat ise yine çıplak şekilde verilmiş olan diğer bir azizi nehre atmak üzeredir. Suyu atılmış olan figürün bedeni soyutlanmış, beden yapısı bozulmuştur. Dağların arkasında ise olaylara tanıklık eden üç farklı noktada üç aziz görülmektedir. Üç aziz farklı yaş grupları ile tasvir edilmiştir. Sahnede kullanılan renkler doğada, mavi, yeşil ve beyaz aydınlatma, azizlerde kırmızı, mor ve turuncu, cellatta ise yine kırmızı tunik altına siyah tayttır.

Sağ Alt

Sahne Adı: Aziz Nikita'nın Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: $\nu\acute{\iota}\kappa\acute{\iota}\tau\alpha\nu \mu\omicron\delta\acute{\iota}\kappa\acute{\iota}\tau\alpha$; Nikíta Midikiou; Nikita Medicius. Sahnenin içinde: $\acute{\omicron} \acute{\alpha}\gamma\iota\omicron\varsigma \nu\acute{\iota}\kappa\acute{\iota}\tau\alpha\varsigma$; $\acute{\omicron} \acute{\alpha}\gamma\iota\omicron\varsigma \nu\acute{\iota}\kappa\acute{\iota}\tau\alpha\varsigma$; Aziz Nikitas. Sahnenin sol kenarında: $\kappa\alpha\acute{\iota} \acute{\epsilon}\tau\epsilon\rho\acute{\iota}$; Kaí Éteri; Ve Diğer. Sahnenin sağ kenarında: $\acute{\omicron} \acute{\alpha}\gamma\iota\omicron\iota$; Oi Ágioi; Azizler.

İkonografi: Aziz Nikita'ya atfedilen tasvirde bir idam sahnesi merkezde yer almaktadır. Sahnenin ortasında elleri arkadan bağlanmış bir aziz durmaktadır. Arkasından uzanan ipi iki yanda birer figür tutmaktadır. Sağ kenarda ise yine elleri arkasından bağlı bir figür olaya tanıklık etmektedir. Ön düzlemde solda yanyana iki aziz yer alırken, sağdaki aziz tek başına durmaktadır. Sol arka düzlemde olaylara

tanıklık eden başka bir figür daha bulunmaktadır. Ölümü hakkında fazla bilgi bulunmayan Aziz Nikita sahnenin merkezinde bağlanmış ve idam edilecek olan figür olmalıdır.

Hegumen ve Confessor Nikita (824) yortu günü 3 Nisan. Olympus'ta manastırda yaşamış olan aziz sağlıkçı olarak görev yapmış, ayrıca Hegumen olarak kilisede görev yapmıştır. Ayrıca tıpçı olduğu için 'Medicius' adıyla anılır (BOS:202).

Üslup: İki küçük tepecik önüne yerleştirilmiş, büst şeklinde tasvir edilmiş iki genç aziz solda dururken, sağda yaşlı bir aziz görülmektedir. Mor renkte dağın hem fon hem de zemin oluşturduğu sahnenin merkezinde ise ince uzun bedeniyle, elleri arkasından bağlı duran bir aziz yer almaktadır. Sahnenin sağ kenarında vücudu ve başı tam olarak görülemeyen bir figür yer alırken, olaylara dağların arkasından tanıklık eden kahverengi saç-sakalı ile orta yaşlarda tasvir edilmiş bir aziz daha yer almaktadır. Sahnede görülen tüm figürlerin beden ölçüleri birbirleri ile orantısız olup gerçeklikten uzaktır. Merkezde yer alan figürün ellerinin arkasından ipe neden bağlandığı tespit edilememiştir. Ancak bu görüntü işkence öncesi hazırlığın yapıldığına işaret etmektedir. Figürlerin kıyafetlerinde kullanılan renkler, kırmızı, yeşil, mor ve turuncu, cellatlarda ise yine mavi ve kırmızıdır.

Resim No: 70

Sayfa No: 34verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Rahip Joseph Hymnographer, Aziz Agathopus, Başpiskopos Eutychius, Piskopos Georgius.

Sol Üst

Sahne Adı: Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: τον ύμνοΓραφον 'Ιωσήφ; Ton Ýmnografon 'Íosíf; Hymnography 'Joseph. Sahnenin içinde: ó άγιος 'Ιωσήφ; ó άγιος 'Íosíf; Aziz Joseph.

İkonografi: Bir duvarın arkasında duran iki figür tasvir edilmiştir. Sol tarafta piskopos kıyafetleri içindeki figür elinde bir kitap tutarken, sağ tarafta ise elinde hac

olan başka bir figür yer almaktadır. Elinde hac olan figür Aziz Joseph olup karşısındaki piskoposta yanına gittiği Aziz Gregory olmalıdır.

Rahip Joseph Hymnographer (813-886), yortu günü 4 Nisan. Sicilya'da dünyaya gelmiş olan aziz 827 yılında Arap istilası nedeniyle ülkesini terk etmiş, ailesi ile birlikte önce Selanik'e sonra Peloponnese (Mora Yarımadası) gitmişti. On beş yaşında manastırda eğitim görmeye başlayan aziz, dinsiz İmparator olarak bilinen Theophilus'un İkonoklazma tartışmaları altında Konstantinopolis'e Aziz Gregory'nin yanına gittiğinde, İkonoklast hareketi Roma Kilisesine bildirmek için Roma'ya gönderilmişti. Yola çıktığında korsanlar tarafından esir alındı. Serbest bırakıldıktan son Konstantinopolis'e döndü ve İkonoklazmaya karşı mücadele etti. Hıristiyanlık için birçok ilahi yazmıştır bu nedenle "Hymnographer" (ilahiler yazarı) olarak tanınır (ODB:1074).

Üslup: Kemer açıklığı olan mor renkteki düz ve alçak duvar arkasında iki figür görülmektedir. Yeşil kıyafet ve piskoposluk atkısıyla görünen, beyaz-uzun sakalı ile yaşlı biri olan piskopos elinde altın kodex tutmaktadır. Hemen karşısında kolundan mavi içlik giydiği belli olan turuncu kıyafetli, beyaz ve dolgun sakallı bir aziz yer almaktadır. İki aziz birbirlerine dönük olmasına karşın bakışları başka noktalara doğrudur. Azizlerin yüzleri birbirlerinden oldukça farklıdır. Kişiselleştirilmiş yüz şekilleri dikkat çekicidir

Sağ Üst

Sahne Adı: Kutsal İnsanların Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: 'αΓαθόπου; 'Agathópoun; Agathopus

İkonografi: Kalabalık figürlerin yer aldığı sahnede yine bir idam sahnesi tasvir edilmiştir. Elleri arkasından bağlı, çıplak şekilde nehre atılmış bir aziz ve celladın az sonra nehre atmak için taşıdığı başka bir aziz sahnenin sol tarafından görülmektedir. Ön düzlemde dört aziz görülmektedir. Sağ üst köşede elinde hac tutan bir aziz figürü görülmektedir. Aziz Agathopus'un suya atılan figürlerden biri olduğu açıktır ancak kim olduğu belirsizdir.

Aziz Agathopus (4. yy başı), yortu günü 5 Nisan. Selanik'te dünyaya gelen aziz diyakoz olarak görev yapmış, Maximian zamanında boğularak öldürülmüştür. Aynı gün Aziz Theodulus'u da anma günüdür (4. yy). Aziz Agathopus'un yoldaşı olan aziz kilisede lektör olarak görev yapmış ve o da boğularak öldürülmüştür (Holweck,1990:967).

Üslup: Suda öldürülen azizleri konu eden diğer tasvirler ile benzer özellikler gösteren bu sahnede dağlar arasında hafif dalgalı bir nehir tasvir edilmiştir. Nehrin içinde çıplak ve elleri arkasından bağlı bir aziz yer alırken, kıyıda duran cellat yine çıplak olan başka bir azizi nehre atmak üzeredir. Öldürülen azizlerin çıplak bedenleri yine çok soyut bir anlatımla tasvir edilmiştir. Sahnede ön düzlemde dört kutsal figür birbirlerine dönük şekilde yarım olarak tasvir edilmiştir. Dağların arkasında elinde hac tutan figür beyaz-uzun sakalı ile yaşlı biri olarak tasvir edilmiş ve olaylara uzaktan tanıklık etmektedir. Sahnede kullanılan renkler doğada, mavi, mor ve yeşil olup beyaz ile aydınlatılmıştır. Figürlerin kıyafetleri kırmızı, mor, yeşil ve turuncudur. Cellat ise yine kırmızı renkteki kıyafet ile karşımıza çıkmaktadır.

Sol Alt

Sahne Adı: Aziz Euty chius Orans Pozisyonunda

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: τὸν εὐτύχιον; Tón Eftychio; Euty chius. Sahnenin içinde: ὁ ἅγιος εὐτύχιος; ὁ ἅγιος ἐφτύχιος; Aziz Euty chius.

İkonografi: Aziz Euty chius'a ithaf edilmiş sahnede aziz tek başına Orans pozisyonunda piskopos kıyafeti ile tasvir edilmiştir. Bir duvarın arkasında yarım şekilde ayakta duran Azizin iki yanında yüksek iki yapı görülmektedir.

Başpiskopos Euty chius (582), yortu günü 6 Nisan. Frigya bölgesi yerlisi olan aziz İmparator İustinianos döneminde yaşamıştır. Kilisede lektör olarak görev yapan azize Amasia (Amasya) piskoposu tarafından rahip unvanı verilmiş, 552(?) yılında Konstantinopolis Patriği Aziz Menas'ın ölümü üzerine kendisine Konstantinopolis başpiskoposu olarak görev verilmiştir. 553 V. Ekümenik Konsili'ne başkanlık etmiş

ancak karşıt görüşlüler tarafından makamından edilerek sürgün edilse de daha sonra tekrar Piskoposluk görevine geri gelmiş ve ileri yaşında ölmüştür (ODB:759).

Üslup: Sade bir anlatımın olduğu sahnede orans pozisyonunda duran aziz sahnenin merkezindedir. Kademeli olarak yeşil, turuncu ve kırmızı renklerde boyanmış olan alçak bir duvar arkasında yarım olarak tasvir edilmiş olan piskopos mavi içlik üzerine mor pelerin ve piskoposluk atkısıyla verilmiştir. Piskoposun iki yanında aynı karakterde çizilmiş yapılar görölmektedir. Yeşil duvarlar üzerinde yükselen yapı kırmızı kiremitle örtölü kubbe ile sonlanmaktadır. Yapılar başkent kiliselerini simgeliyor olmalıdır.

Sağ Alt

Sahne Adı: Kutsal İnsanların Öldürölmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: καί Γεωργίον λέσβ η; Kaí Georgías Lésvou; Ve Georgios Lesbos. Sahnenin sol kenarında: οί άγιοι; Oí Ágioi; Azizler. Sahnenin sağ kenarında: οί άγιοι; Oí Ágioi; Azizler.

İkonografi: Sahnede sağ düzlemde cellat ve önünde az sonra öldüröllecek olan aziz ve ondan hemen önce öldürölmiş bir azizin başı görölmektedir. Sahnenin merkezinde çarmıha ters gerilmiş olan bir aziz yer almaktadır. Çarmıhın sol tarafında yarım olarak görünen bir azize ve çarmıhın arkasında elleri arkalarından bağılı iki aziz yarım olarak tasvir edilmiştir. Sol köşede bir aziz daha yer almaktadır. Sahnede hangi figürün Aziz Georgius olduğu belirsizdir. Kıdem olarak yüksek insanların daha ağır şekillerde idam edildiği göz önünde bulundurulursa, Piskopos olan Aziz Georgius'un çarmıha ters olarak asılmış olan figür olma ihtimali yüksektir.

Piskopos Georgius (?), yortu günü 7 Nisan. Lesbos'da (Ege Denizinde bir Yunan adası) doğmuş olan aziz Lesbos'lu Georgius olarak tanınmaktadır. Melitene (Malatya) piskoposu olarak görev yapmış olan aziz cemaatini başarılı şekilde yönetmiş ve İkonoklazmaya karşı çıkmıştır (Holweck,1990:422). Aziz hakkında birçok efsane bulunmaktadır. Bunlara göre aziz melekler gibi birçok mucizeyi gerçekleştirmiş, hatta öleceği gün ve saati dahi önceden bildiği söylenmektedir.

Üslup: Kimlik tespitinin kesin olmadığı tasvir oldukça çarpıcıdır. Sahnenin merkezinde koyu kahverengindeki çarmıha, ters şekilde gerilmiş yarı çıplak tasvir edilmiş aziz yer almaktadır. Yeşil renkteki zemin üzerinde ise öldürülmüş bir aziz bedeni ve başı görülürken, dizleri üstünde duran ve düşmekte olan bir aziz eli havada duran bir cellat tarafından az sonra öldürülecektir. İnce uzun bedenleri ile orantısız yapılarıyla yarım olarak tasvir edilmiş iki figür çarmıhın arkasında durmaktadır. Ön düzlemde görülen tüm figürler genç yaşlarda tasvir edilirken dağlar arkasında yer alan aziz uzun ve kahverengi sakalı ile orta yaşlarda birine işaret etmektedir. Sahnede kullanılan renkler dağ için turuncu olup, figürlerin kıyafetlerinde, yeşil, mavi ve mordur. Cellat ise yine kırmızı tunik altında kahverengi tayt ile betimlenmiştir.

Resim No: 71

Sayfa No: 35recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Havari Herodios, Aziz Euphrosynos, Aziz Terentius ve Eşi Azize Neonilla, Aziz Antipas.

Sol Üst

Sahne Adı: Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: πληθύν 'Ηρωδίωνος; Plithýn 'Irodíonos; Birden çok (Yetmiş Havariler) Herodion. Sahnenin sol kenarında: οί άγιοί; Oí Ágioi; Azizler.

İkonografi: Aziz Herodios'a atfedilmiş tasvirde beş figür görülmektedir. Ön düzlemde solda yanyana duran iki piskopos ellerinde kitap ile durmakta, arkalarında bir piskopos daha yer almaktadır. Sağ tarafta bir aziz görülmektedir.

Sağ üst köşede elinde İncil tutan başka bir piskopos bulunmaktadır. Sahnede hangi figürün Aziz Heredios olduğu belli değildir. Ancak ön düzlemde mavi içlik üzerine kırmızı pelerin ile tasvir edilen genç figür Havari olmalıdır.

Havari Herodios(1. yy), yortu günü 8 Nisan. İsa'nın kutsal yetmiş havarisinden biridir. İncil yazarı Paul ile akrabalığı olan havari Patras (Yunanistan) piskoposu olarak görev yapmıştır. Kendisi ile birlikte Agabos, Rufus, Asyncritos, Phlegon ve Hermes kutsal havariler olarak bilinmekte ve aynı gün anılmaktadır (Holweck,1990:478).

Üslup: Dört piskoposun yer aldığı sahnede elinde altın kodex tutan üç piskopos görülmektedir. Aynı yaş grubunda olan dört piskopos, sahnenin sağına doğru bakmaktadır. Mor renkte dağın fon oluşturduğu sahnede dağın arkasında aynı yaş grubunda bir piskopos daha yerleştirilmiştir. Ön düzlemde genç olarak tasvir edilmiş olan havari görülmektedir. Tüm figürler yarım olarak tasvir edilmiştir. Sahnede kullanılan renkler; turuncu, mavi, kırmızı, yeşil ve mor olup beyaz ile aydınlatma yapılmıştır.

Sağ Üst

Sahne Adı: Kutsal İnsanların Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: σύν εύψυχίω ; Sýn Éfpsychío ; Ayrıca Euppsychios. Sahnenin sol kenarında: ó άγιος εύψυχίος; Ó Ágios Éfpsychíos; Aziz Euppsychios.

İkonografi: Sahnede aynı anda idam edilen birden çok aziz görülmektedir. Ön düzlemde yerde yatan azizin idam işlemi bitmiş ve sol köşede dizleri üstüne çöktürülmüş aziz birazdan arkasındaki cellat tarafından idam edilecektir. Tasvirin sağ tarafında elleri açık olan aziz üst düzlemde görünen cellat tarafından idam edilecektir. Sahnenin sağ kenarında sadece başı görünen başka bir aziz daha yer almaktadır. Aziz Euppsychios'un başka bir yazmada tasviri tespit edilemediği için sahnede hangi figürün kendisi olduğu kesin olarak belirlenememiştir.

Aziz Eupsychios (?), yortu günü 9 Nisan. Hakkında yeterli bilgi olmayan azizin Kapadokya bölgesi yerlisi olup, İmparator Hadrianus döneminde yaşadığı düşünülmektedir.

Üslup: Mor ve turuncu renkteki dağların hem fon hem zemin olarak kullanıldığı sahnede birden çok idam işleminin gerçekleştiği görülmektedir. Sahnenin ön düzleminde vücut hatları belirsiz olan yeşil kıyafetli bir aziz idam edilmiştir. Hemen arkasında dizleri üstüne çökmüş olan genç bir aziz ve arkasında boyut olarak küçük şekilde tasvir edilmiş bir cellat yer almaktadır. Dağlar arasında ellerini dua eder şekilde açmış olan piskopos, yaşlı bir figür olup, öne doğru eğilen yapısı vücudunu küçülterek yere doğru eğildiğine işaret etmektedir. Sahnede bedeni ve yüzü tam olarak seçilemeyen bir figür sağ kenarda görülmektedir. Sahnede kullanılan renkler aziz kıyafetlerinde, yeşil ve mor, cellatlarda kırmızı ve mavidir.

Sol Alt

Sahne Adı: Aziz Terentius ve Yoldaşlarının Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: $\tau\epsilon\rho\epsilon\nu\tau\acute{\iota}\alpha\sigma\ \sigma\tau\acute{\iota}\phi\omicron\sigma\ \delta\epsilon$; Terentiou Stífos De; Terence, Stifos Olmayan. Sahnenin sol kenarında: $\acute{\omicron}\ \acute{\alpha}\gamma\iota\omicron\varsigma\ \tau\epsilon\rho\epsilon\nu\tau\acute{\iota}\omicron\varsigma$; $\acute{\omicron}\ \acute{\alpha}\gamma\iota\omicron\varsigma\ \tau\epsilon\rho\epsilon\nu\tau\acute{\iota}\omicron\varsigma$; Aziz Terentios.

İkonografi: Aziz Terentius ve yoldaşlarının öldürülmesini konu alan sahnede, ön düzlemde iki yana doğru yere serilmiş olan, öldürülmüş azizler yer almaktadır. Hemen yanlarında bir azize dizleri üstüne çökmüş, arkasındaki cellat tarafından idam edilecektir. Sahnede sağ köşede elinde rulo olan ve bir eliyle takdis işareti yapan bir başka figür bulunmaktadır. Bu figürü daha önce Eski Ahit peygamberlerinin tasvirlerinde görmekteydik. Ancak bu sahnede ne için yapıldığı konusunda kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Aziz Terentius ve yoldaşlarının konu edildiği sahnede yerde yatan dört figür muhtemelen Aziz Terentius'un yoldaşları iken, dizleri üstüne çökmüş olan figür de Aziz Terentius'un eşi olmalıdır. Bu nedenle Aziz Terentius sahnede temsil edilmemiştir.

Aziz Terentius ve Eşi Azize Neonilla (241-251?), yortu günü 10 Nisan. Carthage (Kartaca) bölgesinde yaşamış olan çift Decius zamanında yoldaşlarıyla birlikte idam edilmiştir. Yoldaşları Pompeius, Maximos, Makarios ve Afrikanos'tur. Azizin lörikleri Euphemia kilisesine taşınmıştır.

Üslup: Yeşil renkteki dağın zemin ile bütünleştiği sahnenin ön düzleminde bedenleri belirsiz olan dört aziz görülmektedir. İki aziz başı iki yana savrulmuştur. Dizleri üstüne çökmüş ve dua etmekte olan azizenin başı açıktır. Sağ kenarda görülen yaşlı figür yazmada bulunan diğer peygamber tasvirlerine benzemekte ancak kim olduğu tespit edilememiştir. Sahnenin hareket merkezi olan celladın pelerini sahnede boydan boya uçuşmaktadır ve sahnenin önemli bir kısmını cellat oluşturmaktadır. Sahnede kullanılan renkler azizlerde mor, turuncu, yeşil ve mavi, cellatta ise yine mavi tunik üzerine kırmızı pelerin ve kahverengi tayttır.

Sağ Alt

Sahne Adı: Aziz Antipas'ın İşkencesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: καί τον 'αντίπαυ; Kaí Ton 'Antypa; Ve Antipa. Sahnenin sağ kenarında: ó áγιος 'αντίπαυ; Ó Ágios 'Antipas; Aziz Antipas.

İkonografi: Aziz Antipas'a atfedilmiş sayfada bir işkence sahnesi tasvir edilmiştir. Ön düzlemde üzerinde ateşler çıkan bir boğa ve hemen üzerinde tasvir edilen aziz yer alırken, sol arka düzlemde elinde hac tutan azize görülmektedir.

Aziz Antipas (81-96), yortu günü 11 Nisan. Pergamon (Bergama) bölgesi yerlilerinden olan azizin ne zaman yaşadığı tam olarak bilinmemekte ancak imparator Nero yada Domitian döneminde olduğu sanılmaktadır. "The Book of Apocalypse" eserinde yazılana göre Aziz, Evangelist John ile aynı dönemde yaşamış, eser azizi "sadık" ve "şehit" olarak tanımlamıştır (Holweck,1990:85).

Üslup: Çarpıcı bir idam sahnesinin görüldüğü tasvire fon olarak sahneyi tamamen dolduran mor renkte bir dağ kullanılmıştır. Stilize edilmiş olan hayvan figürünün üstünde ve altında alev demetleri görülmektedir. Üstünde duran aziz yeşil kıyafet içinde elleri örtülü ve dua eder şekilde tasvir edilmiştir. Boğa muhtemelen demirden

yapılmış ve altından ateş ile kızdırılarak aziz içine atılıp öldürülmüştür. Boğanın ince uzun yapısına rağmen görüntüsü önceki boğa tasvirlerine göre nispeten daha doğrudur. Parlak kırmızı stola giyen azizenin başı örtülü ve elinde beyaz bir hac bulunmaktadır.

Resim No: 72

Sayfa No: 35verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Confessor Basilius , Aziz Artemos , Papa Martinus , Papa Martinus .

Sol Üst

Sahne Adı: Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: τόν βασιλείον; Ton Vasileíon; Basileios (Basilius).
Sahnenin içinde: ó áγιος βασίλειος; Ó Áγιος Vasíleios; Aziz Basilius.

İkonografi: Duvar arkasında ayakta duran ve birbirine dönük olan iki figür bulunmaktadır. İkisinin elinde İncil yer almaktadır. Piskopos olarak tasvir edilen

figür Aziz Basilius olmalıdır. Azizlerin iki yanında kırmızı çatı ile örtülü iki yapı görülmektedir.

Confessor Basilius (?), yortu günü 12 Nisan. III. Leo döneminde yaşamış, Hellespontus (Çanakkale) bölgesinde Confessor olarak görev yapmış olan aziz İkonoklazmaya karşı mücadele etmiş olduğu için hayatının çoğunluğu işkencelerle geçmiştir (Holweck,1990:139).

Üslup: Kemer açıklığı olan mor renkte alçak bir duvarın arkasında farklı yaş gruplarında olan iki figür görülmektedir. Kahverengi saç ve sakalı ile solda tasvir edilen figür elinde altın kodex tutmakta ve yanındaki figüre doğru bakmaktadır. Piskoposluk kıyafeti içinde uzun-beyaz sakalı ile tasvir edilen figür elinde süslenmiş kodex tutmakta ve yanındaki figüre dönük gibi durmasına rağmen karşıya doğru bakmaktadır. Figürlerin iki yanında benzer karaktere sahip mavi duvarlar, kırmızı çatıya sahip birer mimari birim görülmektedir. Bu görüntü azizlerin bir manastır bahçesinde olduğunu göstermektedir. Figürlerin kıyafet renkleri yeşil ve turuncudur.

Sağ Üst

Sahne Adı: Kutsal İnsanların Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: 'αρτέμωνα; 'Artémona; Artemon. Sahnenin içinde: ó άγιος 'αρτέμων; Ó Άγιος 'Artémis; Aziz Artemos. Sahnenin sağ kenarında: οί άγιοι; Οί Άγιοι; Azizler. Sahnenin sol kenarında: άγιοι; Οί Άγιοι; Azizler.

İkonografi: Ön düzlemde yerde yatan ve idam edilmiş üç aziz bedeni vardır. Bir aziz dizleri üstüne çökmüş ve arkasındaki cellat tarafından idam edilecektir. Sahnenin sol kenarında yarım olarak görünen elleri arkasından bağlı idam için bekletilen başka bir aziz daha görülmektedir. Sahnenin üst düzleminde iki aziz olaylara tanıklık etmektedir. Sahnede hangi figürün Aziz Artemos olduğu belirgin değildir. Ölümü hakkında herhangi bir bilginin bulunmadığı azizin zulüm döneminde öldüğü bilinmektedir. Bu durumda sahnenin merkezinde öldürülmek üzere olan figürün Aziz Artemos olması muhtemeldir.

Aziz Artemos (?), yortu günü 13 Nisan. Laodicea (Leodikya) bölgesinde yaşamış olan aziz rahip olarak görev yapmış, Diocletianus zulmü döneminde öldürülmüştür (Holweck,1990:109).

Üslup: Yeşil renkteki dağın hem fon hem de zemin olarak kullanıldığı sahnede ön düzlemde öldürülmüş üç aziz bedeni ancak bir baş görülmektedir. Kahverengi saç ve sakalı ile orta yaşlarda görünen, dizleri üstüne çökmüş ve elleri havada duran figür birazdan yere kapaklanacakmış gibi durmaktadır. Sahnenin sol kenarında bedeni tam olarak görülmeyen oldukça genç bir figür yer almaktadır. Dağın arkasında alçak seviyede genç bir aziz (uzun saç nedeniyle belki de bir azize) görülürken dağın yüksek seviyelerinde beyaz saç ve sakalı ile yaşlı bir figür daha yer almaktadır. Figürlerin kıyafetlerinde kullanılan renkler azizlerde mor, turuncu, mavi ve kırmızı, cellatta ise yine kırmızı tunik altına siyah tayttır.

Sol Alt

Sahne Adı: Kutsal İnsanların Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: μαρτίνο; Martıno; Martin. Sahnenin sol kenarında: ó áγιος μαρτίνο; Ó Ágios Martınos; Aziz Martinos.

İkonografi: Sahne kenarında Aziz Martios'un adının geçtiği tasvirde birden çok idam şekli görülmektedir. Ön sol düzlemde bir fırın/kazan içine ateşe atılarak idam edilen bir aziz yer almaktadır. Sağ tarafta olan figür üst düzlemde yer alan cellat tarafından idam edilecektir. Sahnenin sol kenarında yarım olarak görünen başka bir aziz yer almaktadır. Sahnede Aziz Martios'un hangi figür olduğu belirsizdir. Ayrıca papalık kıyafeti içinde hiçbir figürün olmayışı Papa Martios'un sahnede temsil edilmediğini düşündürmektedir. Ayrıca Azizin uzun yıllar boyunca din düşmanı olarak anılması tasvirinin yapılmamasına neden olmuş olmalıdır.

Papa Martinus (Martin, Martino) (655), yortu günü 14 Nisan. Tiber bölgesi yerlilerinden olan aziz 649 yılında Papa olarak seçildiği ve yirmi altı yıl boyunca bu görevi sürdürdüğü düşünülmektedir. Sapkınlara karşı büyük uğraşlar veren aziz doğru Hıristiyan öğretilerini hem Batı'ya hem de Doğu'ya yaymak için büyük

uğraşlar vermiş, aynı zamanda her şehirdeki piskopos, papaz ve diyakozların düzenlemesini yapmıştır. Papa seçildikten sonra azizin ilk yaptığı şey 105 piskoposla bir araya gelerek Lateran Konsilini toplamak olmuştur. Beş oturum olarak gerçekleşen konsilde birçok din görevlisi aforoz edilmiş ve bunu onaylatmak için alınan kararlar imparator II. Konstans'a gönderilmişti. Katı kurallara sahip olan aziz, İmparator Konstans tarafından tepki görmüş ve Konstantinopolis'e gelmesi emredilmişti. Tutuklu olarak geldiği Konstantinopolis'te Naxos adasında tutulmuş, hiçbir yere çıkarılmamış ve bir yıl boyunca orada esir kalmıştır. Çıkarıldıktan sonra halk arasında artık 'Tanrı'nın düşmanı' olarak tanındığı için, Konstantinopolis'e getirildiğinde 3 ay kadar tekrar hapiste bekletilmiş daha sonra halkın önünde aforoz edilip, sokaklarda sürüklendikten sonra tekrar hapse atılmıştır. Son olarak sürgüne gönderilen aziz Cherson'da (Bgn. Ukrayna/Kherson) ölmüştür. Azizin iadeyi itibarı öldükten çok sonra yapılmıştır (CE:654).

Üslup: Papa Martinus'un temsil edilmediği tasvirde iki farklı idam işlemi görülmektedir. Mor renkteki tepenin fon oluşturduğu ön düzlemde yeşil renkteki bir birim (kazan veya fırın) içinde görülen orta yaşlardaki figürün etrafında alev demetleri yer almaktadır. Sol kenarda dağlar arasında bedeni yarım olarak görünen bir aziz yer almakta ancak figürün yüz kısmı tamamen tahrip olmuştur. Dağlar arasında dua etmekte olan yaşlı bir figür yer almaktadır. Onu öldürecek olan cellat ise turuncu renkteki dağın arka kısmına yerleştirilmiştir. Görülen renkler azizlerde mavi ve yeşil, cellatta ise mavi tunik ve kırmızı pelerindir.

Sağ Alt

Sahne Adı: Kutsal İnsanların Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: τὸν ἀρίσταρχον; Tón Arístarcho; Aristachos. Sahnenin sol kenarında: ὁ ἅγιος; Ó Ágios; Aziz. Sahnenin sağ kenarında: ἀρίσταρχος; Arístarchos; Aristarchus.

İkonografi: Kalabalık bir anlatımın olduğu sahnede birden çok idam olayı yer almaktadır. Yarım olarak tasvir edilen aziz az sonra cellat tarafından öldürülecektir. Arka düzlemde bu olaya tanıklık eden bir piskopos ve aziz yer alırken sahnenin iki

yanında yarım olarak tasvir edilmiş birer aziz görülmektedir. Sahnede dikkat çekici olan figür yerde uzanan ve omuzuna bir nesne (muhtemelen kalas parçası) düşmüş gibi duran azizdir. Yerde yatan bu figür muhtemelen Havari Aristarchos'tur ve omuzundaki nesne idam edileceği çarmıhı olmalıdır.

Havari Aristarchos (1. yy), yortu günü 15 Nisan. İsa'nın kutsal yetmiş havarisinden biridir. Aziz Paul'un yoldaşı olmuştur. Aynı gün yetmiş havariden olan Pudens, ve Trophimos'u da anma günüdür (ANF:2027).

Üslup: Kalabalık ve karmaşık bir anlatıma sahip olan tasvirde yeşil, turuncu ve mor renkte dağlar hem fon hem de zemin olarak kullanılmıştır. Sahnenin merkezinde dağlar arasında, büst şeklinde tasvir edilen beyaz sakallı yaşlı bir aziz ve onu öldürecek olan cellat yer almaktadır. Dağlar arkasında yine büst olarak tasvir edilmiş olan genç bir aziz ve yaşlı bir piskopos görülmektedir. Tasvirin iki yanında biri büst diğer boydan tasvir edilmiş genç azizler görülmektedir. Tasvirin ön düzleminde, uzun ve tanımsız bedeni ile bir nesne altında kalmış kahverengi saçlı bir aziz görülmektedir. Sahnede azizlerde kullanılan renkler, mor, mavi, kırmızı ve turuncu, cellatta kırmızı tunik altına siyah tayttır.

Resim No: 73

Sayfa No: 36recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Azizeler Irene, Agape ve Chionia, Aziz Simeon, Aziz Sabbas Goth, Rahip John Palaeolauritas.

Sol Üst

Sahne Adı: Azizelerin Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: εἰρήνη. Χίονίαν; eíríni. Chíonían; Irene. Chionia. Sahnenin sol kenarında: ἡ ἁγία χίονία; Í Ágía Chíonía; Azize Chionia.

İkonografi: Ön düzlemde, ortalarında azizenin olduğu yanyana durmuş üç figür görülür. Arkalarında yüzü ve bendeni seçilemeyen bir aziz daha görülmektedir. Orta düzlemde nehre atılmış iki aziz/azize görünürken bir azize ise arkasında

duran cellat tarafından suya itilmek üzeredir. Arka sol köşede ise bir azize daha görülmektedir. Sahnede görülen üç azize Azize Irene, Agape ve Chionia olmakla beraber hangi figürün hangi azizeyi belirttiği kesin olarak tespit edilememiştir.

Azizeler Irene, Agape ve Chionia, (4. yy başı), yortu günleri 16 Nisan. Azize Aquelina'nın kardeşi olan 3 azize, Selanik'te yaşamışlardır. Diocletianus zulmünden kaçmak ve ibadet edebilmek için dağlarda saklanmışlardır. Saklandıkları yerde bulunup geri getirilmiş ve idam edilmişlerdir (Holweck,1990:27,207,508).

Üslup: Mor, yeşil ve turuncu renkteki dağların arasında tasvir edilen çok sayıda kutsal insanın yer aldığı sahnede aynı zamanda bir idam işlemi görülmektedir. Sahnenin merkezinde ve dağlar arasında, dalgalı nehrin önünde gerçekleşen olayda bir azize ellerini önde doğru uzatmış ve arkasında duran cellat onu itmek üzeredir. Nehre atılmış ancak yere kapaklanmış gibi tasvir edilen iki figür azizenin hemen önünde durmaktadır. Sahnenin ön düzleminde başı örtülü bir azizenin ortada yer aldığı bir grup görülmektedir. Azizenin iki yanında iki farklı yaş grubunda olan birer aziz yer almaktadır. Grubun arkasında başı görülen bir figür yer alırken, azizenin sol kenarında görünen boşluktaki yeşil renkte başka bir azizin varlığına işaret etmektedir. Sahneye sol üst düzlemde başı örtülü olan bir azize tanıklık etmektedir. Tasvirin dikkat çeken unsurlarından biri elleri uzanan azizenin kollarındaki siyah çizgilerdir. Bu çizgiler azizenin mavi içliği ile nehrin maviliğinin karışmasından dolayı, ayırımın yapılabilmesi için tasvire sonradan müdahale edildiğine işaret etmektedir.

Sağ Üst

Sahne Adı: Kutsal İnsanların Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: $\pi\epsilon\rho\sigma\omega\nu\ \sigma\upsilon\mu\epsilon\omega\nu$; Person Symeon; Pers Symeon. Sahnenin sol kenarında: $\acute{\omicron}\ \acute{\alpha}\gamma\iota\omicron\varsigma$; $\acute{\omicron}\ \acute{\alpha}\gamma\iota\omicron\varsigma$; Aziz. Sahnenin sağ kenarında: $\sigma\upsilon\mu\epsilon\omega\nu\ \pi\epsilon\rho\sigma\eta\varsigma$; Symeon Persis; Symeon Persli.

İkonografi: Ön düzlemde idam işlemi sona ermiş olan dört aziz bedeni görülmektedir. Hemen yanlarında ise dizleri üstüne çökmüş ve az sonra arkasında duran cellat tarafından idam edilecek olan bir piskopos yer almaktadır. Sahnenin sol kenarında yarım olarak görünen, elleri arkasından bağlı olan aziz görülmektedir. Sağ üst köşede olaylara tanıklık eden bir aziz daha yer alır. Yerde yatan azizler muhtemelen Aziz Simeon'un yoldaşlarıdır. Piskopos olarak görev yapan aziz tasvirde piskoposluk kıyafeti ile celladın önünde durmaktadır.

Aziz Simeon (341), yortu günü 17 Nisan. Pers bölgesi yerlilerinden olan aziz II. Şapur döneminde yaşamıştır. Ctesiphon (Bgn. Irak/Tizpon) piskoposunun öğrencisi olan aziz kısa sürede coadjutor (piskopos yardımcısı) olmuş ve bir süre bu görevde devam etmişti. Nice Konsili'nde aziz, tüm Pers Metropolitiğinin piskoposu olarak ilan edilmişti. Pers Krallığının 117. yılında II. Şapur bölgesinde Hıristiyanlığı tamamen ortadan kaldırmak için bölgedeki Hıristiyanlara baskı uygulamaya başlamıştı. Bu baskı sonucunda Mesih'in yolundan vazgeçmeyen Aziz Simeon ve yoldaşları uzun süre hapishanelerde tutulduktan sonra hükümdarı emriyle idam edilmiştir (Butler,1866:162-164).

Üslup: Mor renkte girintili-çıkıntılı uzayan zirveye sahip dağ görüntüsü zemin ile bütünleştirilmiş ayrıca fon olarak kullanılmıştır. Sahnenin ön düzleminde beden ölçüleri belirsiz olan birbiri üstüne düşmüş gibi görünen dört aziz bedeni ve başı görülmektedir. Tasvirin merkezinde elleri örtülü olan ve dizleri üstüne çökmüş olan piskopos yer almaktadır. Arkasında duran ve boyut olarak küçük tasvir edilen celladın elinde bulunan kılıç normalden daha uzundur. Sahnenin sol kenarında yarım olarak tasvir edilmiş genç bir aziz yer almaktadır. Olaylara ise dağlarında arkasında büst olarak tasvir edilmiş yaşlı bir aziz tanıklık etmektedir. Figürlerde kullanılan renkler azizlerde, mor, turuncu, yeşil ve mavi, cellatta kırmızı tunik ve siyah tayttır.

Sol Alt

Sahne Adı: Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarından sağına doğru: καί τον εκ Γοτθον σαββαν; Kaí Ton Ek Gotthon Savvan; Ve Eski Goth Sabbas. Sahnenin sol kenarında: καί έτερι άγιοι; Kaí Éteri Ágioi; Ve Diğer Azizler. Sahnenin altında: όι άγιοι; Oí Ágioi; Azizler.

İkonografi: Kalabalık olan sahnede ön düzlemde tek başına duran bir piskopos yer alırken orta düzlemde sahnenin iki ucuna da ulaşan beş aziz yan yana dizilmiş ve birbirlerine dönüktür. Arka düzlemde dağ görüntüsü arkasında iki piskopos görülmektedir. Sahnede Aziz Sabbas'ın hangi figür olduğu bilinmemekle beraber orta düzlemde yanyana duran beş figürden biri olma ihtimali yüksektir.

Aziz Sabbas Goth (372), yortu günü 18 Nisan. Vizigot kökenli olan aziz hükümdar Athanarich döneminde yaşamış, kilisede lektör olarak görev yapmıştı. Goth bölgesi azizi olduğu için Sabbas Goth olarak tanınmıştır (Holweck,1990:875).

Üslup: Kimlik tespitinin mümkün olmadığı sahnede çok sayıda aziz yer almaktadır. Turuncu, mor ve yeşil renkteki dağların doldurduğu tasvirde ön düzlemde uzun-beyaz sakalı ile yaşlı bir piskopos büst şeklinde ve tek başına tasvir edilmiş gözleri sahnenin sağına doğru odaklanmıştır. Sahnenin orta merkezinde sağda üç genç aziz birbirleri ile ilişki içinde, soldaki iki aziz ise diğerlerinden kopuk ama birbirleri ile ilişki içinde tasvir edilmiştir. En solda yer alan kahverengi saç ve sakallı figür diğer azizlerden yaşça büyüktür. Dağların arkasında ise farklı yaş gruplarında olan biri dolgun sakallı, diğeri uzun sakallı olan ve büst şeklinde tasvir edilmiş iki piskopos daha görülmektedir. Sahnede kullanılan renkler mor, yeşili mavi ve turuncudur.

Sağ Alt

Sahne Adı: Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: παλαιολανρίτην; Palaiolanrítin; Johannes Palaiolaurites Veya Toros Dağı Azizleri;

İkonografi: Kutsal insanların tasvir edildiği sahnede yedi aziz görülmektedir. Ön düzlemde iki köşede birbirine dönük iki aziz, ortada üç dağ arasında bir aziz ve arka düzlemde ayakta duran birbirine dönük olan üç aziz daha görülmektedir. Ayrıca ortadaki azizin arkasında tepelerin arasından başı görünen bir başka aziz

yer almaktadır. Azizin başka bir yazmada tasviri tespit edilemediği için sahnede hangi figürün Aziz John olduğu tespit edilememiştir.

Rahip John Palaeolauritas (8-9. yy?), yortu günü 19 Nisan. Mesih'in yolunda gitmek için doğduğu bölgeden uzaklara giden aziz Laura bölgesinde inzivaya çekilmiş, daha sonra rahip rütbesi almıştı. Heretiklere karşı Ortodoks inancını savunan azizin dokuzuncu yüzyılın başında öldüğü sanılmaktadır (Holweck,1990:537).

Üslup: Tasvirin her köşesine yerleştirilmiş figürlerin görüldüğü sahnede figürler dağların önünde, arasında ve arkasında yer almaktadır. Ön düzlemde yaşlı ve orta yaşta görünen iki aziz birbirlerine doğru bakıyor şekilde tasvir edilmiştir. Dağların arkasında genç yaşta olan üç figürden ikisi sahnenin solunda duran azize bakmakta, soldaki aziz ise diğer ikisine doğru bakmaktadır. Sahnenin merkezinde arkasında oval bir tepenin görüldüğü yaşlı bir aziz yer almaktadır. Sahnenin dikkat çeken figürü ise dağlar arasında sadece yüzünün bir kısmı görünen, orada gizleniyormuş gibi görünen azizdir. Tüm figürler büst şeklinde tasvir edilmiştir. Sahnede kullanılan renkler doğa için mor, yeşil ve mavi, azizler için kırmızı, mor, turuncu ve mavidir.

Resim No: 74

Sayfa No: 36verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Aziz Theodore, Piskopos Januarius, Piskopos Theodore Sykeotes, Piskopos George.

Sayfanın sol üst tasvirinde yer alan yortu günü Theodore isimdeki iki farklı azize işaret etmektedir. Çünkü yortu günleri arka arkaya olan Theodore isimde iki aziz bulunmaktadır. Ancak sahne marjında yazılı olan metinde "Trichinas" yazılmış olup "Kıl" anlamına gelen bu terim bilinen aziz Theodore'nin lakabı olarak kullanılmıştır. Trichinas tanımından yola çıkarak tasvir edilen figürün yortu günü 20 Nisan olan Aziz Theodore olmalıdır.

Sol Üst

Sahne Adı: Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: τριχίνα δόσις; Trichina Dós; Fırça (Domuz) Kılı/Kıl.

İkonografi: Kıl anlamına gelen ve sahnenin üst marjında yazılmış olan bu terimden yola çıkarak sahnede, kıldan ayakkabı giyen Aziz Theodore tasvir edilmiştir. Sahnede sol ve sağda birbirine dönük olan ve ellerinde hac bulunan iki figür görülmektedir. Sağ köşede ise elinde kitap olan bir piskopos ve onun arkasında yüzü ve bedeni seçilemeyen başka bir aziz yer almaktadır. Sahnede hangi figürün Aziz Theodore olduğu belli olmamasına karşın diğer figürlerden daha iri olarak tasvir edilen soldaki figür kendisi olmalıdır.

Aziz Theodore (5. yy) yortu günü 20 Nisan. Gece gündüz dua etmiş olan aziz, yaşamış olduğu keşiş hayatında acıyı daha çok hissetmek için atın kaba kıllarından ayakkabı giymiştir (Holweck,1990:960).

Üslup: Birbirine dönük zirveleri olan iki dağın fon olarak kullanıldığı sahnede, ön düzlemde üç aziz bedeni dört aziz başı görülmektedir. En solda yeşil kıyafet içinde elinde hac tutan, uzun-beyaz sakallı yaşlı bir figür, karşısında duran gruptan ayrı olarak ve onlardan daha iri şekilde tasvir edilmiştir. Sağda bulunan grubun en önünde mavi kıyafetli genç figür elinde hac tutarken, yaşlı piskoposun elinde olması gereken altın kodex sahnenin köşesine yerleştirilmiştir. İki figürün arkasında bedeni ve yüzü görülmeyen ancak turuncu kıyafet giydiği belli olan başka bir aziz daha yer almaktadır.

Sağ Üst

Sahne Adı: Aziz Januarius'un Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: τον Ἰαννουάριον; Ton Ianouário; Januaris.

İkonografi: Sahnenin merkezinde yarı çıplak şekilde çarmıha gerilerek, idam edilmiş bir aziz bulunmaktadır. Sol tarafta bulunan cellat, azizin boynuna dolamış

olduğu ipi tutmaktadır. Sağ kenarda bir piskopos, bir aziz ve azize görülmektedir. Sahnede hangi figürün Aziz Jannuarius olduğu belli değildir, ancak birçok işkence gören aziz çarmıha gerilen figür olmalıdır.

Piskopos Jannuarius (?), yortu günü 21 Nisan. Hakkında fazla bilgi bulunmayan azizin Diocletianus döneminde yaşadığı düşünülmektedir. Piskopos olduğu konusunda kesin bir bilgi olmasa da piskopos olduğuna inanılmaktadır. Azizin işkencesi ile ilgili bilinenler arasında ateşe atıldığı ancak yanmadığı, arenada vahşi hayvanlar arasına atıldığına dair bazı efsaneler bulunmaktadır. Başka bir efsaneye göre; Azize işkence çektiren celladın kör olduğunu, ancak Aziz Jannuarius tarafından iyileştirildiğini ve böylelikle yüzlerce insanın Hıristiyanlığa geçtiğini anlatmaktadır (CE:295). Ölümü ile ilgili bilginin bulunmadığı azizin yapılan işkencelerden birinde ölmüş olabileceği sanılmaktadır.

Üslup: Turuncu ve mor renkte dağların fon olarak kullanıldığı, sahnenin merkezinde dikkat çeken siyah renkle boyanmış çarmıh üzerinde, bedeni soyutlanmış, yarı çıplak bir figür yer almaktadır. Beden yapısı hiçbir ayrıntıya sahip olamayan figürün, ince uzun yapısı dikkat çekicidir. Hemen yanında azizin boynuna dolanmış ipi tutan ve oldukça çirkin bir surat ile tasvir edilmiş cellat yer almaktadır. Olaylara yaşlı bir piskopos, orta yaşlarda bir aziz ve başı örtülü bir azize tanıklık etmektedir. Sol kenarda bulunan grup büst şeklinde verilmiştir. Azizenin ve kahverengi saç-sakallı figürün yüzünde bozulmalar görülmektedir. Sahnede kullanılan renkler, azizin bedeninde kum rengi, figürlerin kıyafetinde yeşil, mor ve mavi, cellatta ise kırmızı tunik altına kahverengi tayttır. Tasvir kısmen deforme olmuştur.

Sol Alt

Sahne Adı: Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: καὶ σύκεώτην; Kaí Sykóti; Syketos.

İkonografi: Sayfada, sahnenin üst ve yan kenarlarında "Sykeotes" adı ile anılan Theodore'nin tasviri yer almaktadır. Bir duvarın arkasında solda piskopos kıyafeti

içinde elindeki kitabıyla Aziz Theodore Sykeotes, sağda eli göğüs hizasında duran başka bir aziz yer almaktadır.

Piskopos Theodore Sykeotes (613), yortu günü 22 Nisan. Galatia bölgesi yerlisi olan aziz, eğitim yaşına geldiği zaman sürekli dua eden bir çocuk olmuştu, günün büyük bir bölümünü dua ederek geçiren aziz, evinde bir odaya kapanarak küçük yaşta inzivaya çekilmiş daha sonra bu inziva için uzak yerlere gitmişti. Anastasiopolis (Mardin-Dara) piskoposu tarafından rahip rütbesi verilen aziz, Kudüs yakınlarında yer alan Aziz George'ye atfedilmiş ve yıkılmakta olan bir şapeli yeniden yaptırarak manastır olarak hizmete sunmuştu. Hakkında anlatılan efsanelerin birinde, Kudüs'te yaşanan kuraklık nedeniyle Tanrı'ya dua eden Aziz yağmurun yağmasını sağlamıştı. Daha sonra Anastasiopolis piskoposu olarak seçilen aziz orada da bir manastır kurmuştur. Aziz ileri yaşında huzur içinde ölmüştür (Butler,1866:222).

Üslup: Kemer açıklığı olan, kademeli olarak mavi, yeşil ve kırmızı renkte boyanan alçak bir duvar arkasında birbirine dönük duran iki figür görülmektedir. Solda mor kıyafet içinde, piskoposluk atkısı ve elinde altın kodex ile beyaz sakalıyla yaşlı bir figür yer almaktadır. Sağda eli göğüs hizasında duran mavi içlik üzerine, turuncu pelerini bir omuzunda duran kahverengi saç ve sakalı ile daha genç olan bir aziz yer almaktadır. Tasvir kısmen deforme olmuştur.

Sağ Alt

Sahne Adı: Kutsal İnsanların Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: Γεώργιον. σάβαν τε ; Geórgion. Sávan Te ; George. Sabas. Sahnenin sol kenarında: ó áγιος Γεώργιος; ó ágios Geórgios; Aziz George (Georgias).

İkonografi: Aziz George ithaf edilmiş sahnede bir idam işlemi görülmektedir. Merkezde dizleri üstüne çökmüş olan, dua eden aziz birazdan arkasında duran cellat tarafından idam edilecektir. 38 yaşında öldüğü yazılan Aziz Sabbas'ın öldürülen figür olması muhtemeldir. Sağda dağ görüntüsü arkasında öne doğru

eğilerek dua etmekte olan yaşlı bir aziz yer almaktadır. Aziz sahnenin köşesinde görülen kırmızı boya ile belirlenmiş ışığa doğru bakmaktadır. Bu ışık kutsal ruhu temsil etmektedir. Aziz Sabbas diğer yazmalarda elinde kılıç/mızrak ve asker kıyafetiyle tasvir edilirken burada ölümü hakkında herhangi bir bilginin olmamasına rağmen idam edilirken tasvir edilmiştir (Sevcenko,1990:78).

Piskopos George(?), yortu günü 23 Nisan. Asker kökenli olan azizin ne zaman yaşadığı ve nerede öldüğü bilinmemekle beraber Filistin'de imparator Dadianus veya Nicomedia'da Diocletianus döneminde şehit olduğu sanılmaktadır. Daha sonraları Konstantinos tarafından onurlandırılan azizin ünü tüm dünyaya yayılmıştır.

Üslup: Mor renkte dağın hem fon hem de zemin olarak kullanıldığı sahnede ön düzlemde bir idam işlemi görülmektedir. Turuncu renkte kıyafet içinde dizleri üstüne çökmüş olan kahverengi saçlı ve genç surat ile tasvir edilmiş figür, sahnenin merkezinde yer almaktadır. Hemen arkasında mavi tunik atlına kahverengi tayt ile verilmiş, bir eli havada duran ölçsüz bedeni ile karşımıza çıkan cellat yer almaktadır. Dağların arkasında yarım olarak tasvir edilmiş, yeşil kıyafet içinde gri sakalı olan orta yaşlarda bir figür daha dua eder şekilde verilmiştir. Yüzünün dönük olduğu ışık kaynağı belli değildir. Tasvirin dikkat çeken iki unsurundan biri sahnenin sağ üst köşesinde yarım daire şeklinde görünen kırmızı şekil ile azizlerin başları ve boyunlarında yer alan ikinci çizime işaret eden çizgilerdir. Tasvir kısmen deforme olmuştur.

Resim No: 75

Sayfa No: 37recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Aziz Sabbas Stratelates, Evangelist Markos, Piskopos Basileius, Aziz Simeon.

Sol Üst

Sahne Adı: Aziz Sabbas Stratelates ve Yoldaşlarının Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: Τῶσ στρατηλατας; Tous Stratilates; Onların Stratelates.

İkonografi: Aziz Sabbas için ayrılan günde tasvir edilmiş olan Hıristiyan askerlerin Synaxarion takviminde toplu olarak bir yortu günleri bulunmamaktadır. Bu nedenle kendisi de asker olan Aziz Sabbas ile birlikte tasvir edilmişlerdir. Ön düzlemde

dizleri üstüne çökmüş, elleri arkasından bağlı figür karşısında duran cellat tarafından öldürülmek üzeredir. Arka düzlemde ise yine bir aziz cellat tarafından zorla diz çöktürülerek öldürülecektir. Sağ kenarda yarım olarak görünen elleri arkasında bağlı olan bir aziz daha idam için bekletilmektedir. Hangi figürün Aziz Sabbas olduğu belli değildir.

Aziz Sabbas Stratelates (?), yortu günü 24 Nisan. İmparator Aurelian döneminde yaşamış olan aziz Romalı bir asker olarak Hıristiyanlığı seçtiği için, Mesih'in yolunu seçen yetmiş asker arkadaşıyla birlikte idam edilmiştir (BOS:235).

Üslup: Mor ve yeşil renkteki dağların hem fon hem zemin olarak kullanıldığı sahnede iki idam işlemi aynı anda gerçekleşmektedir. Ön düzlemde dizleri üstüne çökmüş elleri arkasından bağlı genç aziz ifadesiz yüzüyle verilmiştir. Dağlar arasında yine bir aziz kahverengi saç ve sakalı ile orta yaşlarda görünmektedir. Sahnenin sağ kenarında yarım olarak tasvir edilmiş genç bir aziz ayakta durmaktadır. Sahnede yer alan figürler boyut olarak oldukça küçük tasvir edilmişlerdir. Figürlerin bozulan yüz şekilleri dikkat çekmektedir. Sahnede kullanılan renkler azizler için mavi turuncu, cellatlar için kırmızıdır.

Sağ Üst

Sahne Adı: İncil Yazıcısı Markos'un (Mark) Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: μαρκov; Markon; Markos. Sahnenin içinde: ó áγιος μαρκος; Ó Ágios Markos; Aziz Markos.

İkonografi: Sahne marjında yazılan Markos isminden anlaşılacağı üzere İncil yazıcısı Markos'a atfedilmiş bir tasvirdir. Sahnede ön düzlemde yaşlı ve çıplak bir figür ayakları bağlı şekilde, arkada duran cellat tarafından sürüklenmektedir. Sahnenin sol kenarında bir aziz görülürken, sağında ise bir piskopos yer almaktadır. Sahnede yerde sürüklenen figür Evangelist Markos'tur. Sahnenin merkezinde bir yapı görülmektedir. Bu yapı muhtemelen İncil yazarı Markos'un çalışma yerini veya İskenderiye'de kurduğu kiliseyi simgelemektedir.

İsa'nın kutsal yetmiş havarilerinden ve Dört İncil yazıcısından biri olan Markos, İskenderiye'de kurduğu kilise ile Hıristiyanlık için İncil yazarı olması dışında da önemli bir figürdür. İskenderiye'nin ilk piskoposu unvanıyla anılmaktadır (Ferguson,1961:132). Petrus'un yakın arkadaşı olan Markos'un İncil'i Petrus anlatıları üzerine şekillenmiştir (Macrory,1910b). Dört İncil yazarının sembolünden

“Aslan” Markos'u simgelemektedir. Aynı zamanda piskoposluk kıyafetleri ve mürekkep ile kalemi Markos tasvirlerinin atribütlerindedir (Ferguson,1961:132).

Havari Markos'un adının geçtiği İncil pasajları bazı konuların açıklığa kavuşmasında etkili olmuştur. *“Hapishane arkadaşım Aristarhus ve Barnaba'nın yeğeni Markos size selam ederler. Markos'la ilgili buyruklar aldınız; yanınıza gelirse kendisini kabul edin”* (Koloseliler,4:10).

“Barnaba, Markos denilen Yuhanna'yı da yanlarında götürmek istiyordu. Ama Pavlus, Pamfilya'da kendilerini yüzüstü bırakıp birlikte göreve devam etmeyen Markos'u yanlarında götürmeyi uygun görmedi. Aralarında öylesine keskin bir anlaşmazlık çıktı ki, birbirlerinden ayrıldılar. Barnaba Markos'u alıp Kıbrıs'a doğru yelken açtı” (Habercilerin İşleri,15:37-39).

“Petrus olanların farkına varınca Markos diye tanınan Yuhanna'nın annesi Meryem'in evine gitti. Orada birçok kişi toplanmış dua ediyordu” (Habercilerin İşleri,12:12).

“Yanımda yalnız Luka var. Markos'u alıp beraberinde getir, yapacağım hizmette bana yardım eder” (2Timoteos,4:11).

“Sizler gibi seçilmiş olan Babil'deki kilise ve oğlum Markos size selam ederler” (1Petrus,5:13).

Yukarıda yer alan pasajlarda ayrıntılı anlatımlar olmasa da Markos'un havarilerle gezilere çıktığı, Petrus ile Babil'de bulunduğu, Barnabas ile Kıbrıs'a gittiği, Meryem'i ziyaret ettiği, bir dönem hapishanede olduğu gibi bilgilere ulaşılmaktadır. Ancak ölümü ile ilgili bir bilgi yer almadığı gibi bu olaylar ikonografiye de konu olmamıştır.

Bir piskopos veya İncil yazıcısı olarak tasvirlerini görmeye alıştığımız Markos'un bu yazmadaki tasviri öldürülme şekli olmuştur. İskenderiye sokaklarında paganlar tarafından sürüklenerek şehit edilen Markos, Menologion yazmasında Paschal Chronicle (Kronikleri) tarafından verilmiş olan "martyrdom" (Şehitlik) unvanı kabul edilmiş (Macrory,1910b) ve Nikephoros eserinde bu konuyu işlemiştir.

Üslup: Mor renkli bir tepenin hem fon hem de zemin olarak kullanıldığı sahnede vücut yapısı belirsiz olan çıplak figürün ayakları bağlanmış şekilde arkasında yer alan ve oldukça çirkin şekilde tasvir edilmiş bir cellat tarafından sürüklenmektedir. Sürüklenen azizin beyaz ve uzun saç-sakalı yaşlı bir figür olduğuna işaret etmektedir. Sahnenin sol kenarında ellerini kaldırmış ancak kıyafetiyle örtülü olan ayakta duran ve yarım olarak tasvir edilmiş, orta yaşlarda bir aziz görülmektedir. Dağların arkasında iri yapısıyla dikkat çeken beyaz saç ve sakalı ile verilmiş olan yaşlı bir figür görülmektedir. Tasvirde revakları görünen yeşil renkte duvarları, kırmızı kubbe (veya aydınlık feneri) ile sonlanan bir yapı yer almaktadır. Mimari birim beyaz renk ile aydınlatılmıştır.

Sol Alt

Sahne Adı: Piskopos Basileius'un öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarından sağına doğru: 'αμασείας τε τον βασίλειαν;
'Amaseías Me Ton Vasíleio; Amasyalı Basielius.

İkonografi: Sade bir anlatımın olduğu sahnede sadece iki figür görülmektedir. Dizleri üstüne çökmüş, dua etmekte olan piskopos Aziz Basileius ve arkasında onu öldürecek olan cellat tasvir edilmiştir.

Piskopos Basileius (322), yortu günü 26 Nisan. Çanakkale bölgesi piskoposu olan Aziz, Lucinius döneminde Nicomedia'da şehit edilmiştir (Holweck,1990:139).

Üslup: Turuncu ve mor renkteki dağların hem fon hem de zemin olarak kullanıldığı sahnede dizleri üstüne çökmüş olan piskoposun elleri kıyafetiyle örtülü olup, dua eder şekilde tasvir edilmiştir. Mavi içlik üzerine yeşil tunik giymiş olan piskopos beyaz ve uzun sakalı ile yaşlı biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Cellat ise kırmızı

tunik altına kahverengi tayt ile verilmiştir. Sahnenin hareket merkezi iki eliyle kılıcı tutan cellattır.

Sağ Alt

Sahne Adı: Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarından sağına doğru: τόν συμεωνην συυΓενήν του Χριστου; Τόν Symeón Syngenón Tou Christou; Symeon, Akrabaları (Yakınları) İsa'nın. Sahnenin içinde: ó άγιος συμεών; Ó Άγιος Symeón; Aziz Symeon.

İkonografi: Sahnede bölümlenmiş mimari birimde üst tarafta duran elinde hac olan bir figür vardır. Aziz'in iki yanında birer yapı görülmektedir. Alt kısımdaki kemer açıklığında iki figür yer alır. Solda elinde kitap ile bir piskopos, sağ tarafta ise genç bir aziz görülür. Sahnedeki üç ayrı yaş ortalamasına ait yüzler dikkat çekicidir. Bu nedenle önemli bir figür olan ve Kudüs piskoposluğu yapmış olan Aziz Simeon'un hayatının üç dönemi verilmiş olabileceği gibi sadece elinde kitap tutan piskopos ile Aziz Simeon tasvir edilmiş olabilir.

Aziz Simeon (107), yortu günü 27 Nisan. İsa'nın yetmiş kutsal havarisinden biri olan azizin (ANF:2027), babası Aziz Joseph'in kuzeni olduğu için, Aziz Simeon Rab'in bir akrabası olarak tanınmaktadır. Ayrıca Davud'un soyundan geldiğine inanılan azizin, Kudüs'ün ikinci piskoposu olarak görev yaptığı ve uzun yıllar yaşadıktan sonra 120 yaşında öldüğü/öldürüldüğü düşünülmektedir.

Üslup: Tasvirde üç farklı yaş grubunda olan üç aziz yer almaktadır. Sütunlar üzerinde yükselen iki kemer açıklığı sahenin alt düzlemini oluşturmakta ve her açıklığa birer aziz yerleştirilmiştir. Solda mor kıyafetler içinde oldukça genç olan bir aziz yer alırken, sağda turuncu kıyafetler ve piskoposluk atkısı ile elinde altın kodex tutan, beyaz sakalı ile yaşlı olarak görünen bir aziz yer almaktadır. Sahnenin arka ve üst düzlemini oluşturan kemerlerin üstünde görünen mavi kıyafetler içindeki dolgun beyaz sakallı aziz orta yaşlarda bir figüre işaret etmektedir. Sahnenin iki yanında yeşil renkte olan birbirlerine simetrik olan birer yapının küçük bir kısmı görülmektedir. Mimari birimler beyaz renkle aydınlatılmıştır.

Resim No: 76

Sayfa No: 37verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış üç farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Havari Jason ve Sosipater, Aziz Memnon, Havari James (Yuhanna).

Sol Üst

Sahne Adı: Kutsal insanların öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: 'Ιασώνα; 'Iasóna; Jason. Net olarak okunamayan yazıt yortu günü takip edilerek tamamlanmıştır.

İkonografi: Tasvirde sekiz kutsal figür ve bir cellat görülmektedir. Sol alt köşede yanyana duran iki aziz/azize figürü görülmekte sağ tarafta ise bir aziz dizleri üzerine çöktürülmüş ve arkasında duran cellat tarafından öldürülecektir. Sağ kenarda

yarım olarak tasvir edilmiş bir aziz daha yer alır. Arka düzlemde sol köşede yan yana duran iki aziz bulunurken, sağ köşede bir aziz görülür. Önemli derecede deforme olmuş sayfada yer alan figürlerden hangisinin Aziz Jason olduğu belli değildir.

Havari Jason (1. yy), yortu günü 28 Nisan. Tarsus bölgesi yerlisi olan aziz, Paul'un öğrencisi ve aynı zamanda kutsal yetmiş havariden biridir (ANF:2029)

Aynı gün yetmiş havariden biri olan Sosipater'i de anma günüdür. İconium (Konya) yerlisi olan aziz, Paul'un öğrencisi olmuştur (ANF:2029).

Üslup: Önemli derecede deforme olmuş sayfada ön düzlemde yeşil ve kırmızı kıyafet giymiş olan iki aziz/azize sahenin sol kenarında görülmektedir. Sahnenin sağ kenarında mavi kıyafetler içinde dizleri üstüne çökmüş genç bir aziz ve arkasında kırmızı tunik, kahverengi taytı ile eli havada duran cellat oldukça çirkin bir surat ile verilmiştir. Sahnenin sağ kenarında bedeni ve yüzü tam olarak verilmeyen genç bir aziz daha yer almaktadır. Tasvirin sol üst köşesinde kırmızı ve yeşil kıyafetli iki genç aziz, sağ üst köşesinde mor kıyafetli orta yaşlarda başka bir aziz büst şeklinde verilmiştir. Sahnede zeminle bütünleştirilen ve fon olarak kullanılan dağlar mor ve turuncu renkte verilmiştir.

Sağ Üst

Sahne Adı: Kutsal insanların öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: Μέμνονα; Μέμνονα; Memnon. Sahnenin sağ kenarında yer alan yazıt yaşanan deformasyon nedeniyle okunamamıştır.

İkonografi: Net görüntülerin olmadığı sahnede altı kutsal insan figürü ve bir cellat figürü seçilebilmektedir. Sol alt köşede bir aziz tek başına tasvir edilmiştir. Sağ alt köşede yerde yatan iki aziz bedeni görülmektedir. Hemen yanlarında dizleri üstüne çökmüş olan ve birazdan cellat tarafından idam edilecek olan bir aziz daha görülür. Arka sağ köşede dağ görüntüsü arkasında yanyana duran iki figür seçilmektedir. Deformasyona uğramış sahnede hangi figürün Aziz Memnon olduğu belli değildir.

Aziz Memnon(?), yortu günü 29 Nisan. Mucizeleri ile tanınan bir aziz olmasına karşın bilinmeyen bir yerde yaşamış ve bilinmeyen bir tarihte ölmüştür (Holweck,1990:702).

Üslup: Deforme olmuş sayfada sol alt kenarda turuncu kıyafetler içinde beyaz ve dolgun sakalı ile orta yaşlarda bir aziz yer almaktadır. Sahnenin hareket merkezi olan kırmızı tunik kahverengi taytlı celladın önünde elleri arkasından bağlı mavi kıyafetler içinde genç bir aziz dizleri üstüne çökmüştür. Hemen önünde bedenleri ve başları seçilemeyen yeşil ve turuncu renkte iki kişi idam edilmiştir. Dağların arkasında muhtemelen yaşlı olarak verilmiş mavi ve yeşil kıyafetler içinde büst olarak tasvir edilmiş iki aziz yer almaktadır. Sahnede yeşil ve mor renkte dağlar hem zemin hem de fon olarak kullanılmıştır.

Alt Orta

Sahne Adı: Havari James'in öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: τον ζεβεδαίου; Ton Zevedaίου; Zebedee. Sahnenin içinde: (. . .)ζεβεδαίος; Zevedaíos; Zebedeeos.

İkonografi: Sahnenin üst kenarındaki yazıtta Aziz Zebedee'nin oğlu olduğu belirtilen Havari James'in idamı, sahnenin merkezinde yer almaktadır. Sahnede dizleri üstüne çökmüş olan Havari, yanında duran celladın boynuna mızrağı saplamasıyla öldürülmektedir.

Havari James (42), yortu günü 30 Nisan. İsa'nın on iki havarisinden biri olan James Zebedee'nin oğludur. Kılıçla idam edilen aziz, ikinci olarak şehit edilen Hıristiyan olmuştur. Yazmada önceki sayfalarda da tasviri bulunmaktadır(Bkz. 14r,s. 195,res. 29).

Üslup: Sahnenin merkezinde mavi ve yeşil kıyafetler içinde görünen havari yer almaktadır. Cellat kırmızı tunik altına kahverengi tayt ile verilmiştir. Kahverengi ve mor renkteki dağlar arasında gerçekleşen bu olayda celladın önüne düşen boynu ve kol hareketi nedeniyle anatomisi gerçekçi olmaktan uzaktır. Tasvirin büyük bir

bölümünü mor ve kahverenginde olan dağlar doldurmaktadır. İki dağın zirvesi birbirine dönük şekildedir.

Resim No: 77

Sayfa No: 38recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış üç farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Peygamber Jeremiah (Yeremya), Piskopos Athanasius ve Azize Zoe ile Aziz Cyriacus, Aziz Timothy.

Üst Orta

Sahne Adı: Peygamber Jeremiah'in Tanıklığı

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: κόσμος δ'έμοί μέγιστος 'ιερεμίας; Kósmos De Emoí Mégistos 'Ieremías; İnsanlar Değildir En Büyük Yeremya. Sahnenin içinde:

Peygamberlik sembolü (ó προφήτης) 'ϊερεμίασ; Ó Profítis 'ϊeremías; Peygamber Yeremya

İkonografi: Eski Ahit peygamberlerinde olan Jeremiah'ın kutsal insanların öldürülmesine tanıklık ettiği sahnede, sağ düzlemde yeni öldürülmüş olan bir aziz bedeni yerde yatmaktadır. Başın ucunda eli hala havada olan cellat bulunmaktadır.

Sol kenarda ise bir elinde rulo ve diğer eli ise göğüs hizasında ayakta duran Peygamber Jeremiah yer almaktadır.

Peygamber Jeremiah (Yeremya): Hayatı hakkında fazla bilgi bulunmayan Peygamber, Yehuda krallığı zamanında yaşamış, Tevrat'ın dört büyük peygamberlerinden biridir (Tükel ve Arsal,2014:68). Anadolulu bir rahibin oğlu olarak dünyaya gelen peygamber Yeremya, Süleyman Mabedi'nin yıkılmasıyla sonuçlanacak "Tanrı'nın Yargısı'nın" geleceği kehanetinde bulunmuştur (Hirsch, Ryssel, Schechter ve Ginzberg,1906). Yazmış olduğu kitapta Tanrı'nın yargısına uzunca yer vermiş ve olacakları anlatmıştır. İsrailoğullarına putlara tapmanın doğru olmadığını ve Tanrı'nın seçilmiş halkının kaderini yerine getirmesi ve Tanrı'nın yargısından kurtulmak için tövbe edilmesi gerektiğini anlatmıştır. Jeremiah'ın uyarılarına kulak asmayan İsrailoğulları tövbe etmemiştir. Amacına ulaşamayan Jeremiah bildiği ve tanıdığı her şeyin yıkımına şahit olmuş; İsrail'in soyluları, Babil'e sürgüne gönderilmiş ve geriye kalanlar Mısır'a kaçmıştır (Yeremya,1-39). Aynı zamanda peygamberin bundan başka birçok kehaneti de bulunmaktadır (Hirsch vd. ,1906).

Hayatından yaptığı birçok kehanetler ile tanınmış olan Peygamber Jeremiah Hıristiyan sanatında kendine yer bulmuştur. İslam sanatında da tasvirlerine rastladığımız Jeremiah yaşlı, sakallı ve derin düşüncelere dalmış bir kişi olarak betimlenmektedir (Tükel ve Arsal,2014:68). Bulunduğu kehanetler ve onu derin düşüncelere salan bu bilinmezlik nedeniyle böyle tasvir edilmiştir. En bilindik atribütleri yazmış olduğu kitabı simgeleyen kâğıt tomarı ya da kitaptır. Jeremiah'ın tasvirinin en tanınmış betimlemeleri 17. yüzyılda oluşmuştur. Barok etkisinin görüldüğü eserlerde arka planda bir kısmı görünen Kudüs'ün yıkılışına iç geçirir

hali ile karşımıza çıkmaktadır (Tükel ve Arsal,2014:68). Ayrıca İslami eserlerde bu tasvirle benzer şekilde karşımıza çıkmaktadır.

Üslup: Sayfanın orta üst alanını kaplayan tasvirde peygamber turuncu renkte bir tepenin arkasında, mor renkte bir dağın önünde dizlerinden yukarısı görünecek şekilde tasvir edilmiştir. Peygamber turuncu içlik üzerine mavi pelerin ile verilmiştir. Kahverengi saç ve sakalı ile orta yaşlarda görünmektedir. Elinde rulo tutmaktadır. Sahnenin diğer yanında zeminle ile bütünleştirilmiş yeşil renkte dağın önünde gerçekleşen bir idam sahnesi görülmektedir. Yerde uzun olarak tasvir edilmiş bir aziz ve hemen yanı başında mavi tunik ve kırmızı pelerini ile profilden tasvir edilmiş cellat görülmektedir. Peygamberin yukarıda bahsetmiş olduğumuz herhangi bir atribütü sahnede yer almaz. Yazmada görmeye alışmış olduğumuz bir peygamber görüntüsü dışında tasvirde başka bir özellik görülmemektedir.

Sol Alt

Sahne Adı: Aziz Athanasius ve Azize Zoe ile Aziz Cyriacus'u

Yazıt: Sahnenin üst kenarında; μεΓασ αθανασιος; Megas Athanasios; Büyük Anthamasius. Sahnenin sol kenarında: ó áγιος αθανασιος; Ó Ágios Athanasios; Aziz Athanasius.

İkonografi: Sahne sade bir anlatıma sahiptir. Sağ alt köşede üçgen şeklindeki bir açıklıkta bir aziz ve azize görülmekte, Aziz ellerini açıp dua etmektedir. Sol üst köşede ise elinde kitap ile piskoposluk kıyafeti içinde duran Aziz Athanasius yer almaktadır. Üçgen şeklindeki açıklık, zulümde kaçmış olan Azize Zoe ve Aziz Cyriacus saklandığı mağarayı simgelemektedir. Sol üst köşede yer alan piskopos ise olaya tanıklık etmektedir.

Piskopos Athanasius (295-373?), yortu günü 2 Mayıs. Hayatının erken döneminde, bölgesinde bulunan Kilise Babalarının himayesi altında dini eğitim almış olan aziz, genç yaşta birçok teolojik konuya hakim olmuştu. Hayatı ile ilgili bilgiler arasında kronolojik hatalar olmasına karşın kendisi ile ilgili günümüze ulaşan birçok kayıt vardır. Doğum yeri/yılı, aldığı eğitimler, göreve geliş şekli ve yaşadığı kesin

olmayan manastır hayatı konuları hakkında var olan kayıtlar, kendi içinde bazı sorunlar içermektedir. Genç yaşta teolojik eğitime başlamış olan aziz Piskopos Alexander ile yakın ilişkiler içinde olmuş, Aziz Sozomen tarafından kısa sürede rahiplik görevi verilmiş ve doğrudan Piskopos Alexander'in halefi olmuştu. Kilise doktoru ve İskenderiye piskoposu olarak görev yapmış olan azizin kilisesi diğer kiliselerden teolojik olarak ayrılmakta ve aziz "Ortodoksluğun Babası" olarak tanınmaktadır. Keskin ve kıvrak zeka, güzel ve hoş sözlü, nazik, bilgili bir karaktere sahip olan azizin, Hıristiyanlığa yapmış olduğu hizmetler Roma, Marsilya ve Konstantinopolis Kiliseleri tarafından duyulacak kadar yankı uyandırmıştı. Kiliseler arası mücadeleye son vermek için oluşturulan Nikaia Konsili'ne katılmıştı. Konsil 'de Aziz Athanasius'un "Baba ve Oğul" (Tanrı-İsa) ilişkisinde "Öz" (Tanrı ve İsa bir mi?) tartışmalarını başlatması büyük yankı uyandırmıştı. Ancak bu fikrin sahibi kendisi değil Antiocheia babalarından Paul Samosata'dır. Azizin böylesi bir düşünceyi sadece kilise görevlisi olarak değil, Aziz Alexander'ın yardımcısı olarak öne sürmüş olması, yani bir kilise babası olmaması konunun bu kadar ses getirmesine neden olmuştur. Başarılı görülen bu hamlesi üzerine aziz Kilise görevlisi olarak ilan edilmiş ve bu haber bölge kiliseler tarafından memnuniyetle karşılanmıştı. Konsil'den beş ay sonra ölen Piskopos Alexander'in yerine gelerek İskenderiye piskoposu olarak göreve başlamıştı. Başarılı çalışmalar yapmış olan aziz Arianlar ile yaşanan teolojik çatışma sonucunda sürgüne gönderilmiş ancak aziz daha sonra geri çağırılmıştır. Döndüğünde cesaret isteyen bir davranış sergileyerek Kilise ile ilahî İsa arasında herhangi bir bağın olmadığını söylemiş ancak bu düşüncesi Nicomedia Piskoposu tarafından şiddetle reddedilmiş ve yalanlanmıştı. Bu hareketi nedeniyle imparator karşısında ki itibarı yerle bir olan aziz tekrar sürgüne gönderilmişti. İmparator Konstantin'in ölümü ile eski görevine geri gelen aziz Arianlarla olan tartışmalar sonucunda yeniden sürgün edilmiş ve hayatının son dönemlerini sürgünde geçirmiştir (CE:35).

Aynı gün Azize Zoe ve Aziz Cyriacus'u da anma günüdür (?). haklarında fazla bilgi bulunmayan çiftin zulümden kaçarak bir mağarada saklandıkları sanılmaktadır.

Üslup: Tasvirin önemli bir bölümünü dolduran turuncu renkte bir dağın içinde, mor renkte mağaranın ağzı gibi görünen, ancak bir evin penceresi şeklinde betimlenerek soyutlanmış birim içinde, ellerini açıp dua etmekte olan bir aziz ve

başı örtülü bir azize görülmektedir. Dağın arkasında elinde altın kodex tutan beyaz saç-sakal ile tasvir edilmiş figür, yüzü yana dönük ancak bakışları alt düzlemdeki figürlere doğrudur. Figürlerde kullanılan renkler kırmızı ve yeşildir.

Sağ Alt

Sahne Adı: Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarından sağına doğru: σὺν τῆμοθεω, ὁ ἅγιος τῆμοθεος; Σὺν Τῆμοtheo, Ὁ Ἄγιος Τῆμοtheos; Ayrıca Timothy, Aziz Timothy.

İkonografi: Sahnede soldaki azizenin eli göğüs hizasındadır. Ortadaki azizenin ise elinde hac bulunmaktadır. Piskopos kıyafetli azizin elinde ise İncil vardır. Bir duvarın arkasında ayakta tasvir edilen figürlerden, piskopos olarak tasvir edilen kişi Aziz Timothy, Eşi Maura ise yanında duran ve elinde hac olan azize olmalıdır.

Aziz Timothy (304), yortu günü 3 Mayıs. Mısır yerlisi olan Aziz Timothy Eşi Azize Maura ile birlikte Yukarı mısırdaki paganların putlarını yıktıkları için birçok işkence görmüş, çarmıha gerildikten 9 gün sonra öldükleri sanılmaktadır (BOS:259).

Üslup: Ortasında siyah renkte bir taşın görüldüğü mor ve kırmızı renkteki bir duvarın arkasında, vücutları bellerinden yukarıya görünen üç figür görülmektedir. Sade bir anlatımın görüldüğü sahnede figürlerin hacimleri ve vücut yapıları birbirleriyle uyumludur. Tasvirde dikkat çeken unsurlardan biri figürlerin yüzleri etrafında görünen kahverengi çizgiler olup bu görüntü tasvire sonradan müdahale edildiğine işaret etmektedir. Figürlerde kullanılan renkler, mavi, turuncu ve yeşil olup beyaz renkle aydınlatma yapılmıştır.

Resim No: 78

Sayfa No: 38verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen olay ve figürler; Azize Pelagia, Azize Irene, Kutsal Yorgun Job, Kudüs üzerinde Kutsal Hac'ın yükselmesi.

Sol Üst

Sahne Adı: Azize Pelagia'nın Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: ἡ πελαγία μαρτυς; Í Pelagía Martys; Pelagia Şehit. Sahnenin sol kenarındaki yazı yaşanan deformasyon nedeniyle okunamamıştır.

İkonografi: Kısmen deforme olmuş sayfada dört kutsal insan figürü görülmektedir. Ön düzlemde kızgın bir öküzün üstünde dua eder şekilde tasvir edilmiş Azize

Pelagia yer almaktadır. Sahnenin sol kenarında bir aziz ve sağ üst köşede dağın arkasında görünen bir aziz ve azize yer almaktadır.

Azize Pelagia (4. yy başı), yortu günü 4 Mayıs. Diocletianus zamanında Tarsus'ta yaşayan geç kız, bir keşiş ile karşılaşması sonucunda Hıristiyan olmak istemiş ve vaftiz olarak kendini Mesih'in yoluna adanmıştır. Azize inançları yüzünden, demirden yapılmış öküz heykelinin içine atılıp, heykelin altında ateş yakılarak idam edilmiştir (LOS:166).

Üslup: Sahnede direkt olarak Azize Pelagia'nın ölüm sahnesi sade bir anlatımla tasvir edilmiştir. Mor renkte bir dağın önünde mavi içlik üzerine kırmızı stola ile dua eder şekilde tasvir edilen azizenin etrafında alev demetleri görülmektedir. Etrafında alev demetleri olan boğa, metalden yapılmış ve içi boş olan bir idam aracıdır. Boğa görüntüsü önceki idam sahnelerine göre nispeten gerçeğe uygun tasvir edilmiştir. Dağların arasında beyaz sakalı yeşil kıyafetli bir aziz görülürken dağların zirvesinin arkasında büst olarak tasvir edilmiş yüz hatları oldukça özentisiz duran kırmızı kıyafetli bir azize ve mavi kıyafetli bir aziz görülmektedir.

Sağ Üst

Sahne Adı: Azize İrene'nin öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: εἰρήνησ δρομοσ; Eírinis Dromos; İrene Dromos. Sahnenin sol kenarında: ἡ ἄγιος εἰρήνησ; Í Ágios Eírinis; Azize İrene.

İkonografi: Azize İrene'ye atfedilmiş tasvirde sağ düzlemde kubbeli ve pencere/kapı açıklığı görünen yapı yer almaktadır. Ön düzlemde ise birazdan öldürülecek olan başı açık azize, elleri arkasından bağlı ve diz çökmüş şekilde tasvir edilmiştir. Arka düzlemde birbirine dönük iki aziz daha görülür.

Azize Irene (veya İmparatoriçe) (?), yortu günü 5 Mayıs. Selanik yerlisi olan azize Diocletianus zulmünde mızrak ile işkence görerek öldürülmüştür. Aynı zamanda bu Azizenin İmparator Licinius'un kızı olduğu sanılmaktadır. Bu nedenle bazı tasvirlerde imparatoriçe olarak tasvir edilebilmektedir (BOS:142).

Üslup: Zemin ile bütünleştirilmiş, fon olarak kullanılan yeşil renkteki dağın önünde gerçekleşen idam olayında, azize mor renkte bir kıyafet içinde, oldukça tepkisiz şekilde tasvir edilmiştir. Kırmızı tuniği ve siyah taytı ile dikkat çeken celladın kıyafetinde yer alan siyah çizgiler, figürün hatlarını belirlemek için yapılmış ve sahneye sonrada müdahale olduğuna işaret etmektedir. Dağların arkasında mavi ve turuncu kıyafetler içinde farklı yaş gruplarında iki aziz yer almaktadır. Sahnede görülen mimari birim net olarak bilinen bir yapıya işaret etmektedir. Kapı açıklığı görünen yapı kırmızı kubbe ile sonlanmış olup beyaz renkle aydınlatılmıştır.

Sol Alt

Sahne Adı: Kutsal Job'un Yorgunluğu ve Kutsal İnsanların Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: 'Ιώβ ὁ κλεινός; 'Ιόν Ὁ Kleinós; Job Klenios. Sahnenin içinde: ὁ δίκλ(α)ινός 'Ιώβ; ὁ δίκλαινός 'Όν; Dikleinos Job.

İkonografi: Peygamber Job'un Kutsal Kitabı için yapılmış anma gününe ait sayfada Harran yerlisi olan bir adamın tasviri yapılmıştır. “Yorgun Job” olarak bilinen kutsalın hikâyesi Peygamberin kitabından alınmıştır. Sahnede ön düzlemde çıplak şekilde bir mağarada oturan bir figür görülürken sağ kenarda ona doğru bir nesne uzatan (muhtemelen üzerinde yiyecek olan kürek) bir azize görülmektedir. Sol üst düzlemde tek başına yer alan cellat önünde yerde yatan azizler ile tasvir edilmiştir. Sağ üst köşede ise birbirine dönük şekilde duran iki aziz daha görülmektedir. Kutsal Job mağarada çıplak ve yorgun şekilde oturan figürdür.

Kutsal Yorgun Job, (Peygamber Job'un Kitabı'nın anması) yortu günü 6 Mayıs. Peygamber Job'un (Eyüb) kitabında yer verdiği Hauran (Harran) yerlisi olan bilinmeyen bir adamdır.

Üslup: Bilinmeyen bir kişiyi konu alan sahnede mor renkte bir dağın içinde, kahverengi açıklık olarak belirtilmiş mağaranın içinde, vücut hatları belirsiz olan olduğu yere yığılıp kalkmış gibi görünen, bir eli havada duran Yorgun Job görülmektedir. Hemen karşısında elinde beyaz bir nesne tutan başı örtülü bir azize görülmektedir. Sahnenin arka düzleminde birbirleri üstüne yığılmış olan dört aziz

bedeni görülmektedir. Hemen yanı başlarında kırmızı tunik içinde cellat yer almaktadır. Zirvenin arkasında ise büst olarak görünen birbirine dönük duran iki aziz daha yer almaktadır. Sahnede figürlerin yüzlerinde önemli deformasyonlar oluşmuştur.

Sağ Alt

Sahne Adı: Kutsal Hac'ın Yükselmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: καί στ(αυ)ρού τύποσανω; Kaí Stavrou Typosan; Ve Hac Basıldı En Üst.

İkonografi: Konstantinus'un rüyasını ele alan tasvirde dört kutsal insan, bir cellat ve muhtemelen sıradan bir insan olan altı figür görülmektedir. Sol düzlemde arka arkaya sıralanmış dört aziz görülmekte, en önde duran figürün elinde bir hac bulunmaktadır. Arkasındaki figür ise piskopos kıyafetiyle tasvir edilmiştir. Sahnenin sağında ise muhtemelen kadın olan bir figür bulunmaktadır. Başlığından anlaşıldığı kadarıyla Doğu kökenli bir figürdür. Sol üst düzlemde ise bir cellat az sonra bir azizi idam edecektir. Sahnenin sağ açıklığında ise havada duran bir hac bulunmaktadır. Konstantinus rüyasında hacı gördüğü zaman aynı anda Kudüs'te de bu hacin İsa'nın ölüm yolu olan Golgota yolunu aydınlattığı rivayet edilir. Bu olayın gerçekleştiği zamanda Aziz Cyril Kudüs piskopos olarak görev yapmaktadır. Bu hikâyeyi kendisi anlatmıştır. Bu nedenle sahnede piskopos kıyafetiyle tasvir edilen kişi de Aziz Cyril olması muhtemeldir.

Daha önce bahsettiğimiz olayın gerçekleştiği esnada (9v, s. 149, res. 20) aynı hacin Kudüs'te de görüldüğü rivayet edilir. Yukarıda bahsettiğimiz gibi genel olarak bu sahnede hac, kuru kafa ile simgelenmiş olan Golgota tepesi üzerinde görülür. Ancak burada bir idam sahnesi ve bazı kutsal insanlar görülmektedir.

Üslup: Benzerlerinden farklı bir özellik gösteren tasvirde sahnenin dağlar arasındaki açıklığında kırmızı renkte papalık hacı özellikleri taşıyan bir hac görülmektedir. Sağ kenarda Arap etkisi görünen, başlığı ile dikkat çeken bir figür yer alırken hemen karşısında elinde hac tutan genç bir aziz, onun arkasında yaşlı

bir piskopos ve orta yaşlarda bir aziz daha yer almaktadır. İdam sahnesinde ise elleri arkasından bağlı olan genç aziz oldukça tepkisiz şekilde verilmiştir. Sahnede kullanılan renkler doğa için mor, yeşil ve turuncu, azizlerde, turuncu, yeşil, mavi ve kırmızı, bilinmeyen figürde turuncu mor ve beyaz, cellatta ise yine kırmızı tunik ve siyah tayttır.

Resim No: 79

Sayfa No: 39recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Aziz Arsenius ve İncil Yazarı John, Peygamber Isaia (İşeya), Havari Simon Zealot ve üç kardeş olan Azizler Alphaeus, Philadelphus ve Cyrinus, Aziz Mokius.

Sol Üst

Sahne Adı: Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarından sağına doğru: ó βροντόφωνος, ή χάρις 'αρσενίου ; Ó Vrontófonos, Í Cháris 'Arseníou; Ne Olursa Olsun Gök Gürültüleri(?) Veya Charis Arsenius. Sahnenin içinde: ó άγιος 'ιωάννης ό 'αρσενίου; Ó Άγιος 'Ιοάάννης Ó 'Arseníou; Aziz Johannes Ve Arsenios.

İkonografi: Aziz Arsenios ve Evangelist John'un isimlerinin geçtiği sahnede, bir duvarın arkasında yanyana duran iki figür ayakta tasvir edilmiştir. Solda bir eliyle takdis eden ve diğer elinde İncil bulunan Evangelist John, sağda ise iki eli göğüs hizasında olan orans pozisyonunda Aziz Arsenios yer almaktadır.

Aziz Arsenius (445), yortu günü 8 Mayıs. Romalı aristokrat bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiş olan aziz uzun yıllar sarayda önemli görevleri üstlenmiştir. Hıristiyanlığı seçen aziz kendini Mesih'in yoluna adamak için görevinden istifa ederek Mısır çöllerinde inzivaya çekilmiştir. İleri yaşında huzur içinde ölmüştür (ODB:187).

Aynı gün Havari ve Evangelist John'un da anma günüdür. İncil yazarı yazmada daha önce de anılmıştır (11r,s. 165,res. 23).

Üslup: Kemer açıklığı olan, mor ve kırmızı renkteki alçak bir duvar arkasında gövdelerinin yarısı görünen iki figür yer almaktadır. Solda elinde altın kodex tutan diğer eli takdis işareti yapıyormuş gibi duran yaşlı bir figür yer almaktadır. Sağda ise bir eli orans pozisyonundaymış gibi diğer eli takdis edermiş gibi duran dolgun sakalı olan yaşlı bir aziz yer almaktadır. Sade bir anlatımın olduğu sahnede figürler ayrı özellik ve karakterlerde tasvir edilmiştir. Figürlerde kullanılan renkler turuncu mavi ve yeşil olup beyaz renkle aydınlatma yapılmıştır.

Sağ Üst

Sahne Adı: Peygamberin öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: 'Hσαίας τε; 'Isaías Te; İşeya. Sahnenin sağ kenarında: Peygamberlik Sembolü(ó προφήτης 'Hσαίας); Ó Profitis 'Isaías; Peygamber İsaia.

İkonografi: Peygamber İsaia'nın adının geçtiği sahnede farklı şekillerde öldürülen kutsal insanlar görülmektedir. Ön düzlemde sahnenin ortasında Peygamber İsaia dizleri üstüne çökmüş dua ederken, önünde ve arkasında yer alan iki figür karşılıklı olarak uzun ve dikdörtgen bir nesneyi tutmaktadır. Bu nesne figürün boynundan geçmekte ve küçük tırtıkları olduğu görülmektedir. Bu testere benzeri bir alet ile

peygamber idam edilmektedir. Sağ üst köşede ise elleri arkasında bağlanmış figür de cellat tarafından kılıç ile idam edilecektir. Sol kenarda ise üç figür görülmektedir ve biri piskopos kıyafeti ile tasvir edilmiştir.

Yahuda krallığı zamanında yaşamış olan İşeya, Eski Ahit'in dört büyük peygamberinden biridir. Hayatı hakkında başka kaynaklar aracılığıyla fazla bir bilgiye sahip olmadığımız peygamber ile ilgili bilinenler bırakmış olduğu kitap aracılığıyla öğrenilmektedir. Bıraktığı kitap İsrailoğullarının puta tapınması ile ilgili en çok mücadeleyi veren en geniş kitaptır. Aynı zamanda bulunduğu kehanetler ile önemli bir yere sahiptir. Yerusalim ile ilgili bulunduğu kehanet İsrailoğullarının putlara tapmasının sonunda neler olacağını açıkça ifade etmektedir (Hirsch, Cheyne, Singer, Broyd, 1906). İşeya, Yerusalim'i bekleyen felaketlerden birini şöyle aktarmaktadır: *“O gün Rab'bin dalı, İsrail halkından sağ kalanların güzelliği ve görkemi olacak; ülkenin meyvesi de onların kıvancı ve vnc olacak. Siyon'da, yani Yerusalim'de sağ kalanlara, “Yerusalim'de yaşıyor” diye kaydedilenlere, “Kutsal” denilecek. Rab Siyon kızlarını pisliklerinden arındıracak. Yerusalim'de dökülen kanı adil ve ateşten bir ruhla temizleyecek. Sonra RAB Siyon Dağı'nın her yanını, orada toplananların üzerini gündüz bulutla, gece dumanla ve parlak alevle örtecek. Yüceliği onların üzerinde bir örtü olacak. Bu, bir çardak, gündüzün sıcacına karşı gölge, yağmura, fırtınaya karşı sığınak ve korunak olacak” (Yeşaya, 4:2-6).*

Hıristiyan sanatında yer edinmesine neden olan ve Meryem'e müjdeyi haberdar ettiğine inanılan başka bir kehaneti daha vardır. Yeşaya'nın Şu sözleri : *“Bundan tr Rab'bin kendisi size bir belirti verecek: İŞte, kız gebe kalıp bir oğul doğuracak; adını İmmanuel (İsa) koyacak” (Yeşaya, 7:14).* İsa'nın doğumunu haberdar ettiğini göstermektedir. Bu kehaneti nedeniyle Hıristiyanlık için önemli bir figür haline gelmiştir ve ikonografide en önemli yeri bu kehaneti ile almıştır. Bu sözlerin yazılı olduğu bir ruloyu elinde tutarak, beyaz sakalı ve saçı ile yaşlı biri olarak betimlenmesi karşımıza en çok çıkan tasvirlerindedir. Ayrıca İşeya'nın sözleri Müjde sahnelerinde karşımıza çıkmaktadır (Tükel ve Arsal, 2014:68). Meryem'e müjde sahnesinde Meryem'in elindeki kitapta yazılı olan Şu sözler: *“İŐay'ın kütüğünden yeni bir filiz çıkacak, Kökünden bir fidan meyve verecek”*

(Yeşaya,11:1). İşeya'nın bu Müjdeyi haberdar etmiş olduğuna göndermede bulunmaktadır.

İsrailoğuları tarafından testere ile boynu kesilerek öldürülen İşeya peygamberin ölümü (Hirsch, Cheyne, Singer, Broydé, 1906) ikonografiye konu olan diğer bir sahnedir. Ayrıca İşeya tasvirlerinin atribütlerinden biri maşanın ucunda duran kordur. Bu tasviri oluşturan kaynak ise İşeya'nın şu sözleridir. ” *Seraflar'dan biri bana doğru uçtu, elinde sunaktan maşayla aldığı bir kor vardı; onunla ağızıma dokunarak, “İşte bu kor dudaklarına değdi, suçun silindi, günahın bağışlandı” dedi*” (Yeşaya,6:6-7).

Hıristiyan sanatında kendine yer edinmiş ve 9 Mayıs yortu gününe sahip olan Yeşaya peygamberin bu yazmaya ölümü konu olmuştur.

Üslup: Mor renkte bir dağın önünde gerçekleşen idam olaylarında, sahnenin merkezinde duran İşeya peygamberin önünde ve arkasında birer figür yer almaktadır. Figürler karşılıklı olarak bir nesne tutmaktadır. Yeterince belirgin çizilmemiş olan nesnenin dişli kısmına bakılırsa nesne testere olmalıdır. Böylece Peygamberin ölümü kayıtlarda geçtiği şekilde boynu bir testere ile kesilirken tasvir edilmiştir. Dağların arasında piskoposluk kıyafeti içinde yaşlı bir figür yer alırken hemen yanında oldukça genç görünen iki aziz yer almaktadır. Sahnenin sağ köşesinde elleri arkasından bağlı başı öne doğru eğik duran orta yaşlarda bir aziz arkasındaki cellat tarafından idam edilmek üzeredir. Figürlerde kullanılan renkler azizlerde yeşil, mor, turuncu ve mavi, cellatlarda ise kırmızı ve mavidir. Sahnede deformasyonlar oluşmuştur.

Sol Alt

Sahne Adı: Havari Simon'un Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında sağına doğru: καί σίμων ζηλᾷ πλεως; Kai Símon Zilᾷ Pleos; Ve Simeon Zealot Yelkeni.

İkonografi: Havari Simon'un ölümünü konu alan sahneye dört aziz eşlik etmektedir. Sol kenarda çarmıha yarı çıplak şekilde gerilmiş olan Havari yer alırken, sağ alt

düzlemde üç kişiden oluşan bir grup aziz görülmektedir. Her ne kadar isimleri yazılmamış olsa da bunlar aynı gün anılan kardeş azizler Alphaeus, Philadelphus ve Cyrinus olmalıdır. Sağ üst köşede ise dağ görüntüsü arkasında yer alan başka bir aziz daha görülmektedir.

Havari Simon Zealot (Yurtsever Simon) İsa'nın on iki havarisinden biridir. Celile'nin Cana (Kana) bölgesinden yaşayan Havari Simon hakkında fazla bir bilgi bulunmamaktadır. İncil'de on iki havarinin adının geçtiği yerler dışında herhangi bir olayda ismi anılmamıştır. Zeytin Dağı'ndan Kudüs'e dönüşte ve yeni havari Mattias'ın seçiminde bulunmuştur. İsa'dan sonra hayatı ile ilgili bilgileri belirsizliğini korumaktadır. Afrika, Hindistan ve Balkanlara gittiği düşünülmektedir. Ölümü ile ilgili ise kesin bilgiler olmamakla birlikte ölümü ile ilgili iki teori mevcuttur. Kudüs Piskoposu olduğu düşünülen Havari Simon'un, Samira'da vaaz verdikten sonra çarمیha gerilerek öldürüldüğü sanılmaktadır. Ancak aynı zamanda testere ile vücudu parçalanarak şehit edildiğine inanılmaktadır (Löffler,1912).

Havari Simon Zealot hakkındaki belirsizlik tasvirlerinin az olmasına neden olmuştur. Çoğu zaman elinde bir kitap ile tek başına tasvir edilen Havarinin atribütleri ölümüne bağlı olarak testere veya bıçkıdır (Tükel ve Arsal,2014:189).

Havarinin Anma günü 10 Mayıs'tır.

Aynı gün üç kardeş olan Azizler Alphaeus, Philadelphus ve Cyrinus da anma günüdür. Decius zamanında yaşamış olan azizler Sicilya'da şehit edilmişlerdir (Holweck,1990:53).

Üslup: Çarمیha gerilmiş havarinin tasvir edildiği sahnede koyu kahverengi hacın üstünde ayakta duran ve üzerinde sadece bir peştamalın olduğu havari sahnenin sol kenarında yer almaktadır. Havari ayaklarından ve ellerinden çivilenmiştir. Havari koyu ten rengi ve genç görünümlü yüzü ile tasvir edilmiştir. Ölümü ile ilgili iki ayrı inancın olduğu Havari bu yazmada çarمیha gerilerek öldürüldüğüne işaret etmiştir. Sahnenin sol alt kenarında farklı yaş gruplarında olan üç aziz görülmektedir. Dağların arkasında ise yaşlı olarak verilmiş başka bir aziz daha yer

almaktadır. Figürlerde kullanılan renkler, kırmızı, yeşil ve turuncudur. Sahnede bazı silinmelerin olduğu görülmektedir.

Sağ Alt

Sahne Adı: Aziz Mokius'un öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: μώκίος μαρτυς; mókíos martys; Mokius şehit. Sahnenin içinde: ó áγίος μώκίος; Ó Ágios Mókíos; Aziz Mokius.

İkonografi: sahnede aynı anda aynı şekilde gerçekleşen iki idam sahnesi görülmektedir. İki aziz dizleri üstüne çökmekte ve arkalarında duran cellatlar tarafından az sonra idam edileceklerdir. Sahnede hangi figürün Aziz Makios olduğu kesin olarak belli değildir.

Aziz Mokius (4. yy başı), yortu günü 11 Mayıs. Trakya'da rahip olduğu düşünülen aziz, Diocletianus zulmü döneminde işkence gördükten sonra başı kesilerek idam edilmiştir (Holweck,1990:717).

Üslup: Zemin ile bütünleştirilmiş yeşil renkte dağın önünde ve arkasında birbiri ile aynı özellikleri taşıyan iki idam işlemi görülmektedir. Ön düzlemde bir dizi yere değen bir aziz onu tutan cellat tarafından öldürülmek üzeredir. Dağın arkasında ise elleri arkasından bağlı olan bir aziz eli havada duran bir cellat tarafından idam edilmek üzeredir. Azizler mor renkte kıyafet içinde verilmiş, cellatlar ise kırmızı tunik ile tasvir edilmiştir. Aynı şekilde tasvir edilen olaylar, aynı hareket, duruş ve renkte olduğu için birbirinin yansıması gibidir. Figürlerin yüzlerinde önemli deformasyonların olduğu görülmektedir.

Resim No: 80

Sayfa No: 39verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Piskopos Epiphanos ve Piskopos Germanus, Azize Glyceria ve Aziz Alexander, Aziz İsidoros, Aziz Pathamius (Pochomios).

Sol Üst

Sahne Adı: Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: 'επίφανιος κύπρου; 'Epifanios Kýprou, Epiphanos Kıbrıs. Sahnenin sol kenarında: ó áγιος 'επίφανιος κύπρου; Ó Ágios 'Epifanios Kýprou; Aziz Epiphanos Kıbrıs.

İkonografi: Sahnede bir duvar arkasında, ayakta üç figür tasvir edilmiştir. İki piskopos, yanyana ve ellerinde birer kitap tutarken verilmiştir. Konstantinopolis'in ünlü piskoposlarından olan Aziz Germanus'unda anma günü olan tasvirde muhtemelen Aziz Epiphanos ve Aziz Germanus piskopos kıyafetiyle tasvir edilen figürlerdir. Ancak hangi azizin Aziz Epiphanos veya Aziz Germanus olduğu belli değildir.

Piskopos Epiphanos (315-403?), yortu günü 12 Mayıs. Filistin'de dünyaya gelmiş olan aziz genç yaşta İbranice, Kıpti, Latince ve Yunancayı öğrenmişti. Aziz Hilarion ile yakın ilişki içinde olan Aziz genç yaşta manastır hayatına kendini vermiştir. Filistin'de kapandığı manastırda ilk denenmesini yaşayan aziz ile ilgili bilgiler Symeon Metaphrastes'in yazdıklarından edinilmektedir. Ancak Symeon'un diğer birçok azize affettiği hayatı Aziz Epiphanos içinde yapmıştır. Filistin'de manastır inşa ettiren aziz birçok dini kitap yazmıştır. Yazdığı kitaplarda çoğunlukla yaptığı seyahatlerden bahseden aziz karşılaştığı birçok mucizeye kitaplarında yer vermiştir. Kendisine Aziz Hilarion'u örnek alan aziz onun ölümü ile piskoposluk görevine getirilerek Salamis (Kıbrıs'ta bir kent) piskoposu olarak görev yapmıştır. Arians ve Heretiklere karşı mücadele etmiş olan azizin nasıl öldüğü/öldürüldüğü konusunda kesin bilgiler bulunmamaktadır (Butler,1866:207).

Piskopos Germanus (733), yortu günü 12 Mayıs. Romalı, ünlü ve başarılı bir senatörün oğlu olarak dünyaya gelen aziz genç yaşında Konstantinopolis'in önemli din adamları arasında bulunmuş ve eğitimi bittikten sonra kısa süre içinde piskopos unvanını kazanmıştır. İkonoklastik düşünceye karşı duran aziz ikonaların varlığını savunmuş, hatta 725 yılında imparator Leon'un ikonaları toplatma kararında kiliseye ait ikonaları vermeyi reddetmiştir. Hıristiyanlara olan baskıları azaltabilmek ve Roma Kilisesi arasındaki rekabette üstün gelebilmek için imparator ile orta yolu bulmaya çalışan Aziz Germanus, imparatora taç giydirme konusunda onunla bir anlaşmaya varmıştı. Bu tören esnasında imparatorun Hristiyanlar için bazı sözler almıştı. Ancak putperest İmparator tüm bu uzlaşmaları bozarak azizin hayatını paganlara teslim etmiş ve 14 yıl hizmet verdiği Konstantinopolis Kilisesi Patrikliğinden putperestlerin baskısıyla alınarak sürgüne gönderilmiştir (Butler,1866:211-212).

Üslup: Kemer açıklığı olan mor ve kırmızı renkteki alçak bir duvar arkasından yarım olarak tasvir edilmiş üç figür görülmektedir. Solda iki piskopos ellerinde altın kodex tutmaktadır. Saç ve sakal şekilleri aynı olan figürlerin elleri görünmemektedir ve aynı hizada tasvir edilmişlerdir. Üç figüründe bakışları farklı yönlere doğrudur. Kullanılan renkler turuncu, yeşil ve mavidir.

Sağ Üst

Sahne Adı: Kutsal insanların öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: ηΓλύκερία; Glykería; Glyceria. Sahnenin içinde: ἡ ἁγία ηΓλύκερία; ἡ ἁγία Glykería; Azize Glyceria.

İkonografi: İdam olayının aktarıldığı sahnede, ön düzlemde az önce idam edilmiş bir aziz yerde yatmakta, başında duran celladın ise eli hala havadadır. Sağ kenarda elleri arkasından bağlı olan, başı açık Azize Glyceria az sonra idam edilecektir. Sahnede üst sol köşede olaylara tanıklık eden başka bir aziz daha görülmektedir. Ayrıca aynı gün anılan Aziz Alexander, alt düzlemde idam edilmiş olan figür olmalıdır.

Azize Glyceria (138-161), yortu günü 13 Mayıs. Trakya bölgesinde İmparator Antoninus döneminde yaşamış olan azize pagan tapınağındaki putları yıktığı için idam edilmiştir (Holweck,1990:437).

Aynı gün Trakya bölgesi azizlerinden olan ve Maximian döneminde yaşamış olan aziz Alexander'ı de anma günüdür.

Üslup: Yeşil ve mor renkteki dağlar önünde gerçekleşen idam olaylarında cellatların havadaki elleri ve kılıçları sahnede iki hareket merkezi oluşturmaktadır. Sol alt düzlemde uzun olarak verilmiş elleri üstüne kapaklanmış bir aziz idam edilmiştir. Dağların arasında ise elleri arkasından bağlı genç azize az sonra idam edilecektir. Dağın zirvesinde büst şeklinde tasvir edilmiş orta yaşlarda bir aziz daha görülmektedir. Ön düzlemde duran celladın eli muhtemelen sonradan yapılan müdahalede siyah çizgiler ile belirtilmiştir. Sahnede kullanılan renkler; azizlerde

mavi ve turuncu, cellatlarda ise mavi ve kırmızı olup, beyaz renkle sahnede aydınlatma yapılmıştır.

Sol Alt

Sahne Adı: Aziz İsidoros'un öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: καί στασίς Ἰσηδώρα; Kaí Staseis 'İsidórou; Ve Durur İsidoros. Sahnenin içinde: καί οἱ σὶν αὐτό; Kaí Oí Syn Áftó; Ve Ayrıca Bu. Sahnenin sol kenarında: ὁ ἅγιος Ἰσηδώρας; Ó Ágios 'İsídoros; Aziz İsidore.

İkonografi: Ön düzlemde dizleri üstüne çökmüş, elleri arkadan bağlı olan aziz birazdan iki eliyle kılıcı tutan cellat tarafından idam edilecektir. Sağ üst köşede üç kişiden oluşan bir grup yer alırken, sol köşede elinde kitap olan piskopos yer almaktadır. Sahne kenarlarında Aziz İsidoros'un adı geçiyor olmasına karşın hangi figürün Aziz İsidoros olduğu kesin olarak belli değildir. Ancak Hıristiyan olduğunu açıklayan azizin idam edildiği kayıtlarda geçmekte ve çağdaş tasvirlerde idam edilirken tasvir edilmiştir. Bu nedenle ön düzlemde öldürülmek üzere olan figürün Aziz İsidoros olması muhtemeldir.

Aziz İsidoros (250), yortu günü 14 Mayıs. Hayatı ile ilgili farklı görüşlerin olduğu aziz için çok kısa süren ve basit sayılabilecek bir hayata sahip olduğu yazılmaktadır. Aziz Tanrı'ya hizmet eden dindar bir köylü olup, Madrid yakınlarında bir çiftlikte yardımcı olarak çalışarak, sadık ve güvenilir biri olarak hayatını devam ettirdiğini belirtilmektedir (LOS:147). Ancak aynı zamanda İskenderiyeli olduğu sanılan azizin asker kökenli olup Chios (Sakız) adasında Hıristiyan olduğunu açıklayınca idam edildiğine dair bazı bilgilerde yer almaktadır (Holeck,1990:514).

Üslup: Zemin ile bütünleştirilmiş fon olarak kullanılan mor renkli dağın önünde hızla gerçekleşen bir idam olayı görülmektedir. Dizleri üstünde elleri arkasında duran ve öne doğru eğilmekte olan orta yaşlarda bir aziz ve arkasında oldukça çirkin tasvir edilmiş bir cellat yer almaktadır. Dağın rengi ile aynı kıyafette verilen sol kenardaki piskopos dağ ile bütünleşmiştir. Piskoposun elinde taşlarla süslenmiş altın kodex görülmektedir. Piskoposun arkasında bir duvar yükseltisi gibi görünen yeşil bir

çizim görülmekte ancak ne olduğu tanımlanamamıştır. Sahnenin sağ üst kenarında birbirine dönük olan genç azizler görülmektedir. Sahnede kullanılan renkler azizlerde yeşil, mor, mavi ve turuncu, cellatta ise yine kırmızı tunik ve siyah tayttır. Celladın başı etrafında sonradan eklenen siyah çizgiler görülmektedir. Ayrıca celladın ayağı sahnenin sağ alt kenar çizgisinin dışına taşmıştır.

Sağ Alt

Sahne Adı: Aziz Pathamius ve Keşişleri

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: ó παχώμιος; Ó Pachómios; Pachomios. Sahnenin içinde: ó όσιος παχώμιος; Ó Ósios Pachómios; Aziz Pachomios.

İkonografi: Aziz Pathamius ve keşişleri için yapılmış sahnede toplamda sekiz figür görülmekte ve gruplar halinde tasvir edilmişlerdir. Ön sol köşede elinde hac olan bir aziz ile elinde bir kitap olan bir piskopos yanyana tasvir edilmiştir. Sağ orta düzlemde dua etmekte olan iki aziz yer almaktadır. Sol üst köşede yanyana duran üç aziz daha görülmektedir. Sağ üst köşede tek başına tasvir edilen bir piskopos görülmektedir. Sahnede Aziz Pathamius'un keşiş olarak tasvir edilen elinde hac olan figürdür. Aynı gün anılan Başpiskopos Achillios'un iki piskopostan birinin olması mümkündür. Bu kalabalık insanlar azizin manastırında münzevi olan müritleridir.

Aziz Pathamius (Pochomios) (292-346), yortu günü 15 Mayıs. Aziz Pochimos Yukarı Mısır'da pagan bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmişti. Hayatının genç dönemlerinde Hıristiyanlara karşı yapılan zulümde yer almış daha sonra Hıristiyanlığı seçerek vaftiz olmuştur. Kısa süre sonra münzevi Paleomon ile tanışmış ve onun öğrencisi olmuştur. Aziz Pochimos'ta bir süre inzivaya çekildikten sonra, Tabenna bölgesinde eğitim sistemi bazı kurallara bağlı bir manastır kurmuştur. Manastır kuralları çok basit olmuş, yeme ve içme konusunda izinler verilmiştir. Rahipler ayrı hücrelerde üçer kişi kalmış ve keçi derisinden yapılan yataklarda yatmıştır. Bu çalışmaları ile kısa sürede tanınan manastır büyümüş ve birçok mürit kazanmıştır. Bu nedenle Mısır'da yaşayan aziz 7 bin kişilik keşişlerin babası olarak bilinmektedir (LOS:192-193).

Aynı gün Larisa (Yunanistan) başpiskoposu Achillios'u (330)da anma günüdür.

Üslup: Değişik yaş gruplarında birçok figürün yer aldığı sahnede figürler mor ve turuncu renkli dağların önüne, arasına ve arkasına yerleştirilmiştir. Ön düzlemde elinde hac tutan yaşlı bir aziz ve elinde altın kodex tutan yaşlı bir piskopos birbirine dönük şekilde tasvir edilmiştir. Dağlar arasında oldukça genç görünen ve dua etmekte olan küçük boyutta verilmiş iki figür yer almaktadır. Dağların zirvesinde solda değişik yaş gruplarında üç figür birbirleri ile ilişki içinde tasvir edilmiştir.

Onların hemen karşısında ve onlara dönük duran büst şeklinde tasvir edilmiş yaşlı bir piskopos yer almaktadır. Figürlerde kullanılan renkler, mor, yeşil, kırmızı ve mavidir.

Resim No: 81

Sayfa No: 40recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Aziz Menodosios, Havari Andronikos, Aziz Theodotus, Piskopos Patricius.

Sol Üst

Sahne Adı: Kutsal insanların öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: ó áγιος μενουδόσιος; Ó Ágios Menoudósios; Aziz Menodosios.

İkonografi: Sahnede fazla sayıda azizin ölümü resmedilmesi sahnenin sadece bir Azize atfedilmediğini düşündürmektedir. Tasvir bir bölgede yaşayan Hıristiyan katlini konu etmiş olmalıdır. Sahnenin ön kısmında iki yana doğru yatmış

olan sekiz azizin cesedi görülmektedir. Hemen yanlarında dua etmekte olan bir aziz birazdan öldürülecektir. Sahnenin sağ kenarında yarım olarak görünen başka bir aziz yer almaktadır. Sahnenin sağ üst köşesinde bir aziz daha görülmektedir.

Aziz Menodosios (?), yortu günü 16 Mayıs. Diğer yazmalarda karşımıza çıkmayan aziz ile ilgili herhangi bir bilgide bulunamamıştır.

Üslup: Çok sayıda figürün yer aldığı sahnede ön düzlemde iki yana doğru tasvir edilmiş sekiz aziz başı görülürken sadece dört aziz bedeni tasvir edilmiştir. Tasvirin merkezinde ellerini dua etmek için açmış elleri örtülü, dizleri üstünde duran yaşlı bir aziz, onu tutan cellat tarafından az sonra idam edilecektir. Dağların arasında olaylara bakmayan yaşlı bir aziz, sol kenarda vücudu ve başı yarım olarak görünen genç bir aziz daha görülmektedir. Sahnede kullanılan renkler doğada turuncu ve mor, azizlerde mor, mavi ve yeşil, cellatta ise yine kırmızı tunik ve siyah tayttır.

Sağ Üst

Sahne Adı: Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: 'ανδρονικοσ μύστης; 'Andronikos Mýstis; Andronikos Gizemli (Mistik). Sahnenin sağ kenarında: ó áγιος 'ανδρονικοσ; Ó Ágios 'Andronikos; Aziz Andronikos.

İkonografi: Havari Andronikos'a ithafen yapılmış tasvirde Havari piskopos kıyafeti içinde elinde kitap ile iki sütun arasında tasvir edilmiştir. Ön düzlemde iki grup görülmektedir. Sol alt düzlemde bir aziz ve azize yanyana durmakta ve sağ kenarda iki aziz arka arkaya durmaktadır.

Havari Andronikos (1. yy), yortu günü 17 Mayıs. İsa'nın yetmiş havarisinden biri olan aziz aynı zamanda Paul'un öğrencisi olmuştur. Panonia (Macaristan) bölgesi piskoposu olarak görev yapmıştır (ANF:2026).

Aynı gün yetmiş havariden biri olan Junias'ı da anma günüdür.

Üslup: Mor ve yeşil renkteki dağların önüne, arasına ve arkasına yerleştirilmiş beş kutsal figür görülmektedir. Ön düzlemde birbirine dönük duran yaşlı bir aziz ve başı örtülü bir azize yer alırken, sağ kenarda dua etmek için ellerini kaldıran genç figürler yer almaktadır. Arka düzlemde ise elinde altın kodex tutan yaşlı bir piskopos dağların arkasında ve iki mimari birimin arasında görülmektedir. Mimari birimler birer sütunmuş gibi görünmelerinin yanı sıra bilinmeyen bir yapının kesitleri de olabilir. Figürlerin beden yapıları derinlik oranlarına tamamen ters olacak şekilde resmedilmiş, Havari diğer figürlerden çok daha iri görünmektedir. Figürlerde kullanılan renkler, mor, kırmızı, turuncu ve mavi olup beyaz renkle aydınlatma yapılmıştır. Sahnede kısmen deformasyonlar oluşmuştur.

Sol Alt

Sahne Adı: Kutsal İnsanların Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: $\sigma\upsilon\nu\ \theta\epsilon\omicron\delta\acute{o}\tau\omega$; Syn Theodóto; Ayrıca Theodotus.

İkonografi: Sahne kenarında Theodotus ismi geçmekte, sahnede beş kutsal figür ve bir cellat görülmektedir. Ön düzlemde az önce öldürülmüş bir aziz yatmakta ve cellat yüzünü sağ kenarda elleri arkasından bağlı olan azize dönmüştür. Arka düzlemde yanyana duran iki piskopos ve bir aziz yer almaktadır. Solda yer alan azizin elinde kitap bulunmaktadır.

Aziz Theodotus (?), yortu günü 18 Mayıs. Bilinmeyen bir zamanda Ancyra (Ankara) bölgesinde hancı olarak çalışmış olan aziz ihtiyaç sahiplerine ücretsiz yardım etmiştir (Holweck,1990:966).

Aynı gün Azizler Petrus, Dionysia, Andrew, Paul, Christina, Heracluis, Paulinos ve Benedimos'u da anma günüdür.

Üslup: Mor renkte bir dağın sahneyi kapladığı tasvirde dağ fon olarak kullanılmış ve zeminle bütünleştirilmiştir. Sahnenin merkezinde beden ölçüleri orantısız duran yerde yatan bir aziz ve yanı başında yarım olarak tasvir edilmiş, sadece bir eli varmış gibi görünen cellat yer almaktadır. Sağ kenarda elleri arkasından bağlı ancak bedeni ve başının yarısı görünen orta yaşlarda olan bir aziz görülmektedir.

Eğimli dağın arkasında yanyana duran ancak hepsi farklı yönlere bakan farklı yaş gruplarında olan üç figür görülmektedir. Soldaki piskoposun elinde taşlarla süslenmiş altın kodex yer almaktadır. Sahnede kullanılan renkler azizlerde, yeşil, turuncu ve mavi, cellatta ise yine kırmızıdır.

Sağ Alt

Sahne Adı: Kutsal insanların öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: προύσις ὁ πατρίκος; Proúsis Ó Patríkios; Bursa Patricus. Sahnenin sol kenarında: ὁ ἅγιος πατρίκος προύσις ; Ó Ágios Patríkios Proúsis; Aziz Patricus Bursa. Sahnenin altında: προύσις; Proúsa; Bursa.

İkonografi: Aziz Patricius'un adının geçtiği sahne kalabalıktır. On aziz figürü ve bir cellat sahnede yer almaktadır. Yerde öldürülmüş iki aziz bedeni görülmekte, hemen yanlarında dizleri üstünde dua etmekte olan aziz de birazdan öldürülecektir. Arka düzleme iki grup halinde figürler yerleştirilmiştir. Solda birbirine dönük iki aziz yer alırken, sağda birbirlerine arkası dönük üç aziz yer almaktadır. Piskoposluk görevini yerine getirdiği bilinen Aziz Patricius için piskoposluk kıyafetiyle tasvir edilmiş bir figür olması beklenmektedir. Ancak sahnede herhangi bir piskopos görülmemektedir. Bu nedenle Aziz Patricius'un hangi figür olduğu belli olmadığı gibi sahnede temsil edilmemiş olabilir.

Piskopos Patricius (?), yortu günü 19 Mayıs. Bilinmeyen bir zamanda yaşamış olan aziz hakkında bilinenler oldukça azdır. Brusa (Bursa) piskoposu olarak görev yaptığı sanılan azizin, başı kesilerek idam edildiği düşünülmektedir (Holweck,1990:777). Aynı gün diğer Bursa piskoposları Menander ve Polyonos'u da anma günüdür.

Üslup: Oldukça kalabalık olan sahnede ön düzlemde iki aziz bedeni ancak dört aziz başı görülmektedir. Dizleri üstüne çökmüş ve dua etmekte olan yaşlı bir aziz eli havada duran ve uzun boylu ancak, çirkin bir görüntüye sahip cellat tarafından az sonra idam edilecektir. Olayın gerçekleştiği yeşil renkli dağın arkasına iki yana yerleştirilmiş azizler görülmektedir. Değişik yaş gruplarında olan azizler sağda üç,

solda ikili gruplar halinde olup birbirleriyle ilişki içinde verilmiştir. Sahnede kullanılan renkler azizlerde turuncu, mavi, mor, yeşil ve kırmızı, cellatta ise yine kırmızı tunik altına siyah tayttır.

Resim No: 82

Sayfa No: 40verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Aziz Thalelaios, Büyük Egemenler İmparator Konstantinus ve İmparatoriçe Helena, Aziz Basiliskus, Confessor Mikhael.

Sol Üst

Sahne Adı: Aziz Thalelaios'un öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: συν θαλελαίω; Syn Thalelaío; Ayrıca Thalelaio.
Sahnenin sol kenarında: ó áγιος θαλελαίος; Ó Áγιος Thalelaíos; Aziz Thaleaios.

İkonografi: Sahnede iki farklı idam olayı görülmektedir. Ön düzlemde dua etmekte olan aziz arkasındaki cellat tarafından öldürülecektir. Sağ tarafta elleri arkasından bağlanmış ve çıplak şekilde nehre atılmış bir figür daha görülmektedir. Sol üst köşede olaylara tanıklık eden iki aziz daha yer almaktadır. Aziz Thalelaios'un ayaklarından baş aşağı asıldığı kayıtlarda geçmesine karşın diğer yazmalarda olduğu gibi burada da başı kesilerek tasvir edilmiştir.

Aziz Thalelaios (284), yortu günü 20 Mayıs. Kilikya bölgesinde yaşamış olan aziz şehir doktoru olarak görev yapmıştır. Hıristiyanlara karşı yapılan zulümden haberdar olunca kaçıp saklanmış ancak yakalanarak Vali Theodorus tarafından yoldaşlarıyla birlikte ayaklarından baş aşağı asılarak idam edilmiştir (LOS:307).

Üslup: Sade bir anlatımın görüldüğü sahnede mor renkte dağın önünde dizleri üstüne çökmüş ve dua etmekte olan kısa sakallı orta yaşlarda bir aziz, onu tutan cellat tarafından idam edilmek üzeredir. Celladın duruşu itibarıyla olayın hızla gerçekleşmekte olduğu izlenimi verilmiştir. Sağ kenarda dağlar arasında bir göl gibi verilen dalgalı suyun içinde elleri bağlı ve çıplak şekilde, yarım olarak tasvir edilmiş bir aziz görülmektedir. Figürün bedeni tanımsızdır. Dağların arkasında büst olarak verilmiş farklı yaş gruplarında olan iki aziz nehirde bulunan figüre doğru bakmaktadır. Doğal görünmeyen suyun kaynağı ve aktığı yer belirsizdir. Sahnede kullanılan renkler doğada, mavi, mor ve yeşil, azizlerde turuncu mavi ve yeşil, cellatta ise yine kırmızı tunik ve kahverengi tayttır.

Sağ Üst

Sahne Adı: Büyük Egemenler

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: ó κωνσταντίνος, 'ελενη; Ó Konstantínos, 'Eleni; Konstantin, Elena. Sahnenin sol kenarında: ó áγιος κωνσταντίνος καί 'ελενη; Ó Áγιος Konstantínos Kaí 'Eleni; Aziz Konstantin ve Elena.

İkonografi: İmparator Konstantinus ve Annesi Helena, Hıristiyanlara hoşgörölü davrandıkları için, Doğu Ortodoksluk Kilisesi tarafından kutsal insanlar olarak anılırlar. Birçok Hıristiyan yazmasında tasvir edilmişlerdir. İmparatorluk çifti burada ayakta ve birbirlerine dönük şekilde tasvir edilmiştir. Mimari bir elemanın arkasında durmakta ve ikisinin arasında papalık hacı bulunmaktadır. İkisi de bir elleriyle hacı tutarken, diğer elleriyle hacı işaret etmektedirler. Saray kıyafetleri ve taçlarıyla tasvir edilmişlerdir.

Büyük Egemenler (İmparator Konstantinus ve Annesi Helena) olarak tanımlanan imparatorluk çiftine kiliseler tarafından aziz ve azize unvanı verilmiştir.

Konstantinus ve Helena'nın Hıristiyanlığa katkıları Caesaralı Eusebios'un kroniğı ile aydınlığa kavuşmuştur. Günümüzde çevirisi yapılmış olan kronikte İmparatorluk çifti için övgü dolu sözler, yaptıkları ve karakterleri hakkında geniş bir anlatım görölmektedir.

Caesaralı Eusebios'un kroniğinin günümüz diline çevirisinde imparatorluk çifti için şunlar yazılmıştır. *“İmparator Konstantinus Milvius Köprüsü Savaşında (312), uykusunda, Tanrı'nın onu onurlandırması ile Milvius 'ta ki ordugâhında öğlen uykusuna dalmıştı ve bir rüya gördü, Mesih ona doğru yolu gösterecek olan “Kutsal Hacı ona göstermişti. Başta buna inanmakta tereddüt eden imparator Tanrı'nın mesajını nasıl anlamış olursa olsun, artık hac ordularının kutsal simgesi olacaktı. Rüyadan uyandı ve mucizevi bir şekilde savaşı kazandı”* (McGiffert, 1890: 732-740) Ancak İmparator buna anlam verememiş ve düşünmeye başlamıştı. O gece Mesih tekrar uykusuna girdi ve ona aynı işareti gösterdi. *“O göklerde gördüğün işaretin bir benzerini yapmalı ve kullanmalısın”* diye buyurdu. Bu işaretin İmparatoru ve askerlerini düşmanlarına karşı koruyacağını söyledi (McGiffert, 1890: 741). Milvius Zaferi'nden sonra Konstantinus Roma'ya girmiş ve Roma'nın en işlek meydanına, kendi heykelini yaptırdı. Bu heykelde elinde “Kutsal Hac” vardı ve heykelin altındaki yazıtta şunlar yazılıyordu; *bu zafer, bu işaret sayesinde olmuş, siz Romalıları kurtarmış ve özgürlüğünüze kavuşturmuştur”* (McGiffert, 1890:746). Hıristiyanlara yakın davranan imparator, devlet işleri ve hizmetli olarak görevlendirilecek olanları onlar arasından seçiyordu (McGiffert, 1890: 751). Rakip imparatorlarına karşı zaferi kazanıp tek hükümdar olunca artık İmparator, yeryüzündeki Tanrı olarak bilindi

(McGiffert, 1890: 762). Konstantinus dindarlara karşı saygı ve Allah'a inancı olan Hıristiyanların tanınması için kanun çıkardı (McGiffert, 1890: 764).

İmparator Hıristiyanlıkta yaşanan tartışmaları çözmek için çok uğraşmış ve bunun için ilk Ekümenik Konsili'ni Nikaia'da (325) toplamıştır (McGiffert, 1890:787). Aynı zamanda imparator kiliseler inşa ettiriyor ve Hıristiyanlara yardımlarda bulunuyordu. Annesi Helena dindar bir Hıristiyan'dı ve kutsal topraklarda (Kudüs) kilise inşa ettirmek ve kendinden sonra gelecek soyun dindar olmasını istiyordu. Bu isteği üzerine Kudüs'e bir ziyarette bulundu (McGiffert, 1890: 802-803). Dindarlara karşı cömert davranan Helena seksen yaşında öldü (McGiffert,1890:804). Hıristiyanlığa karşı hoşgörülü olan imparatorluk çifti için Doğu Ortodoksluk Kilisesi tarafından Aziz ve Azize unvanları verilmiştir. Ayrıca Konstantinus Hıristiyanlığın temel simgesi olan hac için Yunancanın *chi* (*X*) ve *rho* (*P*) harflerinin kombine edilmesiyle Christogram yada Chrismon olarak adlandırılan şeklin oluşumunu da sağlamıştır (Jephcott,1994:107,109).

Caesaralı Eusebios'un anlatımlarından da anlaşılacağı üzere çift Hıristiyanlık için birçok çalışma yapmıştır. Doğu Ortodoksluk kilisesi için önemli iki figür olan Konstantinus ve Helena birçok yazmada tasvir edilmiştir. Synaxarion takviminde bu kutsal imparatorluk çifti içinde bir anma günü oluşturulmuştur. İmparatoriçe Helena çoğu zaman Kutsal Haçın (İsa'nın Çarmıhı) parçalarını bulduğu Kudüs ziyaretini gerçekleştirirken veya Kutsal Kent'te bir ibadethane inşa ettirirken tasvir edilir (Ferguson,1961:123). Konstantinus ise, İsa tarafından imparatorluğu kutsanırken tasvir edilir. İmparatorluk çifti birçok tasvirde yan yana görülür. İkisi de saray kıyafetleri olan Loros içinde ve taçları ile resmedilirler. Ortalarında bir hac yer alır ve ikisi de hacı tutarak karşı cepheden tasvir edilirler. Çoğu zaman ikilinin elleri hacı işaret ederler. Çift bazen ayakta bazense bel kısmından yukarıları görünecek şekilde tasvir edilirler. Fazla atribüte sahip olmayan sahnede sadece İmparator ve imparatoriçe yer alır.

Ortodoksluk kilisesine bağlı olarak düzenlenmiş bu el yazmasında Büyük Egemenler olarak anılan İmparator Konstantinus ve İmparatoriçe Helena için 21 Mayıs yortu günü oluşturulmuştur.

Üslup: Sade bir anlatımın görüldüğü sahnede beyaz ile aydınlatılmış, yeşil ve mavi renkler ile boyanmış alçak bir duvarın arkasında imparatorluk çifti ayakta ve vücutlarının yarısı görünecek şekilde ve aynı seviyede tasvir edilmiştir. İmparator mor renkli kıyafet içinde, imparatoriçe parlak kırmızı kıyafet içinde verilmiştir. Giydikleri Loros ile figürlerin zenginlikleri ve asaletleri yeterli oranda yansıtılmıştır. Ortalarında papalık hacı özeliğine sahip kahverengi bir hac yer almaktadır. Konstantinus İmparatoriçeye doğru bakarken, Helena seyircilere doğru bakmaktadır.

Sol Alt

Sahne Adı: Piskopos Basiliskus'un Tanıklığı

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: βασιλίσκος; Vasilískos; Basiliskus. Sahnenin sağ kenarında: ó áγιος βασιλίσκος; Ó Ágios Vasilískos; Aziz Basiliskus.

İkonografi: Aziz Basiliskus'un adının geçtiği sahnede ön düzlemde idam işlemi bitmiş bir aziz yerde yatarken hemen yanında eli hala havada duran bir cellat görülmektedir. Sol üst köşede ise birbirlerine dönük olan üç aziz görülmektedir. Sağ tarafta elinde bir kitap ile yakasında beyaz atkısı olan ancak beyaz yaka üzerinde hacı olmayan yaşlı bir aziz daha yer almaktadır. Aynı zamanda sahnede Aziz Basiliskus'un hangi figür olduğunun belirsizdir ancak piskopos olarak görev yaptığını bildiğimiz azizin sadece yakası beyaz olarak resmedilmiş olan figür olması mümkündür.

Piskopos Basiliskus (?), yortu günü 22 Mayıs. Asker kökenli olan aziz Pontus bölgesi piskoposu olarak görev yapmış, İmparator Maximian zamanında Nicomedia'da şehit edilmiştir (Butler,1866:344).

Üslup: Turuncu renkte bir dağın hem fon hem zemin olarak kullanıldığı sahnede ön düzlemde uzun boylu bir figür idam edilmiş ancak celladın eli hala havada durmaktadır. Figür zeminin üzerinde görünürken cellat zeminin içinden çıkar gibi görünmektedir. Dağın arkasında oldukça iri şekilde tasvir edilmiş elinde altın kodex tutan yaşlı bir figür piskopos olarak verilmiş ancak piskoposluk atkısı üzerindeki

haclar çizilmemiştir. Zirvenin arkasında ise birbirleri ile ilişki içinde olan farklı yaş gruplarında görünen üç aziz olayla bağlantısız şekilde verilmiştir. Sahnede kullanılan renkler, yeşili mor mavi ve kırmızıdır.

Sağ Alt

Sahne Adı: Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: ó συνάδων τε; Ó Synádon Te; Synnada.

İkonografi: Bir duvar arkasında üç figür görülmektedir. Sol tarafta Azize Eudocia tek başına ve diğer figürlere arkası dönük halde tasvir edilmiştir. Sağda ise yine yakası beyaz ancak hacları olmayan elinde İncil tutan, yanında bir aziz ile iki figür görülmektedir. Aziz Mikhael adına düzenlenen anma günü aynı zamanda Azize Eudocia'nın da anma günü olduğu için ikisi de yanyana tasvir edilmiştir. Yakası beyaz olarak tasvir edilen figür Aziz Mikhael'dir.

Confessor Mikhael'i (826) yortu günü, 23 Mayıs. Synnada (Afyon-Şuhut) piskoposu olarak görev yapmış olan aziz Nikaea Konsili'ne katılan babalardan biridir. Konsil sonrasında imparator Leo'nun İkonoklastik tavrına karşı duran aziz, Azize Eudocia ile birlikte sürgüne gönderilmiş ve ikisi sürgünde ölmüşlerdir (Holweck,1990:710).

Üslup: Kemer açıklığı olan, mor ve mavi renkle boyanıp beyaz renkle aydınlatılan, alçak bir duvar arkasında, yarım olarak tasvir edilmiş bir azize ve ikiz aziz yer almaktadır. Başu örtülü ve diğer figürlerden ayrı olarak görünen Azize diğer iki figürden çok daha iri tasvir edilerek diğer figürlerden daha çok dikkat çekmektedir. Solda elinde altın kodex tutan ancak piskoposluk atkısı üzerindeki hacları eksik olan yaşlı bir piskopos görülmektedir. Figürlerde kullanılan renkler parlak kırmızı, yeşil ve turuncudur.

Resim No: 83

Sayfa No: 41recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen olay ve figürler; Aziz Stylite Simeon ve yoldaşlar, Prodromus'un başının üçüncü kez bulunması, Havari Carpos, Terapistler/doktorlar/bakıcılar.

Sol Üst

Sahne Adı: Aziz Simeon'un İnzivası ve Yoldaşların Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: συν τῷ θαύμα σπορίτῃ; Syn Tó Thavma Storítí (?);Mucize Storiti Üzerinde (?).

İkonografi: Kalabalık bir anlatımın olduğu sahnede iki ayrı konu ele alınmıştır. Sol kenarda bir sütun üzerinde hayatı boyu inzivaya çekilmiş olan Suriyeli Genç Stylite Simeon yer almaktadır. Aziz bir sütun üzerinde yarım olarak tasvir edilmiştir. Sağ tarafta ise sahnenin marjında yazılmış olan ve muhtemelen “yoldaşların hikâyesi” anlamına gelen olay anlatılmaktadır. Yoldaş azizlerin bir cellat tarafından katledilmesi tasvir edilmiştir. Sahnede ön düzlemde yerde öldürülmüş beş aziz bedeni görülürken hemen yanlarında başı açık bir azize az sonra öldürülecektir. Sahnenin sağ kenarında elleri arkasından bağlı olan idam için bekletilen başka bir aziz görülmektedir.

Aziz Simeon (521-596), yortu günü 24 Mayıs. Suriyeli bir keşiş olan aziz Simeon, 5. yy'da yaşamış, büyük üne sahip olan sütun üzerinde inzivaya çekilen Aziz Stylite Simeon'un inzivaya çekildiği bölgede ona benzer şekilde inzivaya çekilmiştir. Sade bir hayat yaşayan aziz aynı şekilde Yaşlı Simeon gibi Antakya'da bir dağda 18 yıl boyunca bir sütun üzerinde yaşamıştır (BOS:245). Aynı gün “yoldaşların hikâyesi” olarak anılmaktadır.

Üslup: Birçok kutsal figürün katledildiği sahnede ön düzlemde dört aziz bedeni görülürken beş aziz başı görülmektedir. Hemen yanlarında bedeninin yarısı görünen bir azize elleri arkasından bağlı şekilde arkasındaki cellat tarafından az sonra idam edilecektir. Celladın hareketi olayın hızla gerçekleşeceğini göstermektedir. Sahnede yarım olarak tasvir edilen sağ kenarda genç bir aziz görülmektedir. İnzivasının konu edildiği aziz ise yeşil renkte bir sütun üzerinde büst şeklinde beyaz sakalı ile tasvir edilmiştir. Sahnede kullanılan renkler doğa için mor, azizler için, mavi, kırmızı, turuncu ve yeşil, cellat için yine kırmızı tunik ve kahverengi tayttır.

Sağ Üst

Sahne Adı: Prodromus'un Başının Üçüncü Kez Bulunması

Yazıt: Sahnenin üst kenarından sağına doğru: τριτη κάρασ εύρεσισ προδρομυ; Trīti Káras Évresi Prodromou; Salı Bulundu Karas(?) Prodromus.

İkonografi: Rivayet edilen Prodromus'un başı bir kez daha başka bir yerde bulunduğunu konu alan bir sahnedir. Sahnede bir mağara görüntüsü içinde Yahya'nın başı görülmektedir. Hemen yanı başındaki figür elinde bir nesne (muhtemelen kürek) ile başa dokunmaktadır. Sahnede aynı zamanda bir idam olayı görülmektedir. Sağ tarafta bir aziz elleri arkasından bağlı şekilde idam edilmek üzeredir. Sol üst köşede ise ayakta duran bir aziz ise olaylara tanıklık etmektedir

Prodromus'un başı, yortu günü 25 Mayıs. Efsaneye göre; 823 yılında vaftizcinin başı üçüncü kez bulunmuştu. Birinci ve ikinci bulunuşu yazmada önceki sayfalarda tasvir edilmiştir (28r,s. 333,res. 57).

Üslup: Figürler arasındaki orantısızlıkların dikkat çektiği sahnede, ön düzlemde turuncu renkteki dağın içinde, koyu yeşil renk ile betimlenmiş olan mağarada Yahya'nın başı görülmektedir. Hemen yanı başında cılız bir yapıya sahip bir figür durmaktadır. Dağların arasında ise bir idam işlemi gerçekleşmektedir. Azizin başı bedenine göre oldukça büyük tasvir edilirken arkasındaki figür yine cılız ve orantısız şekilde tasvir edilmiştir. Dağların arkasında hareketsiz ve tepkisiz şekilde görünen uzun saçlı bir aziz olaylar ile alakasız şekilde tasvir edilmiştir. Sahnede kullanılan renkler, azizlerde yeşil ve mavi, cellatta kırmızı ve belirsiz figürde mordur.

Sol Alt

Sahne Adı: Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: καρπῆ; Karpou; Karpou. Sahnenin içinde: ó áγιος καρπουσ; Ó Ágios Karpous; Aziz Corpus.

İkonografi: sahnede bir duvarın arkasında yanyana duran soldaki iki figür aynı duruş şekilleriyle tasvir edilmiştir. Bir elleriyle takdis yaparken diğer ellerinde bir rulo tutmaktadırlar. Sahnenin sağında kalan diğer aziz ise yanında duran figürler ile alakasızdır. Aynı duruşla tasvir edilen figürlerden biri muhtemelen Havari Carpos ile yakınlığı bulunan Havari Paul olması muhtemeldir. Ancak elinde rulo tutan

figürlerin kim olduğu belirlenemediği gibi sahnede hangi figürün Havarinin Carpos olduğu belirsizdir.

Havari Carpos (1. yy) yortu günü 26 Mayıs. Yetmiş Havariden biridir ve Havari Paul ile yakınlığı bulunmaktadır. Paul'un öğrencisi olan havarinin Makedonya bölgesinde piskoposluk yaptığı sanılmaktadır (ANF:2028).

Üslup: Kemer açıklığı olan turuncu ve kırmızı renge boyanmış, beyaz renkle aydınlatılmış alçak bir duvarın arkasında üç figür görülmektedir. Solda iki farklı yaş grubunda olan ama aynı duruş ile tasvir edilmiş iki figür görülmektedir. İkisinin de elinde rulo vardır ve ikisinin de eli takdis eder pozisyonudadır. En sağdaki genç figür diğer figürler ile alakasız şekilde verilmiştir. Kullanılan renkler; mavi, mor ve yeşildir.

Sağ Alt

Sahne Adı: Doktorların/Terapistlerin Öldürülmesi veya Aziz Therapon'un Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: θεραπων; Therapon; Terapistler. ó áγιος θεραπων; Ó Ágios Therapon; Aziz Therapon.

İkonografi: Herhangi bir isme işaret etmeyen sahne marjındaki yazı ile sahne arasında bağlantı kurmak güçtür. Çünkü tasvir öldürülen kutsal insanları ele almış, yazıtta Aziz Therapın yazılarak bir kişi ismi verilmiştir. Aynı zamanda yazıtta "doktorlar/terapistler" anlamına gelen bir yazı yazılmıştır. Ancak idamlar ile hayırsever Hristiyanlar arasında sürekli bir bağlantının olduğu yazmanın diğer tasvirlerinde karşımıza çıkmıştır. Bu nedenle sahnede idam edilen figürler tek bir kişiye değil, hayırsever Hristiyan doktorlara atfedilmiş olmalıdır. Sahnede her kenar ve köşeye yerleştirilmiş azizler görülmektedir. Ön sol düzlemde tek başına duran bir aziz yer alırken, sağ tarafta ise öldürülmek üzere olan bir aziz ve celladı görülmektedir. Sağ kenarda ise yarım olarak tasvir edilmiş bir başka figür yer almaktadır. Üst düzlemde solda birbirine dönük iki figür yer alırken sağda yaşlı olarak tasvir edilmiş bir aziz tek başına görülmektedir.

Sahne marjında ki yazıt varyasyonları değerlendirildiğinde, Hıristiyan doktorlara ve Piskopos Therrapon'a da işaret edebilmektedir. Ancak sahnede piskoposluk kıyafetinde kimsenin olmayışı bu olasılığın düşük kalmasına neden olmaktadır. Tasvirin yortu günü 26 Mayıs.

Üslup: Belirsiz figürlerin görüldüğü sahnede ön düzlemde yarım olarak tasvir edilmiş, genç bir aziz, sağda net olarak görülmeyen bir aziz, yarım olarak verilen bir aziz yerleştirilmiştir. Tepkisiz ve hareketsiz duran, elleri arkasından bağlı genç bir azize ve hareket halinde duran cellat görülmektedir. Arka düzlemde vücut hatları belirsiz olan değişik yaş gruplarından üç figür yerleştirilmiştir. Soldaki figürler birbirleriyle ilişkili görünürken sağdaki yaşlı figür diğer iki figüre dönüktür. Sahnede kullanılan renkler doğada turuncu ve yeşil, azizlerde mor, mavi, turuncu, cellatta ise yine kırmızı tunik altına siyah tayttır. Sahne kısmen deforme olmuştur.

Resim No: 84

Sayfa No: 41verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Aziz Helladius, Azize Theodosia, Hegumen Isaac (İshak), Aziz Hermios.

Sol Üst

Sahne Adı: Aziz Helladius'un Tanıklığı

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: 'ελλαδιος; 'Elladíos; Helladius.

İkonografi: Sahnenin sağ köşesinde tek başına duran bir aziz yer alırken, sol tarafta yerde idam edilmiş aziz ve cellat görülmektedir. Sağ üst köşede birbirine dönük iki

aziz daha görülmektedir. Ölümü ile ilgili herhangi bir bilginin olamadığı aziz tasvirde ön düzlemde sağ kenarda duran figür olarak karşımıza çıkmaktadır.

Aziz Helladius (?), yortu günü 28 Mayıs. Bilinmeyen bir zamanda ve yerde yaşamış olan azizin Doğu bölgesinde piskoposluk görevini yerine getirdiği sanılmaktadır (Holweck,1990:469).

Üslup: Dağların doldurduğu sahnede ön sağ kenarda vücut hatları belirsiz olan uzun-beyaz sakalı ile yaşlı bir figür yarım olarak tasvir edilmiştir. Dağların arasında ise aşağı doğru kayar gibi görünen, vücut hatları belirsiz bir figür yerde yatarken yanı başında uçuşan peleriniyle dikkat çeken, bir eliyle kılıcını diğeriyle kınını tutan cellat hareket halinde görünmektedir. Olaylar ile bağlantısız olarak tasvir edilen iki aziz sağ üst köşede farklı yaş gruplarında büst şeklinde tasvir edilmiştir. Sahnede kullanılan renkler doğada mor ve turuncu, azizlerde mor, yeşil ve kırmızı, cellat ise mavi tunik kırmızı pelerindir.

Sağ Üst

Sahne Adı: Azize Theodosia'nın Öldürülmesi ve Piskoposlar Yazıtı: Sahnenin üst kenarında: Θεοδοσία; Theodosía; Theodosia.

İkonografi: Azize Theodosia'ya atfedilmiş tasvirde çok sayıda piskopos görülmektedir. On beş kutsal figürün görüldüğü sahnede aynı zamanda bir idam olayı da görülmektedir. Ön düzlemde yanyana ve arka arkaya sıralanmış ellerinde kitaplar olan dört kilise babası net olarak görülürken, arkalarında yer alan yedi kutsal figürün bedenleri ve yüzleri görülmemektedir. Sağ üst köşede birbirine dönük ve elinde kitap olan iki kilise babası daha görülmektedir. Sol üst köşede siyah başörtüsü ile başını kapatmış olan bir azize yer almaktadır. Sahnenin ortasında çıplak şekilde suya atılarak öldürülen figür Azize Theodosia'dır.

Azize Theodosia (307), yortu günü 29 Mayıs. Maximian Daia döneminde Filistin'de yaşamış olan azize putları reddetmesi üzerine birçok işkence gördükten sonra öldürülmüştür. Azizenin ölümü ile ilgili yeterli bilgi bulunmamaktadır. Azizenin Kayseri bölgesinde idam edildiği (Holweck,964), Filistinde kaldığı evde askerlerin

mızrak saplayarak onu öldürdüğü (LOS:420) veya suya atılarak boğulduğu şeklinde farklı inanışlar bulunmaktadır.

Üslup: Oldukça kalabalık olan sahnede değişik yaş gruplarında olan ellerinde altın kodexler tutan dört piskopos tasvir edilmiştir. Ön düzlemde on bir figürün halesi görünürken sadece dört figürün bedeni yarım olarak verilmiştir. Dağların arkasında ise biri yaşlı diğer orta yaşlarda olan iki figür birbirlerine dönük şekilde verilmiştir. Sahnenin dikkat çeken figürü ise sol üst köşede dağın içinden çıkar gibi tasvir edilmiş olan siyah baş örtüsü ile dikkat çeken figürdür. Sahnenin merkezinde yer alan ve iki dağın arasından akan nehrin içinde elleri arkasından bağlı, vücut hatları belirsiz olan bir figür görülmektedir. Sahnede kullanılan renkler doğa için, mor, yeşil ve mavi, figürler için turuncu, mor, yeşil ve mavidir.

Sol Alt

Sahne Adı: Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: Ἰσαάκιος δαλμίτων; Ísaákios dalmáton; isaac dalmaton. Sahnenin sol kenarında: ὁ ἅγιος Ἰσαάκιος; Ó Ágios Ísaákios Aziz Isaakios. Sahnenin sağ kenarında: καὶ δαλμίτων; Kaí Dalmítōn; Ve Dalmiton.

İkonografi: Sahnenin dört köşesine yerleştirilmiş olan figürler tek ve grup halinde tasvir edilmiştir. Sol alt köşede yaşlı bir figür dua ederken, sağ köşede dört kişilik bir grup yer almaktadır. Sol üst köşede üç figür dağ görüntüsü arkasında tasvir edilirken, sağ köşede bir azize yer almaktadır. Hangi figürün Aziz İsaac olduğu kesin olarak bilinmemekle birlikte, Gotlarla yapılan savaşı kazanmak için dua ettiği kayıtlarda geçmektedir. Ayrıca azizin ölümü hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Bu nedenle sahnede sol alt köşede dua eder şekilde tasvir edilen figür Aziz İsaac olmalıdır. Ayrıca ön sağ köşede yer alan üç aziz ile sol üst köşede yer alan üç azizden ikisinin, anma günü aynı olan oğulları Aziz Dalmatios ve Aziz Faustos olması muhtemeldir.

Hegumen Isaac (İshak) (406), yortu günü 30 Mayıs. Suriye yerlisi olan Damlata'da (Hırvatistan) yaşamış, genç yaşta kendini Mesih'in yoluna adamıştı. İmparator

Valens'in Gothlara (Gotlar) karşı başlattığı savaş esnasında, Konstantinopolis yakınlarında küçük bir mağarada, keşişlerin lideri konumuna gelmişti. İmparatorun geldiğini öğrenen aziz, onu yolda karşılayarak barbarlara karşı mücadeleyi kazanacağını, bunun için dua ettiğini belirterek beraber mücadele etmişlerdi. Ancak savaşta yenilen imparator diri diri yakılarak öldürülmüş, asker ve diğer insanlar Konstantinopolis'e dönmüştü. Aziz İsaac Konstantinopolis'e geldiği zaman keşişler için bir manastır inşa ettirmiştir. Bu manastır başkentten ilk keşiş manastırı olmuş ve daha sonra "Dalmatou Manastırı" olarak anılmıştır. Aziz Dalmatios ile oğlu Aziz Faustos ile aynı gün anılmaktadır (Holweck,1990:510).

Üslup: Kalabalık olan sahnede figürler derinlik algısına ters şekilde tasvir edilmişlerdir. Ön düzlemde sol köşede yaşlı olarak verilen ve dua etmekte olan figür küçük boyutlarda, yarım olarak tasvir edilmiştir. Yine ön düzlemde sağ alt köşede arka arkaya duran beş figürden, üçünün bedeni yarım olarak görünürken diğer ikisinin sadece haleleri görülmekte ve boyut olarak küçük verilmişlerdir. Dağın zirvesinden çıkar gibi görünen azize başı örtülü şekilde ve büst olarak verilmiştir. Sol kenarda duran üç figür ise diğer figürlerden daha uzun ve iri olarak değişik yaş gruplarında tasvir edilmiştir. Sahnede kullanılan renkler doğada, mor ve yeşil, figürlerde mavi, mor, yeşil, turuncu ve parlak kırmızıdır.

Sağ Alt

Sahne Adı: Aziz Hermios'un Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: καί 'ερμείας; Kaí 'Ermeías; Hermeias. Sahnenin sağ kenarında: ó áγιος 'ερμείας; Ó Ágios 'Ermeías; Aziz Hermeias.

İkonografi: Sade bir anlatımın olduğu sahnede dizleri üstüne çökmüş, elleri arkasından bağlı olan Aziz Hermios birazdan eli havada duran cellat tarafından idam edilecektir.

Aziz Hermios (138-161) yortu günü 31 Mayıs. Kapadokya bölgesinde Marcus Aurelius yönetimindeki orduda asker olarak görev yapmış olan aziz Hıristiyan

olduğu için derisi yüzülmüş, ağzı yırtılmış daha sonra kafası kesilerek idam edilmiştir (LOS:428).

Üslup: Sade bir anlatımın olduğu sahnede üç farklı boyda dağlar hem zemin hem de fon olarak kullanılmıştır. Dolgun sakallı, orta yaşlarda bir aziz elleri arkasından bağlı şekilde dizleri üstüne çökmüş durumdadır. Arkasında yer alan cellat havada tuttuğu kılıç ile azizi hızla öldürecek gibi görünmektedir. Sahnede celladın uzun boyu ve bıyıklarının oluşu dikkat çekmekte, yazmada ilk kez bıyıklı cellat figürü görülmektedir. Sahnede kullanılan renkler doğa için yeşil, mor ve turuncu, azizde mavi, cellatta ise her zaman olduğu gibi parlak kırmızı ve kahverengi tayttır.

Resim No: 85

Sayfa No: 42recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Aziz ve Filozof Justinus (Justin) , Başpiskopos Confessor Nicephorus, Aziz Lucillian, Piskopos Metrophanes.

Sol Üst

Sahne Adı: Aziz Justin'in Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: Ἰουστίνου δε; Ioustinou De; Justin. Sahnenin sol kenarında: ὁ ἅγιος Ἰουστίνος; Ó Ágios Ioustinos; Aziz Justin.

İkonografi: Sahnede Aziz Justinus ve altı yoldaşı tasvir edilmiştir. Ön düzlemde Aziz Justin elleri arkasından bağlı şekilde, birazdan iki eliyle kılıcı tutan cellat tarafından idam edilecektir. Üst düzlemde iki grup halinde figürler iki yana yerleştirilmiştir. Solda üç aziz yanyana görünürken, sağda iki aziz yer almaktadır.

Aziz ve Filozof Justinus (Justin) (165), yortu günü 1 Haziran. Kilisenin ünlü ve önemli isimlerinden biri olan Aziz Justinus Filistin'de dünyaya gelmiştir. Aziz hayatının gerçeğini aramaya adanmış bir filozof ve insani bilgelik konusunda Stoacı, Peripatetik, Pisagorcucu ve Platoncu olmak üzere birçok felsefi akımdan geçmişti. Efsaneye göre; bir gün tanımadığı biri ona bilgeliğin kendi akıl ve çabalarıyla değil Tanrısal lütufla bulabileceğinden bahsederek, ona peygamberlerin hayatından ve çilesinden bahsetmişti. Bunun üzerine Kutsal Kitap'ı okumaya karar veren aziz bu gerçek konusunda ikna olmasına karşın, paganların savunmalarını sınımadan, hatalarını tam olarak görmeden, uzun süre Hıristiyanlığı savunmaktan ve vaftiz olmaktan kaçınmıştı. Hıristiyanlığı kabul ettikten sonra Roma'ya giden aziz bir felsefe toplantısında bilgeliği ile herkesi etkilemişti. Roma'da Hıristiyanlara karşı yapılan zulümlerden Aziz Ptolemi ve Aziz Lucian'ın öldürülmelerine tanıklık etmişti. Bu tanıklığı onun İmparator Antoninus'a ve senatoya vereceği, Hıristiyanlığın ve Hıristiyanların bir savunusu olan *Apologia'yı* yazmasına neden olmuştu. Kilise tarihinde önemli bir yere sahip olan bu belge ile İmparator, Hıristiyanlara yapılan zulmü sonlandırmaya karar vermişti. Bu olaydan sonra hayatının sonuna kadar Hıristiyanlığı savunmaya ve İncil'in sözlerini yaymaya kendini adayan aziz, sapkınlara ve diğer inançlara karşı sayısız risaleler yazmıştır. Verdiği tüm vaazlarda diğer din görevlilerden farklı bir kıyafet giyerek aziz olarak değil bir filozof olarak insanların karşısına çıkmıştı. Başarılı çalışmalar yürüten ve ünü tüm ülkeye yayılan azizin ölümü, onu kıskanan ve koltuğundan etmek isteyen karşı düşünürlerin elinden oldu. Bazı asılsız suçlamalar ile hapse düşen aziz, Marcus

Aurelius zamanında idam edilmişti. Bazı kaynaklara göre başı kesilerek öldüğü yazılırken, bazıları ise zehirlenerek öldüğünü belirtmektedir. Onunla birlikte aynı gün öldürülen Sehabeleri Chariton, Charitos, Evelpistos, Hierarcos, Peon ve Liberian ile birlikte anılır (ODCC,1974:770).

Üslup: Altı kutsal figürün yer aldığı sahnede bir azizin idamı sahnenin merkezinde yer almaktadır. Kahverengi saç ve sakalı ile orta yaşlarda görünen aziz arkasında duran küçük boylarda görünen cellat tarafından idam edilmek üzeredir. Sahnenin sol üst köşesinde üç figür farklı yaş gruplarında yarım olarak tasvir edilirken, hemen karşılarında onlarla alakasız, yaşlı ve genç olan iki figür daha yer almaktadır. Sahnede kullanılan renkler doğa için yeşil ve turuncu, figürler için turuncu, mor, yeşil ve mavidir. Beyaz renk ile yapılan ışıklandırma yapılmıştır.

Sağ Üst

Sahne Adı: Piskoposlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: καί σοφοῦ νίκηφοροῦ; Kaí Sofou Níkiforou; Bilge Nikephorou. Sahnenin içinde: ὁ ἅγιος νίκηφοροῦς πατριάρχης; Ó Ágios Nikifóros Patríarchou; Aziz Nikephorous Patrik.

İkonografi: Sahnede yanyana dizilmiş ve ikili grup halinde tasvir edilmiş dört piskopos görülmektedir. Konstantinopolis piskoposu olan Aziz Nicephorus muhtemelen Konstantinopolis'te görev yapmış olan diğer piskoposlarla beraber tasvir edilmiştir. Ancak hangi figürün Aziz Nicephorus olduğu belli değildir.

Başpiskopos Confessor Nicephorus (758-829), yortu günü 2 Haziran. Babası piskopos olan Aziz Nicephoros erken yaşta dini eğitime başlamış, azizin aldığı eğitim ve hızlı ilerleme kısa sürede önemli yerlere gelmesini sağlamıştı. Babası Aziz Theodorus piskoposluk görevi yaparken, Hıristiyanlara yapılan zulüm nedeniyle görevini bırakmak zorunda kalmıştı. Ancak İmparatoriçe İrene'nin tahta gelmesiyle yenilenen siyasi ve toplumsal ortam sayesinde başarılı çalışmaları hızla başkentte yayılmıştı. Aziz özellikle Nikaia Konsili'nde İkonoklastik harekete karşı gösterdiği sert ve kararlı tavır ile dikkat çekmişti. 806 yılında başkent piskoposu

Tarasius'un ölümü üzerine kendisine Konstantinopolis başpiskoposu olarak görev verilmişti. Kilise hiyerarşisi ve kilise eşyalarının kullanımı konusunda Başpiskoposluk makamını korumaya yönelik önemli çalışmalar yapmış olan aziz, bu başarılarını hor gören ve aşağılayanlar tarafından zulüm görmeye başlamıştı. Tahta imparator Leo'nun gelmesiyle birlikte İkonofil tavrı nedeniyle sürgün edilmiş ve sürgünde ölmüştür (Butler,1866:131).

Üslup: Arka düzlemi dolduran tepelerin önünde ikili gruplar halinde yanyana duran uzun sakalları ile aynı yaş grubunda görünen dört piskopos yer almaktadır. Elllerinde altın kodex tutan piskoposlar farklı yüz yapılarına sahip olduğu görülmekte buda figürlerde gösterilen kişiselleştirmeye işaret etmektedir. Sahnede kullanılan renkler doğa için mor ve yeşil, figürler için yeşil, mavi ve turuncudur.

Sol Alt

Sahne Adı: Aziz Lucillian ve Yoldaşlarını Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: ΛΥΚΙΛΛΙΑΝΟΥ; Loukillianou; Lukillianos.

İkonografi: İki farklı idam şeklinin tasvir edildiği sahnede normalin dışında bir anlatım görülmemektedir. Solda çarmıha gerilmiş bir figür, aynı zamanda ön düzlemde yerde yatan ve öldürülen azizler yer almaktadır. Bedenlerin hemen yanında elleri arkasından bağlı olan aziz az sonra idam edilecektir. Çarmıha gerilmiş olan Aziz Lucillian'ın yoldaşları önünde kılıçla idam edilmiştir.

Aziz Lucillian (?), yortu günü 3 Haziran. Aurelian döneminde yaşamış olan Lucillian, Pagan rahip iken ileri yaşında putlar yerine Hıristiyanlığı seçen aziz, putlara secde etmeye zorlanmış ancak kabul etmediği için birçok işkence görerek çarmıha gerilip öldürülmüştür. Yoldaşları Azize Paula, Azizler Claudius, Hypatius ve Diyonysius ile irlikte anılmaktadır (Holweck,1990:620).

Üslup: Çarmıha yarı çıplak şekilde asılmış olan Aziz Lucillian'ın elleri çarmıhın iki ucuna uzanmamış, çarmıhın arkasına bağlanmış şekilde tasvir edilmiştir. Öldürülmüş olan azizlerin bedeni görülürken başları sahnede yer almamaktadır. Aziz bedenlerinin soyutlandığı sahnede, figürlerin koyu ten rengi, kıyafetlerin parlak

renklerin kullanımı dikkat çekicidir. Sahnede kullanılan renkler doğa için mor, çarımhta koyu kahverengi, azizlerde kırmızı, turuncu ve mavi, cellatta ise her zaman olduğu gibi kırmızı tunik kahverengi tayttır.

Sağ Alt

Sahne Adı: Aziz Metrophanes

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: μητροφάνης τῆ θυτῆ; Mitrofánous Tóu Thýtou; Metrophanes Onu Thytou?. Sahnenin içinde: ó áγιος μητροφάνου; Ó Ágios Mitrofánis; Aziz Metrophanes. Sahnenin sol kenarında: μήν 'Ιούνιος; Mínas 'Ioúnios; Ay Haziran.

İkonografi: Sade bir anlatımın olduğu sahnede Aziz Metrophanes, bir duvar arkasında, ayakta iki eliyle kucağındaki kitabı tutarken tasvir edilmiştir. Piskoposluk kıyafeti içindeki azizin iki yanında iki farklı bina yer almaktadır.

Piskopos Metrophanes (314), yortu günü 4 Haziran. Romalı pagan bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiş olan aziz, ailesi ile birlikte Hıristiyan olmuş ve Roma'da yapılan zulümden kaçarak Konstantinopolis'e gelmişlerdi. Bir süre dini eğitim alan aziz, önce peder olarak görev yapmış daha sonra Başpiskopos Probus'un ölümü üzerine Konstantinopolis piskoposu olarak görev yapmıştı. Bu dönemde Büyük Konstantin ise Byzantium'u başkent haline getirmişti. Bu nedenle aziz Metrophanes Bizans Konstantinopolis'inin ilk piskoposu olarak anılmaktadır (Holweck,1990:708).

Üslup: Kademeli olarak turuncu, pembe, gri ve kırmızı ile boyanmış alçak bir duvar arkasında elleri kıyafetiyle örtülü olan piskopos, elinde altın kodex tutmakta ve vücudunun büyük kısmı görünen piskopos sahnenin merkezinde durmaktadır. Kırmızı sivri külahla örtülü bir yapı azizin sağında dururken, solunda kiremit çatılı başka bir yapı görülmektedir. Hiçbir özelliği belirgin olmayan yapılar çok tanımlayıcı olmamakla birlikte başkent kiliselerini simgeliyor olmalıdır. Sahnede kullanılan renkler mimari için yeşil, mavi ve kırmızı, figür ise mor renkli bir kıyafet ile verilmiştir.

Resim No: 86

Sayfa No: 42verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Piskopos Dorotheos, Aziz Bessarion, Aziz Theodotos, Komutan Aziz Theodoros.

Sol Üst

Sahne Adı: Aziz Dorotheos'in Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: τρωροθευ; Tou Dorotheou; Dorotheou. Sahnenin sol kenarında: ó áγιος ó áγιος δωροθεου; Ó Ágios Dorotheou; Aziz Dorotheos.

İkonografi: Sade bir anlatımın olduğu sahnede ön düzlemde yere düşmüş şekilde uzanan Piskopos Dorotheos, az sonra kılıcını havaya kaldırmış cellat tarafından

idam edilecektir. Sahnede sağ arka düzlemde elinde kutsal kitap ile bir piskopos ise olaya tanıklık etmektedir.

Piskopos Dorotheos (?), yortu günü 5 Haziran. Diocletianus hükümdarlığı sırasında Tyre (Lübnan- Tir) piskoposu olarak görev yapan aziz zulüm zamanında Trakya'ya gitmişti. İmparatorun ölümü üzerine Tir'e dönen aziz devam eden zulümler esnasında öldürülmüştür. Aziz Yunanca ve Latince dillerinde peygamberler ve azizlerin hayat hikâyelerini anlattığı geniş kapsamlı yazılar kaleme almıştır (Butler,1866:85).

Üslup: Mor renkte bir dağın hem fon hem de zemin olarak kullanıldığı sahnede ön düzlemde dizleri üstüne çökmüş, elleri öne doğru uzanan, kısa ve beyaz sakallı bir piskopos görülmektedir. Hemen arkasında onu idam edecek olan cellat idam esnasında olayla ilgilenmek yerine başı göğe doğru bakıyor şekilde tasvir edilmiştir. Dağın arkasında iri yapısıyla elinde taşlarla süslenmiş altın kodex tutan yaşlı bir piskopos görülmektedir. Sahnede azizler mavi, yeşil ve turuncu renkler verilirken cellat mavi tunik, kırmızı pelerin ve kahverengi tayt ile verilmiştir.

Sağ Üst

Sahne Adı: Aziz Bessarion'un Tanıklığı

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: βμσσοῖωνος πόνος; Vissaríonos Pónos; Bessarion Acısı.

İkonografi: On kutsal figürün tasvirinin olduğu sahnede ön düzlemde öldürülmüş iki aziz yerde yatarken, dizleri üstüne çökmüş azize az sonra idam edilecektir. Sahnenin sağ alt köşesinde bir aziz ve azize görülürken, sağ kenarda iki azize yanyana durmaktadır. Sahnenin arka üst düzleminde üç aziz yanyana durmakta, ortadaki azizin elinde bir hac bulunmaktadır. Kalabalık bir anlatımın olduğu sahnede Aziz Bessarion'un hangi figür olduğu kesin olarak belli değildir. Ancak sahne merkezinde diğer figürlerden daha iri olarak tasvir edilmiş ve elinde hac tutan figür Aziz Bessarion olmalıdır.

Aziz Bessarion (4. yy), yortu günü 6 Haziran. Mısır'da münzevi bir hayat yaşayan keşişin ölümü ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır (Holweck,1990:159).

Üslup: Sahnenin her yanına yerleştirilen figürler ile tüm sayfa doldurulmuştur. Ön düzlemde iki yana uzanarak öldürülmüş bedenler ve savrulan başlar görülmektedir. Celladın önünde duran başı örtülü azizenin beden hatları belirsiz ve yarım olarak tasvir edilmiştir. Sahnenin sağ alt köşesinde yanyana durmuş bir azize ve aziz yarım olarak görülmektedir. İkisinin de genç figürler olduğu görülmektedir. Dağlar arasında yine bedenleri yarım olarak verilmiş başı örtülü iki azize sahnenin sağ kenarına doğru bakıyor şekilde verilmiştir. Dağların arkasında benzer özelliklere sahip uzun-beyaz sakallı üç figür yer almakta ve ortalarında duran figür elinde hac tutmaktadır. Üç figürde sahnenin sağ kenarına bakıyor şekilde görünmektedir. Sahnede kullanılan renkler doğa için yeşil ve turuncu, kutsal figürler için oldukça çeşitli olup, mor, turuncu, yeşil, kırmızı ve mavi, cellat ise yine mavi kıyafet ile tasvir edilmiştir.

Sol Alt

Sahne Adı: Aziz Theodotos'un Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: Θεοδότῃ τε; Theodótou Te; Theodotos.

İkonografi: Aziz Theodotos'un adının geçtiği sahnede, öldürülen bir aziz, cellat ve üç kutsal figür görülmektedir. Arka düzlemde yanyana duran iki aziz ve bir azize görülmektedir. Sahnede öldürülen figür Aziz Theodotos'tur.

Aziz Theodotos (?), yortu günü 7 Haziran. Bilinmeyen bir dönemde Ancyra (Ankara) bölgesinde bir hancı olarak çalışmış olan aziz, İmparatorun göle atarak öldürttüğü Hıristiyan bakireleri çıkartıp gömdüğü için dövülerek öldürülmüştür.

Üslup: Yeşil renkli zeminin dağlardan ayrı olarak verildiği sahnede ön düzlemde idam işlemi bitmiş aziz yerde yatarken, celladın eli hala havada durmakta ve diğer eliyle kılıcın kınını tutmaktadır. Olaylara dağların arkasında tanıklık eden iki aziz bir azize görülmektedir. Azizler sahnenin soluna doğru bakarken, azize sağ kenara doğru bakmaktadır. Sahnede kullanılan renkler doğa için turuncu, mor, kutsal

figürler için mor, turuncu, yeşil ve kırmızı, cellat için mavi tunik, kırmızı pelerin ve kahverengi tayttır.

Sağ Alt

Sahne Adı: Aziz Theodoros'un Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: καί Χαρίν Στρατηλάτη; Kaí Charín Stratilatou; Ve Teşekkürler Komutan. Sahnenin sol kenarında: ó áγιος θεοδωρος; Ó Ágios

Theodoros; Aziz Theodore. Sahnenin sağ kenarında: ó Στρατηλάτης; Ó Stratilatis; Mareşal (Komutan).

İkonografi: Aziz Theodoros'un öldürülmesini konu alan sahnede sade bir anlatım görülür. Dizleri üstüne çökmüş, elleri arkasından bağlanmış Aziz Theodoros, eli havada olan cellat tarafından az sonra idam edilecektir.

Komutan Aziz Theodoros (?), yortu günü 8 Haziran. İmparator Licinius döneminde yaşamış olan aziz, imparatorluk askeri iken Anadolu'ya göreve gönderildiğinde Hıristiyanlığı seçerek münzevi bir hayata kendini adanmıştır. Aziz'in yortu günü olan 8 Haziran aslında röliklerinin taşınmasını anma günüdür (Holweck,1990:959).

Üslup: Sahnenin hareket merkezi, azizden daha iri şekilde tasvir edilmiş olan cellattır. Arka planda görünen dağ manzarası sahnenin tamamını kaplamaktadır. Sahnede kullanılan renkler figürler için kırmızı, mavi, kahverengi ve turuncu, doğa için yeşil, mor gibi çok çeşitlidir. Ayrıca beyaz renk ile aydınlatma yapılmıştır.

Resim No: 87

Sayfa No: 43recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Başpiskopos Cyril ve Aziz Alexander ile Azize Antonina, Başpiskopos Timothy, Havari Bartholomaeus (Bartholomew) ve Havari Barnabas, Aziz Onaphrius.

Sol Üst

Sahne Adı: Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: Ἐγώ Γε φαίνω, Κυρίλλῃ; Ἐγώ Σε φαίνο, Κυρίλλου; Ben Gidip Cyril. Sahnenin içinde: ὁ ἅγιος κυρίλλος; Ὁ Ἄγιος Kyrillos; Aziz Cyril.

İkonografi: Sade bir anlatımın olduğu sahnede sol üst köşede Aziz Cyril elindeki kitap ile piskoposluk kıyafeti içinde tasvir edilmiştir. Ön düzlemde sahnede isimleri

olmayan Aziz Alexander ve Azize Antonina görülmektedir. Aziz orans pozisyonunda durmaktadır.

Başpiskopos Cyril (444), yortu günü 9 Haziran. İskenderiye başpiskoposu olarak görev yapmış olan aziz, teolojik birçok eser yazmış ve en önemlisi “Hz. Meryem hem insandır hem Tanrısalıdır” görüşünü savunmuştur. Aziz Cyril aynı zamanda 18 Ocak günü de anılmaktadır (25v,s. 308,res. 52).

9 Haziran yortu gününde Aziz Alexander ve Azize Antonina anılmaktadır. Asker kökenli olan Aziz Alexander, aralarında herhangi bir bağın olmadığı Azize ile birlikte Maximian döneminde şehit edilmişlerdir (Holweck,1990:46).

Üslup: Sade bir anlatımın olduğu sahnede mor renkteki dağ fon olarak kullanılmıştır. Baş kapalı azizenin kırmızı kıyafeti ve sahnede kullanılan beyaz ışık çok dikkat çekicidir. Yüzlerdeki kişiselleştirme önemlidir. Figürler derinlik algısına ters düşecek şekilde tasvir edilmiştir. Orans pozisyonunda duran figürün kol yapısı anatomik olarak hatalar içermektedir.

Sağ Üst

Sahne Adı: Aziz Timothy'nin Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: τῆμοθευ; Tīmotheou; Timothy. Sahnenin sol kenarında: ó áγιος τῆμοθεος; Ó Ágios Tīmotheos; Aziz Timothy.

İkonografi: Sahnenin üst kenarında adı yazılmış olan Aziz Timothy'in öldürüldüğünü anlatan sahne sade bir anlatımla verilmiştir. Piskopos kıyafeti içindeki aziz Timothy dizleri üstüne çökmüş dua ederken az sonra ona doğru yönelmiş olan cellat tarafından öldürülecektir.

Başpiskopos Timothy (362-363), yortu günü 10 Haziran. İmparator Julian hükümdarlığında yaşamış olan aziz Brusa (Bursa) piskoposu olarak görev yapmış, zulüm döneminde kafası kesilerek idam edilmiştir (BOS:259).

Üslup: Sahnenin hareket merkezi cellat olup, kırmızı kıyafeti tek fırça hareketi ile oluşturulup daha sonra çizgilerle hatları verilmiştir. Arka plan tamamen dağ görüntüsü ile kapatılmıştır. Doğa yeşil ve turuncu renkler, aziz mavi içlik, mor pelerin, cellat kırmızı tunik kahverengi tayt ile verilmiştir.

Sol Alt

Sahne Adı: Havarilerin Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: τοῦ βαρθολομαίου τε; To Vartholomaίου Te; Bartholomew. Sahnenin içinde: βαρθολομαίος; Vartholomaíos; Bartholomaeus (Bartalmay). Sahnenin sol ve sağ kenarında: ὁ ἅγιος; Ó Ágios; Aziz.

İkonografi: Havari Bartholomaeus'un ölümünü anlatan sahnede iki farklı idam görüntüsü yer almaktadır. Sahnenin merkezinde çarmıha gerilmiş olan figür Havari Bartholomaeus'tur. Sağ alt köşede Havari Barnabas ateşler içinde idam edilmektedir.

Havari Bartholomaeus/ Bartholomew (Bartalmay) İsa'nın on iki havarisinden biridir. Bartalmay hakkında çok fazla bilgi yoktur. Celile'nin Kana bölgesinde yaşamış olan Bartalmay Tolmai'nin oğludur. Bartholomew ismi de "Tolmai-oğlu" anlamına gelmektedir (Butler,1866:295-297). Bartalmay'ın adı İncil'de diğer havariler ile birlikte anılmıştır. Ancak Yuhanna'nın İncil'inde 'Natanel' olarak isimlendirdiği kişinin Bartalmay olduğu düşünülmektedir (Fenlon,1902). Yuhanna, Natanel ile İsa arasında geçen konuşmayı şöyle aktarmıştır. *"Filipus da Andreas ile Petrus'un kenti olan Beytsayda'dandı. Filipus, Natanel'i bularak ona, "Musa'nın Kutsal Yasa'da hakkında yazdığı, peygamberlerin de sözünü ettiği kişiyi, Yusuf oğlu Nasıralı İsa'yı bulduk" dedi. Natanel Filipus'a, "Nasıra'dan iyi bir şey çıkabilir mi?" diye sordu. Filipus, "Gel de gör" dedi. İsa, Natanel'in kendisine doğru geldiğini görünce onun için, "İşte, içinde hile olmayan gerçek bir İsraili!" dedi. Natanel, "Beni nereden tanıyorsun?" diye sordu. İsa, "Filipus çağırmadan önce seni incir ağacının altında gördüm" yanıtını verdi. Natanel, "Rabbî, sen Tanrı'nın Oğlu'sun, sen İsrail'in Kralı'sın!" dedi. İsa ona dedi ki, "Seni incir ağacının altında gördüğümü söylediğim için mi inanıyorsun? Bunlardan daha büyük şeyler göreceksin. " Sonra da, "Size*

doğrusunu söyleyeyim, göğün açıldığını, Tanrı meleklerinin İnsanoğlu üzerinde yükselip indiklerini göreceksiniz” dedi” (Yuhanna,1:44-51).

Natanel'in Bartalmay olduğu fikrini oluşturan yine Yuhanna'nın Bartalmay'ı tanımlayan anlatımıdır. “ *Bundan sonra İsa Taberiye Gölü'nün kenarında öğrencilerine yine görüldü. Bu da şöyle oldu: Simun Petrus, “İkiz” diye anılan Tomas, Celile'nin Kana Köyü'nden Natanel, Zebedi'nin oğulları ve İsa'nın*

öğrencilerinden iki kişi daha birlikte bulunuyorlardı” (Yuhanna,21:1-2). Bu pasajda “Celile'nin Kana Köyü'nden Natanel” olarak tanımladığı kişi Bartalmay'a işaret etmektedir.

Ölümü hakkında kesin bilgilerin bulunmadığı Bartalmay için iki farklı inanış vardır. Çarmıha gerilerek öldürülmüş olduğuna ya da Ermenistan'da derisi yüzülerek şehit edildiği sanılmaktadır (Fenlon,1902).

Hakkında birçok belirsizliği koruyan Bartalmay'ı Nikephoros bu yazmada iki defa anmıştır. 43r'de öldürülmesini ele alan Nikephoros 52v'(s. 564,res. 106)de röliklerinin taşınmasını tasvir etmiştir.

Aynı gün İsa'nın kutsal yetmiş havarisinden biri olan Havari Barnabas'ı da anma günüdür

Üslup: Arka düzlem tamamen dağ manzarası ile kaplanmıştır. Sahnenin merkezinde boyut olarak büyük bir çarmıh yer almaktadır. Aziz Bartholomaeus şuana kadar yazmada çarmıha gerilen çıplak figürlerin aksine kıyafetleri ile tasvir edilmiştir. Azizin elinde ve ayaklarındaki kan görüntüsü idamın henüz yeni olduğuna işaret etmektedir. Sol altta Aziz Barnabas'ın etrafında yoğun şekilde verilmiş alev demetleri görülmektedir. Sahnede kullanılan renkler doğa için yeşil ve turuncu havariler için, mavi ve mordur.

Sağ Alt

Sahne Adı: Aziz Onaphrius Orans Pozisyonunda

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: Καί ὄνυφρίη; Καί Ónoufríou. Ve Onuphriou.
Sahnenin içinde: ὁ ἅγιος ὄνουφρίος; Ó Ágios Ónoufríos; Aziz Onaphrius.

İkonografi: Aziz Onaphrius'un tasvir edildiği sahnede, Aziz tek başına Orans pozisyonunda tasvir edilmiştir. İnzivaya çekildiği zaman rivayet edildiği gibi üzerinde sadece küçük bir kıyafet parçası bulunmaktadır.

Aziz Onaphrius (4-5 yy?), yortu günü 12 Haziran. Hakkında fazla bilgi bulunmayan Aziz Onaphrius'un hikayesini onunla tanışan ve keşiş olan Aziz Pafnutius'tan öğrenmekteyiz. Altmış yıl boyunca çöllerde münzevi bir hayat yaşamış olan azizin, saçı ve sakalı öyle çok uzamış ki sanki kıyafeti gibi üzerini sardığı söylenmektedir (BOS:205).

Üslup: Sade bir anlatımın görüldüğü sahnede azizin göbeğine kadar uzamış sakalı ile kendisi ile ilgili bilgiler desteklenmiş ve uzun yıllar boyunca inzivada olduğu izlenimi verilmiştir. Anatomik olarak hatalar içeren azizin bedeni, ince ve uzun olarak tasvir edilmiştir. Doğal olmayan kol ve ayak kıvrımları, orantısız kol ve bacak uzunluğu dikkat çekicidir. Sahnede arka planı kaplayan iki dağ görüntüsü vardır. Kullanılan renkler doğa için mor ve yeşil, aziz için mavi peştamaldır.

Resim No: 88

Sayfa No: 43verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Azize Aquilin ve Piskopos Triphyllios, Başpiskopos Confessor Methodius, Peygamber Amos, Piskopos Tychoin.

Sol Üst

Sahne Adı: Azize Aquilin Öldürülmesi ve Aziz Triphyllios'un Tanıklığı

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: 'ακυλίνης μαρτυρος; 'Akylínis Martyros; Akylina Şehitler. Sahnenin sol kenarında: ἡ ἁγία; Í Ágía '; Azize. Sahnenin sağ kenarında: 'ακυλίνα; Akylína; Aqulina.

İkonografi: Azize Aquilin öldürülmesini konu alan sahnede, azize elleri arkasından bağlı, dizleri üstünde durmakta ve cellat tarafından idam edilmek üzeredir. Arka sol

köşede elinde kutsal kitap ile bir piskopos görülmektedir. Sahne kenarında yazan isim Azize Aquilin'dir. Ancak aynı gün piskopos Triphyllios'a da atfedildiği için, muhtemelen sahnedeki piskopos kendisidir.

Azize Aquilin (293), yortu günü 13 Haziran. Filistin'de yaşayan ailenin on iki kızından biri olan Azize, ailede Hıristiyan olan tek kişiydi. İman içinde yaşayan azize Diocletianus zulmü döneminde idam edilmiştir (LOS: 177)

Aynı gün Piskopos Triphyllios'u (4. yy) anma günüdür. Aziz Triphyllios Cyprus (Kıbrıs) başpiskoposu olarak görev yapmıştır.

Üslup: Başı açık olan Azize ve eli havada olan cellat sahnenin merkezinde yer almaktadır. Azize yeşil zemin üzerinde dururken cellat, fon olarak kullanılan mor renkteki dağın zemin ile bütünleştirildiği noktada durmaktadır. Sol üst köşede oldukça iri şekilde tasvir edilmiş elinde altın kodex tutan beyaz ve uzun sakallı bir piskopos olaya tanıklık etmektedir. Sahnede derinlik orantısına ters düşecek şekilde tasvir edilmiş figürlerin bedenleri anatomik hatalar içermektedir. Kullanılan renkler: yeşil, mor, kırmızı, sarı ve mavinin tonlarıdır.

Sağ Üst

Sahne Adı: Piskopos Methodius Tanıklığı

Yazıt: Sahnenin üst kenarından sağına doğru: καί μεθοδῖτ, ó áγιος μεθοδῖος; Καί Methodίου, Ó Ágios Methodíos; Ve Methodio, Aziz Methodios.

İkonografi: Bir dağ tasviri ile ikiye bölünmüş sahnede iki ayrı grup yer almaktadır. Ön düzlemde idam işlemi sona ermiş aziz yerde yatarken, celladın eli hala havada durmaktadır. Arka sağ düzlemde Aziz Methodius piskoposluk kıyafeti içinde, elindeki İncil ile ayakta durmakta ve ona genç bir aziz eşlik etmektedir. Öldürülen azizin ölümüne tanıklık etmektedir.

Başpiskopos Confessor Methodius (847), yortu günü 14 Haziran. Sicilya'da varlıklı bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Manastır hayatını seçen aziz sonra Başpiskopos Nicephoros'un öğrenci olarak rahip unvanını kazanmıştır. İkonofil

görüŖe sahip olan aziz İkonoklast imparator tarafından zulme uğrayarak sürgüne gönderilmiŖti. İmparator Mikhael döneminde durulan ortamda başkente dönen aziz tekrar sürgüne gönderilmiŖ ve birçok iŖkence ile karşı karşıya kalmıŖtır. Dindar İmparatoriçe Theodora ile yeniden yapılanan dini ortam sayesinde başkente geri dönebilen azize Başkent piskoposluğu görevi verilmiŖtir. İkonaları hayatının sonuna kadar savunan aziz ileri yaŖında huzur içinde ölmüŖtür (Butler,1866:200).

Üslup: Turuncu renkte bir dağın hem fon, hem zemin hem de sahneyi ikiye bölen birim olarak kullanıldığı sahnede, ön düzlemde idam iŖlemi bitmiŖ vücut yapısı dümdüz Ŗekilde verilen aziz, elleri yere kapaklanmıŖ Ŗekilde durmaktadır. İdam iŖlemi bitmiŖ olmasın karŖın celladın eli havadadır ve hala azize güç uyguluyor gibi durmaktadır. Olaylara tanıklık eden piskopos taŖlarla süslenmiŖ altın kodex tutmakta ve kısa sakalı ile orta yaŖlarda biri olarak tasvir edilirken ona oldukça genç görünen bir aziz daha eŖlik etmektedir. Sahnenin hareket merkezi cellat olup kullanılan renkler oldukça canlıdır. Azizler mor, mavi ve yeŖil renkle verilmiŖ cellat mavi tunik, kırmızı pelerin ve kahverengi tayt ile verilmiŖtir.

Sol Alt

Sahne Adı: Peygamber Amos ve Cellat

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: αμωσ προφητη; 'Amos Profitou; Amos Peygamber. Sahnenin içinde: Pygamberlik semnolü (ó προφήτης) 'αμωσ; Ó Profitis 'Amos; Peygamber Amos.

İkonografi: Peygamber Amos'un adının yazılmıŖ olduğu sahnede sağ tarafta, tasvir edilen figür Peygamber Amos'tur. Bir elinde rulo bulunan peygamber diğer elini karŖısında duran figüre doğru uzatmaktadır. Sahnenin solunda yer alan celladın bir elinde kılıç kını görölmekte ancak deforme olmuŖ sayfadan ötürü diğer elinde kılıç olup olmadığı belirsizdir. Ayrıca eski Ahit peygamberi olan Amos'un bir cellat tarafından öldürölmesi için herhangi bir neden bulunmamaktadır. Bu nedenle muhtemelen peygamber, Hıristiyan katlinin olacağı konusunda bir kehanette bulunuyor olabilir.

Eski Ahit'in küçük peygamberlerinden olan Peygamber Amos, Hoşea ile aynı zamanda yaşamıştır. Ancak peygamberlik bildirisi Hoşea'dan öncedir. Amos, Yehuda krallığında yaşamış ve Yeramya'da önemli ve aktif bir rol oynamıştır. Hayatı ile ilgili bilgilere on ikilerin kutsal kitaplarından ilki olan, kendi yazmış olduğu kitabından ulaşmaktayız. Amos kendi kitabında bir çoban olduğunu özellikle vurgulamaktadır (Budde, Kohler ve Ginzberg,1906). Peygamber Amos kutsal yazılarda "Tanrı'nın günü" ibaresini ilk kullanan kişi olmuştur. Amos kitabında bu sözü şöyle dile getirmiştir. *"Rab'bin günü aydınlık değil, karanlık olmayacak mı? Hem de zifiri karanlık, Bir parıltı bile yok. "* (Amos, 5:20) Bu deyiş efsaneler ve kehanetler konusunda önemli bir yere sahip olmuştur. Öyle ki peygamberin bu sözleri kıyametlerin bildirilişinde kullanılır hale gelmiştir. Amos'a göre İsrail halkı adaletsiz ve sapkınlığa yatkın olduğundan ötürü suçluydu. Bu yüzden Yehova halkı İsrail halkını cezalandıracaktı. Bunu bildirişi yukarıda yazılı olan pasaj şeklinde olmuştu. Bu nedenle "Tanrı'nın günü" iyi işlerin değil kıyametlerin habercisi olmuştur (Cogaan,2009:258-260).

Peygamber Amos'un hayatı, sosyal adalet, Tanrı'nın mutlak kudreti ve ilahî yargı konularını açıklamakla geçmiştir. Ayrıca yazmış olduğu kitapta bu konuları açıklığa kavuşturmaya çalışmıştır (Budde vd. 1906).

Her ne kadar Peygamber Amos Eski Ahit'in ilk kitabını yazmış olsa da tasvir edilmesi çok geç zamanlarda olmuştur. Erken örnek tasvirleri bulunmayan peygamberin tasviri oldukça sade bir karakterdedir. Birçok peygamber tasvirinde gördüğümüz gibi yazmış olduğu kitabı simgeleyen ve üzerinde yazı olan bir rulo ile karşımıza çıkmaktadır.

15 Haziran günü anılan peygamberin yer aldığı tasvir oldukça sadedir. Menologion yazmasında görmeye alıştığımız peygamber görüntüsü ile tasvir edilmiştir

Üslup: Peygamber Amos, yeşil renkli bir zemin üzerinde, mor renkte bir tepenin önünde, uzun saçı ve sakalı ile yaşlı bir figür olarak, bir elinde rulo diğer eli havada bir şey anlatırcasına durmaktadır. Kısa boyu ile dikkat çeken peygamberin elinde tutmuş olduğu ruloda diğer peygamberlerden farklı olarak kurdeleymiş gibi izlenim veren iki kırmızı çizgi bulunmaktadır. Peygamberin hemen karşısında bir eli havada

duran ve diğer eliyle kılıç kını tutan bir cellat yer almasına karşın idam edilen herhangi bir figür görülmemektedir. Sahnede peygamber oldukça küçük bir yapıda tasvir edilmiştir. Celladın bedeni birçok hata içermekte ve yine kırmızı tunik, kahverengi tayt ile verilmiştir.

Sağ Alt

Sahne Adı: Aziz Tychoin

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: Τύχωνος επίσκόπου; Týchonos Epískou; Tychonos Piskopos.

İkonografi: Kıbrıs'ta piskoposluk yapmış olan Aziz Tychoin sade bir anlatım ile verilmiştir. Bir duvar arkasında elinde kitap ve iki yanında birer mimari birim ile piskopos tek başına tasvir edilmiştir.

Piskopos Tychoin (408-450), yortu günü 16 Haziran. Dindar bir ailede dünyaya gelen aziz dini eğitim aldıktan sonra kısa sürede din görevlisi olmayı başarmıştı. Çalışmaları sonunda Aziz Epifanios tarafından piskoposluk görevine getirilmiş ve Amathus (Kıbrıs'ın Güney kıyıları) piskoposu olarak görev yapmıştır (BOS:261).

Üslup: Kemer açıklığı olan bir duvar arkasında ayakta, elinde kitabı ve piskoposluk kıyafetiyle tasvir edilen Aziz Tychoin muhtemelen bir manastırın bahçesinde bulunmaktadır. Sahnenin iki yanında simetrik olarak çizilmiş ancak boyut olarak farklılık gösteren iki yapı görülmektedir. Azizin yüzü ince uzun olarak tasvir edilmiştir. Sahnede kullanılan renkler mimari için, turuncu, gri, kırmızı ve yeşil aziz için mor renkleri ile tonları kullanılmış, beyaz renk ile aydınlatma yapılmıştır.

Resim No: 89

Sayfa No: 44recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Aziz Sabel ve kardeşleri, Aziz Leontios, Havari Jude (Judas) Thaddaeus, Piskopos Methodius.

Sol Üst

Sahne Adı: Aziz Sabel ve Kardeşleri

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: τῶν ἀμφί σαβελ; Ta Amfí Savel; Yoldaşlar Sabel.

İkonografi: Sahnede ön sağ köşede iki aziz yer alırken, orta düzlemde dizleri üstüne çöktürülmüş bir aziz idam edilmek üzeredir. Sağ arka düzlemde ise bir başka aziz daha yer almaktadır. Sahne kenarında Aziz Sabel'in adının yazılmış olduğu tasvirde hangi figürün kendisi olduğu belirsizdir.

Aziz Sabel ve kardeşleri Aziz Manuel ve Aziz Ismael (?), yortu günü 17 Haziran. Pers yerlisi olan azizler Hıristiyanlığı annelerinden öğrenmişlerdir. İran kralı ile İmparator Julian arasında yaşanan savaş sonrasında imzalanacak barış antlaşması için Konstantinopolis'e elçi olarak gönderilmişlerdir. Kardeş azizlerden barış görüşmeleri öncesinde meydanlarda bulunan putlara kurban vermeleri istenmiş ancak bunu reddettikleri için, elçi dokunulmazlığına rağmen idam edilmişlerdir (LOS:234).

Üslup: Yeşil ve turuncu renkteki dağların hem zemin hem de fon olarak kullanıldığı tasvirin merkezinde öldürülmek üzere olan genç bir aziz görülmektedir. Ön düzlemde birbirine dönük duran iki figür farklı yaş gruplarında verilmiştir. Olaylar ile ilgisi olmayan orta yaşlarda diğer bir figür dağların arkasına yerleştirilmiştir. Figürler derinlik orantısına ters düşecek şekilde tasvir edilmişlerdir. Figürlerin en ufak bir beden kıvrımları dahi görülmemektedir. Figürler için kullanılan renkler azizlerde mor ve mavi, cellat için kırmızı ve kahverengidir.

Sağ Üst

Sahne Adı: Aziz Leontios'un İşkencesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: καί λεοντίῃ τροπῶσ; Kaí Leontíou Tropas; Ve Leontios Tropas. Sahnenin sol kenarında: ó áγιος ; Ó Ágios; Aziz. Sahnenin sağ kenarında: λεοντίος; Leontíos; Leontios.

İkonografi: Aziz Leontios'un işkencesinin konu edildiği sahnede iki farklı idam olayı görülmektedir. Ön düzlemde yarı çıplak şekilde yerde uzanmış Aziz Leontios yer almaktadır. Ayakucunda yer alan cellat tarafından göğsüne bir mızrak saplanmıştır ve celladın diğer elinde birde kılıç bulunmaktadır. Arka düzlemde elleri arkasından bağlı olan bir aziz cellat tarafından kılıç ile idam edilmek üzeredir. Sağ kenarda ise yüzü ve bedeni tam olarak seçilemeyen bir aziz daha görülmektedir.

Aziz Leontios (69-79), yortu günü 18 Haziran. Tarsus bölgesinde Romalı asker olarak görev yapan aziz Hıristiyan olduğu için din kardeşlerine imparatorluğun ambarlarından tahıl ve yiyecek yardımı sağlıyordu. Bu durumdan haberdar olan

Vali Hadrianus tarafından Aziz Leontios ve yoldaşları önce hapse atılmış, birçok işkenceden sonra kafası kesilerek öldürülmüştür (LOS:250).

Üslup: Birbirine dönük zirveleri olan mor ve turuncu renkteki iki dağın hem zemin hem de fon olarak kullanıldığı sahnede, ön düzlemde vücudu ince ve uzun olarak verilmiş yarı çıplak bir figür işkence görmektedir. Ayakucundaki celladın sapladığı mızrağın bittiği noktada akan kanlar verilmiş, bu görüntü ile olayın devam ettiği izlenimi sağlanmıştır. Arka düzlemde ise vücut yapısı bozulmuş olan genç bir aziz idam edilmek üzeredir. Sağ kenarda vücudu ve başı görünmeyen genç bir azizin varlığı söz konusudur. Sahnede kullanılan renkler azizler için kıyafetlerde mavi ve yeşil, yarı çıplak figürde koyu ten rengidir. Cellatlar turuncu ve kırmızı kıyafetler ile verilmiştir. Beyaz renk ile aydınlatmalar görülmektedir.

Sol Alt

Sahne Adı: Havari Judas'ın Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: Ἰϋδα κλεινοῦ; Ἰουδα Kleinoú; Jude Kapandığında (Öldüğünde)

İkonografi: Sahnede çarmıha gerilmiş figür yarı çıplak şekilde ayakta durmaktadır. Aynı zamanda alt düzlemde bulunan figür elindeki mızrağı çarmıhtaki figürün göğsüne saplamaktadır. Çarmıha gerilmiş olan kişi Havari Judas'tır. Arka düzlemde kılıçla öldürülen bir başka aziz yer almaktadır.

İsa'nın on iki havarisinden biri olan Jude, Yakup oğlu Yahuda olarak tanınmaktadır. Ayrıca "Jude of James, Jude Thaddaeus, Judas Thaddaeus ya da Lebbaeus" olarak anılır. Celile'de doğmuş olan Jude, Havari James'in kardeşidir. Hakkındaki bilgiler konusunda kesinlik bulunmayan Havarinin adı İncil'de çok fazla geçmemektedir. Urfa'ya giderek misyonerlik faaliyeti gösteren Taday hakkında anlatılanlar apokrif kaynaklıdır (Walker,1910). Kanonik İncillerde Havarilerin katıldığı toplu olaylarda zikredilen Jude, İkonografiye de çok konu olan bir figür değildir. Mızrak ve teber havarinin ana atribütleridir (Ferguson,1961:127).

Hakkında çok fazla bir bilginin bulunmadığı Havari Jude i19 Haziran günü anılmaktadır.

Üslup: İki farklı idamın görüldüğü sahnede mor ve turuncu renkteki dağlar hem zemin hem de fon olarak kullanılmıştır. Çarmıha gerilmiş figürlerde görmeye alıştığımız görüntünün aksine azizin iki eli yanlara açık değildir. Figürün elleri çarmıhın arkasından bağlıdır. Çarmıhın kolları normalden daha kısa tasvir edilmiştir. Havarinin vücut hatları çizgiler ile belirlenmiştir. Cellatların duruşları ve yüzleri yassılaştırılmıştır. Kullanılan renkler, koyu kahverengi, mavi, mor, turuncu ve kırmızı olup yarı çıplak figürün ten rengi koyu olarak verilmiştir.

Sağ Alt

Sahne Adı: Aziz Methodius'un Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarından: Πατάρων μεθοδίου; Patáron Methosíou; Patara Methodius. Sahnenin sol kenarında: ó áγιος; Ó Ágios; Aziz. Sahnenin sağ kenarında: μεθοδιος; Methodios; Methodios.

İkonografi: Piskopos olarak görev yaptığı yazılı olan Aziz Methodius'un öldürülmesinin konu alındığı tasvir sade bir anlatıma sahiptir. Aziz Methodius dizleri üstüne çökmüş ve dua etmekte, arkasında yer alan cellat onu tutmuş ve az sonra öldürmek üzere elini havaya kaldırmıştır. Sahnede aynı zamanda sağ kenarda yarım olarak görünen ve elleri arkasından bağlı halde duran bir aziz daha görülmektedir.

Piskopos Methodius (311-312), yortu günü 20 Haziran. İmparator Maximian döneminde yaşayan aziz aynı anda Olympus ve Patara piskoposu olarak görev yapmış, "Good Counsellor" (İyi Danışman/Müsteşar) olarak bilinmektedir. Birçok teolojik çalışması olmuş ve yazdığı eserler arasında, en önemli eserleri "The Banquet" (Ziyafet) ve "On Virginity" (Bakire Hakkında) isimli kitaplar olmuştur (ODB:1354).

Üslup: Mor ve yeşil renkteki dağların hem zemin hem fon olarak kullanıldığı sahnenin merkezinde, dua etmekte olan duruşu gerçekliğe uygun şekilde verilmiş

olan piskopos yer almaktadır. Hemen arkasında ona karşı güç uygulayan cellat yer almaktadır. Arka planın tamamen dağ görüntüsü ile kaplandığı sahnede, figürlerin kıyafet renkleri mavi ve turuncu cellatta ise kırmızı ve kahverengidir.

Resim No: 90

Sayfa No: 44verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen olay ve figürler; Aziz Julian, Piskopos Eusebius, Azize Agrippina, Vaftizci Yahya'nın doğumu.

Sol Üst

Sahne Adı: Aziz Julian'ın Öldürülmesi

Yazıt: Sahneni üst kenarında: 'Ιουλιανου μαρτυρος; 'Ιουλιανου μαρτυρος; 'Ioulianou Martyros; Julian Şehitler. Sahnenin sol kenarında yer alan yazıt yaşanan deformasyon nedeniyle okunamamıştır.

İkonografi: Sahnede iki farklı idam olayı konu edilmiştir. Sağ düzlemde idam işlemi bitmiş olan dört azizin başı görülmekte, üst düzlemde ise kenarda bir azize olaylara

tanıklık ederken karşısında bir aziz az sonra idam edilecektir. Sahnede yer alan nehrin içinde bir görüntü seçilmektedir. Aziz Julian'a ithaf edilmiş sahnede, azizin bir çuvala koyulup nehre atılması konusu işlenmiştir. Bu nedenle sahnede nehrin içinde görülen cisim azizin içinde bulunduğu çuvaldır.

Aziz Julian (?), yortu günü 21 Haziran. Babası pagan annesi Hıristiyan olan aziz babasının ölümü üzerine, annesiyle Tarsus bölgesine gelerek burada vaftiz olup Hıristiyanlığı seçmiştir. Diocletianus zulmünde putlara kurban vermeyi reddettiği için yargılanmış bu yargı süresince birçok işkence görmüştür. Yargılandığı esnada annesinin paganları yermesinden dolayı ikisinin de idam edilmesine karar verilmiş ve Aziz Julian kum dolu çuval ile denize atılarak öldürülmüştür (Holweck,1990:572).

Üslup: Birçok kutsal figürün ölümünün tasvir edildiği sahnede ön düzlemde bedenleri belirsiz olan üç figürün varlığı söz konusudur. Hemen önlerinde dört aziz başının halesi görülmektedir. Olaylara mavi stola giymiş olan başı kapalı bir azize korku içinde tanıklık etmektedir. Karşısında kahverengi sakalı ile orta yaşlarda biri olarak tasvir edilen bir aziz idam edilmek üzeredir. Arkasında duran cellat havada duruyor gibidir ve vücut yapısı bozulmuştur. Nehir olarak tanımlanan ancak soyutlanarak bir göl görüntüsü kazanan suyun içinde belirsiz bir cisim görülmektedir. Sahnede kullanılan renkler doğa için, mavi, mor ve yeşili azizler için yeşil ve turuncu cellat ise yine kırmızıdır.

Sağ Üst

Sahne Adı: Aziz Eusebius'un Duası

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: εὐσεβῆς; Éfsevīou; Eusebio. Sahnenin sol kenarında: ὁ ἅγιος; Ó Ágios; Aziz. Sahnenin içinde: εὐσεβῆς; Éfsevīos; Eusebios.

İkonografi: Aziz Eusebius'un duasını konu eden sahnede aynı zamanda bir idam olayı gerçekleşmektedir. Sahnenin merkezinde elleri arkasında bağlı olan aziz az sonra idam edilecektir. Olaya sol ve sağ kenarlardan bir aziz ve azize tanıklık etmektedir. Ön düzlemde dizleri üstüne çökmüş olan ve bir eli havada duran figür

Aziz Eusebius'tur. İmparatorun dinden dönmesi baskısı üzerinde elini havaya kaldırıp Hıristiyan katlini durdurmak adına kabul etmediği baskı ifade edilmek istenmiştir. Sahnede aynı zamanda sol üst köşede mimari bir eleman görülmektedir.

Piskopos Eusebius (379-380), yortu günü 22 Haziran. Samosata (Samsat) piskoposu olarak görev yapan aziz Arianslara karşı büyük mücadeleler vermiştir. Diocletianus zulmü zamanında Ariansları destekleyen piskoposlar tarafından büyük baskı gören aziz, yoldaşları ile birlikte Fenike bölgesine kadar gelmişlerdir. Dinden dönmesini isteyen imparator onu tehdit etmiş ve aziz ellerini havaya açarak dua edip, imparatorun tehdidine boyun eğmeyeceğini söylediği için Trakya'ya sürgün edilmiştir. Yıllarca sürgünde yaşayan aziz Arians bir kadın tarafından öldürülmüştür (LOS:285).

Üslup: Azizin duasının konu edildiği sahnenin ön düzleminde dizleri üstüne çökmüş bir eli havada, bakışları yukarı dönük olan beyaz sakallı yaşlı bir aziz yer almaktadır. Azizin yakası beyaz olmasına karşın piskoposluk hacları görülmemektedir. Sahnenin sol kenarında genç bir aziz yarım olarak verilirken olaylara tanıklık eden diğer figür olan azize dağın arkasında başı öne eğil şekilde büst olarak verilmiştir. Sahnenin merkezinde oturur pozisyonda, elleri arkasında bağlı olan genç bir aziz, bedeni incelmış, yüzü yassılaştırmış cellat tarafından idam edilmek üzeredir. Tüm figürlerin yüzü tepkisiz şekilde verilmiştir. Sahnede sol üst kenarda yeşil renkte mimari bir birim görülse de hiçbir özelliği belirli değildir. Sahnede kullanılan renkler doğa için mor ve turuncu, azizlerde mavi, mor ve yeşil cellat için yine kırmızı ve kahverengidir.

Sol Alt

Sahne Adı: Azize Agrippina'nın Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: τησ αΓριππίνης; Tis Agrippínas; Agrippina.
Sahnenin sol kenarında: ή άγία αΓριππίνη; Í Άγία Agríppíni; Azize Agrippina.

İkonografi: Sahnenin merkezinde yer alan, başı açık olan, dizleri üstünde az sonra öldürülecek olan figür Azize Agrippina'dır. Azizeden hemen önce öldürülmüş bir aziz önünde yatarken, sahnenin sağ kenarında yarım olarak görünen başka bir aziz yer almaktadır.

Azize Agrippina (253-260), yortu günü 23 Haziran. Roma yerlisi olan azize İmparator Valerian döneminde yaşamıştır. Çocukluğunda Hıristiyanlığı seçen azizenin genç kız olduğu zaman Mesih'i inkar etmesi istenmiş ancak bunu yapmayan azize birçok işkenceden sonra öldürülmüştür (Holweck,1990:35).

Üslup: Arka planı tamamen kaplayan dağ görüntüsü önünde gerçekleşen bir idam olayında vücut yapısı bozulmuş olan bir aziz yerde yatarken, genç ve endişeli bakışlara sahip bir aziz az sonra idam edilecektir. Celladın hareket halinde gibi duruşu idam olayının hızla gerçekleşeceğini ve sahnenin sağ kenarında yarım olarak tasvir edilmiş figüre doğru devam edeceği izlenimi vermektedir. Mavi tunik, kırmızı pelerin ve kahverengi tayt ile verilen celladın kıyafetleri oldukça canlı renklindedir. Azizler turuncu mor ve kırmızı kıyafetler, doğa mor ve yeşil renklerde verilmiştir.

Sağ Alt

Sahne Adı: Vaftizci Yahya'nın Doğumu

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: προδρομῆ; prodromou; Prodromu(Haberci)
Sahnenin içinde: ἡ Γεννῆσις τοῦ προδρο(μου); i Gennisis tou prodromos; Doğum Haberci.

İkonografi: Tasvire konu olan olay, Luka'nın İncil'inde bahsi geçen Vaftizci Yahya'nın doğumunu anlatan sahnedir. Sade bir anlatımla aktarılan olayda Elizabeth yatağında hafif oturur şekilde uzanmakta ve yan durmaktadır. Yatağın arkasında duran figür ise Elizabeth'e yiyecek bir şeyler sunmaktadır. Ön düzlemde yeni doğan bebek bir hizmetli tarafından yıkanmaktadır. Olayın gerçekleştiği mekân bir ev olmalıdır.

İncil'de çok fazla yer almayan olayı sadece İncil yazarı Luka aktarmıştır. Luka'nın anlatısına göre olay şöyle gerçekleşmiştir. *“ Elizabeth'in doğurma vakti geldi ve bir oğul doğurdu. Komşularıyla akrabaları, Rab'bin ona ne büyük merhamet gösterdiğini duyunca, onun sevincine katıldılar. Sekizinci gün çocuğun sünnetine geldiler. Ona babası Zekeriya'nın adını vereceklerdi. Ama annesi, “Hayır, adı Yahya olacak” dedi. Ona, “Akrabaların arasında bu adı taşıyan kimse yok ki” dediler. Bunun üzerine babasına işaretle çocuğun adını ne koymak istediğini sordular. Zekeriya bir yazı levhası istedi ve, “Adı Yahya'dır” diye yazdı. Herkes şaşakaldı. O anda Zekeriya'nın ağzı açıldı, dili çözüldü. Tanrı'yı överek konuşmaya başladı (Luka,1:57-64)* Luka'nın bu anlatısı ile sahnede görülen misafirler, Zekeriya'nın elinde bulunan levha gibi figür/nesnelerin varlığı *açıklığa kavuşmaktadır. Yahya'nın Doğum'u tasvirlerinin temelini Luka'nın anlatısı oluştursa da, Apokrif anlatılarda olayın resmedilmesinde kullanılmıştır.*

Meryem'in doğum sahnesiyle benzerlikle gösteren Yahya'nın doğumu sahnesinin temel bileşeni yeni doğum yapmış olan Elizabeth'tir. Olay Elizabeth'in yatak odasında geçmektedir (Tükel ve Arsal,2014:98). Sahnenin merkezinde Elizabeth yatağında hafif oturur gibi uzanmaktadır. Ön düzlemde ise yeni doğmuş bebeği yıkayan hizmetliler görülür. Aynı zamanda sahneye çoğu zaman Yahya'nın babası Zekeriya'da eşlik eder. Zekeriya'nın varlığı, tasviri Meryem'in doğum sahnesinden ayıran temel figürdür. Zekeriya meleğin ona bir oğlu olacağını bildirdiği zaman yaşadığı inançsızlık nedeniyle dili tutulduğu için, Yahya'ya ismini verirken konuşamaz. Bu nedenle Zekeriya isim verme olayında elinde bulunan kağıt veya ahşap levhaya Yahya'nın ismini yazarken tasvir edilir (Cömert,2008:179). Sahnede bazen Elizabeth'e yardımcı olan görevliler yatağının dibinde görülürler. Bazen de bu görevliler yerine Meryem, Elizabeth'e doğumunda yardım eden kişi olarak tasvir edilir (Tükel ve Arsal,2014:98). Yahya'nın doğum sahnesi üç konuyu birden içerebilmektedir. Yahya'nın doğumu, adının verilmesi ve sünneti (Cömert,2008:179). Aynı çerçeve içinde üç sahne birbirinden bağımsız olarak ele alınabilmektedir.

Yahya'nın hayatının konu edildiği ikonalarda yerini alan Yahya'nın doğum sahnesi çok fazla tasvir edilen bir konu değildir. Yortu günü 24-25 Hazirandır.

Üslup: Boyut olarak birbirleriyle uyumsuz şekilde verilmiş figürlerden, merkezde yer alan Elizabeth oldukça iri bir yapıya sahipken ön ve arka düzlemde yer alan hizmetliler ince ve cılız yapılarıyla dikkat çekmektedir. Figürlerde kalitenin düştüğünü, incelik uzayan figürler, anatomik olarak birçok hata içermesinden anlaşılmaktadır. Kıyafetlerde fırça darbeleri ile renk geçişleri sağlanmıştır. Ev olarak betimlenen olay yeri Elizabeth'in arkasında yer alan yüksek bir duvar ve duvarın devamı olarak sahnenin arkasında uzayan mimari bir elemandan ibarettir. Sahnede kullanılan renkler fon ve mimari için turuncu, gri mor ve zemin için yeşil, figürler için parlak kırmızı, turuncu ve yeşildir. Kolları görünen hizmetli ile yıkanmakta olan Yahya'nın ten renkleri açık tonlardadır.

Resim No: 91

Sayfa No: 45recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Azize Febronia, Peder David, Peder Samson (Sampson), Asker Aziz John.

Sol Üst

Sahne Adı: Azize Febronia'nın Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: φερωνίας; Fevronias; Febronia. Sahnenin sol kenarında: ἡ ἁγία φερωνία; Ἱ Ἄγία Fevronía; Kutsal Febronia.

İkonografi: Azize Febronia'nın öldürülmesinin konu edildiği sahne oldukça sade bir anlatımla verilmiştir. Sahnede elleri arkasından bağlı, dizleri üstüne çökmüş, başı açık olan Azize Febronia ve az sonra onu öldürecek olan eli havada duran cellat

yer almaktadır. Cellat bir eliyle kılıç kınını tutarken diğer eliyle kılıcı indirmek üzeredir.

Azize Febronia (4. yy başları), yortu günü 25 Haziran. Pers yerlisi olan Azize, Diocletianus zulmü döneminde Nisibus (Nusaybin) bölgesinde bulunan bir manastırda yaşamıştır. Güzelliği ve başarısı ile manastırda bulunan elli diğer azize arasından sıyrılan Febronia, kısa sürede ilahîler okuması için bazı görevler verilmişti. Ününü duyan birçok kadın gelip onun ilahîlerini dinliyordu. Ancak Azizenin başarısı ve yayılan bu ünü, yaşadığı dönem nedeniyle onun öldürülmesine neden olmuştur (LOS:343-344).

Üslup: Arka plan yine dağ görüntüsü ile kaplanmıştır. Celladın kıyafeti ve uzun boylu oluşu sahnenin hareket merkezinde olmasını sağlamıştır. Azizede diz çökmüş olmasına karşın uzun boylu olarak verilmiştir. Sahnede turuncu ve yeşil renkler dağlar için kullanılırken, mor azize için, kırmızı ve kahverengi cellat için kullanılmıştır.

Sağ Üst

Sahne Adı: Aziz David'in İnzivası

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: δα(νι)δ θεσσαλον(ικησα); David Thesslonikisa; David Selanik.

İkonografi: Sahnede yerde yatan ve idam edilmiş dört aziz seçilmektedir. Bir azizde dizleri üstünde az sonra arkasında duran cellat tarafından öldürülecektir. Sahnenin arka düzleminde iki yanda birer aziz daha yer almaktadır. Sağ taraftaki aziz piskopos kıyafetiyle tasvir edilmiş, solda sütun gibi çizilmiş olan dağın tepesinden çıkarmış gibi tasvir edilen Aziz David yer almaktadır.

Peder David (530), yortu günü 26 Haziran. Thessalonika (Selanik) bölgesinde peder olarak görev yapmış olan azizin bir sütun üzerinde inzivaya çekildiği sanılmaktadır (LOS:372).

Üslup: Turuncu ve mor renkteki dağların arasına ve arkasına yerleştirilmiş toplamda yedi aziz bir cellat görülmektedir. Ön düzlemde yerde yatan ancak silinmeler nedeniyle bedenleri tam olarak seçilemeyen üç figür yer almaktadır. Hemen yanlarında dört aziz başı görülmektedir. İdam edilmek üzere olan genç azizin başı öne doğru eğik olup, başı bedenine göre daha büyük tasvir edilmiştir. Arkasında oldukça cılız ve çirkin olarak tasvir edilmiş cellat görülmektedir. Solda dağ görüntüsünün aynı zamanda sütun olarak şekillendirdiği birimin zirvesinde, oldukça uzun sakallara sahip inzivaya çekilmiş bir aziz ve ona bakmakta olan yine uzun sakallı yaşlı bir piskopos görülmektedir. Sahnedeki renklerden turuncu ve mor doğa için, yeşil, turuncu mavi ve mor azizler için, kırmızı ise cellat için kullanılmıştır.

Sol Alt

Sahne Adı: Aziz Samson

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: καί σαμψων ξενοδόχος; Kaí Sampson Xenodóchos; Samson Hospitable (Otelci). Sahnenin içinde: σαμψων ξενοδόχος; Sampson Xenodochos; Samson Otelci.

İkonografi: Sahnenin üst marjında silik olan yazıdan okunabilen kısmıyla tasvir Aziz Samson'a atfedilmiştir. Aziz Samson bir duvar görüntüsü arkasında ayakta ve bir elinde İncil ile tasvir edilmiştir. İki yanında birbirinden farklı karaktere sahip iki mimari birim yer almaktadır.

Peder Samson (Sampson) (6. yy), yortu günü 27 Haziran. Asıl mesleği doktorluk olan aziz Konstantinopolis'te bir hastane kurmuş hatta imparatorun hastalığını iyileştirmiştir. Hristiyan doktora yaptıklarından dolayı Peder rütbesi verilmiştir. Hastane kurmuş olduğu ve evini yardıma muhtaç herkese açtığı için "Hospitable" (misafirperver/iyileştirici) olarak tanınmaktadır (ODB:1837).

Üslup: Mor ve kırmızı renkle boyanmış alçak bir duvarın arkasında oldukça heybetli şekilde, yeşil kıyafet içinde elinde altın kodex tutan aziz tek başına tasvir edilmiştir. Solda turuncu, ince ve uzun yapı varken, sağda düz mavi çatılı ve turuncu duvarların üzerinde bir penceresi seçilebilen daha büyük bir yapı görülmektedir. Bu

görüntü ile bir tapınağın bahçesinde olduğunu düşündüğümüz azizlerin aksine Aziz David burada kurmuş olduğu hastanenin bahçesinde olmalıdır. Çünkü şüana kadar yazmada görülen mimari birimler ile bu tasvirde yer alan mimarinin şekilleri birbirlerinden farklıdır. Sahne kısmen deformasyona uğramıştır.

Sağ Alt

Sahne Adı: Asker Azizlerin Rölikleri

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: Ἰωαννῶν κυροῦ τε; Ἰωαννου Kyrou Te; Johannes, Kyros. Sahnenin içinde: κυροῦ καὶ Ἰωαννῆς; Kyros Kaí Ἰωannis; Kyros Ve Johannes.

İkonografi: Sahnede seçilebilen ve muhtemelen bir lahitin içinde yer alan iki aziz figürü görülmektedir. Farklı yaş grubunda tasvir edilmiş olan bu iki Aziz John ve Aziz Cyrus'tur. Azizlerin röliklerinin taşınmasını anlatan tasvirde arka düzlemde muhtemelen emanetlerin muhafaza edildiği bir yapı görülmektedir.

Asker Aziz John (385-412), yortu günü 28 Haziran. Kıbrıs'ta yaşayan azizlerden John doktor, Cyrus ise asker olarak görev yapmış ancak Diocletianus zulmünde ikisi de öldürülmüştür. 28 Haziran günü Kıbrıs şehitlerinin rölikleinin taşınmasını anma günüdür (Holweck,1990:112).

Üslup: Asker azizlerin konu edildiği sahne önemli derecede deformasyona uğramıştır. Sahnenin sağ kısmı neredeyse tamamen silinmiştir. Yeşil renkte lahitin içinde yanyanaymış gibi tasvir edilen ancak üst üste görülen iki figür görülmektedir. Biri mor ve mavi kıyafet, diğeri turuncu renkte kıyafet ile verilmiştir. Sahnenin arka düzlemini mor renkte bir dağ ve mavi duvarlar üzerinde kırmızı soğan kubbe ile sonlanan mimari bir birim doldurmuştur.

Resim No: 92

Sayfa No: 45verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış üç farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Havari Petrus ve Aziz Paul, 12 Havari, Hekim Azizler Cosmas ve Damian.

Sol Üst

Sahne Adı: Havari Petrus ve Aziz Paul'un Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarından sağına doğru: πετρῶ καί παυλῶ, ὁ ἅγιος παυλῶς; Petrou Kaí Pavlou, Ὁ Ἄγιος Πάυλος; Petrus Ve Paul, Aziz Pavlos. Sahnenin sol kenarında yaşanan deformasyon nedeniyle yazıt okunamamış ancak "Aziz Petrus" yazıyor olmalıdır.

İkonografi: Hıristiyanlığın ünlü havarilerinden olan Paul ve Petrus'ın öldürülmesinin konu edildiği sahne sade bir anlatımla verilmiştir. Çarmıha ters olarak gerilmiş figür Havari Petrus'dur. Bir cellat tarafından öldürülmek üzere olan da Havari Paul'dur.

İsa'nın on iki havarisinden biri olan havari Petrus hakkında birçok bilgi bulunmaktadır. Betenya bölgesinde yaşayan Petrus, Andrew'in kardeşidir. Hayatı dönemlere ayrılan havari Hıristiyanlık için önemli bir figürdür. Bazı pasajlarda adı sadece Petrus veya Simon olarak geçerken Simon Petrus olarak da anılmaktadır (Butler,1866:376). İsa'nın en yakınında olan Havari Petrus'a, İsa'nın tahtını bıraktığı İncil'de yazılmıştır. Bu nedenle Petrus hem İsa'nın varisi olmuş hem bu sözler ile Papalık görevini yerine getirmesinin önü açılmıştır (Kirsch,1911). Petrus'un Mesih'in varisi olduğu İncil'de şöyle yazılmıştır. *"İsa onlara, "Siz ne dersiniz" dedi, "Sizce ben kimim?" Simun Petrus, "Sen, yaşayan Tanrı'nın Oğlu Mesih'sin" yanıtını verdi. İsa ona, "Ne mutlu sana, Yunus oğlu Simun!" dedi. "Bu sırrı sana açan insan değil, göklerdeki Babam'dır. Ben de sana şunu söyleyeyim, sen Petrussun ve ben kilisemi bu kayanın üzerine kuracağım. Ölüler diyarının kapıları ona karşı direnemeyecek. Göklerin Egemenliğinin anahtarlarını sana vereceğim. Yeryüzünde bağlayacağın her şey göklerde de bağlanmış olacak; yeryüzünde çözeceğin her şey göklerde de çözülmüş olacak. " Bu sözlerden sonra İsa, kendisinin Mesih olduğunu kimseye söylememeleri için öğrencilerini uyardı" (Matta,16:15-20). Aynı zamanda Petrus Kitab-ı Mukaddes'te adı en çok geçen havari olmuştur. Yaptığı Anadolu gezileri ile de, Kitab-ı Mukaddes'in "Habercilerin/Elçilerin işleri" bölümü kendi anlatımları olmuştur (Kirsch,1911).*

Kardeşi Andrew ile İsa'nın yolunu seçen Petrus'un havari oluşu şöyle aktarılmıştır. *" Ertesi gün Yahya yine öğrencilerinden ikisiyle birlikteydi. Oradan geçen İsa'ya bakarak, "İşte Tanrı Kuzusu!" dedi. Onun söylediklerini duyan iki öğrenci İsa'nın ardından gitti. İsa arkasına dönüp ardından geldiklerini görünce, "Ne arıyorsunuz?" diye sordu Onlar da, "Rabbî, nerede oturuyorsun?" dediler. Rabbî, öğretmenim anlamına gelir. İsa, "Gelin, görün" dedi. Gidip O'nun nerede oturduğunu gördüler ve o gün O'nunla kaldılar. Saat dört sularıydı. Yahya'yı işitip İsa'nın ardından giden iki kişiden biri Simun Petrus'un kardeşi Andreas'tı. Andreas önce kendi kardeşi Simun'u bularak ona, "Biz Mesih'i bulduk" dedi. Mesih, meshedilmiş anlamına gelir. Andreas kardeşini İsa'ya götürdü. İsa ona baktı, "Sen Yuhanna'nın oğlu Simunsun.*

Kefas diye çağrılacaksın” dedi. Kefas, kaya anlamına gelir”(Yuhanna,1:35-42)(Ayrıca;Luka,5:2-11). İsa'nın ardından giden Petrus'un hayatında ikinci bir dönemi başlatacak olan havariliğe ilk adımını atmış olur. Daha önce bahsettiğimiz

Havari Andrew'in Mesih'in yolunu seçip havari oluşu ile kardeşi Petrus'un havari oluşu aynı anda gerçekleşmiştir.

İsa'nın birçok mucizesine tanık olmuş olan Havari Petrus için sayısız bilgi mevcuttur. Kitab-ı Mukaddes'in 'Habercilerin İşleri' kısmında hayatı ile ilgili birçok olay aktarılmıştır. Mesih'in varisi olarak kabul edilen Havari için sayısız tasvir vardır. İkonografide birçok sahneye tanıklık ederken tasvir edilen Havari Petrus'un hayatından kesitlerin tasviri ve Havari Paul ile tasviri de çokça karşımıza çıkan ikonografik konular olmuştur (Tradigo,2004:167).

Roma Kilisesinin kurulması konusunda öncülük etmiş olan Petrus'un, Roma'ya ne zaman gittiği ve ne kadar süre ilk Papa olarak görev yaptığı bilinmemektedir. Ancak Roma Kilisesinin "Havarilerin Başı Petrus" tarafından kurulmasından ötürü, Katolik kilisesi, diğer kiliselerden daha üstün olduğunu beyan etmişti (Kirsch,1911).

Petrus'un ölümü ile ilgili birçok farklı inanış bulunmaktadır. Bilinen en yaygın görüş Roma'da çarmıha gerilerek öldürüldüğüdür. İmparator Nero tarafından çarmıha gerilerek idam edilen Petrus'un daha önce idamdan kaçtığı ancak yeniden ölmek için Roma'ya döndüğüne inanılmaktadır (Kirsch,1911). Petrus, Roma'dan kaçtıktan sonra İsa ile karşılaşmış ve ona sormuştur "*Domine, quo vadis?*" (Nereye gidiyorsun Rabbim). İsa bu soruya cevap verir, "*Yeniden çarmıha gerilmek için Roma'ya gidiyorum*" der. Bunun üzerine Petrus Roma'ya geri dönmüş ve tutuklanmıştır. Çarmıha gerilecekken kendisinin İsa ile aynı düzeyde olmadığını ve onun kadar kutsal olmadığını düşündüğü için kendisinin çarmıha baş aşağı gerilmek istediğini söylemiştir (Ferguson,1961:139).

İsa'nın göklerin anahtarını ona teslim etmesi ve çarmıha ters şekilde gerilmesi sahnelerinin atribütlerini oluşturmuştur. Bir anahtar ve çarmıh Petrus tasvirlerinin atribütleridir. Aynı zamanda kardeşi Andrew gibi İsa'nın birçok mucizesine tanıklık ettiği gibi bir balıkçı olarak da sık sık betimlenmiştir.

Havari Paul (Pavlus) ise İsa'nın on iki havarisinden biri olmamasına karşın Hıristiyanlık için önemli bir figürdür. Diğer adı Saul 'dur, Tarsus bölgesinde doğmuş olan aziz Yahudi asıllı bir ailenin çocuğudur. Kutsal ışık ile karşılaşmasından sonra Mesih'in yolunu seçen Pavlus'un anlattıkları İncillere kaynaklık etmiştir (Prat,1911).

Pavlus'un Kutsal Işık ile karşılaşması şöyle olmuştur. *"Saul ise Rab'bin öğrencilerine karşı hâlâ tehdit ve ölüm soluyordu. Başkâhine gitti, Şam'daki havralara verilmek üzere mektuplar yazmasını istedi. Orada İsa'nın yolunda yürüyen kadın erkek, kimi bulsa tutuklayıp Yeruşalim'e getirmek niyetindeydi. Yol alıp Şam'a yaklaştığı sırada, birdenbire gökten gelen bir ışık çevresini aydınlattı. Yere yıkılan Saul, bir sesin kendisine, "Saul, Saul, neden bana zulmediyorsun?" dediğini işitti. Saul, "Ey Efendim, sen kimsin?" dedi. "Ben senin zulmettiğin İsa'yım" diye yanıt geldi. "Haydi kalk ve kente gir, ne yapman gerektiği sana bildirilecek. Saul'la birlikte yolculuk eden adamların dilleri tutuldu, oldukları yerde kalakaldılar. Sesi duyularsa da, kimseyi göremediler. Saul yerden kalktı, ama gözlerini açtığında hiçbir şey göremiyordu. Sonra kendisini elinden tutup Şam'a götürdüler. Üç gün boyunca gözleri görmeyen Saul hiçbir şey yiyip içmedi. Şam'da Hananya adında bir İsa öğrencisi vardı. Bir görüşünde Rab ona, "Hananya!" diye seslendi. "Buradayım, ya Rab" dedi. Hananya Rab ona, "Kalk" dedi, "Doğru Sokak denilen sokağa git ve Yahuda'nın evinde Saul adında Tarsuslu birini sor. Şu anda orada dua ediyor. Görümünde yanına Hananya adlı birinin geldiğini ve gözlerini açmak için ellerini kendisinin üzerine koyduğunu görmüştür. " Hananya şöyle karşılık verdi: "Ya Rab, birçoklarının bu adam hakkında neler anlattıklarını duydum. Yeruşalim'de senin kutsallarına nice kötülük yapmış! Burada da senin adını anan herkesi tutuklamak için başkâhinlerden yetki almıştır. " Rab ona, "Git!" dedi. "Bu adam, benim adımla öteki uluslara, krallara ve İsrailoğullarına duyurmak üzere seçilmiş bir aracımdır. Benim adım uğruna ne kadar sıkıntı çekmesi gerekeceğini ona göstereceğim. " Bunun üzerine Hananya gitti, eve girdi ve ellerini Saul'un üzerine koydu. "Saul kardeş" dedi, "Sen buraya gelirken yolda sana görünen Rab, yani İsa, gözlerin açılsın ve Kutsal Ruhla dolasın diye beni yolladı. " O anda Saul'un gözlerinden balık pulunu andıran şeyler düştü. Saul yeniden görmeye başladı. Kalkıp vaftiz oldu" (Habercilerin işleri,9:1-18). Bu olaydan sonra Pavlus Mesih'in öğretilerini gittiği her yerde yaymaya başlamıştır. Pavlus, İsa ile hiç karşılaşmamış olmasından ötürü Eski Ahit'te adı geçen havariler arasında yer*

almaz. Ancak yaptığı misyonerlik çalışmalarından ötürü adını her yerde duyurmuş ve haklı bir üne sahip olmuştur. İsa'nın öğretilerini yaymak konusunda her gittiği yerde kilise kurulmasını sağlamış bir kişiliktir. Pavlus, İsa'dan sonra Hıristiyanlığın yayılması konusunda en büyük etkiye sahip ikinci kişi olmuştur.

Hayatı ile ilgili olayları kendi anlatıları üzerinden öğrendiğimiz Havarî Pavlus'un ölümünün, Petrus ile beraber olduğuna inanılır. Caesaralı Eusebios'un aktardığına göre, İmparator Neron'un emriyle Pavlus'un kafasının kesildiğini, Petrus'un ise çarımha gerilmek suretiyle öldürüldüğünü ileri sürer (Gündüz,2004:82).

Hıristiyanlığın yayılması konusunda önemli misyonerlik faaliyetleri göstermiş olan Pavlus'un ikonografik konulardaki yeri oldukça azdır. Pavlus tasvirlerinin atribütleri kılıç ve üzerinde yazı olan kitap ya da rulo kâğıtlardır (Ferguson,1961:138).

Hıristiyan kilisesinin kurucuları olarak kabul edilen Petrus ve Pavlus bu nedenle bazı tasvirlerde birlikte resmedilirler (Tradigo,2004:267). Beraber tasvirlerinde birbirlerine sarılmış veya birbirlerini öpmek üzere görünen Azizler ayakta tasvir edilirler ve sahnede kendilerinden başka bir görüntü olmaz (Tradigo,2004:267).

Bu yazmada ise 29 Haziran yortu gününe ait tasvirde Nikephoros İsa'nın önemli Havarilerinden Petrus'un ve Hıristiyanlığa birçok hizmet vermiş olan önemli Azizlerden Paul'un ölümlerini sahnelemiştir. Ayrıca Havarî Petrus'e 25recto sayfasında yer alan 16 Ocak anma gününe ait tasvirde atfedilmiştir. Tasvirde Havarinin zincirlenip hapse atıldığı zaman gerçekleşen mucize konu edilmiştir (25r,s. 306,res. 51).

Üslup: Doğrudan olayın aktarıldığı sahne sade bir anlatım ile verilmiştir. Beden hatları belirsiz olan çarımha ters gerilmiş olan Aziz Petrus ve başı kesilerek öldürülen Aziz Paul dışında sahnede bir cellat görülmektedir. Havarinin çarımha gerildiği yazılmış olmasına karşın tasvirde hemen görünen bir çarım söz konusu değildir. Ancak yarı çıplak figürün bedeninin etrafında dolanan kahverengi görüntü bir çarımın varlığına işaret etmektedir. Ancak aynı zamanda Nikephoros Havarî Petrus'u, isminin yazılı olduğu üst marjdan bir harfin kuyruğunu havarinin ayaklarına kadar uzatmış ve dolamıştır. Bu görüntü ise havarinin çarımha

gerilemediği sadece ayaklarından ipe asıldığı görüntüsü vermektedir. Havari Paul ise öne doğru eğik ve oldukça yorgunmuş gibi görünen bir duruş ile tasvir edilmiştir. Arka plan tamamen dağ görüntüsü ile kaplanmıştır. Sahnede kullanılan renkler zeminde yeşil, fonda mor, figürlerde mavi, turuncu ve kırmızıdır. Yarı çıplak figürün ten rengi koyudur.

Sağ Üst

Sahne Adı: 12 Havari

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: Των δωδεκα ; Ton Dodeka; Oniki (Onikiler).
Sahnenin içinde: χριστου μυστηρίων; Christou Mystirion; Mesih'in Gizemlerinden.

İkonografi: 12 Havarinin tasvir edildiği sahnede, havariler geleneksel olarak altışarlı grup olarak iki yanda tasvir edilmiştir. En önde solda iki havarinin elinde Kutsal Kitap görülürken, sağda yer alan grubun en ön sırasındaki havarilerin sadece bir tanesinde kutsal kitap görülmektedir.

12 havari (1. yy), yortu günleri 30 Haziran. Petrus (Simon, Simeon), Andrew (Andreas), James (Zebedee'nin oğlu), John, Philip, Barthelomew (Barthelomeov), Thomas, Matthew, James (Alphaeus'un oğlu), Judas İscariot yer almaktadır.

Üslup: Sade bir anlatımın görüldüğü sahnede yeşil renkteki oldukça alçak bir duvar arkasında mor ve turuncu renkteki dağların önünde altışarlı iki grup halinde 12 havari tasvir edilmiştir. Arka arkaya dizilmiş havarilerden dördünün sadece başı görülürken, dördünde sadece halesi görülmektedir. Havarilerin her biri farklı bir karaktere sahip olup, yüzlerinin kişiselleştirilmiş olması dikkat çekicidir. Figürlerde kullanılan renkler mavi, turuncu ve yeşildir.

Alt Orta

Sahne Adı: Aziz Cosmas ve Damian'ın Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: ἔμοι δε ρώσις οἱ δυάσ ἀναργύρων; Émoí De Rósis Í Dyás Ánargýron; Beni Değil Dyas(?) Anargyron(?) Riskin Nasıl Arttığı.

İkonografi: Hıristiyanlık için savaşmış asker azizlerden olan Aziz Cosmas ve Damian'ın öldürülmesini konu alan sahne açık bir şekilde tasvir edilmiştir. Sağ köşede yanyana duran ve birbirine dönük olan asker azizler, sahnenin merkezinde yer alan ve elinde taş olan bir kişi tarafından taşlanarak öldürülmektedir. Aynı taş görüntüsünü azizlerin bedenleri etrafında görmekteyiz. Sahnenin dağla kaplanmış arka planında yarım olarak tasvir edilmiş bir azize görülmektedir.

Asker Azizler Cosmas ve Damian (?), yortu günleri 1 Temmuz. Romalı askerler, Doğunun iki farklı bölgesindeki azizler olan Cosmas ve Damian ile karıştırılırlar.

Küçük Asya bölgesinde yaşamış Cosmas ve Damian 17 Ekim, Kilikya bölgesi Azizleri Cosmas ve Damian 1 Kasım (15vs. 208,res. 32) günleri anılmaktadır. Üç ayrı bölgede aynı isimlerle anılan azizler, birbirleriyle karıştırılmakta veya bazen tek sayılmakta, asker veya doktor görevleri ile tanınmaktadırlar (Holweck,1990:240).

Üslup: Azizlerin idamını konu eden sahnede diğer idam sahnelerine göre bazı farklılıklar söz konusudur. Cellat turuncu tunik giymekte ve yazmada daha önce görmediğimiz mor renkte pelerin takmaktadır. Aynı zamanda sahnenin hareket merkezi, uzun ve uçuşan pelerini ile eli havada duran cellat olmuştur. Asker azizlerin kıyafetleri aynı renklerde mavi ve turuncu olup yüzleri farklı karakterlere sahiptir. Fon yeşil ve mor renkteki dağlar ile doldurulmuştur.

Resim No: 93

Sayfa No: 46recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen olay ve figürler; Meryem'e ziyaret, Aziz Hyacinthus, Başpiskopos Andrew, Aziz Lampadios ve Azize Martha.

Sol Üst

Sahne Adı: Meryem'e Ziyaret

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: ἑσθήσ πανάγνῃ; Eidís Panágnou; Elbise Lekesiz.

İkonografi: Sahne Doğu Ortodoksluk Kilisesi için önemli olan bir olayı konu almaktadır. Meryem'in kıyafetlerinin Konstantinopolis'e getirilmesi ve Theotokos Kilisesine yerleştirildikten sonra her sene anılmasını ve ziyaret edilmesini konu alan sahnede, iki figür ve iki mimari birim görünmektedir. Sağ kenarda arka arkaya

duran iki figür görülmektedir. Öndeki figürün elinde buhurdana benzeyen bir nesne bulunmaktadır. Sahnenin sol kısmında ve arka düzlemde birer yapı görülmektedir.

Kutsal bakirenin kıyafetlerinin Konstantinopolis Blachernae Sarayı içindeki Theotokos kilisesine yerleştirilmesi sahnesi yer alır. Teolojik olarak önemli bir gün olup, Meryem'i ziyaret günü için yortu günü 2 Temmuz olarak belirlenmiştir. Efsaneye göre imparator Leo devrinde iki soylu kardeş Galbius ve Candidus, kutsal topraklarda hac yaparken, Meryem'in soyundan geldiğine inanılan yaşlı bir kadının evine misafir olmuşlardı. İki hacı evdeki sandıkta Theotokos'un kıyafetini olduğunu öğrenince onu çalarak Aziz Pavlus ve Aziz Petrus'a adanmış bir kiliseye saklamışlar. Mucizeye göre kıyafet kendini ortaya çıkarmış ve imparator Leo dahil olmak üzere herkes tarafından bilinip korumaya alınmıştır. Gerçekleştiği rivayet edilen bu olaydan sonra Hıristiyanlar her sene 2 Temmuz günü bu olayı anmakta ve kiliseye gelerek Meryem'i ziyaret etmektedirler (Butler,1866:12).

Üslup: Stilize üslubun kendini göstermiş olduğu sahnede iki figür sahnenin sağ tarafından ince uzun beden yapılarıyla ve halesiz şekilde tasvir edilmiştir. Tasvirin sol kenarında, rotunda yapı kırmızı kubbe ile örtülü ve mor renkte bir aydınlık feneri ile sonlanmaktadır. Aynı yapının arkasında yarım daire şeklinde mimari birim görülmektedir. Sağ tarafta ise soğan kubbe ile sonlanan düz bir yapı görülmektedir. Sahnede kullanılan renkler mimari için yeşil, kırmızı, mor ve turuncu olup beyaz renkle aydınlatma yapılmıştır. Figürler ise mor ve mavi renkte kıyafetler ile verilmiştir.

Sağ Üst

Sahne Adı: Kutsal insanların Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: καί βίος 'Yakίνθου; Kaí Vios 'Yakínthou; Ve Hayatı Hyacinthos. Sahnenin sol kenarında: ó áγιος 'Yakίνθος; Ó Ágios 'Yakínthos; Aziz Hyacinthus.

İkonografi: Hakkında pek bir bilgi bulunmayan Aziz Hyacinthus'a ithaf edilen sahnede, sayfanın her köşesine yerleştirilen figürler dikkat çekmektedir. Ön

düzlemde öldürülmüş yerde yatmakta olan bir aziz varken, elleri arkasında bağlı olan bir aziz az sonra idam edilecektir. Sahnenin sağ kenarında ve sol üst köşesinde birer aziz daha yer almakta ve olaya tanıklık etmektedir. Sahnede hangi figürün Aziz Hyacinthus olduğu belli değildir. Ancak sahnenin merkezinde bulunan ve diğer figürlerden daha iri olarak tasvir edilen, öldürülmek üzere olan figürün Aziz Hyacinthus olması muhtemeldir.

Aziz Hyacinthus (2. yy), yortu günü 3 Temmuz. Kapadokya bölgesinde zengin bir ailenin yardımcısı olarak çalışan aziz, Hıristiyan olduğunu herkesten gizlemiş ancak putlara kurban vermediği için bu sırrı ortaya çıkmıştı. Mesih'i inkar etmeyen aziz hapse atılıp aç susuz bırakılarak ölmesi beklenmiştir (Holweck,1990:497).

Üslup: Mor renkte bir dağın hem fon hem de zemin olarak kullanıldığı sahnede vücut hatları belirsiz ve ince-uzun olan bir figür yerde uzanmaktadır. Hemen yanında yine beden ölçüleri uyumsuz olan genç bir aziz yer almaktadır. Arkasında havada duruyormuş gibi duran cılız bir cellat tarafından idam edilmek üzeredir. Tasvirde genel olarak figürlerin beden ölçüleri yeterince doğru verilmemiş ve vücut hatları belirsizdir. Kullanılan renkler: yeşil, kırmızı, mavi ve morun tonlarıdır.

Sol Alt

Sahne Adı: Aziz Andrew'in Tanıklığı

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: Κρήτης 'ανδρεας; Kritis 'Andreas; Girit Andreas. Sahnenin içinde: Sahnenin sol kenarında: ó áγιος; Ó Ágios; Aziz. Sahnenin içinde: Κρήτης; Kritis; Girit. Sahnenin sağ kenarında: 'ανδρεας; Andreas; Andrew.

İkonografi: Sahnede ön düzlemde dizleri üstünde dua etmekte olan aziz arkasındaki cellat tarafından idam edilecektir. Sahnenin sağ kenarında vücudunun yarısı görünen, elleri arkasında bağlı bir aziz görülmektedir. Sahnede sol üst köşede ise bir aziz bu olaylara tanıklık etmektedir. Piskoposluk görevi yaptığı bilinen Aziz Andrew'in sol üst köşede duran figür olması muhtemeldir.

Başpiskopos Andrew (740?), yortu günü 4 Temmuz. Şam bölgesinde Hıristiyan bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen aziz erken yaşta eğitime başlamasına karşın

ileri yaşına kadar hiç konuşmamıştır. Komünyon seremonisine katıldıktan sonra konuşabilen aziz, Kudüs'te keşiş olarak bir süre yaşadıkdan sonra, Hagia Sopia'da diyakoz olarak görev yapmış ve sonunda Gortyna (Girit) bölgesi başpiskoposu olmuştur. Azizin en önemli özelliği yazmış olduğu ilahilerdeki ruhaniyeti yoğun şekilde hissettirebilmesiydi. Öyle ki yazmış olduğu ilahîlerden Büyük Konon ilahîsi günümüzde birçok kilise tarafından kullanılmaktadır. Aynı zamanda teolojik konularda da eserler yazmış olan azizin ilahileri daha ön planda olup, Aziz Hymnographer (İlahi yazan) unvanıyla tanınmaktadır (CE:473).

Üslup: Sahnede arka plan tek bir dağ görüntüsü ile doldurulmuştur. Sol köşedeki azizin yakasının beyaz olduğu seçilebilmekte ancak sahnede kısmen yaşanan deformasyon nedeniyle yakanın üzerinde hac olup olmadığı belirsizdir. Figürün beyaz yakası üzerinde yer alan haclar silinmiş olabileceği gibi hiç yapılmamışta olabilir. Merkezde idam edilen ve dua etmekte olan figür yaşlı biri olarak verilmiştir. Sahnenin kenarında yarım olarak görünen figür oldukça genç biridir. Kullanılan renkler dağ görüntüsü için mor, azizler için mavi, yeşil ve turuncu, cellat için kırmızı ve kahverengidir.

Sağ Alt

Sahne Adı: Aziz Lampadios ve Azize Martha

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: λαμπάδος; Lampados; Lampados. Sahnenin içinde: ó áγιος λαμπάδος; Ó Ágios Lampados; Aziz Lampados.

İkonografi: Aziz Lampadios'un adının geçtiği sahnede iki figür görülmektedir. Duvarın arkasında, ayakta duran, ellerinde hac olan aziz ve azize görülmektedir. Figürlerin iki yanında birer mimari birim görülmektedir. Solda bulunan figür Aziz Lampadios'tur, yanındaki figürün aynı anma günü olan Azize Martha'dır.

Aziz Lampadios (10. yüzyıl), yortu günü 5 Temmuz. Kendini tıp çalışmalarına adayan aziz, hayatının önemli bir kısmını bir mağarada geçirmiştir (Holweck,1990:589).

Aynı gün Aziz Simeon'un annesi Azize Martha'nın da (551) anma günüdür. Hayatı ile ilgili fazla bilgi bulunmayan azizenin sürekli dua eden biri olduğu sanılmaktadır. Azize ölüm saatini önceden bilmiş ve huzur içinde ölmüştür. Öldükten sonra oğlu Aziz Simeon'un sütunun yakınlarına gömülmüştür (Holweck,1990:665).

Üslup: Kemer açıklığı olan alçak bir duvar arkasında ayakta duran iki figür görülmektedir. Birbirlerine dönük olan figürlerin arasında mesafe vardır. Beyaz ve uzun sakallı yaşlı figür azizeye doğru bakarken, başı örtülü olan azize sahenin sağ kenarına doğru bakmaktadır. Figürlerin iki yanında simetrik görünen ancak özelliiksiz olan birer yapı vardır. Kısmen silinmiş olan sahnede açık renk tonları yoğun şekilde kullanılmıştır. Kullanılan renkler mimari için, mor, kırmızı ve turuncu, figürler için yeşil ve mor olup, beyaz renkle aydınlatma yapılmıştır.

Resim No: 94

Sayfa No: 46verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Aziz Sisoës, Peder Thomas, Aziz Procopius, Piskopos Pancratios.

Sol Üst

Sahne Adı: Kutsal insanların Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin içinde: καὶ σισοῦς; Καὶ Σισοίς; Ve Sisoës.

İkonografi: Birden çok idamın sahnelendiği tasvirde yerde yatan dört aziz görülmektedir. Hemen yanlarında bir aziz daha idam edilmek üzeredir. Öldürülmüş azizlerin yanı başında bir azize sağ kenarda yarım olarak tasvir edilmiştir. Sol ve sağ üst köşelerde dağ görüntüsü arkasında birer aziz daha görülmektedir. Sağ

köşede yer alan figür piskopos kıyafetiyle tasvir edilmiştir. Aziz Sisoës'in adının geçtiği sahnede, azizin ölümünün, ileri yaşından ötürü olduğu bilindiğinden, sahnede yaşlı olarak bir dağ tepesinde tasvir edilen sol üst köşedeki figürün Aziz Sisoës olması muhtemeldir.

Aziz Sisoës (429), yortu günü 6 Temmuz. Bir dağın üzerinde yaşayan ünlü ve büyük Aziz Anthony'nin öğrencisi olan aziz, onun inzivaya çekildiği yerde 60 yıl münzevi olarak yaşadıktan sonra ileri yaşında huzur içinde ölmüştür (BOS:246).

Üslup: Kalabalık olan sahnede öldürülmüş dört kutsal figürün bedeni ancak beş haleli baş görülmektedir. Belirsiz olan bedenler sadece boyama ile verilmiştir. Dizleri üstüne çökmüş olan genç aziz arkasında duran, oldukça çirkin şekilde tasvir edilmiş cılız bir cellat tarafından idam edilmek üzeredir. Sahnede yüzünde gülümseme varmış gibi duran ve olaylar ile ilgisiz tasvir edilen başı örtülü azize yarım olarak verilmiştir. Dağ zirvelerinde ise beyaz ve uzun sakalları ile yaşlı görünen iki figür görülmektedir. Sahnede kullanılan renkler doğa için mor ve yeşil, kutsal figürler için mor, yeşil, mavi, turuncu ve parlak kırmızı, cellat için ise mavi ve kahverengidir.

Sağ Üst

Sahne Adı: Aziz Thomas'ın İnzivası

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: μαλαία θωμασ; Malaía Thomas; Maleon(?) Thomas. Sahnenin sağ kenarında: θωμασ; Thomas; Thomas.

İkonografi: Sahnede, arka düzlemde dağ görüntüsü arkasında bulunan uzun sakalı ile tasvir edilen figür Aziz Thomas'tır. İki yanında birer yapı görülmektedir. Ön düzlemde ise çok sayıda idam olayının sonladığı görülmektedir. Cellat ise idam işlemi bitirmiş ve kılıcını kınına sokmak için öne doğru eğilmiştir.

Peder Thomas (10. yy?), yortu günü 7 Temmuz. Bilinmeyen bir zamanda yaşamış olan aziz inancı için askerlik görevini bırakıp, Mora'da bir dağda inzivaya çekilmiştir. Anlatılanlara göre iri cüssesi, yiğitliği ve zenginliği ile ün salmıştır (Holweck,1990:976).

Üslup: Kutsal insanların öldürüldüğü sahnede yerde yatan üç aziz bedeni, altı baş görülmekte ayrıca bedenler ile başlar arasında bir mesafe söz konusudur. Figürlerin benden yapıları belirsizdir. Sahnede azizlerin bedenleri anatomiyle ters düşen bir karakterdedir. Dağlar arkasında tasvir edilen azizin gri ve geniş sakalı ve heybetli duruşu anlatılanları destekler niteliktedir. Figürün iki yanında simetrik ancak boyut olarak farklı ve özelliksiz birer yapı görülmektedir. Kullanılan renkler doğa için mor ve turuncu, mimari için yeşil, kutsal figürler için yeşil, mavi, mor ve turuncu, cellat için kırmızı ve kahverengidir.

Sol Alt

Sahne Adı: Aziz Procopius'un Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarından sağına doğru: καί προκόπιος μέγας ; Kai Prokópios Megas; Ve Procopius Büyük. Sahnenin içinde: ó áγιος προκόπιος; Ó Ágios Prokópios; Aziz Prokopios.

İkonografi: Hıristiyanlara yapılan zulmün Filistin'e kadar ulaştığı zamanlarda idam edilen ilk Aziz Procopius'un öldürülmesini konu alan sahnede toplamda beş figür görülmektedir. Sahnenin merkezinde dağlar arasında tasvir edilen, az sonra öldürülecek olan Aziz Procopius ve eli havada duran cellat yer almaktadır. Sahnenin sol kenarında eli arkasında bağlı olan ve idam için bekletilen başka bir aziz daha görülmektedir. Sağ ön köşede iki azize yer almakta ve Azizelerden önde duranın elinde bir hac görülmektedir.

Aziz Procopius (303), yortu günü 8 Temmuz. Filistin'de dindar bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Diocletianus döneminde Romalı asker olarak yaşayan aziz daha sonra Hıristiyanlığı seçtiği için Kapadokya'ya getirilerek idam edilmiştir. Öldürülen Filistinli ilk aziz olarak bilinmektedir (BOS:224).

Üslup: Sahnede arka plan tamamen dağ görüntüsü ile doldurulmuştur. Dağlar aynı zamanda zemin olarak kullanılmıştır. Sağ köşede başları örtülü olan ve sahnenin sağ kenarına doğru bakan iki azize görülmektedir. Dağlar arasında duran ancak dağın içinden çıkar gibi görünen genç bir aziz idam edilmek üzeredir. Azizın başı

üzerinde dağa atar biner gibi duran ince uzun bir cellat durmaktadır. Sahnede kullanılan renkler doğa için mor ve turuncu, kutsal figürler için yeşil ve mavi cellat içinse kırmızı ve siyahtır.

Sağ Alt

Sahne Adı: Aziz Pancratios'un Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: παγκράτιος; Pankratíos; Pancratios. Sahnenin içinde: ó áγιος; Ó Ágios; Aziz. Sahnenin sol kenarında: παγκράτιος; Pankratíos; Pancratios.

İkonografi: Dizleri üstünde dua etmekte olan, piskopos kıyafeti içinde Aziz Pancratios, birazdan arkasında duran cellat tarafından idam edilecektir. Azizin hemen yanında idam işlemi sona ermiş iki figür yerde yatarken, karşısında elleri arkasından bağlı genç bir aziz görülmektedir.

Piskopos Pancratios (1. yy), yortu günü 9 Temmuz. Antakya'da dünyaya gelen azizin ailesi Mesih'in yoluna kendilerini adamak için Kudüs'e gitmişlerdir. Söylenenlere göre Aziz Pancratios'u Havari Petrus vaftiz etmiş ve ona Sicilya Taormina'nın (Sicilya) ilk piskoposu olarak görev vermiştir. Taormina bölgesinde Hristiyanların varlığından haberdar olan Aquilin'in askerlerini alarak bölgede Hristiyanları katletmeye gitmiştir. Efsaneye göre Aziz ordunun karşısına elinde hac ve ilahîler ile çıkarak Hristiyan halkının kıyımını engellemiştir. Ancak. Putperestlerin hain pususu sonucunda taşlanarak öldürülmüştür (Holweck,1990:809).

Üslup: Arka düzlemin tamamen dağ görüntüsü ile doldurulduğu sahnede ön düzlemde bedenleri belirsiz olan iki figür idam edilmiştir. Hemen yanlarında oldukça iri tasvir edilmiş, elleri kıyafetiyle örtülü olan ve dua eden piskopos sahnenin merkezinde yer almaktadır. Sahnenin sağ kenarında yüz ve beden hatları belirsiz olan genç bir aziz yer almaktadır. Sahnede azizler kırmızı, mavi, mor ve turuncu renk kıyafetler, cellat kırmızı tunik ve kahverengi tayt ile verilirken dağlar yine mor ve yeşil renkte boyanmıştır.

Resim No: 95

Sayfa No: 47recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Nicopolis'li (Niğbolu) 45 Aziz, Azize Euphemia, Aziz Proclus ve Aziz Hilarios, Peder Stephanus .

Sol Üst

Sahne Adı: Niğbolulu Azizlerin Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarından sağına doğru: μαρτυρες νικοπαιται; Martyres Nikolaïtes; Şehitler Nicopolis. Sahnenin içinde: ó ágiói μαρτυρες οι ενικεοί; ó ágiói martyres oi enoikoi; Azizler Tanıklar Eşsiz(Sayısız).

İkonografi: Niğbolulu azizlerin öldürülmesinin konu edildiği sahne oldukça kalabalıktır. Yanyana ve arka arkaya sıralanmış azizler, ateşler içinde tasvir

edilmiştir. Ön düzlemde yer alan ve bedenleri tam olarak görünen beş azizden dördünün ellerinde hac vardır. Sahnede başları görünen otuz azizin varlığından söz edilebilir ancak kayıtlarda Niğbolu'da 45 Azizin katlediği yazılmaktadır.

Nicopolis'te Niğbolu) 45 azizin şehit edilmesi ile ilgili fazla bir bilginin bulunmadığı olay yukarıda anlattığımız Sivas şehitleri (31r,s. 353, res. 63) olayı ile aynı nedenler ve aynı zamanda gerçekleşmiştir. İmparator Licinius'un emri ile pagan tanrılara adak adanması istenen Hıristiyanların inançlarından vazgeçmemesi üzerine hepsi fırınlara atılarak idam edilmiştir (Holweck,1990:744). Aralarında adları bilinen Leontius, Maurice, Daniel, Anthony, Alexander, Anicetus, Sisinius, Meneus ve Belarad (Velerad) gibi önemli figürlerin yer aldığı züllümün ikonografide çok örneği bulunmamaktadır. Diocletianus gibi Licinius'un zulümleri için Bizans Kilisesi bir yortu günü belirlemiş ve Niğbolu şehitleri için 10 Temmuzunu adanmıştır (A Parish of the Russian Orthodox Church ,2011).

Örneklere çok rastlayamadığımız Niğbolu Şehitleri sahnesi Meneologion yazmasında geleneksel çerçevede içinde sade bir anlatım ile tasvir edilmiştir.

Üslup: Fırınlara atılarak idam edildikleri yazılan azizlerin idamını konu alan bu sahnede fırına benzer herhangi bir mimari eleman görülmemektedir. Yeşil renkteki zemin üzerinde duran azizlerin yakılarak öldürüldüğünü ayakuçlarındaki alev demetleri ile betimlenmiştir. Azizler birbirlerine yakın ama farklı karakterlerde, farklı yaş gruplarında tasvir edilmiş, aynı boyda ve benzer kıyafet renkleriyle verilmiştir. Kalabalık olan sahnede arkada kalan figürlerin varlığını belirleyebilmek için figürler halesiz şekilde tasvir edilmiştir. Sahnede kullanılan renkler, parlak kırmızı, mor, mavi, turuncu ve kahverengidir.

Sağ Üst

Sahne Adı: Azize Euphemia'nın Mezarının Açılması

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: εϋφημία; Effimía; Euphemia. Sahnenin içinde: ἡ ἁγία εϋφημία; Ἰ Ἄγία Effimía; Azize Euphemia.

İkonografi: Azize Euphemia'nın vasiyetinin yerine getirilmesinin konu edildiği sahnede dikkat çekici unsurlar görülmektedir. Khalkedon Konsili'ne katılan ama sonunu göremeden ölen azize bir lahit içinde tasvir edilmiştir. Sahnede lahidin yanında duran kalabalık insan grubu içinde kardinal kıyafetiyle görünen figür dikkat çekicidir. Sağ kenarda ise piskoposluk kıyafeti içinde ve muhtemelen orans pozisyonunda duran bir aziz daha görülmektedir. Sol arka düzlemde bir yapı yer alırken, sağ kenarda bir dağ görüntüsü yer almaktadır. Yapı Khalkedon'da konsilin toplandığı kiliseyi simgeliyor olmalıdır. Azizenin başında toplaşan grup ve piskopos muhtemelen konsilde görev almış kilise babalarıdır. Kardinal kıyafetinde tasvir edilen figür, Papalığın konsil için göndermiş olduğu elçidir.

Azize Euphemia (303), yortu günü 11 Temmuz. Azizenin ölümünün anıldığı asıl tarih 16 Eylül'dür. 11 Temmuzda anılan olay azizenin Khalkedon Konsili'ne yapmış olduğu müdahaledir. Monofizit tartışmalar nedeniyle toplanmış olan konsilin sonunu göremeyen azize için bugüne anma günü yapılmış, konsilden sonra savunduğu düşüncelerin imzalandığı kararlara ait kitap, mezarına konulmak istenmiş bu nedenle öldükten üç gün sonra mezarı açılmıştır (ODCC,1974:481).

Üslup: Yarım olarak verilmiş olan lahidin içinde azize, sanki uykusundan uyanmış gibi görünmektedir. Yanı başında duran figürlerin bedenleri belirsiz ancak yüzleri farklı karakterlerdedir. Sağ kenarda duran figürün ise tek bedeni ancak iki başı varmış gibi görünmektedir. Kalabalık grubun görülmesi için figürler halesiz şekilde tasvir edilmiştir. Sahnede yer alan figürlerin yassılaştırmış yüzleri ve çizgilerden aşan boyalar dikkat çekicidir. Arka planda görünen mimarinin sadece bir pencere açıklığı ve kırmızı kubbesi tanımlanmıştır. Ancak stilize edilmiş birimin, nereye işaret ettiği tespit edilecek kadar açık değildir. Kullanılan renkler, mimari birimler için, yeşil turuncu ve kırmızı olup beyaz ile aydınlatma yapılmış fonu dolduran dağ için mor, figürler için yeşil, kırmızı, turuncu ve mavidir.

Sol Alt

Sahne Adı: Aziz Proclos'un Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: Πρόκλος τε σύν 'Ιλαρίω; Próklos Te Sýn 'Ílaríon; Proclos Ayrıca Hilarion. Sahnenin içinde: ó áγιος Πρόκλος; Ó Ágios Próklos; Aziz Proclos.

İkonografi: Sahnenin ön düzleminde idam işlemi sona ermiş üç kutsal insan yerde yatmaktadır. Hemen yanlarında bir azizin elleri arkasında bağlı, diz çökmüş ve az sonra idam edilecektir. Sahnenin sağ kenarında bir azize olaylara tanıklık etmektedir. Aziz Proclos'un adının geçtiği sahnede idam edilen figür Aziz Proclos'tur.

Aziz Proclos (98-117), yortu günü 12 Temmuz. İmparator Trajan döneminde yaşayan aziz yargılandığı esnada Hristiyanlıktan vazgeçmediği için dayak yemiş, birçok işkence görmüş ve sonunda idam edilmiştir (BOS:224).

Aynı gün yeğeni Aziz Hilarios'un da anma günüdür. Beraber yaşayan amca-yeğen, Aziz Proclos'un sorgusu esnasında kendini öne atarak Hristiyan olduğunu açıklamış ve aynı şekilde idam edilmiştir (BOS:224).

Üslup: Arka planı birbirine dönük zirvelere sahip iki dağ görüntüsü ile dolu olan sahnenin hareket merkezi düşmekte olan ve öldürülen azizdir. Kahverengi sakalıyla orta yaşlarda biri olarak verilen azizin bakışları yere doğrudur. Yerde bedenleri belirsiz olan üç figür görülmektedir. Sahneye başı örtülü olan ve yarım olarak verilen azize doğrudan tanıklık etmektedir. Sahnede kullanılan renkler doğa için mor ve turuncu, kutsal figürler için yeşil, mor, kırmızı ve mavi, cellat ise kırmızı ve kahverengidir.

Sağ Alt

Sahne Adı: Aziz Stephanus Orans Pozisyonunda

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: σαββαίτησ στεφανοσ; Savvaitis Stefanos; Sabbaites Stephanus.

İkonografi: Ölümü hakkında herhangi bir kaydın olmadığı Aziz Stephanus, sahnede ön düzlemde orans pozisyonunda durmaktadır. Sağ kenarda bir azize eli göğüs hizasında dururken, sol üst köşede bir aziz figürü daha yer almaktadır.

Peder Stephanus (807?), yortu günleri 13 Temmuz. Yahudiye çölünde bulunan Aziz Sabbas Manastırı'nda münzevi bir hayat yaşayan azizin, şair ruhlu olduğu ve ilahiler yazdığı için hymnographer olarak anıldığı yazılmaktadır (Holweck,1990:935).

Üslup: Sahnenin dağlarla dolu arka planında üç figür görülmektedir. Figürler birbiri arkasına yerleştiren dağların üç yanına yerleştirilmişlerdir. Sade bir anlatımın olduğu sahnede, figürlerin anatomik yapıları bazı hatalar içermektedir. Kullanılan renkler, yeşil, mor, mavi, kırmızı ve turuncudur.

Resim No: 96

Sayfa No: 47verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Havari Aquila, Bebek Aziz Cyricas (Kerikos) ve Annesi Azize Julitta, Aziz Athenogenes ve Konsil üyeleri, Azize Marina.

Sol Üst

Sahne Adı: Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: μύστης 'ακύλας; Mýstis 'Akýlas; Gizli Akylas. Sahnenin sol kenarında: ó áγιος; Ó Ágios; Aziz. Sahnenin sağ kenarında: 'ακύλας; 'Akýlas; Aquila.

İkonografi: Ön düzlemde dikkat çekici kırmızı kıyafetiyle orans pozisyonunda duran figür Aziz Aquila'dır. Arka düzlemde yanyana duran üç kilise babası görülmektedir. Solda yer alan iki aziz piskopos kıyafetiyle tasvir edilmiştir. En solda duran piskoposun elinde İncil bulunmaktadır. Arka düzlemde yer alan figürler muhtemelen Aziz Aquila'nın ders aldığı kilise babaları ve biri Havari Paul'dur.

Havari Aquila (1. yy), yortu günleri 14 Temmuz. İsa'nın kutsal yetmiş havarisinden biridir. Aziz bir Yahudi iken Hıristiyanlığı seçer ve Aziz Paul'un öğretilerinden faydalanır. Piskopos olduğu konusunda kesin bilgiler olmayan havarinin ne zaman ve nerede öldüğü de bilinmemektedir (ANF:2027).

Üslup: Mor renkteki dağın sahneyi ikiye böldüğü tasvirin ön düzleminde orans pozisyonunda duran, uzun saçlı genç bir figür mavi içlik ve kırmızı peleriniyle verilmiştir. Dağın arkasına yerleştirilmiş üç figür farklı yaş gruplarında verilmiştir. En solda duran piskoposun elinde altın kodex bulunmaktadır. Ayrıca ortada yer alan piskoposun atkısı göğsünden aşağı doğru uzanmakta ancak üzerine haclar yerleştirilmemiştir. Sahnede kullanılan renkler, mavi, kırmızı, yeşil, mavi ve turuncu.

Sağ Üst

Sahne Adı: Azize Julitta'nın Yargısı ve Bebek Aziz Cyricas'ın Ölümü

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: Ιχλιταν. κυρικος ; Ioulian. Kyrikos; Julitta. Kyrikos. Sahnenin içinde: κυρικος; Kyrikos; Cyrikos. Sahnenin sağ kenarında: καί 'louλιταν; Kai 'Gioulian; Ve Julitta.

İkonografi: Yargıç/Vali önünde yargılandığı esnada Azize Julitta'nın oğlu Aziz Cyricas'ın Mesih'in adını söylemesi ve ikisinin de idam edildiği sahnenin konu edildiği tasvir oldukça çarpıcıdır. Sağ düzlemde öne doğru eğilmiş azize az sonra idam edilecektir. Hemen önünde tahtında/kürsüsünde oturan, iki eli havada duran yargıç ve önünde düşmekte olan bebek aziz yer almaktadır.

Bebek Aziz Cyricas (Kerikos) ve Annesi Azize Julitta (?), yortu günleri 15 Temmuz. Soylu bir aileden gelen Azize evlenip çocuk sahibi olduktan sonra eşini kaybetmiş ve erken yaşta dul kalmıştı. Konya bölgesinde iman içinde yaşayan Azize, oğlunu

henüz üç yaşında vaftiz ettirerek erken yaşta dini eğitim vermeye başlamıştı. Diocletianus zulmünün artması nedeniyle Antakya bölgesine giden azize burada da inancından dolayı yargılanmıştı. Azize Julitta'nın Mesih'i inkâr etmesi istenmiş ancak bunu reddedince elinden oğlu alınarak yere atılmıştı. Yerde duran dört yaşındaki oğlu Cyricas yargıç (veya vali) karşısında Mesih'in adını söyleyince yargıç tarafından tekmelenerek ölmüş ve annesi içinde idam kararı verilmiştir (ODS,1987:99).

Üslup: Mesih'in adını söyleyen bebek aziz, yargıç tarafından tekmelenmiş ve düşüyor halde tasvir edilmiştir. Bebek azizin bedeni yetişkin biri olarak verilmiş ve düşüşü ise yeterince doğru yansıtılmamıştır. Sahnede aynı zamanda daha önce idam edilmiş kutsal bir figürün başı görülmekte ancak bedeni görülmemektedir. Vali altın fon üzerine çizilmiş çizgiler ile oluşturulmuş tahtın üzerinde durmaktadır. Valinin tacı da aynı şekilde oluşturulmuştur. Sahnede bebek azizi tekmeleyen yargıcın başının etrafındaki halenin varlığı yersizdir. Çünkü yargıç Hıristiyanların Mesih'i inkar etmeleri için uğraşan ve bu yoldan dönmeyenleri katleden bir figürdür. Valinin konağında gerçekleşen olay burada dağ görüntüsü önünde verilmiştir. Yargıç ile bebek azizin kıyafetlerinin aynı renkte oluşu oldukça dikkat çekicidir. Sahnede kullanılan renkler fon ile bütünleşmiş dağ için yeşil, kutsal figürler için turuncu mor ve mavi, kral ve cellat ise mavi, kırmızı ve siyahtır.

Sol Alt

Sahne Adı: Aziz Athenoges'in Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: 'αθΗνοΓενής; 'athinogenís; Athenoges.

İkonografi: Sahnede ön düzlemde öldürülmüş bir aziz ve elleri arkasından bağlı, dizleri üstünde az sonra öldürülecek başka bir aziz daha görülmektedir. Arka düzlemde sağ kenarda birbirlerine dönük ve başları öne doğru eğik iki azize yer almaktadır. Arka düzlemde sahnenin iki yanına doğru uzanan 630 kilise babası kalabalık bir grup halinde temsil edilmiştir. Khalkedon Konsil babalarından oluşan grup birbirlerine benzer özelliklerde tasvir edilmiştir. Aziz Athenogenes'in sahnede

hangi figür olduğu kesin olarak belli olmamakla birlikte idam edilmek üzere olan figür olması muhtemeldir.

Aziz Athenogenes ve 10 yoldaşı (4. yy), yortu günü 16 Temmuz. Sivas bölgesinde yaşayan aziz ve öğrencileri Diocletianus zulmü ile karşı karşıya kaldıklarında öğretmenleri Athenoges tarafından putlara kurban verirlerse öldürülmeyeceklerini belirtmesine karşın hiçbir pagan geleneği yerine getirmemiş ve Aziz Athenogenes başta olmak üzere 10 yoldaşı beraber idam edilmişlerdir (BOS:33).

Aynı gün Kahlkedon Konsiline katılmış olan 630 kilise babasını da anma günüdür.

Üslup: kalabalık olan sahnede ön düzlemde bedeni belirsiz olan bir figür idam edilmiş ve başı yana doğru savrulmuştur. Bir dizi üstüne çökmüş gibi duran ancak diğer ayağının dik olduğu görünen celladın anatomik yapısındaki dengesizlik dikkat çekmektedir. Aynı denge sorunu öldürölmek üzere olan genç azizde de görölmektedir. Sahnenin arka planında başları öne doğru eğik olan başları örtölü iki azize büst olarak, dağlar arasında verilmiştir. Dağların arkasını dolduran kalabalık grup birbirinden farklı yaş gruplarında, hareket halinde ancak benzer kıyafet renkleriyle verilmiştir. Yüzlerdeki kişiselleştirme önemlidir. Sahnede kullanılan renkler tasviri ikiye bölen tepe için turuncu ve yeşil, kutsal figürler için yeşil, mor, kırmızı, mavi cellat için kırmızı ve siyahtır.

Sağ Alt

Sahne Adı: Azize Marina'nın Öldürölmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: μαρινα σεπτή ; Marīna Septī; Marina Saygıdeğer. Sahnenin sol kenarında: ή άγία; Í Ágía; Azize. Sahnenin sağ kenarında: μαρινα; Marina; Marina.

İkonografi: Sahnede ön düzlemde idam işleminde sona ermiş iki figür yerde yatmaktadır. Merkezde bir azize elleri önde yere doğru eğilir şekilde dururken, birazdan eli havada duran cellat tarafından idam edilecektir. Arka sol kenarda bir azize ise bu olanlara tanıklık etmektedir. Ön düzlemde diğer figürlerden daha iri olarak tasvir edilmiş figür Azize Marina'dır.

Azize Marina (268-269), yortu günü 17 Temmuz. Antakya bölgesinde pagan bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen azizenin babası pagan rahip olarak görev yapmaktaydı. Azize Marina'nın on iki yaşında annesini kaybetmesi üzerine bir bakıcı tutulmuştu. Bakıcı kendini pagan olarak tanıtan gizli bir Hristiyandı ve azize kutsal sözleri bakıcısından işitmişti. Erken yaşta kendini Mesih'in yoluna adayan azize, pagan babası tarafından evlatlıktan reddedilmiş, pagan yönetici tarafından gelen evlilik teklifini reddedip Hristiyan olduğunu açıklayınca hapse atılmış, işkencelerden sonra başı kesilerek idam edilmiştir (ODS,1987:281).

Üslup: Mor renkteki dağın hem fon hem de zemin olarak kullanıldığı sahnenin merkezinde düşmekte olan azize ve onu öldürmeye hazır cellat yer almaktadır. Azizenin düşüşü ve celladın hareket halindeymiş gibi duruşu olayın hızla gerçekleşeceği izlenimi vermektedir. Azizenin ayakları ucunda bedenleri belirsiz olan iki figür idam edilmiştir. Olaylara sahnenin sol kenarından çıkar gibi görünen, başı örtülü bir azize tanıklık etmektedir. Figürlerin yassılaştırmış yüzleri ve derinlik algısına ters düşen vücut oranları dikkat çekicidir. Sahnede figürler için kullanılan renkler cellat için kırmızı ve siyah, kutsal insanlar için, yeşil, mavi ve turuncudur.

Resim No: 97

Sayfa No: 48recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Aziz Aimilianos (Aemilianus), Aziz Dios ve Azize Macrina, Peygamber Elias (İlyas), Peder Simeon ve Peder John.

Sayfanın sol alt ve sağ alt tasvirleri aşağıda ayrıntılı olarak anlatılan nedenlerden ötürü birbirleriyle ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Sol Üst

Sahne Adı: Aziz Aimilianos'un Duası

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: συν αἰμιλιανῶ τε ; Syn Aimilianó Te; Ayrıca Aimiliano. Sahnenin sol kenarında: ὁ ἅγιος αἰμιλιανός; Ó Ágios Aímīliánós; Aziz Aimilianos.

İkonografi: Ön düzlemde idam işlemi sona ermiş iki figür yerde yatmakta ve bir azize dizleri üstüne çöküp dua ederken az sonra arkasındaki cellat tarafından idam edilecektir. Arkada iki aziz görülmekte ve ikisi de dua eder pozisyonda durmaktadır. Sol arka plan ise mimari bir yapıyla doldurulmuştur. Dua eden figürlerden hangisinin Aziz Aimilianos olduğu kesin olarak tespit edilememiştir.

Aziz Aimilianos (Aemilianus) (360-363), yortu günü 18 Temmuz. Aziz paganların çok olduğu Balkan bölgesinde gizli Hristiyan olarak yaşamıştı. Bir gün putlara kurban verilmeden önceki gece şehirdeki tüm putları yıkıp ertesi gün Hristiyan olduğunu itiraf etmiş, bu nedenle diri diri yakılarak idam edilmiştir (BOS:5).

Üslup: Bir dağ çizgisi ile ikiye ayrılan sahnede ön düzlemde yerde beden yapıları belirsiz olan iki figür yatmaktadır. Hemen yanlarında vücut oranları orantısız olan bir azize başı örtülü olup dua eder şekilde dizleri üstüne çökmek üzeredir. Arka düzlemde aynı yöne dönük ve dua eder pozisyonda duran orta yaşlarda ev yaşlı olan iki figür görülmektedir. Sol arka düzlemi dolduran mimari yapının herhangi bir özelliği bulunmamaktadır. Sahnede kullanılan renkler doğa için mor, mimari için turuncu ve gri, kutsal figürler için mavi, turuncu, yeşil ve mor, cellat ise yine kırmızıdır.

Sağ Üst

Sahne Adı: Aziz Dios ve Azize Macrina

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: δῖος, μακρίνα; Dīos, Makrīna; Dios, Macrina. Sahnenin sol kenarında: ὁ ἅγιος; Ó Ágios; Aziz. Sahnenin içinde: δῖος καὶ μακρίνα; Dīos Kaí Makrīna; Dios Ve Macrina.

İkonografi: Sahnede bir duvar görüntüsü arkasında iki figür ayakta tasvir edilmiştir. Piskoposluk kıyafeti içinde elinde kitap ile Aziz Dios ve hemen yanında elinde hac ile Aziz Macrina yer almaktadır. Figürlerin iki yanında birer yapı görülmektedir.

Azize Macrina(327-379/380), yortu günü 19 Temmuz. Azize Macrina soylu bir ailede doğmuş olan Nysaa'lı Aziz Gregory'nin kız kardeşidir. Hıristiyanlığın temellerini çocukluktan öğrenmiş olan azize genç yaşta Hıristiyan bir aziz ile nişanlanmış ancak nişanlısı öldükten sonra kendini manastır hayatına adanmıştır.

Annesi ile bir manastır kuran azize hayatının sonuna kadar münzevi bir hayat yaşamıştır (CE:508).

Aziz Dios (431), yortu günü 19 Temmuz. Antakya bölgesinde keşiş olarak yaşadıktan sonra Konstantinopolis'e gelerek bir manastır kurmuştur. Sade bir hayat sürmüş olan aziz huzur içinde ölmüştür (Holweck,1990:283).

Üslup: Alçak bir duvar arkasında yarım olarak tasvir edilmiş ve yanyana duran, uzun sakallı yaşlı bir aziz ve başı örtülü bir azize yer almaktadır. Aziz elinde altın kodex, azize ise elinde beyaz bir hac tutmaktadır. Figürlerin iki yanında yeşil renkte, simetrik olan ama boyut olarak farklılık gösteren birer mimari birim görülmektedir. Sade bir anlatımın olduğu sahnede aziz ve azize arasında boşluk bulunmakta ve figürler birbirlerine dönük şekilde durmaktadır. Sahnede kullanılan renkler mimari için, turuncu, gri, kırmızı ve yeşil, figürler için mavi ve mor olup beyaz renkle aydınlatma yapılmıştır.

Sol Alt ve Sağ Alt

Sahne Adı: Peygamber Elias'ın Mucizesi ve Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sol Alt için sahnenin üst kenarında: καί προφύτης 'ελίας; Kaí Proffítis 'Ílías; Ve Peygamber Elias. Sahnenin sol kenarında: Peygamberlik sembolü (ó προφήτης) 'ελίας; Ó Proffítis 'Ílías; Peygamber Elias.

Sağ alt için sahnenin üst kenarında: σαλοσ σύμεών; Salos Sýmeón; Salos Symeon.

İkonografi: Sol alt tasvirde kalabalık bir anlatımın görülmektedir. Sahnede Peygamberin ateşten araba ile göklere yükseldiği efsane tasvir edilmiştir. Tasvirde ön düzlemde net olarak tanımlanamayan hayvanların arasında Peygamber Elias

yer almaktadır. Peygamber bir eli ile arkasında duran azize doğru uzanıp ona bakarken, diğer eli ile ilerisini işaret etmektedir. Arka düzlemde kalabalık ve iki yana yerleştirilmiş insan grubu yer almaktadır. Sol ve sağda üçerli gruplar halinde yerleştirilen figürlerin arasında, sağda piskopos kıyafeti giymiş bir figür yer almakta, iki grubun ortasında bir azize görülmektedir.

Sağ alt sahne oldukça sade bir anlatıma sahiptir. Sağ tarafta yanyana duran iki azizin elinde birer hac yer almakta ve en sağda duran aziz aynı zamanda Orans pozisyonunda durmaktadır. Azizlere Peygamber eşlik etmektedir.

Peygamber Elijah (Elias/İlyas), Üç Semavi din içinde kutsal bir figürdür. Hayatı hakkında farklı kaynaklarda fazla bir bilgi tespit edilememiş, hayatı ile ilgili bilgiler “Krallar” kitabından edindiğimiz kadardır. Elias peygamber İsariloğullarının tekrar Tanrı inancından uzaklaşıp putlara taptıkları dönemde yaşamıştır. Ancak bu sapkınlığa dayanamayan peygamber Tanrı'ya yalvarıp onu göklere çıkarması için dua etmiştir (Hirsch, Schechter, Ginzberg, Seligsohn, Kohler, 1906). Elias peygamber için hayatı ile ilgili birçok hikaye bulunmaktadır. Ancak bilinen en önemli özelliği “Baal” kültüne karşı mücadele etmesidir (Hirsch, Schechter, Ginzberg, Seligsohn, Kohler, 1906). O mücadeleyi ele alan krallar kitabında şöyle yazılmıştır: *“Ahav bütün İsrail'e haber salarak peygamberlerin Karmel Dağı'nda toplanmalarını sağladı. İlyas halka doğru ilerleyip, “Daha ne zamana kadar böyle iki taraf arasında dalgalanacaksınız?” dedi, “Eğer Rab Tanrı'ysa, O'nu izleyin; yok eğer Baal Tanrı'ysa, onun ardınca gidin. ” Halk İlyas'a hiç karşılık vermedi” (1. Krallar,18:20-21).*

Elias Peygamber Hıristiyan sanatında birçok konu ile ikonografide yer edinmiştir. Tek başına hayatı ile ilgili konuların sahnelenmesinin yanı sıra, İsa'nın Başkalaşım sahnesinde Musa peygamber ile birlikte görülmektedir (Tükel ve Arsal, 2014:65). Peygamberin diğer tasvirleri Kralların Kitabı'nda yazılanlar üzerine şekillenmiştir. *“O zaman Rab, İlyas'a şöyle seslendi: “Buradan ayrıl, doğuya git. Şeria Irmağı'nın doğusundaki Kerit Vadisi'nde gizlen Dereden su içeceksin ve buyruk verdiğim kargaların getirdiklerini yiyeceksin. ” Rab'bin söylediklerini yapan İlyas, gidip Şeria Irmağı'nın doğusundaki Kerit Vadisi'ne yerleşti. Dereden su içiyor, kargaların sabah akşam getirdiği et ve ekmekle besleniyordu. Ancak ülkede yağmur*

yağmadığı için bir süre sonra dere kurudu” (1. Krallar, 17:2-7). Bu sözler ikonografide, “Kargaların Beslediği İşeya” sahnesine de kaynaklık etmiştir. Sahnedeki atribütler anlatım üzerine şekillenir; su kenarında oturan Elias peygambere bir karga ağzında bir parça yiyecek ile eşlik etmektedir.

Tasvirilere en çok konu olan diğer bir hikayesi de ölümü dilediği andır. Bu sahnede Krallar Kitabı’nda şöyle anlatılmıştır. *“Ahav, İlyas’ın bütün yaptıklarını, peygamberleri nasıl kılıçtan geçirdiğini İzebel’e anlattı. İzebel, İlyas’a, “Yarın bu saate kadar senin peygamberlere yaptığını ben de sana yapmazsam, ilahlar bana aynısını, hatta daha kötüsünü yapsın” diye haber gönderdi. İlyas can korkusuyla Yahuda’nın Beer-Şeva Kenti’ne kaçıp uşağını orada bıraktı. Bir gün boyunca çölde yürüdü, sonunda bir retem çalısının altına oturdu ve ölmek için dua etti: “Ya Rab, yeter artık, canımı al, ben atalarımın daha iyi değilim. Sonra retem çalısının altına yatıp uykuya daldı. Ansızın bir melek ona dokunarak, “Kalk yemek ye” dedi. İlyas çevresine bakınca yanı başında, kızgın taşların üstünde bir pideyle bir testi su gördü. Yiyip içtikten sonra yine uzandı. Rab’bin meleği ikinci kez geldi, ona dokunarak, “Kalk yemeğini ye. Gideceğin yol çok uzun” dedi. İlyas kalktı, yiyip içti. Yediklerinden aldığı güçle kırk gün kırk gece Tanrı Dağı Horev’e kadar yürüdü” (1. Krallar,19:1-8). Bu anlatım üzerine Elias peygamber çölde daldığı uykusundan melek tarafından uyandırılması tasviriyle karşımıza çıkmaktadır.*

Kralların anlatımlarından yola çıkarak şekillenmiş yukarıda bahsedilen olaylar dışında birçok sayıda sahne vardır. Elias peygamber sadece Hristiyanlıkta değil İslam dünyasına ait eserlerde de tasviri olan bir figür olmuştur. Birçok hikâyesi ile karşımıza çıkan Elias peygamberin bu yazmada peygamberin “Ateşten Araba ile Göklere Taşınması” olarak bilinen bir efsanesi ile karşımıza çıkmaktadır. Bu efsane de Kralların yazdığına göre şöyle gerçekleşmiştir: *“Ve vaki oldu ki, onlar yürüyüp konuşurlarken, işte, ateşten araba ve ateşten atlar, ve ikisini birbirinden ayırdılar. Ve İlyas kasırgada göklere çıktı” (2. Krallar,2)* Bu sözlerden referansla Elias peygamberin ateşten bir at arabasına bindiği ve atların gökyüzüne doğru koştuğu bir tasviri ortaya çıkmıştır. Bu sahne için önemli atribütlerden biri ateşten atlar olarak nitelen olayı yansıtan araba veya arabanın parçalarıdır (Tükel ve Arsal,2014:65).

Sol alttaki sahne peygamberin mucizesidir ve 20 Temmuz yortu günü anılmaktadır.

Peder Simeon ve Peder John Salos (6. yy), yortu günü 21 Temmuz. Arkadaş olan azizler 40 yıl boyunca Yahudiye çölündeki Aziz Gerasimos manastırında yaşamışlardır. Daha sonra Aziz John hayatının sonuna kadar çölde kalırken, Aziz Simeon Edessa (Şanlı Urfa) kentine gitmiş, dilsiz bir keşiş olarak insanları tövbeye davet etmiştir. İkisi de ileri yaşında huzur içinde ölmüştür (Holweck,1990:543,917).

Üslup: Sol alt için, yeşil renkte bir dağın hem zemin hem fon olduğu sahnede figürler oldukça küçük boyutlarda tasvir edilmiştir. Üç figür dışında gruplar halinde duran figürlerde hale kullanılmamıştır. Eseri resimleyen stilazisyona yatkın üslubu bu sahnede karşımıza çıkmakta ve merkezde görülen kırmızı renkli iki hayvan tasviri “ateşten atları” simgeliyor olmalıdır. Çünkü kayıtlarda at olarak geçen hayvanların tasviri oldukça fazla soyutlanmış ve kurda benzemiştir. Ancak hayvanlarda kırmızı rengin yoğun ve parlak olarak kullanılması, ateşten arabaları kısmen temsil etmektedir. Sahnede kullanılan renkler atlar için parlak kırmızı, figürler için mavi, turuncu, mor, kırmızı ve mavidir.

Sağ alt sahne ise daha sade bir anlatıma sahip olup kemer açıklığı olan alçak bir duvar arkasında üç figür birbirleriyle ilişki içinde verilmiştir. Üç figürde farklı karakterlerde tasvir edilmiştir. En solda elinde rulo tutan figür sağ alt tasvirdeki peygamber tasviriyle aynı karakterdedir. Sahnede kullanılan renkler duvar için, mor, kırmızı ve gri, figürler için mavi, yeşil ve turuncudur.

Sayfada sol alt kenarda yer alan peygamberlik işareti folyonun alt kısmındaki iki sahne ile de ilişkilendirilmiştir. Çünkü sağ tarafta yer alan figürlerin anma günü 21 Temmuz olmasına karşın sahneye bir peygamber eşlik etmektedir. Ortodoks Kilise takviminde 21 Temmuz anma gününe ait herhangi bir peygamber bulunmadığı gibi sahne marjında herhangi bir peygamberlik sembolü de görülmemektedir. Bu nedenle her ne kadar Lutheran Kilisesi için Peygamber Ezekiel'in anma günü 21 Temmuz olsa da, bu yazma bir Ortodoks takvimine aittir ve bu yazmada peygamber Ezekiel için bir anma günü bulunmamaktadır. Ayrıca sağ alt sahnede yer alan tasvirin üst kenar çizgisi dışında “σαλοσ σήμεών” (Salos Simeon) yazmakta ve bu Peder Simeon'a işaret etmektedir.

Sayfanın sol alt tasvirinde yer alan Peygamber Elias'a atfedilmiş tasvirde, sahnenin ortasında bir eliyle sağ alt kısımda yer alan tasviri işaret eden Peygamber Elias yer almaktadır. Aynı zamanda sol alt tasvirde bulunan peygamber figürü ile sağ alt tasvirde yer alan elinde rulo olan figür aynı özelliklerde tasvir edilmiştir. Tüm bu veriler göz önünde bulundurulduğunda sağ alt tasvirde elinde rulo olan figür Peygamber Elias olmalıdır. Sonuç olarak Peygamber Elias 48recto sayfasında iki farklı tasvirde (sol alt ve sağ alt) farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır.

Resim No: 98

Sayfa No:48verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen olay ve figürler; Havarî Mary (Maria) Magdalene (II. Meryem), Aziz Trophimos, Azize Christian, Meryem'in annesi Anna'nın ölümü.

Sol Üst

Sahne Adı: Azize Maria

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: μαγδαληνη; Magdalini; Magdalene. Sahnenin içinde: μαρια; Maria; Maria.

İkonografi: Hıristiyan Kilisesi için çok önemli bir figür olan Azize Maria hakkında kesin bilgiler bulunmamaktadır. Nerede, nasıl yaşadığı ve öldüğü hakkında

herhangi bir bilginin olmadığı azize bu sahnede bir manastırda tasvir edilmiştir. Azize bir pencere açıklığı bulunan bir yapının arkasında iri yapısıyla, elinde hac ile ayakta durmaktadır. Azize Maria'ya sahnede alt düzlemde yanan bir başka figür eşlik etmektedir.

Mary Magdalene (Mecdelli Meryem) olarak tanınan kişinin günahlarından İsa'nın yardımıyla ile arındığına inanılmaktadır (Cömert,2008:252). Meryem aslında soylu bir aileden gelir. Galile denizi kıyısında Magdala yöresinde bir şatoda yaşamaktadır. Marta ve Lazarus isminde iki kardeşi vardır. Babalarının ölümü üzere kalan miras eşit şekilde bölünür. Bunun sonucunda Meryem dünyevi zevkleri yaşamaya başlar. Bu nedenle günahkar olarak anılmaya başlar. Kardeşinin adının kötüye çıkmasını istemeyen Marta, Ona İsa'nın öğütlerini dinlemesini söyler. İsa'yı dinleyen ve ruhu arınan Meryem eski yaşam şekline geri döner (Tükel ve Arsal, 2014:206). Meryem'in İsa tarafından günahlarının bağışlanması ve İsa'nın yolunu seçmesini Luka İncilinde şöyle anlatmıştır. *“O sırada, kentte günahkâr olarak tanınan bir kadın, İsa'nın, Ferisi'nin evinde yemek yediğini öğrenince kaymaktaşıdan bir kap içinde güzel kokulu yağ getirdi. İsa'nın arkasında, ayaklarının dibinde durup ağlayarak, gözyaşlarıyla O'nun ayaklarını ıslatmaya başladı. Saçlarıyla ayaklarını sildi, öptü ve yağı üzerlerine sürdü. İsa'yı evine çağırılmış olan Ferisi bunu görünce kendi kendine, “Bu adam peygamber olsaydı, kendisine dokunan bu kadının kim ve ne tür bir kadın olduğunu, günahkâr biri olduğunu anlardı” dedi” (Luka,7:37-39).*

Luka anlatmaya devam eder: *“Bu nedenle sana şunu söyleyeyim, kendisinin çok olan günahları bağışlanmıştır. Çok sevgi göstermesinin nedeni budur. Oysa kendisine az bağışlanan, az sever. ”* Sonra kadına, *“Günahların bağışlandı” dedi. İsa'yla birlikte sofrada oturanlar kendi aralarında, “Kim bu adam? Günahları bile bağışlıyor!” şeklinde konuşmaya başladılar. İsa ise kadına, “İmanın seni kurtardı, esenlikle git” dedi” (Luka,7:47-50)* O günden sonra İsa'nın öğütlerini dinleyen Meryem bundan sonra İsa'nın havarisi olacak kadar yakınında kalır ve İsa'nın hayatındaki birçok olaya tanıklık eder.

İsa'nın ölüm yolu olan Golgota yolunda onu eşlik eden Meryem, İsa'nın çarmıha gerilişinden sonra ayağının dibinde ağlar (Cömert, 2008:252). Ayrıca 3. gün

yukarıda bahsedildiği gibi İsa'nın mezarını ziyarete gidenlerden biride kendisidir. Meryem'in ikonografide birçok tasvirinin yer aldığı en önemli sahne, İsa'nın dirilişinden sonra, İsa'yı görmesi ve aralarında geçen konuşmadır. Yuhanna bu olayı şöyle aktarmıştır. *“Meryem ise mezarın dışında durmuş ağlıyordu. Ağlarken eğilip mezarın içine baktı. Beyazlara bürünmüş iki melek gördü; biri İsa'nın cesedinin yattığı yerin başucunda, öteki ayakucunda oturuyordu. Meryem'e, “Kadın, niçin ağlıyorsun?” diye sordular. Meryem, “Rabbim'i almışlar” dedi. “O'nu nereye koyduklarını bilmiyorum. ” Bunları söyledikten sonra arkasına döndü, İsa'nın orada, ayakta durduğunu gördü. Ama O'nun İsa olduğunu anlamadı. İsa, “Kadın, niçin ağlıyorsun?” dedi. “Kimi arıyorsun?” Meryem O'nu bahçıvan sanarak, “Efendim” dedi, “Eğer O'nu sen götürdünse, nereye koyduğunu söyle de gidip O'nu alayım. ” İsa ona, “Meryem!” dedi. O da döndü, İsa'ya İbranice, “Rabbuni!” dedi. Rabbuni, öğretmenim demektir. İsa, “Bana dokunma!” dedi. “Çünkü daha Baba'nın yanına çıkmadım. Kardeşlerime git ve onlara söyle, benim Babam'ın ve sizin Babanız'ın, benim Tanrım'ın ve sizin Tanrınız'ın yanına çıkıyorum” (Yuhanna,7:11-17). İncil'de bahsi geçen olay “Noli me Tangere” (Bana Dokunma/Alıkoyma Beni) olarak ikonografide ki yerini almıştır (Tradigo,2004:147).*

Günümüzde Mecdelli Meryem'in İsa'ya olan yakınlığı ve hayranlığı nedeniyle İsa'nın eşi olup olmadığı konusu sıkça tartışılan bir konu olmuştur. Hatta İsa'nın soyunu devam ettiren kişi olduğuna ve bu nedenle “Kutsal Taşıyıcı” olduğuna inanılmaktadır. Ancak İsa'nın evlendiğine dair herhangi bir kaydın mevcut olmamasından ötürü tüm bunlar sadece birer teoridir. Fakat popüler kültür bu teorileri çokça benimsemiş bu konu üzerine birçok kitap yazılmış, birçok film üretmiştir¹¹.

Mecdelli Meryem hangi nedenle olursa olsun ikonografide çokça yer edinmiş bir figür olmuştur. Özellikle Rönesans döneminde çokça karşımıza çıkan Meryem tasviri dikkat çekicidir (Ferguson,1961:135). Meryem'in görüldüğü sahnelerin başında İsa'nın Golgota yolu ve İsa'ya ağıt sahneleri olmuştur. Ancak yukarıda bahsi geçen “Bana Dokunma” sahnesi Meryem ve İsa'nın tek başına görüldüğü tasvirler olmuştur. Ayrıca Meryem çoğu tasvirde uzun ve kıvrıkcık saçı ile tek başına

¹¹ Bir örnek: Angels and Demons, (2009-ABD), Yönetmen: Ron Howard

da tasvir edilmiştir (Tükel ve Arsal,2014:206). Meryem tasvirlerinin atribütleri arasında İsa'nın ayağını yıkadığı yağ kabı yer alır. Ayrıca uzun saçları ve güzelliği değişmez karakterlerinden biridir. Kimi zaman Meryem iki melek tarafından taşınırken tasvir edilmiştir (Ferguson,1961:135).

Meryem'in ölümü konusu günümüzde hala tartışılmaktadır. Onun ölümü için iki ayrı inanç bulunmaktadır. İlki; İsa'nın ölümünden sonra, yanındakiler ile birlikte küreği ve yelkeni olmayan bir salla denize bırakılır ve Tanrı'nın inayeti ile Marsilya kıyalarına varmıştır. Önce buradaki pagan halk onları kabul etmemiş ama daha sonra gösterdikleri mucizeler ile onlara inanmışlardır. Meryem ise önceki günahlarının bedelini ödemek için inzivaya çekilir ve çölde ölür. Diğer inanışa göre kilisenin içinde Maximinus'un elinden kutsal ekmeği aldıktan sonra ölmüştür (Tükel ve Arsal,2014:206).

Mecdelli Meryem Menologion yazmasında 22 Temmuz günü anılmaktadır. Nikephoros hakkında fazla bilginin bulunmadığı Meryem'i özgün yorumu ile betimlemiştir. Tapınakta Meryem tasvirine pek rastlanılmasa da Mezdelli Meryem burada bir tapınakta görülmektedir. Tapınakta ki görüntüsü ile farklı bir yorum getiren Nikephoros Mezdelli Meryem'in inzivasını konu etmiş olması muhtemeldir.

Üslup: Sade bir anlatımın olduğu sahnede kutsal azize farklı özelliğe sahip üç mimari birimin arasında, yarım olarak, başı örtülü, elinde beyaz ince bir hac ve sahenin sol kenarına bakar şekilde yer almaktadır. Maria Magdalena binalardan daha büyük ve iri şekilde tasvir edilmiştir. Sağ alt düzlemde genç bir aziz etrafında alev demetleri ile verilmiştir. Sahnenin sağ düzlemini mimari yapılar doldurmaktadır. Herhangi bir özelliği olmayan yapılarda sadece pencere açıklığı ve bir niş görüntüsü bulunmaktadır. Kırmızı kıyafeti oldukça fazla dikkat çeken azizenin kutsallığı vurgulanmak istenmiş olmalıdır. Sahnede kullanılan renkler mimari için mor ve yeşil, kutsal figürler için mavi ve kırmızıdır.

Sağ Üst

Sahne Adı: Kutsal insanların Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: στίφος τροφίμου; Stífos Trofímou; Sifnos Trophimos. Sahnenin içinde: ó áγιος τροφίμος; Ó Ágios Trofímou; Aziz Trophimos.

İkonografi: Hakkında fazla bir bilginin bulunmadığı Aziz Trophimos'a ithaf edilmiş sahnede, sadece idam konusu işlenmiştir. Ön düzlemde yerde yatan üç azizin idam işlemi sona ermiş, arka düzlemde ise elleri arkasından bağlı, diz çökmüş aziz az sonra idam edilecektir. İdam edilen figür Aziz Trophimos olmalıdır.

Aziz Trophimos (398), yortu günü 23 Temmuz. Nerede yaşadığı bilinmeyen aziz Diocletianus zulmü zamanında arkadaşlarıyla birlikte şehit edilmiştir (Holweck,1990:990).

Üslup: Sahnenin boş kalan kısımları turuncu renkte, yana doğru yükselen dağ görüntüsü ile doldurulmuştur. Sahnenin hareket merkezi, kırmızı kıyafeti ve siyah taytıyla dikkat çeken cellattır. Ön düzlemde beden yapıları belirsiz olan üç figür ancak dört aziz başı görülmektedir. Cellat ve öldürülen azizin yüzlerinde bozulmalar görülmektedir. Yüzlerdeki yassılaşıma yazmanın son sayfalarında doğru artmaktadır. Sahnede kullanılan renkler azizler için, mor, yeşil ve mavi cellat için kırmızı tunik ve siyah tayttır.

Sol Alt

Sahne Adı: Azize Christina'nın Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: καί χρί(στι)να; Kaí Christina; Ve Christina. Sahnenin sağ kenarında: ή άγία και(?) χρί(στι)να; Í Ágía Kai Chrístina; Azize Ve (?) Christina.

İkonografi: Sahnede ön düzlemde orans pozisyonunda durmakta olan azizenin göğsüne, alt düzlemde yer alan bir cellat tarafından mızrak saplanmaktadır. Ayrıca azize koltuk altına saplanmış bir cisim görülmektedir. Arka düzlemde ise elleri arkasından bağlanmış bir aziz az sonra idam edilecektir. Sahnede yer alan azizlerin kıyafetlerinin aynı olması dikkat çekmektedir. Arka düzlemde öldürülen figürün azizenin gizli Hristiyan olan hizmetlisi olabilir.

Azize Christian (4. yy?), yortu günü 24 Temmuz. Efsaneye göre babası pagan bir komutan olan azize zengin bir ailenin çocuğuydu. Büyüyüp güzel bir genç kız olduğunda babası onu hizmetçiler ile bir eve kapatmıştı. Hizmetlilerden biri gizli Hristiyan'dı ve kadının hayat tarzı azizeyi etkilemişti. Böylelikle kendini Mesih'in yoluna adayın azize bir Hristiyan olarak yaşamaya başlamıştı. Ziyaretine gelen ailesi güzelliği için putlara kurban vermek istediğinde kendisi bunu reddederek putları yıkmış ve Hristiyan olduğunu açıklamıştı. Hristiyan olan azizenin öldürülmesi için askerlere emri pagan komutan olan babası vermişti (ODS,1987:77).

Üslup: İki farklı idam şeklinin görüldüğü sahnede ön düzlemde küçük bir kayalık arkasında orans pozisyonunda, başı açık şekilde duran azize mızrak ile işkence çekmektedir. Bedeni üzerindeki kan görüntüleri olayın henüz gerçekleştiğini göstermektedir. Karşısında hareket halinde olan oldukça çirkin şekilde tasvir edilmiş bir cellat yer almaktadır. Dağlar arasında ise başı öne doğru eğik duran oldukça genç bir aziz/azize idam edilmek üzeredir. Arkasında duran celladın yüzünde hafif bir gülümseme varmış gibi görünmektedir. Sahnede doğa için mavi, mor ve yeşil renkleri kullanılmış, kutsal figürler benzer şekilde turuncu, cellatlar kırmızı ve mavi renkteki kıyafetler ile verilmiştir.

Sağ Alt

Sahne Adı: Azize Anna'nın Ölümü

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: σὺν αννή; Σὺν Annί; Ayrıca Anna. Sahnenin sağ kenarında: ἡ κοίμησις τῆς ἁγίας αννης; Ἰ Κοίμισις Τῆς Ἁγίας Annis; Ölüm Azize Anna.

İkonografi: Meryem'in annesinin ölümünü konu alan tasvirde, sahne ikiye bölünmüştür. Ön düzlemde bir nesne (kefen benzeri) üzerinde yatmakta olan Azize Anna yer alırken, bir duvar çizgisi arkasında kalabalık bir grup görülmektedir. Sol kenarda iki azize yer alırken, sağda kalabalık bir aziz grubu görülmektedir. İncil'de geçmeyen bu konu ve pek resmedilmeyen sahne, Nikephoros'un kendi yorumunun ürünüdür.

İkonografide çok fazla yeri olmayan olay ile ilgili bilgilere Apokrif İncillerden ulaşmaktayız. Meryem tapınakta iken ölmüş olan annesi ve babası ile ilgili çok fazla ayrıntının yer almadığı sahnelerde, Anna bir örtü veya yatak üzerinde yatmaktadır. Arka düzlemde ise çeşitli figürler sahneye eşlik edebilmektedir. Özel bir atribütü olmayan sahnenin tasvir nedeni Anna için oluşturulan yortu günüdür. Anma günü 25 Temmuzdur.

Üslup: Sahne oldukça sade bir anlatıma sahiptir. Yeşil zemin üzerine yatırılmış olan azizenin ince ve uzun şekilde verilmiş bedeni, sanki kıyafetleri ile sarmalanmış görüntüsü vermektedir. Alçak bir duvar arkasında sahnenin sol kenarına bakmakta olan figürler görülmektedir. Solda yer alan azizelerin başı örtülü ve halelidirler. Arkalarında yer alan değişik yaş gruplarındaki figürler ise halesiz şekilde verilmiştir. Sahnede kullanılan renkler alçak duvar için, turuncu, kırmızı ve gri, kutsal figürler için mor, mavi, yeşil olup Anna'nın kefeni parlak kırmızıdır.

Resim No: 99

Sayfa No:49recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Aziz Hermolaus, Aziz Panteleemon, Havari Timor (Timon), Aziz Callikinos ve Azize Theodota ile oğulları.

Sol Üst

Sahne Adı: Kutsal insanların Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: 'ερμόλαος; 'Ermólaos; Hermolaus. Sahnenin sol kenarında: ó άγιος 'ερμόλαος; Ó Άγιος 'Ermólaos; Aziz Hermolaus.

İkonografi: Kalabalık olan tasvirde en önemli figür arka düzlemde sahnenin merkezinde yer alan baş melek tasviridir. Sahne kenarlarında yer alan Aziz Hermolaus'un ve yoldaşlarının öldürülmesi sahnesinde baş meleğin neden tasvir edildiği konusunda kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak Nicomedia bölgesinin

Hıristiyanlar için önemli bir merkez olması, Nicomedia şehitlerinin idam edildiği zamanın I. Ekümenik Konsil yıllarına denk gelmesi ve ayrıca Baş melek Mikhael'in ikinci yortu günü olmasından ötürü baş melek sahnede tasvir edilmiş ve kutsal insanların ruhunu kutsuyor olmalıdır. Ön düzlemde dizleri üstüne çökmüş az sonra idam edilecek olan Aziz Hermolaus ve ondan hemen önce öldürülmüş bir aziz görülmektedir. Arka düzlemde meleğin iki yanında tüm dikkatlerini baş meleğe yöneltmiş üçerli grup görünmektedir.

Aziz Hermolaus (312), yortu günü 26 Temmuz. Nicomedia (İzmit) bölgesinde yoldaşları Hermippos ve Hermocratos ile şifacı olarak tanınan azizler Maximian döneminde beraber şehit edilmiştir (Holweck,1990:478).

Üslup: Farklı bir anlatımın görüldüğü sahnenin ana figürü zarif kıyafetler içinde merkezde duran baş melektir. Mavi loros ve yeşil renkteki kıyafetleriyle, dağlar arkasında yarım olarak verilen melek, sahnenin sağ kenarına doğru bakmaktadır. Meleğin kıyafeti altın fon üzerine beyaz çizgiler ile oluşturulmuştur. İki yanında yüz yapıları bozulmuş olan ve halesiz şekilde verilen üçerli grubun tüm dikkati ve merakı baş melek üzerindedir. Fon olarak kullanılan mor renkteki dağın zemin ile bütünleştiği ön düzlemde bedeni belirsiz olan bir aziz idam edilmişken, dizleri üstünde duran kahverengi saç ve sakalı ile orta yaşlarda verilen aziz, arkasında duran, yassılaştırmış yüzüyle dikkat çeken cellat tarafından idam edilecektir. Sahnenin sol kenarında yarım olarak verilmiş genç bir aziz yer almaktadır. Sahnede kullanılan renkler kutsal figürler için, mavi, turuncu, kahverengi ve yeşil cellatta ise kırmızı ve siyahtır.

Sağ Üst

Sahne Adı: Aziz Panteleemon'un Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarından sağına doğru: μαρτυρ τε παντελεμων; Martyras Se Panteleimon; Şehit Panteleemon. Sahnenin içinde: ó áγιος παντελεμων; Ó Ágios Panteleimon; Aziz Panteleemon.

İkonografi: Sade bir anlatımın olduğu sahnede dizleri üstüne çökmek üzere olan Aziz Panteleemon az sonra arkasında duran cellat tarafından idam edilecektir. Dağların arkasında bir azize figürü görülmektedir.

Aziz Panteleemon (?), yortu günü 27 Temmuz. Asıl mesleği doktorluk olan aziz kör bir adamın görmesini sağlayınca, kör adam, Mesih'e secde etmeye başlamıştır. Onun mucizelerini gören Azizler Hermolaus, Hermippos ve Hermocratos putlara tapmayı bırakmış ve kendilerini Mesih'in yoluna adamaya karar vermiştir. Üç azizin putlardan neden vazgeçtiğinin yargısı yapıldığı esnada onlara Mesih'in öğretilerinin kim tarafından öğretildiği sorulmuş ve Azizler mucizesine tanıklık ettikleri Aziz Panteleemon'un adını vermiştir. Paganları saptırarak Hıristiyanlığı seçmelerine neden olduğu gerekçesi ile Aziz Panteleemon'un idam edilmesine karar verilir (ODS,1987:336).

Üslup: Sahnenin dağlarla doldurulduğu sağ tarafta olaylara tanıklık eden başı örtülü olan ancak yüzü deforme olan bir azize görülmektedir. Ön düzlemde genç görünen bir aziz idam edilmek üzeredir. Arkasında yer alan celladın duruşu olayın hızla gerçekleşeceği izlenimi vermektedir. Azizin duruşu anatomik hatalar içermektedir. Sahnede kullanılan renkler, kırmızı, mavi, mor, yeşildir.

Sol Alt

Sahne Adı: Aziz Timor'un Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: τῆμων; Tımon; Timon. Sahnenin sol kenarında: ὁ ἅγιος τῆμων; Ó Ágios Tımon; Aziz Timon.

İkonografi: Sahnenin ön düzleminde öldürülen azizler yerde yatarken, elleri arkasında bağlı ve diz çökmekte olan Havari Timor az sonra onu tutan cellat tarafından idam edilecektir. Arka düzlemde dağ manzarası arkasında kalan üç aziz ise olaylara tanıklık etmektedir. Arka düzlemde yer alan azizlerde muhtemelen aynı gün anılan diğer diyakozlar Prochoros, Nicanor ve Parmenas olmalıdır.

Havari Timor (Timon) (1. yy), yortu günü 28 Temmuz. İsa'nın kutsal yetmiş havarisinden biridir ve Nikomedia'da ki Kutsal 7 Diyakozdan biridir. Arabistan'da

diyakoz olarak görev yaptığı düşünölen havarinin, vaaz verdikten sonra diğer havarilerin gözleri önünde idam edilmiştir (Holweck,1990:983).

Aynı gün yetmiş havariden ve yedi diyakozlardan olan Prochoros, Nicanor ve Parmenas'ı da anma günüdür.

Üslup: Mor renkteki dağın hem zemin hem fon olarak kullanıldığı sahnede ön düzlemde, orantısız bedeniyle dikkat çeken orta yaşlarda bir aziz idam edilmek üzeredir. Ayakları ucunda ise idam edilmiş olan iki aziz bedeni ancak üç aziz başı görölmektedir. Aziz'in dikkat çeken yanı boynu, kolları ve ayaklarında görönen siyah çizgilerdir. Bu çizgiler daha sonra yapılan düzeltmeler ile eklenmiş olmalıdır. Celladın profilden görönen yüzü bozulan surat yapılarını göstermektedir. Arka plan tamamen dağ görüntüsü ile doldurulmuştur. Dağın arkasında iki genç, bir yaşlı aziz büst olarak verilmiştir. Dağlar mor ve turuncu renkte, azizler mavi, yeşil, kırmızı ve turuncu renkte, cellat ise kırmızı ve siyah renkte kıyafetler ile verilmiştir.

Sağ Alt

Sahne Adı: Kutsal insanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: ó καλλίνικος; Ó Kallínikos; Callinikos. Sahnenin içinde: ó άγιος καλλίνικος; Ó Άγιος Kallínikos; Aziz Calinikos.

İkonografi: Ön düzlemde orans pozisyonunda duran bir azize, sağ kenarda ayakta duran bir azize daha seçilmektedir. Azizenin hemen yanında iki aziz, dağ görüntüsü arkasında yarım olarak tasvir edilmiştir. Sol üst köşede yarım olarak tasvir edilmiş başka bir azize daha yer almaktadır. Sahnede azizin varlığına işaret eden herhangi bir özellik bulunmamaktadır. Yani aziz sahnede temsil edilmemiştir. Sahnede sağ köşede yer alan azize ve iki genç aziz aynı gün anılan Azize Theodota ve oğullarının tasviridir.

Aziz Callikinos (?) yortu günü 29 Temmuz. Bilinmeyen bir zamanda Kilikya bölgesinde yaşamış olan aziz Gangra'da (Çankırı) bölgesinde şehit edilmiştir (Holweck,1990:183).

Aynı gün Nicomedia'da Diocletianus devrinde yaşamış olan Azize Theodota ve isimsiz iki oğlunu da anma günüdür (Holweck,1990:966).

Üslup: Sahne kenarındaki isim ile tasvir arasında bağlantının olmadığı sahne sade bir anlatıma sahiptir. Yeşil renkte bir dağ sahneyi dikey şekilde ikiye ayırmaktadır. Dağın önünde sahnenin sol kenarına bakan, başı örtülü bir azize yer almaktadır. Dağın arkasında yarım olarak verilen uzun boylu, başı örtülü bir azize ve yanında kısa boylarda oldukça genç şekilde tasvir edilmiş iki aziz yer almaktadır. Dağın zirvesinde ise yine sahnenin sol kenarına bakan başı örtülü başka bir azize büst olarak verilmiştir. Figürler mor, kırmızı, mavi ve turuncu renkteki kıyafetler ile tasvir edilmiştir.

Resim No: 100

Sayfa No: 49verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış üç farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Havari Silvanos, Aziz Eudocimos ve Azize Julitta, 7 Maccabae Kardeşler ve Yaşlı Eleazar.

Sol Üst

Sahne Adı: Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: σίλβανος τε; Sílouanos Te; Silvanos. Sahnenin sol kenarında: ó áγιος σίλουανος; Ó Ágios Sílouanos; Aziz Silvanos.

İkonografi: Ön düzlemde yanyana duran iki piskopos yer almaktadır. Piskoposların biri elinde kitap tutmakta, arkasında başka bir aziz yer almaktadır. Sahnenin sağ kenarında eli göğsünde duran bir aziz görülmektedir. Yanyana duran bir aziz ve bir piskopos dağ görüntüsü arkasında tasvir edilmiştir. Sağ kenarda mavi içlik kırmızı pelerin ile geleneksel havari görüntüsüyle tasvir edilen figür Havari Silvanos olmalıdır.

Havari Silvanos (1. yy), yortu günü 30 Temmuz. Selanik bölgesinde piskopos olarak görev yaptığı düşünülen Silvanos, İsa'nın kutsal yetmiş havarisinden biridir (Holweck,1990:912).

Aynı gün 70 Kutsal Havarilerden olan Silas, Crescens, Epenetos, Andronicos'u da anma günüdür. Havari Andronicus 17 Mayıs günü de anılmaktadır.

Üslup: Sade bir anlatımın görüldüğü sahnede piskoposlar birbirine benzer karakterde tasvir edilmiştir. Bir piskopos elinde taşlarla süslenmiş altın kodex tutmaktadır. Arka düzlemi iki dağ görüntüsü doldurmaktadır. Dağın arkasında büst olarak verilmiş orta yaşlarda bir piskopos ve genç bir aziz yer almaktadır. Havari oldukça genç tasvir edilmiştir. Sahnede kullanılan renkler dağlar için mor ve turuncu, figürler için kırmızı, mavi, yeşil ve turuncudur.

Sağ Üst

Sahne Adı: Aziz Eudocimos'un Tanıklığı ve Azize Julitta'nın Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarından: δόκιμος εὐδόκιμος; Dókimos Évdókimos; Erkek Kardeş Eudocimos. Sahnenin sol kenarında: ó áγιος; Ó Ágios; Aziz. Sahnenin içinde: εὐδόκιμος; évdókimos; Eudocimos. Sahnenin sağ kenarında: ἐκβίω μέγασος; Ékvío Mégasos; Büyümüş Büyük.

İkonografi: Sade bir anlatımın olduğu sahnede Azize Julitta'nın öldürülmesi tasvir edilmiştir. Ön düzlemde orans pozisyonunda duran azize ateşler içinde kalmıştır. Arkada olaya tanıklık eden Aziz Eudocimos görülmektedir.

Aziz Eudocimos (840), yortu günü 31 Temmuz. Kapodokya'lı aristokrat ve zengin bir ailenin çocuğu olan aziz, fakirlerin, evsizlerin, dul ve yetimlerin koruyucusu olmuştur. İkonoklast Theofilos döneminde şehit edilmiştir (ODB:740).

Aynı gün Diocletianus devrinde Kayseri bölgesinde yaşamış, dul olan Azize Julitta'nın da anıldığı gündür.

Üslup: Bir dağ çizgisinin tasviri ikiye böldüğü sahnede, ön düzlemde etrafında yoğun alev demetleri olan başı örtülü bir azize orans pozisyonunda durmaktadır. Olayla bağlantısız gibi görünen ve sahnenin sağ kenarına doğru bakan, kahverengi sakallı, orta yaşlarda bir aziz dağın arkasında yarım olarak tasvir edilmiştir.

Sahnede dağ yeşil renkte verilmiş, figürlerde mavi, kırmızı, mor ve turuncu renkleri kullanılmıştır.

Alt Orta

Sahne Adı: Maccabae Kardeşlerin ve Yaşlı Eleazar'ın Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: εγω φερω δε την στάσιν μακαβαίων; Ego Xero De Tín Stásin Makkavaíon; Biliyormusun Duruşunu Maccabelerin. Sahnenin içinde solda: ó áγιοι μακαβέοι; Ó Ágioid Makkavaíoi; Azizler Maccabeler. Sahnenin içinde sağda: ó áγιος ελεαζαρ; Ó Ágios Eleazar; Aziz Eleazar.

İkonografi: İki ayrı olayın anlatıldığı sahne sayfanın alt yarısını kaplamaktadır. Sol tarafta öldürülen Machabee kardeşler yer almaktadır. Yerde idam işlemi sonra

ermiş beş aziz yer almaktadır. Sahnenin sol kenarından vücudunun yarısı görünen aziz ise az sonra karşısında duran cellat tarafından idam edilmek üzeredir. Sahnenin sağ kenarında ise ateşler içinde kalmış olan ve dua eden Elazaar görülmektedir. Sahnenin sağındaki tasvir içindeki yarım daire şeklinde olan açıklığa Elazaar'ın adı yazılmıştır. Sahnede aynı zamanda dikkat çekici olan unsurlardan biri de, sağ üst köşede görünen yarım daire şeklindedir. Bu ışık kutsal ruhu simgeliyor olmalıdır.

7 Maccabae Kardeşler (M. Ö. 2. yy), yortu günleri 1 Ağustos. Maccabaeer Suriye'deki zulme karşı isyan başlatıp, Yahudilere yapılan baskısından kurtulan topluluk içinde yer alan Judas Machabeus soyadına sahip birinden isimlerini almaktadır. Macchabae ailesi olarak bilinen topluluğun önderliğinde Mathathias olduğu söylenmektedir. Yedi kardeşler olarak bilinen kutsalların isimleri şöyledir; Judas Machabeus, Jonathan, Simon, John Hyrcanus, Aristobulus, Alexander Janaeus, Mathathias ve anneleri olarak sayılan Salomona'dır. Küçük bir aile iken yavaş yavaş büyümüş ve büyük bir topluluk haline gelmiştir. Macchabae ailesine pagan gelenekleri uygulaması için baskı yapılmış ancak hepsi bu baskılara karşı geldikleri için tek tek yakılarak öldürülmüşlerdir (CE:493).

Aynı gün Yaşlı Aziz Eleazar'ı da (2. yy) anma günüdür. Macchabae kardeşlerin öğretmeni olmuştur. Kardeşlerle birlikte öldürülmüştür(CE:493).

Üslup: Geniş bir yer teşkil eden tasvirin sol tarafında yerde yatan, bedenleri belirsiz üç aziz bedeni ancak beş hale görülmektedir. Sahnede figürler önemli hatalar içermektedir. Ancak en önemlisi sahenin sol kenarından fırlayan azizin, doğal olmayan bir görüntü oluşturmasıdır. Aziz sahenin sol kenarında asılı duruyormuş gibi görünmektedir. Sağ tarafta ise tek başına kısa ama beyaz sakalıyla yaşlı bir figür gibi görünen bir aziz yer almaktadır. Azizin etrafında alev demetleri görülmektedir. Sahnenin boş kalan yerleri tamamen dağ görüntüleri ile doldurulmuştur. Dağlar mor ve yeşil renkte boyanmıştır. Azizlerin kıyafetleri turuncu, mavi ve yeşil renkte verilmiş, cellat ise kırmızı kıyafetle tasvir edilmiştir.

Resim No: 101

Sayfa No: 50recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Başdiyakoz Stephanus, Peder Faustus ve Asker Aziz Dalmatios, Ephesus'un (Efes) yedi uyuyan çocukları (Yedi Uyurlar) ve Azize Eudocia, Aziz Eusignios.

Sol Üst

Sahne Adı: Aziz Stephanus'un Lörüklerinin Taşınması

Yazıt: Anlamli bir bütün olarak çevrilememiştir. Sahnenin üst kenarında: πρώταθλον αύθις; Prótathlon Áfthis; Şampiyona Afthis (?) Sahnenin sol kenarında: ó άγιος προταθλοος; Ó Ágios Protathlima; Aziz Şampiyonluk?

İkonografi: Aziz Stephanus'un lörüklerinin taşınmasının konu edildiği sahnede ön düzlemde iki figür Aziz Stephanus'un lörüklerini taşımaktadır. Arka düzlemde öldürülmek üzere olan bir aziz yer alırken sahnede aynı zamanda öldürülmüş olan bir azizin başı görülmektedir. Sahnenin sol düzleminde dağ görüntüsü yer alırken, celladın arkasında muhtemelen mimari bir birim yer almaktadır.

Başdiyakoz Stephanus (415), yortu günü 2 Ağustos. Başdiyakoz olarak görev yapmış olan aziz taşlanarak öldürülmüştür. Ölümü 17 Aralık günü anılan azizin lörüklerinin Kudüs'e taşınması 2 Ağustos günü anılmaktadır.

Üslup: Röliklerin taşındığı lahit diğer sahnelerde olduğu gibi damarlı değil, sade yeşil renkte verilmiştir. Ayrıca lahitti taşıyan iki figür sıradan insan tasviri yerine yazmada sıkça görünen cellat profiline sahip, kırmızı ve mavi tunik altına kahverengi tayt ile verilmiştir. Sahnede idam edilmiş bir figürün başı görünmekte ancak bedeni verilmemiştir. Dağlar arasında ise orta yaşlarda bir figür idam edilmek üzeredir. Sahnede mor renkte dağın karşısında bir mimari birimin varlığı söz konusudur. Turuncu renkte zeminden yükselen duvar mor renkte sonlanmaktadır. Oldukça özentisiz olan duvar tanımsızdır. Figürlerin bozulan vücut ölçüleri ve yassılaştırmış yüzleri dikkat çekicidir.

Sağ Üst

Sahne Adı: Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: καί φαυστον καί; Kaí Fafston Kaí; Ve Faustus Ve. Sahnenin içinde: Δαλμάτων; Dalmaton; Dalmatos.

İkonografi: Bir duvar arkasında üç figür tasvir edilmiştir. Aziz Faustus'a sahnede eşlik eden diğer figürler onunla beraber anma günü olan Aziz Dalmatis ve İsaac'tır. Sahnede hangi figürün Aziz Faustus olduğu kesin olarak belli değildir.

Peder Faustus (451 sonrası) ve Asker Aziz Dalmatios (440), yortu günleri 3 Ağustos. Onlarla aynı gün anılan Aziz İsaac'ın, Konstantinopolis'te kurmuş olduğu manastırda yaşamış olan Aziz Faustus, 451'de yapılan IV. Khalkedon Ekümenik Konsili'ne katılan babalardan biridir. Babası Dalmatios'ta Efes Konsili'ne katılmıştır.

Üslup: Kemer açıklığı olan alçak bir duvar arkasında birbirine dönük şekilde ve değişik yaş gruplarında üç figür görülmektedir. Duruşları aynı olan figürlerin, kıyafet çizgileri ve şekilleri de aynıdır. Sahnede kullanılan renkler mimari için mor ve kırmızı, figürlerin kıyafetleri için turuncu, yeşil ve mavidir.

Sol Alt

Sahne Adı: Efes’li Azizlerin Öldürülmesi (Yedi Uyurlar)

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: Παῖδας εφεσῶ; Paídas Efesou; Çocuk Efes. Sahnenin içinde: οἱ ἅγιοι Παῖδες; Oi Ágioi Paídes; Azizler Çocuklar. Sahnenin sağ kenarında: οἱ ἐν εφεσῶ; Oí Én Efeso; Bu Efesliler.

İkonografi: Öldürülen Efes’li azizleri konu alan sahnede birçok azizin idam edildiği görülmektedir. Yerde yatan öldürülmüş azizler görülmektedir. Hemen yanlarında dizleri üstüne çökmekte olan aziz ise az sonra onu tutan cellat tarafından öldürülecektir. Sahnede aynı gün anılan Azize Eudocia sağ üst köşede tasvir edilmiştir. Bu sayfada Yedi Uyurların öldürülmesi üzerine herhangi bir kaydın olmamasına karşın eseri resimleyen, gençlerin idam edildiğini sahnelemiştir. Sahnede gerçekleşen idam olayının herhangi yazınsal veya efsanevi bir dayanağı bulunmamaktadır. Sahnede katledilen yedi azizin yanı sıra arka düzlemde aynı yortu gününe sahip Azize Eudocia’da yer almaktadır. Nikephoros’un Yedi Uyurları böyle tasvir etmesi geleneklerin dışında bir olaydır.

Ephesus şehitleri (Efes’in 7 uyuyanları/Yedi Uyurlar) olarak bilinen azizlerin isimleri; Maximilian, Jamblicus, Martinian, John, Dionysius, Exacustodian (Constantine), ve Antoninus’tur (A Parish of the Russian Orthodox Church ,2011). Efes’in yedi uyurları, Pagan kültürden taşınarak Hıristiyanlığa ve İslamiyet’e kadar uzanan bir efsanedir. Yedi Uyuyan Genç hikayesi Hıristiyanlıkta Symeon Metaphrastes tarafından “Lives of the Saints” adlı kitabındaki anlatım ile şekillenmiştir (Fortescue,1911). Symeon Metaphrastes’in aktardığı efsaneye göre: *250 yıllarında Decius zamanında inançlarından ötürü paganlar tarafından öldürülmekten korkan 7 genç köpekleri ile dağlara kaçar. Bu gençlerin isimleri; Maximillian, Jamblichos, Martin, John, Dionysios, Exakostodianos, Antoninos ve köpek Katmir’dir* (Başka

yayınlar başka isimler verebilmektedir). *Yedi genç kaçtıkları yerde bir mağara bulup orada gizlenirler. Saklandıkları mağarada dinlenen gençler mucizevi bir uykuya dalarlar buraya gelen askerler ağız kapalı olan mağarayı görünce şaşkına dönerler. Komutan mağaranın ağzının taşlarla kapatılmasını emreder ve buradaki yedi kafir ölmüştür şeklinde bir yazının olduğu bir levhayı mağaranın ağzına asar. Aradan iki asır geçtikten sonra II. Theodosius (408–450) zamanında bölgenin toprak sahibi gelip mağaranın ağzını açar ve yedi genç ile karşılaşır. Acıkmış olan gençlerden biri şehre ekmek almaya gönderilir ve herkesin İsa'nın adını rahatlıkla dile getirebildiğini görür. Ekmek almak istediği para eski olduğu için genç piskoposun karşısına çıkarılır ve hikayesini anlatır. Piskopos ise bunun bir mucize olduğunu söyler (Wood,1907; Brewer, 1894:1600; Fortescue, 1909).*

Mucize olarak görülen bu efsanenin bölgelere göre anlatımlarında değişiklikler vardır. Kilise tarafından kabul gören bu efsane için bir anma günü oluşturulmuştur. Bizans'ın Azizler Takviminde 22 Ekim ve 4 Ağustos günleri Efes'in Yedi Uyuyanlarına adanmıştır (Fortescue,1909). Ayrıca İslamiyet'te de görülen bu efsane için "Ashab-ı Kehf" denilmektedir. Kuran-ı Kerim'de birçok kez zikredilen olay şöyle anlatılmaktadır. *"Yoksa sen, (sadece) Ashab-ı Kehf ve Ashab-ı Rakîm'i mi bizim ibret verici delillerimizden sandın? Hani o gençler mağaraya sığınmışlardı da, "Ey Rabbimiz! Bize katından bir rahmet ver ve içinde bulunduğumuz şu durumda bize kurtuluş ve doğruluğa ulaşmayı kolaylaştır" demişlerdi. Bunun üzerine biz de nice yıllar onların kulaklarını (dış dünyaya) kapattık (Onları uyuttuk). Sonra onları uyandırdık ki, iki zümreden hangisinin bekledikleri süreyi daha iyi hesap ettiğini bilelim" (Kehf, 15:9-12).*

Hem İslamiyet'te hem de Hıristiyanlıkta geçen efsane Ortaçağ boyunca iki kültür tarafından da sıkça resmedilmiştir. Hıristiyan yazmalarında karşımıza çıkan Yedi Uyurların tasvirleri genel olarak sade bir anlatıma sahiptir. Çoğu zaman dairesel ya da yarım daire şeklinde tasvir edilen dağlar arasındaki mağarada, yedi genç sıralı şekilde uzanır pozisyonda tasvir edilmiştir. Bazı figürlerin bedenleri tamamen görünebilmekte veya figürler birbirine doğru yaslanmış şekilde tasvir edilmektedir. Sahnede arka planda çoğu zaman sadece bir dağ görüntüsü yer alırken çok az örnekte uzaklardan görünen bir şehir tasviri yer alabilmektedir (Tradigo,2004:279).

İki ayrı yortu gününe sahip olan Yedi Uyurlar efsanesi 14recto'da mağara içinde tasvir edilmiştir. Sade bir anlatım ile verilmiş olan sahnede ön düzlemde yarı dairesel şekilde bir mağarada sıralı ve birbiri üzerinde uyur şekilde yedi figür görülmektedir. Sahneye aynı zamanda aynı gün anılan Piskopos Abercius'ta eşlik etmektedir(14r, s. 197,res. 29).

Üslup: Farklı bir yorumla ele alınan efsane, yazmanın geleneksel formunda verilmiştir. Sahnede beden yapıları belirsiz olan üç figür yerde yatmakta ancak altı hale görünmektedir. Sahne merkezinde yer alan aziz diğer figürlerden daha iri olarak tasvir edilmiştir. Arkasında duran celladın ona uyguladığı güç, olayın hızla gerçekleştiği izlenimi vermektedir. Olaylara tanıklık eden, yüzünde şaşkınlık ifadesi varmış gibi görünen, başı kapalı azize, büst olarak verilmiştir. Sahnede kullanılan renkler doğa için yeşil, turuncu, kutsal figürler için mor, mavi, kırmızı ve turuncu cellat ise her zaman olduğu gibi kırmızı tunik ve siyah tayttır.

Sağ Alt

Sahne Adı: Aziz Eusignios'un öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: Τήν σφαγὴν εὐσιγνίου; Τὴν Σφαγὴν Ἐψιγνίου; Katliam Eusignios. Sahnenin içinde: ὁ ἅγιος εὐσιγνίος; Ὁ Ἄγιος Ἐψιγνίος; Aziz Eusignios.

İkonografi: Sade bir anlatımın olduğu sahnede sadece iki figür görülmektedir. Dizleri üstünde duran ve dua etmekte olan Aziz Eusignios birazdan arkasında duran cellat tarafından idam edilecektir.

Aziz Eusignios (362), yortu günü 5 Ağustos. Romalı asker olan aziz Büyük Konstantinus'un rüyasına görünen haça şahit olmuş ve askerliği bitince Antakya bölgesinde kasabada Hristiyan olarak yaşamıştır. Adaletli olduğuna inanılan Azizin köyde bir tartışmada hakem oluşu bir pagan tarafından tepki ile karşılanmış ve imparatorluk yetkililerine paganlıktan döndüğünü ihbar ederek idamına neden olmuştur (BOS:101).

Üslup: Dağların hem fon hem de zemin olarak kullanıldığı sahnede sadece iki figür görülmektedir. Sahnenin hareket merkezi cellattır. Celladın duruşu ve kılıcı tutma şekli doğal olmaktan uzaktır. Celladın sıkıştırılmış gibi görünen yassılaştıran yüzü dikkat çekmektedir. Sahnede kullanılan renkler doğa için mor ve yeşil, aziz için turuncu, cellat için ise mavi ve kahverengidir.

Resim No: 102

Sayfa No: 50verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen olay ve figürler; Transfiguration, Aziz Dometius, Piskopos Confessor Aemilianus (Aimilianos), Havari Matthias.

Sol Üst

Sahne Adı: Transfiguration (Başkalaşım)

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: $\bar{\chi}\bar{\upsilon}$ (χρστου) μεταμορφωσίν; Christou Metamorfosi; Mesih Başkalaşım. Sahnenin sol kenarında: ή μεταμορφωσίς; í metamorfosi ; Metamorfoz. Sahnenin sağ kenarında: έν θαβωρίω; Έn Thavorío; Birleşik Değişim(?)

İkonografi: Geleneksel unsurlar ile anlatılan sahnede, merkezde İsa mandorla içinde ışık saçarak ayakta durmaktadır. İki yanında doğru yolun İsa olduğunu gösteren ve ona dönük olan Musa ve İlyas peygamberler yer almaktadır. Alt düzlemde etrafa dağılmış havariler görülmektedir. Bir eliyle takdis yapan İsa'nın diğer elinde rulo tutmaktadır.

Aynı sahne yazmanın ilk sayfalarında daha ayrıntılı şekilde tasvir edilmiştir (3v,s. 99,res. 10).

Üslup: Tamamen dağ görüntüsü ile doldurulmuş olan sahnenin merkezinde İsa mandorla içinde yer almaktadır. Farklı kıyafet rengi dikkat çekmektedir. İsa geleneksel altın sarısı kıyafetiyle değil, yeşilin ve mavinin tonlarıyla belirtilmiş kıyafet ile tasvir edilmiştir. İki yanında ellerini ona doğru uzatmış iki farklı yaş grubunda olan peygamberler yer almaktadır. Alt düzlemde ise havarilerin ikisi İsa'ya doğru bakarken biri yere doğru bakmaktadır. Ayrıca aynı figürün kıyafet rengiyle zemin rengi bütünleşmiş durumdadır. Sağ kenarda eli havaya kalkmış olan havarinin başını kaldırış şekli doğal olmaktan uzaktır. Sahne kuru bir anlatıma sahiptir. Kullanılan renkler dağ için mor, figürler için mavi, turuncu, yeşil ve tonlarıdır.

Sağ Üst

Sahne Adı: Aziz Dometius'un Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: δομετίου τε ; Dometion Te; Dometius. Sahnenin içinde: ó áγιος δομετίος; Ó Ágios Dometios; Aziz Dometius.

İkonografi: Aziz Dometius'a ithaf edilmiş sahnede ön düzlemde dizleri üstüne çökmüş, dua eden Aziz Dometius taşlanarak idam edilmektedir. Hemen önünde ise bir başka figür yer almaktadır. Arka düzlemde iki yanda zengin saray kıyafetleriyle verilen baş melekler görülmektedir. Ancak baş meleklerin bu sayfada tasvir edilmeleri için herhangi bir neden tespit edilememiştir. İki meleğin ortasında ise bir başka aziz yer almaktadır.

Aziz Dometius (362), yortu günü 7 Ağustos. Pers yerlisi pagan bir ailede yaşamış olan aziz daha sonra Hristiyanlığı seçerek vaftiz olmuştur. Mağarada inzivaya çekilen azizin atmış yıl boyunca pişmiş hiçbir şey yemediğine inanılmaktadır. İnzivadan sonra Nusaybin bölgesine gelerek hekim olduğu sanılmaktadır. İmparatorluk tahtına Julian geldiği zaman iki öğrencisi ile birlikte idam edilmiştir (holweck,1990:284).

Üslup: Sahnenin iki yanında yer alan baş melekler sahenin en önemli unsurlarıdır. Elllerinde üzerlerinde herhangi bir harf olmayan küreleri tutmaktadırlar. Baş melekler Loros giymekte ve cinsiyetleri belli olmayacak kadar zariftirler. Yeşil renkte Lorosları altın fon üzerine beyaz renkle çizilen şekiller ile tanımlanmıştır. Sahnede yer alan figürlerin beden ölçüleri, vücut hatları birçok hata içermektedir. İki melek arasında büst olarak verilen yaşlı figürün yapısı oldukça küçük ve orantısızdır. Ön düzlemde taşlanarak öldürülen figürün önünde yer alan oldukça küçük boyutlarda verilen figürün (belkide çocuk olarak tanımlanmıştır) kimliği belirsizdir. Sahnede kullanılan renkler yeşil zemin, turuncu dağ, kutsal figürler için mor, mavi ve yeşil, cellat ise kırmızı tunik ve kahverengi tayttır.

Sol Alt

Sahne Adı: Aziz Aemilianus'un Tanıklığı

Yazıt: Sahnenin üst kenarından sağına doğru: Καί κϋζίκκ τόν θϋτηω; Καί Kϋzίκου Tón Thyti; Ve Kyzikos Faili.

İkonografi: Sade bir anlatımın olduğu sahnede ön düzlemde dizleri üstüne çökmüş ve az sonra öldürülecek olan bir aziz durmaktadır. Sahnenin sol kenarında iki aziz figürü seçilmektedir. Sol üst düzlemde piskoposluk kıyafeti içinde bir aziz görülmektedir. Bu figür piskoposluk yaptığı bilinen Aziz Aemilianus'tur.

Piskopos Confessor Aemilianus (Aimilianos) Kyzikos (730-740), yortu günü 8 Ağustos. Çanakkale bölgesi piskoposu olarak görev yapmış olan aziz İkonoklast İmparator Leo'ya karşı yapılan mücadele için Piskopos Nicephoros tarafından

başkentte çağrılmış ancak İkonofil tavrı nedeniyle sürgüne gönderilmiştir (BOS:5-6).

Üslup: Sahnenin merkezinde yer alan, oldukça genç görünen aziz ve cellat derinlik algısına uyumsuz şekilde tasvir edilmiştir. Aynı zamanda sahnenin sol kenarında yarım olarak tasvir edilen iki figürde oldukça küçük boyutlarda verilirken olaylara tanıklık eden piskopos dağların arkasında olmasına karşın iri olarak verilmiştir. Zemin turuncu renkte, dağ yeşil olarak tanımlanmıştır. Kutsal figürlerin kıyafetlerinde, mor ve turuncu, cellatta ise kırmızı ve kahverengi kullanılmıştır. Sahne kısmen deformasyona uğramıştır.

Sağ Alt

Sahne Adı: Kutsal insanların Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: ματθῖαν; Matthian; Matthias.

İkonografi: Kısmen deformasyona uğramış sahnede ön düzlemde idam işlemi sona ermiş beş azizin başı görülmektedir. Dizleri üstüne çökmüş, dua etmekte olan aziz az sonra idam edilecekken, arka düzlemde dua etmekte olan başka bir figür görülmektedir. Havari Matthias'ın adının yazılmış olduğu sahnede, Havarinin hangi figür olduğu belli olmamakla beraber idam edilmek üzere olan figür olmalıdır.

Yazmada İsa'nın on iki havarisinden biri olarak sayılan, İsa'ya ihanet eden Havari Yahuda İskariot yerine seçilen, Havari Matthias İsa'nın seçmediği bir havari olmuştur (Jacquier,1911a). Havari Matthias'ın seçilmesi Kitab-ı Mukaddes'te şöyle anlatılmaktadır. *“Buna göre, Yahya'nın vaftiz döneminden başlayarak Rab İsa'nın aramızdan yukarı alındığı güne değin bizimle birlikte geçirdiği bütün süre boyunca yanımızda bulunan adamlardan birinin, İsa'nın dirilişine tanıklık etmek üzere bize katılması gerekir. ”* Böylece iki kişiyi, Barsabba denilen ve Yustus diye de bilinen Yusuf ile Mattiya'yı önerdiler. Sonra şöyle dua ettiler: *“Ya Rab, sen herkesin yüreğini bilirsin. Yahuda'nın, ait olduğu yere gitmek için bıraktığı bu hizmeti ve elçilik görevini üstlenmek üzere bu iki kişiden hangisini seçtiğini göster bize. ”* Ardından bu iki kişiye kura çektiler; kura Mattiya'ya düştü. Böylelikle Mattiya on

bir elçiye katıldı” (Habercilerin işleri 1:21-26). Bu anlatı Havarî Matthias’ın İsa’nın ölümünden sonra havari olduğunu belirtmektedir. Onbirlere sonradan katılan havari ikonografide çok tasviri olan bir figür değildir.

Üslup: Sahnenin sağ kenarında beş hale görülürken yaşanan deformasyon nedeniyle bedenler seçilememektedir. Öldürülmüş figürlerin hemen yanında mavi kıyafetler içinde, orta yaşlarda olan bir aziz dua ederken idam edilmektedir. Arkasında duran ve oldukça çirkin şekilde tasvir edilmiş olan celladın hareketi olayın hızla gerçekleşeceği izlenimi vermektedir. Sahnede olaylar ile ilgisiz duran mor renkte bir dağın arkasına, dua etmekte olan ve uzun saçından anlaşıldığı üzere bir azize yerleştirilmiştir.

Resim No: 103

Sayfa No: 51recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Başdiyakoz Laurence, Aziz Euplos, Aziz Photius ve Aziz Anicestos, Aziz Photius.

Sol Üst

Sahne Adı: Kutsal İnsanların Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: λαυρεντίον ; Lavrentio; Lauvrence. Sahnenin sol kenarında: ó áγιος λαυρεντίος; Ó Áγιος Lavrentios; Aziz Laurence.

İkonografi: Sahnede iki ayrı idam şekli görülmektedir. Ön düzlemde bir atın arkasına bağlanıp sürüklenen bir aziz, arka düzlemde ise dua etmekte olan ve az sonra öldürülecek olan bir aziz daha yer almaktadır. Sağ üst köşede bir aziz daha

görülmektedir. Yakılarak idam edildiği bilinen azizin sahnede hangi figür olduğu kesin olarak belli değildir.

Başdiyakoz Laurence (258), yortu günü 10 Ağustos. Papa Sixtus'un hizmetinde çalışan aziz Roma baş diyakozu olarak görev yapmıştır. Kilisenin zenginliklerini denetlemek ve fakirlere yardım etmekle sorumlu tutulan aziz aynı zamanda kilise ait ofis eşyalarının (ikonalar, kitaplar vb.) düzenlenmesi ve tamiri ile ilgilenmekteydi. Ancak İmparator Valerian zulmü döneminde, birçok işkence gördükten sonra ateşin üstündeki bir ızgaraya koyularak idam edilmiştir (Butler,1866:219). Azizin tasvirlerinde çoğunlukla ölümünü simgeleyen ızgara sahnenin bir köşesinde yer alabileceği gibi doğrudan azizin kıyafetleri üzerinde bir işleme şeklinde de görülebilmektedir (Greene,1902:15).

Üslup: Mor ve yeşil renkteki dağların hem zemin hem de fon olarak kullanıldığı sahnede ön düzlemde çıplak şekilde verilmiş bir aziz koşmakta olan bir hayvanın arkasında sürüklenmektedir. Sürüklenen figürün hayvan ile olan bağlantısı soyutlanarak tasvir edilmiştir. Ayrıca at olarak tanımlanan hayvanda stilize üslup kendini göstermektedir. Dağlar arasında elleri kıyafetiyle örtülü olan yaşlı bir figür, arkasında duran ve oldukça çirkin tasvir edilen cellat tarafından idam edilmek üzeredir. Dağın arkasında büst olarak verilen figür başı kesilerek idam edilen figüre doğru dikkatini vermiştir. Figürler için kullanılan renkler mavi, turuncu, yeşil, kırmızı olup, çıplak figürün ten rengi koyu olarak verilmiştir.

Sağ Üst

Sahne Adı: Kutsal İnsanların Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: εϋπλαχ την Χαριῖν ; Eplou Tin Charin; Euplos Hakkında. Sahnenin sol kenarında: ó ágiος εϋπλοσ; ó ágios eplou; Aziz Euplos.

İkonografi: Sahnede toplamda dokuz azizin varlığından söz edilebilir. Ön düzlemde yerde yatmakta olan dört aziz bedeni görülmektedir. Hemen yanlarında ise dizleri üstüne çökmüş olan aziz az sonra iki eliyle kılıcı tutan cellat tarafından

öldürülecektir. Sahnenin sol kenarında arka arkaya ve yarım şekilde tasvir edilen üç/dört aziz görülmektedir.

Aziz Euplos (304), yortu günü 11 Ağustos. Diocletianus döneminde Sicilya'nın Catana bölgesinde papaz olarak görev yapan aziz yargılanmak için şehrin valisinin karşısına getirilmiştir. Valiye, Mesih'in Kutsal Sözleri anlatmak istemiş ancak vali ondan putlara tapınmasını emretmiştir. Valiye karşı çıkan aziz birçok işkence gördükten sonra idam edilmiştir (LOS:116).

Üslup: Sahnede arka plan iki dağ görüntüsü ile doldurulmuştur. Ön düzlemde bedenleri yuvarlak fırça darbeleri ile belirtilmiş olan üç aziz varken dört haleli baş görülmektedir. Sahnenin sol kenarında tek beden ile birleşmiş gibi görünen dört aziz başı görülmekte ancak üç hale tanımlanmıştır. Sahnenin merkezini öldürülmek üzere olan aziz oluşturmaktadır. Turuncu ve yeşil renkteki dağlar hem fon hem de zemin olarak kullanılmıştır. Azizler mor, mavi ve yeşil renkte kıyafetler, cellat ise kırmızı renkte kıyafet ile tasvir edilmiştir.

Sol Alt

Sahne Adı: Aziz Photius ve Aziz Anicestos'un Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: τόν φώτιον; Tón Foton; Photion. Sahnenin sol kenarında: ó áγιος φωτίος; Ó Ágios Fotios; Aziz Photius.

İkonografi: Aziz Photius ve Aziz Anicestos'un idam edilmesinin konu alındığı sahne oldukça sade bir anlatıma sahiptir. İki aziz yanyana *Odigetria* duruşunda birbirine dönük şekilde ateşler içinde tasvir edilmiştir.

Aziz Photius (305), yortu günü 12 Ağustos. Nicomedia bölgesinde amcası Aziz Anicestos ile birlikte yaşayan azizler Hristiyan olduklarını açıkladıktan sonra, arenada vahşi hayvanlar arasına atılmış, ancak hayvanlar azizlere zarar vermemiştir. Bunun üzerine hapse atılan azizler üç yıl hapiste yaşadıkten sonra bölgeye gelen pagan vali tarafından şehrin hamamlarının fırınlarına atılarak acı içinde ölmüştür. Aziz Anicestos yeğeni ile birlikte aynı gün anılmaktadır (LOS:115-116).

Üslup: Arka planı birbirine dönük zirvelere sahip iki dağ görüntüsü doldurmaktadır. Oldukça genç görünen azizler yeşil renkte zemin üzerinde, etraflarında yoğun alev demetleri içinde tasvir edilmişlerdir. Ateşler içinde kalan azizler aynı duruşta ancak farklı karakterlerde tasvir edilmiştir. Dağlar turuncu ve yeşil renkte verilmiştir. Azizler mor ve mavi kıyafetler ile betimlenmiştir.

Sağ Alt

Sahne Adı: Kutsal insanların öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: μαξιμων; Maximon; Maximos. Sahnenin içinde: ó áγιος μαξιμος; Ó Ágios Maximos; Aziz Maximos.

İkonografi: Aziz Maximos'un adının yazılmış olduğu tasvirde sahnenin her yerine yerleştirilmiş azizler görülmektedir. Ön düzlemde yerde azizler görülmektedir. Hemen yanlarında dizleri üstüne çökmüş olan aziz az sonra öldürülecektir. Sahnenin arka düzleminde sırayla dizilmiş üç aziz görülmektedir. Ortada yer alan aziz diğer figürlerden daha yüksekte ve yaşça daha büyük tasvir edilmiştir. Aziz Maximos'un hangi figür olduğuna doğrudan işaret eden bir özellik bulunmamakla birlikte ortada yer alan yaşlı figürün Aziz Maximos olması muhtemeldir.

Confessor Peder Maximos (680), yortu günü 13 Ağustos. Konstantinopolis'te zengin bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiş olan aziz genç yaşta imparator yardımcısı görevine yükselmiştir. Ancak başkente yakın bir yerde bulunan manastırda yaşamak için görevinden istifa etmiştir. Kudüs piskoposu Sophronius ile yakın ilişkiler içinde olan aziz, öğretmeni ve babası durumuna gelen piskopos gibi Monotehelistik (İsa'nın iki özü) düşüncüyü savunmuş ve bunu papalığa açıklayıp kabul ettirmek için Roma'ya seyahat etmiştir. Konstantinopolis Ekümenik Konsili'nde azizin "İki Öz" görüşü konsil üyeleri tarafından kabul edilmiştir. Teolog unvanıyla tanınan aziz hem doğu hem batı kiliseleri tarafından önem arz eden bir figür haline gelmiştir (CE:78).

Üslup: Kimlik tespitinin yapılamadığı sahne geleneksel unsurlara sahiptir. Ön düzlemde vücut ölçüleri verilmemiş olan üç aziz bedeni, ancak beş hale

görülmektedir. Hemen yanlarında oldukça genç bir aziz, arkasında onu tutan cellat tarafından idam edilmek üzeredir. Celladın duruşu olayın hızla gerçekleşeceği izlenimi vermektedir. Profilden verilen celladın yüzü sıkılmış gibi görünüm ile yassılaştırmıştır. Sahnenin dağ görüntüsü arkasında büst olarak verilmiş, boyutları ve yaşları birbirlerinden farklı görünen üç aziz yer almaktadır. Sahnede kullanılan renkler, dağ ve zemin için mor, cellat için kırmızı ve siyah, kutsal figürler için mavi, turuncu, yeşil ve mordur.

Resim No: 104

Sayfa No: 51verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen olay ve figürler; Peygamber Michae (Mica), Meryem'in ölümü, Aziz Diomedes ve Mandylion İkonası, Aziz Myron.

Sol Üst

Sahne Adı: Peygamber Michae ve Kutsal İnsanlar

Yazıt: sahnenin üst kenarında: μιχαίαν ; Mīchāfan; Michae. Sahnenin içinde: Peygamberlik sembolü (ὁ προφήτης) μιχαίας; Ó Profitis Mīchāias; Peygamber Mica.

İkonografi: Sahnenin ön düzleminde idam edilmek üzere olan bir aziz yer almaktadır. Arka düzlemde bir dağ görüntüsü arkasında üç kutsal figür

görülmektedir. Peygamber Mica sahnenin solunda durmakta ve diğer figürlere doğru bakmaktadır. Sahnenin ortasında bir piskopos ve sağ kenarda bir aziz daha yer almaktadır.

Peygamber Mica, Eski Ahit peygamberlerindedir ve On iki küçük peygamber kitaplarının altıncısını yazmıştır. Tam ismi "Micaiiah" olup isminin anlamı "How is Yahweh" (Kim Yehova gibidir?). Bıraktığı kitapta birçok kehanet yer almaktadır ve bu kehanetlerden Yeruşalim'in düşüşü ve doğru yolu yeniden buluşu kehaneti en önemlileridir (Singer, Seligsohn, Schechter, Hirsch, 1906).

Hıristiyan sanatında çok yer edinmemiş olan peygamber Mica ile ilgili tasvirler geç dönemlere aittir. Her ne kadar tasviri pek yapılmayan bir peygamber olsa da İsa'nın gelişini haberdar eden önemli bir kehanette bulunmuştur. *"Ama sen, ey Beytlehem Efrata, Yahuda boyları arasında önemsiz olduğun halde, İsrail'i benim adıma yönetecek olan senden çıkacak. Onun kökeni öncesizliğe, zamanın başlangıcına dayanır. Bu yüzden onu doğuracak olan kadın doğurana dek Rab İsrailileri düşmanlarına teslim edecek. Sonra öbür soydaşları İsraililere katılacak. O gelince, halkını Rab'den aldığı güçle Tanrısı Rab'bin görkemli adına yönetecek. Halk güvenlik içinde yaşayacak. Çünkü bütün dünya onun büyüklüğünü kabul edecek"* (Mika,5:2-4). Bu sözleri üzerine karşımıza en çok çıkan tasviri yüksek bir noktadan İsrail halkına seslendiği sahne olmuştur.

Hakkında da çok fazla bilgiye sahip olmadığımız peygamberin fazla tasviri bulunmamaktadır. Bu nedenle bu yazmada peygamber, geleneksel tasvir ile karşımıza çıkmaktadır. 14 Ağustos anma günü için oluşturulan tasvirin sol üst köşesinde Peygamber Micha geleneksel çerçeve ile resmedilmiştir.

Üslup: Mor renkte bir tepe önünde gerçekleşen idam olayında oldukça genç bir aziz arkasında duran cılız ve çirkin görünen cellat tarafından idam edilmek üzeredir. Azizin başı bedenine göre büyük verilmiştir. Peygamber dağın arkasında vücudunun yarısı görünür şekilde tasvir edilmiştir. Kısa saç ve sakalı ile kısmen genç bir görüntüye sahiptir. Diğer iki figür farklı yaş gruplarında büst olarak verilmiştir. Figürlerin ve özellikle celladın yassılaştıran yüzü ve belirsiz yüz hatları yazmada sonlara doğru bozulan üslubun olduğunu göstermektedir. Cellat kırmızı

tunik altına kahverengi tayt ile verilmiştir. Kutsal figürler için mavi, turuncu ve yeşil renkleri kullanılmıştır.

Sağ Üst

Sahne Adı: Koimesis

Yazıt: Sahnenin üst kenarıyla birleşik sol kenar: κοίμησιν άγνής, την μετάστασιν λέγω; Koímisin Ágnís, Tin Metástasin Légo; Koimesis Agni Metastas (Yer Değiştiriyor) Demek. Sahnenin içinde: ή κοίμησις; Í Koímisi; Koimesis (Ebedi İstirahatte Olmak)

İkonografi: Geleneksel unsurlar ile tasvir edilen Koimesis sahnesinde, merkezde yatakta Meryem ve hemen yanından, kucağında Meryem'in ruhunu temsil eden bebek ile İsa durmaktadır. Başucunda yer alan figür elindeki buhurdanı sallamaktadır. Meryem'in ayak ve başucunda kalabalık insan grubu görülmektedir. Meryem'in yatağının ucunda ona doğru eğilen bir figür daha görülmektedir. Mekân tam olarak tanımlı değildir, sadece sahnenin iki kenarına simetrik olarak yerleştirilmiş mimari birimler vardır.

Anma günü 15 Ağustos olan sahne daha ayrıntılı şekilde yazmanın ilk sayfalarında tasvir edilmiştir (6r,s. 126,res. 15).

Üslup: Sahnenin konusu Meryem'n ölümü olmasına karşın, İsa sahnenin merkezinde heybetli ve diğer figürlerden çok daha iri şekilde tasvir edilmiştir. Meryem'in bedeni tam olarak verilmemiş, hafif kalkık başıyla sanki uykusundan uyanırmış gibi bir izlenim vermektedir. Sahnede kalabalık insan gruplarının görülebilmesi için İsa, Meryem ve Meryem'in ruhunu temsil eden bebek dışında hiçbir figürde hale kullanılmamıştır. Sahnenin iki yanında birbirine simetrik ancak hiçbir özelliği bulunmayan birer mimari birim yer almaktadır. Arka arkaya sıralanmış figürlerin yüzlerinde kişiselleştirme dikkat çekicidir. Ancak bozulan insan anatomisi dikkat çekmektedir. Yatağın dökümleri çizgisel fırça darbeleriyle belirlenmiştir. Sahne kısmen deforme olmuştur. Sahnede kullanılan renkler zemin için yeşil, yatak için mor, kefen için kırmızı ve mimari birimler için yeşildir. Meryem mavi mophorion

üstüne mor pelerin ile verilmiştir. İsa turuncu rengin tonlarıyla oluşturulmuş bir kıyafetle tasvir edilmiştir. Diğer figürler turuncu, mor, yeşil ve mavi renklerdeki kıyafetler ile tasvir edilmiştir.

Sol Alt

Sahne Adı: Mandylion İkonası ve Aziz Diomedes'in Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: δῖομηδῆν; Diomidis; Diomedes. Sahnenin sol kenarında: ὁ ἅγιος δῖομηδῆς; Ó Ágios Diomidis; Aziz Diomedes.

İkonografi: Sahnede Mandylion ikonası olarak bilinen olay anlatılırken, sahne marjlarında ise Aziz Diomedes'in adı yazılmaktadır. Bu farklılık Mandylion ikonası ve Aziz Diomedes'in yortu günlerinin aynı olmasından dolayıdır. Sahnede anlatım iki ayrı olaya işaret etmektedir. Arka düzlemde, yüzünü sildiği havluyu askerlere uzatan İsa ve kralın askerleri varken, ön düzlemde öldürülmek üzere olan Aziz Diomedes yer almaktadır. Yatağın yanında duran kişi elini havaya kaldırmış ve azizi idam etmek üzeredir. Yatakta yatan figürün başucunda duran figür tam olarak seçilemese de şuana kadar yazmada tasvir edilen cellatların kıyafetleri ile aynı şekilde tasvir edildiği için o da cellat olmalıdır.

Mandylion ikonası tasvirlerinde ön düzlemde hasta yatağında yatarken görmeye alıştığımız Kral Abgar'ın yerine burada idam edilmek üzere olan Aziz Diomedes'in tasvirin olması bazı soruları ortaya çıkarmıştır. Anlatım karmaşasının olduğu bu sahnede, cellatların varlığına karşın yine de önde uzanan figür hasta olan kral mı yoksa idam edilen aziz mi diye sorgulatmaktadır. Çünkü ölümü ile ilgili herhangi bir bilginin olmadığı Aziz Diomedes'in bu tasvirde yapmış olduğu misyonerlik veya hekimlik faaliyetlerinden biriyle anılması beklenmektedir.

Mandylion İkonası (Eng. Holy Towel, The Holy Face, Kutsal Havlu) olarak bilinen olay İsa'nın mucizelerinden biridir ve sahne İncil'de yer almaz. Bu hikaye Gürcistan'dan bulunan Suriyeli keşiş azizlerin anlatıları ile Bizans sanatında yerini almıştır (Nicolotti, 2014:162). Batı kilisesinde "Kutsal Yüz İkonası" (The Holy Face)

olarak bilinen efsane Doğu Kilisesinde “Mandylion İkonası” olarak bilinmektedir (Tradigo, 2004:235).

Efsaneye göre, Edessa Kralı Abgar, çok hastadır ve İsa'nın hastaları iyileştirdiğine dair mucizeleri işitir. Bunun üzerine Kral, askerlerine İsa'yı alıp yanına getirmelerini emreder. İsa'nın yanına giden askerler, kralın bu isteğini İsa'ya anlatırlar. Ancak ise bu isteği reddeder. Askerler karşısında şaşkın şekilde dururken, İsa ellerini ve yüzünü yıkayıp bir havlu ile kurular ve bu havluyu (Holy Towel) askerlere uzatarak; *“Alın bunu, kralınıza götürün, iyi olacaktır”* der. Havluyu alıp Edessa 'ya dönen askerler, kutsal havluyu krala uzatırlar ve kral, İsa'nın yüzünü sildiği havluyu görünce birdenbire iyileşir (Nicolotti, 2014:102).

Mandylion İkonası İkonografide önemli bir yeri temsil etmektedir (Nicolotti, 2014:128). Kurtarıcı (Savior) İsa efsanesinin anlamını önemli ölçüde ortaya sermektedir (Nicolotti, 2014:171). Birçok farklı şekilde karşımıza çıkan Mandylion ikonasının benzersiz ve muhteşem örnekleri 8. yüzyıl ile 10. yüzyıllar arasında ortaya çıkmıştır (Nicolotti, 2014:133).

İsa'nın yüzünün tasvir edildiği bir havlu çoğu zaman iki taraftan melekler ile tutulmaktadır. Ancak melekler yerine bazen başka figürlerde görülebilmektedir. Havlunun içinde ve İsa'nın halesi etrafında “O, Ω ve N” (omicron, omega, nu) harfleri yer alabilmektedir. Sahnenin atribütü sadece bir havlu veya benzeri bez üzerinde İsa'nın yüzünün yer almasıdır (Tradigo, 2004:235,236,237). Ancak bazen Kral Abgar'ın hasta yatağındaki hali ve askerleri sahneye eşlik edebilmektedir.

Menologion yazmasında arka düzlemde iki kişinin tuttuğu Mandylion ikonası görülürken ön düzlemde yatakta yatmakta olan ve yanı başında cellat kıyafetleri ile duran iki kişi yer almaktadır. Efsaneye göre Kral Abgar hastadır, İsa'nın gönderdiği havlu ile iyileşmektedir. Bu nedenle yatakta yatan figürü Kral olması beklenmektedir. Ancak aynı zamanda bu tasvirde hasta yatağında yatıyormuş gibi görünen figür Aziz Diomedes'te olabilir. Kral'ın eceliyle öldüğü bilinmektedir bu nedenle çarşafı sarı olan ve yatan figürün Kral Abgar değil, idamı konu edilmiş olan Aziz Diomedes'tir. Ancak Azizin idamı konu edilmiş şekli yazmada şuana kadar görülen idam tasvirlerinden farklıdır. Azizin diz çökmüş veya dua eder şekilde tasvir

edilmiş olması beklenmektedir. Sahnenin karmaşası sahne kenarlarında yazılan olan yazıtlarla da oluşmaktadır. Yazmanın genel karakteri olan sahne marjına isim yazılması ile tasvir arasında oluşan anlam karmaşası, Aziz Diomedes ve Kutsal Havlu'nun aynı gün anma gününe sahip olmalarından ötürüdür. Efsane ve Aziz 16 Ağustos anılmaktadır.

Üslup: Anlatım karmaşasının yaşandığı tasvirde çarpıcı bir sahne görünmektedir. Mor renkte bir yatak üzerinde, kırmızı çarşaflar içinde, sanki kıyafeti üzerine sıkıca dolanmış ve bir kefen görüntüsü veren, yatmakta olan aziz bir cellat tarafından tutulmakta, diğeri tarafından idam edilmek üzeredir. Küçük bir dağ görüntüsüyle ön ve arka düzlemde yer alan olaylar birbirinden ayrılmıştır. Figürlerin duruşları ve beden ölçülerindeki hatalar göze çarpmaktadır. Deformasyona uğramış sahnede renklerin kullanımı çizgisel fırça izleriyle oluşturulmuştur. İsa mavi kıyafet içinde verilmiştir. Cellatlar kırmızı ve mavi kıyafetler içinde verilmiş, kutsal figürler mor ve yeşil kıyafetler ile tasvir edilmiştir.

Sağ Alt

Sahne Adı: Kutsal İnsanların Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: $\mu\upsilon\rho\omega\alpha$; Mýrona; Myron. Sahnenin içinde: $\acute{o}\ \acute{\alpha}\gamma\iota\omicron\varsigma\ \mu\upsilon\rho\omega\alpha$; Ó Ágios Mýrona; Aziz Myron.

İkonografi: Aziz Myron'un adının geçtiği sahnede, ön düzlemde öldürülmüş dört aziz bedeni görülmekte ve bir aziz yere düşmekteyken idam edilecektir. Arka düzlemde sağda üç figür görülmektedir. Bir azize sahnenin sol üst köşesinde dağ görüntüsü arkasında yarım şekilde tasvir edilmiştir.

Aziz Myron (249-251?), yortu günü 17 Ağustos. Asil ve varlıklı bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen aziz, Çanakkale bölgesinde Rahip olarak görev yapmış, İmparator Decius zamanında idam edilmiştir (Holweck,1990:726).

Üslup: Mor renkte bir dağın hem fon hem de zemin olarak kullanıldığı sahnenin ön düzleminde, bendeleri tanımlanamayan üç aziz görülmekte ancak dört hale verilmiştir. Düşmekte olan ve eli havada duran cellat ile olayın hızla gerçekleştiği

izlenimi verilmiştir. Dağın arkasında bedenleri tanımsız ve yüz hatları belirsiz olan halesiz şekilde, sıradan insanlar gibi tasvir edilmiş, oldukça genç görünen grup olaya tanıklık etmektedir. Sahnenin sol kenarında başı örtülü, parlak kırmızı kıyafetiyle bir azize büst olarak verilmiştir. Azizenin bedeni diğer figürlerden daha iri tasvir edilmiştir. Aynı zamanda azizenin yüzü etrafında siyah çizgiler sonradan yapılan düzenlemelere işaret etmektedir. Figürlerin tanımsız hale gelen ve yassılaştıran yüzleri tasvirin dikkat çeken unsurlarındandır. Figürler yeşil, mor, turuncu, mavi ve parlak kırmızı kıyafetler ile verilmiştir.

Resim No: 105

Sayfa No: 52recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Aziz Floros ve Aziz Laurus, Komutan Aziz Andreas (Andrew) ve yoldaşları, Peygamber Samuel, Havari Thadaeus (Jude) ve Azize Bassa.

Sol Üst

Sahne Adı: Kutsal insanların Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: Φλώρον καί λαυρων; Flóro kaí mavron; Floros ve Lavros. Sahnenin içinde: ó ágiος Φλόρος καί Λαυρων; ó ágiος Flóros kaí Lávros; Aziz Floros ve Laurus.

İkonografi: Sahnede iki farklı idam şekli tasvir edilmiştir. Ön düzlemde bir aziz, çıplak şekilde ayaklarından bağlanarak, iki kişi tarafından sürüklenmektedir. Orta düzlemde ise iki aziz çıplak şekilde bir birim içinde (muhtemelen kuyu) yanyana tasvir edilmiştir. Sahneye ön düzlemde bir azize ve arka kısımda yarım olarak tasvir edilmiş iki piskopos eşlik etmektedir. Yanyana duran azizler, kardeş olan Aziz Floros ve Aziz Laurus'tur.

Aziz Floros ve Aziz Laurus (?), yortu günleri 18 Ağustos. İmparator Hadrianus devrinde Balkanlarda yaşayan ve heykeltıraş olan kardeşler, tapınaktaki putları tahrip ettikleri için birçok işkence gördükten sonra boğularak öldürülmüşlerdir (Holweck,1990:391).

Aynı gün bilinmeyen bir tarihte yaşamış olan Romalı Azizler Hermes, Serapion ve Polyaenus'u da anma günüdür (Holweck,1990:475).

Üslup: Dağların önüne, arasına ve arkasına yerleştirilen figürler birbirlerinden farklı karakterlerde tasvir edilmiştir. Ön düzlemde çıplak olarak sürüklenen azizin ise bedeni neredeyse belirsizdir. İpleri tutan iki figür boyut olarak oldukça küçük ve çirkin şekilde tasvir edilmiştir. Figürlerin ayaklarında görülen kahverengi çizmeler/birim sanki birbirlerine bağlıymış izlenimi vermektedir. Solda dağın içinden çıkarmış gibi tasvir edilen piskoposun görüntüsü gerçeklikten uzaktır. Kuyu olarak verilen birim soyutlanmıştır. Figürlerin yassılaştıran yüzü ve bozulan profilleri yazmanın son tasvirlerinde kendini daha çok göstermektedir. Sahnede kullanılan renkler dağlar için mor ve yeşildir. Kutsal figürler kırmızı, mor ve turuncu renkte kıyafetler içinde verilmiştir. İpleri çeken cellatlar mavi ve turuncu renkte kıyafetler ile tasvir edilmiştir. Çıplak figürlerin ten renkleri koyudur.

Sağ Üst

Sahne Adı: Kutsal İnsanların Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: στερρον T' 'ανδρεαν; Sterron T' 'Andrean; Asker Andreas. Sahnenin sağ kenarında: ó áγιος 'ανδρεαν; Ó Ágios 'Andréas; Aziz Andreas.

İkonografi: Aziz Andreas'ın adının geçtiği sahnede birçok azizin idamı ön düzlemde görülmektedir. Elleri arkasından bağlı olan aziz, onu tutan cellat tarafından birazdan idam edilecektir. Sahnede arka düzlemde iki aziz daha görülmektedir. Sağ tarafta kalan aziz ellerini açmış ve dua etmektedir. Aziz sahnenin sol üst köşesinde yer alan koyu mavi yarım daireye doğru yönelmiştir. Bu daire muhtemelen Kutsal Ruh'u simgelemektedir. Çünkü sahnede idamı gerçekleştiren asker azizler Perslerle yaptıkları savaşta Mesih için dua ederek savaşı kazanmışlardır. Eseri resimleyen muhtemelen bu dua anını ve daha sonra Hıristiyanlığı seçen asker azizlerin idamını aynı sahnede betimlemiştir.

Komutan Aziz Andreas (Andrew) ve yoldaşları (3. yy sonu), yortu günü 19 Ağustos. Maximian'nın İmparatorluk ordusunda görev yapan azizler efsaneye göre; Perslere karşı savaşırken Mesih'in adını andıktan sonra savaşı kazanmış ve Mesih'in yolunu seçmişlerdir. Savaşı kazanan imparator askerlerinden putlara kurban vererek bunu kutlamalarını istemiş ancak askerler bunu reddederek Hıristiyan olduklarını itiraf ettikleri için hepsi birçok işkenceden sonra kılıçla idam edilmiştir (LOS:177-178).

Üslup: Yeşil renkteki dağın hem fon hem zemin olarak kullanıldığı sahnede ön düzlemde, yerde yatan üç aziz bedeni ve beş aziz başı tasvir edilmiştir. Kahverengi sakalıyla dizleri üstünde duran, yere düşmüş gibi görünen figür ile onu tutan celladın duruşu olayın gerçekleştiği anı göstermektedir. Dağın arkasında farklı yaş gruplarında ama aynı kıyafet rengiyle iki figür, aynı yöne bakar şekilde tasvir edilmiştir. Azizler kırmızı, mavi, turuncu ve mor renkte kıyafetler ile verilmiştir. Cellat her zaman olduğu gibi kırmızı tunik altına kahverengi tayt ile tasvir edilmiştir.

Sol Alt

Sahne Adı: Peygamber Samuel ve Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: σαμνηλ 'αννησ γονον; Samouil 'Annis Gonon; Samuel Anna Gonon(?). Sahnenin sol kenarında: Peygamberlik sembolü (ó προφήτης) σαμουηλ; Ó Profítis Samouil; Peygamber Samuel.

İkonografi: Kalabalık bir anlatımın olduğu sahnede ön düzlemde bir duvar görüntüsü önünde iki grup halinde insanlar görülmektedir. Grubun arkası ise yarım daire şeklinde kapatılmış ve üst düzlemde yer alan figürlerden ayrılmıştır. Sahnenin sol üst köşesinde yer alan figür Peygamber Samuel'dir. Karşısında bir piskopos ve iki azize vardır. Elinde rulo ile görmeye alıştığımız peygamber tasviri burada yer almamaktadır. Birçok peygamber tasvirinde sahnelerde yer alan sade veya az figürlü anlatım kendini burada kalabalık bir anlatıma bırakmıştır. Sahnede herhangi özel bir anlatım ve olay örgüsü bulunmamaktadır. Ancak kalabalık görüntü Samuel'in verdiği vaazlardan biri olduğu izlenimi yaratmasına karşın piskopos dışında ki tüm figürlerin peygamberle herhangi bir ilişkisi yokmuş gibi tasvir edilmiştir.

Peygamber Samuel Yahudilerin kralı ve Musa gibi hata yapmayan kusursuz bir liderdir. Büyük bir peygamber ve ilahî emirleri doğrudan alan kişidir. Peygamber Samuel'in hayatı ile ilgili bilgilere doğumundan itibaren hayatını kaleme aldığı iki ayrı kitaptan edinmekteyiz. Samuel kitapta doğum hikayesi dahil olmak üzere Tanrı tarafından nasıl seçildiğini anlatır. Ayrıca Tevrat'ın açıklamasını yaparak onu doğrulamıştır (Hirsch, Bacher ve Lauterbach,1907). Peygamber Samuel, Yehuda halkına bir Kral olmadan yaşayabilme özgürlüğünü getirmiş ancak halk yine de bir kral istemiştir. İstedikleri kralın bir gün onlara zulmedeceğini bildirirse de onlar isteklerinden vazgeçmemiş ve Saul'u kral olarak seçmiştir (Hirsch vd. 1907). Hatta Kral Saul'un zulmü sadece halk üzerinde olmamış Davut peygamber de Saul'un zulmünden kaçmıştır. Peygamber Samuel ise bu olayı kitabında şöyle aktarmıştır. *"Saul Davut'u görmeleri için ulakları yeniden göndererek, "Onu yatağıyla buraya getirin de öldüreyim" diye buyurdu. Ulaklar eve girince, yatakta başında keçi kılından yastık olan putu gördüler. Saul Mikal'a "Neden beni böyle kandırıp düşmanımın kaçmasını sağladın?" diye sordu. Mikal, "Davut bana, 'Bırak beni gideyim, yoksa seni öldürürüm' dedi" diye yanıtladı. Kaçıp kurtulan Davut, Rama'da yaşayan Samuel'in yanına gitti. Saul'un kendisine bütün yaptıklarını ona anlattı" (1. Samuel,19:15-18).*

Hayatı ile ilgili birçok efsaneye 31 pasajdan oluşan birinci kitabından ve 24 pasajdan oluşan ikinci kitabından ulaşmak mümkündür. Efsaneleri ile birçok tasvire konu olan peygamberin temel görüntüsünü kral olarak betimlenmesi oluşturur.

Bunun nedeni daha sonraları peygamberin telkinlerini dinleyen ve Rab'bin yolunu seçen Kral Saul'un onu halefi olarak seçmesidir. Ancak Saul yine de Rab'bin yolundan ayrılmıştı ve Krallar Kitabında bunu şöyle aktarmaktadır. *“Rab Samuel'e şöyle seslendi: “Saul'u kral yaptığıma pişmanım. Beni izlemekten vazgeçti. Buyruklarımı yerine getirmedir. ” Samuel öfkelenir ve bütün geceyi Rab'be yakarmakla geçirdi” (1. Krallar, 11:10).*

Hayatı ile ilgili birçok konu ile ikonografiye konu olan Samuel, Peygamber Musa gibi bir lider olması ve kral oluşu konusu sıkça vurgulanmıştır. Peygamber tek başına tasvir edildiğinde klasik olarak elinde yazı olan bir rulo tutar. Ancak Peygamber Samuel'i diğer peygamberlerden ayıran temel atribüt başında ki tacı ve zengin görünümlü kıyafetleridir.

24 Ağustos anma gününde yer alan Samuel diğer tasvirlerde olduğu gibi tacı ile değil, sahnenin en solunda kenarda ve yarım şekilde diğer peygamberler gibi sade bir figür olarak karşımıza çıkmaktadır.

Üslup: Farklı bir anlatımın görüldüğü sahnede yeşil renkte alçak bir duvar ile turuncu renkte yarım daire şeklindeki duvarın arasında, aralarında mesafe olan iki grup görülmektedir. Halesiz ve aynı kıyafet renkleriyle tasvir edilen figürler genç olarak verilmiştir. Yarım dairenin arkasında en solda kahverengi sakalıyla orta yaşlarda biri olarak verilen peygamber yer almaktadır. Yanında yer alan diğer figürlere dönüktür. Sağ tarafta iki azize birbirine dönükken hemen yanlarında yer alan piskopos ise peygambere dönük şekilde durmaktadır. Sahnede küçülen insan bedenleri, yassılaştıran profiller, birbirine benzeyen insan grupları, üslubun bozulduğuna dikkat çekmektedir. Sahnede kullanılan renkler parlak kırmızı, mor, mavi ve yeşildir.

Sağ Alt

Sahne Adı: Havari Thadaeus'un Tanıklığı

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: $\mu\omega\theta\iota\omega \Theta\alpha\delta\alpha\acute{\iota}\omicron\nu$; mathio Thadaío; matta Thadaeus.

Sahnenin içinde: $\acute{\omicron} \acute{\alpha}\gamma\iota\omicron\varsigma \Theta\alpha\delta\alpha\acute{\iota}\omicron\varsigma$; Ó Ágios Thadaíos; Aziz Thadaeus.

İkonografi: Birçok kutsal insanın katledildiği sahnede, ön düzlemde öldürülmüş figürler yer almaktadır. Dizleri üstüne çökmekte olan azize ise birazdan idam edilecektir. İdam edilenler Havari ile aynı gün anılan Azize Bassa ve üç oğludur. Sahnenin sol üst köşesinde Havari Thadaeus bir elini takdis eder şekilde durmakta ve ölen insanların ruhunu kutsamaktadır.

Üslup: Havari ile idam sahnesini birbirinden, tek parça olan dağ görüntüsü ayırmaktadır. Havari genç biri olarak tasvir edilmiştir. Ön düzlemde yerde yatan üç figür ve beş kutsal insan başı görülmektedir. Öne doğru düşmekte olan azizenin başı örtülüdür ancak kıyafeti oldukça kalın bir dokuyla verilmiştir. Arkasında duran cellat cılız ve profilden verilerek yüzü yassılaştırmıştır. Celladın kılıcı tutuşu doğal değildir. Havari derinlik orantısına uygun olmayan şekilde diğer figürlerden daha iri tasvir edilmiştir. Sahnede kullanılan renkler dağ için mor, kutsal figürler için mavi, yeşil, mor ve turuncu, cellat için kırmızı ve kahverengidir.

Resim No: 106

Sayfa No: 52verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Aziz Agathonicos ve yoldaşları, Aziz Lupus, Aziz Eutychos, Havari Titus ve Havari Bartholomaeus'un rölikleri.

Sol Üst

Sahne Adı: Aziz Agathonicos'un ve Yoldaşlarının Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: 'Αγαθόνικον; 'Agathoníkon; Agathonicos. Sahnenin sol kenarında: ó áγιος; Ó Ágios; Aziz. Sahnenin içinde: 'Αγαθόνικος; 'Agathoníkos; Agathonicos.

İkonografi: Ön düzlemde yerde öldürülmüş azizler yer almaktadır. Hemen yanlarında elleri arkasından bağlı Aziz Agathonicos birazdan öldürülecektir. Arka

düzlemde ise bir azize, bir piskopos ve saray mahiyetinden olan bir figür görülmektedir. Zengin saray kıyafeti ve tacıyla tasvir edilen figür adı Ariadne olan ancak kimliği belirsizliğini koruyan bir imparatoriçedir (Holweck,1990:103). Sahneye eşlik eden azize ile piskopos aynı anma gününe sahip ancak isimleri yazılmamış olan, İmparator Valerian döneminde şehit edilmiş Tarsus'lu Azize Anthusa ve Aziz Athanasius olmalıdır (Holweck,1990:204).

Aziz Agathonicos (?) ve yoldaşları yortu günü 22 Ağustos. Filozof Aziz Zoticus'un soylu öğrencisi olan Agathonicos diğer yoldaşları ile birlikte Yunanistan bölgesinde yaşarken Maximian zulmü döneminde idam edilmişlerdir (Holweck,1990:31).

Üslup: Bir dağ görüntüsü ile ikiye ayrılmış sahnede, ön düzlemde yerde öldürülmüş iki aziz bedeni, beş aziz başı görülmektedir. Diz çökmüş bedeni arkasında duran cellattan daha iri olan aziz ile cellat arasında orantısızlık söz konusudur. Sahneye dağın arkasında, yarım olarak tasvir edilmiş başı örtülü bir azize, ona dönük olan bir piskopos ve iki figüre doğru bakmakta olan kimliği belirsiz imparatoriçe yer almaktadır. İmparatoriçenin lorosu kırmızı renkte verilmiş, altın fon üzerine yapılan beyaz çizimler ile kıyafeti tamamlanmıştır. İmparatoriçenin de tacı aynı şekilde oluşturulmuştur. Sahnede kullanılan renkler, yeşil, mavi, mor ve kırmızının tonlarıdır.

Sağ Üst

Sahne Adı: Kutsal insanların Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: λυπος; Loupos; Lupus. Sahnenin sol kenarında: ó άγιος λυπος; Ó Άγιος Loupos; Aziz Lupus.

İkonografi: Aziz Lupus'un adının geçtiği sahnede ön düzlemde öldürülmüş ve az sonra idam edilecek bir aziz yer almaktadır. Arka düzlemde sahnenin iki köşesinde birer figür daha görülmektedir. Sağ tarafta elinde İncil ile duran bir piskopos ve sol köşede bir aziz yer almaktadır. Aziz Lupus'un hangi figür olduğu kesin olarak tespit edilememiştir.

Aziz Lupus (?), yortu günü 23 Ağustos. Aziz ile ilgili kesin bilgiler bulunmamaktadır. Efsaneye göre Selanik bölgesinde bir köle veya asker iken Aziz Demetrius ile tanıştıktan sonra onun öğrencisi olmuştur (BOS:170).

Üslup: Zirvesiyle üçgen bir karakter kazanmış olan yeşil renkteki dağ hem zemin hem de fon olarak kullanılmıştır. Dağın önünde iki aziz bedeni, dört aziz başı görülmektedir. Genç olarak verilmiş bir aziz, arkasında duran ve profilden verilerek yassılaştan yüzüyle dikkat çeken bir cellat sahnenin merkezinde yer almaktadır. Dağın iki yanında yarım olarak verilmiş, farklı yaş gruplarında olan ve birbirine dönük duran iki figür görülmektedir. Piskoposun elinde altın kodex bulunmaktadır. Sahnede kullanılan renkler, turuncu, mavi, kırmızı ve yeşildir.

Sol Alt

Sahne Adı: Aziz Eutychos'un Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: Τόν εϋτυχη(ov) τε; Tón Eftychi Te; Eutychos. Sahnenin sol kenarında: ó áγιος εϋτυχηος; Ó Ágios Eftýchios; Aziz Eutychos.

İkonografi: Değişik bir idam sahnesinin yer aldığı tasvirde, ön düzlemde elleri arkasından bağlı olan bir aziz ve bir yanında boynuna ip dolayan, diğer yanında bu ipi çeken birer cellat tasvir edilmiştir. Arka planda solda bir piskopos, sağda ise başka bir aziz yer almaktadır. Ölümü üzerine herhangi bir kaydın olmadığı azizin sahnede hangi figür olduğu belirsiz olmakla beraber idam edilen figür olmalıdır.

Aziz Eutychos (1. yy), yortu günü 24 Ağustos. Sivas bölgesi yerlisi olan aziz, İncil Yazarı John'un öğrencisiydi. Aziz uzak diyarları gezerek birçok vaazlar vermiştir (LOS,261).

Üslup: Zirvesiyle üçgen bir karakter kazanan dağ görüntüsü hem zemin hem de fon olarak kullanılmıştır. Dağ görüntüsünün ikiye ayırdığı sahnenin ön düzleminde merkezde ince, uzun ve ölçüsüz bedeniyle bir aziz yer almaktadır. Azizin iki yanında, azizden daha küçük boyutta tasvir edilmiş, benzer karakterde iki cellat yer almaktadır. Dağın arkasında, farklı yaş gruplarında olan, birbirine dönük duran ve büst olarak verilmiş iki figür görülmektedir. Sahnede azizler mor ve yeşil kıyafetler içinde verilmiştir. Cellatlar ise kırmızı ve mavi tunik altına kahverengi tayt ile tasvir edilmiştir.

Sağ Alt

Sahne Adı: Havari Bartholomaeus'un (Barthelomew) Röliklerinin Taşınması ve Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: Τίτον, βαρθολομαίον; Títōn, Vartholomaíōn; Titus, Bartholomew.

İkonografi: Sahne marjında Havari Titus ve Havari Bartholomew'in adının arka arkaya yazıldığı tasvirde tanımlanabilecek tek bir sahne görülmektedir. Ön düzlemde Aziz Bartholomew'un röliklerini taşıyan iki figür mimari bir birime doğru ilerlemektedir. Arka düzlemde üç piskopos ve en solda bir figür daha yer almaktadır. Piskoposlar birbirine dönük haldeyken en solda duran figür piskoposlara doğru dönmüştür. Havari Titus'un da adının geçtiği sahne için, sol üst köşede yer alan figür Havari Titus olmalıdır.

Havari Titus(1. yy), yortu günü 25 Ağustos. İsa'nın kutsal yetmiş havarisinden biridir ve Havari Paul'un öğrencisidir. Havari Titus Roma'da esaret altına alınan ilk havaridir.

Aynı gün Havari Bartholomew'un röliklerinin taşınmasının da anma günüdür. Havarinin ölümü 11 Haziran anılmaktadır (43r,s. 462,res. 87).

Üslup: Yarım daire şeklinde verilmiş olan mor renkte bir tepe sahneyi ikiye bölmektedir. Ön düzlemde halesiz iki figür, üçgen alınlıklı girişi olan mimari bir birime doğru yürümektedir. Önde yer alan figür binanın içine girmiş şekilde tasvir edilmiştir. Sahnede betimlenen mimari yapı, soyutlanmış ve figürler kadar küçük görünmektedir. Mimari birim Havari Bartholomew'un röüklerinin taşınmış olduğu yapının neresi olduğunu tanımlayamayacak kadar özelliksiz bir yapıdadır. Lahit önceki sahnelerde olduğu gibi damarlı değil sade bir renkte verilmiştir. Tepenin arkasında büst olarak verilmiş üç piskopos benzer özelliklerde tasvir edilmiştir. Havari en solda oldukça genç olarak verilmiştir. Sahnede kullanılan renkler, mor, kırmızı, yeşil, mavi ve turuncudur.

Resim No: 107

Sayfa No: 53recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Aziz Adrianus ve eşi Azize Natalia, Peder Poemen, Peder Moses, Vaftizci John.

Sol Üst

Sahne Adı: Aziz Adrianus'un duası

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: 'αδριανov τε; 'Adriānon Te; Adrian. Sahnenin sol kenarında: ó áγιος 'αδριανovς; Ó Ágios 'Adriānos; Aziz Adrianus.

İkonografi: Aziz Adrianus'a atfedilmiş sahnede ön düzlemde öldürülmüş azizler görülmektedir. Celladın eli hala havada durmaktadır. Arka düzlemde birbirine dönük ve ellerini birbirine uzatan iki figür görülmektedir. Sahnenin sağ kenarında

ise bir azize yer almaktadır. Üst düzlemde görülen, dizleri üstüne çökerek dua eden figür Aziz Adrianus, yanındaki de eşi Azize Natalia'dır.

Aziz Adrianus ve eşi Azize Natalia (3. yy sonu), yortu günleri 26 Ağustos. Nicomedia'da zengin ailelerin çocukları olarak dünyaya gelen çiftten Adrianus pagan bir valiyken, Natalia gizli bir Hristiyan'dı. Natalia ile tanışan Adrianus vaftiz olup Hristiyanlığı seçtikten sonra Azize ile evlenmiştir. İmparator Maximian bölgeyi ziyaret ettiğinde tüm Hristiyanların katledilmesini emretmişti. Dağlarda, bir mağarada 23 Hristiyan ile birlikte gizlenmiş olan çift, birilerinin onları ele vermesiyle yakalanarak hepsi birlikte şehit edilmiştir. İsa'yı inkar etmesi istenen Aziz Adrian bunu reddetmiş son duasını ettiği esnada öldürülmüştür (Holweck,1990:20). Aziz Adrian Roma devlet görevlisi olduğu için çoğunlukla zırhlı kıyafet içinde tasvir edilmektedir. Sahnese kılıç, balta ve örs gibi askeri malzemelerde eşlik edebilmektedir (Greene,1902:20).

Üslup: Sahnenin ön merkezinde bedenleri basit şekilde betimlenmiş iki aziz ancak dört hale görülmektedir. Sahnede idam işlemi devam eden herhangi bir durum olmamasına rağmen celladın eli hala havada durmaktadır. Ayrıca celladın bakış yönü de öldürülen azizlerin ayaklarına doğrudur. Arka düzlemde dağın içinde oturmuş gibi görünen figür, orta yaşlarda olup, elleri açık ve öne doğru uzanmaktadır. Hemen karşısında genç yaşlarda olan ve elleri kıyafetiyle örtülü olan bir aziz durmaktadır. Alt seviyede ise başı örtülü bir azize onlara doğru bakmaktadır. Tasvirde bozulan yüz yapıları dikkat çekmektedir. Ayrıca kıyafet dokuları kalınlaşmıştır. Sahnede kullanılan renkler dağ için mor, cellat için parlak kırmızı, kutsal figürler için mavi, yeşil ve turuncudur.

Sağ Üst

Sahne Adı: Kutsal İnsanlar

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: Καί ποιμενα τον μεγαν; Καί Poimena Ton Megan ; Ve Poemen Büyük. Sahnenin içinde: ó áγιος ποιμήν; ó ágios poimín; Aziz Poemen.

İkonografi: Keşiş olarak yaşamış Aziz Poemen'i konu alan sahnede, bir kaya arkasında görünen duvar uzantısı önünde iki figür yer almaktadır. Solda Aziz Poemen elinde bir hac ile görülürken hemen karşısında bir piskopos durmaktadır.

Peder Poemen (4. yy), yortu günü 27 Ağustos. Mısır yerlisi olan aziz küçük yaşta kendini manastır hayatına ve Mesih'in yoluna adanmıştır. Kardeşleriyle beraber Mısır çöllerinde keşiş olarak yaşayan aziz ileri yaşında huzur içinde ölmüştür (LOS:330).

Üslup: Sade bir anlatımın görüldüğü sahnede, mor renkteki bir kayalık arkasında kademeli olarak yeşil ve kırmızı renkte boyanan, alçak bir duvar arkasında yarım olarak tasvir edilmiş iki figür görülmektedir. Kahverengi sakalıyla orta yaşlarda verilen figürün elinde beyaz bir hac bulunmakta ve hemen yanındaki figüre dönük durmaktadır. Karşısında yer alan piskopos beyaz sakalıyla daha yaşlı biri olarak verilmiştir. Sahnede, mor, yeşil, mavi renkleri kullanılmıştır.

Sol Alt

Sahne Adı: Aziz Moses'in Yol Göstermesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarından sağına doğru: Μωσῆν τὸν αἰθίοπα; Moysi tou aithiopa; Moses Etiyopya (Mısır). Sahnenin sol ve sağ kenarı: ὁ ἅγιος Μωσῆς ὁ αἰθίοψ; Ó Ágios Moysi Ó Aithiops; Aziz Moses Mısırlı.

İkonografi: Kalabalık bir anlatımın olduğu sahnede ön düzlemde, merkezde elinde bir hac ile insanlara yol gösteren Aziz Moses yer almaktadır. Arka planın yarım daire ile doldurulduğu sahnede, dairenin üst kısmında dört aziz daha görülmektedir. Birbirlerine dönük olan figürlerden solda bir piskopos dikkat çekmektedir.

Peder Moses (4. yy), yortu günü 28 Ağustos. Köle olan Moses, Aethiop (Etiyopya) kentinde hırsızlık yaptığı için kentten kovulmuştur. Bir manastıra sığınan köle Mesih'in yolunu seçmiş ve önceden onun olduğu gibi hırsızlık yapan ve pagan inanişsa sahip arkadaşlarına yol göstermiştir. Hayatının uzun bir süresini Mısır çöllerinde keşiş olarak geçirmiştir (LOS:348).

Üslup: Yarım daire şeklinde betimlenen bir tepe ile ikiye ayrılmış sahne oldukça kalabalıktır. Ön düzlemde yer alan figürlerin bedenleri ve başları birbirlerine girmiş, tüm figürler hareket halinde verilmiştir. Farklı yaş gruplarında olan figürler halesiz olarak tasvir edilmiştir. Arka düzlemde farklı yaş gruplarında olan ve birbirleriyle ilişki içinde görünen dört figür görülmektedir. Kullanılan renkler, mavi, mor, yeşil, kırmızı, turuncu gibi çok çeşitlidir.

Sağ Alt

Sahne Adı: Prodromus'un Öldürülmesi

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: προδρομῦ μόνου; Prodromou Mórón; Prodromus (Vaftizci) Moroni. Sahnenin içinde: τοῦ προδρομου; Toú Prodromou; Prodromus.

İkonografi: Kral Herodes'in emri ile öldürülen Vaftizci Yahya'nın ölümünden sonra başının bulunması bu yazmada iki kez tasvir edilirken ölümü ilk kez burada tasvir edilmiştir. Dizleri üstüne çökmek üzere olan uzun ve kıvrıkcık saçı ve sakalı ile Yahya, önünde duran cellat tarafından az sonra idam edilecektir. Yahya'nın öldürülmesi normalde hapsedildiği bir hücrede gerçekleşirken, eseri resimleyen burada arka planda bir dağ görüntüsü kullanmıştır.

Vaftizci Yahya'nın Öldürülmesi olayı aynı zamanda "Salome'nin Dans"ı olarak da bilinmektedir. Yahya'nın öldürülmesi trajikomik bir olay sonucunda gerçekleşmiştir. Sahnenin tanımlanması tamamen İncil anlatısı üzerine olmuştur. İncil'de olay aynen şöyle aktarılmaktadır: *"O günlerde İsa'yla ilgili haberleri duyan bölge kralı Herodes, adamlarına, "Bu, Vaftizci Yahya'dır" dedi. "Ölümden dirildi. Olağanüstü güçlerin onda etkin olmasının nedeni budur. " Herodes, kardeşi Filipus'un karısı Hirodiya yüzünden Yahya'yı tutuklatmış, bağlatıp zindana attırmıştı. Çünkü Yahya Herodes'e, "O kadınla evlenmen Kutsal Yasa'ya aykırıdır" demişti. Herodes Yahya'yı öldürtmek istemiş, ama halktan korkmuştu. Çünkü halk Yahya'yı peygamber sayıyordu. Herodes'in doğum günü şenliği sırasında Hirodiya'nın kızı (Salome) ortaya çıkıp dans etti. Bu, Herodes'in öyle hoşuna gitti ki, ant içerek kıza ne dilerse vereceğini söyledi. Kız, annesinin kışkırtmasıyla, "Bana şimdi, bir tepsi üzerinde Vaftizci Yahya'nın başını ver" dedi. Kral buna çok üzülüyse de, konuklarının önünde*

içtiği anttan ötürü bu dileğin yerine getirilmesini buyurdu. Adam gönderip zindanda Yahya'nın başını kestirdi. Kesik baş tepsiyle getirilip kıza verildi, kız da bunu annesine götürdü. Yahya'nın öğrencileri gelip cesedi aldılar ve gömdüler. Sonra gidip İsa'ya haber verdiler (Matta,14:1-12). ” Aynı olayı Luka (9:7-9) ve Markos (6:14-29) aynı şekilde aktarmıştır.

İncil yazarlarının anlatısı üzerine şekillenen sahne iki farklı şekilde resmedilmiştir. Öncelikle olayın geçtiği şekilde ön düzlemde Salome, kralın önünde dans ederken arka düzlemde Yahya idam edilmektedir. Kalabalık bir sahne olan kutlama gecesinde sahnenin merkezinde Salome yer almaktadır. Etrafında onu izleyen heyecan içindeki kral ve diğer seyirciler yer almaktadır. Arka düzlemde ise bazen sahneye, Salome'nin annesi Hirodiya ile kızı arasında geçen konuşma da eşlik edebilmektedir. Sahnenin başka bir köşesinde askerler tarafından idam edilen Yahya yer alır (Cömert,2008:181). Diğer bir tasvir şeklide sadece Yahya'nın başının ve bazı askerlerin sahnede hazır bulunması ile betimlenmiştir. Yahya'nın öldüğüne inanmayan halk uzun yıllar boyunca bu konuyu tasvir ederken, Yahya'nın başının farklı bölgelerde askerlerin karşısına çıktığını betimlemiştir. Bu nedenle Yahya'nın sadece başının tasvir edildiği sahnelerde, hikaye çoğu zaman bir mağara önünde gerçekleşmektedir (Tradigo, 2004:120). Yahya'nın ölümü çoğu zaman az sayıda figür ile tasvir edilse de, bazı örneklerde kalabalık gruplar görülebilmektedir. Bu sahnelerde Yahya'nın başucunda duran birçok din görevlisi görülmektedir. Hatta Yahya'nın başının üç defa görülmesi aynı çerçevede verilebilmektedir (Tradigo,2004:121). Yahya'nın öldürüldüğü veya sadece başının görüldüğü sahnelerde isim olarak “Prodromos” olarak belirtilir. Yahya'nın diğer adı olan ve Haberci anlamına gelen H. İoannes Prodromos kullanılır (Pekak,2000).

Üslup: Geleneksel tasvirlerde farklı anlatımların sıkça karşımıza çıktığı bu yazmada Vaftizci Yahya'nın ölümü de farklı şekilde ele alınmıştır. Yukarıda bahsi geçen olaylar dışında bir anlatım ile aktarılmış olan sahnede olay dağlık bir bölgede geçmektedir. Yeşil renkte bir dağ hem zemin hem de fon olarak kullanılmıştır. Mavi içlik üzerine mor renkte pelerin ile verilen Yahya, uzun ve kıvrık saç-sakalıyla orta yaşlarda biri olarak verilmiştir. Toparlanmış gibi duran bedenin düşüşü doğal olmaktan uzaktır. Karşında duran cellat ise profilden verilerek yüzü yassılaştırılmıştır. Ayrıca celladın duruşu, dağın üstünde durmasına karşın ata biner gibi durduğu izlenimi vermektedir. Anatomik hataların görüldüğü sahne oldukça sade bir şekilde verilmiştir.

Resim No: 108

Sayfa No: 53verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış iki farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen olay ve figürler; Konstantinopolis Başpiskoposları, Meryem'in kuşağının Kutsal Theotokos Kilisesi'ne yerleştirilmesi.

Orta Üst

Sahne Adı: Konstantinopolis'in Kilise Babaları

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: 'αλεξανδρον, παυλον τε; 'Aléxandro, Pávlo Te; Alexandre, Paul

İkonografi: Sayfanın üst yarısını kaplayan geniş tasvirde iki ayrı konu ifade edilmektedir. Ön düzlemde öldürülen Aziz Genç Paul yer alırken arka düzlemde bir duvar arkasında ellerinde İncil ile yanyana duran üç piskopos yer almaktadır.

Tasvir edilen üç piskopos Konstantinopolis Kilisesi'nde görev almış Azizler Alexander, III. John ve IV. Paul'dur.

Konstantinopolis Başpiskoposları (Aziz Alexander, Aziz III. John FASTER ve Aziz IV. Paul) (238-337/518), yortu günleri 30 Ağustos.

Üslup: Kademeli olarak kahverengi ve kırmızı renkle boyanan alçak bir duvar arkasında, yarım olarak tasvir edilmiş üç piskopos yer almaktadır. Birbirlerinden farklı boyut ve yapılarda tasvir edilen üç figüründe ellerinde altın kodexler vardır. Birbirleriyle ilişki içinde tasvir edilen figürlerden, solda bulunan ve diğer figürlerden daha iri olarak tasvir edilmiş figür dikkat çekicidir. Sahnede duvar çizgisi bir dağ görüntüsü ile sonlandırılmaktadır. Mor renkte dağın önünde ise oldukça genç olarak tasvir edilmiş bir figür dingin bir yüz ifadesi ile tasvir edilmiştir. Arkasında ise cılız bir cellat yer almaktadır. Celladın duruşu itibariyle olayın hızla gerçekleşeceği izlenimi verilmektedir. Sahnede kutsal figürler mor, yeşil ve mavi renkte kıyafetler, cellat ise kırmızı ve siyah renkte kıyafetler ile tasvir edilmiştir.

Alt Orta

Sahne Adı: Meryem'in Kutsal Kuşağının Yerleştirilmesi

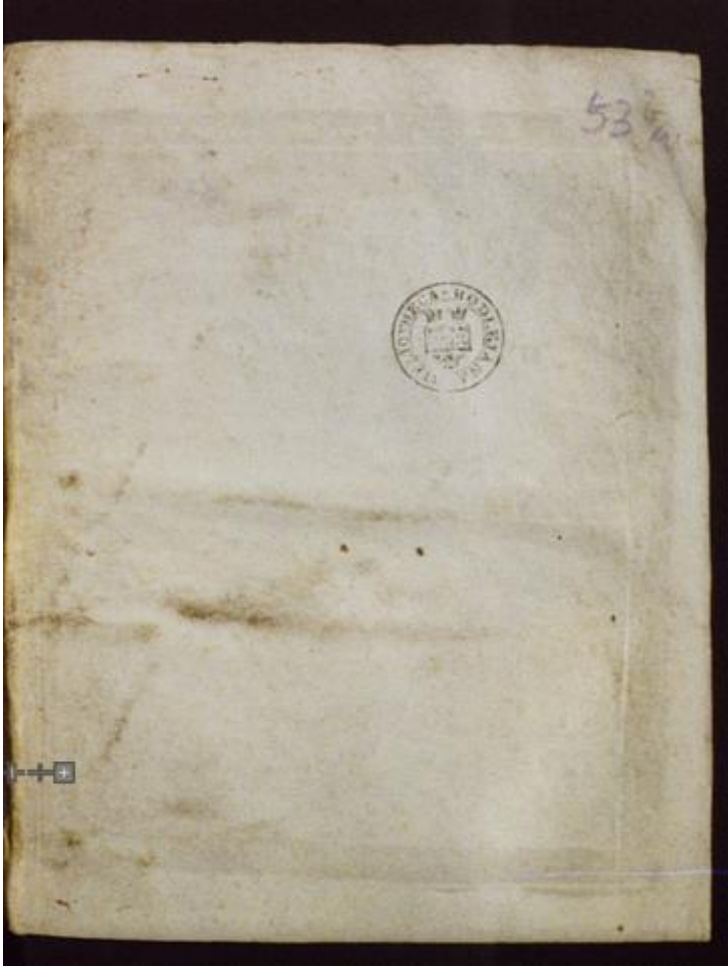
Yazıt: Sahnenin üst kenarında: καί ζώνην κορης; Kai Zónin Koris; Ve Bölge Bakirenin.

İkonografi: Sayfanın alt kısmını kapsayan tasvir Meryem'in kutsal kıyafetlerinden olan kuşağının Thetokos Kilisesi'ne yerleştirilmesini anlatmaktadır. Sahnenin merkezinde bir aziz yer alır. Theotokos kilisesi, sağ tarafta, üçgen alınlıklı bir yapı ve ona eşlik eden kırmızı kiremitli kubbe ile örtülü bir başka yapı ile betimlenmiştir. Sahnede kısmen yaşanan deformasyon nedeniyle mimari birimlerin özellikleri tam olarak okunamamakla birlikte tasvir edilen meydan Khalkoprateia olmalıdır.

Meryem'in kuşağının Theotokos Kilisesi'ne yerleştirilmesinin anması 31 Ağustos'tur. Kuşağının bulunması ve her yıl Meryem'e yapılan ziyaretin anması yazmanın ön sayfalarında tasvir edilmiştir(46r, s. 492,res. 93).

Üslup: Daha önce anlatılan “Meryem’e Ziyaret” olayının oluşmasını sağlayan, Meryem’in kıyafetlerinin Thetokos Kilisesine yerleştirilmesi takvimin son gününde sade bir anlatım ile tasvir edilmiştir. Bu son tasvirde, doğa ve mimari iç içe tasvir edilmiştir. Yeşil, mor ve turuncu renklerdeki dağlar, sahnenin boş kalan sol kısmını doldurulmuştur. Sahnenin merkezinde uzun sakalıyla yaşlı olduğu algılanan bir figür tek başına ayakta durmaktadır. Üzerinde yer alan dikenli tel, figürün bir münzevi olduğunu göstermektedir. Karşısında durduğu mimari birim ise mor kaide üzerinde, yeşil duvarlara ve üçgen alınlığa sahiptir. Akropol gibi tanımlanan yapının arkasında mor duvarlar üzerinde yükselen kırmızı kiremitli kubbeye yükselen başka bir mimari eleman görülmektedir. Sahne önemli derecede deforme olmuştur.

Meryem’in kuşağının Theotokos Kilisesi’ne yerleştirilmesinin anıldığı 31 Ağustos günü aynı zamanda Synraxon takvim döngüsünün son gününü teşkil etmektedir.

Resim No: 109

Sayfa numarası olmayan varak boş bırakılmıştır. Döngünün bitişini oluşturan bu sayfadan sonra, yazmanın adandığı kişiye ve Kolofon sayfasına geçiş yapılmıştır.

Resim No: 110

Sayfa No: 54verso

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış üç farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Aziz Demetrios¹².

Orta Üst

Sahne Adı: Aziz Demetrios Orans Pozisyonunda

Yazıt: Sahnenin içinde: ó áγίος Δημητρίος; Ó Ágios Dimítrios; Aziz Demetrios.

¹² Aziz Demetrios eserin adandığı kişi olduğu için hayatı ile ilgili bilgiler ayrı bir başlık altında verilmiştir. Bknz.s.64.

İkonografi: Sahnenin merkezinde Aziz Demetrios bir elinde hac ile orans pozisyonunda durmaktadır. İki tarafında farklı karakterde mimari birimler görülmektedir.

Üslup: Sade bir anlatımın olduğu sahnede azizin adı, başının iki yanında yazılmıştır. Aziz yeşil zemin üzerinde bir elinde hac ile orans pozisyonunda durmaktadır. Zengin kıyafeti ile dikkat çeken azizin eteklerinde ki altın ve değerli taşlarla oluşturulmuş süsleme dikkat çekicidir. İki yanında birbirine benzer mimari yapılar görülmektedir. Solda yeşil renkte boyanmış, mavi kiremitli üçgen çatıyla son bulan yapının üzerinde, bitkisel süsleme, zikzaklar ve bir pencere açıklığı görülmektedir. Sağda ise mor renkte boyanmış, kırmızı paralel çatıyla son bulan yapının üzerinde bitkisel süsleme ve zikzaklar görülmektedir. Azizin kıyafeti kırmızı, yeşil ve mavi renklerde olup altın fon üzerine yapılan taş süslemeler ile tamamlanmıştır.

Sol Alt

Sahne Adı: Aziz Demetrios İmparator Maximian Önünde

Yazıt: Sahnenin üst kenarında: ó áγιος Δημητριος διαλεγόμενος τό βασιλεί Μαξιμιάνω; Ó Ágios Dimítrios Dialegménos Tó Vasileí Maximianó; Aziz Demetrios Kral Maximian Sınıflandırılmaktadır.

İkonografi: Azizin hayatından kesitlerin yer aldığı sayfada, Azize pagan tapınağına adaklar adanması ve bunu reddetmesi sonrasında İmparator Maximian tarafından sorgulanması sahnesi yer almaktadır. Sol kenarda imparator görülmekte ve havada duran eli ile Azize bir şeyler sormaktadır. Sahnenin merkezinde Aziz Demetrios görülmektedir. Bir eli havada duran Aziz imparatorun sorgusuna cevap vermektedir. Azizin hemen akasında onu tutan asker, Azizi imparatorun önüne getiren kişidir.

Üslup: Altın kaplamalı taht üzerinde zengin kıyafetler ile tasvir edilen imparatorun baş kısmında önemli deformasyonlar yaşanmıştır. Karşında ise üst tasvirdeki kıyafeti ile aynı şekilde tasvir edilmiş aziz görülmektedir. Hemen arkasında yürür

vaziyette görünen bir figür yer almaktadır. Figürler yeşil renkteki zemin üzerinde durmaktadır. Arka planı ise tanımsız mimari birim doldurmaktadır.

Sağ Alt

Sahne Adı: Aziz Demetrios Zindanda

Yazıt: Yaşanan deformasyondan ötürü okunamamıştır.

İkonografi: İmparator Maximian karşısında yargılanan Aziz, putlara kurban vermeyi reddettiği için zindanlara atılmıştır. Atıldığı zindan ise bölgenin hamamlarından birinin atık su gideridir.

Üslup: Tasvir edilen zindan görüntüsü iki farklı mimari yapı arasında siyah bir bölge şeklinde belirtilmiştir. Aynı kıyafetler ile tasvir edilen azizin karşısında bir öğrencisi durmakta ve öğrencisi duruşu ile doğru yolun Aziz Demetrios olduğunu ifade etmektedir. Sahnede iki figür arasında bir akrep tasviri yer almaktadır. Azizin efsanesinde bahsi geçen akrep, zindan da azizi ısırmaya çalışmış ancak aziz dualar ile onu engellemiştir. Aziz altın kaplamalı bir tabure üzerinde oturmaktadır. Tabure altın fonun üzerine yapılan çizimler ile oluşturulmuştur. Hareket halindeki elleri bir şeyler anlatmakta olduğuna işaret etmektedir. Karşısında yer alan genç figürde aynı şekilde hareket halindedir. Sahnede yer alan akrebin görüntüsü gerçekliğe uygundur. Arka planı dolduran mimari birimler farklı şekillerde, renklerde olup ikisinin de üzerinde zikzaklar görülmektedir. Sahnede kullanılan renkler, kırmızı, yeşil, mor ve pembe dir.

Resim No: 111

Sayfa No: 55recto

Genel Tanım: Sayfada kırmızı kenar çizgileri ile ayrılmış dört farklı sahne bulunmaktadır. Sayfada tasvir edilen figürler; Aziz Nestor, Aziz Demetrios.

Sol Üst

Sahne Adı: Aziz Nestor ve Gladyatör Lieos'un Mücadelesi Yazıt: (...)παλαίον τόν άγιον; palaíon tón ágio; Palaios Agios(?)

İkonografi: Aziz Demetrios'un zindanlardan çıkartılıp arenada öldürülmesine karar veren imparator onu yenilmez olarak sayılan gladyatör Lieos'un karşısına çıkarmıştır. Ancak Azizin arenada söylediği sözlerden etkilenen seyircilerden biri olan Nestor kılıcını çıkartarak Aziz Demetrios'u korumaya çalışmıştır. Bunu gören aziz ona "Sen Mesih için kendi kılıcınla öleceksin" demiştir. Bunun üzerine iman

gücü ile savaşıyor Nestor, Lieos'a saldırmış ve onu yenmiştir. Sahnenin sağ kenarında saldırı emrini veren imparator tasvir edilmiştir. Sahnenin merkezinde birbiri ile mücadele eden Nestor ve Lieos görülmektedir. Sahnenin alt düzleminde mızraklar arasında yerde yatan gladyatör Lieos yer almaktadır.

Üslup: Arenada gerçekleştiği belirtilen olay burada dağlar arasında verilmiştir. Yeşil renkte bir dağ hem zemin hem de fon olarak kullanılmıştır. Sahnenin merkezinde birbirlerine sarılmış gibi görünen figürler mücadele içindedir. Aynı karakterde ancak farklı kıyafet renkleriyle tasvir edilmişlerdir. Solda zengin tacı ve kıyafetiyle dikkat çeken imparator altın kaplama tahtta oturmaktadır. Sahnenin alt düzleminde mızraklar arasında olan figürün duruşu öldürülmüş gibi olmaktan uzaktır. Figürün çenesi altında duran eli, oraya uzanmış olduğu izlenimi vermektedir. Aktarılan olayın dehşeti verilememiştir. Sahnede kullanılan renkler, pembe, mavi, kırmızı, yeşil ve mordur.

Sağ Üst

Sahne Adı: Aziz Nestor'un Öldürülmesi

Yazıt: ó áγιος Νέστωρ άποτεμν(. . .) τε τήν κεφαλίη; Ó Ágios Néstor Ápotemn(. . .)
Te Tín Kefalin; Aziz Nestor Baş Kesilerek.

İkonografi: Gladyatör Lieos'u yenen Nestor imparatorun önüne getirilmiş ve idam edilmesine karar verilmiştir. Burada Aziz Demetrios'un dediği gerçekleşmiş ve Aziz Nestor kendi kılıcı ile idam edilmiştir. Sahnenin merkezinde öne doğru eğik şekilde duran Aziz Nestor, az sonra onu tutan, arkasında duran cellat tarafından idam edilecektir.

Üslup: Yeşil renkte bir tepenin hem fon hem de zemin olarak kullanıldığı sahnede merkezde, yere düşmekte olan figür yer almaktadır. Hemen arkasında net şekilde betimlenen ve azize güç uyguladığı belli olan cellat yer almaktadır. Azizin kıyafeti mavi tunik olup kahverengi etekle sonlanmaktadır. Cellat ise yazmanın genelinde olduğu gibi kırmızı tunik ile verilmiş ancak ayakları açık, bağcıklı bir ayakkabı ile tasvir edilmiştir. Sahnenin arka planını kahverengi bir dağ doldurmuştur.

Sol Alt

Sahne Adı: Aziz Demetrios'un Öldürülmesi

Yazıt: ó áγιος Δημητρίος νος εν τί φρούρα; Ó Ágios Dimítrios Naós En Tí Froúta (. . .) ; Aziz Demetrios Kilisesi (...)

İkonografi: Aziz Demetrios'un arenada ölmemesi üzerine imparator onun mızrakla öldürülmesini istemiştir. Zindanlara geri götürülen Aziz Demetrios iki asker tarafından kalbinin altına bir mızrak darbesi ile öldürülmüştür. Bu efsanenin sahnelendiği tasvirde sağ düzlemde, bir eli havada duran Aziz Demetrios hemen karşısında ellerinde mızrakları ile imparatorun askerleri yer almaktadır.

Üslup: Yeşil renkteki bir mimari birimin, kemerli girişi önünde, altın kaplamalı tahtta aynı kıyafetler içinde aziz yer almaktadır. Hemen karşısında oldukça cılız ve çirkin olarak tasvir edilmiş cellatlar yer almaktadır. Cellatların arkasını turuncu renkte bir mimari birim doldurmaktadır. Arka düzlemde görünen iki mimari yapı basit bir şekilde verilmiştir. Sahnede kullanılan renkler zemin için yeşil, figürler için pembe ve mavidir.

Sağ Alt

Sahne Adı: Aziz Demetrios'un Ölümü ve Kilise Babalarının Duası

Yazıt: ή κοίμησις τού άγιου Δημητρίος; Í Koímisi Tóy Ágiou Dimitrífou; Aziz Demetrios Ebedi İstirahatte.

İkonografi: Azizin öldürülmesi üzerine bulunduğu zindandan güzel kokular yükselmiştir. Kutsal biri olduğuna Kanaat getiren kişiler tarafından kilisede bir cenaze töreni düzenlenir. Sağ alt sahnede yer alan ve merkezde lahit içinde Aziz Demetrios tasvir edilmiştir. Etrafında kilise babaları ve piskoposlar yer almaktadır. En önde duran piskoposların soldakinin elinde İncil, sağdakinin elinde ise buhurdan görülmektedir. Sahnenin orta merkezinde dört ayaklı kubbeli baldaken dikkat çekicidir.

Üslup: Kısmen deforme olan sayfada kahverengi lahidin içinde, aynı kıyafetler ile yatan aziz görülmektedir. Azizin duruşu itibariyle sanki uykudan uyanmış gibi bir izlenim vermektedir. Azizin başucunda ve ayakucunda kalabalık piskopos grubu yer almaktadır. Başucunda bulunan piskopos gümüş kodex tutmaktadır. Farklı yaş gruplarında tasvir edilen piskoposların kıyafetleri beyaz olarak verilmiştir. Bu görüntü ile beyaz renginin en çok kullanıldığı sahne olmuştur. Kalabalık olan grubun görülebilmesi için tüm figürler halesiz şekilde tasvir edilmiştir. Arka planda üzerinde zikzak süslemelerin olduğu yeşil renkte bir kaide üzerinde yükselen çok renkli, damarlı mermerden yapıldığı belli olan baldaken bir yapı görülmektedir.

Aziz Demetrios tasvirleri MS. Gr. Th. f 1 nolu yazmanın son tasvirlerini oluşturmaktadır.

5. KARŞILAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME

MS. Gr. Th. f. 1 envanter numaralı el yazmasının çalışmamıza konu edilmesinin en büyük nedeni ülkemizde Bizans Resim Sanatı ile ilgili çalışmaların azlığı olmuştur. Aynı zamanda MS. Gr. Th. f. 1 nolu yazma için yapılan literatür çalışmasında eserin konu edildiği ayrıntılı bir çalışmanın bulunmadığı tespit edilmiştir. Bizans Son Dönem Sanatı ile ilgili önemli özellikleri içinde barındıran bu değerli el yazmasının ayrıntılı bir çalışmasını hem ülkemiz hem de Oxford Üniversitesi, Bodleian Kütüphanesi arşivlerine kazandırmak en büyük amacımız olmuştur. Eserin konu edildiği çalışmalarda görünen sorunlar arasında, sahnelerin açıklamalarının tam olarak yapılmamış olması, figürler hakkındaki bilgilerin sahnelerle ilişkilendirilmemiş olması, eserin ikonografik özellikleri ile ilgili herhangi bir açıklamanın olmaması gibi ayrıntılı çalışmaya dayanan bilgilerin eksikliği olmuştur.

MS. Gr. Th. f. 1 nolu yazmanın içerdiği tasvirlerin öyküleyici bir anlatıma sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu özelliği üzerinde durularak sahnelerin açıklanması sağlanmıştır. Aynı zamanda tasvir edilen figürlerin hayatları ile ilgili bilgilerin sunulması ile tasvir-figür bağlantısı kurulmaya çalışılmıştır. İsa ve Meryem'in hayatı veya tanınan ünlü azizler ekseninde şekillen Bizans İkonografisi ile ilgili birçok çalışmanın aksine MS. Gr. Th. f. 1 nolu yazmanın ihtiva ettiği tasvirler ile Ortodoksluk Takviminde yer alan kutsal figürlerin ikonografik özellikleri verilerek bu çalışma ile farklılık oluşturmak istenmiştir. Bin yılı aşkın bir süre yaşamış olan bir imparatorluğun son zamanlarına doğru yapılmış olan bu eser, benzer örneklerinden önemli farklılıklar göstermekte MS. Gr. Th. f. 1 nolu eser 14. yüzyıl Bizans Sanatı ve İkonografisi ile ilgili önemli veriler sunmaktadır.

5.1. Eserin Genel Özellikleri

Oxford Üniversitesi, Bodleian Kütüphanesi arşivlerinde yer alan MS. Gr. Th. f. 1 envanter numaralı el yazması 14. yüzyıl Bizans Dönemine ait olup içerdiği resimler ile bir Kilise Takvimi özelliği göstermektedir. Yazmanın içinde yer alan iki sayfalık Kolofon sayfası ile eserin kim adına ve hangi nedenle yapıldığı açıkça belirtilmiştir. Eserin banisi Selanik Despotu Demetrios Angeolos Dukas Paleologos olup, eser

Despot Demetrios'un Selanik'te görev yaptığı yıllar ile ilişkilendirilmektedir. Bu nedenle eser IV. Mikhael Palaeologos sonrası Anarşi Dönemi sonu ve III. Andronikos Palaeologos hükümdarlığı dönemine denk gelen 1322-1340 yılları ile tarihlendirilmektedir.

Bizans imparatorluğunda Başkent Konstantinopolis'ten sonra önemli bir merkez olan Thessalonika (Selanik) atölyelerinde üretilen eseri resimleyen kişi, Geç Dönem Bizans tarihçisi Nikephoros Kallistu Xanthopoulos'tur. Eserin son sayfalarında yer alan tasvirlerden ve Kolofon sayfasında verilen bilgilerden eser Selanik Azizi Demetrios'a atfedilmiştir. 60 folyodan oluşan ancak 56 folyosu günümüze gelebilen eserde 368 resimli sahne yer almaktadır. Altın fon üzerine, renkli boyalar ile oluşturulan sahneler ve kaliteli parşömen kâğıdının kullanımı eserin imparatorluk maiyetinden biri tarafından sipariş edildiğini göstermektedir (Hutter,2007; Stefec, 2012).

Eserde Meryem ve İsa'nın hayatı ile ilgili tasvirlerinden sonra Azizler ve Hıristiyanlık için önem arz eden kişilerin tasvirleri gelmektedir. Eser son sayfalarda yer alan Aziz Demetrios'un hayatından kesitler ile sonlanmaktadır. Ayrıca yazmasının son iki sayfasında yer alan eski yunanca metin eserin Kolofonunu oluşturmakta ve bu metin eser hakkında önemli bilgiler vermektedir. Bu metin 12 heceli lambik vezinle yazılmıştır. Açıklama sayfasına göre El Yazmasının genel anlamı: "Yazar bu menologion ya da hagiologion (azizlerin kataloğu) kitabını İmparator Demetrios Palaeologos Angelos Dukas'ın hatırı (lütfu) için hazırladı. Yazarın belirttiği gibi azizlerin şekillerini (biçimlerini) resmetti ve sadece bu azizlerden biri kötülüklerden İmparatoru koruyabilecektir. Keza bu kitap ilaçtır ki İmparatorun yaraları ve hastalıkları için pek çok malzemenin (hulasasın) karışımı ve birleşimiyle hazırlandı. Özellikle bu kitabın anahtarla kilitlenen kapılara benzeyen dış kapaklarını gümüş ve altın üzerine yapıştırılmış İncilerle süsledi "şeklindedir (Ozansoy,2015).

Anma döngüsü içinde yer alan azizlerin isimleri, sahnelerin üst, bazen yan kenarlarında yer aldığı gibi bazı isimler tasvirleri sınırlandıran çerçeve çizgilerinin içinde de görülmektedir. Hemen hemen her figürün ismi tasvir kenarlarında iki kere yazılmıştır. Yazmada figürlerin isimlerine işaret eden yazılar dışında bazı harfler ve

birkaç ay adı yazılmıştır. Benzer birçok Menologion yazmasında sıkça karşımıza çıkan uzun metinlerin aksine MS. Gr. Th. f. 1 nolu el yazması metinlerden çok resimlere yer vermiştir. Nitekim eseri oluşturan kişi yazmış olduğu Kolofon sayfasında da “(...)Tutkuları uyandıran (kışkırtan) (heyecanlandıran) ikonaların her bir görünümünü hazırlayarak(...) (...)Senin hatırın (lütfun) için azizlerin biçimlerini, şekillerini, simalarını resmettim (çizdim) (...)” sözleri ile eseri sadece resimlerle oluşturduğunu açıklamıştır. Eserin ihtiva ettiği az orandaki yazı ve çok sayıda resim nedeniyle benzer örneklerinden önemli derecede farklılık göstermektedir.

Her sayfasında tasvirlerin yer aldığı eserde ilk ve son sayfalar dışında Anma Döngüsü içinde, aylar arasında kalan 4 boş sayfası vardır.

5.2. Eserin Boyutu

Yukarıda konular (türler) başlığı altında açıkladığımız gibi boyut olarak küçük ölçülerde olan birçok yazma üretimi olmuş, İmparatorluk siparişi olan bu eser de

12. 6x9. 5 cm boyutlarında, bele sarılan kuşakların arasında taşınabilecek kadar küçük boylarda tasarlanmıştır (Hutter,2007; Stefec, 2012). El yazmasının ilk on folyosu tam sayfa tasvirleri içermekte, azizler döngüsü folyonun dört eşit parçaya bölünmesi ile resmedilmiştir. Sayfanın 4’te 1’ni kaplayan aziz tasvirleri arasında çoğu zaman bir ay döngüsü sonuna veya başına gelen tasvirler sayfanın yarısını işgal etmektedir.

5.3. Malzeme ve Teknik

MS. Gr. Th. f. 1 nolu yazma parşömen kâğıt ile oluşturulmuş bir kodextir. Yazmanın tüm tasvirleri altın varak üzerine renkli boyaların kullanılmasıyla oluşturulmuştur. Eseri resimleyeninde ifade ettiği gibi altın kullanımı en çok karşımıza çıkan unsur olmuştur. Paleologos hanedanlığının “Renovasyon” döneminde canlanan sanat ortamı aynı etkiyi renkler üzerinde göstermiş, mozaik eserler dâhil olmak üzere birçok sanatsal üretimde kullanılan renk paleti oldukça zengin ve parlak bir görünüme sahip olmuştur. Zengin renk paletinin görüldüğü eserde beyaz ile verilen yoğun ışık etkisi eserin ruhani etkisini artırmıştır. Renk kullanımının başarısı her iki

kısımda da aynı orandadır. Yazmada kullanılan renkler çok çeşitli olup beyaz rengin kullanımıyla da ana renklerin çok sayıdaki tonları elde edilmiştir. MS. Gr. Th.

f. 1 nolu yazmanın tasvirlerinde karşımıza çıkan renkler; kırmızı, mavi, yeşil, kahverengi, mor, pembe, sarı (altın ile oluşturulmuş), turuncu, siyah, beyaz ve kum rengidir. Figürlerin başları etrafında yer alan haleler kırmızı çizgiler ile belirtilmiş, aynı zamanda baş kısmının etrafı boyanmadan bırakılıp altın fon ile hale vurgulanmıştır. Eserde yer alan resimlerin çoğunun yapısı oldukça iyi durumdadır. Birkaç resim dışında aşırı şekilde deformasyona uğrayan tasvir bulunmamaktadır.

Yazmanın Kolofon sayfasında yer alan bilgiye göre eserin kapaklarında altın ve gümüş süslemelerin olduğu belirtilmiştir. Ancak metinde kapaklar ile ilgili yer alan bilgi günümüzde muhafaza edilen kapaklarda karşılık bulmamaktadır. Arşivde yer alan eserin kapakları deri malzemeden olup sadece kilit özelliği gösteren metal aksamlar mevcuttur. Eseri hazırlayan kişinin bahsettiği gibi altın, gümüş gibi başka bir süsleme bulunmamaktadır. Eserin kapağının orijinalliğini koruduğu bahsi geçen kilit sisteminden anlaşılmaktadır. Ancak üzerinde yapıldığı yazılan altın ve gümüş süslemeler izlerinin de olmayışından ötürü bu süslemeler hiç yapılmamış da olabilir.

5.4. İkonografi

Eserin konusunu “Azizlerin Döngüsü” (Azizlerin Yortu Günü, Anma Döngüsü, Azizleri Anma Döngüsü) oluşturmaktadır. İsa'nın ve Meryem'in hayatından kesitlerin yer aldığı eserin büyük bir kısmında Azizlerin tasvirleri yer almaktadır. Eser Doğu Ortodoksluk kilisesi için önem arz eden azizler için düzenlenmiş yortu günlerini içeren bir “Menologion” yazmasıdır. Ortodoks kilisesi tarihinde “Synaxarion” olarak bilinen 1 Eylül ile başlayan ve 31 Ağustos ile sonlanan Kilise litürjik takviminin resimler ile düzenlenmiş halidir. Yazmadaki anma döngüsü “Aziz Demetrios Döngüsü” olarak bilinmektedir. MS. Gr. Th. f. 1 nolu yazma ile aynı türde olan benzer birçok yazmanın varlığı söz konusudur.

Menologion yazmasında tasvirlerin düzenlenmesi temelde İncil anlatımları üzerine şekillenmiştir. Ancak birçok ikonografik anlatım içeren eserlerde karşımıza çıkan

Apokrif İncillerin kullanımı burada da görülmektedir. Eserde ki tasvirler sırasıyla, 1v Meryem'e Müjde, 2r İsa'nın Doğumu, 2v İsa'nın Tapınağa Sunulması, 3r İsa'nın Vaftizi, 3v İsa'nın Başkalaşımı (Transfiguration), 4r Ölü İsa'ya Ağıt, 4v İsa'nın Cehenneme İnişi (Anastasis), 5r İsa'nın Göğe Yükselişi, 5v Pentecost, 6r Meryem'in Ölümü (Koimesis) sahneleri yer almaktadır. Azizler döngüsü ile devam eden eserde kitap yazmış olan Yahudi 12 küçük peygamberlerden, 7v- 10v Peygamber Zachary, 13v Peygamber Joel ve Osee, 17v Peygamber Abdia, 19r Peygamber Nahum, 19v Peygamber Sophonia ve Habacuc, 23v Peygamber Malachi, 43v Peygamber Amos, 48r Peygamber Elias, 51v Peygamber Michae, 52r Peygamber Samuel yer alırken; 21r Peygamber Daniel, 38r Peygamber Jeremiah ve 39r Peygamber Isaia gibi Yahudi büyük peygamberlerinde tasviri yer almaktadır.

El yazması İsa'nın on iki havarisi ve ikisi aynı zamanda İncil yazarı olan dört İncil yazarının da tasvirlerini içermektedir. 12r Havari Thomas, 12v Havari James (Alpheus'un oğlu), 12v-17r Havari Philip, 14r Havari James (Zebedee'nin oğlu), 19r Havari Andrew, 39r Havari Simon Zealot, 43r-52v Havari Bartholomew, 44r Havari Jude, 45v Havari Petrus, 50v Havari Matthias, 11r Havari ve İncil Yazarı John, 17r Havari ve İncil Yazarı Matthew, 13v İncil Yazarı Luke, 37r İncil Yazarı Mark tasvirlerinin yanı sıra İsa'nın 70 Kutsal Havarilerinin bazıları ve İsa'nın havarilerinden olmayan ancak Hıristiyanlığa büyük hizmetleri olan Aziz Paul 45v-55v sayfalarında tasvir edilmiştir.

Menologion yazması içerisinde İsa, Meryem'in hayatı, azizler, peygamberler vb. kişilerin yan ısıra; İsa'nın Vaftizini gerçekleştiren Yahya'nın doğumu, babası Peygamber Zachary 'inin duası ve öldürülmesi, İsa'nın en yakınında yer alan kişi olan Mary Magdelene (Mecdelli Meryem), baş melekler Gabriel ve Mikhael ile İmparatorluk çifti Büyük Konstantinus ve annesi Helena gibi önemli figürler de yer almaktadır. Yazmanın tasvirlerinde çokça işlenen bir konu olan, Hıristiyanlık tarihinde önemli bir yere sahip ve çoğu İmparator Diocletianus'un "Büyük Zulüm" zamanında gerçekleşmiş toplu katliamlar (Mcgiffert, 1890: 10) gibi önemli olaylar da yer almaktadır. Eser iki sayfa boyunca Aziz Demetrios'un hayatından kesitler veren sahneler ile sonlanmaktadır.

MS. Gr. Th. f. 1 nolu Menologion yazmasının ilk on sayfayı oluşturan 10 sahne Ortodoksluğun önemli 12 yortusundan 8'ni teşkil etmektedir. Diğer 4 yortudan 3'ü yazmanın iç sayfalarında yer alırken 12. yortu olan "İsa'nın Kudüs'e Giriş'i" yazmada tasvir edilmemiştir. Ortodoks Kilisesine göre sıralanmış olan 12 büyük yortu yazmada şu şekilde karşımıza çıkmaktadır. "8 Eylül Meryem'in Doğumu 8r, 14 Eylül Hacın Yükselmesi 9v, 21 Kasım Meryem'in Tapınağa Sunulması 18r, 25 Aralık İsa'nın Doğumu 2r, 6 Ocak İsa'nın Vaftizi 2r, 2 Şubat İsa'nın Tapınağa Sunulması 2v, 25 Mart Meryem'e Müjde 1v, 6 Ağustos Başkalaşım 3v, 15 Ağustos Meryem'in Ölümü 6r, Paskalya Öncesi Pazarı İsa'nın Kudüs'e Girişi [Yazmada yer almamaktadır (Paskalya 22Mart-25Nisan arası bir pazara)], Paskalyadan 40gün sonra İsa'nın Göğe Yükselişi 5r, Paskalyadan 50gün sonra Pentecost 5v". 4v'de yer alan Anastasis sahnesinin herhangi bir yortu günü bulunmamaktadır. Ancak Diriliş yortusu ile ilişkilendirilen Anastasis Paskalya yortusunun önemli bir imgesi haline gelmiştir. Ayrıca İsa'nın çarmıhtan indirilmesi ile ilgili 4r'de yer alan tasvirin de herhangi bir yortu günü bulunmamaktadır. Sahne İsa'nın Çilesini konu eden tasvir olarak karşımıza çıkmaktadır.

Belirli bir düzen içinde sıralanmış olan eserin Şubat ayı döngüsü içinde 4 kayıp folyosu olduğu tespit edilmiştir. Aynı türde olan yazmalar ile yapılan mukayese sonucunda bu sayfalarda olması beklene figürler katalog içinde belirtilmiştir. Aynı zamanda yazmada görmediğimiz 12. Yortunun bu kayıp sayfalarda olma ihtimali göz önünde bulundurulmuş ancak İsa'nın Kudüs'e Giriş Yortusu Paskalyadan öncesi Pazar'ı yani Mart ayını, Diriliş Yortusu da Paskalyayı işaret ettiği için bu yortu Mart veya Nisan ayı içerisine girmektedir (Paskalya 22Mart-25Nisan arası bir Pazar). Ayrıca Menologion yazmalar ile yapılan mukayese ile bu yortunun diğer yazmalarda Şubat ayı içinde olmadığı görülmüştür.

Kayıp olan bu 4 folyoda benzer örnekler arasında genel olarak görüldüğü üzere adı geçen figürler idam edilirken veya hayatlarından kesitler ifade eden sahneler içinde tasvir edilmiştir.

Resim No: 112

Ms. Vat. gr. 1613, 139, İzmir Piskoposu Bocolus (1. yy), 6 Şubat, I. Basileios Menologionu, Vatikan Kütüphanesi, 10/11yy.

Piskopos Bocolus, Basileios'un yazmasında karşımıza sahnenin merkezinde bir eli havada diğer elinde kitap tutar şekilde ayakta tasvir edilmiş şekilde çıkmaktadır. Arkasında sütunlar üzerinde yükselen üçgen alınlıklı, arkası açık olan mimari bir birim yer almaktadır. Tasvirin iki yanında, sütunlar üzerinde oldukça zarif duruşlarıyla dikkat çeken iki figür yer almaktadır. Piskoposun bu tasviri ile MS. Gr. Th. f 1nolu el yazmamızda tasvir edilen figürler arasında benzerlik söz konusudur. Öyle ki MS. Gr. Th. f 1nolu yazmada da tek başına tasvir edilmiş olan figürler çoğunlukla bu görüntüde karşımıza çıkmaktadır. O halde eğer 6 Şubat yortu gününe ait tasvirde MS. Gr. Th. f 1nolu el yazmada Piskopos Bocolus olsa idi küçük farklar ile aynen bu şekilde karşımıza çıkacaktı.

Resim No: 113

Ms. Vat. gr. 1613, 413, Trakyalı azizler Maximus, Theodotus (3. yy), 19 Şubat/15 Eylül, I. Basileios Menologionu, Vatikan Kütüphanesi, 10/11yy.

Aynı şekilde Trakyalı azizler Maximus ve Theodotus, Basileios'un yazmasında karşımıza alev demetlerinin içerisinde öldürülürken, orans pozisyonunda oldukça sakin bir ifade ile karşımıza çıkmaktadır. Arkalarında iki yanlarında dağ ve bitki tasvirleri yer almaktadır. MS. Gr. Th. f. 1 nolu el yazmasının genel karakteri olan idam sahnelerinin bir örneği Basileios yazmasında karşımıza çıkmaktadır. O halde kayıp olan folyolarda 19 Şubat anma gününde yer alan tasvirde Aziz Maximus ve Theodotus tasvir edilmiş ise karşımıza alevler içinde idam edilirken ve bu olaya tanıklık eden figürler ile, basit bir doğa görüntüsü ile çıkacaktır.

Benzer örneklerde görüldüğü üzere kayıp olan sayfalarda olması muhtemel olan figürler, MS. Gr. Th. f 1 nolu yazmanın genel karakteri olan idam sahnesi içinde verilmiş olmalıdır (s. 583-584, Res. 112-113). MS. Gr. Th. f. 1 nolu yazmada Şubat ayı döngüsünde ayın sonuna denk gelen azizlerin yer aldığı sayfa, dörde bölünmüş ve kırmızı renge boyanmış ancak sayfa üzerinde sadece bir tasvir yer almakta ve diğer üç bölüm boş bırakılarak, Mart ayı döngüsü sonraki sayfa ile başlatılmıştır.

Eserin ilk on tasvirinden dört tanesi eserin ilerleyen sayfalarında anma günlerine denk gelen yerlerde tekrar tasvir edilmiştir. Ancak ilk bölümde yer vermiş

olduğumuz ikonografik özelliklerden farklı bir şekilde ele alınmış olan bu sahneler azizlerin yer aldığı ikinci kısmın ikonografik karakterini göstermektedir.

Eserin İlk tasvirini oluşturan Müjde sahnesi 33r da anma günü 25 Mart içinde tekrar tasvir edilmiştir. 33r'de yer alan tasvir ile 1v'de yer alan tasvirler arasındaki en büyük fark arka düzlemi dolduran mimari birimlerdir. İkinci tasvirde arka düzlemde sadece bir duvar uzantısı yer alırken ilk tasvirde yukarıda açıklandığı gibi geniş mimari görüntü yer almaktadır. Aynı zamanda Meryem'in eli ilk tasvirde tam çenesinin altında dururken ikinci tasvirde göğüs hizasında yer almaktadır. İlk tasvirde Gabriel sağ ayağını öne atarken ikinci tasvirde sol ayağı öndedir ve ilk tasvirde görülen zarafeti ikinci tasvirde kaybolmuştur. İlk tasvirde daha canlı, daha dünyevi ve daha zengin anlatım ile aktarılan Müjde sahnesi ikinci tasvirde sıradan bir karakter kazanmıştır.

Yazmanın ikinci tasvirini oluşturan 2r'de yer alan İsa'nın Doğum Sahnesi, 25 Aralık anma gününde 22r'de tekrar edilmiştir. İkinci tasvirde değişen görüntü açıkça kendini göstermektedir. İlk sahnede yer alan zarafet, belirgin figürler açık anlatımlar ikinci kısımda kendini özensiz anlatıma bırakmıştır. Sahnede azalan ve boyutları değişen figürler ilk dikkat çeken unsurlardır. İlk sahnede üst düzlemde gördüğümüz melek ve çoban ikinci tasvirde ayrı köşelerde yer almaktadır. Dört baş meleğin yer aldığı ilk tasvirin yerine, üç meleğin iki yana yerleştirilmiş halde tasvir edilmişlerdir. Aynı zamanda ön düzlemde ilk tasvirde sağ köşede görülen Yusuf ikinci tasvirde solda yer alırken, ilk tasvirde solda yer alan İsa'nın yıkanması ikinci tasvirde sağda yer almaktadır. Ayrıca ilk tasvirde İsa'yı yıkayan iki figür yer alırken ikinci tasvirde tek figür görülmektedir. Değişen figürler ve oranlar ilk tasvirin ikinci tasvire nazaran çok daha resimsel olduğunu göstermektedir.

İsa'nın tapınağa sunulması sahnesi 2v'da yer alan zengin anlatıma karşı 27v'da yer alan ikinci tasvir daha sade ve özensizdir. İlk tasvirde figürlerin duruşları, yüzleri ve hareketleri net bir şekilde görülürken ikinci tasvirde birbirinin arkasında duran birbiri içine girmiş figürler göze çarpmaktadır. Arka düzlemi dolduran tapınak görüntüsü ilk tasvirde zengin ve betimleyici bir karaktere sahipken ikinci tasvirde tapınak basit bir baldaken yapıyla belirtilmiştir. Ayrıca sahneye eşlik eden ön düzlemdeki idam merkezde yer alan olayın odak noktası olmasını engellemiştir. İlk

tasvirde figürlerde ve mimaride görünen kesintisiz boyamanın aksine bu tasvirde yazmanın bazı tasvirlerinde karşımıza çıkan ve ikinci boyama gibi görünen Meryem'in yüzü ve kollarındaki, Anna'nın yüzündeki siyah çizgiler figürlerin yazma içinde ki kalitesini düşürmüştür.

İsa'nın Vaftizi olayı ilk olarak karşımıza 3r'de çıkmaktadır. Aynı zamanda yortu günü 5 Ocak olması nedeniyle 24r'da tasvir edilmiştir. Çok sade ve kuru bir anlatıma sahip olan ikinci sahnede dikkat çeken görüntü meleklerin olmayışıdır. İlk tasvirde sağ kenarda hazır şekilde bekleyen dört melek yerine ikinci tasvirde üç kutsal insan figürü görülmektedir. Hiç şüphesiz bu üç figür baş melekleri simgelemekte ancak kanatlarının resmedilmemiş olması figürlerin sadece kutsal insanlar olarak nitelendirilmesine neden olmuştur. Ayrıca ilk tasvirde nehrin içinde görülen insan figürü burada kullanılmamıştır. İlk tasvirlerde gördüğümüz ayrıntılı özenli ve kaliteli renkler ikinci tasvirlerde olduğu gibi burada da kaybolmuş, sahnenin kalitesini düşürmüştür.

İsa'nın başkalaşımını konu eden sahne 3v' da tam sayfa olarak tasvir edilirken, aynı sahne yortu günü 6 Ağustos olduğu için 50v'da tasvir edilmiştir. Geleneksel unsurlar ile anlatılan sahnede, merkezde İsa mandorla içinde ışık saçarak ayakta durmaktadır. İki yanında ellerini İsa'ya doğru uzatan ve ona dönük olan Musa ve İlyas peygamberler yer almaktadır. Bir eliyle takdis yapan İsa'nın diğer elinin varlığı belirsizdir. Alt düzlemde etrafa dağılmış havariler görülmektedir. İsa geleneksel altın sarısı veya mavi-beyaz kıyafetiyle değil, yeşilin ve mavinin tonlarıyla oluşturulmuş kıyafet ile tasvir edilmiştir. Yazmada iki kez tasvir edilen olayda ilk tasvirin zengin anlatımına karşın ikinci tasvir aynı zenginlikte değildir. İlk tasvirde belirgin, heybetli, hareketli figürler yerini belirsiz ve orantısız figürlere bırakmıştır. Öyle ki İsa'nın elinde görünen rulonun ikinci tasvirde tam olarak seçilemeyen eli nedeniyle varlığı kesin değildir. İlk sahnede sadece havari Petrus olaya tanıklık ederken ikinci tasvirde diğer havaride olaya yüzü dönük şekilde tasvir edilmiştir. Ayrıca ilk tasvirde havariler düşerken elleriyle gözlerini kapatmakta veya yere doğru uzanırken, ikinci tasvirde iki havari bir elini İsa'ya doğru uzatmıştır. İlk tasvirde görülen zengin ve kaliteli renk ikinci tasvirde Azizlerin hayatının anlatıldığı tasvirlerle benzeyerek zengin anlatımdan uzaklaşmıştır.

Meryem'in görüldüğü son tasvirlerden olan Uykuya Dalması (Koimesis) tasviri yazmada ilk olarak karşımıza 6r'de çıkmaktadır. Aynı olay yortu günü 15 Ağustos olmasından ötürü 51v'de tekrar tasvir edilmiştir. İlk tasvirde karşımıza çıkan zengin ve ayrıntılı anlatımın yerine ikinci tasvirde karşımıza yine daha kuru bir anlatım çıkmıştır. İlk tasvirde İsa'nın etrafında yer alan mandorla ve mandorla içindeki melekler, ikinci tasvirde karşımıza çıkmamaktadır. İsa'nın yüceliğini vurgulayan mandorlanın olmayışı, sahneye ruhaniyet katan meleklerin yokluğu, ikinci tasviri azizlerin ölüm tasvirlerine benzetmekte ve özelliksiz bir tasvir olarak görünmesine neden olmaktadır. Aynı şekilde ilk tasvirde yüzleri net olarak görünen figürler yerine ikinci tasvirde birbiri arkasına sıkışmış tasvirler sahnenin hüznünün yansıtılmasını engellemiştir. İlk tasvirde yer alan arkada ilahîler okuyan beyaz kıyafetli piskoposlar ikinci tasvirde yer almamaktadır. İkinci kısımda ruhaniyetin görülmediği Meryem'in Uykuya Dalması sahnesi, azizlerin tasvirlerine benzer nitelikte olup, sahne anlatım duygusunu ve önemini kaybetmiştir.

İlk tasvirler ile farklılık gösteren tekrar tasvirler, azizlerin yer aldığı ikinci kısım ile önemli derecede benzerlik göstermektedir. Azizlerin tasvirlerinde sıkça karşımıza çıkan tekrarlar ve benzer anlatımlar ile şekillenmiş sahneler, ikonografik anlatımları oldukça zengin olan Müjde, Vaftiz, Başkalaşım, Koimesis gibi sahnelerin daha kuru bir karaktere dönüşmesine neden olmuştur.

Tekrar eden sahneler arasında ilk ve ikinci bölümlerdeki farklılık yukarıda da belirtildiği üzere eserin sorunları arasında yer edinmiştir. Hiç şüphesiz ilk tasvirlerde karşımıza çıkan birçok ikonografik anlatım karşısında ikinci kısmın daha düşük seviyede olması tasvirlerin yerleşim şekliyle kaynaklanmaktadır. İlk on tasvir tam sayfa kullanılarak yapılırken, azizlerin yer aldığı ikinci kısımda ise sayfa dörde bölünerek kullanılmıştır. Ancak bu bölünme ile tasvirler (zaten boyut olarak da küçük olan bir eserde) iyice küçülmüş alanlar içine sığdırılmaya çalışılmıştır. Bu nedenle dar alanlarda yapılan çok sayıdaki tasvirde, bazı figürler sayfalarda sorunlu şekilde karşımıza çıkmaktadır. Tüm bu sorunlara rağmen eserin boyutu ve sayfanın dörde bölünerek kullanılması gibi az örnekte karşımıza çıkan yazmada yer alan resimlerin ikonografisi farklı özellikler göstermektedir.

5.5. Üslup

Kaliteli malzemenin kullanıldığı eserin üslupsal karakteri iki farklı özellik sergilemektedir. İsa ve Meryem'in hayatının anlatıldığı sahnelerde (1v-6r) görülen üslup daha üstün bir karakter gösterirken, ikinci kısımda yer alan Azizlerin tasvirleri daha sade ve kuru bir anlatıma sahiptir.

Eserin tam sayfa tasvirlerinde yer alan İsa ve Meryem'in hayatını içeren tasvirler yazmanın en zengin tasvirlerini oluşturmaktadır. Mekân olgusunun bulunduğu tasvirlerde arka planda kullanılan mimari oldukça zarif bir görünüme sahiptir. Ancak, Meryem'e müjde sahnesinde özellikle dikkati çeken arka planda ki mimari yapıların, birbirine paralel duruşları sahnenin ortasında hem bir boşluğun ortaya çıkmasına hem de figürlerin bulunduğu mekân konusunda bir karmaşaya neden olmuştur. Figürlerin mimari birimlerin önünde mi yoksa bir avlu içinde mi olduğu belirsizliğini ortaya çıkarmıştır. Bu karmaşaya rağmen derinlik sağlama çabası ile oluşan paralel yapılar kısmen sahnelere derinlik sağlamış ve arka düzlemde uzayıp giden bir görüntü vermiştir. Ruhaniyetin etkilerinin azalmış olduğu Paleologos döneminde antik dünyaya yönelen üslup hümanist etkiye sahipti. Bu nedenle ilk kısımda dikkat çeken zemin olgusu ile ruhani dünyayı, dünyevi dünya ile birleştirmiştir. Her ne kadar birçok figürün ayak bastığı yer sadece altın fondan ibaret olsa da aynı çizgi üzerinde duruşları bu başarının yakalanmasını sağlamıştır. Ayrıca figürlerin statik olmayan ayak duruşları bu zemin olgusunu derinleştirmiştir.

Antik çizgilerin görüldüğü eserde derinlik ve zemin-mekân ilişkisi orantılı şekilde bağlanmıştır. Aynı derinlik bağlantısı kalabalık sahnelerde de karşımıza çıkmaktadır. Özellikle Meryem'in ölüm sahnesinde görünen kalabalık tasvirde arka arkaya duran figürler arasında, arka düzlemde yer alan figürlerin vücutlarından veya başlarından sadece bir kısmının görülmesi derinlik algısının doğru yaratıldığını göstermektedir. Ayrıca kalabalık sahnelerde figürlerin sabit olmayan duruşları, beden hareketleri, figürlerin aynı veya farklı taraflara yönelmiş duruşları,

figürler arasındaki derinlik bağlantısını artırmaktadır. Mimari ve zemin ilişkisi dünyevi-ruhani yaşam ile olan bağlantıyı artırmış ve antik mimarinin etkisinde kalmış Bizans mimarisi özelliğini göstermektedir.

MS. Gr. Th. f. 1 nolu yazmanın ilk tasvirlerinde görülen betimleyici mimari anlatımlar, azizlerin yer aldığı tasvirlerde bulunmamaktadır. Çoğunlukla stilize edilmiş olan veya boyut olarak değişiklik gösteren sade mimari yapı, tasvirlerin diğer özellikleri arasında kısmen başarısını yitirmiştir. Aynı karaktere sahip mimari yapılar birçok tasvirde karşımıza çıkmaktadır. Yine de Antik kültür ve üsluptan haberdar olan Nikephoros'un antikiteye öykündüğü sahneler ile oluşturulan mimari arka fon esere zenginlik katmıştır. Eserin birçok sahnesinde görünen tapınak sahnelerinde yer alan Bizans etkisinin görüldüğü kırmızı çatılı kubbe ve külahların yanı sıra, damarlı mermerler, üçgen alınlıklar, piskoposların lörüklerinin taşındığı damarlı lahitler vb. ayrıntılı çalışmalar Roma kültürünün Nikephoros tarafından bilindiğini göstermektedir. Tasvirlerin arka planında, İkonoklazma sonrasında sıkça gördüğümüz bitkisel peyzaj yerini mimariye bırakmıştır. Son dönem Bizans eserlerinde ise bu azalan bitkisel motifler daha çok dikkati çekmektedir. Öyle ki Menologion yazmasında arka planda, İsa'nın Doğumu ve İsa'nın Başkalaşımı sahneleri dışında (2r-5r) herhangi bir tasvirde bitkisel motif görülmemektedir. Bu sahnelerde görülen bitkisel bezemelerde stilize edilmiş şekilde karşımıza çıkmaktadır.

Zaman zaman kalabalık sahne anlatımlarının yer aldığı ilk on tasvirde, figürlerin yüz şekilleri birbirlerinden farklı karakterdedir. Her figür için oluşturulmuş farklı görünümlemler ile figürlere kişilik kazandırmıştır. Kişiselleştirilmenin yanı sıra figürlerin olaylar karşısında verdikleri tepkiler birbirinden bağımsız gibi görünse de, hareketleri ve duruşları ile aynı olaya tanıklık ettikleri bağlantısı sağlanmıştır. Ancak olaylar karşısında ki ifadeler yüzlerden değil, el-kol hareketleri ile verilmeye çalışılmıştır. Çünkü yüzlerde sıkça karşımıza çıkan dingin duruş oldukça ifadesizdir. Vücut ölçülerinin nispeten gerçekliğe uygun olduğu eserde gerçekliğe uygun figürler dikkat çekicidir. Zarif duruş ve hareketlerin görüldüğü sahneler betimleyici şekilde verilmiştir. Eserin asil görüntüsü figürlerin kıyafetlerinde de dikkat çekmektedir. Asil figürlerin saraylı gibi kıyafetleri ve kişilerin statülerine göre şekillenen kıyafetleri oldukça doğrudur. Ayrıca figürler arasındaki yaş farkı saç ve

sakalların şekli veya rengi ile belirtilmiştir. Birçok renk geçişlerinin görüldüğü eserde, geometrik kıyafet dökümleri fonda kullanılan altın kaplama ile birleşince daha sert çizgilerin ortaya çıkmasına, sahnelerdeki kıyafetlerin geometrik bir karakter kazanmasına neden olmuştur.

Eserin ilk on tasvirinde gördüğümüz orantılı üslup aynı zamanda eserin son iki sayfasında yer alan Aziz Demetrios tasvirlerinde de karşımıza çıkmaktadır.

Azizler döngüsünün yer aldığı ikinci kısım ise, ilk kısma göre daha farklıdır. Paleologos sanatını etkisi altına almış olan öyküleyici anlatım kendini burada göstermektedir. Konusal anlatımların yer aldığı sahnelerde çoğu tasvirde azizlerin ölüm şekilleri sahnelenmiş, bazı tasvirlerde azizlerin hayatlarından kesitler verilmiştir. Çoğu zaman tasvir edilen figürün hayatı ile ilgili bilgilerle uyuşan tasvirlerin yanı sıra, tasvirde yer alan konu ile figür arasında hiçbir bağlantı kurulamamıştır. Bu farklı yaklaşımın sebepleri arasında tasvirlerin çok küçük alanlara sığdırılma çabası en büyük etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca Nikephoros'un muhtemelen resmedilen figürün hayatı ile ilgili bilgiye sahip olmaması veya benzer bir tasvirini görmemiş olması da önemli diğer faktörler arasında yer almaktadır.

Yazmanın ikinci kısmında fondaki çeşitliliğin çok olmadığı eserde figürlerin arkası her zaman dağ görüntüsü ile doldurulmuştur. Arka planda görünen mimari ve dağlar stilize edilmiş şekilde ve her sahnede aynı özellikler ile karşımıza çıkmaktadır. Mimari birimler çoğu zaman figürlerin iki yanında yer alırken dağ görüntüleri arka planı tamamen doldurmaktadır. Sarmal ve keskin zirveler ile sonlanan dağlar bir, iki veya üç ayrı parça şeklinde verilmiştir. Nikephoros'un mimari ve dağ görüntüsü şeklini tekrar etmesi gelenekselci biri olduğuna işaret etmektedir. Bu arka plan görüntüsü Paleologos hanedanlığı boyunca hemen hemen her alanda karşımıza çıkmaktadır. Ufuk noktası tuhaf biçimli kayalıklarla veya normalin dışında bir görüntüye sahip dağlar ile sonlanmaktadır.

Statik sahnelerin sıkça karşımıza çıktığı azizler döngüsünde ölüm şekli bilinmeyen azizlerin hemen hemen tamamı aynı şekilde idam edilirken tasvir edilmişlerdir. İdam işleminde figürler diz çöktürülmüş veya dua ederken görülmektedir. Anatomik

olarak ilk kısım gibi doğru orantılı olması beklenen ikinci kısım farklı bir çizgide devam etmiştir. Figürlerin anatomik yapıları, Son Dönem Bizans sanatında karşımıza çıkan uzun ve ince figürler bu yazmada çokça görülmektedir. İnce uzun figürlerin duruşları, cellatların hareketleri anatomik bazı hata içerebilmektedir.

Birçok idam olayının sahnелendiği eserde bu büyük dramı yansıtan yüz ifadeleri nerdeyse yok denecek kadar azdır. Ölümler karşısında figürlerin yüz ifadeleri sakin ve tepkisizdir. Ancak ilk kısımda görüldüğü gibi burada da birçok figürün yüz şekilleri farklıdır ve yapılan kişiselleştirme önem arz etmektedir. İnceliğin görüldüğü eserde her figürün ayrı ayrı değerlendirildiği aşikârdır. Aynı tasvirde hiçbir figür birbirine benzemediği gibi eserin tamamında birbirine benzeyen (tekrar eden figürler) çok az sayıda figür dikkat çekmektedir. Nikephoros'un her figürü ayrı bir kişilik olarak değerlendirmesi ve her yüz için ayrı bir portre çizmesi yaptığı kişiselleştirmenin başarısını göstermektedir. Örneğin; normalde batı sanatında sıkça karşımıza aynı karakterle çıkan Vaftizci Yahya bu eserde yan yana duran iki tasvirinde (24r) değişen statüsü nedeniyle iki farklı yüz şekline sahiptir.

Hareketli olayların sıkça olduğu sahnelerde figürler statik duruşlarıyla dikkat çekmekte, sahneye hareket uçuşan pelerinler, yere düşmekte olan figürler, öldürülmüş azizlerin etraftaki başları ile verilmeye çalışılmıştır. Azizler döngüsünde değişen üslup kendi içinde de sonlara doğru kısmen değişime uğramıştır. Figürlerin anatomik görüntüleri bazı bozulmalara uğramıştır. Altın fonun yarattığı yassılaşıma figürlerin yüzlerinde son bölümlerde daha çok dikkat çekici bir duruma gelmiştir.

Eserde yer alan anlatımlarda ki sadelik, konunun ve olayın ne demek istediği, çok net şekilde ifade edilmesini sağlamıştır. Ölüm şekilleri açık şekilde anlaşılan kutsal insanlar litürjik takvimin izlenmesi ile azizlerin kolayca tespit edilebilmesini sağlamıştır. Figürler arasındaki statü farkının yazmanın başından sonuna kadar aynı karakterde oluşu önemli bir noktadır. Yaşlara göre saç-sakal şekillerinin değiştiği tasvirlerde statüye göre kıyafet seçimleri dikkat çekicidir. Ölümlerin sahnелendiği tasvirlerde yer alan cellatlar birkaç örnek dışında hemen hemen her tasvirde kırmızı tunik ve siyah taytı ile karşımıza çıkmaktadır. Kimi tasvirlerde mavi renkte bir tunik ile görünen cellatların muhakkak kırmızı bir pelerini vardır. Piskoposlar ise yakalarında yer alan beyaz atkı üzerine siyah renk ile belirtilen

siyah haçlar ile diğer figürlerden ayrılmış, Pederler ellerinde haç ile tasvir edilmiş, Havariler omuzlarına attığı kırmızı hymation ile verilmiş, Peygamberler ellerinde rulo ile tanımlanmış, Azizelerin başı örtülü şekilde tasvir edilmiştir. Eserin piskopos, peder, havari vb. ayrımını figürlerin kıyafetleri ve bazı özel eşyalar ile çok net şekilde vermiş olması önemlidir. Çünkü sahne kenarlarında sadece ismi geçen figürlerin tasvirde hangi figür olduğunun tespit edilmesi açısından ciddi anlamda bir kolaylık sağlamıştır.

Sahnelerde iyinin ve kötünün ayrımının kesin bir şekilde yapılabildiği tasvirler Nikephoros'un duygularını esere yoğun şekilde aktardığını kanıtlar niteliktedir. Ancak Nikephoros'un idam sahnelerini benzer şekilde resmetmesi, tapınak görüntülerinin sade bir duvar görüntüsünün olması, idam edilmiş figürlerin başları ile gövdeleri arasındaki bağlantının kaybolmuş olması Nikephoros'un dikkat çeken bazı aksaklıkları arasında yer almaktadır. Özellikle toplu şekilde gerçekleştirilen idamlarda sanatçı, yerde yatan figürleri tek tip ve orantısız şekilde çizmekte, başları ise gövdelerden ayrı olduğu gibi, beden ile başların sayısı birbirine eşit değildir. Fırınlara atılıp öldürülenler, çarımha gerilenler veya suya atılıp idam edilenlerin tasvirleri gerçeklik ile bağlarını kısmen koparmıştır. Fırına atılan figürlerin yakılma sahneleri oldukça basit bir şekilde verilmiştir. Fırın çoğu zaman bir kazan şeklinde verilirken bazen bu yakılma şekilleri birkaç alev demeti şeklinde belirtilmiştir. Suya atılarak idam edilen figürlerin ise beden şekilleri yok olmuş ve su ile bütünlüğü yeterince sağlanamamıştır. Beden şekillerinde ki bağlantının eksik olduğu diğer sahneler ise çarımha gerilmiş figürler olmuştur. Kısa boylarda çizilen figürler, ince-uzun bir şekilde verilmiş ve beden şekilleri belirsizliğini korumuştur. Vücut hatları yokmuşçasına karşımıza çıkan figürler Nikephoros'un temel sorunsalı olmuştur.

Eserin ihtiva ettiği bazı tasvirlerde figürlerin ne yaptıkları net olarak anlaşılmamaktadır. 11r sol alt sahnede yerde yatan ancak uçuyormuş gibi görünen aziz, 22r sol üst sahnede tek başına tasvir edilen ve havada uçuyormuş gibi görünen azize bu anlam karmaşasının örnekleri arasındadır. Nikephoros'un bu kişileri neden öyle resmettiği düşündürücüdür. Ancak kişilerin özellikleri, meslekleri vb. durumlar ile bağlantı kurulması dâhilinde bazı anlamların çıkarılması muhtemel olan bu tasvirler eserin dikkat çeken sahneleri arasında yerini almıştır.

Yazmanın üslupsal karakterlerinden biri geometrik çizgilerdir. Eserin ilk kısmında daha yoğun şekilde kullanılmış olan geometrik kıyafet dökümleri azizlerin anma döngüsü kısmında aynı derecede yoğun değildir. Çizginin etkisinin görüldüğü ilk bölüm daha sert bir yapıya sahipken ikinci kısımda renkli fırça vuruşlarıyla oluşturulan figürler, yumuşak dökümler ağırlıktadır. Ancak aynı geometrik etki ikinci kısımda arka fonu dolduran dağ görünümünde karşımıza çıkmaktadır. Dağların doğallıktan uzak yapıları bu birden kesilebilen yapıya sahip geometrik çizgilerin bir sonucu olmuştur.

Eserin değişen ikonografik karakteri ve üslubu resimlerin oluşturulmasında iki farklı elin varlığını düşündürmektedir. Kayıtlarda iki kişiden bahsedilmese de eserin değişen yapısı nedeniyle ikinci bir kişinin varlığı mümkündür. Bu kişi eseri resmeden Nikephoros Kallistu Xanthopulos'un beraber çalıştığı biri veya yardımcısı olabilir. Çünkü Nikephoros'un başka ustalar ile ortak eserler ürettiği bilinmektedir (Bkz. s. 603-604). Ayrıca Nikephoros'un bilinen diğer eserlerinde yer alan resimlerde MS. Gr. Th. f 1 nolu yazmanın ilk tasvirlerinde görülen zengin ikonografik anlatım ile dönemin üslubunu yansıtan karakter yerine Azizler döngüsünde olduğu gibi az özenilmiş tasvirler karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu farklılık tamamen eserlerin üretildiği atölyelerden veya Nikephoros'un beraber çalıştığı ustalardan da kaynaklanıyor olabilir. MS. Gr. Th. f 1 nolu yazmanın son sayfalarında yer alan ve Despot Demetrios'u yücelten methiye nedeniyle eserin ilk tasvirlerinin tamamen Despot Demetrios tarafından da yapılmış olabileceğini düşündürmektedir. Çünkü her ne kadar siyasi hayatı ile ilgili yeterli bilgilere sahip olmasakta, Despot Demetrios'un el yazmaları ile yakından ilgilendiği kayıtlarda geçmektedir (Bkz. s. 64). Bu nedenle eserin zengin ikonografik anlatımı, üslubu dönemin karakterini yansıtan, özentili tasvirler Despot Demetrios tarafından yapılmış ve eserin tamamlanması Nikephoros'a bırakılmış olabilir. Her ne sebeple olursa eserin iki farklı elden çıkmış olabileceği gibi, ilk ve ikinci kısım arasındaki fark tamamen eserin boyutlarından kaynaklanan bir sorundan dolayı da olabilir. Yukarıda açıklandığı gibi ilk on tasvir tam sayfa kullanılarak resmedilirken, azizler döngüsü sayfanın dört/üç/iki şeklinde bölümlenmesi ile yapılmıştır. Dört tasvirli sayfalarda kenar boşlukları çıkarılınca tasvir için kalan alan ortalama 3. 5x4 cm, iki tasvirli sayfalarda ortalama 7. 5x5 cm olmaktadır. Bu değişen ikonografi ve üslubun

nedeni dar alanlarda açık anlatımlar yapılmaya çalışılmış olmasından da kaynaklanıyor olabilir.

Hiç şüphesiz yaratıcılığın sınırlarını zorlandığı bir eser olan MS. Gr. Th. f 1 envanter numaralı Menologion yazması 14. yüzyıl Bizans El Yazmalarının genel karakterini gözler önüne serecek özellikte bir eserdir ve döneminin değerli eserleri arasında yerini almıştır. Bazı üslup sorunlarına karşın, eserin boyutlarından ötürü ortaya çıkan ince işçiliğin eserin yapıldığı atölyenin kalitesini göstermektedir.

5.6. Karşılaştırma

MS. Gr. Th. f. 1 nolu el yazması yapıldığı dönem itibari ile üslup ve ikonografik olarak anıtsal eserlerdeki tasvirlerle önemli derecede benzemektedir. Bu benzerliğin en çok görüldüğü eserlerden biri Khora Manastır Kilisesi (Kariye Camii) olup, yapının içeriğinde bulunan mozaikler yazma ile aynı dönemle tarihlendirilmektedir. Khora Kilisesi mozaikleri ve fresklerinin günümüze ulaşan hali, İmparator II. Andronikos (1282-1328) zamanında, Theodoros Metochides, tarafından yaptırılmıştır. Yapıyı süsleyen mozaikler, ve freskler 1305-1320 yılları ile tarihlendirilmektedir (Akyürek, 1995: 59). Yapının içeriğinde bulunan çok sayıdaki mozaik ve fresk dönemin sanat ortamı hakkında birçok bilgi vermektedir. İkonografik anlatımların yoğun olduğu sahnelerde yer alan tasvirler ile MS. Gr. Th. f. 1 nolu el yazmasının ilk on tasvirinde görülen anlatımlar arasında önemli benzerlikler söz konusudur. Khora Kilisesi'nde yer alan Koimesis ve Anastasis sahnelerinin anlatım kaynağı ile MS. Gr. Th. f. 1 nolu el yazmasında yer alan sahnelerin anlatım kaynağı aynıdır. Sahnelerin işleniş şekilleri iki farklı eserde aynı karakteri sergilemektedir. Khora Kilisesi Anastasis sahnesinde İsa karşıdan tasvir edilmiş, bir eliyle Adem'i diğeriyle Havva'yı tutmaktadır. Sahneye sol taraftan eski krallar, sağ taraftan ise kimliği belirsiz kişiler eşlik etmektedir (Akyürek,1995:109). Anastasis sahnesinin genel şemasını oluşturan tüm unsurlar Khora Kilisesi tasvirlerinde görülmektedir. Ancak daha özelden İsa'nın güç gerektiren bu çekme eylemi için herhangi bir güç sarf etmiyor olması, İsa'nın dingin ifadesi, Adem ve Havva'nın bedenleri ile ifade edilen kurtulma anına karşılık yüzlerinin sakin görüntüsü dikkat çeken unsurlardır. Sol tarafta yer alan haleli figürler ve sağ tarafta yer alan halesiz figürler Anastasis sahnesi şeması içinde görülen özel anlatımlar

arasındadır (Akyürek,1995:109). Tüm bu görüntülerin benzeri MS. Gr. Th. f. 1 nolu el yazmasında da görmekteyiz. Zaten yazmanın genel özelliği olan dingin yüz ifadesi, güç-kuvvet veya hareket gerektiren sahnelerde durağan görüntünün varlığı Anastasis tasvirinde de karşımıza çıkmaktadır. Khora Kilisesinde sol ve sağ kenarda yer alan figürler MS. Gr. Th. f. 1 nolu el yazmasında aynı şekilde karşımıza çıkmakta ve ikisinde de kimlik tespiti yapılamamaktadır. İsa'nın ayakları altında parçalanmış Hades'in kapıları her iki tasvirde de aynı formda ve aynı karakterde verilmiştir. Hiç şüphesiz aynı dönem ile tarihlenen bu iki tasvirde ikonografik benzerliğin yanı sıra üslup bakımından da benzerlik söz konusudur. Figürlerin yüz yapıları, anatomik yapıları, figürlerin duruşları arasındaki benzerlik, kıyafetlerinin dökümleri ve kıyafetler arasındaki benzerlik, kullanılan renkler ve tonları, figürlerin arkasını dolduran kesik dağ görüntüsü iki tasvirin çağdaş olduğuna bir kez daha işaret etmektedir.

Khora Manastır Kilisesi'nde yer alan Koimesis sahnesi ile MS. Gr. Th. f. 1 nolu el yazmasında karşımıza çıkan aynı sahne, anlatımlara gerek kalmayacak kadar açık bir benzerliğe sahiptir (Res. 114). Figür sayısı her ne kadar Khora tasvirlerinde daha çok olsa da konun ele alınış şekli ve işleniş biçimi bire bir benzerlik göstermektedir. İki tasvir arasındaki tek farkın Kutsal Ruh'un verilmiş şekli ile figürlerin arkasında kalan soldaki yapının formu dışında her şey ortak görünüme sahiptir. İki tasvirde ikonografik anlatımları aynı olup, figürlerin yerleştirilmesi, duruşları, renk kullanımı, figürlerin kıyafetleri, sol tarafta yer alan yapının formu ve diğer tüm unsurlar yapıda yer alan tasvir ile MS. Gr. Th. f. 1 nolu el yazmanın çağdaş olduğunu göstermektedir.

Resim No: 114

Khora Manastır Kilisesi, Koimesis Sahnesi

MS. Gr. Th. f. 1 nolu el yazması ile aynı tarihlerde duvar süslemeleri olan diğer yapılar arasında, mimari bakımdan daha eski bir yapının temelleri üstüne 11-12. yüzyıllarda inşa edilmiş olan Vefa Cami yer almaktadır. Bu ana binanın giriş kısmına 13. yüzyıl sonları ve 14. yüzyıl başlarında zengin mimarili üstü üç kubbeli bir dış hol eklenmişti. Bu ek kısımda son devir Bizans mimarisinin bütün teknik ve estetik özelliklerini bulmak mümkündür (Eyice,1990). Aynı şekilde Fethiye Camii olarak bilinen ancak eski bir manastır kilisesi olan yapı da aynı karakteri göstermektedir. Pammakaristos Manastırı temelleri ve alt yapısı üstünde 13. yüzyıl sonlarında inşa edilen kilise (Eyice,1990) içerdiği az sayıdaki tasvir ile dönemin özelliklerini yansıtmakta ve MS. Gr. Th. f. 1 nolu el yazması ile benzerlik göstermektedir.

Pammakaristos Manastır Kilisesi (Fethiye Cami) duvarlarında yer alan Vaftiz sahnesi ile MS. Gr. Th. f. 1 nolu el yazmasında görülen Vaftiz sahnesi üslup olarak önemli benzerlikler içermektedir. Fethiye Camide görülen Vaftiz sahnesinde İsa'nın hafif yana dönük duruşu, ellerinin hareketi, anatomik yapısı, kasların verilme şekli, sağ tarafta duran meleklerin görünüşleri ve hareketleri, yukarıdan bir güvercin şeklinde inan Kutsal Ruh, suyun transparan görüntüsü ve kesik kesik verilen dağların yapısı MS. Gr. Th. f. 1 nolu el yazması ile benzer noktalardan birkaçıdır. Yazmada kullanılan renkler ve tonları ile anıtsal yapıda görülen renkler arasındaki

benzerlikte dikkat çekici unsurlar arasındadır. Vefa Cami duvarlarında anlatılanlar üzerine bilinen, duvarlarda yer alan tasvirlerin tamamen Paleologos sanatı özelliği gösterdiği. Ancak günümüzde eserin mozaikleri tahrip edilmiş veya üstü kapatılmıştır (Esmer ve Ahunbay,2013).

Menologion yazmasının aynı dönem ile tarihlendirilen aynı karaktere sahip bir benzeri tespit edilememiştir. Azizlerin anma döngüsünü işleyen eserler düzyazı şeklinde ve resimler kullanılmadan hazırlanmıştır. Bunlar arasında; iki sütun halinde metinlerden oluşan BH MSS 26 envanter numaralı el yazması (Madrid Complutense Üniversitesi)¹³, düz yazı şeklinde hazırlanmış olan D61 envanter numaralı el yazması (Roma Vallicelliana Kütüphanesi)¹⁴, düz yazı metin halinde oluşturulan ve yeni bir ay başlangıcında üzerinde kırmızı renk ile geometrik ve bitkisel süslemenin yapılmış olduğu¹⁵, Dört İncil'i ve İbranice metinleri içeren eserin sonunda liste halinde verilen azizlerin yer aldığı Burney MS. 18 envanter numaralı el yazması (Londra British Kütüphanesi)¹⁶, yeni ay başlangıcında kırmızı renk mürekkep ile oluşturulmuş basit kıvrımlı bir çizgi ile süslenmiş, iki sütun halinde metinler içeren BS Cod. graec. 443 envanter numaralı el yazması (Münih Dijital Arşiv Merkezi)¹⁷, düz metinler ile azizlerin hayatının anlatıldığı Mone tou Leimonos 143 envanter numaralı el yazması (Leimonos Manastırı, Yunanistan)¹⁸, düz metinlerin kenarlarında tasvirler için yer ayrılmış gibi görünen ancak hiçbir tasviri bulunmayan Mone tou Leimonos 5 envanter numaralı el yazması (Leimonos Manastırı, Yunanistan)¹⁹ gibi eserler yer almaktadır. Tüm bu eserler Menologion

¹³ Ayrıntılı bilgi için bakınız: http://dioscorides.ucm.es/proyecto_digitalizacion/index.php?5309446680

¹⁴ Ayrıntılı bilgi için bakınız:

http://www.internetculturale.it/jmms/iccuviewer/iccu.jsp?id=oai%3Awww.internetculturale.sbn.it%2FTeca%3A20%3ANT0000%3ARM0281_Vall_D_61&mode=all&teca=MagTeca+-+ICCU

¹⁵ Ayrıntılı bilgi için bakınız: A. Turyn, Dated Greek Manuscripts of the Thirteenth and Fourteenth Centuries in the Libraries of Great Britain, Dumbarton Oaks 1980, pp. 69-70.

¹⁶ Ayrıntılı bilgi için bakınız: H. Buchthal, 'Toward a History of Palaeologan Illumination', in The Place of Book Illumination in Byzantine Art, Princeton 1975, p. 165, p. 168

¹⁷ Ayrıntılı bilgi için bakınız: <http://daten.digitale-sammlungen.de/~db/bsb00004453/images/index.html>

¹⁸ Ayrıntılı bilgi için bakınız: A. Spanos – Ch. Dendrinou, A Catalogue of the Greek Manuscript Collection of the Leimon Monastery, Lesbos (10th-15th c.) (devam etmekte)

¹⁹ Ayrıntılı bilgi için bakınız: A. Spanos – Ch. Dendrinou, A Catalogue of the Greek Manuscript Collection of the Leimon Monastery, Lesbos (10th-15th c.) (devam etmekte)

türünde olup, 14. yüzyıl ile tarihlendirilmekte ve hepsi yunanca metin ile yazılmıştır. Ancak eserlerin hiçbirinde herhangi bir resim tespit edilememiştir.

Her ne kadar MS Gr. Th. f 1 envanter numaralı eserden çok önce yapılsa da yazmaya benzer karaktere sahip bir eser Vatikan arşivlerinde yer alan Ms. Vat. gr. 1613 envanter numaralı II. Basileios 'un Menologionu 'dur (976-1025)(Resim115).

Resim No: 115

Ms. Vat. gr. 1613, Chonai Mucizesi, s. 17, II. Basileios Menologionu, Vatikan Kütüphanesi

Makedon Hanedanlığının imparatoru olan II. Basileios 'un isteği üzerine hazırlanmış eser, 430 resim içermekte ve Eylül'den Şubat'a kadar olan döngüyü işlemiştir (Sevcenko,1962). Zengin resim sahnelerinin yer aldığı eser ile MS. Gr. Th. f 1 el yazması arasında konuların işlenişi yönünden önemli farklılıklar vardır. Kişilere atfedilen idam edilme şekilleri dışında arka düzlemi dolduran görüntüler iki yazma arasında büyük farklılıklar oluşturmaktadır. II. Basileios Menologion 'un da bulunan tasvirlerde arka düzlem sahneyi açıklayıcı şekilde mimari veya bitkisel öğelerle doldurulurken MS. Gr. Th. f. 1 el yazmasında arka düzlem daime keskin zirveler ile biten dağlarla doldurulmuştur. II. Basileios Menologion 'un yer alan

tasvirlerin çoğunda az sayıda figür ve sadece adı geçen figürün ölüm şekli tasvirleri görülürken, MS. Gr. Th. f 1 yazmasına adı yazılı figür dışında birçok idam görüntüleri sahneye eşlik etmektedir. Ayrıca Gr. 1613 envanter numaralı eser içerdiği tasvirlerde yüksek ikonografik anlatımlar ile resimli el yazmaları arasında önemli bir yere sahiptir. Azizlere atfedilmiş yer, eşya, yapı vb. atribütlerin görüldüğü esere karşın MS. Gr. Th. f. 1 envanter numaralı yazma bunlardan yoksundur. İkonografik anlatımları sadece ilk yedi sayfada (1r-7v) yoğun şekilde görülen eserin azizler ile ilgili atribütleri sahnelerde çok görülmemektedir. Öyle ki bu eksik ikonografik anlatım yazma içinde bulunan birçok azizin tespitini zorlaştırmıştır. Kısa bir dönemi içeren II. Basielios'un eserinde azizler döngüsü Şubat ayında son bulmuş ancak çalışmamıza konu olan yazma on iki ayı ihtiva etmektedir. Eserler arasında 350 yıl kadar bir sürenin oluşu, iki eserinde farklı atölyelerden çıkma eserler olması, farklı kişiler tarafından talep edilmesi ve ikonografik karakterleri ile üslubun farklılıklarından ötürü eserler arasındaki benzerlik konuların işleniş biçimi ve ikisinin de imparatorluk eseri olmalarından öteye gidememiştir.

Resim No: 116

Ms. Vat. gr. 1613,s. 22, Meryem'in Doğumu, II. Basileios Menologionu, Vatikan Kütüphanesi

Menologion yazması eserlerin Kiliselerin din dersleri için oluşturulmasından dolayı çoğu yazma metinler arasında azizlerin görüntülerine yer vermiştir. Yine çalışmamıza konu olan Menologion türü başka bir eserde Vatikan arşivlerinde bulunan Gr. 1156 envanter numaralı yazmadır. 11. yüzyıl ile tarihlendirilen eser kaliteli parşömen kâğıt üzerine altın mürekkep ile yazılmış Menologion türü bir el yazmasıdır (Weitzmann,1966). Eser bir sayfada iki sütun olacak şekilde düz metinler ile doldurulmuş, adı geçen azizlerin hayatları ile ilgili bilgiler verildikten sonra, satırların arasına veya iki sütun arasındaki boşluğa azizlerin resimleri yapılmıştır (Resim114). Konusal anlatımın olmadığı sahnelerde sadece adı geçen figürler tasvir edilmiştir. Kilise Hiyerarşisi içinde piskopos, peder, keşiş veya münzevi olarak kıyafet farklılıkları yazmadaki kişilerin statüsünü belirlerken kullanılmış ancak hayatları ile ilgili herhangi bir kesit verilmemiştir. Gr. 1156 yazmasında bulunan İsa'nın hayatı ve Meryem ile ilgili tasvirler ise konusal anlatım içine alınmış ve olaylar sahnelenmiştir. Ayrıca eser her ne kadar bir yılı kapsıyor olsa da tasvir ettiği azizler sadece ortodoksluk anma listesi sıralamasına göre değil aynı zamanda Katolik kilisesi listesine de kaynaklık etmekte yani martiroloji eserleri niteliğindedir. İki eser aynı tür eserler olmasına karşın azizlerin tasvir edilmiş şekilleri, dönem, atölye, eseri resmeden ve bani gibi farklılıklar nedeniyle Gr. 1156 yazması ile Ms. Gr. Th. f. 1 yazmaları birbirine denk sayılacak yazmalar sınıfına girememektedir.

Resim No: 117

Vat. Gr. 1156, İsa'nın Doğumu ve Azize Eugenia, 278v, Vatikan Kütüphanesi

MS. Gr. Th. f. 1 katalog numaralı el yazması gibi imparatorluk üretimi olan eserler arasında Moskova Devlet Tarih Müzesinde yer alan Gr. 183 (W. 521) envanter numaralı el yazması da çalışmaya konu olan eser ile benzer özellikler göstermektedir. Eserin içerdiği tasvirler metinler arasında MS. Gr. Th. f. f. 1 nolu yazma gibi kenar çizgileri ile sınırlandırılarak verilmiştir. Symeon Metapharest'in eserinin kopyası olan yazma, İmparator IV. Mikhael tarafından yaptırılmış "İmperial Meneologion" olarak bilinmektedir. Yazma 1034-1041 ile tarihlendirilmekte ve başkent atölyelerinden çıkma bir eserdir. Yazma sadece Ocak ayı azizlerine ait sahneler ile 24 tasvir içermektedir. Ancak yapılan çalışmalar ile eserin diğer bir ayına da ait bir sayfasına ulaşılmış ve folyo Berlin, Staatsbibliothek zu kütüphanesinde Ms. graec. fol. 31 envanter numarası ile muhafaza edilmektedir. Bu sayfanın içerdiği tasvir Mart ayı azizlerine işaret etmektedir (Sevcenko,1993). Kaliteli parşömen kâğıdın kullanıldığı yazmada, metinlerin üstünde altın varak üzerine işlenmiş olan tasvirler olay örgüsü içinde verilmiştir. Yazmada yer alan figürlere ait ana atribütlerin görüldüğü sahnelerde hangi figürün kim olduğu

rahatlıkla tespit edilebilmektedir. Ancak Ms. 6 envanter numaralı el yazması bir ay döngüsü içinde yer alan tüm azizleri değil bazılarının tasvirini içermektedir. İki sütun halinde yazıların üstünde yer alan ayrıntılı anlatımlı tasvirler II. Basileios'un Menologionu ile aynı özellikleri sergilemekte ancak MS. Gr. Th. f 1nolu el yazması ile önemli farklılıklar içermektedir.

Litürjik eserler arasında yer alan günümüzde Paris Ulusal Kütüphanesi arşivlerinde Grec. 580 envanter numarasıyla muhafaza edilen el yazması da menologion türü yazmalar sınıfına girmektedir. XI. yüzyıla tarihlendirilen el yazması 252varaktan oluşmakta ancak sadece Kasım ayı döngüsünü içermektedir (Bkz. Sevcenko,1990). İki sütun halinde yunanca yazıların yer aldığı eserde sadece 2v sayfasında katledilen bazı azizlerin ve atribütleri bilinen birkaç azizin tasvirleri yer almakta metnin içinde herhangi bir azizin tasviri bulunmamaktadır. Eserin tek bir ayı içermesi, birçok azizi tek bir sayfada vermesi gibi durumlar MS. Gr. Th. f 1nolu yazma ile aralarındaki önemli farklılıkları göstermektedir.

Bir aylık Menologion yazmalara örnek olan diğer bir eserde XI. yüzyıl ile tarihlendirilen London British kütüphane arşivlerinde yer alan Add. 11870 envanter numaralı el yazması yer almaktadır. Yazmada yer alan resimler iki sütun yazıların oluşturduğu sayfaların, sol yazı sütunu üstünde ayaklı bir tablo şeklinde oluşturulmuş süslemelerin içinde yer almaktadır. Eylül ayı azizlerini ihtiva eden eserde yalnızca 21 aziz tasviri bulunmaktadır (Walter,1981). Simetrik şekilde oluşturulmuş bitkisel motifler arasında bazen dikdörtgen çerçeve içinde, bazen de dairesel çerçeveler içinde azizlerin hayatları ile ilgili birden çok tasvir yer almaktadır (Resim115).

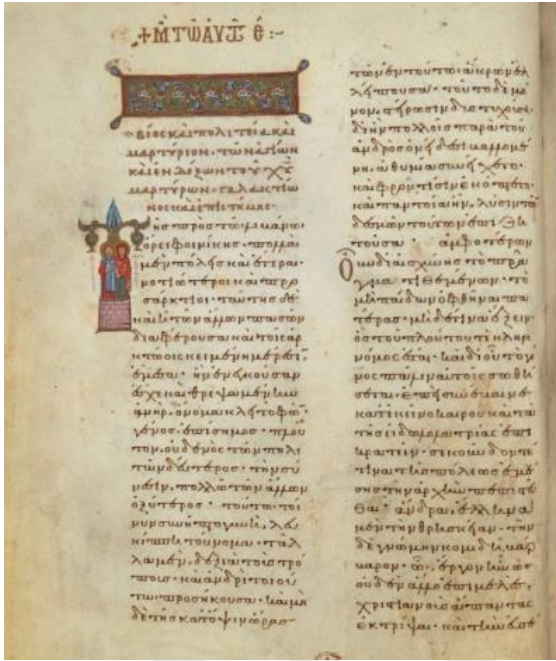

Resim No: 118

Add. 11870, İncil Yazarı John, 197v, Londra British Kütüphanesi

Azizlerin hayat hikâyeleri ile ilgili öyküleyici anlatımın yer aldığı eser ikonografik anlatım olarak oldukça betimleyici tasvirler içermektedir. Zengin görüntüsü ile dikkat çeken eserde azizler ile ilgili verilen kısa bilgiler ayaklı tablonun ayakları arasında altın mürekkeple yazılmış olması eserin banisinin asil/aristokrat olduğunu göstermektedir. Farklı anlatımlarda sahneler sergileyen eser ile MS. Gr. Th. f. 1 nolu el yazması ile önemli farklılıklar içermektedir. Eserin içerdiği ikonografik boyutu yüksek anlatımına karşın yukarıda da bahsettiğimiz gibi MS. Gr. th. f. 1 nolu yazma ikonografik karakter olarak daha zayıf kalmaktadır. Add. 11870 nolu eserde azizler için atfedilmiş önemli semboller sahnelerde yer alırken MS. Gr. Th. f. 1 nolu yazmada tüm azizler için aynı ayrıntıları görememekteyiz. Aynı zamanda Add. 11870 nolu eser sadece bir ayı içerirken çalışmamıza konu olan yazma 12 ayın tamamını içermektedir. Metinlerin yoğunlukta olduğu Add. 11870 nolu yazma dönemi eserleri arasında önemli bir yere sahip olsa da MS. Gr. Th. f. 1 nolu yazma 14. yüzyıla ait olup farklı özellikler sergilemektedir. İki eser arasındaki benzerlik azizlerin hayatının resmedilmesi ortaklığından öte değildir.

Adı geçen eserlerden ve MS. Gr. Th. f. 1 nolu yazmadan daha farklı karaktere sahip olan ancak yine Azizlerin anma döngüsünü işleyen diğer bir eserde London British Library arşivlerinde bulunan Add. 36636 envanter numaralı el yazmasıdır (Resim). Yazma Kasım ayı döngüsünü ele almış ve azizler ile ilgili bilgileri iki sütuna ayrılan yazılar ile sunmuştur. Resim sayısı bakımından çok zengin olmayan eserde sadece altı aziz resimlere konu olmuştur (Sevcenko,1990). Konusal anlatımın olmadığı ve olay örgüsünün görülmediği eserde altı aziz, paragrafların başında olan ilk harf formunda resmedilmiştir. Paragrafın ilk harfi içine yerleştirilen azizler sayfada oldukça küçük görüntüler şekilde karşımıza çıkmaktadır. Eserin resim sayısı, dönemi ve özellikleri bakımından Add. 36636 nolu el yazması da diğer yazmalar gibi MS. Gr. Th. f. 1 nolu el yazmasından ayrılmaktadır.

Resim No: 119

Add. 36636, Aziz Glaktion ve eşi Azize Episteme, 34v, Londra British Kütüphanesi

MS. Gr. Th. f. 1 nolu yazma ile aynı konuyu işleyen diğer bir yazma ise yine London British Kütüphanesi arşivlerinde Barocci 230 envanter numarasıyla yer alan eserdir. Eser 11. yüzyıl ile tarihlendirilmekte ve Symeon Metapharest'in Eylül ayı döngüsünü içermektedir. Eserin metinler ile dolu sayfaları arasında 21 aziz için tasvirler bulunmaktadır (Sevcenko,1990). Azizlerin ve Eylül ayı içerisinde ki olaylar ile ilgili yazınsal bilgileri geniş şekilde aktaran eserde tasvirler Add. 11870 yazmasında olduğu gibi iki sütuna ayrılmış yazılar arasında, solda kalan yazı sütunun üzerinde ayaklı çerçeve görüntüsü içinde olaylar ve azizlerin hayatı öyküleyici anlatım ile verilmiştir. Simetrik şekilde bitkisel ve geometrik motifle doldurulmuş çerçevelerin içinde yer alan tasvirlerde olay örgüsü ve azizler atfedilmiş atribütleri eserin anlatımsal başarısını göstermektedir. Dekoratif kenar süslemeleri içindeki tasvirler 11. yüzyıl resimli el yazmalarının geleneksel

karakterine sahiptir. Eser bordürler ve şeritler ile sınırlandırılmış sahnelerin içinde yer alan azizlerin hayatları ile ilgili dipnotları çerçevelerin iki ayağı arasında altın mürekkep ile yazılar ile verilmiştir. Yazmanın genelinde ise zengin bir atölyeden çıktığı belli olan kaliteli kırmızı mürekkep kullanımı dikkat çekmektedir. Barocci 230 envanter numaralı yazma dönemin eserleri gibi yüksek ikonografik anlatımlar içermektedir. Diğer örnekler ile tezimize konu olan yazma arasındaki önemli farklar Barocci 230 nolu yazma ile de aynı farklılıklara sahiptir.

Yukarıda adı geçen yazmalar gibi çeşitli resimlere sahip eserler arasında Mount Athos, Lavra Manastırı arşivlerinde {D} 71 ve Esphisgmenou 14, Dochiariou 5 envanter numaralı el yazmaları, Mount Sinai Manastır kütüphanesinde Gr. 512, Gr. 499 ve Gr. 500 envanter numaralı el yazmaları, Moskova Devlet Tarih Müzesi arşivlerinde yer alan Gr. 183 ve Gr. 175 nolu el yazmaları, Venedik Marciana kütüphanelerinde yer alan Gr. Z 585 ve Gr. Z 351 envanter numaralı el yazmaları ve Paris Ulusal Kütüphanesi arşivlerinde yer alan Caesaralı Eusebius'un bir eserinin 12. yüzyıla ait bir kopyası olan Grec 64 envanter numaralı Menologion yazması, Atina Ulusal kütüphanesi arşivlerinde bulunan 2535 nolu yazma, Paris Ulusal Kütüphanesinde bulunan Gr. 1528, Berlin, St. Petesburg, Kopenhag, Patmos, İskenderiye, Florence ve birçok kütüphanenin arşivlerinde yer alan Synaxarion ve Menologion yazmaları yer almaktadır. Adı geçen birçok eserin Azizler Döngüsü bir/iki/üç ile sınırlandırılmış MS. Gr. Th. f. 1 nolu yazma gibi tam bir yılı kapsayan resimli bir el yazması tespit edilememiştir. Anı zamanda yazmalarda yer alan bazı resimlerin olay örgüsü olmaması veya bazılarının yüksek ikonografik karakterlerde olması, Azizler Döngüsünün bir ayını kapsamaması, resim sayısı, sahnelerin sergileniş biçimi ve yukarıda sayılan birçok etkenlerden ötürü MS. Gr. Th. f. 1 nolu yazma ile önemli farklılıklar içermektedirler.

14. yüzyıl ile tarihlenen MS. Gr. Th. f 1 yazmasını oluşturan nakkaş Nikephoros Callistus Xanthopoulos'un bundan başka birkaç eseri olduğu tespit edilmiştir. Tespit edilen eserlerin, kütüphane ve envanter numaraları ise şöyledir: Berol. Phill. 1462 ve 1574, Hamburg. 31, Marc. gr. XI. 25, Neapol II A 12 ve II A 25, Bodl. Auct. E. 5. 14, Par. Gr. 2661, Sofia, Dujev gr. 253 ve 261, Par. Coisl. 109, Torino Varia 484, Vat. Gr. 573 şeklindedir (Stefec,2012). Ancak bazı yazmaların tarihlendirilmeleri ile ilgili bazı sorunlar vardır. Kütüphaneler tarafından 15. yüzyıl ile de tarihlendirilen

bazı eserlerin Nikephoros Callistus'a ait olup olmadığı kesin olarak tespit edilememiştir.

Çoğu kütüphane tarafından resimlerinin erişime kapalı olduğu eserler arasında resimlerine ulaşılabilen yazma ise Egerton MS. 3157 envanter numarasıyla British Kütüphanesi arşivlerinde yer alan eser olmuştur²⁰. 14. yüzyılın son çeyreği ile tarihlendirilen eser Nikephoros Callistus'un Suriye atölyelerinde ikinci bir nakkaş Ephraem ile kaleme aldığı eserin türü Synaxarion 'dur. Cep Kitap olarak tasarlanmış eser kâğıt malzeme üzerine yazılmıştır. El yazması Azizler Döngüsünü ağırlıklı olarak metinler ile aktarmıştır. Eser çokça metin içermesine karşın, iki sütun halindeki yazıların altında veya üstünde resimli sahneler görülmektedir (Resim117). Egerton MS. 3157 nolu yazmada yer alan tasvirlerde, renk çeşitliliği azalmış ve sahneler özensizleşmiş, çizimler adeta bir çocuk boyama kitabını andırır hale gelmiştir. İki usta tarafından hazırlanmış olan eserin malzemesi, resimlerin işleniş şekilleri, renklerin sadeleşmesi ve çocuk resimlerini andıran çizimler yazmanın sadece metin kısmının Nikephoros Callistus tarafından yapıldığını göstermektedir. Eserin resimleri Suriyeli sanatçı Ephraem tarafından yapılmış olmalıdır. Günümüzde British Library arşivlerinde Egerton MS 3157 envanter numarası ile yer alan eser ve ele aldığımız Menologion yazması aynı kişi elinden çıkmış eserler olmasına rağmen, aralarında önemli farklılıklar vardır.

²⁰ Ayrıntılı bilgi için bakınız: The British Library Summary Catalogue of Greek Manuscripts, London, (1999). I, , p. 282

Resim No: 120

Resim No: 120. Egerton Ms. 3157, Azize Maria'nın Aziz Zosimus Tarafından Bulunması, 27r, Londra British Kütüphanesi

Tüm bu el yazmalarının yanı sıra Synaxarion türünde fresklere sahip kiliselerin olduğu tespit edilmiştir. El yazmalarındaki gibi Yıl Döngüsünü takip eden yapılarda Narteksten başlayarak apside doğru uzanan tüm duvarlar azizlerin hayat hikâyelerini konu alan tasvirler ile süslenmiştir. Bu eserler arasında Romanya sınırları içinde yer alan Cozai Manastırı (1388)²¹, Kosova sınırları içinde Decani Manastırı(14. yy)²², (Resim118), Sırbistan Ortodoks Kiliselerinden Gracanica Manastırı (1321)²³ (Resim119), Makedonya'da bulunan Staro Nagoricino Manastırı (14. yy) ile Treskavac Manastırları (12. yy) (Hutter,2007:202) bu sınıfa giren önemli kiliseler arasında yer almaktadır.

Resim No: 121

Decani Manastır Kilisesi, Narteks duvar ve tavanı, Kosova.

Resim No: 122

Gracanica Manastırı (1321), Yan Nef duvar ve tavanı, Kosova

Çalışmamıza konu olan esere benzer ancak aynı zamanda önemli farklılıklarda oluşturan yukarıda bahsi geçen eserlere benzer birçok yazma tespit edilmiş ve çoğunun adı yukarıda verilmiştir. Ancak Oxford arşivlerindeki eser ile bahsi geçen eserler arasındaki farklılıklar ve konu olan yazmanın aynı özelliklerine, karakterine sahip, dönemine ortak başka bir eserin olmayışı, 14. yüzyıl resim sanatının ikonografik ve üslup özelliklerini önemli derece de yansıtmaması MS. Gr. Th. f 1 Menologion yazmasının 14. yüzyıla ait resimli eserler arasındaki önemini artırmaktadır.

6. SONUÇ

Çalışmamıza konu olan MS. Gr. Th. f 1 envanter numaralı Menologionu başkente yakın olan Selanik atölyesinden çıkma bir eser olması, imparatorluk maiyetinden biri tarafından sipariş edilmesi ve nadir olarak görülen bir olay olan eseri resimleyen kim olduğu bilinmesinin yanı sıra, diğer yazmalardan konu ve sınıf bakımından da ayrılmaktadır. Altın fon üzerine yapılan tasvirler, kaliteli parşömen kâğıt, görülen ince işçilik eserin içerdiği birçok soruna karşın aynı zamanda kalitesini göstermektedir. Eserin genel karakterlerinin iki kısımda farklı özellikler göstermekte ve eserin Son Dönem Bizans Sanatını çok iyi yansıttığı görülmektedir. Hiç şüphesiz ki, tüm bir yılın her gününü dolduran azizlerin hayatına dair kesitleri veya kişilerin ölümlerini resmetmek hiç kolay bir çalışma olmamıştır. Doğu Ortodoksluk Kilisesi tarafından yortu gününe sahip tüm figür ve olayların, İsa'nın hayatında önemli bir yere sahip her figürün resmedildiği eser içerdiği 368 resim ile diğer yazmalardan ayrılmaktadır. Kullanılan renklerin çeşitliliği, tam sayfa tasvirlerde karşımıza çıkan zengin anlatımlar, anma gününe ait çok sayıdaki figürün hayatları ile ilgili öyküleyici tasvirler, küçük boyutlarda üretilen esere sığdırılan 368 sahne ile eser kendine has birçok özellik barındırmaktadır. Yaraticılığın sınırlarının zorlandığı bir eser olan MS. Gr. Th. f 1 envanter numaralı Menologion yazması döneminin kaliteli eserleri arasında yerini almış ve 14. yüzyıl Bizans elyazmalarının üslupsal karakterine denk olmasına rağmen, konuların ele alınış şekli ve eserin boyutları ile oluşturduğu farklılıkla Son Dönem Bizans eserleri arasında farklı bir yere sahiptir.

Bizans'ın son zamanlarına doğru imparatorluğun desteği ile değişen kültür ve sanat ortamı etkisini birçok sanat alanında göstermiştir. İmparatorluk destekli çalışmalar ve ortaya çıkan üslup, Paleologos hanedanlığı çatısı altında üretilmiş her türlü malzemede görülmektedir. Bu nedenle İmparatorluğun doğrudan desteklediği atölyelerden çıkma eserler birçok yönden benzerlik göstermektedir.

14. yüzyıl ile tarihlendirilen resimli el yazmalarının az sayıda olması MS. Gr. Th. f. 1 nolu yazmanın çağdaş eserleri ile mukayesesini güçlendirmiştir. Ancak Bizans'ın

14. yüzyıl sanatını en iyi şekilde ifade eden anıtsal eserler arasında Khora Manastır Kilisesi yer almakta ve anıtsal eserler arasında bir mihenk taşı olan Khora Manastır Kilisesi ile MS. Gr. Th. f. 1 nolu yazmanın sahnelerin işleniş şekilleri farklı malzemelerde bile olsa 14. yüzyıl resim sanatındaki benzerliklere işaret etmektedir. Khora Kilisesinin saray tarafından düzenlenmesi, Menologion yazmasının da imparatorluk maiyetinden birinin isteği üzerine yapılması bu farklı türdeki iki eserin birbirleri ile olan benzerliklerini arttırmıştır. Ayrıca Son Dönem Bizans mozaiklerinde görülen İsa ve Meryem'in hayatına dair atribütler, konuların işleniş şekilleri, sahne tasarımları ve Menologion yazmasında yer alan ilk on tasvir de birçok anıtsal eserin (özellikle Khora Manastır Kilisesi) duvarlarında yer alan sahneler ile neredeyse aynı özelliklere sahiptir. Arka plandan, renklerin canlılığına, figürlerin hareketlerinden, nesnelerin yapılarına kadar inen benzerlik oldukça dikkat çekicidir. Bu nedenle anıtsal eserler arasında yer alan mozaikler Paleologos sanatının üslubunu anlamak konusunda önemli örneklerle karşımıza çıkarken, çalışmamıza konu olan MS. Gr. Th. f. 1 nolu el yazması da bu dönemin özelliklerini açıklama konusunda aynı karaktere sahip olup eserin ikinci kısmını oluşturan azizler döngüsünün ele alınış şekli ve çok sayıdaki resim ile diğer birçok eserden farklı bir yere sahiptir.

KAYNAKLAR

- Acara, M. (1998). Bizans Ortodoks Kilisesinde Litürji ve Litürjik Eserler, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 15 (1),183-20.
- Adıvar, A. (1953). Bizans'ta Yüksek Mektepler, *Tarih Dergisi*, 5 (8), 1-54.
- Ağalar-Zade, A. (2009), M. Ö. V-I. Binlerde Yakındoğu-Anadolu-Kafkasya Üçgeninde Kavimler Göçü, Ticari Kültürel İlişkiler ve Etkileşimler, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 9 (2), 9-18.
- Aherne, C. (1910). Gospel of Saint Luke, *The Catholic Encyclopedia*. (vol. 9, 420-425). New York.
- Akyürek, E. (1995). *Kariye Parekklesionu: Bir Mezar Şapeli Olarak İkonografik Yorumlanması ve İşlevi*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul
- Akyürek, E. (1996), *Bizans'ta Sanat ve Ritüel*, İstanbul
- Akyürek, E. (1997). Bir Ortaçağ Sanatı Olarak Bizans Sanatı, *Sanatın Ortaçağı*, İstanbul, 71-82.
- Akyürek, E. (2011). Palailogoslar Dönemi, Konstantinopolisinde Dominiken Duvar Resimleri: Galata Arap Camisi (San Domenico Kilisesi) Freskoları, *Kariye Cami Yeniden/ The Kariye Cami Reconsidered* (edt. H. A. Klein, R. G. Oustorhout, B. Pitarakis), İstanbul, 301-341.
- Anderson, J. C. (1997). Manuscript, *The Glory of Byzantium, Art and Culture of The Middle Byzantine Era A. D. 834-1261*, New York, 82-88.
- ANF, (1885). Ante-Nicene Fathers; The Writings of the Fathers Down to A. D. 325 ed. A. Roberts, Edinburg.
- Apel, W. (1953). *The Notation of Polyphonic Music, 900-1600*, Massachusetts. Auguste A. (1911). Decretals, *Encyclopedia Britannica*. (vol. 7, p. 915). Cambridge.
- Aydın, (M. (1986). Batı ve doğu Hıristiyanlığına Tarihi Bir Bakış , *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 27(1), 123-148.
- Bailly, A. (2006). *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, (çev. Haluk Yaşar), İstanbul
- Bakırtzıs, C. (2002). Pilrimage to Thessalonike: The Tomb of St. Demetrios , *Dumbarton Oaks Papers*, No. 56, 175-192.
- Bartusis, M. C. (2012). *Land and Privilege in Byzantium: The Institution of Pronia*, Cambridge

- Bornovalı, S. (2008), *Bizans Mimarlığında Müjde Sahnesinin Yeri*, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Mimarlık Tarihi ve Kuramı Bilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul.
- BOS Gibney, H. (1947). *The Book Of Saints: A Dictionary Of Servants Of God Canonized By The Catholic Church: Extracted From The Roman & Other Martyrologies / Compiled By The Benedictine Monks Of St. Augustine's Abbey*, (Short Title: The Book of Saints), (St. Augustine Manastırı rahipleri tarafından derlenmiştir.), London
- Bowman, A. K. (2005). *Diocletian and the First Tetrarchy A. D. 284-305*, Cambridge.
- Bréhier, L. R. (1913). Manuscript. *The Catholic Encyclopedia* (vol. 9,p. 614-620). New York
- Brewer, E. C. (1894). *Dictionary of Prase and Fable*, Philadelphia
- Brooks, S. (2009). Icons and Iconoclasm in Byzantium. *Heilbrunn Timeline of Art History*, New York.
- Budde, K. ; Kohler, K. ; Ginzberg, L. (1906). Amos The *Jewish Encyclopedia*. (vol. 1, p. 530-533). New York.
- Buringh, E. and Zanden J. L. (2009). *Charting the Rise of the West : Manuscripts and Printed Books in Europe, A Long-Term Perspective from the Sixth through Eighteenth Centurie*,. Hollanda
- Butler, A. (1866). *The Lives of the Fathers, Martyrs and Other Princibal Saints*, (vol. 1-15), New York.
- Cabrol, F. (1907). Breviary, *The Catholic Encyclopedia*. (vol. 2,p. 768). New York.
- Cabrol, F. (1911). Divine Office, *The Catholic Encyclopedia*. (vol. 11, p. 219)New York.
- Camerlynck, A. , (1910). Epistle of St. James, *The Catholic Encyclopedia* (vol. 8, p. 275-277). New York.
- Carr, A. W. (1997), Popular Imagery, *The Glory of Byzantium, Art and Culture of The Middle Byzantine Era A. D. 834-1261*, New York, 112-181.
- Chatzidakis, N. (2011). Konstantinopolis'in ikonaları, *Bizans Yapılar, Meydanlar ve Yaşamlar*, İstanbul, 219-138.
- Church A Parish of the Russian Orthodox Church (2011). *Complete List of Saints*, Russia.

- Coogan, M. A. (2009). *Brief introduction to the Old Testament: The Hebrew Bible in its Context*, Oxford.
- Cömert, B. (2008), *Mitoloji ve İkonografi*, Ankara
- Delehaye, H. (1910). Martyrology, *The Catholic Encyclopedia*. (vol. 9, p. 741-742). New York.
- Demirci, K. (2007). Ortodoksluk, *Türkiye Cumhuriyeti Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 33, 409-414, İstanbul.
- Demirkent, I. (2005). 1071 Malazgirt Savaşı'na Kadar Bizans'ın Askeri ve Siyasi Durumu, *Bizans Tarihi Yazıları*, İstanbul, 1-15.
- Diehl, C. (2006). *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, (çev. A. Göke Bozkurt), İstanbul.
- Diehl, C. (2006). *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, 2. baskı, (çev. A. Göke Bozkurt), İstanbul
- Dikici, R. (2007). *Şu Bizim Bizans (Byzantium 33-153)*, İstanbul
- Doğan, S. (2010). Antalya Arkeolojisi Müzesinde Bir Levha ve Bizans Kiliselerinde Başmelek Gabriel İmgesi, *İslam ve Hıristiyan Sanatında Melekler, Peygamberler ve Azizler*, (Ed. S. Yandım Aydın), İstanbul, 171-184.
- Drum, W. (1911). Psalms, *The Catholic Encyclopedia*. (vol. 12, p. 533). New York.
- Drum, W. (1912). Zacharias, *The Catholic Encyclopedia*. (vol. 15, p. 741-743). New York
- Ehrman, B. D. (2005). *Last Scriptures: Books that Did Not Make Into the New Testament*, Oxford
- Esmer, M. , Ahunbay,Z. , (2013). İstanbul'da Orta Bizans Dönemi'ne Ait Üç Anıt ile Çevrelerinin Bütünleşik Olarak Korunması İçin Öneriler, *Tasarım ve Kuram*, 9 (15), İstanbul, 35-55.
- Evans, H. C. Holcomb, M. and Hallman, R. (1997). *The Arts of Byzantium*, New York
- Eyice, S. (1990). İstanbul'da Kiliseden Çevrilmiş Cami ve Mescidler ve Bunların Restorasyonu, *Vakıf Haftası Dergisi*, 7, İstanbul, 279-291.
- Farmer, D. H. (1961). *The Oxford Dictionary of Saints*, New York Farmer, D. H. (1992). *The Oxford Dictionary of Saints*, New York
- Faulhaber, M. (1912). Sophonias *The Catholic Encyclopedia*. (vol. 14, p. 146-147). New York.

- Fenlon, J. F. (1907). St. Bartholomew, *The Catholic Encyclopedia*, (vol. 2, p. 313-314). New York.
- Ferguson, G. (1961), *Signs and Symbols in Christian Art*, Oxford
- Fonck, L. (1910), Gospel of St. John, *The Catholic Encyclopedia*. (vol. 8, p. 492-493). New York.
- Fortescue, A. (1909). The Seven Sleepers of Ephesus, *The Catholic Encyclopedia* (vol. 5, p. 496-498). New York.
- Fortescue, A. (1911). Symeon Metaphrostes, *The Catholic Encyclopedia*. (vol. 10. p. 225-226). New York.
- Fortescue, A. (1910). Liturgical Books, *The Catholic Encyclopedia*. (vol. 9, p. 269-306). New York.
- . Foss, C. (2002). Pilgrimage in Medieval Asia Minor, *Dumbarton Oaks Paper No. 56*, Washington, 129-151.
- Foxe, J. (1563). *Actes and Monuments of These Latter and Perilous Days, Touching Matters of the Church, 1563-1583*, (short title: Foxe's Book of Martyrs), London
- Freely, J. (2002). *İstanbul The Imperial City*. (çev. Lale Eren). İstanbul. Freely, J; Çakmak, A. (2004). *Byzantine Monuments of Istanbul*, Cambridge.
- Freeman. C. (2003). *Egypt, Greece and Rome Civilizations of the Ancient Mediterranean*. (çev. Suat Kemal Angı). Ankara.
- Gabelic, S. (2009). *From the Painted Programme of The Saint John (Avali Kilise) Cappodica* , (Orj. Iz Programa Crkve Svetog Jovana (Ayvalı Kilise) v Kapadokiji), Belgrad
- Grabar, A. (1966). *Byzantium; Byzantine Art In The Middle Ages*, London. Greene, (1902). *Saints And Their Symbols*, London.
- Gregorios P. , ; Roberson, R. G. ,. (2008). Syrian Orthodox Churches in India (Editor: Fahlbusch, E.) *The Encyclopedia of Christianity*. (vol. 5, p. 285-286). USA
- Geogry, T. E. (2011). *Bizans Tarihi*. (çev. Esra Ermert), İstanbul. Gündüz, Ş. (2004). *Pavlus Hıristiyanlığın Mimarı*, İstanbul.

- Harley, J. B. ; Woodward, D. (1987). *Cartography In Prehistoric, Ancient And Medieval Europe And The Mediteranean*, Chiago.
- Herrin, J. (2013). *Byzantium, The Surprising Life of a Medieval Empire*. (çev. Uygur Kocabaşoğlu). İstanbul.
- Hirsch E. ; König, E. Schechter, S. ; Ginzberg L. ; Seligsohn, M. ; Kohler, K. (1906), Elias , *The Jewish Encyclopedia* (vol. 5, p. 121-128). New York.
- Hirsch, E. ; König, E. ; Ginzberg, L. ; Seligsohn, M. (1906), Daniel , *The Jewish Encyclopedia*. (vol. 4, p. 426-429). New York
- Hirsch, E. G. (1906), Habacuc, *The Jewish Encyclopedia*. (vol. 6, p. 117), New York
- Hirsch, E. G.; Bacher, W. ; Lauterbach, J. Z. (1907). Samuel, *The Jewish Encyclopedia*. (vol. 11, p. 5-8). New York
- Hirsch, E; McLaughlin, J. F. (1906) Jacop, *The Jewish Encyclopedia*. (vol. 7, p. 19-24). New York.
- Hogel,C. (2002). *Symeon Metaphrastes: Rewriting and Canonization*, Copenhagen.
- Holweck, F. G. A (1990). *Biographical Dictionary of the Saints*, Detroit.
- Hoonacker, A. V. (1910), Malachias, *The Catholic Encyclopedia*. (vol. 9, p. 564-563). New York.
- Hutter, I. (1978), *Corpus Der Byzantinischen miniaturenhandschriften*, Stuttgart.
- Hutter,I. (2007). Der Despotes Demetrios Palailogos und sein Bildmenologion in Oxford, *Jahrbuch Der Österreichischen Byzantinistik*, 57. Band, Wien/Germany, 183-214.
- Hutter, I. (2007). El Menologio de Oxford (ms. Gr. th. f. 1, Bodleian Library, Oxford): Libro de Estudios, Madrid.
- İncil (Sevindirici Haber)*, (1998). Kitab-ı Mukaddes Şirketi, İstanbul

İnternet: Nuroğlu, C. (2014). *Tanrı'nın Son Vahyi: İncil'in Vahiy Bölümü Üzerine Bir Yorum*. Web: <http://hristiyankitaplar.com/> adresinden 5 Mart 2015'te alınmıştır.

Jacquier, J. E. (1911a). St. Matthias, *The Catholic Encyclopedia*. (vol. 10, p. 66). New York.

Jacquier, J. E. (1911b). Gospel of St. Matthew, *The Catholic Encyclopedia*. (vol. 10, p. 57-65). New York.

JE, (1901-1907). *The Jewish Encyclopedia: A Descriptive Record of the History, Religion, Literature, and Customs of the Jewish People from the Earliest Times to the Present Day*, Ed. Cyrus Adler, New York.

Jephcott, E. (1994), *Likeness and Presence: A History of the Image Before the Era of Art*, (Orj. Belting, H. (1990), *Bild und Kult- Eine Geschichte des Bildes vor Dem Zeitalter der Kunst*, Münih) Chicago.

Kartsonis, A. D. (1986), *Review of Anastasis: The Making of an Image*, New Jersey

Kaya, A. (2013). Doğudaki Roma'nın Bizanslaştığı Devir, I. İustinianos Dönemi, *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 37(2), 19-40.

Kazancı, T. (2010). Lekesiz Gebelik: Meryem'in Saflığının Teolojik ve Sanatsal Betimi, *Sanat Tarihi Yıllığı*, 22, 101-122.

Kirsch, J. P. (1911). St. Philip the Apostle, *The Catholic Encyclopedia*. (vol. 11, p. 799). New York.

Kirsch, J. P. (1912). Council Trent, *The Catholic Encyclopedia*. (vol. 15, p. 30-35). New York.

Krumbacher, K. (2001). *The History of Byzantine Literature: From Justinian to the of the Eastern Roman Empire (527-1453)*, Munich.

Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Açıklamalı Meali (?), Hadimü'l-harameyn iş-şerifeyn Kral Fehd Hadimü'l Şerif Basım Kurumu, Medine

- Lilie, R. J. (2005). Twelfth Century Byzantine and Turkish State. (çev. Yusuf Ayönü). *Ege Üniversitesi, Tarih İncelemeleri Dergisi*, 10 (1), 197-209.
- Littlewood, A. ; Magurie, H. ; Bulmahn J. W. (2002). *Byzantine Garden Culture*, Washington.
- LOS, (1798). *Lives of the Saints* , (Ed. S. Baring Goud,) London.
- Löffler, K. (1912). St. Simon the Apostle, *The Catholic Encyclopedia*. (vol. 13, p. 796). New York.
- Macrory, J. (1907a). St. Andrew, *The Catholic Encyclopedia*. (vol. 1, p. 471). New York.
- Macrory, J. (1910b). St. Mark, *The Catholic Encyclopedia*. (vol. 9, p. 672-674). New York.
- Magdalino, P. (2011). Paelogos Döneminde Yaşanan Bizans Rönesansı; Theodoros Metohites ve Kariye Manastırı, *Bizans Yapılar, Meydanlar ve Yaşamlar*, İstanbul, 165-181.
- Mango, C. (2008). *Yeni Roma İmparatorluğu*, (çev. Gül Çağalı Güven), (Orj. Byzantium Empire of the New Rome 1994, London), İstanbul.
- Mantas, A. G. (2009), Representations of Christ's parables in Serbian medieval churches. The case of Dečani, *University of Ioannina Kongresi*, Yunansitan. 131-141.
- Mcgee, J. V. (1997), *Zachariah, Notes and Outlines Thru the Bible*, ABD
- Mcgiffert. C. A. (1890), *The Church History of Eusebius, Eusebius Pamphilius: Church History, Life of Constantine, Oration in Praise of Constantine by Eusebius Pamphilius*, New York
- Meistermann, B. (1912), Transfiguration, *The Catholic Encyclopedia*. (vol. 15, p. 19). New York.
- Michalle, P. B. (1994). *Understanding Illuminated Manuscripts: A Guide to Technical Terms*, London.

Mijovic, P. (1973). *Menolog*. Belgrade

Mommsen, T. H. (1895). *Collectanea Rerum Memorabilium*, New York.

Nicol, D. M. (1993). *The Last Centuries of Byzantium, 1261-1453*, Cambridge.

Nicolotti, A. (2010), *From the Mandylion of Edessa to Shroud of Turin: The*

Metamorphosis and Manipulation of a Legend, vol. 1, Boston.

ODCC, (1974). *The Oxford Dictionary of the Christian Church*, rev. F. L. Cross, London.

ODS, (1987). *The Oxford Dictionary of Saints* by David Hugh Farmer, New York.

ODS, (1992). *The Oxford Dictionary of Saints* by David Hugh Farmer, New York.

Ostrogorsky, G. (2006). *Bizans Devleti Tarihi*, (çev. Fikret Işıltan),

Türk Tarih Kurumu, (Orj. History of the Byzantine State, 1968, Oxford.) Ankara

Ozansoy, E. (2015, 2 Kasım), *MS. Gr. Th. f 1 nolu el yazmasının kolofon sayfası ile ilgili görüşme*, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Yunan Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Özcan, H. Ö. (2004), *Ortaya Çıkışı ile Birlikte Bizans Sanatında Kiborion*, *Sanat Tarihi Dergisi*, 12(1), 83-94.

Pach, O. (1986). *Byzantine Illumination; Bodleian Library*, Oxford.

Parani, M. G. (2003). *Reconstructing the Reality of Images, Byzantine Material Culture and Religious Iconography (11th-15th Centuries)*, Boston

Parpulov, G. R. , (2011), *The Study of Byzantine Book Illumination: Past, Present, and Futures*, Plovdiv: Bulgaria.

Pekak, S. (2000). İstanbul'da Studios Manastırı H. İoannes Prodromos Kilisesi, *Ege Üniversitesi Sanat Tarihi Dergisi*, 10, 100-121.

Petrus, J. ; Kirsch E. (1911). St. Petrus, Prince of the Apostle, *The Catholic Encyclopedia*. (vol. 11, p. 744-751). New York.

- Prat, F. (1911). St. Paul, *The Catholic Encyclopedia*. (vol. 11, p. 567-577). New York.
- Rice, D. T. (1997). *Art Of The Byzantine Era*, London.
- Rosser, J. H. (2012). *Historical Dictionary of Byzantium*, Toronto Runciman, S. (1970). *The Last Byzantine Renaissance*, Cambridge
- Russell, E. (2013). *Literature and Culture in Late Byzantine Thessalonica*, London
- Schaff, P. (1890). *Ante-Nicene Fathers (ANF08) , The Twelve Patriarchs, Excerpts and Epistles, The Clementia, Apocrypha, Decretals, Memoirs of Edessa and Syriac Documents, Remains of the First Age*, Edinburg
- Ševčenko, N. P. (1993) Walters 'Imperial' Menologion. *Journal of the Walters Art Gallery*, 50. 43-64.
- Ševčenko, N. P. (2013). *The Celebration of the Saints in Byzantine art and Liturgy*, England.
- Ševčenko, I. (1962). The Illuminators of the Menologium of Basil II. , *Dumbarton Oaks Papers* 16, Washington, 248–276.
- Ševčenko, N. P. (1990) *Illustrated Manuscripts of the Metaphrastian Menologion*. Chicago and London
- Singer, Í. ; Seligsohn M. ; Schechter, S. ; Hirsch, E. (1906), Micah , *The Jewish Encyclopedia*. (vol. 8, p. 533-534). New York.
- SM, (1677). *Operum Pers Tertiaa by Symenois Metaphraste*, (Çev. Martini Hanckii, De Byzantin, Rerum Scriptor, in 4, Lipsi, Konstantinopolis),
- Smith, J. (1842). Persecution of the Prophets, *Nauvoo City Times and Seasons*, 3 (21), Nauvoo: Birleşik Krallık.
- Sonneborn, L. (2005). *Averroes (İbn Rushd): He is an Arab, Muslim Scholar, Philosopher and Physician of the Twelfth Century*, New York

Sönmez, Z. (2002). İnciller ve Kur'an Işığında Hz. İsa, *Dinler Tarihi Araştırmaları Sempozyumu-III*, Ankara, 137-166.

Stefec, R. S. (2012). Die Synaxarverse des Nikephoros Xanthopulos Jahrbuch *Der Österreichischen Byzantinistik*, 62. Band, p. 145-161, Wien: Almanya

Tarih Atlası, (2002). Koza Yayın Dağıtım, Ankara

Taşcan, A. (2000). *Bizans-Papalık İlişkileri (X-XV. yüzyıl)*, Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Elazığ.

The British Library Summary Catalogue of Greek Manuscripts, London, (1999). I, , p. 282.

Thurston, H. (1912b). St. Thomas the Apostle, *The Catholic Encyclopedia*. (vol. 14, p. 658). New York.

Thurston, H. (1911a). Menologium, *The Catholic Encyclopedia*. (vol. 10, p. 191-192). New York.

Tradigo, A. (2004), *Icons and Saints of the Eastern Orthodox Church*, (çev.

Sartarelli, S) , Los Angeles

Treadgold, W. (1988). *The Byzantine Revival 780-842*, California

Treadgold, W. (1997). *A History of the Byzantine State and Society*. California.

Tükel, U. ; Arsal S. Y. (2014), *Sözden İmgeye Batı Sanatında İkonografi*,

İstanbul Üçok, B. (1968). *İslam Tarihi: Emeviler-,Abbasiler*, Ankara

Vasilev, A. A. (1943). *Bizans İmparatorluğu Tarihi cilt 1*, (Çev. Arif Müfid Mansel). Ankara.

Vryonis, S. P. (1997). Byzantine Society and Civilization, *The Glory of Byzantium Art and Culture of the Middle Byzantine Era AD 843-1261*, New York, 4-19.

Wailly, N. (2001), *Konstantinopolis'te Haçlılar*, (çev. Ali Berkay), (Orj. Ailleherdouin G. ; Valencienne, H. , *Conquate de Constantinople*, 1882, Paris), İstanbul

Walter, C. (1981). *The London September Metaphrast Additional 11870*, Zograf: Bulgaristan.

Walter, C. (1982). *Art and Ritual of the Byzantine*, London.

Weitzman K. ; Loerke, W. C. ; Kitzinger E. ; Buchthal H. (1973), *The Place of Book Illumination in Byzantine Art*, New York.

Weitzmann, K. (1971). *Studies in Classical an Byzantine Manuscript Illumination*, London.

Weitzmann, K. (1966). Byzantine Miniature and Icon Painting in the Eleventh Century, *Proceedings of the XIIIth International Congress of Byzantine Studies*, Oxford, 271-313.

Wickwire, D. (2013). *Kutsal Kitap Değiştirildi mi?*, Ankara.

Wilkinson, C. (2006), *Fifteenth Century Sermons on the Saints at Rheinau*, Almanya

Wixom, W. (1997). Byzantine Art and The Latin West, The Glory of Byzantium: art and culture of the Middle Byzantine era, A. D. 843-1261, New York, 434-450

Woods,D. (2000). The Origin of the Cult of St. Demetrius, *Harvard Theological Review* 93, Cambridge, 56-78.

Yalçın, A. B. (2005). Byzantion'un Tarihsel Topografyası. *Sinan Germin'e Armağan Makaleler*, İstanbul, 690-712.

Yıldız, N. (2003). *Antikçağ Kütüphaneleri*. İstanbul.

Yıldız, N. (2014). *Eskiçağda Yazı Malzemeleri ve Kitabın Oluşumu*, Türk Tarih Kurumu, Ankara.

İnternet

British Library: <http://www.bl.uk/catalogues/illuminatedmanuscripts/welcome.htm>

Bodleian Library: <http://bodley30.bodley.ox.ac.uk:8180/luna/servlet/view/all>

[uk:8180/luna/servlet/view/all](http://bodley30.bodley.ox.ac.uk:8180/luna/servlet/view/all)

Christian Classics Ethereal Library: <http://www.ccel.org>

Glosaries of British Library: <https://www.bl.uk/catalogues/illuminatedmanuscripts/Gloss.asp>

Internet Resources for the Study of Early Medieval Monasticism: <http://www.earlymedievalmonasticism.org/listoflinks.html#V>

Manuscripa Mediaevalia: http://www.manuscripta-mediaevalia.de/?xdb_objtype%21%2522digitalisierteHandschriften%2522%20r5a%21%2522M_oskau%2522#|1

Manuscript Search: http://www.ruicon.ru/arts-new/books/7x3-dtl.php?p_f_13_temp_id=1&p_f_13_41=1&ref-cat=&page_19=502

Moscow State Historical Museum: <http://www.shm.ru/en/>

Oxford Colloge Library: <http://oxford.library.emory.edu/>

Paris Bibliotheque Nationale : http://www.bnf.fr/fr/acc/x_accueil.html

Princeton Universty Library: <http://library.princeton.edu/byzantine/manuscript-title-list>

Search of Manuscript: http://www.ruicon.ru/arts-new/books/7x3-dtl.php?p_f_13_temp_id=1&p_f_13_41=1&ref-cat=&page_19=502

Synaraxion : <http://www.rongolini.com/synaxariontoc.htm>

Vatican Library: <http://www.mss.vatlib.it/>

Venice Marciana Library: <http://marciana.venezia.sbn.it/>

SÖZLÜK

Ariusçuluk: Ortodoks Baba ve Oğul'un aynı özden olduğunu savunmasına karşı geliştirilmiş olan ve İsa'nın Tanrı kadar kutsal olmayacağını savunan görüştür. İsa'nın Tanrısallığının inkarıdır.

Altar: Musevilik ve Hıristiyanlık dinlerinde adak adamak için tapınak içlerinde bulunan mimari birim.

Ambon: Kiliselerde bulunan ve kilise görevlisinin üzerine çıkararak vaaz verdiği basamaklı mimari birim. Minber benzeri eleman.

Apokrif: Hıristiyanlıkta Dini oterilerce kabul görmüş dini metinlerin içerisinde olmayan ve doğruluğu sorgulanan metinler. Kitab-ı Mukaddes'e eklenmemiş metinler.

Arianslar: Ariusçuluk fikrini savunan kişiler.

Aziz: Hıristiyanlıkta din uğruna ölenler, misyonerlik faaliyetleri gösterenler, münzevi bir hayat yaşayan kimselere verilen unvan.

Azize: Hıristiyanlıkta din uğruna ölenler, misyonerlik faaliyetleri

gösterenler, münzevi bir hayat yaşayan kadınlara verilen unvan.

Baldaken: Mimaride sütunlar üzerinde yükselen, kubbe yada piramit şeklinde çatısı olan etrafı açık strüktür.

Confessor: Kiliselerde günah çıkararak kişi, itirafçı.

Deaconnes: Kilise görevlilerinin kadın yardımcılara verilen unvan. Kadın diyakoz.

Diyakoz: Kilise görevlilerinin yardımcısı.

Episkopos: Kilise hiyerarşisinde olağan üstü yetkilere sahip kişi, kurum.

Evangelist: İncil yazarı.

Folyo: El yazmalarının her bir yaprağına verilen isim.

Hegumen: Ortodoks Kiliselerinde görevli başrahip.

Hymation/Himation: Genel anlamı ile Yunanlı kadın ve erkeklerin giydikleri hacimli pelerin benzeri kıyafet. Bizans ikonografisinde ise sadece İsa, Meryem ve Kutsal Kitapta adı geçen kişilere atfedilmiş giysidir.

İkonofil: Tasvir, ikona sevici.

İkonoklast: Tasvir kırıncı, ikona düşmanı.

İnziva: Kişinin kendini dünya zevklerinden mahrum kılarak

maneviyatını arttırmak için, yalnız kalmak, aynı besinle beslenmek vb. şekillerde yaptığı eylem.

Kanonik: Teolojide ve bilimde genel kabul görmüş metinler, belli oteriteler tarafından kabul edilip, doğruluğu sorgulanmayan metinler.

Kayra: Tanrı'nın insana hak edilmeden ettiği iyilik, inayet, İyiliğe eren kız.

Keruv: Kanatlı doğaüstü varlıklar ve bunların heykellerine verilen addır.

Keşiş: Tüm yaşamı tapınakta geçiren ve hiç evlenmeyen kişiler.

Konsil: Hıristiyanlıkla ilgili konuların değerlendirilmesi, açıklanması ve tartışılması için, dini önderlerin toplanarak, dini aydınlatmak ve bir sonuca bağlamak için, tartışılacak konunun önemi ve ilgilendirdiği bölge oranında büyük veya küçük olabilen dini toplantılar.

Metropolit: Hıristiyanlıkta bir bölgede yer alan tüm kiliselerden sorumlu başpiskoposluk veya piskoposluk birimi.

Monofizit: İsa'nın sadece bir Öz'e ait olmadığını hem Tanrısal Öz hem Meryem'den olan insani Öz ile bütünleştiğini savunan görüş. İsa tam bir Tanrı'dır ve İsa tam bir İnsan'dır.

Monogram: Birden çok harfin veya farklı türdeki yazı birimlerinin tek bir simge oluşturmak için üst üste veya

yan yana birleştirildiği bir kombinasyon. Monogramlar genellikle bir şahsın adı veya unvanının baş harflerini birleştirerek yapılır, amaç ayırt edilebilir bir sembol ya da logo meydana getirmektir.

Mophorion: Bizans ikonografisinde Meryem'e atfedilen, Meryem'i başından, ayak bileğine kadar örten bir tür giysi.

Münzevi: İnzivaya çekilmiş kişi.

Odigetria/Hodigetria:

Bizans ikonografisinde tasvir edilen figürlerin iki eli göğüs hizasında olup avuç içleri ile aynı göstermeleri (sağ veya sol) ve "Doğru Yol İsa" öğretisini ifade eden duruş.

Orans: Bizans ikonografisinde tasvir edilen figürlerin iki elini eli göğüs hizasında olup avuç içleri ile iki farklı yönü (sağ ve sol) göstermeleri ve "Tanrı'dan af dileme" öğretisini ifade eden duruş.

Patrik: Ortodoks Kiliselerinde kilisenin başında bulunan en yüksek rütbeli piskopos.

Peder: Kilise görevlisi, kilise babası.

Piskopos: Ortodoks Kiliselerinde bir bölgede bulunan kiliselerden sorumlu ve genel kararlar veren üst rütbeli kişi.

Rahip: Manastırlarda yaşayan kişilere verilen unvan.

Rahibe: Manastırlarda yaşayan kadın kişilere verilen unvan.

Rölik: Kutsal kişilere ait kişisel eşyaların tümü. Kutsal kişilerin

öldükten sonra geriye kalan vücut parçaları/kemikleri.

Stola: Antik dönemlerden itibaren kadınların giydikleri, vücutlarına dolayarak, başlarını da kapatabilen, pelerin benzeri ek giysi.

Toga: Antik dönemlerden itibaren erkeklerin tunik üzerine, vücutlarına dolayarak giydikleri pelerin benzeri ek giysi.

Varak: El yazması yapraklarında her birine verilen isim.

Yortu: Kutsal veya önemli kişilerin hayatlarındaki mucizeleri, önemli faaliyetleri veya ölümlerini hatırlamak için oluşturulan anma.

EK-1. Azizlerin Liturjik Takvime Göre Sıralanması²¹ EYLÜL

7verso

1. Kilise Yeni Yıl'ın başlaması ve çeşitli anmalar
2. Aziz Mamas (275) + Patrik Jonh Nestuotos (582-595) (Konstantinopolis)
3. Piskopos Anthimos (303) (Nicomedia)
4. Piskopos Babylas (250) (Antioch)
5. Peygamber Zachary (1. yy)

8recto

6. Chonai Mucizesi
7. Aziz Sozon (304)
8. Meryem'in doğumu
9. Meryem'in ailesi Joachim ve Anna

8verso Boş sayfa 9recto

10. Azizeler Menodora, Metrodora ve Nymphodora (305-311)
11. Azize Thodora (474-491)
12. Piskopos Autonomus (4. yy) (Bithynia)
13. Aziz Cornelius
14. Kutsal Haçı anma günü

9verso

15. Kutsal Haçın yükselmesi + Aziz Nikita (?)
16. Azize Euphemia (304)
17. Azize Sophia ve üç kızı (117-138)

10recto

18. Piskopos Eumenios (?) (Crete)
19. Azizler Trophimos, Sabbatios ve Dorymedes (277)
20. Aziz Eustathios, eşi ve iki oğlu (98-117)

21. Havari Quadratus (1. yy)

10verso

22. Piskopos Phocas (98-117) (Sinope)

²¹ Bu liste sadece MS.Gr.Th.f 1 nolu yazmada adı yazılan kişilerin anmalarını içermektedir. Listede yer alan aylar ve tarihler adı yazılı figürlerin o ay içindeki anma gününe işaret etmekte, tarihler arasında kalan 1verso-2recto gibi ibareler, kişilerin Ms.Gr.Th.f 1 nolu yazmada kaçınıcı folyoda tasvir edildiğini vermektedir. Metnin içinde ve listede isimlerin yanında yer alan tarihler, kişilerin göreve başladığı, öldüğü, doğduğu veya yaşadığı sanılan dönemleri, parantez içinde verilen yer isimleri, yaşadıkları, görev yaptıkları, doğdukları veya öldükleri yerleri belirtmektedir.

23. Peygamber Zachary'nin duası

24. Azize Thecla (1. yy)

25. Azize Euphrosyna (5. yy)

11recto

26. İncil Yazarı John (1. yy)

27. Aziz Callistratos ve 49 yoldaşı (4. yy)

28. Confessor Chariton (350)

29. Hegumen Cyriacos (556)

11verso

30. Piskopos Gregory (330) (Armenia)

EKİM

1. Havari Ananias (1. yy)

2. Azize Justina (304)

3. Piskopos Dionysius (81-96) (Athens)

12recto

4. Piskopos Hierotheos (?) (Athens)

5. Azize Charitina (?)

6. Havari Thomas (1. yy)

7. Asker Azizler Sergius ve Bacchus (297)

12verso

8. Azize Pelagia (5. yy)

9. Havari James (Alpheus'un oğlu) (1. yy)

10. Aziz Eulampios ve kardeşi Azize Eulampia (4. yy)

11. Havari Philip (1. yy)

13recto

12. Azizler Probus, Tarachos ve Andronicos (304)

13. Piskopos Carpos (249-251) (Gordes)

14. Aziz Nazarios (64-68)

15. Rahip Lucian (312) (Antioch)

13verso

16. Komutan Aziz Longinus (1. yy)

17. Peygamber Osee (M. Ö. 7. yy)

18. İncil Yazarı Luke (1. yy)

19. Peygamber Joel (M. Ö. 6. yy)

14recto

20. Aziz Artemios (330)

21. Peder Hilarion (371)

22. Piskopos Abercius (161-180)

23. Havari James (62)

14verso

24. Aziz Arethas ve yoldaşları (522-523)

25. Noterler Marcian ve Martyrios (358)

26. Aziz Demetrius (4. yy?)

27. Aziz Nestor (?)

15recto

28. Aziz Terence (?)

29. Aziz Anastasia (4. yy ?)

30. Aziz Zenobios ve kardeşi Zenobia (4. yy)

31. Aziz Epimarchos (250)

KASIM

15verso

1. Asker Azizler Cosmas ve Damian (4. yy)

2. Aziz Akindinos ve Pegasios, Aphthonios, Elpidiphoros, Anempodistos (309-379)

3. Piskopos Akepsimas (379)

4. Peder Joannikios (754-846)

16recto

5. Aziz Glaktion ve eşi Azize Episteme (4. yy)

6. Piskopos Cofessor Paul (351)

7. 33 Melitene şehidi

8. Baş Melekler Gabriel ve Mikhael

16verso

9. Azize Matrona (457-474)

10. Havari Orestes (Erostos) (?)

11. Başdiyakoz Victor Vincent (IV:yy)

12. Başpiskopos John Almsgiver (619) (Alexandria)

17recto

13. Baipiskopos John Chrystostom (345-407) (Konstantinopolis)

14. Havari Philip (1. yy)

15. Confessor Gourias (4. yy)

16. İncil Yazarı Matthew (1. yy)

17verso

17. Piskopos Gregory (270-275) (Neocaesarea)

18. Aziz Plato (4. yy)

19. Peygamber Abdia (M. Ö. 4. yy)

20. Başpiskopos Proclos (446) (Konstantinopolis)

18recto

21. Meryem'in tapınağa sunulması

22. Havari Philemon (1. yy)

23. Piskopos Amphilochios (395) (İconium) + Piskopos Gregory (559-630)
Agreigentum)

24. Azize Catherine (4. yy) + Aziz Mercury

18verso

25. Papa I. Clement (100) + Piskopos Petrus (312) (Alexandria)

26. Aziz Stylite Alypios (610-641)

27. Aziz James (422)

28. Aziz Stephen (715-764)

19recto

29. Azizler Paramonos (249-251) ve Philomenos (270-275)

30. Havari Andrew (1. yy)

ARALIK

1. Peygamber Nahum (M. Ö. (7. yy)

19verso

2. Peygamber Habacuc (M. Ö. VIII. yy)

3. Peygamber Sophonia (M. Ö. (7. yy) veya Kutsal insanlardan Aziz Stylite
Theodulus (8. yy)

4. Azize Barbara (?)

5. Aziz Sabbas (439-532)

20recto

6. Başpiskopos Nicholas (4. yy) (Myra)
7. Piskopos Abrose (333 yada 340-397) (Milan)
8. Aziz Patapios (7. yy)
9. Joachim ve Anna

20verso

10. Aziz Eugraphus ve Azizler Menas, Hermongenes (?)
11. Aziz Stylite Daniel (409-493)
12. Piskopos Spiridon (348) (Tremithus/Cyprus)
13. Aziz Eustratios ve Azizler Auxentios, Eugene, Mardarios, Orestes (4. yy)

21recto

14. Aziz Thyrsos ve Azizler Leucios, Callinicos, Philemon, Apollonios (4. yy)
15. Piskopos Eleutherios (117-138) (Illyricum)
16. Peygamber Haggai (Aggai) (?)
17. Peygamber Daniel ve üç genç (Anania, Azaria, ve Misael) (M. Ö. 4. yy)

21verso

18. Asker Aziz Sebastian (4. yy)
19. Azize Boniface (4. yy)
20. Piskopos İgnatius (107) (Antioch)
21. Azize Juliana (4. yy) + Aziz Themistocles

22recto

22. Azize Anastasia (3. yy)
23. Crete'nin 10 şehidi (249-251)
24. Azize Eugenia (3. yada 4. yy)
25. Kutsal Doğum (İsa'nın doğumu)

22verso

26. Joseph (Meryem'in kocası) + Havari James (İsa'nın kardeşi) + Peygamber ve Kral David (Musa'nın soyundan gelen ve insanları doğru yola götürenler)
27. Başdiyakoz Stephen (37)
28. Nicomedia şehitleri (303)
29. Kral Herod'un çocukları katli

23recto

30. Azize Anysia (4. yy)
31. Melania ailesi (410-439)

OCAK

1. Başpiskopos Basil (330-379) (Cappodocia)

23verso

2. Papa Silvester (335) + Aziz Basil (?)

3. Peygamber Malachi (M. Ö 5. yy) + Aziz Theagenes

4. Aziz Gordios (313-323)

5. Hegumen Theoktistos (?) (Sicily)

24recto

6. Kutsal Vaftiz (İsa'nın Vaftizi/Dzinunt)

7. Vaftizci John

8. Azize Dominica (475)

9. Aziz Polyektos (250)

24verso

10. Piskopos Gregory (335-394) (Nyssa)

11. Aziz Theodosius (424-529)

12. Azize Tatiana (?)

13. Azizler Hermylos ve Stratonikos (307-311)

25recto

14. Sinai başrahibi ve keşişleri (305, 370 ve 400)

15. Aziz Joannis Calybitae (Hut-Dweller) (5. yy)

16. Havari Petrus'in zincirleri

17. Aziz Anthony (251-356)

25verso

18. Piskopos Anthanasius (346) + Başpiskopos Cyril (444) (Alexandria)

19. Peder Makarios (300-390)

20. Peder Euthymius (377-473)

21. Confessor Maximos (580-662)

26recto

22. Aziz Anastasius (628)

23. Aziz Agathangel (4. yy) + Piskopos Clement (?) (Ancyra)

24. Azize Xenia (5. yy)

25. Başpiskopos ve Teolog Gregory (329-389?) (Konstantinopolis)

26verso

26. Peder Xenophon ve eşi Azize Mary (6. yy)

27. Aziz John Chrysostom'un röliklerinin taşınması (438)

28. Aziz Ephrem (373)

29. Aziz İgnatius'un röliklerinin taşınması (408-450?)

27recto

30. Piskopos Hippolytus (269), (Rome) + Üç Başpiskopos

31. Azizler Cyrus ve John (312)

ŞUBAT

1. Aziz Tryphon (251)

27verso

2. İsa'nın tapınağa sunulması

3. Simeon ve Anna

4. Peder İsoodere (449?)

5. Azize Agatha (251)

6. Kayıp Sayfa / Piskopos Bukolos (?), (Smyrna) + Azizler Julian, Silvanus, Luke ve Mocius (?) + Azize Fausta, Azizler Evilasius ve Maximus (?) + Piskopos Faustus (?) (?)

7. Kayıp Sayfa / Piskopos Parthenius (4. yy) (Lampsacus /Hellespontus) + Aziz Luke (953) + Piskopos Theopemptus (?) (Nicomedia) + 1003 yada 3000 Nicomedia şehitleri + Piskopos Arion (?) (Cyprus)

8. Kayıp Sayfa / Peygamber Zachariah (1. yy) + Komutan Aziz Theodore Stratelates (?) + Aziz Philadelphus + Aziz Theodosius (5. yy)

9. Kayıp Sayfa / Aziz Nicephorus (?) + Azizeler Martha, Mary ve Lycarion (?) + Aziz Romanus (444) + . Azizler Marcian (I yada III. yy), Philagrius (1. yy) ve Pancratius (1. yy)

10. Kayıp Sayfa / Azizler Charalampus, Dauctus ve Porphyrius (1. yy) + Aziz Zeno (V. yy?)

11. Kayıp Sayfa / Piskopos Blasius (?), (Sebaste) + Aziz Macedonius (IV. -V. yy?) + Peygamber Zacharias rölikleri + İmparatoriçe Theodora (867)

12. Kayıp Sayfa / Piskopos Meletius (360-381) (Antioch) + Azize Marina (?) + Patrik Anthony (893-901) (Contantinopolis)

13. Kayıp Sayfa / Aziz Martinianus (5. yy) + Havari Aquila ve Azize Priscilla (1. yy) + Patrik Eulogius (580-608) (Alexandria) + Piskopos John Polybotus (8. yy) (Phrygia) + Azize Thecla (1. yy)

14. Kayıp Sayfa / Aziz Auxentius (420?) + Piskopos Philemon (1. yy) (Gaza)
15. Kayıp Sayfa / Havari Onesimus (1. yy) + Asker Aziz Major (?) + Azizeler Euphrosyna ve Paphnutius (5. yy)
16. Kayıp Sayfa / Azizler Pamphilus, Valens, Porphyrius, Theodulus ve Julian (?) + Piskopos Maruthas (5. yy) (Martyropolis)
17. Kayıp Sayfa / Asker Aziz Theodore (?) + Azize Mariamna (1. yy) + Piskopos Auxibius (102-112) (Soli) + Aziz Theosterictus (IX. yy?) + Patrik Flavian (446-449) (Constantinopolis)
18. Kayıp Sayfa / Papa I. Leo (440-461) (Rome) + Piskopos Agapitus (4. yy) (Synnada)
19. Kayıp Sayfa / Azizler Maximus, Theodotus ve Asclepiodota (?) + Piskopos Sophronius (?) (?) + Aziz Timothy (?)
20. Kayıp Sayfa / Havariler Archippus, Philemon ve Appia (1. yy) + Piskopos Sadoth (?) (Seleucia)

28recto

21. Aziz Timothy (VIII. yy?) + Başpiskopos Eustathios (330) (Antioch)
22. Aziz Eugenios'un Konstantinopolis Patriğinin röliklerini bulması (IV. yada (7. yy))
23. Piskopos Polycarp (155) (Smyrna)

24. Prodromus'un başının ilk bulunuşu

28verso

25. Başpiskopos Tarasios (806) (Konstantinopolis)
26. Piskopos Porphyrios (347-420) (Gaza)
27. Confessor Procopius (8. yada 9. yy)
28. Confessor Basil (?) + Aziz Nestor

MART

29recto

29. Peder Cassian (435) + Rahipler Romulus (Dört Yılda Bir Anılmaktadır)

29verso Boş Sayfa

30recto

1. Azize Eudocia (2. yy)
2. Piskopos Theodotos (321) (Cyrene /Cyprus)
3. Azizler Eutropios ve Celonicos, Basiliskos (?)

4. Peder Gerasimos (475)

30verso

5. Aziz Conon (275)

6. Amorium şehitleri (848)

7. Piskopos Ephrem ve Cherson piskoposları (?)

8. Confessor Theophylaktos (845)

31recto

9. Sebastea şehitleri (322 yada 323)

10. Aziz Quadratus ve yoldaşları (258)

11. Başpiskopos Sophronios (550-638) (Jerusalem)

12. Confessor Theophanes (817)

31verso

13. Başpiskopos Nicephoros (847) (Konstantinopolis)

14. Aziz Benedict (480-547)

15. Aziz Agapios ve yedi yoldaşı (304)

16. Aziz Sabinos (303 yada 304) + Aziz Papas (?)

32recto

17. Peder Alexis (4. yada 5. yy)

18. Başpiskopos Cyril (313 ile 315-387 arası) (Jerusalem)

19. Aziz Chrysanthos ve Azize Daria (283)

20. Aziz Sabbas ve babaların katliamı (796)

32verso

21. Confessor ve Piskopos(?) James (813-820) (Catana)

22. Rahip Basil (363) (Ancyra)

NİSAN

23. Aziz Nikon ve 199 yoldaşı (273)

24. Aziz Artemon (1. yy)

33recto

25. Müjde (Meryem'e Müjde)

26. Başmelek Gabriel

27. Azize Matrona (304)

28. Piskopos Mark (362)

29. Azizler Jonas ve Barachisius

33verso

30. Aziz John Climacus'un yazdığı "The Ladder of Virtues" Kitabı (649)

31. Azizler Abdas ve Benjamin + Piskopos Hypatios (4. yy) (Gangra)

34recto

1. Azize Mary (5. –6. yy) + Rahip Zosimus (6. yy)

2. Peder Titus (?)

3. Hegumen ve Confessor Nikita (824)

34verso

4. Rahip Joseph (813-883)

5. Aziz Agathopodos (4. yy)

6. Başpiskopos Eutychios (582) (Konstantinopolis)

7. Piskopos George (?) (Melitene)

35recto

8. Havari Herodios (1. yy)

9. Aziz Euppsychios (362)

10. Aziz Terentios ve yoldaşları (249-251)

11. Aziz Antipas (81-96)

35verso

12. Piskopos ve Confessor Basil (İkonolazma) (Parios)

13. Aziz Artemos

14. Papa Martin (655)

15. Havari Aristarchos (1. yy)

36recto

16. Azizeler İrene ve Agape, Chionia (4. yy)

17. Aziz Simeon ve yoldaşları (341)

18. Aziz Sabbas Goth (372)

19. John Palaeolaurita (8-9. yy)

36verso

20. Aziz Theodore (5. yy)

21. Piskopos Jannuarius (?)

22. Piskopos Theodore Sykeotes (613) (Anastasiopolis)

23. Aziz George (?)

37recto

24. Aziz Sabbas Stratelates (?)

25. İncil Yazarı Mark (1. yy)

26. Piskopos Basileius (107) (Hellepontus)

27. Aziz Simeon (107)

37verso

28. Havari Jason ve Sosipater (1. yy)

29. Aziz Memmon (?)

30. Havari James (42)

MAYIS

38recto

1. Peygamber Jeremia (M. Ö. (6. yy)

2. Piskopos Athanasius (295-373)

3. Aziz Timothy ve Azize Maura (304)

38verso

4. Azize Pelagia (4. yy)

5. Azize İrene (3. yy)

6. Yorgun Job (?)

7. Kutsal Haç'ın Yeruşalim'de yükselmesi (351)

39recto

8. Aziz Arsenios (445)

9. Peygamber İsaia (M. Ö (7. yy)

10. Havari Simon Zealot (1. yy)

11. Aziz Mokios (4. yy)

39verso

12. Piskopos Epiphanius (315-403) (Cyrus) + Başpiskopos Germanus (733)

(Konstantinopolis)

13. Azize Glyceria (138-161)

14. Aziz İsidore (250)

15. Aziz Pachomios (292-346)

40recto

16. Kutsanmışlar

17. Havari Andronicos (1. yy)

18. Aziz Theodotus

19. Piskopos Patricios (305-311) (Brusa)

40verso

20. Aziz Thallelaios (284)
21. Büyük Egemenler İmparator Constantine (280-337) ve İmparatoriçe Helena (329)
22. Aziz Basiliskus (?)
23. Confessor Mikhael (826)
- 41recto**
24. Aziz Simeon (521-596)
25. Prodromus'un başının ikinci kez bulunması
26. Havari Carpos (1. yy)
- 41verso**
27. Terapistler/Doktorlar
28. Aziz Helladios (?)
29. Azize Theodosia (307)
30. Hegumen İsaac (406)
31. Aziz Hermios (138-161)

HAZİRAN

42recto

1. Aziz Filozof Justin ve yoldaşları(165)
 2. Confessor Başpiskopos Nicephoros (758-829) (Konstantinopolis)
 3. Aziz Lucillian (?) ve dört oğlu
 4. Piskopos Metrophanes (314)
- 42verso**
5. Piskopos Dorothes (?) (Tyre)
 6. Aziz Bessarion (5. yy)
 7. Aziz Theodotos (303) (Ancyra)
 8. Komutan Aziz Theodore (5. yy'dan önce)

43recto

9. Başpiskopos Cyril (444) (Alexandria)
 10. Başpiskopos Timothy (362-363) (Brusa)
 11. Havari Bartholomew (1. yy) + Havari Barnabas (1. yy)
 12. Aziz Onuphrius (4-5. yy)
- 43verso**
13. Azize Aquilina (293)

14. Confessor Başpiskopos Methodius (847) (Konstantinopolis)

15. Peygamber Amos (M. Ö 8. yy)

16. Piskopos Tychon (408-450) (Amathus/Cyprus)

44recto

17. Aziz Sabel ve kardeşleri (?)

18. Aziz Leontios (69-79)

19. Havari Jude (1. yy)

20. Piskopos Methodius (311-312) (Olympus)

44verso

21. Aziz Julian (?)

22. Piskopos Eusebius (379-380) (Samosata)

23. Azize Agrippina (253-260)

24. Vaftizci John'un doğumu

45recto

25. Aziz Febronia 4. yy)

26. Peder David (530)

27. Peder Samson (6. yy)

28. Asker Azizler Cyrus ve John (385-412 arası)

45verso

29. Havari Petrus ve Havari Paul (67?)

30. 12 Havari

TEMMUZ

1. Asker Azizler Cosmas ve Damian

46recto

2. Meryem'in kıyafetlerinin Blachernae sarayına koyulması (458)

3. Aziz Hyacinthos (2. yy)

4. Başpiskopos Andrew (680?) (Gortyna/Crete)

5. Aziz Lampadios (10. yy) ve Azize Martha (551)

46verso

6. Peder Sioes (429)

7. Peder Thomas (10. yy)

8. Aziz Procopius (303)

9. Piskopos Pancratios (?) (Taormina/Sicily)

47recto

10. Nicopolis şehitleri (319)

11. Azize Euphemia

12. Azizler Proclus ve Hilarios (98-117)

13. Peder Stephen (?)

47verso

14. Havari Aquila (1. yy)

15. Bebek Aziz Kerikos ve annesi Julitta (?)

16. Aziz Athenogenes ve 10 yoldaşı (IV.)

17. Azize Marina (268-269)

48recto

18. Aziz Aimilianos (360-363)

19. Azize Macrina (?) ve Peder Dios (431)

20. Peygamber Elias (M. Ö IX. yy)

21. Peder Simeon ve Peder John (6. yy)

48verso

22. Havari Mary Magdalene (1. yy)

23. Aziz Trophimos (398 ve 404 arası)

24. Aziz Christina (220)

25. Meryem'in annesi Anna'nın ölümü

49recto

26. Aziz Hermolaus ve yoldaşları (312)

27. Aziz Panteleemon (?)

28. Havari Timor ve diğer havariler (1. yy)

29. Aziz Callikinos (?)

49verso

30. Havari Silvanos ve diğer havariler (1. yy)

31. Aziz Eudocimos (840)

AĞUSTOS

1. 7 Machabee kardeşler, anneleri Salome ve Yaşlı Eleazar (M. Ö. II. yy)

50recto

2. Başdiyakoz Stephen'in röliklerinin taşınması (415)

3. Peder Faustos (451)

4. Ephesus'un 7 şehidi

5. Aziz Eusignios (362)

50verso

6. Transfiguration (İsa'nın başkalaşımı)

7. Aziz Dometios (362)

8. Confessor Piskopos Aimilianos (730 ve 740 arası)

9. Havari Matthias (1. yy)

51recto

10. Başdiyakoz Laurence (258)

11. Aziz Euplos (304)

12. Azizler Photios ve Anicetos (305)

13. Confessor Peder Maximos (680 sonrası)

51verso

14. Peygamber Michae (M. Ö 8. yy)

15. Koimesis (Meryem'in ölüm uykusuna dalması)

16. Manylion ikonası + Aziz Diomedes (4. yy)

17. Aziz Myron (249-251)

52recto

18. Azizler Floros ve Lauros (?)

19. Komutan Aziz Andrew (3. yy)

20. Peygamber Samuel (M. Ö. 1010)

21. Havari Thaddeus

52verso

22. Aziz Agathonicos ve yoldaşları (?)

23. Aziz Luppos (?)

24. Aziz Eutyches (?)

25. Havari Bartholomew'in röliklerinin taşınması + Havari Titus (1. yy)

53recto

26. Azizler Adrian ve eşi Natalia (3. yy)

27. Peder Peomen (4. yy)

28. Peder Moses (4. yy)

29. Prodromus'un öldürülmesi

53verso

30. Konstantinopolis Başpiskoposlar (238-337 / 518) + Aziz Paul (784)

31. Meryem'in kuşağının Theotokos kilisesine yerleştirilmesi (6. yada 9. yy)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : Sabah SAHİLLİ
 Uyuğu : T. C
 Doğum tarihi ve yeri : 22. 02. 1990-Hatay
 Medeni hali : Bekar
 Telefon : 05349780012
 e-mail : sabahyarensahilli@gmail. com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Gazi Üniversitesi	2017
Lisans	Ankara Üniversitesi	2013
Lise	Jan ve Suphi Beyluni Lisesi	2006

Yabancı Dil İngilizce Arapça

Yayınlar

Sanat Tarihi Bilimi Açısından Seyahatnamelerin Önemi Ve Seyahatnamelerde Banilerin İzleri (Seyahatnameler Ve Baniler), Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Genç Sanat Tarihçiler Sempozyumu (11 Mart 2015), Ankara.

14. Yüzyıl Bizans Dönemine Ait Resimli Bir El Yazmasının İkonografi Ve Üslup Açısından Değerlendirilmesi (Oxford University, Bodleian Library, Ms. Gr. Th. F 1), Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl 2016, Cilt 13, Sayı 33, S. 364-383, Hatay.

Hobiler

Bizans Sanatı, Bizans El Yazması, Hıristiyan İkonografisi

GAZİ GELECEKTİR..

